GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2015

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 6 / 10 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2014/5652 22.06.2015
ÖMER TUMİCİN ÖĞREK

002 2014/6134 22.06.2015
M.H.U.

003 2014/6136 22.06.2015
İBRAHİM NECAT SINAY

004 2014/6549 22.06.2015
NİLÜFER KAVAK

005 2014/6564 22.06.2015
İBRAHİM DURAK

006 2014/6696 22.06.2015
SERVET BİLEN

007 2014/6775 22.06.2015
ELVAN BAĞLAR

008 2014/6873 22.06.2015
SELEHATTİN DEMİR

009 2014/6947 22.06.2015
AVNİ DESTİCİ

010 2014/6995 22.06.2015
MELAHAT ERGİNOĞLU

011 2014/7008 22.06.2015
YAHYA TÜRK

012 2014/7039 22.06.2015
AHMET NURİ ÖZMEN VE DİĞERLERİ

013 2014/7040 22.06.2015
MEHMET ASLAN

014 2014/7044 22.06.2015
ÖZEYYÜPOĞLU TEKSTİL NAK. GIDA TARIM İNŞ. TİC. A.Ş.

015 2014/7171 22.06.2015
YAKUP YİĞİT

016 2014/7677 22.06.2015
SÜREYYA KAYAPINAR

017 2014/7686 22.06.2015
MEHMET MUSTAFA ERAT

İçindekiler - devam

018 2014/8033 22.06.2015
UĞUR YÜZKAN

019 2014/9840 22.06.2015
FİKRİYE ŞAHİN

020 2014/9894 22.06.2015
ŞEYHMUS TURAN

021 2014/9910 22.06.2015
ABDULBAKİ AKİKOL

022 2014/9914 22.06.2015
ZEYNEDDİN ÖZBAY

023 2014/9917 22.06.2015
NURETTİN TUNÇ

024 2014/9943 22.06.2015
VECHETTİN YAKUT

025 2014/10288 22.06.2015
MUSTAFA ERDAL

026 2014/10333 22.06.2015
PIRIL ÖZKOL

027 2014/10685 22.06.2015
MEHMET EMİN İLHAN

028 2014/11411 22.06.2015
CEMAL İNCE

029 2014/11663 22.06.2015
AHMET YURT

030 2014/11995 22.06.2015
SÜREYYA YALÇIN ZENGİ

031 2014/11998 22.06.2015
MUSTAFA DİZGİN VE CİHAT DİZGİN

032 2014/12086 22.06.2015
SELAHATTİN BOZPINAR

033 2014/12088 22.06.2015
FİKRİ AYTEK

034 2014/12098 22.06.2015
ERKAN BALKAN

İçindekiler - devam

035 2014/12100 22.06.2015
ABDULKERİM AKBULAK

036 2014/12102 22.06.2015
FEHİM BAYRAM

037 2014/12103 22.06.2015
BARAN ESGİCİ

038 2014/12108 22.06.2015
FIRAT SARUHANOĞULLARI

039 2014/12441 22.06.2015
VEJDİN DİNÇ

040 2014/12694 22.06.2015
NİYAZİ ŞAHİNER

041 2014/13475 22.06.2015
ABDULVAHAP EDE

042 2014/13606 22.06.2015
SEYHAN AZAKLI VE DİĞERLERİ

043 2014/15465 22.06.2015
ERCAN BOYKIZ

044 2014/15502 22.06.2015
SERDAL BURHANLI

045 2014/16359 22.06.2015
SEZGİN KESİKBAŞ VE DİĞERLERİ

046 2014/16615 22.06.2015
HÜSEYİN DELİBAŞ

047 2014/16620 22.06.2015
MUZAFFER ÇEVİK

048 2014/16934 22.06.2015
SERDAR AYDIN VE EŞREF AYDIN

049 2012/1281 24.06.2015
SERVET SARAÇOĞLU VE DİĞERLERİ

050 2013/568 24.06.2015
ALİ GÜRBÜZ VE HASAN BAYAR

051 2013/691 24.06.2015
SELÇUK DURSUN

İçindekiler - devam

052 2013/1200 24.06.2015
RAMAZAN İLHAN

053 2013/1394 24.06.2015
SERAP ÖZ

054 2013/1902 24.06.2015
ŞERAFETTİN EKEN VE DİĞERLERİ

055 2013/1949 24.06.2015
HÜSAMETTİN KEMAL ESİNER

056 2013/4513 24.06.2015
OĞUZHAN KOZACIOĞLU

057 2013/7716 24.06.2015
HASAN ARSAY

058 2013/7876 24.06.2015
ALTUĞ DURAN

059 2013/8732 24.06.2015
ERDEM ÖZGENÇ

060 2013/9296 24.06.2015
YAŞAR ŞENTÜRK

061 2013/9456 24.06.2015
AKİF İPEK

062 2013/9499 24.06.2015
ÖZGÜL TAN VE DİĞERLERİ

063 2013/9658 24.06.2015
BEKİR KARADURNA

064 2014/5639 24.06.2015
GALİP KOCUK

065 2014/15072 24.06.2015
SÜLEYMAN AKBAĞ

066 2013/724 25.06.2015
ALİ GÜRBÜZ

067 2013/1125 25.06.2015
KAMİL ÇAKIR (2)

068 2013/1396 25.06.2015
HASAN ÇELİK

İçindekiler - devam

069 2013/1462 25.06.2015
EMİN ARSLAN BAŞARAN

070 2013/1542 25.06.2015
ALİ SUAT ERTOSUN (6)

071 2013/2058 25.06.2015
YOSİF LİNDİRİDİ VE MANOL LİNDİRİDİ

072 2013/2166 25.06.2015
HÜSEYİN REMZİ POLGE

073 2013/3178 25.06.2015
EMİN AYDIN (2)

074 2013/3434 25.06.2015
HAYRİYE ÖZDEMİR

075 2013/4458 25.06.2015
İLHAN BAYAR

076 2013/5884 25.06.2015
HİKMET ÇİÇEK

077 2013/5885 25.06.2015
DOĞU PERİNÇEK

078 2013/5924 25.06.2015
HASAN ATİLLA UĞUR

079 2013/8546 25.06.2015
CELAL BÜYÜKBAYRAM

080 2013/9105 25.06.2015
MECİT GÜMÜŞ

081 2013/9106 25.06.2015
NESİM AVUNÇLİ

082 2013/9505 25.06.2015
MURAT ÇEVİK (3)

083 2014/3457 25.06.2015
VATAN TULGAR

084 2014/4657 25.06.2015
MEHMET TUTAL VE DİĞERLERİ

085 2014/5170 25.06.2015
DENİZ SEKİ

İçindekiler - devam

086 2014/15986 25.06.2015
MURAT AYNA

087 2013/1013 02.07.2015
MEHMET GÜVEN ULUSOY

088 2013/3072 02.07.2015
GAMZE EROL

089 2013/5126 02.07.2015
MARCUS FRANK CERNY

090 2013/6237 02.07.2015
AHMET OĞUZ ÇİNKO VE ERKAN ÇELİK

091 2013/7766 02.07.2015
SERDAR ZİRİĞ

092 2013/8598 02.07.2015
ALİ RIZA ÜÇER (2)

093 2013/9352 02.07.2015
ABDULLAH AKYÜZ

094 2014/12166 02.07.2015
KRİSTAL-İŞ SENDİKASI

095 2013/759 07.07.2015
EREN YILDIZ

096 2013/1148 07.07.2015
RAMAZAN VURAL

097 2013/1618 07.07.2015
İSTANBUL KONUT İMAR PLAN TURİZM ULAŞIM SAN. VE TİC. A.Ş. (KİPTAŞ)

098 2013/1958 07.07.2015
MEHMET HADİ TUNÇ

099 2013/2087 07.07.2015
UMUT SAĞLAM

100 2013/2539 07.07.2015
ŞAHİN EROL

ÖMER TUMİCİN ÖĞREK

B. No: 2014/5652 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/5652

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER TUMİCİN ÖĞREK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/5652)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Ömer Tumicin ÖĞREK

Vekili : Av. Tunçay SARĞIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, malulen emeklilik talebinin Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından reddedilmesi üzerine 5/11/2007 tarihinde açtığı tespit davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/4/2014 tarihinde Bursa 2. İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 2/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 25/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, malulen emeklilik talebinin SGK tarafından reddedilmesi üzerine, 5/11/2007 tarihinde tespit davası açmıştır.

8. Yargılama halen, Bursa 3. İş Mahkemesinin E.2007/1195 sayılı dava dosyasında devam etmektedir.

9. Başvurucu, 21/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

10. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarih ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 21/4/2014 tarih ve 2014/5652 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, malulen emeklilik talebinin SGK tarafından reddedilmesi üzerine 5/11/2007 tarihinde açtığı tespit davasının makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle bu süreçte gelir elde edemediğini ve kendisiyle aynı durumda olan kişiler emekli olduğu halde kendisinin emekli olamadığını belirterek, adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi kendisi yapar. Başvurucunun, mülkiyet hakkı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları da makul sürede yargılama yapılmamasına dayalı ihlal iddiaları niteliğinde kabul edilerek, adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun yargılamanın uzunluğuna ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Başvurucu, 5/11/2007 tarihinde açtığı tespit davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, malulen emekli olmak isteyen başvurucunun maluliyetinin tespiti amacıyla açtığı bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 5/11/2007 tarihidir.

20. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

21. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve

ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59). Mesleğini yerine getiremeyecek şekilde malul olduğunu ileri süren bir çalışanın, gelir bağlanması amacıyla maluliyetinin tespit edilmesi için açtığı davanın ivedilikle sonuçlanmasında da, başvuranın önemli bir kişisel yararı bulunmaktadır.

22. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 64-65).

23. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan yaklaşık sekiz yıldır İlk Derece Mahkemesi önünde devam ettiği anlaşılmaktadır.

24. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 10).

25. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

26. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve yaklaşık sekiz yıldır devam eden söz konusu yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 500.000,00 TL maddi ve 200.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

29. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yıldır İlk Derece Mahkemesi önünde devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 10.800,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık sekiz yıldır İlk Derece Mahkemesi önünde devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 10.800,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Bursa 3. İş Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

M.H.U.

B. No: 2014/6134 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6134

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M. H. U. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6134)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : M. H. U.

Vekili : Av. Bülent AYGÖREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, kapsam dışı personel statüsünde görev yapmakta iken çalıştığı kurumun özelleştirilmesi sonucunda 24/11/1994 tarih ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'a göre memur olarak atandığını, kıdem tazminatının ve yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle 14/2/2002 tarihinde idareye yaptığı başvurunun reddedildiğini, uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 20/3/2003 tarihinde Ankara 7. İş Mahkemesinde açtığı davanın Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi üzerine Ankara 6. İdare Mahkemesinde devam eden yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 17/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 4/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 23/7/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Turban Turizm A.Ş.'de kapsam dışı personel statüsünde görev yapmakta iken 4046 sayılı Kanun'a göre Başbakanlık Konut Müsteşarlığına memur olarak atanmıştır.

8. Başvurucu, işçi statüsünde çalıştığı döneme ait kıdem tazminatı ile yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle 14/2/2002 tarihinde Turban Turizm A.Ş.'ye yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine 20/3/2002 tarihinde Ankara 7. İş Mahkemesinde dava açmıştır.

9. Mahkemenin, 27/12/2002 tarih ve E.2002/560, K.2002/2962 sayılı kararıyla davanın kabulüne karar verilmiştir.

10. Temyiz üzerine, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 3/7/2003 tarih ve E.2003/1451, K.2003/12439 sayılı ilâmıyla hüküm; kapsam dışı personelin kurumları ile olan ilişkileri nedeniyle oluşan uyuşmazlıklarda idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

11. Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonucunda 11/11/2003 tarih ve E.2003/547, K.2003/595 sayılı kararla, Mahkemenin görevsizliği nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir.

12. Başvurucu, kıdem tazminatı ve yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin idari işlemin iptali ve alacaklarının ödenmesi talebiyle 17/12/2003 tarihinde Ankara 6. İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

13. Mahkemenin, 11/11/2004 tarih ve E.2003/2262 ve K.2004/2156 sayılı kararıyla, davanın kıdem tazminatı ödenmesi talebine ilişkin kısmının, personele kıdem tazminatı adı altında yapılacak toplu ödemenin personelin çalıştırılmaması halinde mali sıkıntıya düşmesini önlemek amacıyla getirildiği, özelleştirme nedeniyle başka bir kamu kurumuna nakledilen başvurucunun sözleşmeli olarak çalıştığı dönemlerin kadro derecesinde dikkate alınarak sosyal güvenlik yönünden Emekli Sandığı ile ilişkilendirildiği, kıdem tazminatı alacağının doğmasına hukuken olanak bulunmadığı, davanın yıllık ücretli izin alacağının ödenmesi talebine ilişkin kısmının ise, başvurucunun 14/7/1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre yıllık iznini amirinin uygun bulacağı süre ve zamanlarda kullanabileceğinin açık olduğu gerekçesiyle reddine karar verilmiştir.

14. Temyiz üzerine, Danıştay Onbirinci Dairesinin 26/12/2007 tarih ve E.2007/4112, K.2007/10009 sayılı ilâmıyla; Mahkemece iş sonu tazminatı ile kıdem tazminatı arasında

paralellik kurulduğu fakat iş sonu tazminatı ile kıdem tazminatının hukuki dayanaklarının farklı olduğu, başvurucuya kıdem tazminatı ödenmesi gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemin hukuka uygun olmadığı, yıllık ücretli izin alacağına ilişkin ise 657 sayılı Kanun'a göre cari yıl ile bir önceki yıl hariç, önceki yıllara ait kullanılmayan izin haklarının düşeceğinin hükme bağlandığı, davacının memur olarak nakledilmesi nedeniyle kullanma imkanı kalmayan son iki yıla ait olanlar dışındaki yıllık izinlerine ait ücretin ödenmesi gerektiği belirtilerek hüküm bozulmuştur.

15. Mahkemenin, 11/6/2008 tarih ve E.2008/840, K.2008/1078 sayılı kararıyla, kararın kıdem tazminatı talebinin reddine ilişkin kısmı hakkında direnme kararı verilmiştir.

16. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31/10/2013 tarih ve E.2010/327, K.2013/3395 sayılı ilâmıyla direnme kararı onanmıştır.

17. Başvurucu, 18/4/2014 tarihinde karar düzeltme isteminde bulunmuş olup karar düzeltme incelemesi halen devam etmektedir.

18. Başvurucu, 6/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

19. 6/1/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bendi, 9. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/5/2014 tarih ve 2014/6134 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, çalıştığı kurumun özelleştirilmesi sonucunda 4046 sayılı Kanun'a göre memur olarak atandığını, kıdem tazminatının ve yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle 14/2/2002 tarihinde idareye yaptığı başvurunun reddedildiğini, uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 20/3/2003 tarihinde Ankara 7. İş Mahkemesinde açtığı davanın Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi üzerine Ankara 6. İdare Mahkemesinde devam eden yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

23. Başvurucu, iş ilişkisinin sona ermesi nedeniyle kıdem tazminatının ve yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi istemiyle 14/2/2002 tarihinde idareye yaptığı başvurunun reddedildiğini, uğradığı parasal kayıpların ödenmesi istemiyle 20/3/2003 tarihinde Ankara 7. İş Mahkemesinde açtığı davanın Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi üzerine Ankara 6. İdare Mahkemesinde devam eden yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini

iddia etmiştir.

24. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

25. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

26. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, kıdem tazminatı ile yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle 14/2/2002 tarihinde idareye yapılan başvurunun reddedilmesi üzerine anılan işlemin iptali ve uğranılan parasal kayıpların giderilmesi istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekte olup, somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

27. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarihtir. Ancak idari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihidir. Başvurucunun adli yargı yerinde verilen görevsizlik kararı üzerine süresi içerisinde idari yargıda dava açtığı görülmekte olup yargılamaların birbirinin devamı niteliğinde olduğu anlaşıldığından, somut başvuru açısından yargılama sürecinin başladığı tarih, İdareye başvuru tarihi olan 14/2/2002 tarihidir.

28. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın

sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

29. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucunun işçi statüsünde çalıştığı döneme ait kıdem tazminatı ile yıllık izin ücreti alacağının ödenmesi talebiyle 14/2/2002 tarihinde Turban Turizm A.Ş.'ye yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine 20/3/2002 tarihinde Ankara 7. İş Mahkemesinde dava açtığı, Mahkemenin 27/12/2002 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar verildiği, temyiz üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 3/7/2003 tarihli ilâmıyla davada idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle hükmün bozulduğu, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonucunda 11/11/2003 tarihli kararla, Mahkemenin görevsizliği nedeniyle davanın reddine karar verildiği anlaşılmıştır. Kararın temyiz edilmeyerek kesinleşmesi üzerine, başvurucunun, 17/12/2003 tarihinde Ankara 6. İdare Mahkemesinde iptal ve tam yargı davası açtığı, Mahkemenin, 11/11/2004 tarihli kararıyla davanın reddine karar verildiği, kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay Onbirinci Dairesinin 26/12/2007 tarihli ilâmıyla bozulduğu; Mahkemece, kararın kıdem tazminatı talebinin reddine ilişkin kısmı hakkında direnme kararı verilmesi üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31/10/2013 tarihli ilâmıyla kararın onandığı, başvurucunun 18/4/2014 tarihinde karar düzeltme isteminde bulunduğu ve karar düzeltme incelemesinin halen devam ettiği belirlenmiştir.

30. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 19).

31. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM kararlarında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

32. Başvuruya konu davaya bir bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı, söz konusu on üç yılı aşkın yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

35. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

36. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin on üç yılı aşkın yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 13.300,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

38. Başvuruya konu yargılamanın on üç yılı aşkın bir süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 13.300,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin ilgili Derece Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM NECAT SINAY

B. No: 2014/6136 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6136

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM NECAT SINAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6136)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : İbrahim Necat SINAY

Vekili : Av. Özcan ÖĞÜTÇÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 24/3/2005 tarihinde İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı alacak davasının makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/52014 tarihinde Karşıyaka 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 14/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 12/9/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 13/10/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 24/3/2005 tarihinde İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesinde, vekalet ücretinin ödenmesi amacıyla alacak davası açmıştır.

8. İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesi 10/4/2012 tarihli ve E.2005/551, K.2012/508 sayılı kararı ile davanın kısmen kabulüne karar vermiştir.

9. Davalı tarafın temyizi üzerine İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesi, 12/6/2013 tarihli ve E.2005/551, K.2012/508 sayılı ek kararı ile temyiz isteminin süre yönünden reddine karar vermiştir.

10. İlk Derece Mahkemesinin ek kararının temyiz edilmesi sonucunda, Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 16/1/2014 tarihli ve E.2013/18251, K.2014/871 sayılı ilâmı ile temyiz isteminin reddine ilişkin kararın bozularak kaldırılmasına, davanın esasına ilişkin kararın ise onanmasına hükmetmiştir.

11. Bu ilâm başvurucuya 3/4/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 2/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı avukatlık Kanunu’nun 168. ve devamı maddeleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 2/5/2014 tarih ve 2014/6136 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, 24/3/2005 tarihinde İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı alacak davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Başvuru formu ve eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

17. Başvurucu, 24/3/2005 tarihinde İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı alacak davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal

edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

19. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

20. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, Sulh Hukuk Mahkemesi nezdinde vekalet ücretinin tahsili amacıyla açılan alacak davasının söz konusu olduğu görülmekle, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, 24/3/2005 tarihidir.

22. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, Yargıtay 13. Hukuk Dairesince hükmün onandığı 16/1/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

23. Bireysel başvuruya konu dava, açıldığı tarihte yürürlükte olan 1086 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesine göre Sulh Hukuk Mahkemesinde açılmış ve 6100 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra devam etmiş bir dava olup 6100 sayılı Kanun'un 316. maddesine göre bu mahkemelerde basit yargılama usulüne göre yargılama yapılmaktadır.

24. Basit yargılama usulü, 6100 sayılı Kanun'un 316. maddesinde yer alan davalar ile kanunlarda açıkça belirtilen bazı davalarda uygulanan ve yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile

sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 65).

25. Bu şekilde kanun koyucu, sulh hukuk mahkemelerinde görülen alacak davalarının, mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır.

26. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun, başvurucu ile davalı arasında akdedilen avukatlık ücret sözleşmesinden doğduğu ileri sürülen alacağın davalıdan tahsili istemi olduğu, 24/3/2005 tarihinde açılan davada, dava ile ilişkisi görülen Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesinin E.2004/638 sayılı dava dosyasının bekletici mesele yapıldığı, anılan ceza dava dosyasının kesinleşmesinin ardından İlk Derece Mahkemesince 10/4/2012 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar verildiği, bu kararın davalı tarafça temyiz edildiği ancak İzmir 7. Sulh Hukuk Mahkemesinin, 12/6/2013 tarihli kararı ile temyiz isteminin süre yönünden reddedildiği, bu kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 16/1/2014 tarihli ilâmı ile temyiz isteminin reddine ilişkin kararın bozularak kaldırılmasına, davanın esasına ilişkin kararın ise onanmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

27. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64).

28. Başvuruya konu alacak davasının incelenmesinde; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, yargılamanın niteliği, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında davanın karmaşık olmaktan uzak olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usulü haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına sebep olduğu da söylenemez. Dolayısıyla somut başvuru açısından, daha önce verilen kararlar dışında farklı karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yıl dokuz aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

30. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

31. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

32. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin sekiz yıl dokuz aydır devam eden

yargılama süreci nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE.

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NİLÜFER KAVAK

B. No: 2014/6549 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİLÜFER KAVAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6549)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Nilüfer KAVAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davada savunma hakkının kısıtlandığını, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini, kararın gerekçesiz olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/4/2014 tarihinde İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 30/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 17/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 28/10/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, "güveni kötüye kullanma" suçunu işledikleri iddiasıyla Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 30/3/2001 tarihli ve E.2001/1374 sayılı iddianamesi ile kamu davası açılmıştır.

8. Şişli 4. Asliye Ceza Mahkemesi, E.2001/603, K.2001/2289 sayılı karar ile Mahkemenin görevsizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

9. Dava, İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/187 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/3/2002 tarihli ve E.2002/1251 sayılı iddianamesi ile "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçundan kamu davası açılmış, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesince 18/6/2002 tarihli ve E.2002/90, K.2002/127 sayılı kararla dava dosyasının, İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/187 sayılı dava dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmiştir.

11. Şişli 5. Asliye Ceza Mahkemesi, 6/11/2003 tarihli ve E.2002/1305, K.2003/1887 sayılı kararı ile Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 23/9/2002 tarihli ve E.2002/10030 sayılı iddianamesi ile açılan kamu davasının, İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/187 sayılı dosyası ile birleştirilmesine ve yargılamanın bu dosya üzerinden devam etmesine karar vermiştir.

12. Şişli Cumhuriyet Başsavcılığınca 18/6/2003 tarihli ve E.2003/5795 sayılı iddianameyle başvurucu dışındaki diğer şüpheliler hakkında açılan kamu davasında, Şişli 5. Asliye Ceza Mahkemesi, E.2003/675, K.2005/531 sayılı kararla Mahkemenin görevsizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

13. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda, E.2009/9, K.2009/74 sayılı kararla dava dosyasının İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2004/20 sayılı dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmiştir.

14. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 26/9/2005 tarihli ve E.2001/187, K.2005/294 sayılı kararı ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 26. maddesi gereğince görevsizlik kararı vererek dosyanın İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

15. Şişli 3. Asliye Ceza Mahkemesi, E.2003/576, K.2005/453 sayılı kararı ile Mahkemenin görevsizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

16. İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2005/124 sayılı dosyasına kaydedilen dava, 7/11/2005 tarihli ve E.2005/124, K.2005/89 sayılı karar ile Mahkemenin E.2004/20 sayılı dava dosyası ile birleştirilmiş, yargılamaya bu dosya üzerinden devam edilmiştir.

17. Başvurucu ile diğer on beş sanık hakkında yargılama yapan İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi, 1/6/2009 tarihli ve E.2004/20, K.2009/20 sayılı kararı ile başvurucunun "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçundan 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

18. Karar başvurucu ve diğer sanıklar tarafından temyiz edilmiş, Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 28/10/2010 tarihli ve E.2010/2049, K.2010/15663 sayılı ilâmı ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/3/2002 tarihli iddianamesi ile isnat edilen suçlara ilişkin olarak başvurucu ve bir kısım sanıkların savunmalarının alınmadığı, yine Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 18/6/2003 tarihli ve E.2003/5795 sayılı iddianamesiyle açılan davada hükme esas alınan bilirkişi raporlarında suçlamaya konu fiillerin yer almadığı, gerektiğinde yeniden rapor alınması gerektiği halde eksik incelemeye dayalı karar verildiği gerekçesiyle hükmü bozmuştur.

19. Mahkemece bozma kararına uyulup başvurucunun savunması alınarak yapılan yargılama sonunda, 5/11/2012 tarihli ve E.2011/9, K.2012/50 sayılı kararla; başvurucunun 4389 sayılı Kanun'un 22. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

20. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 26/3/2014 tarihli ve E.2013/17552, K.2014/5718 sayılı ilâmıyla düzeltilerek onanmıştır.

21. Karar, 26/3/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu, 25/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

23. 4389 sayılı Kanun'un 22. maddesinin üçüncü fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/4/2014 tarih ve 2014/6549 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, 30/3/2001 tarihinde Şişli Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasında savunma hakkının kısıtlandığını, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/10/2010 tarihli bozma kararında belirtilen eksiklikler tamamlanmadan ve yeni bilirkişi raporu alınmadan, objektif ve tarafsız olmayan bilirkişi raporlarına dayalı olarak mahkûmiyet kararı verildiğini, bozma ilâmı doğrultusunda alınan savunmasına itibar edilmediğini, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini, mahkûmiyet kararının gerekçesiz olduğunu, delillerin açıklanmadığını, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

26. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

27. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

28. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

29. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

30. Başvuru konusu olayda, başvurucu, 30/3/2001 tarihinde Şişli Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasında savunma hakkının kısıtlandığını, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/10/2010 tarihli bozma kararında belirtilen eksiklikler tamamlanmadan ve yeni bilirkişi raporu alınmadan, objektif ve tarafsız olmayan bilirkişi raporlarına dayalı olarak mahkûmiyet kararı verildiğini, bozma ilâmı doğrultusunda alınan savunmasına itibar edilmediğini, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini, delillerin açıklanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, "güveni kötüye kullanma" suçunu işledikleri iddiasıyla Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 30/3/2001 tarihli iddianamesi, yine başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçunu işledikleri iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/3/2002 tarihli iddianamesi ile açılan kamu davaları, ayrıca Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 23/9/2002 tarihli iddianamesi ile açılan kamu davası İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/187 sayılı dosyasında birleştirilmiştir.

32. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 26/9/2005 tarihli kararı ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 26. maddesi gereğince görevsizlik kararı vererek dosyanın İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

33. İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2005/124 sayılı dosyasına kaydedilen dava, 7/11/2005 tarihli karar ile Mahkemenin E.2004/20 sayılı dava dosyası ile birleştirilmiş, yargılamaya bu dosya üzerinden devam edilmiştir.

34. Başvurucu ile diğer on beş sanık hakkında yargılama yapan İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi, 1/6/2009 tarihli kararı ile başvurucunun "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçundan mahkûmiyetine karar vermiş, temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/10/2010 tarihli ilâmı ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/3/2002 tarihli iddianamesi ile isnat edilen suçlara ilişkin olarak başvurucu ve bir kısım sanıkların savunmalarının alınmadığı, yine Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 18/6/2003 tarihli iddianamesi ile açılan davada hükme esas alınan bilirkişi raporlarında suçlamaya konu fiillerin yer almadığı, gerektiğinde yeniden rapor alınması gerektiği halde eksik incelemeye

dayalı karar verildiği gerekçesiyle bozulmuştur.

35. Bozma üzerine Mahkemenin E.2011/9 sayılı dosyasına kaydedilen davada, 15/12/2011 tarihli duruşmada başvurucunun 19/3/2002 tarihli iddianame ile isnat edilen suçlara ilişkin olarak müdafii huzurunda savunmasının alınabilmesi için başvurucu ve müdafiinin çağrı kağıdı ile çağrılmasına, yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması hususunun başvurucunun savunması alındıktan sonra değerlendirilmesine karar verilmiştir. 7/2/2012 tarihli duruşmada başvurucunun müdafii huzurunda savunması alınmış, başvurucu Yargıtay bozma ilâmından önceki savunmasına benzer şekilde, suçlamaları kabul etmediğini belirtmiş, Yargıtay ilâmı doğrultusunda yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmasını talep etmiştir. Başvurucu müdafii, müvekkilinin beyanına katıldığını, kovuşturmanın genişletilmesi hususunda taleplerinin olmadığını belirtmiştir.

36. Mahkemece yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmasına yönelik talep incelenmiş, her ne kadar Yargıtay 7. Ceza Dairesinin bozma ilamında 18/6/2003 tarihli iddianame ile açılan davada hükme esas alınan bilirkişi raporlarında suçlamaya konu fiillerin yer almadığı, gerektiğinde yeniden rapor alınması gerektiği belirtilmişse de daha önce birçok defa bilirkişi düşüncesine başvurulduğu, bu raporlardaki tespit ve değerlendirmelerin yeterli açıklıkta olduğu belirtilerek reddedilmiştir. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 63. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre, "Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafiinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez." Bilirkişi incelemesi yapılması konusunda takdir hakkı mahkeme hâkimine ait olup, mahkemece re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine bilirkişi raporu alınmasına karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Başvurucunun, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/10/2010 tarihli bozma kararında belirtilen eksiklikler tamamlanmadan ve yeni bilirkişi raporu alınmadan, objektif ve tarafsız olmayan bilirkişi raporlarına dayalı olarak mahkûmiyet kararı verildiği iddialarının, Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına yönelik olduğu, Mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da bulunmadığı anlaşılmıştır.

37. Mahkemece, başvurucunun, isnat edilen suçlamalara yönelik savunmaları tevil yollu ikrar olarak kabul edilmiş, sanıklar hakkında, görev yaptıkları bankaların Teftiş Kurulları tarafından hazırlanan raporlar, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (TMSF) ile sanıkların görev tanımlarına ilişkin yapılan yazışmalar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun (BDDK) başvurucu ile bir kısım sanıklar hakkındaki 27/6/2002 tarihli suç duyurusu ve bilirkişi raporları incelenmiş, bilirkişi raporlarındaki maddi tespitlerin hükme esas alındığı, ancak hangi sanığın hangi olaydan zimmet suçu faili olarak sorumlu tutulması hususundaki değerlendirmelerin bilirkişi raporlarından bağımsız olarak Mahkeme heyetince ayrıca değerlendirildiği belirtilerek, 5/11/2012 tarihli kararla; başvurucunun 4389 sayılı Kanun'un 22. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca 7 yıl 9 ay 10 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 26/3/2014 tarihli ilâmıyla düzeltilerek onanmıştır.

38. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu

anlaşılmaktadır.

39. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

40. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

41. Başvurucu, İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet kararının gerekçesiz olduğunu belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

43. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

44. Derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması halinde, mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Böyle bir durumda dahi ileri sürülen iddiaların zımnen reddi yeterli olabilir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

45. Somut olayda İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesince, başvurucunun, isnat edilen suçlamalara yönelik savunmaları tevil yollu ikrar olarak kabul edilmiş, Teftiş Kurulları tarafından hazırlanan raporlar, TMSF ile sanıkların görev tanımlarına ilişkin yapılan yazışmalar, BDDK’nın başvurucu ile bir kısım sanıklar hakkındaki 27/6/2002 tarihli suç duyurusu ve bilirkişi raporları incelenmiş, bilirkişi raporlarındaki maddi tespitlerin hükme esas alındığı, ancak hangi sanığın hangi olaydan zimmet suçu faili olarak sorumlu tutulması hususundaki değerlendirmelerin bilirkişi raporlarından bağımsız olarak Mahkeme heyetince ayrıca değerlendirildiği belirtilerek, başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 26/3/2014 tarihli ilâmıyla düzeltilerek onanmıştır. Dolayısıyla İlk Derece Mahkemesi kararının gerekçesiz olduğundan söz edilemez.

46. Açıklanan nedenlerle; gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık

olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılama Süresinin Makul Olmadığı İddiası

47. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

48. Başvurucu, Şişli Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

50. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

51. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 4389 sayılı Kanun'un 22. maddesinin üçüncü fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmışlardır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

52. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucu

hakkında Şişli Cumhuriyet başsavcılığınca kamu davasının açıldığı 30/3/2001 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Yargıtay 7. Ceza Dairesince, İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/11/2012 tarihli hükmünün onandığı 26/3/2014 tarihidir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

53. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, "güveni kötüye kullanma" suçunu işledikleri iddiasıyla Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 30/3/2001 tarihli iddianamesi, yine başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçunu işledikleri iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 19/3/2002 tarihli iddianamesi ile açılan kamu davalarının, ayrıca Şişli Cumhuriyet Başsavcılığının 23/9/2002 tarihli iddianamesi ile açılan kamu davasının, İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/187 sayılı dosyasında birleştirildiği tespit edilmiştir. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesince, 26/9/2005 tarihli karar ile görevsizlik kararı verilerek dosyanın İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği, Mahkemenin E.2005/124 sayılı dosyasına kaydedilen davanın, 7/11/2005 tarihli karar ile Mahkemenin E.2004/20 sayılı dava dosyası ile birleştirildiği, yargılamaya bu dosya üzerinden devam edildiği görülmüştür. Başvurucu ile diğer on beş sanık hakkında yargılama yapan İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinin, 1/6/2009 tarihli karar ile başvurucunun mahkûmiyetine karar verdiği, temyiz üzerine hükmün, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/10/2010 tarihli ilâmı ile bozulduğu, Mahkemece bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda 5/11/2012 tarihli kararla başvurucunun "4389 sayılı Bankalar Kanunu'na muhalefet" suçundan mahkûmiyetine karar verildiği, temyiz üzerine hükmün, Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 26/3/2014 tarihli ilâmı ile onandığı anlaşılmıştır.

54. 5271 sayılı Kanun’un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

55. Başvuruya konu davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu on iki yıl on bir aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

56. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

57. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespitini ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

58. 6216 sayılı Kanun’un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

59. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş, ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

60. Başvuru konusu olayda, başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, başvuruya konu olan yargılama sürecinin kesinleşerek sona erdiği dikkate alındığında, başvurucunun da tazminat talebi bulunmaması nedeniyle ihlalin tespiti dışında sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir husus bulunmadığı anlaşılmaktadır.

61. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

Nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucunun diğer taleplerinin reddine,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM DURAK

B. No: 2014/6564 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6564

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM DURAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6564)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : İbrahim DURAK

Vekilleri : Av. Esin AYDIN – Av. Yılmaz FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 15/10/2008 tarihinde Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (İş Mahkemesi sıfatıyla) açtığı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) nezdindeki işçi kaydının iptali davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/5/2014 tarihinde Mardin 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 30/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 15/9/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/9/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 15/10/2008 tarihinde Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (İş Mahkemesi sıfatıyla) açtığı menfi tespit davasında, SGK nezdinde işçi sıfatı ile kaydının bulunduğunu oysa 1/5/1995 tarihinde Tarım BAĞ-KUR'a kayıt ve tescilinin yapıldığını, bu nedenle SGK nezdinde işçi sıfatı ile kayıtlı olmasının doğru olmadığını ileri sürerek var olan kaydın iptalini talep etmiştir.

8. Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi sıfatıyla) 29/11/2012 tarihli ve E.2008/514, K.2012/622 sayılı kararı ile davanın kabulüne karar vermiş, başvurucunun SGK nezdinde işçi niteliğinde kaydının olmadığının tespitine ve mevcut kayıtların iptaline hükmetmiştir.

9. Temyiz incelemesi sonucu Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 27/3/2014 tarihli ve E.2013/4414, K.2014/6071 sayılı ilâmı ile onama kararı vermiştir.

10. Bu ilam başvurucuya 6/5/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 13/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. Mehmet Erbek, B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/5/2014 tarih ve 2014/6564 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, 15/10/2008 tarihinde Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (İş Mahkemesi sıfatıyla) açtığı SGK nezdindeki işçi kaydının iptali davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Başvuru formu ve eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Başvurucu, 15/10/2008 tarihinde Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (İş Mahkemesi sıfatıyla) açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, iş hukukuna dayalı olarak açılan, SGK nezdindeki işçi kaydının iptali davasının söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, 15/10/2008 tarihidir.

21. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, İlk Derece Mahkemesi kararının Yargıtay 21. Hukuk Dairesince onanarak kesinleştiği 27/3/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

22. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği

önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

23. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

24. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde, yargılamanın konusunun, başvurucunun SGK nezdinde işçi olarak var olan kaydının, daha önce Tarım BAĞ-KUR'lu olarak kaydının yapıldığı gerekçesiyle, iptali istemi olduğu, yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan beş yıl beş ayı aşkın bir sürede sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

25. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 12).

26. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Hayrettin Ekim, B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

27. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve beş yıl beş ayı aşkın bir sürede sonuçlanan söz konusu yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ile 70.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un

“Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

31. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yıl beş ayı aşkın bir sürede sonuçlanan yargılama süreci nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 4.400,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 4.400,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SERVET BİLEN

B. No: 2014/6696 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6696

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERVET BİLEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6696)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Servet BİLEN

Vekili : Av. Çiğdem BİLEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "suç delillerini değiştirme" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davada hakkaniyete uygun yargılama yapılmadan karar verildiğini, Mahkeme kararının gerekçesiz olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/5/2014 tarihinde İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 25/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 24/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 14/11/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığının 3/11/2006 tarihli ve E.2006/5852 sayılı iddianamesi üzerine başvurucu hakkında, Üsküdar 3. Ağır Ceza Mahkemesince 19/2/2007 tarihli ve E.2006/223, K.2007/39 sayılı karar ile son soruşturmanın açılması kararı verilmiştir.

8. Başvurucu hakkında, E.2007/2446 sayılı iddianame ile müdafii olduğu sanık hakkında yapılan yargılama sırasında "görevi kötüye kullanma" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış, dava Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/125 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 26/9/2008 tarihli ve E.2007/125, K.2008/234 sayılı kararı ile başvurucunun "suç delillerini değiştirme" suçundan 7 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına, verilen cezanın ertelenmesine karar vermiştir.

10. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2011/5441, K.2012/18917 sayılı ilâmı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin değerlendirilmediği gerekçesiyle bozulmuştur.

11. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince (kapatılan Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi yerine kurulan), 5/3/2013 tarihli ve E.2012/381, K.2013/53 sayılı karar ile başvurucunun, "suç delillerini değiştirme" suçundan 4.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını talep etmediği gerekçesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

12. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 20/2/2014 tarihli ve E.2013/27663, K.2014/5653 sayılı ilâmı ile onanmıştır.

13. Karar, 14/4/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu, 13/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 281. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/5/2014 tarih ve 2014/6696 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığının 3/11/2006 tarihli iddianamesi ile hakkında açılan kamu davasında, hakkaniyete uygun yargılama yapılmadığını, müdafii olduğu sanığın beraatine karar verildiğini, dolayısıyla ortada suç kalmadığı halde bu suçla bağlantılı olarak hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, bu şekilde "kanunsuz suç olmaz" ilkesinin de ihlal edildiğini, isnat olunan eylemin ve suçun hukuki nitelendirilmesinde hata yapıldığını, İlk Derece Mahkemesince verilen kararın gerekçesiz olduğunu ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

18. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

19. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

20. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

21. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

22. Başvuru konusu olayda, başvurucu, Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığının 3/11/2006 tarihli iddianamesi ile hakkında açılan kamu davasında, hakkaniyete uygun yargılama yapılmadığını, müdafii olduğu sanığın beraatine karar verildiğini, dolayısıyla ortada suç kalmadığı halde bu suçla bağlantılı olarak hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, bu şekilde "kanunsuz suç olmaz" ilkesinin de ihlal edildiğini, isnat olunan eylemin ve suçun hukuki nitelendirilmesinde hata yapıldığını, belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Başvurucu hakkında, E.2007/2446 sayılı iddianame ile müdafii olduğu sanık hakkında yapılan yargılama sırasında "görevi kötüye kullanma" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada sonunda, 26/9/2008 tarihli karar ile başvurucunun savunması ve müdahil ile görüştüğüne dair ikrarı, müdahilin iddiaları, başvurucu ile müdahil arasındaki iletişim tespit tutanakları incelenmiş ve tüm

dosya kapsamı değerlendirilerek, “İstanbul Barosuna kayıtlı sanık avukat, olayın mağduru olan müdahile karşı Avukatlık Kanunu ve meslek kurallarındaki ilkelerini göz ardı ederek müdahille ısrarla duruşma dışı görüşmesi ve müdahili, yakalanan sanığı teşhis etmemesi konusunda etkilemek istemesi ve müdahilin duruşmada ‘söyledikleri sözleri tam olarak tehdit edici şekilde değildi’ beyanı da dikkate alınarak, tehdit suçundan ziyade 5237 sayılı Kanun’un 281. maddesinde yaptırıma bağlanan suç olduğu ve bu suçun da sabit olduğu” gerekçesiyle başvurucunun, görevi kötüye kullanma suçuna göre özel norm niteliğinde olan "suç delillerini değiştirme" suçundan 7 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına, verilen cezanın ertelenmesine karar verilmiştir.

24. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ilâmı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin değerlendirilmediği gerekçesiyle bozulmuştur. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince (kapatılan Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi yerine kurulan), 5/3/2013 tarihli karar ile aynı gerekçeyle başvurucunun, "suç delillerini değiştirme" suçundan 4.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını talep etmediği gerekçesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 20/2/2014 tarihli ilâmı ile “sanığa yükletilen suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme eylemiyle ulaşılan çözümü haklı kılıcı zorunlu öğelerinin ve bu eylemin sanık tarafından işlendiğinin Kanun’a uygun olarak yürütülen duruşma sonucu saptandığı, bütün kanıtlarla aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde ve eksiksiz sergilendiği, özleri değiştirilmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemin doğru olarak nitelendirildiği ve Kanun’da öngörülen suç tipine uyduğu, cezanın kanuni bağlamda uygulandığı” gerekçesiyle hüküm onanmıştır.

25. Başvurucu, müdafii olduğu sanığın beraatine karar verildiğini, dolayısıyla ortada suç kalmadığı halde bu suçla bağlantılı olarak hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, bu şekilde "kanunsuz suç olmaz" ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun, Kadıköy 5. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2006/61 sayılı dosyasında sanık olarak yargılanan T.Ş.’nin müdafii olduğu, T.Ş. hakkında hırsızlık ve görevli memurlara direnme suçundan yapılan yargılama sonunda delil yetersizliğinden beraatine karar verildiği, aynı dava dosyasında sanık N.D. hakkında, müdahile karşı hırsızlığa teşebbüs suçundan 2 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucunun yargılandığı İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince, delil yetersizliğinden verilen beraat kararının değerlendirilerek başvurucu hakkında hüküm kurulduğu anlaşılmıştır.

26. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

27. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti

niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

29. Başvurucu, İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince (kapatılan Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi yerine kurulan) verilen 5/3/2013 tarihli mahkûmiyet kararının gerekçesiz olduğunu belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

32. Derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması halinde, mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Böyle bir durumda dahi ileri sürülen iddiaların zımnen reddi yeterli olabilir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

33. Somut olayda İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda, 5/3/2013 tarihli karar ile başvurucunun savunması ve müdahil ile görüştüğüne dair ikrarı, müdahilin iddiaları, başvurucu ile müdahil arasındaki iletişim tespit tutanakları incelenmiş ve tüm dosya kapsamı değerlendirilerek, başvurucunun fiilinin 5237 sayılı Kanun’un 281. maddesinde yaptırıma bağlanan suçu oluşturduğu ve bu suçun da sabit olduğu gerekçesiyle başvurucunun, "suç delillerini değiştirme" suçundan 4.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını talep etmediği gerekçesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 20/2/2014 tarihli ilâmı ile vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre yapılan inceleme neticesinde hüküm onanmıştır (bkz. §§ 21–22).

34. Açıklanan nedenlerle, gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılamadığı İddiası

35. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Başvurucu, Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

38. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

39. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "görevi kötüye kullanma" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 5237 sayılı Kanun'un 257. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

40. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığının 3/11/2006 tarihli iddianamesi üzerine başvurucu hakkında, Üsküdar 3. Ağır Ceza Mahkemesince son soruşturmanın açılması kararının verildiği 19/2/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Yargıtay 4. Ceza Dairesi tarafından İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/3/2013 tarihli kararının onandığı 20/2/2014 tarihidir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

41. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Üsküdar Cumhuriyet

Başsavcılığının 3/11/2006 tarihli iddianamesi üzerine başvurucu hakkında, Üsküdar 3. Ağır Ceza Mahkemesince 19/2/2007 tarihinde son soruşturmanın açılması kararı verildiği, E.2007/2446 sayılı iddianame ile "görevi kötüye kullanma" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesinin, 26/9/2008 tarihli kararı ile başvurucunun "suç delillerini değiştirme" suçundan mahkûmiyetine ve verilen cezanın ertelenmesine karar verildiği, temyiz üzerine Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ilâmı ile hükmün bozulduğu belirlenmiştir. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada İstanbul Anadolu 8. Ağır Ceza Mahkemesince (kapatılan Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi yerine kurulan), 5/3/2013 tarihli karar ile başvurucunun, "suç delillerini değiştirme" suçundan 4.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucunun temyizi üzerine hükmün, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 20/2/2014 tarihli ilâmı ile onandığı anlaşılmıştır.

42. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

43. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıllık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

45. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için toplam 20.000,00 TL maddi ve 30.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

46. 6216 sayılı Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

47. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıllık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit

edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

49. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Gerekçeli karar hakkının ihlali edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ELVAN BAĞLAR

B. No: 2014/6775 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6775

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELVAN BAĞLAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6775)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Elvan BAĞLAR

Vekili : Av. Hüseyin ÇALİŞCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, yangın tehlikesine neden olma, kamu malına zarar verme ve 2911 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/5/2014 tarihinde İstanbul 25. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 14/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 14/1/2009 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 17/1/2009 tarih ve 2009/21 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer dokuz şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 24/6/2009 tarih ve E.2009/686 sayılı iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, yangın tehlikesine neden olma, kamu malına zarar verme ve 2911 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2009/182 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi, 13/2/2013 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

11. 21/2/2014 tarih ve 6524 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri gereğince, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) kapatılması üzerine, Mahkemece, 11/3/2014 tarih ve E.2009/182, K.2014/86 sayılı kararla E.2009/182 sayılı dava dosyası, görevli ve yetkili İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

12. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi, 11/4/2014 tarih ve E.2014/200, K.2014/87 sayılı kararı ile Mahkemenin yetkisizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

13. İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 14/10/2014 tarih ve E.2014/251, K.2014/230 sayılı kararı ile Mahkemenin yetkisizliğine, sanıkların iddianame doğrultusunda yargılanmak üzere İstanbul 5. Ağır Ceza mahkemesine sevklerine, iki ağır ceza mahkemesi arasında yetki yönünden uyuşmazlık çıktığından, bu hususunun giderilmesi için dosyanın Yargıtaya gönderilmesine karar verilmiştir.

14. Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 10/12/2014 tarih ve E.2014/11048, K.2014/12521 sayılı ilâmı ile İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesinin, 14/10/2014 tarih ve E.2014/251, K.2014/230 sayılı yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

15. Yargılama, İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmektedir.

16. Başvurucu, 15/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 151. maddesi, 152. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile 152. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendi, 170. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi, 174. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları; 6/10/1983 tarih ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. ve 33. maddeleri; 12/4/1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi, 5. maddesi ve 7. maddesinin ikinci fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/5/2014 tarih ve 2014/6775 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, 14/1/2009 tarihinde gözaltına alınarak 17/1/2009 tarihinde tutuklandığını, 13/2/2013 tarihinde tahliye edildiğini, ancak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

23. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde

göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

24. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, yangın tehlikesine neden olma, kamu malına zarar verme ve 2911 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237, 2911 ve 3713 sayılı Kanunlarda hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

25. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 14/1/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

26. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 14/1/2009 tarihinde gözaltına alınarak 17/1/2009 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer dokuz şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 24/6/2009 tarihli iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, yangın tehlikesine neden olma, kamu malına zarar verme ve 2911 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2009/182 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 13/2/2013 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verildiği, 6524 sayılı Kanun hükümleri gereğince, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin kapatılması üzerine, Mahkemece, 11/3/2014 tarihli kararla E.2009/182 sayılı dava dosyasının, görevli ve yetkili İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği görülmüştür. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin, 11/4/2014 tarihli karar ile Mahkemenin yetkisizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verdiği, İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesinin de 14/10/2014 tarihli karar ile Mahkemenin yetkisizliğine, iki ağır ceza mahkemesi arasında yetki yönünden uyuşmazlık çıktığından, bu hususunun giderilmesi için dosyanın Yargıtaya gönderilmesine karar verdiği belirlenmiştir. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin, 10/12/2014 tarihli ilâmı ile İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesinin, 14/10/2014 tarihli yetkisizlik kararını kaldırdığı ve yargılamanın, İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesinde devam ettiği anlaşılmıştır.

27. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B.

No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

28. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu altı yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

30. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

31. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

32. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin altı yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvuruya konu yargılamanın altı yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SELEHATTİN DEMİR

B. No: 2014/6873 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6873

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELEHATTİN DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6873)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Selehattin DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "kasten öldürme ve kasten yaralama" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davada delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini, Yargıtay onama kararının gerekçesiz olduğunu ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, yargılamanın yenilenmesi ile tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/5/2014 tarihinde Bayburt Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 18/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 17/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 4/11/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 6/3/2009 tarihinde gözaltına alınmış, Bayburt Sulh Ceza Mahkemesinin 7/3/2009 tarih ve 2009/5 Sorgu sayılı kararı ile "kasten öldürme" suçundan tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığının 26/8/2009 tarih ve E.2009/510 sayılı iddianamesi ile "kasten öldürme, kasten yaralama ve hakaret" suçlarından kamu davası açılmıştır.

9. Başvurucu, 31/12/2010 tarihinde tahliye edilmiş, tahliye kararına itiraz üzerine 17/3/2010 tarihinde tutuklanmış, 26/3/2010 tarihinde tekrar tahliyesine karar verilmiştir.

10. Bayburt Ağır Ceza Mahkemesi, 23/11/2011 tarih ve E.2009/36, K.2011/36 sayılı kararı ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis, "kasten yaralama" suçundan toplam 4.480,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmen tutuklanmasına karar vermiş, başvurucu 4/1/2012 tarihinde tutuklanmıştır.

11. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 9/7/2012 tarih ve E.2012/1939, K.2012/5624 sayılı ilâmı ile "kasten öldürme" suçundan, sanıklar arasında menfaat çatışması bulunduğu halde aynı vekil ile temsil ettirilmelerinin sanıkların savunma hakkını kısıtladığı gerekçesiyle hüküm bozulmuş, "kasten yaralama" suçundan verilen ceza kesin nitelikte olduğundan temyiz istemi reddedilmiştir.

12. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda Mahkemece, 17/10/2012 tarih ve E.2012/35, K.2012/34 sayılı karar ile katılanlar ve tanıkların istikrarlı beyanları, keşif tutanağı, otopsi raporu ve muhafaza altına alma tutanağı ile tüm dosya kapsamını değerlendirerek, başvurucunun, kürekle maktulün kafasına vurarak ölümüne sebebiyet verdiği gerekçesiyle "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

13. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/3/2014 tarih ve E.2013/6201, K.2014/1677 sayılı ilâmı ile “toplanan deliller karar yerinde incelenip, sanık Selehattin Demir ve diğer sanıkların maktulü kasten öldürme suçlarının sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suçların niteliğini tayin, takdire ve tahrike ilişen cezayı azaltıcı sebeplerin niteliği ve derecesi takdir kılınmış, savunmaları inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, sanık Selehattin Demir müdafiinin temyiz dilekçesinde ve duruşmalı incelemede sübuta yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına” karar verilmiştir.

14. Karar, 24/4/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu, 16/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 29. maddesi, 81. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 86. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve (3) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 16/5/2014 tarih ve 2014/6873 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, 6/3/2009 tarihinde gözaltına alınarak, 7/3/2009 tarihinde tutuklandığını, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasında lehine olan tanık beyanı ve Adli Tıp Kurumu raporu dikkate alınmadan hüküm kurulduğunu, raporda, maktuldeki izlerin kürekle yapıldığına dair bir husus bulunmadığı ve tanığın, küreğin kendisine ait olduğunu belirttiği halde diğer tanıkların beyanlarına dayalı olarak suçun işlenmesinde kürek kullanıldığının Mahkemece kabul edildiğini, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini bu nedenle hakkaniyete aykırı karar verildiğini, hükmün Yargıtay tarafından gerekçesiz şekilde onandığını ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

19. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

20. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

21. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

22. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

23. Başvuru konusu olayda, başvurucu, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasında lehine olan tanık beyanı ve Adli Tıp Kurumu raporu dikkate alınmadan hüküm kurulduğunu, raporda, maktuldeki izlerin kürekle yapıldığına dair bir husus bulunmadığı ve tanığın, küreğin kendisine ait olduğunu belirttiği halde diğer tanıkların

beyanlarına dayalı olarak suçun işlenmesinde kürek kullanıldığının Mahkemece kabul edildiğini, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini bu nedenle hakkaniyete aykırı karar verildiğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında, 26/8/2009 tarihli iddianame ile "kasten öldürme, kasten yaralama ve hakaret" suçlarından kamu davası açılmıştır. Bayburt Ağır Ceza Mahkemesi, 23/11/2011 tarihli kararı ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis, "kasten yaralama" suçundan toplam 4.480,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 9/7/2012 tarihli ilâmı ile "kasten öldürme" suçundan, sanıklar arasında menfaat çatışması bulunduğu halde aynı vekil ile temsil ettirilmelerinin sanıkların savunma hakkını kısıtladığı gerekçesiyle hüküm bozulmuş, "kasten yaralama" suçundan verilen ceza kesin nitelikte olduğundan temyiz istemi reddedilmiştir. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda Mahkemece, 17/10/2012 tarihinde, katılanlar ve tanıkların istikrarlı beyanları, keşif tutanağı, otopsi raporu ve muhafaza altına alma tutanağı ile tüm dosya kapsamını değerlendirerek, başvurucunun, kürekle maktulün kafasına vurarak ölümüne sebebiyet verdiği gerekçesiyle "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/3/2014 tarihli ilâmı ile onanarak kesinleşmiştir.

25. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

26. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

28. Başvurucu, Bayburt Ağır Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet kararının Yargıtay tarafından gerekçesiz şekilde onandığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve

özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

31. Anılan kurallar uyarınca ilk derece mahkemesi kararları gibi temyiz merci kararlarının da gerekçeli olması gerekmektedir. Ancak temyiz mercilerinin yargılamayı yapan mahkemenin kararına katılmaları halinde, bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararlarına yansıtmaları yeterlidir. Burada önemli olan husus, temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

32. Somut olayda Bayburt Ağır Ceza Mahkemesi, katılanlar ve tanıkların istikrarlı beyanları, keşif tutanağı, otopsi raporu ve muhafaza altına alma tutanağı ile tüm dosya kapsamını değerlendirerek, başvurucunun, kürekle maktulün kafasına vurarak ölümüne sebebiyet verdiği gerekçesiyle mahkûmiyetine karar vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesince, Mahkemece verilen kararın gerekçesine atıf yapılarak ve bu gerekçe aynen kabul edilerek hüküm onanmıştır (bkz. § 13). Dolayısıyla Yargıtay kararının gerekçesiz olduğundan söz edilemez.

33. Açıklanan nedenlerle; gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Yargılama Süresinin Makul Olmadığı İddiası

34. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

35. Başvurucu, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

37. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

38. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "kasten öldürme ve kasten yaralama" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 81. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 86. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve (3) numaralı fıkrasının (e) bendinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmışlardır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

39. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulanması anıdır. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun ilk gözaltına alındığı 6/3/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Yargıtay 1. Ceza Dairesince, Bayburt Ağır Ceza Mahkemesinin 17/10/2012 tarihli hükmünün onandığı 18/3/2014 tarihidir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

40. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucunun, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 6/3/2009 tarihinde gözaltına alınarak, Bayburt Sulh Ceza Mahkemesinin 7/3/2009 tarihli kararı ile "kasten öldürme" suçundan tutuklandığı, başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığının 26/8/2009 tarihli iddianamesi ile "kasten öldürme, kasten yaralama ve hakaret" suçlarından kamu davası açıldığı anlaşılmıştır. Bayburt Ağır Ceza Mahkemesince, 23/11/2011 tarihinde başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis, "kasten yaralama" suçundan toplam 4.480,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, temyiz üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 9/7/2012 tarihli ilâmı ile "kasten öldürme" suçundan, sanıklar arasında menfaat çatışması bulunduğu halde aynı vekil ile temsil ettirilmelerinin sanıkların savunma hakkını kısıtladığı gerekçesiyle hükmün bozulduğu, "kasten yaralama" suçundan verilen ceza kesin nitelikte olduğundan temyiz isteminin reddedildiği belirlenmiştir. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda Mahkemece, 17/10/2012 tarihli karar ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, temyiz üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/3/2014 tarihli hükmün onanarak kesinleştiği anlaşılmıştır.

41. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

42. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvuruculların tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yıl on iki günlük yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle yeniden yargılama yapılmasını ve tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

45. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

46. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yıl on iki günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Gerekçeli karar hakkının ihlali edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun diğer

taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

AVNİ DESTİCİ

B. No: 2014/6947 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6947

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AVNİ DESTİCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6947)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Avni DESTİCİ

Vekili : Av. Ümit Nuri KOCABALLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "kasten öldürme" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasında delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 6/5/2014 tarihinde Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 18/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 16/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, Kırıkkale Sulh Ceza Mahkemesinin 5/4/2004 tarihli kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu hakkında, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığının 7/4/2004 tarih ve E.2004/555 sayılı iddianamesi ile "kasten öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesinin 7/2/2006 tarih ve E.2004/53, K.2006/34 sayılı kararı ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 20 yıl 7 gün hapis, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan 3.076,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesince 8/2/2006 tarihinde serbest bırakılmıştır.

11. Başvurucu ve katılanın temyizi üzerine anılan karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 29/6/2007 tarih ve E.2006/7367, K.2007/5328 sayılı ilâmıyla eksik kovuşturma yapılarak karar verildiği gerekçesiyle bozulmuştur.

12. Mahkemece bozma ilâmına uyularak 4/12/2012 tarih ve E.2009/212, K.2012/244 sayılı karar ile başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiştir.

13. Başvurucu ve katılanın temyizi üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 25/2/2014 tarih ve E.2013/5363, K.2014/1109 sayılı ilâmıyla, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan açılan kamu davasının zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle düşürülmesine karar verilmiş, "kasten öldürme" suçundan açılan kamu davasında suçun sübuta ermediği, dolayısıyla başvurucunun beraatine karar verilmesi gerekirken mahkûmiyetine karar verilmesinin doğru olmadığı gerekçesiyle hüküm bozulmuştur.

14. Başvurucu, 6/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Mahkemece bozma ilâmına uyularak, 22/5/2014 tarih ve E.2014/99, K.2014/160 sayılı karar ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan beraatine karar verilmiştir.

16. Temyiz edilmeyen karar Mahkemece, 30/5/2014 tarihinde kesinleştirilmiştir.

B. İlgili Hukuk

17. 1/3/1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’nun 102. maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı bendi, 104. maddesinin ikinci fıkrası ve 448. maddesi; 10/7/1953 tarih ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/5/2014

tarih ve 2014/6947 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, Kırıkkale Sulh Ceza Mahkemesinin 5/4/2004 tarihli kararı ile tutuklandığını, 8/2/2006 tarihinde serbest bırakıldığını, "kasten öldürme" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasında, lehe delillerin gerek resmi kurumlar gerek müdafii tarafından bildirilmesine rağmen Mahkemece tartışılmadığını, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"...Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

21. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

22. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

23. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır.

24. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, başvurucunun, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarını öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu mercilere sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 19).

25. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve genel mahkemeler önünde dayanılmayan iddialar Anayasa Mahkemesi önünde şikâyet konusu edilemeyeceği gibi genel mahkemelere sunulmayan yeni bilgi ve belgeler de Anayasa Mahkemesine sunulamaz (B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

26. Başvuru konusu olayda, başvurucu, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığınca "kasten öldürme" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasında, lehe delillerin gerek resmi kurumlar gerek müdafii tarafından bildirilmesine rağmen Mahkemece tartışılmadığını, delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Başvurucu hakkında, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığının 7/4/2004 tarihli iddianamesi ile "kasten öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesinin 7/2/2006 tarihli kararı ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan 20 yıl 7 gün hapis, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan 3.076,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, başvurucu ve katılanın temyizi üzerine anılan karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 29/6/2007 tarihli ilâmıyla eksik kovuşturma yapılarak karar verildiği gerekçesiyle bozulmuştur.

28. Mahkemece bozma ilâmına uyularak 4/12/2012 tarihli karar ile başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş, başvurucu ve katılanın temyizi üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 25/2/2014 tarihli ilâmıyla, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan açılan kamu davasının zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle düşürülmesine karar verilmiş, "kasten öldürme" suçundan açılan kamu davasında suçun sübuta ermediği, dolayısıyla başvurucunun beraatine karar verilmesi gerekirken mahkûmiyetine karar verilmesinin doğru olmadığı gerekçesiyle hüküm bozulmuştur. Mahkemece bozma ilâmına uyularak, 22/5/2014 tarihli karar ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan beraatine karar verilmiş, temyiz edilmeyen karar Mahkemece, 30/5/2014 tarihinde kesinleştirilmiştir.

29. Başvurucunun 6/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu, başvuru tarihi itibarıyla yargılamanın devam ettiği, başvuru tarihinden sonra 22/5/2014 tarihinde Mahkemece, başvurucunun beraatine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu şekilde başvurucunun, yargılama devam ettiği sırada yargılama sürecine ilişkin adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü, dolayısıyla hukuk sisteminde düzenlenen başvuru yollarını usulünce tüketmeden bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

30. Bireysel başvuru yapılmadan önce, başvuruculların, isnat edilen suçlar nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdükleri haklarına ilişkin olarak, hukuk sisteminde öngörülen başvuru yollarını tüketmeleri, netice alamamaları hâlinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

31. Açıklanan nedenlerle, yetkili idari merciler ve derece mahkemeleri önünde usulüne uygun olarak açılmış ve devam eden başvuru yolları tüketilmeden temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartların yönünden incelenmeksizin “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

32. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Başvurucu, “kasten öldürme” suçundan hakkında açılan kamu davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

35. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

36. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "kasten öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 765 sayılı mülga Kanun'un 448. maddesi ile 6136 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

37. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anıdır. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, Kırıkkale Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanmasına karar verildiği 5/4/2004 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesince başvurucunun "kasten öldürme" suçundan beraatine karar verildiği 22/5/2014 tarihidir.

38. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, Kırıkkale Sulh Ceza Mahkemesinin 5/4/2004 tarihli kararı ile tutuklanan başvurucu hakkında, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığının 7/4/2004 tarihli iddianamesi ile "kasten öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesince 7/2/2006 tarihli karar ile başvurucunun "kasten öldürme ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarından mahkûmiyetine karar verildiği, temyiz üzerine kararın, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 29/6/2007 tarihli ilâmıyla eksik kovuşturma yapılarak karar verildiği gerekçesiyle bozulduğu belirlenmiştir. Mahkemece bozma ilâmına uyularak

4/12/2012 tarihli karar ile tekrar başvurucunun mahkûmiyetine karar verildiği, temyiz üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 25/2/2014 tarihli ilâmıyla, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan açılan kamu davasının zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle düşürülmesine karar verildiği, "kasten öldürme" suçundan açılan kamu davasında suçun sübuta ermediği, dolayısıyla başvurucunun beraatine karar verilmesi gerekirken mahkûmiyetine karar verilmesinin doğru olmadığı gerekçesiyle hükmün bozulduğu belirlenmiştir. Mahkemece bozma ilâmına uyularak, 22/5/2014 tarihli karar ile başvurucunun "kasten öldürme" suçundan beraatine karar verildiği, hükmün temyiz edilmeksizin kesinleştiği anlaşılmıştır.

39. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

40. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu 10 yıl 1 aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

42. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için toplam 100.000,00 TL maddi ve manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

43. 6216 sayılı Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

44. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin 10 yıl 1 aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.300,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

45. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

46. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL

harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.300,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MELAHAT ERGİNOĞLU

B. No: 2014/6995 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/6995

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELAHAT ERGİNOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/6995)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Melahat ERGİNOĞLU

Vekilleri : 1- Av. Yazgı ÇİMEN FİDAN

2- Av. Eda FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, iş kazasından doğan zararın tazmini istemiyle 15/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/5/2014 tarihinde Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 24/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 22/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, iş kazasından doğan zararın tazmini istemiyle, 15/4/2009 tarihinde Mardin Asliye Hukuk Mahkemesinde (İş Mahkemesi sıfatıyla), işveren aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açmıştır.

8. Mahkemenin E.2009/339 sayılı dosyasında görülmekte olan dava, yeni Mahkeme kurulması nedeniyle Mardin 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin (İş Mahkemesi sıfatıyla) E.2011/508 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Mahkeme, 23/1/2014 tarihli ve E.2011/508, K.2014/29 sayılı kararı ile davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

10. Davalının temyizi üzerine karar, Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 26/2/2015 tarihli ve E. 2014/10609, K. 2015/3685 sayılı ilâmıyla onanmıştır.

11. Başvurucu, dosya temyiz aşamasında iken, 13/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/5/2014 tarihli ve 2014/6995 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, iş kazasından doğan zararın tazmini istemiyle 15/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun yargılamanın uzunluğuna ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Başvurucu, 15/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, iş kazasından doğan zararın tazmini istemiyle açılmış bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 15/4/2009 tarihidir.

21. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin onama kararını verdiği 26/2/2015 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

22. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve

ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

23. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 64-65).

24. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan beş yıl on ayda sonuçlandığı, yargılama süresinin uzamasında büyük oranda, delillerin toplanması ve bilirkişi raporlarının temininde geçen sürelerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

25. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 12).

26. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Hayrettin Ekim, B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

27. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yıl on aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 80.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

31. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yıl on aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 5.400,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.400,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

YAHYA TÜRK

B. No: 2014/7008 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAHYA TÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7008)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Yahya TÜRK

Vekili : Av. Servet BİLEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı dava sonucunda verilen kararın gerekçesiz olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/5/2014 tarihinde İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 24/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 2/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 24/10/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında, Sarıyer Cumhuriyet Başsavcılığının 17/3/2006 tarih ve E.2006/436 sayılı iddianamesi ile "hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış, dava Sarıyer 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2006/162 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

8. Mahkeme, başvurucunun, "konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme" suçlarından ek savunmasını da alarak, 1/3/2011 tarih ve E.2006/162, K.2011/105 sayılı kararı ile "yapılan yargılamaya, toplanan delillere, sanığın savunmasına, katılanın beyanına, iddia makamının esas hakkındaki mütalaasına, tüm dosya kapsamına ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü Otomatik Parmak İzi İşlemleri Büro Amirliğinin 2/2/2006 tarihli ekspertiz raporunda belirtildiği üzere, olayın meydana geldiği ikamette bulunan takı kutusu üzerinden elde edilen parmak izinin sanık Yahya Türk'ün sağ el baş parmak izinin aynısı olduğunun anlaşılmasına göre; sanığın olay tarihinde katılanın ikamet ettiği evine, ağaç doğramadan yapılma daire kapısının kilit hizasından sert bir cisim ile zorlayarak açıp içeriye girmesinden sonra evde bulunan çelik para kasasının kilit göbeğini parçalayarak açtığı ve içerisinden katılana ait suça konu eşyaları çaldığının anlaşılması karşısında, sanığın üzerine atılı hırsızlık, konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme suçlarını işlediği sübuta erdiği..." gerekçesiyle "hırsızlık" suçundan 3 yıl hapis, "konut dokunulmazlığını bozma" suçundan 5.400,00 TL adli para, "mala zarar verme" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

9. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 12/3/2014 tarih ve E.2013/17104, K.2014/6742 sayılı ilâmıyla "hırsızlık" suçundan verilen mahkûmiyet kararının düzeltilerek onanmasına, "konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme" suçlarından verilen mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar verilmiştir.

10. Karar, 22/4/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 21/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mülga (b) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 21/5/2014 tarih ve 2014/7008 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, Sarıyer Cumhuriyet Başsavcılığının 17/3/2006 tarihli iddianamesi ile

hakkında açılan kamu davası sonucunda "hırsızlık" suçundan verilen kararın gerekçesiz olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

15. Başvurucu, Sarıyer 2. Asliye Ceza Mahkemesince verilen 1/3/2011 tarihli kararın gerekçesiz olduğunu ileri sürmüştür.

16. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

18. Derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması halinde, mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Böyle bir durumda dahi ileri sürülen iddiaların zımnen reddi yeterli olabilir (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

19. Somut olayda Sarıyer 2. Asliye Ceza Mahkemesi, başvurucunun, "konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme" suçlarından ek savunmasını da alarak, 1/3/2011 tarihli kararı ile tüm dosya kapsamı ve delilleri değerlendirerek, "hırsızlık" suçundan 3 yıl hapis, "konut dokunulmazlığını bozma" suçundan 5.400,00 TL adli para, "mala zarar verme" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Dolayısıyla İlk Derece Mahkemesi kararının gerekçesiz olduğundan söz edilemez (bkz. § 8).

20. Açıklanan nedenlerle; gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

21. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

22. Başvurucu, Sarıyer Cumhuriyet Başsavcılığınca “hırsızlık” suçunu işlediği iddiasıyla

hakkında açılan kamu davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

24. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

25. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mülga (b) bendinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır.

26. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Sarıyer Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında "hırsızlık" suçundan kamu davasının açıldığı 17/3/2006 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Yargıtay 2. Ceza Dairesince, Sarıyer 2. Asliye Ceza Mahkemesi kararının düzeltilerek onandığı 12/3/2014 tarihidir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

27. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu hakkında, Sarıyer Cumhuriyet Başsavcılığının 17/3/2006 tarihli iddianamesi ile "hırsızlık" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın Sarıyer 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2006/162 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 1/3/2011 tarihli karar ile başvurucunun "hırsızlık" suçundan 3 yıl hapis, "konut dokunulmazlığını bozma" suçundan

5.400,00 TL adli para, "mala zarar verme" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği belirlenmiştir. Hükmün başvurucu tarafından temyiz edildiği ve Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 12/3/2014 tarihli ilâmıyla "hırsızlık" suçundan verilen mahkûmiyet kararının düzeltilerek onanmasına, "konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme" suçlarından verilen mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

28. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 21-44; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 22-45).

29. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvuruculların tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıl on bir aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 15.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıl on bir aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET NURİ ÖZMEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2014/7039 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7039

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET NURİ ÖZMEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7039)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucular : Ahmet Nuri ÖZMEN

Selim ÖZMEN

Adnan ÖZMEN

Fahriye ÖZMEN

Mühsine ÖZMEN

Zeyyat ÖZMEN

Mehmet Tahir ÖZMEN

Samihe ÖZMEN

Vekilleri : Av. Seher Özmen ORMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, 12/1/1962 tarihinde murisleri tarafından Kızıltepe Tapulama Mahkemesinde açılan kadastro tespitine itiraz davasının Mardin Kadastro Mahkemesinde halen devam ettiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını, bu sürede taşınmazlarını kullanamadıklarını ve taşınmazlarının gelirlerinden yoksun bırakıldıklarını

belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve tazminat talep etmişlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel eksiklik bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 17/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 5/2/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 3/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Mardin ili Kızıltepe ilçesi Kocalar köyünde bulunan 53, 96 ve 97 parsel numaralı taşınmazlar kadastro tespit çalışmaları sırasında Maliye Hazine adına tespit edilmiş, yapılan tespite karşı başvuruculaın murisinin de aralarında bulunduğu kişiler tarafından 12/1/1962 tarihinde kadastro tespitine itiraz davası açılmıştır.

8. Kızıltepe Tapulama Mahkemesinin 28/1/1987 tarih ve E.1962/21, K.1987/3 sayılı kararıyla davanın kabulüne karar verilmiştir.

9. Temyiz üzerine, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 31/10/1988 tarih ve E.1987/20771, K.1988/17074 sayılı ilâmıyla İlk Derece Mahkemesinin kararı bozulmuştur.

10. Yapılan yargılama sonucunda Kızıltepe Kadastro Mahkemesinin 25/8/2010 tarih ve E.1989/7, K.2010/5 sayılı kararıyla, 53 ve 96 parsel numaralı taşınmazların Maliye Hazinesi adına tespit ve tesciline, 97 parsel numaralı taşınmazla ilgili tespitin iptali ve başvuruculaın murisi ile diğer davacılar adına payları oranında tapuya tesciline karar verilmiştir.

11. Temyiz üzerine, Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 27/2/2012 tarih ve E.2012/1498, K.2012/1942 sayılı ilâmıyla, İlk Derece Mahkemesinin kararı bozulmuş, dava dosyası Kızıltepe Kadastro Mahkemesinin kapatılması üzerine Mardin Kadastro Mahkemesine gönderilmiştir.

12. Mardin Kadastro Mahkemesinin 12/2/2014 tarih ve E.2013/170, K.2014/4 sayılı kararıyla 53 ve 96 parsel numaralı taşınmazların Maliye Hazinesi adına tespit ve tesciline, 97 parsel numaralı taşınmazla ilgili yapılan tespitin iptali ve başvuruculaın murisi ile diğer davacılar adlarına payları oranında tapuya tesciline karar verilmiştir

13. Anılan karar, davalı Maliye Hazinesi tarafından temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin E.2014/17334 sayılı dosyasında devam etmektedir.

14. Başvurucular, 22/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

15. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ile 21/6/1987 tarih ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 25. maddesinin birinci fıkrası, 28. maddesinin birinci fıkrası, 29. maddesinin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları, 30. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları, 32. maddesinin birinci fıkrası ve 36. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi (Bkz. B. No: 2012/12, 17/9/2013, §§ 16-22).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaların 22/5/2014 tarih ve 2014/7039 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

17. Başvurucular, 12/1/1962 tarihinde murisleri tarafından Kızıltepe Tapulama Mahkemesinde açılan kadastro tespitine itiraz davasının halen devam ettiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını, bu sürede taşınmazlarını kullanamadıklarını ve taşınmazlarının gelirlerinden yoksun bırakıldıklarını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Başvuru formu ve eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

19. Başvurucular, 12/1/1962 tarihinde murisleri tarafından Kızıltepe Tapulama Mahkemesinde açılan kadastro tespitine itiraz davasının Mardin Kadastro Mahkemesinde halen devam ettiğini, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını, bu sürede taşınmazlarını kullanamadıklarını ve taşınmazlarının gelirlerinden yoksun bırakıldıklarını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

20. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

21. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

22. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda taşınmaz mülkiyeti hakkında Kızıltepe Tapulama Mahkemesinde açılan ve Mardin Kadastro Mahkemesine devredilen kadastro tespitine itiraz davasında, 3402 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

23. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 12/1/1962 tarihidir.

24. Başvuruya konu dava, başvurucuların miras bırakanlarından intikalle takip etmekte oldukları bir uyuşmazlık olup, bu yönüyle makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, mirasçıların yargılamaya katıldıkları an değil, somut olayda muris açısından değerlendirmeye esas alınan sürenin başlangıç anıdır (B. No: 2013/1115, 5/12/2013, § 51).

25. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

26. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinden, Mardin ili Kızıltepe ilçesi Kocalar köyünde bulunan 53, 96 ve 97 parsel numaralı taşınmazların kadastro tespit çalışmaları sırasında Maliye Hazine adına tespit edilmesi üzerine, başvurucunun murisinin de aralarında bulunduğu kişilerce Kızıltepe Kadastro Mahkemesinde tespite itiraz davası açıldığı, Mahkemece yapılan yargılamada davanın kabulüne karar verildiği, temyiz üzerine İlk Derece Mahkemesinin kararının bozulduğu, bozma üzerine yapılan yargılama sonucunda Kızıltepe Kadastro Mahkemesince, 53 ve 96 parsel numaralı taşınmazların Maliye Hazinesi adına tespit ve tesciline, 97 parsel numaralı taşınmazla ilgili tespitin iptali ile başvurucuların murisi ve diğer davacılar adına payları oranında tapuya tesciline karar verildiği, yapılan temyiz incelemesi sonucunda İlk Derece Mahkemesinin kararının tekrar bozulduğu, Kızıltepe Kadastro Mahkemesinin kapatılması üzerine dosyanın Mardin Kadastro Mahkemesine devredildiği, Mardin Kadastro Mahkemesince 53 ve 96 parsel numaralı taşınmazların Maliye Hazinesi adına tespit ve tesciline, 97 parsel numaralı taşınmazla ilgili yapılan tespitin iptali ile başvurucuların murisi ve diğer davacılar adlarına payları oranında tapuya tesciline karar verildiği, bu kararın temyiz incelemesinin halen Yargıtay 16. Hukuk Dairesinde devam ettiği anlaşılmıştır.

27. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılamanın kadastro mahkemesi önünde sürdüğü görülmekle, 3402 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz

konusu olduğu ve 3402 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 15).

28. Kadastro mahkemesi nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 3402 sayılı Kanun'da yer alan ve yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 54-64; B. No: 2012/12, 17/9/2013, §§ 53-62; B. No: 2013/1115, 5/12/2013, §§ 60-67; 2012/673, 19/12/2013, §§ 37-43).

29. Başvuruya konu davanın taraf sayısı ve mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık nitelikte olduğunu ortaya koymakla birlikte davaya bütün olarak bakıldığında, 3402 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve elli üç yılı aşkın bir süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucular uzun süren yargılama nedeniyle taşınmazlarını kullanamadıklarını, taşınmazlarının gelirlerinden yararlanamadıklarını belirterek, Anayasa'nın 35. maddesinde tanımlanan mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş olup, başvurucuların makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönünde yukarıda yer verilen tespitler ışığında, mülkiyet haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

32. Başvurucular, maruz kaldıkları zarar karşılığı olarak ayrı ayrı 20.000,00 TL manevi ve 20.000,00 TL maddi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

33. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

34. Başvurucuların tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin elli üç yılı aşkın bir süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuların her birine net 2.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucular tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucuların maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

36. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Başvuruya konu yargılamanın elli üç yılı aşkın bir süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaın,

1. Makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculaın her birine net 2.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaın tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucular tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtay 16. Hukuk Dairesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ASLAN

B. No: 2014/7040 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7040

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7040)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Mehmet ASLAN

Vekili : Av. Murat DURGAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçundan hakkında açılan kamu davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 31/10/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 16/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 14/8/2000 tarih ve E.2000/67 sayılı iddianamesi ile "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçundan, dört şüpheli hakkında "gasp için adam öldürme" suçundan kamu davası açılmış, dava, Mahkemenin E.2000/79 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

8. Başvurucu dışındaki üç şüpheli hakkında Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 21/12/2000 tarih ve E.2000/555 sayılı iddianamesi ile "yağma" suçundan kamu davası açılmış, dava, Mahkemenin E.2001/131 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi, 22/2/2001 tarih ve E.2001/131, K.2001/12 sayılı kararı ile E.2001/131 sayılı dava dosyası ile E.2000/79 sayılı dava dosyası arasında hukuki ve filli irtibat bulunduğu gerekçesiyle dava dosyalarının birleştirilmesine, yargılamaya E.2000/79 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar vermiştir.

10. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesinin 18/9/2002 tarih ve E.2000/79, K.2002/106 sayılı kararı ile başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir.

11. Temyiz üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/5/2004 tarih ve E.2003/3462, K.2004/1870 sayılı ilâmıyla bozulmuştur.

12. Mahkemece bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiştir.

13. Temyiz üzerine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 9/2/2005 tarih ve E.2004/243746-1 sayılı yazısı ile 5218 sayılı Kanun uyarınca sanıklar hakkında yeniden değerlendirme yapılmak üzere dava dosyasını Mahkemeye iade etmiş, Mahkeme, 25/8/2004 tarih ve E.2004/67, K.2004/114 sayılı ek kararı ile başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiştir.

14. Temyiz üzerine, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 31/5/2005 tarih ve E.2005/1204, K.2005/1568 sayılı ilâmı ile başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararı onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir.

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesi nedeniyle başvurucunun lehine olan hükümlerin değerlendirilmesi için Mahkemece, 12/7/2005 tarih ve E.2004/67, K.2004/114 sayılı ek karar ile başvurucu ile diğer üç sanık hakkında verilen mahkûmiyet kararının infazının ertelenmesine karar verilmiştir.

16. Mahkemece, 4/11/2004 tarih ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereği 5237 sayılı Kanun ile 1/3/1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun lehe olan hükümlerinin tespiti amacıyla 14/4/2009 tarihinde duruşma açılmasına ve dava dosyasının Mahkemenin E.2009/65 sayılı dosyasına kaydedilmesine karar verilmiştir.

17. Mahkemece yapılan uyarlama yargılaması sonunda 22/7/2009 tarih ve E.2009/65 ve K.2009/107 sayılı karar ile başvurucunun "suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi" suçundan 1 yıl 8 ay hapis ve 160,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, diğer üç sanığın da ayrı ayrı mahkûmiyetlerine karar verilmiştir.

18. Temyiz üzerine, Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 11/4/2013 tarih ve E.2010/24235, K.2013/7884 sayılı ilâmı ile başvurucu vekilinin ilk hükmün kesinleşmesi ile vekaletinin sona erdiği, uyarlama davası sonunda verilen kararı temyiz etme yetkisinin bulunmadığı, başvurucunun temyize muvafakatinin olup olmadığının tespiti gerektiği belirtilerek, dosya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına iade edilmiştir.

19. Eksikliklerin tamamlanmasından sonra dava dosyası temyiz incelemesi için Yargıtaya gönderilmiş olup, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin E.2013/33370 sayılı dosyasında temyiz incelemesi devam etmektedir.

20. Başvurucu, 22/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

21. 5237 sayılı Kanun’un 165. maddesinin (1) numaralı fıkrası; 765 sayılı mülga Kanun'un 512. maddesinin birinci fıkrası; 5252 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (3) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 22/5/2014 tarih ve 2014/7040 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçundan 14/8/2000 tarihinde hakkında açılan kamu davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 31/10/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmişse de başvuru dilekçesi ve eklerinin incelenmesi neticesinde, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 28. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığı tespit edilerek, Komisyon tarafından verilen kabul edilebilirlik kararının kaldırılmasına, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilerek değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, başvurucunun makul sürede yargılama yapılmadığına yönelik iddiası, 25/8/2004 ve 22/7/2009 tarihli Mahkeme kararları açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. 25/8/2004 Tarihli Mahkeme Kararına Yönelik Makul Sürede Yargılama Yapılmadığı İddiası

25. 30/11/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.”

26. Anılan Kanun hükmü uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin

başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilir. Niteliği itibarıyla kamu düzenine ilişkin olan bu başvuru şartını taşımayan bireysel başvuruların incelenebilmesi mümkün değildir.

27. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi için kesin bir tarihin belirlenmesi ve Mahkemenin yetkisinin geriye yürür şekilde uygulanmaması hukuk güvenliği ilkesinin bir gereğidir (B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 18).

28. Başvuru konusu olayda, başvurucu, Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığınca 14/8/2000 tarihli iddianame ile "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçundan hakkında açılan kamu davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçundan, dört şüpheli hakkında "gasp için adam öldürme" suçundan Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığınca 14/8/2000 tarihinde açılan kamu davası üzerine, Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi, 18/9/2002 tarihli karar ile başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiştir. Temyiz üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18/5/2004 tarihli ilâmıyla bozulmuştur. Mahkemece bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş, temyiz üzerine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 9/2/2005 tarihli yazısı ile 5218 sayılı Kanun uyarınca sanıklar hakkında yeniden değerlendirme yapılmak üzere dava dosyasını Mahkemeye iade etmiş, Mahkeme, 25/8/2004 tarihli ek kararı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iade yazısı doğrultusunda başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiştir. Temyiz üzerine hüküm, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 31/5/2005 tarihli ilâmı ile onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir. Dolayısıyla başvuru, zaman bakımından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kalmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu kararın 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. 22/7/2009 Tarihli Mahkeme Kararına Yönelik Makul Sürede Yargılama Yapılmadığı İddiası

31. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesince 5237 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi nedeniyle 12/7/2005 tarihli ek karar ile hakkında verilen 25/8/2004 tarihli mahkûmiyet kararının infazının ertelenmesine hükmedildiğini, 5237 sayılı Kanun ile 765 sayılı mülga Kanun'un lehe olan hükümlerinin tespiti amacıyla 14/4/2009 tarihinde duruşma açılmasına karar verildiğini ve Mahkemece yapılan uyarlama yargılaması sonunda 22/7/2009 tarihli karar ile mahkûmiyetine hükmedildiğini, hükmün temyiz edildiğini, temyiz incelemesinin halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında

kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

34. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

35. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 765 sayılı mülga Kanun'un 512. maddesinin birinci fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

36. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut olayda başvurucu hakkında, 14/8/2000 tarihinde kamu davası açıldığı ve yargılama sürecinin bu tarihte başladığı anlaşılmışsa da anılan tarihte açılan dava sonunda Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesince verilen 25/8/2004 tarihli mahkûmiyet kararının, Yargıtay tarafından 31/5/2005 tarihinde onanarak kesinleştiği, yargılamanın bu kısmına yönelik olarak zaman bakımından kabul edilemezlik kararı verildiği göz önünde bulundurulduğunda, başvurunun bu kısmı açısından yargılama sürecinin başlangıcı olarak dikkate alınacak tarih, 25/8/2004 tarihli mahkûmiyet kararının infazının ertelenmesine karar verildiği 12/7/2005 tarihidir. Makul süre yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

37. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 5237 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi nedeniyle başvurucunun lehine olan hükümlerin değerlendirilmesi için Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesince, 12/7/2005 tarihli ek karar ile başvurucu hakkında verilen

25/8/2004 tarihli mahkûmiyet kararının infazının ertelenmesine karar verildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 5252 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereği 5237 sayılı Kanun ile 765 sayılı mülga Kanun'un lehe olan hükümlerinin tespiti amacıyla 14/4/2009 tarihinde duruşma açılmasına ve dava dosyasının Mahkemenin E.2009/65 sayılı dosyasına kaydedilmesine, yapılan uyarlama yargılaması sonunda 22/7/2009 tarihli karar ile başvurucunun "suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi" suçundan 1 yıl 8 ay hapis ve 160,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği belirlenmiştir. Temyiz üzerine, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 11/4/2013 tarihli ilâmı ile başvurucu vekilinin ilk hükmün kesinleşmesi ile vekaletinin sona erdiği, uyarlama davası sonunda verilen kararı temyiz etme yetkisinin bulunmadığı, başvurucunun temyize muvafakatinin olup olmadığının tespiti gerektiği belirtilerek, dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına iade edildiği görülmüştür. Eksikliklerin tamamlanmasından sonra dava dosyasının temyiz incelemesi için Yargıtaya gönderildiği ve Yargıtay 6. Ceza Dairesinin E.2013/33370 sayılı dosyasında temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

38. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

39. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık on yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

41. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 25.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

42. 6216 sayılı Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

43. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık on yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.300,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

44. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

45. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık on yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. 25/8/2004 tarihli Mahkeme kararına ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. 22/7/2009 tarihli Mahkeme kararına ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.300,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtay 6. Ceza Dairesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZEYYÜPOĞLU TEKSTİL NAK. GIDA TARIM İNŞ. TİC. A.Ş.

B. No: 2014/7044 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7044

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZEYYÜPOĞLU TEKSTİL NAK. GIDA TARIM İNŞ. TİC. A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7044)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Özeyyüpoğlu Tekstil Nak. Gıda Tarım İnş. Tic. A.Ş.

Vekili : Av. Murat DURGAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğünce hakkında düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle 30/10/2006 tarihinde Mardin İdare Mahkemesinde açtığı davada, yargılamanın halen devam ettiğini ve makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 12/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/9/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, haksız yere pamuk destekleme primi ödenmesine sebebiyet verdiği gerekçesiyle ödenen destekleme priminin tahsili amacıyla Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından hakkında ödeme emri düzenlenmesi üzerine, ödeme emrinin iptali istemiyle 30/10/2006 tarihinde Mardin İdare Mahkemesinde Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü işlemine karşı dava açmıştır.

8. Mahkemece, 31/8/2007 tarih ve E.2006/272, K.2007/1362 sayılı kararla; Mahkemenin 29/6/2007 tarih ve E.2006/201, K.2007/1023 sayılı kararıyla iptali istenen ödeme emrinin dayanağı olan tahakkuk işleminin iptal edildiği, böylece ödeme emrine konu bir alacağın kalmadığı gerekçesiyle dava konusu ödeme emrinin iptaline karar verilmiştir.

9. Kararın temyizi üzerine, Danıştay Onuncu Dairesinin 4/6/2010 tarih ve E.2008/1119, K.2010/4957 sayılı ilâmıyla; dava konusu ödeme emrinin dayanağı olan tahakkuk işleminin iptali yönündeki Mardin İdare Mahkemesinin 31/8/2007 tarihli kararının Danıştay Onuncu Dairesinin 9/3/2008 tarih ve E.2007/7522, K.2007/1023 sayılı ilâmıyla bozulduğu, bozma kararı sonucunda oluşan hukuki durumun değerlendirilmesinin ardından bu davada yeniden karar verilmesi gerektiği belirtilerek hüküm bozulmuştur.

10. Mahkemece bozma kararına uyularak yapılan yargılama sonunda, 30/12/2010 tarih ve E.2010/1959, K.2010/1606 sayılı kararla davanın reddine karar verilmiştir.

11. Kararın temyizi üzerine, Danıştay Onuncu Dairesinin 9/5/2012 tarih ve E.2011/7020, K.2012/2154 sayılı ilâmıyla; dava konusu ödeme emrinin dayanağı olan tahakkuk işleminin iptali isteminin reddi yönündeki Mardin İdare Mahkemesinin 20/1/2010 tarihli kararının Danıştay Onuncu Dairesinin 9/5/2012 tarih ve E.2010/9741, K.2012/2143 sayılı ilâmıyla bozulduğu, bozma kararı sonucunda oluşan hukuki durum değerlendirilerek bu davada yeniden karar verilmesi gerektiği belirtilerek hüküm bozulmuştur.

12. Mahkemece dosyanın yeniden incelenmesi sonucu, 21/2/2013 tarih ve E.2012/1774, K.2013/291 sayılı kararla; bozma ilamına uyularak ödeme emrinin iptaline karar verilmiştir.

13. Temyiz üzerine, Danıştay Onuncu Dairesinin 28/4/2014 tarih ve E.2013/5385, K.2014/2740 sayılı ilâmıyla hüküm onanmıştır.

14. Başvurucu, 22/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Davalı idare tarafından 1/7/2014 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunulmuş olup, karar düzeltme incelemesi halen devam etmektedir.

B. İlgili Hukuk

16. 21/7/1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Devlete, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri mahfuzdur."

17. 6183 sayılı Kanun'un 58. maddesinin birinci fıkrası ise şöyledir:

"Kendisine ödeme emri tebliğ olunan şahıs, böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödediği veya zamanaşımına uğradığı hakkında tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine ait itiraz işlerine bakan vergi itiraz komisyonu nezdinde itirazda bulunabilir. İtirazın şekli, incelenmesi ve itiraz incelemelerinin iadesi hususlarında Vergi Usul Kanunu hükümleri tatbik olunur."

18. 6/1/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi (bkz. B. No: 2013/8905, 8/9/2014, §§ 10-13).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 22/5/2014 tarih ve 2014/7044 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, haksız yere pamuk destekleme primi ödenmesine sebebiyet verdiği gerekçesiyle ödenen destekleme priminin tahsili amacıyla Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından hakkında ödeme emri düzenlendiğini, ödeme emrinin iptali istemiyle 30/10/2006 tarihinde Mardin İdare Mahkemesinde Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü aleyhine açtığı davada yargılamanın halen devam ettiğini ve makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

22. Başvurucu, 30/10/2006 tarihinde Mardin İdare Mahkemesinde açtığı davada yargılamanın halen devam ettiğini ve makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

23. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38,39).

24. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

25. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından düzenlenen ödeme emrinin iptali istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

26. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 30/10/2006 tarihidir.

27. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

28. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucunun Kızıltepe Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından hakkında düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle 30/10/2006 tarihinde Mardin İdare Mahkemesinde dava açtığı, Mahkemenin 31/8/2007 tarihli kararıyla iptali istenen ödeme emrinin dayanağı olan tahakkuk işleminin iptal edildiği, böylece ödeme emrine konu bir alacağın kalmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verildiği, temyiz üzerine Danıştay Onuncu Dairesinin 4/6/2010 tarihli ilâmıyla; tahakkuk işleminin iptali yönündeki Mardin İdare Mahkemesi kararının bozulması nedeniyle yeniden inceleme yapılması gerektiği belirtilerek hükmün bozulduğu, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonucunda 30/12/2010 tarihli kararla davanın reddine karar

verildiği anlaşılmıştır. Kararın temyizi üzerine, Danıştay Onuncu Dairesinin 9/5/2012 tarihli ilâmıyla; dava konusu ödeme emrinin dayanağı olan tahakkuk işleminin iptali isteminin reddi yönündeki Mardin İdare Mahkemesi kararının bozulduğu, bu nedenle bozma kararı sonucunda oluşan hukuki durumun değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek kararın tekrar bozulduğu, Mahkemece dosyanın yeniden incelenmesi sonucu, 21/2/2013 tarihli kararla; bozma ilamına uyularak ödeme emrinin iptaline karar verildiği, temyiz üzerine, Danıştay Onuncu Dairesinin 28/4/2014 tarihli ilâmıyla hükmün onandığı, davalı idare tarafından 1/7/2014 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunulduğu ve karar düzeltme incelemesinin halen devam ettiği belirlenmiştir.

29. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§§ 16-18).

30. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM kararlarında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

31. Başvuruya konu davaya bir bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı, söz konusu sekiz yılı aşkın yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

32. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

33. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle 100.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

34. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

35. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin sekiz yılı aşkın yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle

giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

36. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Başvuruya konu yargılamanın sekiz yılı aşkın bir süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Danıştaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP YİĞİT

B. No: 2014/7171 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7171

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAKUP YİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7171)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Yakup YİĞİT

Vekili : Av. Zülküf ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 18/1/2011 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/5/2014 tarihinde Kayseri 2. İş Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 31/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, iş akdinin emeklilik nedeniyle sona ermesinin ardından, kıdem tazminatı alacağının ödenmediği iddiasıyla, 18/1/2011 tarihinde işveren temizlik şirketi ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı aleyhine dava açmıştır.

6. Kayseri 2. İş Mahkemesi, 24/11/2011 tarih ve E.2011/30, K.2011/553 sayılı kararıyla davanın kabulüne hükmetmiştir.

7. Davalıların temyiz istemi üzerine karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 13/3/2014 tarih ve E.2012/3969, K.2014/8321 sayılı ilâmı ile onanarak kesinleşmiştir.

8. Onama kararı başvurucuya 18/4/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu, 16/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

10. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarih ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B.No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 16/5/2014 tarih ve 2014/7171 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 18/1/2011 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. Başvurucu, 18/1/2011 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

15. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle

sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

16. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

17. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemli bir alacak davasının söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 18/1/2011 tarihidir.

19. Sürenin bitiş tarihi ise, yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Somut olayda yargılamanın sona erdiği tarihin, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin onama kararını verdiği 13/3/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

20. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, bireylerin ekonomik geleceği ile çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında, sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce, mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

21. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle, daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

22. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin iş mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 10).

23. Anayasa Mahkemesinin, derece mahkemelerinin yargılama sürelerine riayetlerine ilişkin

mevzuatı nasıl yorumladıklarını ve uyguladıklarını denetleme görevi bulunmamakta olup Mahkeme, davaların “makul süre” içerisinde tamamlanıp tamamlanmadığını tespit etmek amacıyla yargılama süresinin bütününü ele alarak, bu sürenin Anayasa’nın 36. maddesine uygun olup olmadığıyla sınırlı bir inceleme yapmaktadır (B. No: 2014/1512, 30/6/2014, § 48).

24. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; işçi alacaklarının ödenmesi talebiyle açılan davanın, iki dereceli bir yargılama neticesinde toplam üç yıl üç ayda sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

25. Yargılama süresinin bütünü dikkate alındığında, İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtaydaki yargılama sürecinde başvurucunun haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvuruya konu yargılamanın makul süreyi aşmadığı ve başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşıldığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜREYYA KAYAPINAR

B. No: 2014/7677 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜREYYA KAYAPINAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7677)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Süreyya KAYAPINAR

Vekili : Av. Ali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 2/2/2010 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 29/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 14/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/12/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 29/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 2/2/2010 tarihinde işçi alacaklarının tahsili istemiyle işveren aleyhine dava açmıştır.

8. Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2010/87 sayılı dosyasına kaydedilen davanın ilk duruşmasında, işveren şirketten, davacı ile aralarında yapılan sözleşme örneği ile sözleşmenin feshine ilişkin kurum nezdinde bulunan evrakların Mahkemeye sunulması istenmiştir.

9. Anılan evrakların asıllarının 2/11/2011 tarihli 9. duruşmada sunulmasını takiben dosya incelemeye alınmış, bir sonraki duruşmaya davacı vekili mazeret dilekçesi sunarak katılmamıştır.

10. 18/4/2012 tarihli 11. duruşmada dosyanın bilirkişiye gönderilmesine karar verilmiş, davacının bilirkişi masrafını 5/3/2014 tarihli 18. duruşmadan sonra yatırmasının ardından dosya bilirkişiye tevdi edilmiştir.

11. Bilirkişi raporunun okunduğu 26/11/2014 tarihli 20. duruşmaya davacı vekili mazeret dilekçesi sunarak katılmamış, bir sonraki duruşmada, bilirkişi raporunu inceleyip beyanda bulunmak üzere davacı vekiline süre verilmiştir.

12. Yargılama halen Mahkemenin E.2010/87 sayılı dava dosyasında devam etmektedir.

13. Başvurucu, 29/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 29/5/2014 tarih ve 2014/7677 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 2/2/2010 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı

anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Başvurucu, 2/2/2010 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemli bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 2/2/2010 tarihidir.

23. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

24. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel

mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

25. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

26. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde devam ettiği anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 14).

27. Anayasa Mahkemesinin, derece mahkemelerinin yargılama sürelerine riayetlerine ilişkin mevzuatı nasıl yorumladıklarını ve uyguladıklarını denetleme görevi bulunmamakta olup Mahkeme, davaların "makul süre" içerisinde tamamlanıp tamamlanmadığını tespit etmek amacıyla yargılama süresinin bütününü ele alarak, bu sürenin Anayasa'nın 36. maddesine uygun olup olmadığıyla sınırlı bir inceleme yapmaktadır (B. No: 2014/1512, 30/6/2014, § 48).

28. Başvuruya konu süreç incelendiğinde; yargılamanın, beş yılı aşkın bir süredir İlk Derece Mahkemesi önünde devam ettiği, başvurucu ve vekilinin duruşmalara katılım ve ara kararların yerine getirilmesinde gerekli özeni göstermediği, bilirkişi masrafının bir yıl on ay sonra yatırıldığı ayrıca bir kısım duruşmalara katılım sağlanmaması nedeniyle yargılamanın beş ay uzamasına neden olunduğu, başvurucuya atfedilebilecek kusur ve davranışlar nedeniyle yargılamanın toplam iki yıl üç ay uzadığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 9-11).

29. Yargılama sürecinin bütünü ve başvurucuya atfedilebilecek tutum ve davranışlar nedeniyle yargılamanın uzama süresi dikkate alındığında, İlk Derece Mahkemesindeki yargılama sürecinde başvurucunun haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 36. maddesinin gerektirdiği makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilemez.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET MUSTAFA ERAT

B. No: 2014/7686 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/7686

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET MUSTAFA ERAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/7686)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : Mehmet Mustafa ERAT

Vekili : Av. Ali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 3/5/2006 tarihinde Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan tescil davasının makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 29/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 22/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 24/10/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 25/11/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu aleyhine 3/5/2006 tarihinde Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan tescil davasında, davacı Maliye Hazinesi, Kızıltepe ilçesi Kaşıklı köyünde bulunan uyuşmazlık konusu taşınmaz üzerinde başvurucunun işgalci sıfatıyla tasarrufta bulunduğunu, söz konusu yerin Hazine adına tescili gereken yerlerden olduğunu, imar - ihya şartlarını taşımadığını belirtmiş ve taşınmazın Maliye Hazinesi adına tesciline karar verilmesini talep etmiştir.

8. Buna karşılık başvurucu, yine Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı tescil davasında, taşınmazı tüm teknik imkânları kullanarak, imar - ihya edip tarım arazisi haline getirdiğini, kadastro tespit çalışmalarının yapılmasından itibaren bu yeri otuz yıldır kullandığını, bu süre içerisinde taşınmaza mutlak zilyet olduğunu belirtmiş ve taşınmazın adına tesciline karar verilmesini istemiştir.

9. Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesi aralarında hukuki ve fiili bağlantı bulunan bu iki davanın birleştirilmesine karar vermiş ve 13/10/2008 tarihli ve E.2006/269, K.2008/692 sayılı kararı ile davanın başvurucu lehine kısmen kabulüne hükmetmiştir.

10. İlk Derece Mahkemesinin bu kararına karşı Maliye Hazinesi tarafından temyiz talebinde bulunulmuşsa da Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 9/7/2009 tarihli ilâmında Kızıltepe Kadastro Mahkemesinin E.1969/46 sayılı dosyasının ilgisi nedeniyle dava dosyası arasına alınması gerektiğini belirtmiş ve bu nedenle dosyanın Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

11. Belirtilen eksikliğin giderilmesinin ardından yapılan temyiz incelemesi sonucu Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 10/12/2009 tarihli ve E.2009/4860, K.2009/5981 sayılı ilâmı ile İlk Derece Mahkemesinin kararını, eksik inceleme ve araştırmaya dayalı hüküm kurulduğu gerekçesi ile bozmuştur.

12. Bozma ilâmına uyan Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, 23/6/2010 tarihli ve E.2010/178, K.2010/520 sayılı kararı ile davanın başvurucu lehine kısmen kabulüne karar vermiştir.

13. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 6/6/2011 tarihli ilamında, tebliğ işlemlerinin 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun yapılmadığını belirterek dosyayı Mahkemesine iade etmiştir.

14. Belirtilen eksikliğin tamamlanmasının ardından yapılan temyiz incelemesi sonunda Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 16/1/2012 tarihli ve E.2011/7903, K.2012/74 sayılı ilâmı ile eksik inceleme ve araştırmaya dayalı karar verildiği gerekçesiyle hükmü bozmuştur.

15. Başvurucu, 29/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Yargılama halen Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2012/1309 sayılı dosyasında devam etmektedir.

B. İlgili Hukuk

17. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi; 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 713. maddesi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 29/5/2014 tarih ve 2014/7686 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, 3/5/2006 tarihinde Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan tescil davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvuru formu ve eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucu, 3/5/2006 tarihinde Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhine açılan tescil davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

23. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

24. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve

yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan taşınmazın tapuya tescili davasının söz konusu olduğu görülmekle, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, 3/5/2006 tarihidir.

26. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

27. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun, başvurucunun işgalci sıfatıyla tasarrufta bulunduğu ileri sürülen taşınmazın Maliye Hazinesi adına tapuya tescili istemi ve karşı talep olarak başvurucunun, aynı taşınmazın kazandırıcı zamanaşımı hükümlerine dayanarak adına tapuya tescili istemine ilişkin olduğu, 3/5/2006 tarihinde açılan davada İlk Derece Mahkemesinin 13/10/2008 tarihinde esasa ilişkin kararını verdiği, temyiz üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 9/7/2009 tarihli ilâmı ile eksiklik nedeniyle dosyayı Mahkemesine iade ettiği, eksikliklerin tamamlanmasının ardından yapılan temyiz incelemesi sonunda, 10/12/2009 tarihli ilâm ile bozmaya hükmedildiği, İlk Derece Mahkemesinin bozmaya uyarak verdiği 23/6/2010 tarihli kararın da temyizi üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 6/6/2011 tarihinde tebligat eksikliği nedeniyle dosyayı Mahkemesine iade ettiği, eksikliklerin tamamlanmasının ardından Yargıtay 8. Hukuk Dairesince 16/1/2012 tarihinde bozmaya hükmedildiği, bozma sonrası yargılamanın halen Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde devam ettiği anlaşılmıştır.

28. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64).

29. Başvuruya konu tescil davasının incelenmesinde; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, yargılamanın niteliği, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller gibi kriterler dikkate alındığında başvuruya konu yargılamanın karmaşık nitelikte olduğu anlaşılmışsa da somut başvuru açısından, daha önce verilen kararlar dışında farklı karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı, söz konusu dokuz yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespiti ile 40.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin dokuz yılı aşkın süredir devam eden yargılama süreci nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

35. Başvuruya konu yargılamanın dokuz yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR YÜZKAN

B. No: 2014/8033 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/8033

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR YÜZKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/8033)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Uğur YÜZKAN

Vekili : Av. Aydın ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 16/8/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 3/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 28/1/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 17/2/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 16/8/2006 tarihinde, iş sözleşmesinin haksız olarak feshedildiğini ileri sürerek, kıdem ve ihbar tazminatları ile fazla mesai, yıllık izin, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil alacaklarının tahsili istemiyle işveren aleyhine alacak davası açmıştır.

8. Ankara 7. İş Mahkemesi, 15/12/2011 tarih ve E.2006/581, K.2011/889 sayılı kararı ile davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

9. Başvurucunun temyizi üzerine anılan karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 31/3/2014 tarih ve E.2012/5131, K.2014/10755 sayılı ilâmıyla, asıl işveren-alt işveren ilişkisi ve devir olgusunun bulunup bulunmadığı hususu araştırılmadan hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Bozma sonrasında yargılamaya, Ankara 7. İş Mahkemesinin E.2014/689 sayılı dava dosyasında devam edilmektedir.

11. Başvurucu, 3/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarih ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B.No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 3/6/2014 tarih ve 2014/8033 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 16/8/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Başvurucu, 16/8/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemli bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 16/8/2006 tarihidir.

21. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

22. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve

ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

23. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 64-65).

24. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; davanın, iş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati de dikkate alındığında, makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan yaklaşık dokuz yıldır devam ettiği, yargılamanın uzamasında büyük oranda, delillerin toplanması ve bilirkişi raporlarının temininde geçen sürelerin ve celse aralarının uzun tutulmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

25. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde devam ettiği anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 12).

26. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Hayrettin Ekim, B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

27. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 30.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

31. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında, başvurucuya net 8.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık dokuz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Ankara 7. İş Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FİKRİYE ŞAHİN

B. No: 2014/9840 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9840

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİKRİYE ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9840)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Fikriye ŞAHİN

Vekili : Av. Cüneyt ALKANDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 10/1/2008 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 30/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 6/3/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 10/1/2008 tarihinde, iş akdine dayalı olarak ihbar ve kıdem tazminatı alacağının ödenmesi talebiyle, işveren Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü aleyhine dava açmıştır.

8. Nusaybin Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi sıfatıyla), 28/11/2008 tarihli ve E.2008/15, K.2008/343 sayılı kararıyla, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü bakımından davanın husumet yönünden reddine, Milli Eğitim Bakanlığı bakımından davanın kabulüne karar vermiştir.

9. Milli Eğitim Bakanlığının temyizi üzerine karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 20/4/2011 tarihli ve E.2009/10500, K.2011/12073 sayılı ilâmıyla, eksik inceleme sonucunda hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Bozma kararından sonra Mahkeme, 11/10/2012 tarihli ve E. 2011/598, K.2012/358 sayılı ilâmıyla, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin iş sözleşmesi olarak nitelendirilemeyeceğinden, davaya bakmakla görevli mahkemenin Mardin İdare Mahkemesi olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir.

11. Söz konusu karar, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin, 21/5/2013 tarihli ve E.2013/10468, K.2013/9305 sayılı ilâmıyla düzeltilerek onanmıştır.

12. Anılan karar üzerine dosyanın gönderildiği Mardin İdare Mahkemesi, görevsizlik kararı veren merciin görevli olduğu kanısına vararak, 3/3/2014 tarihinde, 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'un 19. maddesi uyarınca, görevli yargı yerinin belirlenmesi için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulmasına karar vermiştir.

13. Uyuşmazlık Mahkemesinin 1/4/2014 tarihli ve E.2014/437, K.2014/472 sayılı kararıyla, talep edilen tazminatın iş hukukuna dayalı olduğu ve uyuşmazlığın özel hukuk hükümlerine göre çözümünde adli yargının görevli olduğu sonucuna varılarak, Nusaybin Asliye Hukuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılmasına hükmedilmiştir.

14. Mardin İdare Mahkemesi tarafından, 6/5/2014 tarihli ve E.2014/80, K.2014/1110 sayılı kararla davanın görev yönünden reddine, dosyanın Nusaybin Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

15. Dava, Nusaybin Asliye Hukuk Mahkemesinin (İş Mahkemesi sıfatıyla) E.2014/226 sayılı dosyasına kaydedilmiş olup, yargılama devam etmektedir.

16. Başvurucu, 23/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz.

B.No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarihli ve 2014/9840 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 10/1/2008 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucu, 10/1/2008 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

22. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

23. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

24. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemli bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §

49).

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 10/1/2008 tarihidir.

26. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

27. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

28. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 64-65).

29. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; davanın, iş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati de dikkate alındığında, makul görülemeyecek derecede uzun olan yedi yılı aşkın bir süredir devam ettiği, yargılamanın uzamasına büyük oranda, karşılıklı verilen görevsizlik kararlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

30. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde devam ettiği anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 17).

31. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Hayrettin Ekim, B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

32. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve yedi yılı aşkın süredir devam eden söz konusu yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

34. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

35. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

36. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında, başvurucuya net 6.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

38. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

39. Başvuruya konu yargılamanın yedi yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Nusaybin Asliye Hukuk Mahkemesine (İş Mahkemesi sıfatıyla) gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEYHMUS TURAN

B. No: 2014/9894 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9894

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEYHMUS TURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9894)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Şeyhmus TURAN

Vekili : Av. İsmail DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "zimmet" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 26/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 25/2/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 17/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 7/9/2001 tarihinde gözaltına alınmış, Kızıltepe Sulh Ceza Mahkemesinin 9/9/2001 tarih ve 2001/78 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ve diğer dört şüpheli hakkında, Mardin Cumhuriyet Başsavcılığının 25/9/2001 tarih ve E.2001/1126 sayılı iddianamesi ile "zimmet" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2001/319 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 2/11/2001 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

10. Mahkemece, 22/1/2013 tarih ve E.2001/319, K.2013/18 sayılı karar ile başvurucunun "zimmet" suçundan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Karar, başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

12. Başvurucu, 23/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 247. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarih ve 2014/9894 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, 7/9/2001 tarihinde gözaltına alınarak, 9/9/2001 tarihinde tutuklandığını ve 2/11/2001 tarihinde tahliye edildiğini, ancak Mardin Cumhuriyet Başsavcılığının 25/9/2001 tarihli iddianamesi ile "zimmet" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

16. Başvurucu, Mardin Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında

kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "zimmet" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 1/3/1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 202. maddesinin ikinci fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

20. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 7/9/2001 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

21. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 7/9/2001 tarihinde gözaltına alınarak 9/9/2001 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer dört şüpheli hakkında, Mardin Cumhuriyet Başsavcılığının 25/9/2001 tarihli iddianamesi ile "zimmet" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada 2/11/2001 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verildiği, başvurucu ve diğer sanıkların savunmaları ile tanık beyanlarının alındığı, 22/1/2013 tarihli karar ile başvurucunun "zimmet" suçundan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmedildiği, temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

22. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

23. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık on dört yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

26. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık on dört yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 14.950,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık on dört yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 14.950,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULBAKİ AKİKOL

B. No: 2014/9910 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULBAKİ AKİKOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9910)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Abdulbaki AKİKOL

Vekili : Av. İsmail DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 31/12/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar

verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 26/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, 19/10/2006 tarihinde başvurucunun evinde arama yapılmıştır.

8. Başvurucu hakkında, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının 7/4/2011 tarih ve E.2011/765 sayılı iddianamesi ile "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 11/11/2011 tarih ve E.2011/243, K.2011/192 sayılı kararı ile başvurucunun "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve 8.320,00 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

10. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 22/10/2013 tarih ve E.2012/29437, K.2013/25099 sayılı ilâmı ile bozulmuştur.

11. Bozma üzerine, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2013/270 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılama devam etmektedir.

12. Başvurucu, 23/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 10/7/1953 tarih ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun’un 13. maddesinin ikinci fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarih ve 2014/9910 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

16. Başvurucu, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında

kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 6136 sayılı Kanun'un 13. maddesinin ikinci fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

20. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun evinde arama yapıldığı 19/10/2006 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

21. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, 19/10/2006 tarihinde başvurucunun evinde arama yapıldığı ve başvurucu hakkında, Başsavcılığın 7/4/2011 tarihli iddianamesi ile "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesince, 11/11/2011 tarihli karar ile başvurucunun "6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve 8.320,00 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği, temyiz üzerine hükmün, Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 22/10/2013 tarihli ilâmı ile bozulduğu belirlenmiştir. Bozma üzerine, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesince E.2013/270 sayılı dosyasına kaydedilen davada, başvurucunun

savunması ile tanık beyanlarının alındığı, keşif yapıldığı ve yargılamanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

22. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

23. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

26. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık dokuz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede

sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNEDDİN ÖZBAY

B. No: 2014/9914 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9914

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNEDDİN ÖZBAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9914)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Zeyneddin ÖZBAY

Vekili : Av. İsmail DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 28/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar

verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 17/4/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer şüpheli hakkında, Dörtyol Cumhuriyet Başsavcılığının 20/10/2007 tarihli ve E.2007/956 sayılı iddianamesi ile "resmi belgede sahtecilik" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

8. Dörtyol 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 6/5/2008 tarihli ve E.2007/422, K.2008/154 sayılı kararı ile başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan beraatine karar vermiştir.

9. Cumhuriyet savcısının temyizi üzerine karar, Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 12/12/2012 tarihli ve E.2010/11814, K.2012/21597 sayılı ilâmı ile bozulmuştur.

10. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada, Mahkemece 10/4/2014 tarihli ve E.2013/55, K.2014/246 sayılı karar ile başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

12. Başvurucu, 23/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 204. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarih ve 2014/9914 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, “resmi belgede sahtecilik” suçunu işlediği iddiasıyla Dörtyol Cumhuriyet Başsavcılığınca 20/10/2007 tarihinde hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

16. Başvurucu, Dörtyol Cumhuriyet Başsavcılığınca 20/10/2007 tarihinde hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 204. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

20. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Dörtyol Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında kamu davasının açıldığı 20/10/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

21. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu ve diğer şüpheli hakkında, Dörtyol Cumhuriyet Başsavcılığının 20/10/2007 tarihli iddianamesi ile "resmi belgede sahtecilik" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Dörtyol 2. Asliye Ceza Mahkemesince, başvurucu ve diğer sanığın savunmalarının alındığı, bilirkişi raporu incelenerek 6/5/2008 tarihli karar ile başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan beraatine karar verildiği, Cumhuriyet savcısının temyizi üzerine kararın, Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 12/12/2012 tarihli ilâmı ile bozulduğu belirlenmiştir. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada, Mahkemece 10/4/2014 tarihli karar ile

başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

22. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

23. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

26. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık sekiz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın

devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NURETTİN TUNÇ

B. No: 2014/9917 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9917

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURETTİN TUNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9917)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Nurettin TUNÇ

Vekili : Av. İsmail DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs ve mala zarar verme" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 28/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 17/4/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Besni Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, 28/9/2007 tarihinde başvurucunun ifadesi alınmıştır.

8. Başvurucu ve diğer dört şüpheli hakkında, Besni Cumhuriyet Başsavcılığının 16/8/2010 tarihli ve E.2010/464 sayılı iddianamesi ile "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs ve mala zarar verme" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. Besni Asliye Ceza Mahkemesince 27/10/2011 tarihli ve E.2010/424, K.2011/340 sayılı karar ile başvurucunun "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs" suçundan 2 yıl 2 ay 7 gün hapis ve "mala zarar verme" suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

10. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

11. Başvurucu, 23/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 35. maddesi, 142. maddesinin (3) numaralı fıkrası, 143. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 152. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarih ve 2014/9914 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, Besni Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 28/9/2007 tarihinde ifadesinin alındığını, "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs ve mala zarar verme" suçlarını işlediği iddiasıyla 16/8/2010 tarihinde hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Besni Cumhuriyet Başsavcılığınca 28/9/2007 tarihinde ifadesinin alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs ve mala zarar verme" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar, 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 152. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Besni Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun ifadesinin alındığı 28/9/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Besni Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, 28/9/2007 tarihinde başvurucunun ifadesinin alındığı,

başvurucu ve diğer dört şüpheli hakkında, Başsavcılığın 16/8/2010 tarihli iddianamesi ile "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs ve mala zarar verme" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Besni Asliye Ceza Mahkemesince, başvurucu ve diğer sanıkların savunmaları ile tanık beyanının alındığı, iletişim tespit tutanaklarının incelenerek 27/10/2011 tarihli karar ile başvurucunun "sıvı veya gaz halindeki enerjinin nakline ait tesislerde hırsızlığa iştirak halinde teşebbüs" suçundan 2 yıl 2 ay 7 gün hapis ve "mala zarar verme" suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvuruculara maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL

harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık sekiz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

VECHETTİN YAKUT

B. No: 2014/9943 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/9943

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VECHETTİN YAKUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/9943)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Vechettin YAKUT

Vekili : Av. Hüseyin AKÇARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 24/11/1994 tarih ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle idareye yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasının reddedildiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/6/2014 tarihinde Batman İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 12/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 9/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 11/2/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Petrol Ofisi Batman Bölge Müdürlüğünde sözleşmeli olarak müdür yardımcılığı görevini yürütmekte iken 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında 23/10/2000 tarihinde Batman Köy Hizmetleri İl Müdürlüğüne atanmıştır.

8. Başvurucu, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca, 22/1/1990 tarih ve 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname Eki 1 Sayılı Cetvel'de yer alan görevlerde iken anılan Kanun gereğince başka kurumlara atananlara tanınan "şahsa bağlı hak" uygulamasından yararlandırılması talebiyle 1/8/2005 tarihinde idareye yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde, hakkında tesis edilen atama işlemi nedeniyle maaşının dondurulmasına ilişkin idari işlemin iptalini ve uğradığı parasal kayıpların giderilmesini talep etmiştir.

9. Mahkemenin 14/6/2007 tarihli ve E.2005/584, K.2007/827 sayılı kararıyla başvurucu hakkında tesis edilen 23/10/2000 tarihli atama işleminin öğrenildiği 15/1/2001 tarihinden itibaren altmış gün içinde davanın açılması gerektiği belirtilerek süre aşımı nedeniyle dava reddedilmiştir.

10. Temyiz üzerine, Danıştay Beşinci Dairesinin 30/6/2008 tarihli ve E.2007/6388, K.2008/4040 sayılı ilâmıyla; başvurucunun idareye müracaat ettiği tarih itibarıyla davanın süresinde açılan kısmı yönünden işin esasına girilerek karar verilmesi gerekirken, davanın tamamının süre aşımı yönünden reddedilmesinde isabet bulunmadığı gerekçesiyle ilk Derece Mahkemesinin kararı bozulmuştur.

11. Mahkemece bozma kararına uyularak yeniden yapılan yargılama sonucunda, 21/5/2010 tarihli ve E.2008/2294, K.2010/920 sayılı kararla davanın reddine karar verilmiştir. Mahkeme kararının ilgili kısmı şöyledir:

" ... Mahkememizce yapılan ara kararları üzerine gerek Devlet Personel Başkanlığı gerekse davacının eski kurumu olan Petrol Ofisi A.Ş. tarafından sunulan cevap dilekçesi ve ekli belgelerden; davacının eski görevi olan 'Bölge Müdür Yardımcılığı' görevinin 399 sayılı KHK eki 1 sayılı cetvele tabi olmayıp davacının 22/5/2003 tarih ve 1475 sayılı İş Kanunu'na tabi kapsam dışı personel olarak görev yapmakta iken nakle tabi tutulduğu anlaşılmıştır. Bu durumda, 4046 sayılı Kanun gereğince atanmadan önceki görevinin 399 sayılı KHK eki 1 sayılı cetvele tabi bir görevde olmadığı anlaşılan davacının şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılmamasında hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

12. Temyiz üzerine, Danıştay Beşinci Dairesinin 7/5/2012 tarihli ve E.2011/144, K.2012/2969 sayılı ilâmıyla hüküm onanmıştır.

13. Başvurucunun karar düzeltme talebi, aynı Dairenin, 3/4/2014 tarihli ve E.2013/4465, K.2014/2762 sayılı ilâmıyla reddedilmiştir.

14. Karar, başvurucuya 14/5/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu, 13/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 27. maddesi, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi,

17. 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesinin altıncı fıkrası şöyledir:

"399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (1) sayılı cetvelde belirtilen kadrolarda görev yapmakta iken nakle tâbi tutulan personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dâhil), Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı bir bütün olarak, göreve başladıkları tarihi izleyen aybaşından geçerli olmak üzere üç yıl süre ile saklı tutulur ve şahsa bağlı haktan yararlanılan süreler 5434 sayılı Kanun'un ek 68 inci ve ek 73 üncü maddelerinde belirtilen sürelerin hesabında (daha önce nakledilenler dâhil) dikkate alınır. İlgililerin yeni kadrolarına atandıkları tarihten önce, eski kadroları için mevcut olan ve saklı haklar kapsamında bulunan gösterge, puan, oran ve katsayı artışları şahsa bağlı haklarda artış sayılır. Ancak eski kadro için bu tarihten sonra ihdas edilmiş hiçbir malî ve sosyal hak ve yardım ile sair ödemeler şahsa bağlı hak kapsamında değerlendirilmez. Atanılan kadrodaki derece yükselmeleri veya kademe ilerlemeleri, aylık gösterge ve ek gösterge dışındaki ödemelerde, şahsa bağlı olarak saklı tutulan hakların ödendiği eski kadronun derecelerinin yükseltilmesi veya kademelerinin ilerletilmesi sonucunu doğurmaz. Bu personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dâhil), Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, ikramiye, her türlü zam ve tazminatları (ek tazminat ve bankacılık tazminatı dâhil), makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı, ücret (fazla mesai ücreti hariç), ek ücret, ek ödeme ve benzeri adlarla yapılan ödemelerin toplam net tutarının (bu tutar sabit bir değer olarak esas alınır); nakledildiği kurum ve kuruluş tarafından şahsa bağlı hak olarak ödenen aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı ödemeleri ile şahsa bağlı hak dışında yapılan ikramiye, ücret, ek ücret, ek ödeme, ek tazminat, teşvik ödemesi, döner sermaye payı ve benzeri adlarla yapılan her türlü ödemelerin (fazla mesai ücreti, fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplam net tutarından fazla olması hâlinde aradaki fark tutarı, herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi tutulmaksızın fark kapanıncaya kadar ayrıca tazminat olarak ödenir. Atandıkları kurumdaki kadro unvanı veya pozisyonlarında isteğe bağlı olarak herhangi bir değişiklik olanlarla, başka kurumlara geçenlere şahsa bağlı hak uygulaması ile fark tazminatı ödenmesine son verilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/6/2014 tarih ve 2014/9943 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle idareye yaptığı 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine hakkında tesis edilen atama işlemi sonucunda maaşının dondurulmasına ilişkin idari işlemin iptali ve uğradığı parasal kayıpların giderilmesi istemiyle 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasının 399 sayılı KHK Eki 1 Sayılı Cetvel'e dâhil unvanlar arasında bölge müdür yardımcısı unvanının bulunmadığı gerekçe gösterilerek reddedildiğini, ancak bölge müdür yardımcısı unvanının bahsi geçen KHK Eki 1 Sayılı Cetvel'de yer aldığını, bu nedenle verilen kararın hukuka aykırı olduğunu, parasal kayıplarının giderilmediğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle İdareye yaptığı 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasının reddedildiğini belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi kendisi yapar. Başvurucunun anılan ihlal iddiaları yargılamanın sonucunun adil olmadığına ilişkin olduğundan, bu iddiaların tamamı adil yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında nitelendirilmiştir. Başvurucunun, makul sürede yargılama yapılmadığı yönündeki iddiası ise ayrıca incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

21. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

23. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

24. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe

sayan tarzda açık bir takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

25. Başvuru konusu olayda, başvurucu, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle İdareye yaptığı 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine hakkında tesis edilen atama işlemi sonucunda maaşının dondurulmasına ilişkin idari işlemin iptali ve uğradığı parasal kayıpların giderilmesi istemiyle 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde iptal ve tam yargı davası açmıştır.

26. Başvurucu, açtığı davanın, 399 sayılı KHK Eki 1 Sayılı Cetvel'e dâhil unvanlar arasında bölge müdür yardımcısı unvanının bulunmadığı gerekçe gösterilerek reddedildiğini, ancak bölge müdür yardımcısı unvanının bahsi geçen KHK Eki 1 Sayılı Cetvel'de yer aldığını, bu nedenle verilen kararın hukuka aykırı olduğunu, parasal kayıplarının giderilmediğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinin 14/6/2007 tarihli kararıyla başvurucu hakkında tesis edilen 23/10/2000 tarihli atama işleminin öğrenildiği 15/1/2001 tarihinden itibaren altmış gün içinde davanın açılması gerektiği belirtilerek süre aşımı nedeniyle davanın reddedildiği, temyiz incelemesi sonucunda Danıştay Beşinci Dairesinin 30/6/2008 ilâmıyla; başvurucunun idareye müracaat ettiği tarih itibarıyla davanın süresinde açılan kısmı yönünden işin esasına girilerek karar verilmesi gerektiği, davanın tamamının süre aşımı yönünden reddedilmesinde isabet bulunmadığı belirtilerek İlk Derece Mahkemesi kararının bozulduğu, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonunda 21/5/2010 tarihli kararla; başvurucunun eski görevi olan Bölge Müdür Yardımcılığı görevinin 399 sayılı KHK Eki 1 Sayılı Cetvel'e tabi olmadığı, başvurucunun 1475 sayılı Kanun'a tabi kapsam dışı personel olarak görev yapmakta iken nakle tabi tutulduğu, 4046 sayılı Kanun gereğince atanmadan önceki görevinin 399 sayılı KHK eki 1 Sayılı Cetvel'e tabi bir görevde olmadığı gerekçesiyle şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddedildiği, kararın temyizi üzerine Danıştay Beşinci Dairesinin 7/5/2012 ilâmıyla hükmün onandığı, karar düzeltme isteminin aynı Dairenin 3/4/2014 tarihli ilâmıyla reddedildiği anlaşılmıştır.

28. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

29. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez

olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Süresinin Makul Olmadığı İddiası

31. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle İdareye yaptığı 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasında yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

33. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

34. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

35. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle idareye yapılan 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine başvurucu hakkında tesis edilen atama işlemi sonucunda maaşın dondurulmasına ilişkin idari işlemin iptali ve uğranılan parasal kayıpların giderilmesi istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

36. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarihtir. Ancak idari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihi olup, somut başvuru açısından bu tarih, 1/8/2005 tarihidir.

37. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihi, başvurucunun karar düzeltme talebinin Danıştay Beşinci Dairesince reddedildiği 3/4/2014 tarihidir.

38. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 22/9/2005 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açılan, 4046 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında şahsa bağlı hak uygulamasından yararlandırılma talebiyle İdareye yapılan 1/8/2005 tarihli başvurunun reddedilmesi üzerine başvurucu hakkında tesis edilen maaşın dondurulmasına ilişkin idari işlemin iptali ve uğranılan parasal kayıpların giderilmesi istemini konu alan davada, Mahkemece, tarafların dilekçeleri ve delillerin toplanması sonucu 14/6/2007 tarihli kararla, başvurucu hakkında tesis edilen 23/10/2000 tarihli atama işleminin öğrenildiği 15/1/2001 tarihinden itibaren altmış gün içinde davanın açılması gerektiği belirtilerek süre aşımı nedeniyle davanın reddedildiği, temyiz incelemesi sonucunda Danıştay Beşinci Dairesinin 30/6/2008 ilâmıyla İlk Derece Mahkemesi kararının bozulduğu, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonunda 21/5/2010 tarihli kararla, davanın reddedildiği, temyiz üzerine Danıştay Beşinci Dairesinin 7/5/2012 ilâmıyla hükmün onandığı, karar düzeltme isteminin aynı Dairenin 3/4/2014 tarihli ilâmıyla reddedildiği tespit edilmiştir.

39. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 16).

40. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere AİHM ihlal kararlarında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

41. Başvuruya konu davaya bir bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yıl sekiz ay süren yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan

makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

43. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle 250.000,00 TL maddi, 30.000,00 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

44. 6216 sayılı Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin sekiz yıl sekiz aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

46. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ERDAL

B. No: 2014/10288 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/10288

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ERDAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/10288)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Mustafa ERDAL

Vekili : Av. Naci ÖZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 21/10/2005 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 19/6/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 15. İş Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 11/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/12/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle 21/10/2005 tarihinde, işveren aleyhine dava açmıştır.

8. Kartal 2. İş Mahkemesi, 25/10/2007 tarihli ve E.2005/1256, K.2007/705 sayılı kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

9. Davalının temyiz istemi üzerine karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/5/2009 tarihli ve E.2007/42528, K.2009/14836 sayılı ilâmıyla, eksik inceleme ile hüküm kurulduğu belirtilerek bozulmuştur.

10. Bozma sonrasında dosyayı devralan İstanbul Anadolu 2. İş Mahkemesi, 6/3/2013 tarihli ve E.2009/843, K.2013/133 sayılı kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

11. Davalının temyiz istemi üzerine karar, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 11/12/2014 tarihli ve E. 2013/25269, K. 2014/35301 sayılı ilâmıyla tekrar bozulmuştur.

12. Bozma sonrasında yargılama, İstanbul Anadolu 2. İş Mahkemesinin E.2015/94 sayılı dava dosyasında devam etmektedir.

13. Başvurucu, 19/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 19/6/2014 tarihli ve 2014/10288 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 21/10/2005 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Başvurucu, 21/10/2005 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemiyle açılmış bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 21/10/2005 tarihidir.

23. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

24. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve

ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

25. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

26. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan yaklaşık on yıldır devam ettiği anlaşılmaktadır.

27. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 14).

28. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

29. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve yaklaşık on yıldır devam eden söz konusu yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 10.000,00 TL maddi ve 10.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık on yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında, başvurucuya net 10.800,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

36. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık on yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 10.800,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin İstanbul Anadolu 2. İş Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

PIRIL ÖZKOL

B. No: 2014/10333 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/10333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

PIRIL ÖZKOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/10333)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Pırıl ÖZKOL

Vekili : Av. Naci ÖZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 27/2/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 18/6/2014 tarihinde İstanbul 17. İş Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 23/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 28/1/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 6/2/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 27/2/2006 tarihinde dava açmıştır.

8. İstanbul 10. İş Mahkemesi, 21/3/2012 tarihli ve E.2006/124, K.2012/203 sayılı kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

9. Davalının temyizi üzerine karar, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/12/2013 tarihli ve E.2013/21492 K.2013/30179 sayılı ilâmıyla, kıdem tazminatı tavanının aşılıp aşılmadığı yönünde değerlendirme yapılmadan hüküm verildiği gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Bozma sonrasında başvurucunun 8/12/2014 tarihinde feragat dilekçesi sunması üzerine dava, İstanbul 10. İş Mahkemesinin 11/12/2014 tarihli ve E.2014/416, K.2014/842 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

11. Başvurucu, feragat dilekçesi sunmadan önce, 18/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/6/2014 tarih ve 2014/10333 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 27/2/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Başvurucu, 27/2/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

17. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında

kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39)

18. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

19. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemiyle açılmış bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 27/2/2006 tarihidir.

21. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucunun feragat dilekçesi sunması üzerine, İstanbul 10. İş Mahkemesinin davanın feragat nedeniyle reddine hükmettiği 11/12/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

22. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

23. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve

daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

24. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan sekiz yıl dokuz ay sonunda başvurucunun davadan feragat etmesi ile neticelendiği anlaşılmaktadır.

25. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 12).

26. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

27. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yıl dokuz aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 5.000,00 maddi ve 10.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

31. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin sekiz yıl dokuz aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 8.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit

edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET EMİN İLHAN

B. No: 2014/10685 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/10685

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET EMİN İLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/10685)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Mehmet Emin İLHAN

Vekili : Av. Kemal DERİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "silahlı terör örgütüne üye olma" suçunu işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/6/2014 tarihinde Adana 2. İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 30/9/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, başvurunun esas incelemesinin

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında, Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının 11/8/1998 tarihli ve E.1998/314 sayılı iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olma" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava, Adana 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin E.1998/368 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

8. Adana 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin kapatılması üzerine dava, Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2004/51 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Mahkemece, 25/12/2007 tarihli ve E.2004/51, K.2007/184 sayılı karar ile başvurucunun, "silahlı terör örgütüne üye olma" suçundan beraatine karar verilmiştir.

10. Temyiz üzerine karar, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 8/12/2009 tarihli ve E.2008/10125, K.2009/12273 sayılı ilâmı ile eksik incelemeye dayalı hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

11. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada Mahkemece, 20/8/2010 tarihli ve E.2010/33, K.2010/220 sayılı karar ile zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle başvurucu hakkında açılan kamu davasının düşürülmesine karar verilmiştir.

12. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 22/1/2014 tarihli ve E.2013/4619, K.2014/634 sayılı ilâmı ile onanmıştır.

13. Karar, 26/5/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu, 25/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 1/3/1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’nun 102. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi ve 168. maddesinin ikinci fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/6/2014 tarih ve 2014/10685 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/8/1998 tarihinde hakkında açılan kamu davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

18. Başvurucu, "silahlı terör örgütüne üye olma" suçundan hakkında açılan kamu davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "silahlı terör örgütüne üye olma" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 765 sayılı mülga Kanun'un 168. maddesinin ikinci fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

22. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucu hakkında Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kamu davasının açıldığı 11/8/1998 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih ise suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih, Yargıtay 9. Ceza Dairesince Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/8/2010 tarihli hükmünün onandığı 22/1/2014 tarihidir.

23. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında, Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının 11/8/1998 tarihli

iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olma" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın Adana 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin E.1998/368 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Adana 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin kapatılması üzerine, davanın Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2004/51 sayılı dosyasına kaydedildiği, Mahkemece, 25/12/2007 tarihli karar ile başvurucunun, "silahlı terör örgütüne üye olma" suçundan beraatine karar verildiği, temyiz üzerine hükmün, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 8/12/2009 tarihli ilâmı ile bozulduğu belirlenmiştir. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılamada Mahkemece, 20/8/2010 tarihli karar ile zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle başvurucu hakkında açılan kamu davasının düşürülmesine karar verildiği, başvurucunun temyizi üzerine kararın, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 22/1/2014 tarihli ilâmı ile onandığı anlaşılmıştır.

24. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

25. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu on beş yıl beş aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

27. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 10.000,00 TL maddi ve 10.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

28. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

29. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin on beş yıl beş aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında, başvurucunun talep ettiği tazminat miktarı da dikkate alınarak, başvurucuya net 10.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit

edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 10.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL İNCE

B. No: 2014/11411 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/11411

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL İNCE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/11411)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Cemal İNCE

Vekili : Av. Turan İNCE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 3/9/2003 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 3/7/2014 tarihinde Erbaa Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 30/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 6/3/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 3/9/2003 tarihinde, işveren Erbaa Belediye Başkanlığı aleyhine dava açmıştır.

8. Erbaa Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi sıfatıyla), 15/10/2008 tarihli ve E.2003/448, K.2008/321 sayılı kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

9. Tarafların temyiz istemi üzerine karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 1/4/2011 tarihli ve E.2009/5277, K.2011/9699 sayılı ilâmıyla, eksik incelemeye dayalı hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Mahkeme bozma ilâmına uyarak yeniden yaptığı yargılama sonucunda, 19/12/2013 tarihli ve E.2011/239, K.2013/650 sayılı kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir.

11. Tarafların temyiz istemi üzerine karar, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/5/2014 tarihli ve E.2014/11941, K.2014/14917 sayılı ilâmıyla onanmıştır.

12. Onama kararı, 26/6/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, 3/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 3/7/2014 tarih ve 2014/11411 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, işçi alacaklarının tahsili istemiyle, 3/9/2003 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Başvurucu, 3/9/2003 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle

adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39)

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, işçi alacaklarının tahsili istemiyle açılmış bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 3/9/2003 tarihidir.

23. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin onama kararının verdiği 8/5/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

24. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

25. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına

da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

26. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan on yıl sekiz ay sonunda neticelendiği, yargılama süresinin uzamasında büyük oranda, delillerin toplanmasında ve bilirkişi raporlarının temininde geçen süreler ile ilk temyiz incelemesinde Yargıtay önünde geçen iki buçuk yıllık sürenin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

27. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 14).

28. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

29. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu on yıl sekiz aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 15.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin on yıl sekiz aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 13.000,00 TL manevi

tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 13.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET YURT

B. No: 2014/11663 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/11663

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET YURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/11663)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Ahmet YURT

Vekili : Av. Fikret AYDOĞDU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle 16/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 28/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 26/2/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 16/4/2009 tarihinde hizmet sürelerinin tespiti istemiyle dava açmıştır.

8. Afyonkarahisar İş Mahkemesinin E.2009/155 sayılı dosyasına kaydedilen dava, 16/6/2010 tarihinde, aynı Mahkemenin E.2009/154 sayılı dosyasında görülen işçi alacaklarına ilişkin dava dosyası ile birleştirilmiş ve yargılamaya E.2009/154 sayılı dosya üzerinden devam edilmiş, 10/4/2012 tarihinde ise anılan dosyadan tefrik edilerek aynı Mahkemenin E.2012/230 sayılı dava dosyasına kaydedilmiştir.

9. Mahkeme, 13/6/2012 tarihli ve E.2012/230, K.2012/504 sayılı kararı ile davanın reddine karar vermiştir.

10. Başvurucunun temyiz istemi üzerine, Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 26/12/2013 tarihli ve E.2012/17543, K.2013/24928 sayılı ilâmı ile eksik inceleme ve araştırma sonucu hüküm kurulduğu gerekçesiyle karar bozulmuştur.

11. Bozma sonrasında yargılamaya, aynı Mahkemenin E.2014/30 sayılı dava dosyasında devam edilmektedir.

12. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarihli ve 2014/11663 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle 16/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun yargılamanın uzunluğuna ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

17. Başvurucu, 16/4/2009 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

19. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

20. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, iş hukukuna dayalı tespit davasının söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 16/4/2009 tarihidir.

22. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52).

23. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas

ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

24. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 64-65).

25. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan altı yılı aşkın süredir devam ettiği, yargılama süresinin uzamasında büyük oranda, bilirkişi raporlarının temininde ve delillerin toplanması aşamasında geçen süreler ile celse aralarının uzun tutulmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

26. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 13).

27. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Hayrettin Ekim, B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

28. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve altı yılı aşkın süredir devam eden söz konusu yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

30. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 7.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

31. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

32. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin altı yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 5.400,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvuruya konu yargılamanın altı yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.400,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Afyonkarahisar İş Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜREYYA YALÇIN ZENGİ

B. No: 2014/11995 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/11995

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜREYYA YALÇIN ZENGİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/11995)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Süreyya Yalçın ZENGİ

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 31/10/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, başvurunun esas incelemesinin

yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 21/7/2007 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 23/7/2007 tarih ve 2007/91 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 16/11/2007 tarih ve E.2007/1436 sayılı iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurma, kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/650 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, 20/8/2008 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

11. 21/2/2014 tarih ve 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun hükümleri gereğince, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) kapatılması üzerine, Mahkemece, 10/3/2014 tarih ve E.2007/650, K.2014/41 sayılı kararla E.2007/650 sayılı dava dosyası, görevli ve yetkili İstanbul 19. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

12. İstanbul 19. Ağır Ceza Mahkemesi, 22/4/2014 tarih ve E.2014/127, K.2014/117 sayılı kararı ile Mahkemenin yetkisizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

13. İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/236 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılama devam etmektedir.

14. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (1), (3) ve (5) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkraları.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/11995 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, 21/7/2007 tarihinde gözaltına alınarak 23/7/2007 tarihinde tutuklandığını ve 20/8/2008 tarihinde tahliye edildiğini, ancak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

18. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (1), (3) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

22. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması

anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 21/7/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

23. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 21/7/2007 tarihinde gözaltına alınarak 23/7/2007 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer üç şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 16/11/2007 tarihli iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurma, kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/650 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin, 20/8/2008 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verdiği, 6526 sayılı Kanun hükümleri gereğince, anılan Mahkemenin kapatılması üzerine, Mahkemece, 10/3/2014 tarihli kararla E.2007/650 sayılı dava dosyasının, görevli ve yetkili İstanbul 19. Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği belirlenmiştir. İstanbul 19. Ağır Ceza Mahkemesinin, 22/4/2014 tarihli karar ile Mahkemenin yetkisizliğine, dosyanın görevli ve yetkili İstanbul Anadolu Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verdiği, İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/236 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılamanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

24. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

25. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

27. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

28. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

29. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.300,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık sekiz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.300,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA DİZGİN VE CİHAT DİZGİN

B. No: 2014/11998 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/11998

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DİZGİN VE CİHAT DİZGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/11998)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucular : Mustafa DİZGİN

Cihat DİZGİN

Vekilleri : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, "nitelikli yağma" suçunu işledikleri iddiasıyla yargılandıkları davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler, manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 28/11/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucu Mustafa Dizgin tarafından yapılan 2014/11998 numaralı bireysel başvuru

dosyası ile başvurucu Cihat Dizgin tarafından yapılan 2014/12087 numaralı bireysel başvuru dosyası, aralarındaki hukuki ve fiili irtibat nedeniyle birleştirilmiş, incelemeye 2014/11998 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam edilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, başvurunun esas incelemesinin yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

6. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 12/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, başvuruculardan Mustafa Dizgin 7/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak aynı tarihte Bakırköy 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 2008/64 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

9. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca 7/4/2008 tarihinde, başvuruculardan Cihat Dizgin hakkında, tutuklanmasına yönelik yakalama talebinde bulunulmuş, Bakırköy 1. Sulh Ceza Mahkemesince aynı tarihte 2008/680 Değişik İş sayılı karar ile başvurucunun gıyaben tutuklanmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucular hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 14/4/2008 tarih ve E.2008/17608 sayılı iddianamesi ile "nitelikli yağma" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava Bakırköy 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/367 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

11. Mahkemece, 18/11/2008 tarihli duruşmada, Silivri 5 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda başka suçtan tutuklu bulunduğu tespit edilen başvuruculardan Cihat Dizgin'in, 16/4/2009 tarihli duruşmada hazır edilmesi için anılan Kuruma talimat yazılmasına karar verilmiştir.

12. Mahkemece, 28/2/2012 tarih ve E.2008/367, K.2012/55 sayılı karar ile başvuruculaın, "nitelikli yağma" suçundan ayrı ayrı 5 yıl hapis cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

13. Karar başvurucular tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi halen devam etmektedir.

14. Başvurucular, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) ve (h) bentleri.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaın 15/7/2014 tarih ve 2014/11998 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

17. Başvurucular, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında "nitelikli yağma" suçunu işledikleri iddiasıyla 14/4/2008 tarihinde haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

18. Başvurucular, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca 14/4/2008 tarihinde haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucular hakkında, "nitelikli yağma" suçunu işledikleri iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucular hakkında isnat olunan suç 5237 sayılı Kanun'un 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) ve (h) bentlerinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucular hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

22. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarihler, başvuruculardan Mustafa Dizgin için Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca gözaltına alındığı

7/4/2008 tarihi, başvuruculardan Cihat Dizgin için Başsavcılıkça kamu davasının açıldığı 14/4/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

23. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, başvuruculardan Mustafa Dizgin'in 7/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak aynı tarihte Bakırköy 1. Sulh Ceza Mahkemesince tutuklandığı, Başsavcılığın talebi üzerine 7/4/2008 tarihinde, başvuruculardan Cihat Dizgin'in gıyaben tutuklanmasına karar verildiği tespit edilmiştir. Başvurucular hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 14/4/2008 tarihli iddianamesi ile "nitelikli yağma" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, Mahkemece yapılan yargılama sonunda 28/2/2012 tarihli karar ile başvuruculaın, "nitelikli yağma" suçundan ayrı ayrı 5 yıl hapis cezası ile cezalandırılmalarına karar verildiği, kararın başvurucular tarafından temyiz edildiği ve temyiz incelemesi halen devam ettiği anlaşılmıştır.

24. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

25. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvuruculaın tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmalarıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. Başvurucular, makul sürede yargılama yapılmadığı için ayrı ayrı 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

28. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvuruculaın tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca

ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı başvuruculara ödenmesine, başvuruculara 1.500,00 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvuruya konu yargılamanın yedi yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaın;

1. Makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculara ayrı ayrı net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaın tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinin ise BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN BOZPINAR

B. No: 2014/12086 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12086

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN BOZPINAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12086)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Selahattin BOZPINAR

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 31/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 15/7/2008 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 18/7/2008 tarih ve 2008/92 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer otuz şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 24/11/2008 tarih ve E.2008/1449 sayılı iddianamesi ile "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2008/280 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 16/4/2009 tarih ve E.2009/4, K.2009/65 sayılı kararı ile E.2009/4 sayılı dava dosyasının, aynı Mahkemenin E.2008/280 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2008/280 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar vermiştir.

11. Mahkeme, 30/11/2010 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

12. Mahkemece, 16/4/2013 tarih ve E.2008/280, K.2013/78 sayılı kararla toplam kırk üç sanık hakkında hüküm kurulmuş, başvurucunun, "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma" suçundan 10 ay hapis, "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 2.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

13. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

14. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) numaralı fıkrası, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12086 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, 15/7/2008 tarihinde gözaltına alınarak 18/7/2008 tarihinde tutuklandığını ve 30/11/2010 tarihinde tahliye edildiğini, ancak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

19. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

21. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

22. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır

(B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

23. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 15/7/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

24. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 15/7/2008 tarihinde gözaltına alınarak 18/7/2008 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer otuz şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 24/11/2008 tarihli iddianamesi ile "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2008/280 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. 16/4/2009 tarihinde Mahkemenin E.2009/4 sayılı dava dosyasının, E.2008/280 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2008/280 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar verildiği görülmüştür. Mahkemece yapılan yargılamada, başvurucu ile diğer sanıkların savunmalarının alındığı, 30/11/2010 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verildiği, Adli Tıp Kurumu raporu, arama ve el koyma tutanakları ile iletişim tespit tutanakları incelenerek 16/4/2013 tarihli kararla toplam kırk üç sanık hakkında hüküm kurulduğu, başvurucunun, "uyuşturucu madde ticareti yapmak amacıyla kurulan örgüte üye olma" suçundan 10 ay hapis, "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapma" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 2.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği belirlenmiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

25. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

26. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

28. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

29. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.750,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık yedi yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 3.750,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FİKRİ AYTEK

B. No: 2014/12088 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12088

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİKRİ AYTEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12088)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Fikri AYTEK

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 19/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 16/2/2007 tarihinde gözaltına alınmış, Bakırköy 3. Sulh Ceza Mahkemesinin 17/2/2007 tarihli ve 2007/61 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 21/2/2007 tarihli ve E.2007/1263 sayılı iddianamesi ile "iştirak halinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış ve dava, Bakırköy 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/63 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Bakırköy 8. Ağır Ceza Mahkemesi, 25/1/2008 tarihli ve E.2007/63, K.2008/6 sayılı kararı ile dava konusu suçun, suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlendiği gerekçesiyle Mahkemenin görevsizliğine, dava dosyasının görevli ve yetkili İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

10. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli), E.2008/48 sayılı dosyasına kaydedilen davada Mahkemece, 14/10/2009 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece, 30/12/2009 tarihli ve E.2008/48, K.2009/386 sayılı karar ile başvurucunun "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 100,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

12. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

13. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12088 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 16/2/2007 tarihinde gözaltına alınarak 17/2/2007 tarihinde tutuklandığını, 14/10/2009 tarihinde tahliye edildiğini, ancak "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede

sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

17. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca 16/2/2007 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

19. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

20. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "iştirak halinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

21. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 16/2/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre

şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

22. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 16/2/2007 tarihinde gözaltına alınarak 17/2/2007 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer iki şüpheli hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 21/2/2007 tarihli iddianamesi ile "iştirak halinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın, Bakırköy 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/63 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Bakırköy 8. Ağır Ceza Mahkemesince, 25/1/2008 tarihli karar ile dava konusu suçun, suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlendiği gerekçesiyle Mahkemenin görevsizliğine, dava dosyasının görevli ve yetkili İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verildiği belirlenmiştir. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/48 sayılı dosyasına kaydedilen davada Mahkemece, 14/10/2009 tarihli duruşmada başvurucunun serbest bırakıldığı, 30/12/2009 tarihli karar ile başvurucunun "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 100,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedildiği, başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

23. 5271 sayılı Kanun’un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

24. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

26. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

27. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

28. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin sekiz yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın sekiz yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN BALKAN

B. No: 2014/12098 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12098

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN BALKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12098)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Erkan BALKAN

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 19/12/2014 tarihinde, başvurunun, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 4/2/2008 tarihinde gözaltına alınmış, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) 8/2/2008 tarihli ve 2008/30 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 14/2/2008 tarihli ve E.2008/169 sayılı iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2008/46 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

9. Başvurucu dışındaki bir şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 9/12/2009 tarihli ve E.2009/1172 sayılı iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış, dava, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2009/272 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, 21/1/2010 tarihli ve E.2009/272, K.2010/62 sayılı kararı ile E.2009/272 sayılı dava dosyasının, E.2008/46 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamanın E.2008/46 sayılı dava dosyası üzerinden devam etmesine karar vermiştir.

11. Mahkeme, 17/2/2011 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

12. Mahkeme, 24/4/2012 tarihli ve E.2008/46, K.2012/61 sayılı kararı ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 7 yıl 6 ay hapis ve 18.750,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

13. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

14. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12098 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 4/2/2008 tarihinde gözaltına alınarak 8/2/2008 tarihinde tutuklandığını, 17/2/2011 tarihinde tahliye edildiğini, ancak "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

19. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 4/2/2008 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

21. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

22. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı

fıkraları ile 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

23. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 4/2/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

24. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 4/2/2008 tarihinde gözaltına alınarak 8/2/2008 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer altı şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 14/2/2008 tarihli iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/46 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece yapılan yargılamada, 17/2/2011 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verildiği, başvurucu ve diğer sanıkların savunmalarının alındığı, Adli Tıp Kurumu raporları, arama ve el koyma tutanakları ile telefon tape kayıtlarının incelendiği belirlenmiştir. Mahkemece, 24/4/2012 tarihli karar ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 7 yıl 6 ay hapis ve 18.750,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

25. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

26. Başvuruya konu davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

29. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvuruya konu yargılamanın yedi yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM AKBULAK

B. No: 2014/12100 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12100

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM AKBULAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12100)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Abdulkerim AKBULAK

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 26/11/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 12/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 13/7/2007 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 16/7/2007 tarih ve 2007/86 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer beş şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 11/9/2007 tarih ve E.2007/1205 sayılı iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/412 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Mahkemece, 27/2/2009 tarih ve E.2009/46, K.2009/65 sayılı karar ile E.2009/46 sayılı dava dosyasının, aynı Mahkemenin E.2007/412 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2007/412 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece, 15/12/2009 tarih ve E.2007/412, K.2009/403 sayılı karar ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan mahkûmiyetine ve tahliyesine karar verilmiştir.

12. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 25/4/2012 tarih ve E.2011/4269, K.2012/8249 sayılı ilâmı ile başvurucu hakkında "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan verilen karar bozulmuştur.

13. Bozma üzerine dava, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2012/101 sayılı dosyasına kaydedilmiş, özel yetkili mahkemelerin kapatılması nedeniyle Mahkemece, 11/3/2014 tarihli karar ile Mahkemenin görevsizliğine, dava dosyasının görevli ve yetkili İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

14. İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/170 sayılı dosyasına kaydedilen davada Mahkemece, 16/9/2014 tarih ve E.2014/170, K.2014/254 sayılı karar ile başvurucunun "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 7 yıl 6 ay hapis ve 90.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

15. Başvurucu, 21/9/2014 tarihli dilekçe ile temyiz talebinde bulunmuş, dava dosyası temyiz incelemesi için henüz Yargıtaya gönderilmemiştir.

16. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12100 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 13/7/2007 tarihinde gözaltına alınarak 16/7/2007 tarihinde tutuklandığını, 15/12/2009 tarihinde tahliye edildiğini, ancak hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

23. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

24. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31).

Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) numaralı fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

25. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 13/7/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

26. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 13/7/2007 tarihinde gözaltına alınarak 16/7/2007 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer beş şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 11/9/2007 tarihli iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/412 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 27/2/2009 tarihli karar ile E.2009/46 sayılı dava dosyasının, Mahkemenin E.2007/412 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2007/412 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar verildiği görülmüştür. Mahkemece, 15/12/2009 tarihli karar ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan mahkûmiyetine ve tahliyesine karar verildiği, temyiz üzerine, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 25/4/2012 tarihli ilâmı ile başvurucu hakkında "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan verilen hükmün bozulduğu belirlenmiştir. Bozma sonrasında, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/101 sayılı dosyasına kaydedilen davada, özel yetkili mahkemelerin kapatılması nedeniyle dava dosyasının görevli ve yetkili İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verildiği, İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/170 sayılı dosyasına kaydedilen davada Mahkemece, 16/9/2014 tarihli karar ile başvurucunun "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 7 yıl 6 ay hapis ve 90.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedildiği, başvurucu tarafından 21/9/2014 tarihli dilekçe ile temyiz talebinde bulunulduğu, ancak dava dosyasının temyiz incelemesi için henüz Yargıtaya gönderilmediği anlaşılmıştır.

27. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

28. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan

uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

30. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

31. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

32. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık sekiz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.850,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık sekiz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.850,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan

toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FEHİM BAYRAM

B. No: 2014/12102 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12102

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEHİM BAYRAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12102)

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Fehim BAYRAM

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 31/10/2014 tarihinde, başvurunun, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 21/5/2006 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 25/5/2006 tarihli ve 2006/37 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer on bir şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK.250. maddesi ile yetkili) 29/5/2006 tarihli ve E.2006/278 sayılı iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2006/118 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Mahkemece, 1/4/2009 tarihli ve E.2006/118, K.2009/85 sayılı karar ile başvurucunun "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 8 yıl 4 ay hapis ve 6.660,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verilmiştir.

11. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

12. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12102 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 21/5/2006 tarihinde gözaltına alınarak 25/5/2006 tarihinde tutuklandığını, 1/4/2009 tarihinde tahliye edildiğini, ancak "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

17. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 21/5/2006 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

19. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

20. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar, 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

21. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 21/5/2006 tarihidir. Ceza

yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

22. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 21/5/2006 tarihinde gözaltına alınarak 25/5/2006 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer on bir şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 29/5/2006 tarihli iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2006/118 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, başvurucu ve diğer sanıkların savunmalarının alındığı, arama ve el koyma tutanakları, Adli Tıp Kurumu ve bilirkişi raporları ile telefon tape kayıtlarının incelenerek, 1/4/2009 tarihli karar ile başvurucunun "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 8 yıl 4 ay hapis ve 6.660,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verildiği, başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

23. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

24. Başvuruya konu davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu dokuz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

27. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin dokuz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi

tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın dokuz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

BARAN ESGİCİ

B. No: 2014/12103 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12103

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARAN ESGİCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12103)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Baran ESGİCİ

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 29/12/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 7/4/2008 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli), 11/4/2008 tarihli ve 2008/49 Değişik İş sayılı kararıyla başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu ve diğer yedi şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 14/4/2008 tarihli ve E.2008/519 sayılı iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış ve dava, İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2008/123 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Mahkemece, 4/7/2008 tarihli ve E.2008/181, K.2008/181 sayılı karar ile E.2008/181 sayılı dava dosyasının, Mahkemenin E.2008/123 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamanın E.2008/123 sayılı dava dosyası üzerinden devam etmesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece, 3/12/2009 tarihli ve E.2009/190, K.2009/196 sayılı karar ile E.2009/190 sayılı dava dosyasının, Mahkemenin E.2008/123 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamanın E.2008/123 sayılı dava dosyası üzerinden devam etmesine karar verilmiştir.

12. Mahkemece, 31/1/2012 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

13. Mahkemece, 27/12/2012 tarihli ve E.2008/123, K.2012/339 sayılı karar ile toplam on dört sanık hakkında hüküm kurulmuş, başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 3.740,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

14. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

15. Başvurucu, 15/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/7/2014 tarih ve 2014/12103 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında

7/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak 11/4/2008 tarihinde tutuklandığını, 31/1/2012 tarihinde tahliye edildiğini, ancak "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

19. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 7/4/2008 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

21. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

22. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) ve (4) numaralı fıkralarında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

23. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması

anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 7/4/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

24. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 7/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak 11/4/2008 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer yedi şüpheli hakkında, Başsavcılığın 14/4/2008 tarihli iddianamesi ile "örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın, İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/123 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 4/7/2008 ve 3/12/2009 tarihlerinde olmak üzere iki farklı dava dosyasının, Mahkemenin E.2008/123 sayılı dava dosyası ile birleştirildiği görülmüştür. Mahkemece, 31/1/2012 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verildiği, başvurucu ile diğer sanıkların savunmalarının alındığı, iletişim tespit tutanakları ile Adli Tıp Kurumu raporlarının incelenerek, 27/12/2012 tarihli karar ile toplam on dört sanık hakkında hüküm kurulduğu, başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 3.740,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği belirlenmiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

25. 5271 sayılı Kanun’un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

26. Başvuruya konu davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu söz konusu yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

28. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

29. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.750,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvuruya konu yargılamanın yedi yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 3.750,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

FIRAT SARUHANOĞULLARI

B. No: 2014/12108 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12108

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FIRAT SARUHANOĞULLARI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12108)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Fırat SARUHANOĞULLARI

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/7/2014 tarihinde İstanbul 9. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 25/11/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar

verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 27/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 22/10/2007 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 23/10/2007 tarih ve 2007/87 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer yedi şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 8/11/2007 tarih ve E.2007/1400 sayılı iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/493 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Mahkemece, 9/4/2008 tarih ve E.2008/64, K.2008/44 sayılı karar ile E.2008/64 sayılı dava dosyasının, aynı Mahkemenin E.2007/493 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2007/493 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece, 22/12/2010 tarih ve E.2007/493, K.2010/423 sayılı karar ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 6.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verilmiştir.

12. Karar, başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

13. Başvurucu, 17/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 220. maddesinin (2) numaralı fıkrası; 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/7/2014 tarih ve 2014/12108 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 22/10/2007 tarihinde gözaltına alınarak 23/10/2007 tarihinde tutuklandığını, 22/12/2010 tarihinde tahliye edildiğini, ancak hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini

ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

17. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca 22/10/2007 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan yargılama sürecinin devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

19. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

20. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) numaralı fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

21. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 22/10/2007 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre

şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

22. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, 22/10/2007 tarihinde yakalanarak gözaltına alınan ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 23/10/2007 tarihli kararı ile tutuklanan başvurucu ile diğer yedi şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 8/11/2007 tarihli iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/493 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 9/4/2008 tarihli karar ile E.2008/64 sayılı dava dosyasının, aynı Mahkemenin E.2007/493 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamaya E.2007/493 sayılı dava dosyası üzerinden devam edilmesine karar verildiği belirlenmiştir. Mahkemece yapılan yargılamada, başvurucu ile diğer sanıkların savunmalarının alındığı, tanıkların dinlendiği ve suça konu uyuşturucu maddeye ilişkin Adli Tıp Kurumu raporu değerlendirilerek 22/12/2010 tarihli karar ile başvurucunun, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 6.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verildiği, hükmün başvurucu tarafından temyiz edildiği ve temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

23. 5271 sayılı Kanun’un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

24. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

26. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

27. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

28. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruya konu yargılamanın yedi yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

VEJDİN DİNÇ

B. No: 2014/12441 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12441

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEJDİN DİNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12441)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Vejdin DİNÇ

Vekili : Av. Ali AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "suç eşyasını satın almak ve kabul etmek, resmi belgede sahtecilik" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 31/7/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 25/11/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 28/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 4/2/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının 20/6/2008 tarih ve E.2008/749 sayılı iddianamesi ile "suç eşyasını satın almak ve kabul etmek, resmi belgede sahtecilik" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/353 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

8. Büyükçekmece 5. Asliye Ceza Mahkemesi, E.2011/205, K.2012/605 sayılı kararı ile E.2011/205 sayılı dava dosyasının, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/353 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamanın E.2008/353 sayılı dava dosyası üzerinden devam etmesine karar vermiştir.

9. Yargılamaya, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/353 sayılı dava dosyasında devam edilmektedir.

10. Başvurucu, 31/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

11. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 165. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve 204. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 31/7/2014 tarih ve 2014/12441 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, 20/6/2008 tarihinde, "suç eşyasını satın almak ve kabul etmek, resmi belgede sahtecilik" suçlarını işlediği iddiasıyla hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "suç eşyasını satın almak ve kabul etmek, resmi belgede sahtecilik" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 165. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 204. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında kamu davasının açıldığı 20/6/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının 20/6/2008 tarihli iddianamesi ile başvurucu ve diğer iki şüpheli hakkında, "suç eşyasını satın almak ve kabul etmek, resmi belgede sahtecilik" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/353 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Büyükçekmece 5. Asliye Ceza Mahkemesince, Mahkemenin E.2011/205 sayılı dava dosyasının, Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/353 sayılı dava dosyası ile birleştirilmesine, yargılamanın E.2008/353 sayılı dava

dosyası üzerinden devam etmesine karar verildiği belirlenmiştir. Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesince, başvurucu ile diğer sanıkların savunmalarının alındığı, motorlu araç trafik ve tescil belgelerinin incelendiği, ikinci el araç rayiç bedellerine ilişkin bilirkişi dinlendiği, müşteki ve tanık beyanlarının alınabilmesi için ilgili mahkemelere yazılan talimat cevaplarının beklendiği, hâkim değişikliği nedeniyle dosyanın incelemeye alındığı duruşmaların olduğu ve yargılamanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık yedi yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Kızıltepe 2. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NİYAZİ ŞAHİNER

B. No: 2014/12694 | Karar tarihi: 22.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12694

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİYAZİ ŞAHİNER BAŞVURUSU

Başvuru Numarası: 2014/12694

Karar Tarihi: 22/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Niyazi ŞAHİNER

Vekili : Av. Selahattin KARAHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle, 14/12/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/7/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 13. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede dosyanın Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 30/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 25/2/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 18/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle, 14/12/2006 tarihinde, işveren ve Sosyal Güvenlik Kurumu aleyhine dava açmıştır.

8. Üsküdar 2. İş Mahkemesi, 2/7/2008 tarihli ve E.2006/995, K.2008/528 sayılı kararıyla davanın kabulüne hükmetmiştir.

9. Davalıların temyizi üzerine karar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 15/3/2010 tarihli ve E.2008/19795, K.2010/3649 sayılı ilâmıyla, eksik inceleme ile hüküm kurulduğu gerekçesiyle bozulmuştur.

10. Bozma sonrasında dosyayı devralan İstanbul Anadolu 16. İş Mahkemesi bozma ilâmına uyarak yeniden yaptığı yargılama sonucunda, 10/10/2013 tarihli ve E.2013/110, K.2013/457 sayılı kararıyla davanın kabulüne hükmetmiştir.

11. Davalıların temyizi üzerine karar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 10/4/2014 tarihli ve E.2014/1004, K.2014/8215 sayılı ilâmıyla düzeltilerek onanmıştır.

12. Nihai karar, 24/6/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, 24/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi ve 447. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrası ve 15. maddesi (bkz. B. No: 2013/6792, 18/6/2014, §§ 16–20).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 24/7/2014 tarih ve 2014/12694 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle, 14/12/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Başvurucu, 14/12/2006 tarihinde açtığı davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39)

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, hizmet sürelerinin tespiti istemiyle açılmış bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 5521 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 14/12/2006 tarihidir.

23. Sürenin bitiş tarihi ise yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin onama kararının verdiği 10/4/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

24. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede önemli bir ölçüt olan başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriteri çerçevesinde, gerek bireylerin ekonomik geleceği gerek çalışma barışı açısından arz ettiği önem nazara alındığında, iş uyuşmazlıklarının ivedilikle çözülmesi hususunda yargı organlarının özel bir itina göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kanun koyucu iş hukukunun çalışanı koruyucu niteliğini ve iş davalarının özelliklerini dikkate alarak genel mahkemelerin dışında sözlü yargılama usulüne tabi özel bir iş yargılaması sistemi ihdas ederek iş davalarının, konunun uzmanı mahkemelerce mümkün olduğunca hızlı, basit ve ucuz bir biçimde sonuçlandırılmasını amaçlamıştır (B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 59).

25. 6100 sayılı Kanun'un 447. maddesiyle daha önce yürürlüğe girmiş olan kanunlarda yer alan sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış ve bunun yerine iş hukuku uyuşmazlıklarına da uygulanmak üzere basit yargılama usulü getirilmiştir. Basit yargılama usulü yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilecek dava ve işler için kabul edilmiş bir yargılama usulüdür (B. No: 2013/772, 7/11/2013, §§ 64-65).

26. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; yargılamanın, iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların niteliği, başvurucu açısından taşıdığı değer ve başvurucunun davadaki menfaati dikkate alındığında makul görülemeyecek derecede uzun bir süre olan yedi yıl üç ay sonunda neticelendiği, 10/8/2011 tarihli duruşmada davacı vekilinin mazeret sunmadan duruşmaya katılmaması üzerine dosyanın işlemden kaldırıldığı ve daha sonra davanın yenilendiği tespit edilmişse de, işlemden kaldırma nedeniyle yargılamanın yaklaşık dört ay uzadığı ve yargılama sürecinin bütünü dikkate alındığında söz konusu dört aylık sürenin yargılamanın uzamasına büyük oranda etkili olmadığı anlaşılmıştır. Yapılan incelemede, yargılama süresinin uzamasında büyük oranda, delillerin toplanmasında ve bilirkişi raporlarının temininde geçen süreler ile celse aralıklarının uzun tutulmasının etkili olduğu tespit edilmiştir.

27. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin İş Mahkemesi önünde görüldüğü anlaşılmakla, 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 5521 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 14).

28. 5521 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2013/3442, 20/3/2014, §§ 33-55).

29. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği çerçevesinde davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıl üç aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

31. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

32. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

33. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıl üç aylık yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 6.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Başvurucu yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1.Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2.Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULVAHAP EDE

B. No: 2014/13475 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/13475

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULVAHAP EDE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/13475)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Abdulvahap EDE

Vekili : Av. İsmail DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 19/8/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 31/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 21/11/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 22/12/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 30/6/2010 tarih ve E.2010/57045 sayılı iddianamesi ile "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

8. Bakırköy 16. Asliye Ceza Mahkemesi 18/11/2011 tarih ve E.2010/402, K.2011/531 sayılı kararı ile başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve cezanın ertelenmesine karar vermiştir.

9. Karar başvurucu tarafından 21/12/2011 tarihinde temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

10. Başvurucu, 19/8/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

11. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 51. maddesi, 204. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 19/8/2014 tarih ve 2014/13475 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca 30/6/2010 tarihinde hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 5237 sayılı Kanun'un 204. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında kamu davasının açıldığı 30/6/2010 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 30/6/2010 tarihli iddianamesi ile "resmi belgede sahtecilik" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı, Bakırköy 16. Asliye Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada başvurucunun savunmasının alındığı, suça konu belgeye ilişkin Adli Tıp Kurumu raporunun beklendiği ve 18/11/2011 tarihli karar ile başvurucunun "resmi belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve cezanın ertelenmesine karar verildiği tespit edilmiştir. Başvurucu tarafından 21/12/2011 tarihinde temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı

yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık beş yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık beş yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık beş yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYHAN AZAKLI VE DİĞERLERİ

B. No: 2014/13606 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/13606

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYHAN AZAKLI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/13606)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucular : Seyhan AZAKLI

Bekir AZAKLI

Hami AZAKLI

Recep AZAKLI

Reşat AZAKLI

Hamiye AZAKLI

Elveda AZAKLI

Kader BAYHAN

Saniye BAYHAN

Ayşe ALBAYRAK

Nalan ÇAVUŞ

Vekilleri : Av. Kadir ALTUNBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, 31/12/2007 tarihinde Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtıkları İl Mera Komisyon kararının iptaline karar verilmesi için açtıkları davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/8/2014 tarihinde Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 31/10/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 26/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığı 22/1/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular, 31/12/2007 tarihinde Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtıkları İl Mera Komisyon kararının iptali için açtıkları davada, Ordu ili Kabadüz ilçesi Yokuşdibi beldesinde bulunan ve kendilerine miras yolu ile intikal eden tapulu taşınmazlarının, Mera Tespit Komisyonu tarafından 16/3/2007 tarihli kararla mera olduğunun tespit edildiğini ve bu doğrultuda, taşınmazların Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu gerekçesi ile tapularının geçerli olmadığı sonucuna varıldığını, ancak bu durumun usul ve kanunlara aykırı olduğunu, söz konusu taşınmazların tapuda tarla vasfında olduklarını, taşınmazlar üzerinde ev ve bağlakları olduğunu, uzun süredir taşınmazları kullandıklarını belirterek, komisyon kararının iptaline karar verilmesini talep etmişlerdir.

8. Yapılan yargılama sonunda Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, 10/7/2013 tarih ve E.2007/431, K.2013/283 kararı ile yapılan keşif, alınan bilirkişi raporları ve dosya kapsamındaki diğer delillerin değerlendirilmesi sonucu davanın reddine karar vermiştir.

9. Başvurucular tarafından İlk Derece Mahkemesinin bu kararına karşı temyiz talebinde bulunulmuş, bu amaçla Yargıtay 1. Hukuk Dairesine gönderilen dosya, Dairenin 19/12/2013 tarihli kararı ile işbölümü uyarınca Yargıtay 14. Hukuk Dairesine gönderilmiştir.

10. Temyiz incelemesi neticesinde Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 20/3/2014 tarih ve E.2013/16570, K.2014/3732 sayılı ilâmı ile başvurucuların davayı açmakta hukuki yararlarının bulunmadığını, davanın bu nedenle reddi gerekirken belirtildiği şekliyle reddedilmesinin doğru olmadığını, yine de hüküm sonucunun esas ve usul bakımından kanuna uygun olduğunu belirtmiş, kararın düzeltilerek onanmasına hükmetmiştir.

11. Başvurucular, 11/8/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

12. Başvuruculaın karar düzeltme talepleri, Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin, 11/11/2014 tarih ve E.2014/12592, K.2014/12641 sayılı ilâmı ile reddedilmiştir.

13. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin ilâm başvuruculara 15/12/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

B. İlgili Hukuk

14. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Usul ekonomisi ilkesi" kenar başlıklı 30. maddesi, 25/2/1998 tarih ve 4342 sayılı Mera Kanunu’nun 4. ve 10. maddeleri (Bkz. B. No: 2013/8872, 18/6/2014, §§ 23-25).

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaın 11/8/2014 tarih ve 2014/13606 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaın İddiaları

16. Başvurucular, 31/12/2007 tarihinde Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtıkları İl Mera Komisyon kararının iptali için açtıkları davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Başvurucular, 31/12/2007 tarihinde Ordu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtıkları İl Mera Komisyon kararının iptali için açtıkları davanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme’nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa’nın 141. maddesinin de Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, taşınmazın mülkiyetine yönelik olarak Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan İl Mera Komisyon Kararının iptali davasının söz konusu olduğu görülmekle, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 49).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 31/12/2007 tarihidir.

23. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvuruculların karar düzeltme taleplerinin Yargıtay 14. Hukuk Dairesince reddedildiği 11/11/2014 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

24. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun İl Mera Komisyon kararının iptali istemine ilişkin olduğu, yargılama boyunca resmi kurumlara müzekkereler yazılarak bilgi talep edildiği, keşif yapıldığı, tanıkların dinlendiği, bilirkişi raporları ile ek raporlar alındığı ve toplanan deliller doğrultusunda İlk Derece Mahkemesince 10/7/2013 tarihinde davanın reddine karar verildiği, bu kararın temyiz incelemesi için Yargıtay 1. Hukuk Dairesine gönderildiği, anılan Dairenin, iş bölümü uyarınca dosyayı Yargıtay 14. Hukuk Dairesine gönderdiği, Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 20/3/2014 tarihli ilâmı ile İlk Derece Mahkemesi kararının gerekçesi değiştirilerek onandığı, karar düzeltme isteminin de 11/11/2014 tarihli ilâm ile reddedildiği anlaşılmıştır.

25. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64).

26. Başvuruya konu İl Mera Komisyonu kararının iptali için açılan davanın incelenmesinde; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, yargılamanın niteliği, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında davanın karmaşık olmaktan uzak olduğu anlaşılmıştır. Başvuruculların tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Dolayısıyla somut başvuru açısından, daha önce verilen kararlar dışında farklı karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı, söz konusu altı yıl on ay on günlük yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

28. Başvurucular, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle her bir başvurucu için ayrı ayrı 20.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

29. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

30. Başvuruculara tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin altı yıl on ay on günlük yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında, her bir başvurucuya net 3.750,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.706,10 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculara,

1. Makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculara ayrı ayrı net 3.750,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculara tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE

C. Başvurucular tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCAN BOYKIZ

B. No: 2014/15465 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/15465

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCAN BOYKIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15465)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Ercan BOYKIZ

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "göçmen kaçakçılığı" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/9/2014 tarihinde İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 25/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 20/2/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 10/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 10/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak, Silivri 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 11/4/2008 tarih ve 2008/66 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu ve diğer şüpheli hakkında, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığının 24/4/2008 tarih ve E.2008/819 sayılı iddianamesi ile "göçmen kaçakçılığı" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. Başvurucu, Silivri 2. Asliye Ceza Mahkemesince 2008 yılında tahliye edilmiştir.

10. Yargılamaya, Silivri 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/297 sayılı dava dosyasında devam edilmektedir.

11. Başvurucu, 16/9/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 16/9/2014 tarih ve 2014/15465 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, "göçmen kaçakçılığı" suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 11/4/2008 tarihinde tutuklandığını ve aynı yıl serbest bırakıldığını, hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma

hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "göçmen kaçakçılığı" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 10/4/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 10/4/2008 tarihinde gözaltına alınarak, Silivri 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 11/4/2008 tarihli kararı ile tutuklanan başvurucu ile diğer şüpheli hakkında, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığının 24/4/2008 tarihli iddianamesi ile "göçmen kaçakçılığı" suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Silivri 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2008/297 sayılı dosyasına kaydedilen davada, başvurucunun 2008 yılında tahliye edildiği, Mahkemece yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunmasının alındığı, bununla birlikte tüm duruşmaların diğer sanığın adresi tespit edilemediği için ertelendiği ve yargılamanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi

tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.650,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvuruya konu yargılamanın yedi yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 6.650,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Silivri 2. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAL BURHANLI

B. No: 2014/15502 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/15502

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERDAL BURHANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15502)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Serdal BURHANLI

Vekili : Av. Mustafa ERASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçunu işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 19/9/2014 tarihinde İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 16/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/3/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 26/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 19/11/2008 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmıştır.

8. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 22/11/2008 tarihli ve 2008/141 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu ve diğer altı şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 5/1/2009 tarihli ve E.2009/6 sayılı iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olmak, tehlikeli patlayıcı madde kullanmak ve bu maddeleri izinsiz olarak bulundurmak ve taşımak, mala zarar vermek, 2911 sayılı Kanun'a muhalefet, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2009/18 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

10. Mahkemece, 10/11/2010 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece, 25/5/2011 tarihli ve E.2009/18, K.2011/93 sayılı karar ile başvurucunun, "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir.

12. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 4/4/2014 tarihli ve E.2012/10460, K.2014/4132 sayılı ilâmı ile başvurucu hakkında verilen karar bozulmuştur.

13. Bozma sonrasında, özel yetkili mahkemelerin kapatılması üzerine, dava dosyası görevli ve yetkili Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

14. Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/310 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılama halen devam etmektedir.

15. Başvurucu, 19/9/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 19/9/2014 tarih ve 2014/15502 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 19/11/2008 tarihinde gözaltına alınarak 22/11/2008 tarihinde tutuklandığını, 10/11/2010

tarihinde tahliye edildiğini, ancak hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

20. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

22. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

23. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç, 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

24. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken

sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucunun gözaltına alındığı 19/11/2008 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

25. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 19/11/2008 tarihinde yakalanarak gözaltına alınan ve 22/11/2008 tarihinde tutuklanan başvurucu ile diğer altı şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 5/1/2009 tarihli iddianamesi ile "silahlı terör örgütüne üye olmak, tehlikeli patlayıcı madde kullanmak ve bu maddeleri izinsiz olarak bulundurmak ve taşımak, mala zarar vermek, 2911 sayılı Kanun'a muhalefet, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2009/18 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 10/11/2010 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine, 25/5/2011 tarihinde başvurucunun, "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan mahkûmiyetine karar verildiği belirlenmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 4/4/2014 tarihli ilâmı ile başvurucu hakkında verilen hükmün bozulduğu, bozma sonrasında, özel yetkili mahkemelerin kapatılması üzerine, dava dosyasının görevli ve yetkili Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği, Mahkemenin E.2014/310 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılamanın halen devam ettiği anlaşılmıştır.

26. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

27. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

31. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık yedi yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Bakırköy 7. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SEZGİN KESİKBAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2014/16359 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/16359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEZGİN KESİKBAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/16359)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucular : Sezgin KESİKBAŞ

Ali HOROS

İdris KESİKBAŞ

Musa KESİKBAŞ

Vekilleri : Av. Mustafa ERASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçunu işledikleri iddiasıyla yargılandıkları davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 10/10/2014 tarihinde İstanbul 21. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 26/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucular İdris Kesikbaş ve Musa Kesikbaş tarafından yapılan 2014/16361 numaralı bireysel başvuru dosyası ile başvurucular Sezgin Kesikbaş ve Ali Horos tarafından yapılan 2014/16359 numaralı bireysel başvuru dosyası aralarındaki hukuki ve fiili irtibat nedeniyle birleştirilmiş, incelemeye 2014/16359 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam edilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, başvurunun esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 26/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 29/11/2006 tarihinde gözaltına alınmışlardır.

9. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK. 250. maddesi ile görevli), 1/12/2006 tarihli ve 2006/65 Sorgu sayılı kararı ile başvurucuların tutuklanmalarına karar vermiştir.

10. Başvurucular ve diğer on iki şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (CMK. 250. maddesi ile yetkili) 29/3/2007 tarihli ve E.2007/508 sayılı iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte yardım etmek, silahla kasten yaralamaya teşebbüs etmek, yağmaya teşebbüs etmek, infaz kurumuna yasak eşya sokmak, infaz kurumunda yasak eşya bulundurmak, suç delillerini değiştirmek, genel güvenliği kasten tehlikeye sokmak, mala zarar vermek ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2007/199 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

11. Mahkemece, 27/6/2007 tarihinde başvurucular Ali Horos ve İdris Kesikbaş'ın, 9/7/2007 tarihinde başvurucu Musa Kesikbaş'ın ve 10/11/2009 tarihinde başvurucu Sezgin Kesikbaş'ın tahliyelerine karar verilmiştir.

12. Özel yetkili mahkemelerin kapatılması üzerine İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince, 10/3/2014 tarihli karar ile dava dosyası görevli ve yetkili Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

13. Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/100 sayılı dosyasına kaydedilen davada yargılama halen devam etmektedir.

14. Başvurucular, 10/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaların 10/10/2014 tarih ve 2014/16359 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

17. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 29/11/2006 tarihinde gözaltına alınarak 1/12/2006 tarihinde tutuklandıklarını, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama esnasında tahliye edildiklerini, ancak haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

18. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

19. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

20. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

21. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucular hakkında, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçunu işledikleri iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucular hakkında isnat

olunan suç 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucular hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

22. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucuların gözaltına alındığı 29/11/2006 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

23. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 29/11/2006 tarihinde gözaltına alınarak 1/12/2006 tarihinde tutuklanan başvurucular ile diğer on iki şüpheli hakkında, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 29/3/2007 tarihli iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte yardım etmek, silahla kasten yaralamaya teşebbüs etmek, yağmaya teşebbüs etmek, infaz kurumuna yasak eşya sokmak, infaz kurumunda yasak eşya bulundurmak, suç delillerini değiştirmek, genel güvenliği kasten tehlikeye sokmak, mala zarar vermek ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/199 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, yirmi iki duruşma yapıldığı, 27/6/2007 tarihinde başvurucular Ali Horos ve İdris Kesikbaş'ın, 9/7/2007 tarihinde başvurucu Musa Kesikbaş'ın ve 10/11/2009 tarihinde başvurucu Sezgin Kesikbaş'ın tahliyelerine karar verildiği, başvurucular ve diğer sanıkların savunmaları ile müşteki beyanlarının alındığı, iletişim tespit tutanaklarının incelendiği ve bilirkişi raporunun beklendiği belirlenmiştir. Özel yetkili mahkemelerin kapatılması üzerine İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince, 10/3/2014 tarihli karar ile dava dosyasının görevli ve yetkili Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği ve yargılamanın Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/100 sayılı dosyasında halen devam ettiği anlaşılmıştır.

24. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

25. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. Başvurucular, yargılama makul sürede sonuçlandırılamadığı için ayrı ayrı 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

28. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvuruculaın tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık dokuz yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 7.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucular İdris Kesikbaş ve Musa Kesikbaş tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin anılan başvuruculara müştereken ödenmesine; başvurucular Sezgin Kesikbaş ve Ali Horos tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin anılan başvuruculara müştereken ödenmesine; 1.500,00 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculaın tümüne müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

31. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık dokuz yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaın;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılamadığı yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculara ayrı ayrı net 7.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaın tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucular İdris Kesikbaş ve Musa Kesikbaş tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin anılan BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE; başvurucular Sezgin Kesikbaş ve Ali Horos tarafından yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin anılan BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE; 1.500,00 TL vekâlet ücretinin ise BAŞVURUCULARIN TÜMÜNE MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN DELİBAŞ

B. No: 2014/16615 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/16615

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN DELİBAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/16615)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Hüseyin DELİBAŞ

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "gümrük idaresini yanıltarak eşya ithali ve özel belgede sahtecilik" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/10/2014 tarihinde İstanbul 23. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 8/12/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar

verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığının 2/4/2009 tarih ve E.2009/763 sayılı iddianamesi ile "gümrük idaresini yanıltarak eşya ithali ve özel belgede sahtecilik" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

8. Tekirdağ 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 3/7/2013 tarih ve E.2009/37, K.2013/405 sayılı kararıyla, başvurucunun "kaçakçılık" suçundan 443.616,00 TL adli para, "özel belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hapis cezasının ertelenmesine karar verilmiştir.

9. Karar başvurucu tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

10. Başvurucu, 21/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

11. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 207. maddesinin (1) numaralı fıkrası; 10/7/2003 tarih ve 4926 sayılı mülga Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ile 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 21/10/2014 tarih ve 2014/16615 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, "gümrük idaresini yanıltarak eşya ithali ve özel belgede sahtecilik" suçlarından hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

14. Başvurucu, Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

16. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

17. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "gümrük idaresini yanıltarak eşya ithali ve özel belgede sahtecilik" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar, 5237 sayılı Kanun'un 207. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve 4926 sayılı mülga Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ile 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

18. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında kamu davasının açıldığı 2/4/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

19. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvurucu ve diğer üç şüpheli hakkında, Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığının 2/4/2009 tarihli iddianamesi ile "gümrük idaresini yanıltarak eşya ithali ve özel belgede sahtecilik" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Tekirdağ 1. Asliye Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada sanık savunmaları ile suça konu eşyanın gümrük değerinin tespiti için iki defa bilirkişi raporu alındığı, 3/7/2013 tarihli kararla başvurucunun "kaçakçılık" suçundan 443.616,00 TL adli para, "özel belgede sahtecilik" suçundan 1 yıl 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına, hapis cezasının ertelenmesine karar verildiği ve temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

20. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

21. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu altı yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. Başvurucu, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

24. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

25. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin altı yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 4.150,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvuruya konu yargılamanın altı yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 4.150,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MUZAFFER ÇEVİK

B. No: 2014/16620 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/16620

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUZAFFER ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/16620)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Muzaffer ÇEVİK

Vekili : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, "hırsızlık, mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal" suçlarını işlediği iddiasıyla yargılandığı davanın halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/10/2014 tarihinde İstanbul 23. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 25/11/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, esas incelemesinin yapılmasına karar

verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 10/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında Bakırköy 6. Sulh Ceza Mahkemesinin 25/11/2009 tarih ve 2009/176 Sorgu sayılı kararı ile tutuklanmıştır.

8. Başvurucu hakkında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 2/12/2009 tarih ve E.2009/54186 sayılı iddianamesi ile "hırsızlık, mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

9. Bakırköy 3. Çocuk Mahkemesi, 28/1/2010 tarih ve E.2009/560, K.2010/45 sayılı kararı ile başvurucunun, "hırsızlık" suçundan 7.300,00 TL adli para cezası, "mala zarar verme" suçundan 1.200,00 TL adli para cezası, "konut dokunulmazlığını ihlal" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar vermiştir.

10. Karar temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi Yargıtayda devam etmektedir.

11. Başvurucu, 21/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 31. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 116. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi ile 151. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 21/10/2014 tarih ve 2014/16620 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, "hırsızlık, mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal" suçlarından 25/11/2009 tarihinde tutuklandığını ve 28/1/2010 tarihinde tahliye edildiğini, ancak hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

15. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında

kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

17. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

18. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, "hırsızlık, mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal" suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 116. maddesinin (1) numaralı fıkrası, 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi ile 151. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hapis veya adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

19. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında Bakırköy 6. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun tutuklanmasına karar verildiği 25/11/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

20. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında Bakırköy 6. Sulh Ceza Mahkemesinin 25/11/2009 tarihli kararı ile tutuklanan başvurucu hakkında, Başsavcılığın 2/12/2009 tarihli iddianamesi ile "hırsızlık, mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. Bakırköy 3. Çocuk Mahkemesince yapılan yargılamada başvurucunun savunması ile müştekinin beyanı alınarak, 28/1/2010 tarihli

karar ile başvurucunun, "hırsızlık" suçundan 7.300,00 TL adli para cezası, "mala zarar verme" suçundan 1.200,00 TL adli para cezası, "konut dokunulmazlığını ihlal" suçundan 3.600,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tahliyesine karar verildiği, temyiz edilen hükmün, temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

21. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

22. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvurucunun tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. Başvurucu, makul sürede yargılama yapılmadığı için 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yılı aşkın süredir devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Başvuruya konu yargılamanın beş yılı aşkın süredir devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAR AYDIN VE EŞREF AYDIN

B. No: 2014/16934 | Karar tarihi: 22.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/16934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERDAR AYDIN VE EŞREF AYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/16934)

Karar Tarihi: 22/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucular : Serdar AYDIN

Eşref AYDIN

Vekilleri : Av. Kutsal HADİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla yargılandıkları davanın halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/10/2014 tarihinde İstanbul 23. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/12/2014 tarihinde, başvurunun, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası yönünden kabul edilebilir olduğuna ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucu Serdar Aydın tarafından yapılan 2014/16934 numaralı bireysel başvuru dosyası ile başvurucu Eşref Aydın tarafından yapılan 2014/16936 numaralı bireysel başvuru dosyası, aralarındaki hukuki ve fiili irtibat nedeniyle birleştirilmiş, incelemeye 2014/16934 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam edilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından 13/3/2015 tarihinde, başvurunun esas incelemesinin yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği, görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 19/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (CMK. 250. maddesi ile yetkili) yürütülen soruşturma kapsamında 28/8/2009 tarihinde gözaltına alınmışlardır.

9. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli), 1/9/2009 tarihli ve 2009/100 Değişik İş sayılı kararıyla başvurucuların tutuklanmalarına karar verilmiştir.

10. Başvurucular ve diğer şüpheli hakkında, 9/9/2009 tarihli ve E.2009/904 sayılı iddianame ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmış, dava İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK. 250. maddesi ile görevli) E.2009/209 sayılı dosyasına kaydedilmiştir.

11. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, 13/5/2010 tarihli duruşmada başvurucu Eşref Aydın'ın tahliyesine karar vermiştir.

12. Mahkemece, 14/6/2012 tarihli ve E.2009/209, K.2012/107 sayılı karar ile başvurucuların "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatlerine, başvurucu Serdar Aydın'ın "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 10 yıl hapis ve 30.000,00 TL adli para, başvurucu Eşref Aydın'ın "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan 7 yıl 6 ay hapis ve 7.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına ve başvurucu Serdar Aydın'ın tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

13. Temyiz üzerine, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 16/5/2013 tarihli ve E.2012/22763, K.2013/4431 sayılı ilâmı ile hüküm bozulmuştur.

14. Bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi, 23/7/2013 tarihli ve E.2013/95, K.2013/160 sayılı kararı ile "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan başvurucu Serdar Aydın'ın 10 yıl hapis ve 30.000,00 TL adli para, başvurucu Eşref Aydın'ın 7 yıl 6 ay hapis ve 7.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına ve başvurucu Serdar Aydın'ın tahliyesine karar vermiştir.

15. Karar, başvurucular tarafından temyiz edilmiş olup temyiz incelemesi devam etmektedir.

16. Başvurucular, 21/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

17. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 22/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculların 21/10/2014 tarih ve 2014/16934 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

19. Başvurucular, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçunu işledikleri iddiasıyla 28/8/2009 tarihinde gözaltına alınarak 1/9/2009 tarihinde tutuklandıklarını, yargılama esnasında tahliye edildiklerini ancak haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Esas Yönünden

20. Başvurucular, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca haklarında açılan kamu davasının halen devam ettiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

21. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

22. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

23. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucular hakkında, "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucular hakkında isnat olunan suçlar

5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları ile 220. maddesinin (2) numaralı fıkrasında hapis ve adli para cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucular hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

24. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anı ya da kamu davasının açıldığı tarihtir. Somut başvuru açısından bu tarih, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucuların gözaltına alındığı 28/8/2009 tarihidir. Ceza yargılamasında sürenin sona erdiği tarih, suç isnadının nihai olarak karara bağlandığı, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarihtir (B. No: 2013/695, 9/1/2014, § 35).

25. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında 28/8/2009 tarihinde gözaltına alınarak 1/9/2009 tarihinde tutuklanan başvurucular ile diğer şüpheli hakkında, Başsavcılığın 9/9/2009 tarihli iddianamesi ile "suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak ve örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı, davanın İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2009/209 sayılı dosyasına kaydedildiği tespit edilmiştir. Mahkemece, 13/5/2010 tarihli duruşmada başvurucu Eşref Aydın'ın serbest bırakıldığı, 14/6/2012 tarihli karar ile başvurucuların "suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak" suçundan beraatlerine, "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan mahkûmiyetlerine ve başvurucu Serdar Aydın'ın tutukluluk halinin devamına karar verildiği belirlenmiştir. Temyiz üzerine, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 16/5/2013 tarihli ilâmı ile hükmün bozulduğu, bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonunda İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesince, 23/7/2013 tarihli karar ile "uyuşturucu madde ticareti yapmak" suçundan başvurucu Serdar Aydın'ın 10 yıl hapis ve 30.000,00 TL adli para, başvurucu Eşref Aydın'ın 7 yıl 6 ay hapis ve 7.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına ve başvurucu Serdar Aydın'ın tahliyesine karar verildiği, başvurucular tarafından temyiz edilen hükmün temyiz incelemesinin halen devam ettiği anlaşılmıştır.

26. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

27. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu ceza davası; hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzaktır. Başvuruculların tutum ve davranışlarıyla ve usuli haklarını kullanırken özensiz davranmalarıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep oldukları da söylenemez. Anılan davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık altı yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvuruculların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan

makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

29. Başvurucular, yargılama makul sürede sonuçlandırılmadığı için ayrı ayrı 50.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

31. Başvuruculaların tarafı oldukları uyuşmazlığa ilişkin yaklaşık altı yıldır devam eden yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 4.150,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı başvuruculara ödenmesine, 1.500,00 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık altı yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların;

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculara ayrı ayrı net 4.150,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaların tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin ayrı ayrı BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinin ise BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. Kararın bir örneğinin Yargıtaya gönderilmesine,

22/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SERVET SARAÇOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2012/1281 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2012/1281

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERVET SARAÇOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2012/1281)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Tarık KAVAK

Başvurucular : Servet SARAÇOĞLU

Osman SARAÇOĞLU

Niyazi SAVAŞIR

Nimet ÖNER

Murat SARAÇOĞLU

Mehmet E. SARAÇOĞLU

Hülya YİĞİT

Hasan SAVAŞIR

Halil SARAÇOĞLU

Habip SAVAŞIR

Gülten ERTEN

Fevzi SAVAŞIR

Erkan KIRICI

Emiş SARAÇOĞLU

Lütfiye SARRAÇ

Vekilleri : Av. Gülsevil ÇİFTLER

Mehmet S. SARAÇOĞLU

Hikmet K. SARAÇOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 19/12/1997 tarihinde açılan men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davasının 1/11/2012 tarihine kadar devam etmesi ve söz konusu yargılama sırasında, daha önce başvurucular lehine verilen tapu iptal ve tescil kararının dikkate alınmaması nedeniyle makul sürede yargılanma, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/12/2012 tarihinde İskenderun 3. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölümün İkinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 26/3/2013 tarihinde yapılan toplantıda Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının, 5/3/2014 tarihinde yapılan değişiklikten önceki hâliyle (b) bendi uyarınca kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığı 3/6/2013 tarihli yazısında görüşlerini bildirmiştir.

6. Adalet Bakanlığının görüş yazısı başvuruculara tebliğ edilmiş, başvurucular 25/6/2013 tarihinde Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını bildirmişlerdir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

1. Taşınmaza İlişkin Bilgiler ve Kamulaştırma Süreci

8. Hatay ili İskenderun ilçesi Karayılan köyü Saylaklı mevkii 210 tapulama numaralı parselde bulunan 46.131 metrekare yüzölçümlü bireysel başvuru konusu taşınmaz ile bireysel başvuru kapsamı dışındaki 26 tapulama numaralı, 47.250 metrekare yüzölçümlü taşınmaz, Toprak Tevzi Komisyonunca 1961 yılının aralık ayında Hazine adına tespit görerek, 26/12/1961 tarihli ve 96 sayılı tapu kaydına istinaden Hazine adına tescil edilmiştir.

9. Toprak tevzi komisyonu tutanakları ve kararlarına göre tapulama öncesinde, 26 parsel sayılı taşınmazın 362 ve 210 parsel sayılı taşınmazın 350 numaraya kayıtlı olduğu

anlaşılmaktadır.

10. Türkiye Demir Çelik Fabrikaları Genel Müdürlüğü (TDÇİ)'nün 27/1/1968 tarihli ve 52 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla; Payas-Sarıseki-İskenderun hudutları dahilinde bulunan ve teklife ilişik plan ile listelerde durumları gösterilen toplam 15.992.688 metrekarelik arazinin, üçüncü demirçelik sanayi tesisinin kurulması maksadıyla, 31/8/1956 tarihli ve 6830 sayılı İstimlak Kanunu hükümleri uyarınca istimlakı yönünde karar alınmış, bu karar anılan Kanun'un 6. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca, Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesi Reisliğinin 3/2/1968 tarihli ve 01175 sayılı işlemiyle uygun görülerek kamulaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir.

11. TDÇİ'nin İskenderun Tapulama Mahkemesine gönderdiği 26/6/1985 tarihli ve 182/01327 sayılı yazı ile 22/1/1986 tarihli ve 5907 sayılı yazısına göre, 26 parsel sayılı taşınmazın 516 ve 517; bireysel başvuruya konu edilen 210 parsel sayılı taşınmazın ise 350 parsel numarasıyla, değinilen büyük çaplı kamulaştırma işlemi kapsamında kamulaştırıldığı anlaşılmaktadır.

12. Davalı idarenin İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesine, E.1997/1195 sayılı dosya kapsamında gönderdiği yazıya göre, bireysel başvuruya konu edilen 210 sayılı parsele o tarihte zilyet olmaları nedeniyle kamulaştırma işlemi başvuruculara tebliğ edilmiştir.

2. Başvuru Konusu Taşınmaz ile Komşu Parseller Hakkında Geçmişte Açılan Davalar ve Bunlara İlişkin Yargılama Süreci

a. Tezyidi Bedel Davası

13. Başvurucular, dava konusu parselin de dâhil olduğu farklı parsel numaralı toplam on adet taşınmaz için, kamulaştırma işlemine istinaden 30/5/1968 tarihinde tezyidi bedel davası açmışlardır. İskenderun 1. Asliye Hukuk Hakimliğinin 31/12/1975 tarihli ve E.1968/521, K.1975/724 sayılı kararıyla; bireysel başvuruya konu edilen 210 nolu parsel ile başvuru konusu edilmeyen 26 nolu parsel dışındaki taşınmazlarda bedelin arttırılmasına karar verilmiştir. 26 ve 210 nolu parseller yönünden ise kadastro tespitinin Hazine adına yapılmış olması ve bu nedenle başvuruculaın bu parsellere yönelik taleplerini atiye (geleceğe) terk etmelerinden dolayı, her iki parsel yönünden karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir.

b. Taşınmazların TDÇİ Adına Tapu Siciline Tesciliyle Buna Karşı Açılan Tespite İtiraz Davası

14. TDÇİ tarafından, taşınmazlar üzerinde fabrika kurulmaya başlanması üzerine, 3/7/1969 tarihli ve 76 sayılı tapu kaydıyla, Hazine adına tescilli bulunan taşınmazlar mal müdürlüğünün devir ve temliki sonucunda TDÇİ adına tescil edilmiştir.

15. Başvuruculaın murisi Abdurrahman Saraçoğlu tarafından, TDÇİ adına yapılan tespite itiraz edilmiş ancak tapulama komisyonunca itiraz reddedilmiştir.

16. İtirazın reddedilmesi üzerine anılan kişi tarafından kazandırıcı zamanaşımı zilyetliğine dayanılarak, Demir Çelik Müessese Müdürlüğü ve Köy İşleri Bakanlığı aleyhine Tapulama Mahkemesinde, 26 ve 210 nolu parseller için ayrı ayrı tapulama tespitine itiraz davası açılmış, görevsizlik kararı verilmesi üzerine 8/7/1971 tarihinde Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmış, bu mahkeme tarafından da görevsizlik kararı verilmiştir.

17. Emsal kararların ışığında, tapulama sırasında ihtilaflı bulunan taşınmazların gerçek hak sahibinin belirlenmesi yetkisinin Tapulama Hakimliğinde olduğu gerekçesiyle dosya yeniden

Tapulama Mahkemesine intikal etmiştir.

18. İskenderun Tapulama Mahkemesinin 22/4/1982 tarihli ve E.1978/37, K. 1982/12 sayılı kararında; toprak tevzi komisyonu tutanakları ve kararlarının tetkikinden, her iki taşınmazın, sahipleri tarafından ibraz edilen belgeler haricinde kaldıkları için 27/3/1950 tarihli ve 7467 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5618 sayılı, Çiftçiyi Topraklandırma Hakkındaki 4753 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun'un 13. maddesi gereğince Hazine adına tespit yapıldığının anlaşıldığı, bu tespit ve tescil işinden yaklaşık on yıl sonra buraya üçüncü demirçelik fabrikasının kurulacağının öğrenilmesi üzerine sözkonusu yere tapulamanın girdiği, tapulamaca başlangıçta Hazine tapusunun mevcut olduğu gerekçesiyle tespit yapıldığı, bilahare itiraz üzerine tapulamanın ihtilafa el koyduğu, davacının, kök muris adına kayıtlı eski tapu ve vergi kayıtlarına dayandığı, davalıların ise dava zamanaşımına, taşınmazın usulüne uygun olarak Hazine adına tapulu bulunmasına ve davacının samimiyetsiz davrandığı iddiasına dayandıkları yönünde, maddi vakıaya ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

19. Mahkeme, kararında devamla; eski tapu ve vergi kayıtlarının celbedilip, 21/5/1980 tarihinde mahallinde keşif yapıldığı, davacı şahitleri ile kısmen de bilirkişiler, köyün taşınmazlarının büyük kısmı istimlaka uğradığından birbirlerini tutan beyanlarıyla iddiayı doğrulamak istemişlerse de, Toprak Tevzi Komisyonunun belirtmeliğinde yazılı ve aynı köyden dört bilirkişi, köy muhtarı ve dört azanın imzalı bilgilerini havi tutanağın aksini ısbat edemedikleri, arz yüzeyinin fabrika kurulması sonucu tamamen değişmesi nedeniyle, ibraz edilen kayıtların mahalline tatbik edilemediği, şahitlerin afaki sözlerinin inandırıcı olmadığı şeklinde, tespit ve değerlendirmelerini sürdürmüştür.

20. Mahkeme sonuç olarak; toplanan tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde, Toprak Tevzi Komisyonunca tesis edilen işlemin geçerli, kanuna ve usulüne uygun bulunduğu, bunların aksinin ısbat edilemediği, esasen davanın dokuz-on yıl sonra demir-çelik istimlaklarından kazanç temini gayesiyle ikame olunduğu gerekçesine dayanarak, davacının sübut bulmayan, mülkiyetin kendisine ait olduğunun tespiti davasının reddi ile 26 ve 210 parsel sayılı taşınmazların, tapulama sırasındaki belirlemeye uygun olarak gerçek sahibinin Hazine olduğunun tespitine, böylece her iki parselin de vâki istimlak sebebiyle davalı İskenderun Demirçelik Müessese Müdürlüğü adına tapuya tesciline karar vermiştir.

21. Kararın davacı tarafından temyizi üzerine Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 10/5/1984 tarihli ve E.1984/6885, K.1984/6781 sayılı kararıyla; davacı tarafın eski tarihli tapu kayıtlarına, davalıların ise 11/6/1945 tarihli ve 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na göre Hazine adına oluşan ve tapulama tespitinin yapıldığı günden sonra, 28/6/1938 tarihli ve 3522 sayılı, Devlet Tarafından Kurulacak Demir ve Çelik Fabrikalarının Haiz Olacakları Muafiyet Hakkında Kanun'a dayanarak mal müdürlüğünün temliki ile intikal eden 3/7/1969 tarihli ve 76/81 sayılı tapu kaydına dayandığı, davalı tarafın tapu kaydının, dava konusu parsellere ait olduğu yönünde ihtilaf yok ise de davacı tarafın dayandığı tapu kayıtlarının kapsamının belirlenmesi için yapılan keşif ve uygulamanın hüküm vermeye elverişli olmadığı, toprak dağıtım komisyonunun belirtme tutanaklarındaki bilgiler, bu yöreye ait tüm vergi kayıtları ve komşu parsel tutanakları ile onların dayanağı belgeler ve sair inceleme-araştırma yapılmadan hüküm kurulmasının isabetsiz olduğu gerekçesiyle karar bozulmuştur.

22. Yargıtayın bozma kararı üzerine İskenderun Tapulama Hakimliğinin 17/9/1986 tarihli ve

E.1985/2, K.1986/68 sayılı kararıyla; bozma kararı gereğince celbedilen istimlak evraklarının incelenmesinden, TDÇİ'nin, demirçelik fabrikası yapılması için 3/2/1968 tarihinde istimlak kararı aldığının, tapulama tespitinin ise 6/4/1969 tarihinde yapıldığının ve mahallinde icra edilen keşif sırasında taşınmazın demirçelik fabrikalarının istimlak sınırları içerisinde kaldığının saptandığı, tapulama tespitinden önce yapılmış olan istimlak ile mülkiyetin kamuya geçtiğinin anlaşıldığı, sınırlı yetkili olan tapulama mahkemesinin mülkiyeti saptamakla görevli olduğu, istimlak ile mülkiyet kamuya geçtiğinden dolayı davacının hakkının bedeli istemekten ibaret olduğu, bunun ise mahkemelerinin yetkisi dışında bulunduğu, sonuç olarak davacının istimlak tarihinden önce mülkiyetin kendisine ait olduğu iddiasının mahkemelerince incelenmesine gerek ve mahal bulunmadığı, mülkiyetin tapulama tespitinden önce idareye geçmiş olduğu gerekçesiyle, davanın reddine 26 ve 210 nolu parsellerin TDÇİ adına tapuya tesciline, davacının istimlak bedellerini dava ve takip etmesi hususunda muhtariyetine karar verilmiştir.

23. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 16. Hukuk Dairesinin 1/7/1988 tarihli ve E.1987/16096, K.1988/12083 sayılı kararıyla; taşınmazların, 4753 sayılı Kanun'un uygulanması sonucu Hazine adına tapu oluştuktan sonra TDÇİ tarafından istimlak kararının alındığı ve Hazine ile anlaşmaları neticesinde bu yerlerin kayden davalı TDÇİ'ye temlik edildiği, idarenin tapusu veçhile tespit yapıldığı, davacının ise eski tarihli bir tapuya istinaden itiraz ettiği ve dava açtığı, bozma kararına uyulmakla taraflar yararına usuli kazanılmış hak doğacağı, bu hakkın mahkemelerce ihlal edilemeyeceği, uyulan bozma kararının gereği yerine getirilmeyip farklı mülahazalarla tespit ve tescile karar verilmesinde isabet bulunmadığı gerekçesiyle, kararın yeniden bozulmasına hükmedilmiştir.

24. Bozma kararına uyularak yapılan yargılama sonucunda, İskenderun Kadastro Mahkemesinin 14/9/1990 tarihli ve E.1988/135, K.1990/70 sayılı kararıyla; mahallinde yapılan keşif ile yeminli olarak dinlenen bilirkişi ve tanık beyanlarına göre dava konusu parsellerin tespit öncesinde kırk-elli yılı aşkın bir süredir davacıların nizasız-fasılasız zilyet ve tasarruflarında olduğunun anlaşıldığı gerekçesiyle davacıların davasının kabulüne, 26 ve 210 nolu parsellerin davacılar adına tapuya tespit ve tesciline karar verilmiştir.

25. Kararı temyizen inceleyen Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, 30/12/1992 tarihli ve E.1991/729, K.1992/23403 sayılı kararıyla; bozma kararına uyularak yapılan araştırma, inceleme ve uygulamanın hüküm vermeye yeterli olmadığı, davacı tarafın dayandığı Teşrinievvel 288 tarihli ve 329 sayılı vergi kaydı ile "Nisan 308" tarihli ve 5 sayılı tapu (vergi) kaydı uygulamasının, dava konusu parsellerin hangisine tekabül ettiğinin ortaya konulmadığı, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden hüküm kurulmasının lüzumlu olduğu gerekçesiyle kararın bozulmasına hükmetmiştir.

26. Bozma kararına uyularak yapılan yargılama sonucunda, İskenderun Kadastro Mahkemesinin 17/9/1993 tarihli ve E.1993/26, K.1993/42 sayılı kararıyla; 17/5/1993 tarihinde yapılan keşif sonucu yeminli olarak dinlenen mahalli bilirkişi ve tanık beyanlarından, "Nisan 308" tarihli ve 5 sayılı vergi kaydının, nizalı 26 nolu parsele ait olup bu taşınmaza mevki ve hudut itibarıyla uyduğunun, nizalı 210 nolu parselin ise önceleri dava dışı 209 nolu parsel ile bir bütün halindeyken, aradan tren yolunun geçmesi üzerine iki parçaya ayrıldığının, 63 tahrir 12 nolu vergi kaydının bu iki taşınmazı bir bütün halinde kapsadığının, mevki ve hudut itibarıyla her iki taşınmaza uyduğunun, dava konusu 26 ve 210 parsel sayılı taşınmazlar üzerinde davacılar ile murislerinin zilyetliklerinin, malik sıfatıyla, nizasız ve fasılasız 20 yıldan fazla sürdüğünün anlaşıldığı gerekçesiyle, davanın kabulüne, her iki parselin davacılar (başvurucular) adına tapuya tespit ve tesciline karar verilmiştir.

27. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 5/10/1994 tarihli ve E.1994/5128, K.1994/7507 sayılı kararıyla; derece mahkemesi kararının 26 nolu parsele ilişkin kısmı onanmış, bireysel başvuruya konu edilen 210 nolu parsel yönünden ise yapılan araştırmanın yetersiz olduğu, zira, toprak tevzi komisyonu tarafından düzenlenen belirtmelik tutanaklarının 210 nolu parsel ile bir ilgisinin bulunmadığı gibi üç sınırı deniz ve kumsalı ile çevrili olduğu halde kıyı şeridi konusunda herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmadığı, kıyı-kenar çizgisinin belirlenmemiş olması durumunda, 13/3/1972 tarihli ve 7/4 sayılı Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararında belirlenen yöntem doğrultusunda tespit edilmesi gerektiği gerekçesiyle bozma kararı verilmiş, yapılan karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 14/12/1994 tarihli ve E.1994/8755, K.1994/10028 sayılı kararıyla reddedilmiş, 26 nolu parselin başvurucular lehine tapuya kayıt ve tesciline dair karar 27/12/1994 tarihinde kesinleşmiştir.

28. Bireysel başvuru konusu 210 nolu parsel hakkında verilen bozma kararı üzerine davaya devam eden İskenderun Kadastro Mahkemesi, 18/4/1996 tarihli ve E.1995/13, K.1996/15 sayılı kararında; yapılan araştırmalar sonucunda 210 parsele ilişkin belirtmelik tutanağının bulunmadığının anlaşıldığı, dava konusu taşınmazın bulunduğu yerde kıyı haritasının yapılmamış olduğu, keşif-bilirkişi beyan ve raporları, iddia, savunma yazı ve cevapları, tutanaklar, ek raporlar ve tüm dosya kapsamından, 210 parsele ait tapulama tutanağı ve paftanın, keşfi yapılan taşınmaza ait ve uygun olduğu, taşınmazın miktarının 46.150 metrekare değil 46.543 metrekare olduğu, mahallinde kıyı-kenar çizgisi belirlenmemiş olması nedeniyle bilirkişilere yaptırılan tespit sonucu 15/3/1996 ve 23/3/1996 tarihlerinde düzenlenen ek raporlara göre, 210 nolu taşınmazın 412 metrekarelik kısmının kıyı-kenar çizgisi içinde, geri kalan 46.131 metrekarelik kısmının ise kıyı-kenar çizgisi dışında kaldığının sübuta erdiği şeklinde belirlemelerde bulunmuştur.

29. Mahkeme sözkonusu bilgi ve bulguları ortaya koyduktan sonra; toplanan tüm kanıtlara göre dava konusu taşınmazın kıyı-kenar çizgisi dışında kalan 46.131 metrekarelik kısmının, en az, 63 tahrir nolu vergi kaydının oluşturulduğu 1939 yılından, Hazine adına idari yoldan tapunun düzenlendiği 1961 yılına kadar davasız-aralıksız, malik sıfatıyla davacıların murisi tarafından kullanıldığı, Hazine adına idari yoldan tapunun düzenlendiği tarih itibarıyla davacıların murisi lehine kazandırıcı zamanaşımı yoluyla taşınmaz mal iktisap koşullarının meydana gelmiş bulunduğu ve Hazine adına oluşturulan 26/12/1961 tarihli ve 96 nolu tapu kaydının hukuki dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, dava ve itirazın kısmen kabulüne, taşınmazın yüzölçümünün 46.543 metrekare olarak düzeltilmesi ve kıyı-kenar çizgisi dışında kalan 46.131 metrekarelik kısmının beş pay kabul edilerek iştirak halinde başvurucular adına tapuya kayıt ve tesciline, kıyı-kenar çizgisi kapsamında kalan 412 metrekarelik kısmın, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olarak tescile tabi olmadığı kabul edildiğinden, 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 16. maddesinin (C) bendi uyarınca kadastro dışı bırakılmasına karar vermiştir.

30. Söz konusu karar Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 14/10/1996 tarihli ve E.1996/4525, K.1996/8235 sayılı kararıyla onanmış, davalı idare tarafından yapılan karar düzeltme talebi 13/12/1996 tarihinde reddolunarak bahsedilen karar, bireysel başvuruya konu olan 210 nolu parsel yönünden de kesinleşmiştir.

31. Uyuşmazlık konusu 210 nolu parsel, İskenderun Kadastro Mahkemesinin değinilen son kararına istinaden tapu sicil müdürlüğünce 21/5/1997 tarihinde başvurucular adına tapuya kayıt ve tescil edilmiş olup, hâlihazırda da taşınmazın ½ si başvurucular adına kayıtlı bulunmaktadır.

c. Kamulaştırmasız El Koyma Nedeniyle Açılan Tazminat Davası

32. Başvurucular, 26 ve 210 nolu parsellerin adlarına hükmen tesciline karar verilmesi üzerine, her iki parsel için ayrı ayrı kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle tazminat davası açmışlardır. 26 nolu parsel için İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/7/1995 tarihli ve E.1995/229, K.1995/753 sayılı kararıyla; davalı idarenin taşınmaza istimlaksız el koyduğunun anlaşıldığından bahisle, davanın kısmen kabulüne, 16.242.187.500 lira gayrimenkul bedelinin davacılara ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine, para yatırıldıktan sonra, 26 nolu taşınmazın, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 912. maddesi uyarınca davalı idare adına tesciline karar verilmiş, bu karar Yargıtay 5. Dairesinin 18/10/1995 tarihli ve E.1995/15539, K.1995/16742 sayılı kararıyla onanmış; başvuruculaların, uyuşmazlık konusu 210 nolu parsel için, 12/3/1997 tarihinde açtıkları davadan, bilirkişi tarafından belirlenen tazminatın düşük bulunduğundan bahisle vazgeçmeleri üzerine, İskenderun 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 9/12/1997 tarihli ve E.1997/252, K.1997/1278 sayılı kararıyla, feragat nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir.

3. Bireysel Başvuruya Konu Men'i Müdahale, Ecrimisil ve Tazminat Davası ve Buna İlişkin Yargılama Süreci

33. Başvurucular, 210 nolu parsel için açtıkları kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle tazminat davasından feragatleri üzerine davanın reddedilmesinden sonra bu kez aynı parsel için 19/12/1997 tarihinde, İskenderun Demir Çelik A.Ş Genel Müdürlüğüne ve Sümer Holding A.Ş (Türkiye Demir Çelik A.Ş nin devri nedeniyle)'ye karşı men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davası açmışlardır. İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi yapmış olduğu yargılama sonunda 21/10/2008 tarihli ve E.1997/1195, K.2008/342 sayılı kararıyla; davacıların (aynı mahkemenin 1/12/2005 tarihli ve E.2004/467, K.2005/3195 sayılı kararıyla, 210 nolu parselin ½'sinin, başvurucular adına olan tapusunun iptal edilerek Zeliha Kayış adına tapuya tescil edilip, bu kararın onanarak 6/12/2007 tarihinde kesinleşmesi nedeniyle) ½'sine sahip oldukları 210 nolu parsele davalıların, kamulaştırma olmaksızın el attıkları, üzerine fabrika atıkları ve cüruf döktükleri, taşınmazı işgal edip haksız olarak ellerinde bulundurdukları gerekçesiyle, davanın kısmen kabulü ile davalıların 210 parsel sayılı taşınmaza yapmış oldukları müdahalenin men'ine, 20.000 TL tazminat ve 438,24 TL ecrimisilin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılardan tahsili ile başvuruculara verilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar vermiştir.

34. Tarafların bu kararı temyiz etmeleri üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 30/6/2009 tarihli ve E.2009/5114, K.2009/10567 sayılı kararıyla; dava konusu taşınmazın 3/2/1968 tarihinde kamulaştırıldığı ve başvurucular tarafından kamulaştırma bedelinin arttırılması davası açıldığı gözetildiğinde, dava konusu taşınmaza ilişkin kamulaştırma işleminin idari yönden kesinleştiği, böylelikle mülkiyetin de idareye geçtiği, bu itibarla kamulaştırmasız el atmadan bahsedilemeyeceği gerekçesiyle yerel mahkeme kararı bozulmuştur. Başvurucular tarafından bu karara karşı karar düzeltme yoluna başvurulmuş ise de aynı Dairenin 31/5/2010 tarihli kararıyla karar düzeltme talebinin reddine karar verilmiştir.

35. Bozma kararı üzerine yargılamaya devam eden İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi; 31/3/2011 tarihli ve E.2010/333, K.2011/151 sayılı kararıyla, bozma kararı doğrultusunda ve aynı gerekçeyle davanın reddine karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucular tarafından temyiz yoluna gidilmiş ise de Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 24/1/2012 tarihli ve E.2011/14506, K.2012/853 sayılı kararıyla derece mahkemesi kararı onanmış ve nihayet

1/11/2012 tarihli karar düzeltme talebinin reddi kararıyla söz konusu karar kesinleşmiştir.

4. Kıyı-kenar Çizgisi Tespit İşlemleri ve Buna İlişkin Yargılama Süreci

36. Başvuru konusu parselle ilgili olan diğer bir dava, başvurucular tarafından Adana 1. İdare Mahkemesinde açılıp, 4/9/2006 tarihinde faaliyete geçmesi nedeniyle Hatay İdare Mahkemesinde devam edilen, kıyı-kenarı çizgisi tespitine ilişkin idari işlemin iptali davasıdır.

37. Hatay ili, İskenderun ilçesi, Karayılan beldesi sınırları içerisindeki 210 nolu parseli kapsayan bölgede geçen kıyı-kenar çizgisinin tespitine ilişkin 9/9/2004 tarihli ve 3215 sayılı Hatay Valiliği işlemi ile bu işlemin onaylanmasına ilişkin 20/12/2004 tarihli ve 2863-15803 sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı işleminin iptali talebiyle, başvurucular ve Karayılan Belediye Başkanlığı tarafından ayrı ayrı açılan davalarda, Hatay İdare Mahkemesinin 3/5/2007 tarihli ve E.2007/614, K.2007/413 sayılı kararı ile 30/11/2007 tarihli ve E.2007/516, K.2007/1795 sayılı kararıyla; mahallinde yapılan keşif sonucunda dava konusu alanda İskenderun Demir ve Çelik A.Ş tarafından büyük oranda dolgu yapıldığının anlaşıldığı, 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na göre kıyıdaki doldurma işleminin kıyı-kenar çizgisini değiştiremeyeceği, kıyı-kenar çizgisi belirlenirken dolgu işleminden önceki verilere dayanılarak tespit yapılması gerekirken bunun yapılmadığı, 1956 yılı basımlı askeri haritada görüleceği üzere, kıyı-kenar çizgisinin bir bölümünün deniz içinde, bir bölümünün ise 3621 sayılı Kanun'a göre kıyı niteliğindeki yerlerden sayılan kumluk-çalılık sembolü içinde yer almasına rağmen, denizden doldurularak kazanılan alan içinden geçirildiği, arazideki doğal sınırın özellikle değinilen bu yerlerde dikkate alınmayıp, kıyı-kenar çizgisinin zemindeki nebati toprağın görünen dokunağından geçirildiği, 210 nolu parselin kuzey sınırının da 1956 yılı basımlı haritada deniz içinde kalmasına rağmen, bu durumun kıyı-kenar çizgisi tespitinde dikkate alınmadığı, sonuç olarak dava konusu idari işlemin 3621 sayılı Kanun ile Uygulama Yönetmeliğine uygun olmadığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir.

38. Bayındırlık ve İskân Bakanlığının, başvuruculara açtığı davada verilen kararı temyiz etmesi üzerine Danıştay 6. Dairesinin 23/12/2008 tarihli ve E.2008/8319, K.2008/9521 sayılı kararıyla, iptal kararının onanmasına hükmedilmiştir.

39. Kıyı-kenar çizgisi tespit işleminin Hatay İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, idare tarafından iptal kararındaki gerekçeler doğrultusunda yeniden kıyı-kenar çizgisi tespit işlemine başlanılmış, 27/7/2007 tarihinde yapılan kıyı-kenar çizgisi tespit işlemi ile dava konusu parselin tamamı kıyı-kenar çizgisi içerisinde kalmıştır. Talep üzerine İskenderun Milli Emlak Müdürlüğünce 24/4/2015 tarihinde gönderilen belgeye göre de uyuşmazlık konusu taşınmaz, sözkonusu işlem nedeniyle hâlihazırda kıyı-kenar çizgisi içerisinde bulunmakta, dosya kapsamından ve başvuruculara anlatımlarından, başvuruculara buna karşı idari ve yargısal bir girişimde bulunmadıkları sonucuna varılmaktadır.

B. İlgili Hukuk

40. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda geçen deyimlerden;

Kıyı çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alanı,

…ifade eder. "

41. 3621 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir:

Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır,

Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.

Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmediği bölgelerde talep vukuunda, talep tarihini takip eden üç ay içinde kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur... "

42. 3/8/1990 tarihli ve 20594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır.

Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. "

43. 4721 sayılı Kanun'un 713. maddesinin (1) nolu fıkrası şöyledir:

"Tapu kütüğünde kayıtlı olmayan bir taşınmazı davasız ve aralıksız olarak yirmi yıl süreyle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kişi, o taşınmazın tamamı, bir parçası veya bir payı üzerindeki mülkiyet hakkının tapu kütüğüne tesciline karar verilmesini isteyebilir. "

44. 4721 sayılı Kanun'un 715. maddesi şöyledir:

" Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz.

Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait malların kazanılması, bakımı, korunması, işletilmesi ve kullanılması özel kanun hükümlerine tabidir. "

45. 4721 sayılı Kanun'un 996. maddesi şöyledir;

"Kazandırıcı zamanaşımından yararlanma hakkına sahip olan zilyet, zilyetliği kendisine devreden aynı yetkiye sahip idiyse onun zilyetlik süresini kendi süresine ekleyebilir".

46. 21/6/1987 tarihli ve 3402 Kadastro Kanunu'nun 14. maddesinin birinci fıkrası şöyledir;

"Tapuda kayıtlı olmayan ve aynı çalışma alanı içinde bulunan ve toplam yüzölçümü sulu toprakta 40,kuru toprakta 100 dönüme kadar olan (40 ve 100 dönüm dahil) bir veya birden

fazla taşınmaz mal, çekişmesiz ve aralıksız en az yirmi yıldan beri malik sıfatıyla zilyetliğini belgelerle veya bilirkişi veyahut tanık beyanlarıyla ispat eden zilyedi adına tespit edilir".

47. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi şu şekildedir;

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür".

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

48. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaların 21/12/2012 tarihli ve 2012/1281 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

49. Başvurucular;

a. Dava konusu 210 parsel sayılı taşınmazın kadastrosunun 1969 yılında yapıldığını, kadastro çalışmaları başlamadan önce, 1968 yılında bölgede İskenderun Demir-Çelik Fabrikasının kurulmasına ve bu alan içinde yer alan gayrimenkullerin kamulaştırılmasına karar verildiğini, 210 parselin kadastro çalışmasından önce çiftçiyi topraklandırma amaçlı yapılan işlemlerde Hazine adına yazıldığını, fabrika sahasında kalması neticesinde ise Hazinece bila bedel İskenderun Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğüne devredildiğini,

b. Kırk-elli yıldır irsen ve teselsülen malik ve zilyedi oldukları sözkonusu yerle ilgili olarak yapılan kadastro tespitine itirazlarının reddedilmesi üzerine tespite itiraz davası açtıklarını, yaklaşık otuz yıl süren yargılama sonucunda İskenderun Kadastro Mahkemesinin 18/4/1996 tarihli kararıyla, gayrimenkulün kadastro tespitinin ve komisyon kararının iptaliyle taşınmaz mülkiyetinin kendileri adına tapuya kayıt ve tesciline karar verildiğini, derecattan geçerek kesinleşen karara istinaden taşınmaz mülkiyetinin kendi adlarına tapuya tescil edildiğini,

c. Tescili müteakiben önce kamulaştırmasız el koyma nedeniyle tazminat davası açmış iseler de bilahare bu davadan vazgeçip malik sıfatıyla 19/12/1997 tarihinde, taşınmaza yapılan müdahalenin men'i, ecrimisil ve tazminat davası açtıklarını, İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/10/2008 tarihli kararıyla müdahalenin men'ine, ecrimisil ve tazminat taleplerinin kısmen kabulüne karar verilmesine rağmen, temyizde Yargıtay 5. Hukuk Dairesi tarafından, kamulaştırma kararının idari yönden kesinleşip mülkiyetin idareye geçmiş olduğundan bahisle kararın bozulduğunu, bozma kararına uyan derece mahkemesinin de aynı gerekçeyle davayı reddettiğini, bu kararın onanıp, yapılan karar düzeltme başvurusunun reddedilmesi nedeniyle 1/11/2012 tarihinde kesinleştiğini, böylece tüm başvuru yollarının tüketildiğini,

d. Kamu malının kamulaştırılmasının mümkün olmadığını, taşınmazın 1961 yılından beri Hazine adına kayıtlı olması nedeniyle, 1968 yılında yapılan kamulaştırma işleminin yok hükmünde olduğunu,

e. İskenderun Kadastro Mahkemesinde görülen ve kamulaştırma kararıyla mülkiyetin idareye geçtiği gerekçesiyle reddedilen davaların Yargıtay tarafından bozulması üzerine, mahkemece bozulan kararlardan birinin dosyasının öncü dosya seçilerek ilk kararda direnildiğini, ısrar kararını temyizen inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun, Hazine adına kayıtlı bir gayrimenkul hakkında alınacak kamulaştırma kararının yok hükmünde olduğu gerekçesiyle ısrar kararını bozduğunu, hâl böyle iken Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin,

kamulaştırma kararının idari yönden kesinleşip mülkiyetin idareye geçmiş olduğu gerekçesine dayanılarak bozma kararına uyulup davanın reddedilmesinin, yani kamulaştırmanın var sayılmasının kabulünün mümkün olmadığını,

f. Başvuru konusu 210 parsel sayılı taşınmazla aynı saha içinde kalan 26 parsel sayılı taşınmaz için kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle açtıkları tazminat davasının, İskenderun Kadastro Mahkemesince kabul edilip kararın Yargıtay 5. Hukuk Dairesince onanarak, hükmedilen tazminatın taraflarına ödendiğini, diğer bir ifadeyle, 26 parsel sayılı taşınmaz için idarenin kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle kendilerine tazminat ödemesine ve tespit edilen bedel yatırıldıktan sonra taşınmazın davalı idare adına tesciline hükmedilirken, 210 parsel sayılı taşınmaz için men'i müdahale isteminin, "Kamulaştırma kesinleşmiştir" gerekçesiyle reddedildiğini, aynı mahkeme ve Yargıtayın aynı dairesinden birbirine taban tabana zıt iki karar verilmesinin izahının bulunmadığını,

g. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının talebi üzerine Hatay Valiliğince yaptırılan kıyı-kenar çizgisi tespit işlemi neticesinde, taşınmazın kıyı-kenar çizgisi içinde bırakıldığını, bakanlıkça onanarak kesinleşen bu işleme karşı açtıkları dava sonucunda işlemin iptal edildiğini, mahkemece, bu davayı açmaya ehil görülmelerinin, taşınmazın maliki olduklarını gösterdiğini,

h. Öte yandan, bozma ilamı ile buna uyularak verilen, başvuruya konu derece mahkemesi kararının yeterli gerekçeden yoksun olduğu, bozmaya uyulmasına karar verilen celsede, mahkeme hakiminin mazereti nedeniyle duruşmaya katılan başka bir hakim tarafından, bozmaya karşı direnilmesi talebiyle sundukları dilekçeleri ile yıllarca süren ve ekli dosyalarla birlikte onbin sayfayı geçen dosyanın hiç okunmadan bozma kararına uyulduğu, keza, dosyanın Yargıtay aşamasında bulunduğu bir sırada davacılardan Safiye Savaşır'ın vefatı üzerine, mirasçılarının davaya dahil edilmesi talebine rağmen taraf teşkili oluşturulmadan karar verildiği dikkate alındığında, adil bir yargılama yapılmadığının açık olduğunu,

i. Bireysel başvuruya konu edilen, İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davası hakkında verdiği ret kararıyla, İskenderun Kadastro Mahkemesi tarafından kendileri lehine verilip 1996 yılında onanarak kesinleşmiş olan tapu iptali ve tescil kararının ortadan kaldırıldığını, İskenderun Demir Çelik A.Ş Genel Müdürlüğünün, işgalci olarak elli yılı aşkın süredir kendilerine hiçbir bedel ödemeden uyuşmazlık konusu taşınmazı cüruf dökmek suretiyle kullanmakta olduklarını, aleyhlerine verilen karar ile de bu hukuksuzluğa müsaade edildiğini,

j. Özet olarak; ½ hisseyle tapuda adlarına kayıtlı bulunan ve davalı tarafından bedel ödenmeksizin kullanılmakta olan taşınmaz hakkında 19/12/1997 tarihinde açtıkları el atmanın önlenmesi, ecrimisil ve tazminat istemli davanın 1/11/2012 tarihine kadar devam ettiğini ve yapılan yargılama sonucunda, taşınmazın adlarına tesciline dair kesinleşmiş mahkeme kararı göz önünde bulundurulmaksızın, 1969 tarihli kadastro tespitinden önce yapılan kamulaştırma işlemine değer verilmek suretiyle davalarının reddedildiğini ileri sürerek, makul sürede yargılanma ve adil yargılanma hakları ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmişler, sözkonusu anayasal haklarının ağır bir şekilde ihlal edildiğinin belirlenmesini, mülkiyet hakkının ihlaline neden olan derece mahkemesi kararının ortadan kaldırılıp mülkiyet hakkı ihlalini önleyecek bir karar verilmesini talep etmişlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Taşınmazın Kıyı-kenar Çizgisi İçinde Kaldığının Tespitine Dair İdari İşleme İlişkin İddialar

50. Başvurucular başvuru formunda, uyuşmazlık konusu taşınmazın kıyı-kenar çizgisi içinde bırakılmasına ilişkin 9/9/2004 tarihli ve 3215 sayılı Hatay Valiliği işlemi ile bu işlemin onaylanmasına dair 20/12/2004 tarihli ve 2863-15803 sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı işleminin iptali talebiyle dava açtıklarını, Hatay İdare mahkemesince verilen 30/11/2007 tarihli ve E.2007/516, K.2007/1795 sayılı kararla kıyı-kenar çizgisi belirlenmesi işleminin iptal edildiğini, kararın Danıştay 6. Dairesinin 23/12/2008 tarihli ve E.2008/8319, K.2008/9521 sayılı kararıyla onanarak kesinleştiğini, mahkemece bu davayı açmaya ehil görülmelerinin, taşınmazın maliki olduklarını göstermeye yeterli olduğunu belirtmektedirler.

51. Başvurucular 27/9/2013 tarihli ek dilekçede buna ilave olarak, idarenin yeni kıyı-kenar çizgisi tespit işleminde, Hatay İdare Mahkemesinin kendileri lehine verdiği iptal kararını dayanak almasının izah edilemeyeceğini, iptal kararıyla birlikte İskenderun Kadastro Mahkemesince belirlenen (Bakınız § 28) kıyı-kenar çizgisine dönülmüş olduğundan, 210 nolu parseli tamamen kıyı-kenar çizgisi içinde bırakan yeni tespit işleminin yok hükmünde kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

52. Adalet Bakanlığı görüş yazısında; taşınmazın her ne kadar tapuda başvurucular adına kayıtlı ise de tamamının kıyı kenar çizgisi içinde kaldığından dolayı özel mülkiyete konu olamayacağından bahisle mevcut tapunun iptalinin gerektiğini beyan etmiştir.

53. Başvurucular Adalet Bakanlığı görüş yazısına karşı beyanlarında; kıyı-kenar çizgisinin tespitine ilişkin işlemin İdare Mahkemesi kararıyla iptal edildiğini, yeni kıyı-kenar çizgisi tespit işlemiyle ilgili idarece kendilerine herhangi bir şekilde bilgi verilmediğini, bu ikinci işlemin yoklukla malul olduğunu, kaldı ki kıyı-kenar çizgisi tespit işleminin mülkiyet değişikliğini kendiliğinden çözümleyen bir işlem olmadığını, mülkiyet hakkı ihlalinin, mahkeme kararından sonra bu defa da idari işlemle devam ettirilmek istenildiğini, davalı idarenin 210 nolu parsel için herhangi bir bedel ödemeden konuyu kapatmaya çalıştığını, idarenin tek taraflı işlem yapma yetkisini ve bu işlemin hukuka uygunluğu karinesini suistimal ettiğini ifade etmişlerdir.

54. Anayasa’nın "Kıyılardan yararlanma" başlıklı 43. maddesi şöyledir:

"Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir. "

55. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmak için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir.

56. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır. Anayasa Mahkemesine bireysel

başvuru, ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle genel yargı mercilerinde, olağan kanun yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. Bireysel başvuru yoluna, iddia edilen hak ihlallerinin bu olağan denetim mekanizması içinde giderilememesi durumunda başvurulabilir (Bayram Gök. B. No: : 2012/946, 26/3/2013, §§ 17, 18).

57. Somut olayda, başvuru konusu 210 nolu taşınmazı kapsayan bölgede, 2004 tarihli idari işlemle belirlenen kıyı-kenar çizgisinin iptali talebiyle açılan davada, Hatay İdare Mahkemesince 2007 yılında verilen kararla uyuşmazlık konusu parselin kuzey sınırının 1956 yılı basımlı haritada deniz içinde kalmasına rağmen, bu durumun kıyı-kenar çizgisi tespitinde dikkate alınmadığı, tespite ilişkin idari işlemin Kıyı Kanunu ile Uygulama Yönetmeliğine uygun olmadığı gerekçesiyle idari işlemin iptaline karar verildiği, iptal kararı üzerine idare tarafından bu karardaki gerekçeler doğrultusunda yeniden kıyı-kenar çizgisi tespit işleminin yapıldığı, 27/7/2007 tarihli yeni kıyı-kenar çizgisi tespit işlemi ile uyuşmazlık konusu parselin tamamının kıyı-kenar çizgisi içerisinde kaldığı ve hâlihazırda da kıyı-kenar çizgisi içerisinde bulunduğu, başvuruculaların beyanlarından, bu son işleme karşı idari ve yargısal yollara gidilmeden, buna ilişkin iddiaların doğrudan bireysel başvuru yolunda dile getirildiği anlaşılmaktadır.

58. Başvurucular, idarenin yeni kıyı-kenar çizgisi tespit işleminde, İdare Mahkemesinin kendileri lehine verdiği iptal kararını dayanak almasının izahının bulunmadığını, yeni kıyı-kenar çizgisi tespiti işlemiyle ilgili idarece kendilerine herhangi bir şekilde bilgi verilmediğini, bu ikinci işlemin yoklukla malul olduğunu iddia etmekte iseler de yeni kıyı-kenar çizgisi belirlenmesi işlemini bir şekilde öğrendikleri sabit olup beyanlarından, bahsedilen idari ve yargısal başvuru yolları tüketilmeden bu konudaki iddialarını doğrudan bireysel başvuru yolunda dile getirdikleri neticesine varıldığından, idari ve yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeksizin yapılan bir bireysel başvurunun kabul edilmesi mümkün değildir.

59. Açıklanan nedenlerle, başvurucular tarafından, taşınmazlarının kıyı-kenar çizgisi içinde bırakılması suretiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının yetkili idari merciler veya doğrudan derece mahkemeleri önünde tanınan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Taraf Teşkilinin Sağlanmadığı İddiası

60. Başvurucular, dosyanın Yargıtay aşamasında bulunduğu bir sırada davacılardan Safiye Savaşır'ın vefatı üzerine, mirasçılarının davaya dahil edilmesi talebine rağmen taraf teşkili oluşturulmadan karar verildiğini, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

61. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, bu konuda bir değerlendirmede bulunmamıştır.

62. 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 73. maddesi şöyledir:

"Kanunun gösterdiği istisnalar haricinde hakim her iki tarafı istima veyahut iddia ve müdafaalarını beyan etmeleri için kanuni şekillere tevfikan davet etmedikçe hükmünü veremez. "

63. Başvurucular, taraf teşkilini sağlamanın dava şartı olduğunu ve mahkemece resen

gözetileceğini ileri sürerek, aksi durumun bozma nedeni sayıldığına ilişkin Yargıtay'ın birçok kararını dosyaya ibraz etmişler, somut uyuşmazlıkta taraf teşkili sağlanmadığı için adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini beyan etmişlerdir.

64. İskenderun 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 7/6/2010 tarihli ve E.2010/401, K.2010/486 sayılı kararıyla; vefat eden davacı Safiye Savaşır'ın mirası kırk pay kabul edilerek mirasın, eşi Habip Savaşır, oğulları Niyazi Savaşır, Fevzi Savaşır, Hasan Savaşır, kızı Hülya Yiğit ve torunları Gülten Erten, Erkan Kırıcı arasında hisseleri oranında paylaştırılmasına karar verilmiştir.

65. Başvurucular vekili, İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde 26/10/2010 tarihinde yapılan duruşmada, müvekkili Safiye Savaşır'ın 30/5/2010 tarihinde vefat etmesi nedeniyle, veraset ilamı ve varislere ait vekaletnamelerin ibrazı için süre istemiş, mahkeme tarafından veraset ilamı ile vekaletnamelerin sunulması için bir sonraki celseye kadar süre verilmiş, 20/1/2011 tarihli dilekçe ekinde sözkonusu belgeler mahkemeye verilerek, müteveffanın mirasçıları olan müvekkillerin davaya dahil edilmesi talep edilmiştir.

66. Mahkemenin 27/1/2011 tarihli duruşmasında, başvurucular vekilinin, Safiye Savaşır'ın mirasçıları olan sözkonusu kişiler adına vekilliğinin kabulüne karar verilerek tefhimle duruşmaya devam olunmuştur.

67. İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin, başvuruya konu 31/3/2011 tarihli ve E.2010/333, K.2011/151 sayılı kararında, davacı olarak Safiye Savaşır dahil beş kişinin ismine yer verilmiş, Safiye Savaşır'ın mirasçıları ismen davacılar arasında gösterilmemiştir.

68. Başvurucular vekili, 27/5/2011 ve 9/4/2012 tarihli temyiz ve karar düzeltme dilekçelerinde, temyiz ve karar düzeltme yoluna başvuran davacılar arasında Safiye Savaşır'ın mirasçılarının isimlerini belirtmiş ise de temyiz ve karar düzeltmeye konu ettiği derece mahkemesi kararında taraf teşkilinin sağlanmadığı hususunu sözkonusu dilekçelerde dile getirmemiş, bu noktayla ilgili olarak hukuka aykırılık iddiasıyla kararın bozulması talebinde bulunmamıştır.

69. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmak için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması şartı arandığından ve başvurucular vekili tarafından, taraf teşkilinin sağlanmadığına ilişkin iddia kanun yolları aşamasında ileri sürülmeden doğrudan bireysel başvuru konusu yapıldığından dolayı, idari ve yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeksizin yapılan bir bireysel başvurunun kabul edilmesi mümkün değildir.

70. Açıklanan nedenlerle, başvurucular vekilinin, taraf teşkili sağlanmadan yargılama yapılmasına ilişkin iddiasının kanun yollarında ileri sürülmeden bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği ve Eksik İnceleme Yapıldığı İddiası

71. Başvurucular, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 30/6/2009 tarihli ve E.2009/5114, K.2009/10567 sayılı bozma ilamı ile buna uyularak verilen, başvuruya konu derece mahkemesi kararının yeterli gerekçeden yoksun olduğunu, yine bozmaya uyulmasına karar verilen celsede, mahkeme hakiminin mazereti nedeniyle duruşmaya katılan başka bir hakim

tarafından, bozmaya karşı direnilmesi talebiyle sundukları dilekçeleri ile yıllarca süren ve ekli dosyalarla birlikte onbin sayfayı geçen dosyanın hiç okunmadan bozma kararına uyulduğunu, bunun sonucunda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

72. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, bu konuda bir değerlendirmede bulunmamıştır.

73. Başvuruculaların, kararların yetersiz gerekçeyle verildiği iddiası "Müdahalenin ölçülülüğü" başlığı altında (Bkz. § 109 vd.) incelenip ihlal bulunduğundan dolayı, bu husus adil yargılama hakkı yönünden ayrıca incelenmemiştir.

74. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir. "

75. İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/10/2008 tarihli ve E.1997/1195, K.2008/342 sayılı kararıyla başvurucular lehine verilen men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat hükmü, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 30/6/2009 tarihli ve E.2009/5114, K.2009/10567 sayılı kararıyla bozulmuştur.

76. Başvurucular, 26/10/2010 ve 20/1/2011 tarihli dilekçeleriyle bozma kararına karşı direnilmesi talebinde bulunmuş, mahkeme tarafından farklı tarihlerde ara kararlarıyla, kamu kurumlarından taşınmaza ilişkin bilgileri temin etmek maksadıyla yazışmalar yapılmış, 27/1/2011 tarihli duruşmada taraflara usulüne uygun olarak söz verildikten sonra bozma ilamına uyulmasına karar verilmiştir.

77. Başvurucular, bozmaya uyma kararını veren hakimin dosya üzerinde yeterli bir inceleme yapmadan karar verdiğini ileri sürmekte ise de bu iddiasını somut bilgi ve belgelere dayandıramamakta, yalnızca hakimin davaya geçici yetkiyle baktığından dolayı, çok kapsamlı olan dosyayı kısa zamanda incelemesinin imkan haricinde olduğu varsayımına dayanmaktadırlar.

78. Hakimin bir dosyaya geçici yetkiyle bakmış olması, dosyayı eksik inceleyerek karar vermiş olduğunu göstermeye yeterli değildir. Bu durumda, sözkonusu iddianın varsayımsal niteliği nedeniyle kanıtlanmamış şikayet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

79. Açıklanan nedenlerle, mahkemenin eksik incelemeye dayalı olarak karar verdiği iddiası başvurucular tarafından kanıtlanamadığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

80. Başvuruculaların, mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin şikayetleri açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikayetler için diğer kabul edilmezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

e. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

81. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvuruculaların, davanın uzun sürdüğüne ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun olmadığından ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından bu şikayet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi

gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

82. Başvurucular, başvuru konusu taşınmazın, İskenderun Kadastro Mahkemesinin 13/12/1996 tarihinde kesinleşen kararı ile adlarına hükmen tapuya tesciline karar verildiğini, tapu kaydına dayanılarak, men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat talebiyle açtıkları davanın ise; taşınmazın tespit tarihinden önce 3/2/1968 tarihinde kamulaştırıldığı ve davacılar (başvurucular) tarafından kamulaştırma bedelinin artırılması davası açıldığı dikkate alındığında, dava konusu taşınmaza ilişkin kamulaştırma işleminin idari yönden kesinleştiği ve mülkiyetin idareye geçtiği, bu itibarla kamulaştırmasız el atmadan bahsedilemeyeceği gerekçesiyle reddedilmesi ile tapulu taşınmazlarını davalıların işgalinden dolayı kullanamayıp, üzerinde herhangi bir şekilde tasarrufta bulunamamaları, davalı idarenin ise hiçbir bedel ödemeden taşınmazı kullanması nedeniyle mülkiyet haklarının orantısız bir şekilde ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

83. Adalet Bakanlığı görüş yazısında; taşınmaz halihazırda adlarına tapuya tescilli bulunduğundan, başvuruculaların taşınmazın kayden maliki olduklarını, kamulaştırmanın idari yönden kesinleştiği ve mülkiyetin idareye geçtiği yönündeki Yargıtayın tespitine değer verilse bile bu durumun, başvuruculaların mülkiyet hakkı konusunda meşru bir beklentiye sahip olmalarına engel teşkil etmeyeceğini, kamulaştırma işleminin geçerli olduğu ve mülkiyet hakkı bağlamındaki yasallık, kamu yararı vb. gereklere uyulduğu değerlendirilse dahi, başvuruculaların taşınmaza karşılık bir bedeli idareden alamadıkları gözetildiğinde, en azından taşınmazın bedeline yönelik meşru bir beklentilerinin bulunabileceği dile getirilmiştir.

84. Başvurucular Adalet Bakanlığı görüş yazısına karşı beyanlarında; Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin yıllar sonra, ortada haklı bir gerekçe yok iken görüş değiştirip, kamulaştırmanın idari yönden kesinleştiği, mülkiyetin idareye geçmiş olduğu gerekçesiyle derece mahkemesi kararını bozması ve bozma kararına uyularak men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davasının reddedilmesi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini, 210 nolu parselle ilgili kamulaştırmanın bulunmadığını, davalı idarenin 210 nolu parsel için herhangi bir bedel ödemeden konuyu kapatmaya çalıştığını ifade etmişlerdir.

85. Başvurucular yaptıkları başvuruda, öncelikle mülkiyet hakkının varlığının ve bu hakkın ihlal edildiğinin belirlenmesini, sonra da ihlali önleyecek şekilde bir karar verilmesini talep etmektedirler. Bu durumda öncelikle başvuruculaların başvuruya konu davada, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı kapsamında bir haklarının bulunup bulunmadığının, bu hakkın varlığı neticesine ulaşılması durumunda ise buna, kamu gücü eliyle yapılmış bir müdahalenin olup olmadığının ve varsa eğer, müdahalenin ihlal teşkil edip etmediğinin tartışılması gerekmektedir.

i. Anayasa Tarafından Korunan Bir Mülkiyet Hakkının Bulunup Bulunmadığı

86. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

87. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

88. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) Ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez. "

89. Anayasa'nın 35. maddesinde herkesin, mülkiyet hakkına sahip olduğu, bu hakların ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği, mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla, sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, ürünlerinden yararlanma ve tasarruf olanağı veren bir haktır (Anayasa Mahkemesinin 17/5/2012 tarih ve E.2011/58, K.2012/70 sayılı kararı).

90. Anayasa'nın 35. maddesinde yer verilen mülkiyet kavramı, kapsam itibarıyla 4721 sayılı Kanun'da yer alan mülkiyet kavramı ile sınırlı olmamakla birlikte, taşınmaz mülkiyetinin Anayasa'nın 35. maddesindeki güvence kapsamına girdiğinde kuşku yoktur. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle, öncelikle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, §§ 30, 31).

91. Anayasa ve AİHS'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün, bu mülkte gelecekteki değer artışını da içerecek şekilde mülkiyetini kazanma hakkı, kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun Anayasa ve Sözleşme'yle korunan mülkiyet kavramı içerisinde değildir. Gelecekte elde edileceği iddia edilen bir kazanç, kazanılmadığı veya bu kazanca yönelik icrası mümkün bir iddia mevcut olmadığı sürece mülk olarak değerlendirilemez (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Denimark Ltd/Birleşik Krallık, B. No: 37660/97, 26/9/2000; Kopecky/Slovakya, B. No: 44912/98, 28/9/2004, § 35)

92. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 704. maddesinde mülkiyet hakkının kapsamına arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümlerin girdiği, 705. maddesinde, taşınmaz mülkiyetinin kazanılmasının kural olarak tescille gerçekleşeceği; miras, mahkeme kararı, cebrî icra, işgal, kamulaştırma hâlleri ile kanunda öngörülen diğer hâllerde, mülkiyet hakkının tescilden önce kazanılacağı, ancak, bu hâllerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesinin, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlı olduğu hükme bağlanmıştır.

93. Başvuru konusu 210 parsel sayılı taşınmaz hâlihazırda başvurucular adına tapuda kayıtlı olup, başvurucuların bu taşınmazı Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi ile Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında "mülk" kavramı içerisinde yer almaktadır.

94. Kadastro Mahkemesinin yaklaşık 30 yıllık yargılaması neticesinde vermiş olduğu karar ile 210 nolu parsel başvurucular adına tescil edilmiştir. Bu tescil hükmü tapuya da işlenmiş olup, 1996 yılından beri ve hâlihazırda başvurucular taşınmazın kayden malikidirler. Taşınmazın kıyı-kenar çizgisi içinde kalmasına ve bireysel başvuruya konu olan mahkeme kararıyla, mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla 1968 yılında idareye geçtiğine hükmedilmesine rağmen, başvurucular adına kayıtlı olan tapusu iptal edilmemiştir.

95. Sonuç olarak, başvurucuların, taşınmazın halen hükmen maliki oldukları nazarı itibara alındığında, uyuşmazlık konusu taşınmaz üzerinde korunmaya değer bir menfaatlerinin bulunduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

96. Başvuruculaın, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında kalan mülkiyet hakkının mevcudiyeti neticesine ulaşıldığından, bu aşamada incelenmesi gereken husus, söz konusu mülkiyet hakkına kamu makamları eliyle yapılmış bir müdahalenin olup olmadığı ve varsa eğer müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığına ilişkin olmalıdır.

ii. Müdahalenin Varlığı

97. Somut olayda, başvurucuların hükmen maliki olmaya devam ettikleri 210 nolu taşınmaz üzerine, iktisap tarihinden önce dökülen fabrika atıkları ve cürufun kaldırılmayıp, başvurucuların ifadesine göre yeni atıklar ve cüruf dökülmeye devam edilmek suretiyle, taşınmaza kamu otoritesince fiilen el konulduğu hususunda ihtilaf bulunmadığından, mülkiyet hakkına kamu makamları eliyle yapılmış bir müdahalenin varlığında tartışma sözkonusu değildir.

iii. Müdahalenin İhlal Teşkil Edip Etmediği

Genel İlkeler

98. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığı ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılabileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmada genel ilkeleri tespit ederken Devlet ve kamu tüzel kişilerine özel mülkiyette bulunan taşınmazları kamulaştırma yetkisi veren ve kamulaştırma ilkelerini belirleyen Anayasa'nın 46. maddesi mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına ilişkin özel hükümler içermektedir. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, başvuruculaın bahsedilen talebinin değerlendirilmesinde Anayasa'nın 35. maddesiyle birlikte 13. ve 46. maddelerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 28).

99. Anayasa'nın 35. maddesi ve (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi paralel düzenlemelerle mülkiyet hakkına yer vermiştir. Her iki düzenleme de üç kural ihtiva etmektedir. İki düzenlemenin ilk cümleleri herkese mülkiyet hakkını tanımakta, ikinci cümlesi ise kişilere ait mülkiyetin hangi koşullarla sınırlandırılabileceğini ya da mülkünden yoksun bırakılabileceğini hüküm altına almaktadır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 29).

100. Her iki düzenlemenin üçüncü cümleleri ise farklı şekilde ele alınmıştır. Anayasa'nın 35. maddesinin son fıkrası mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı şeklinde hakkın kullanımına ilişkin genel bir ilkeye yer verirken, Sözleşmeye Ek (1) numaralı protokolün birinci maddesinin ikinci fıkrası devletlere mülkiyeti kamu yararına düzenleme

ile vergiler ve diğer katkılar ile cezaların tahsili konusunda gerekli gördükleri yasaları uygulama konusundaki haklarını saklı tutarak bu durumun mülkiyet hakkı kapsamına girmediği belirtilmektedir. Bununla beraber Anayasa'nın birçok maddesi ilgili olduğu hususta devlete düzenleme yetkisi vermektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 30).

101. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamaların kamu yararı amacıyla ve kanunla yapılması gerektiği hüküm altına alınırken (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi mülkiyetten yoksun bırakmanın kamu yararıyla, yasada öngörülen koşullarla ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak yapılabileceğini öngörmektedir. AİHM, yasada öngörülen koşulları, bir diğer ifadeyle hukukiliği geniş yorumlayarak istikrar kazanmış yargı kararlarına dayanan içtihat yoluyla geliştirilmiş ilkelerin de hukukilik şartını karşılayabildiğini kabul ederken (bkz. Malonei/İngiltere, B. No:8691/79, 2/8/1984, § 66-68) Anayasa, tüm sınırlandırmaların mutlak manada kanunla yapılacağını öngörerek Sözleşme'den daha geniş bir koruma sağlamaktadır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 31).

102. Anayasa'ya göre bu hakka ancak kamu yararı nedeniyle ve kanunla sınırlama getirilebilir. Özel mülkiyetteki bir taşınmazın kamu yararı amacıyla ihtiyaç duyulması halinde şekil ve koşulları yasayla belirlenmek şartıyla kamulaştırılmak suretiyle kamu hizmetine tahsis edilerek özel mülkiyeti sona erdirilebilir. Kamulaştırmanın nasıl ve hangi ilkelere göre yapılacağı Anayasa'nın 46. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. (Bkz. AYM, E.1988/34, K.1989/26, K.T. 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, K.T. 17/5/2012 ve E.2004/25, K.2008/42, K.T. 17/1/2008)

Müdahalenin Kanuniliği

103. Hukuka uygunluğu konusunda farklı mahkeme kararları bulunmakla birlikte bu müdahale, TDÇİ'nin 27/1/1968 tarihli ve 52 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla alınıp, Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesi Reisliğinin 3/2/1968 tarihli ve 01175 sayılı işlemiyle uygun görülerek gerçekleştirilen kamulaştırma işlemine dayanmaktadır. Bu işlemin, 6830 sayılı Kanun hükümleri tatbik edilerek tesis edildiği gözetildiğinde, müdahalenin en azından söz konusu tarihler itibarıyla kanunilik unsurunun varlığının kabul edilmesi gerekmektedir.

Meşru Amacın Varlığı

104. Başvuruculların hükmen elde ettikleri taşınmaza, 6830 sayılı Kanun hükümlerine dayanılarak yapılan müdahalenin kamu yararı amacına uygun olup olmadığının bu aşamada değerlendirilmesi gerekmektedir.

105. Kamu yararı kavramı, genel bir ifadeyle özel veya bireysel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Bütün kamusal işlemler, nihai olarak kamu yararını gerçekleştirmek hedefine yönelmek durumundadır (AYM, E.2010/30, K.2012/7, K.T.19/1/2012).

106. Kamu yararı doğası gereği geniş bir kavramdır. Özellikle kişileri bedelini ödeyerek mülkiyetlerinden yoksun bırakmayı düzenleyen yasalar gibi sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasını belirleyen düzenlemeler konusunda yasama organının geniş bir takdir yetkisi olması doğaldır. Açıkça makul bir temelden yoksun olmadıkça yasama organının neyin kamu yararına olduğuna dair verdiği karara saygı duyulmalıdır. Yasama ve yürütme organları toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak neyin kamu yararına olduğunu belirlemede geniş bir takdir yetkisine sahiptirler. Kural olarak kamu makamları ekonomik veya toplumsal bir politikayı hayata geçirmek amacıyla mülkiyet hakkına müdahale etmişlerse burada meşru bir kamu yararı amacının bulunduğunu varsaymak gerekir. Kamu yararı konusunda bir

uyuşmazlığın çıkması halinde ise örneğin kamulaştırma gibi hususlarda uzmanlaşmış ilk derece ve temyiz yargılaması yapan mahkemelerin uyuşmazlığı çözmek konusunda daha iyi konumda oldukları açıktır. Bu nedenle müdahalenin kamu yararına uygun olmadığını ispat yükümlülüğü bunu iddia edene aittir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. James ve diğerleri/İngiltere, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 46; Eski Yunan Kralı ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 25701/94, 23/11/2000, § 87; Broniowski/Polonya B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 148).

107. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça temelden yoksun veya keyfi olduğu anlaşılmadıkça yetkili kamu organlarının kamu yararı tespiti konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 36).

108. Uyuşmazlık konusu taşınmazın kamulaştırılması işleminin; İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) çerçevesinde, yükselen ithalat oranları karşısında ülkenin ihtiyaç duyduğu yurtiçi demir-çelik üretimini artırarak dış ticaret dengesini korumak için, üçüncü demir-çelik sanayi tesisinin kurulması maksadıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bununla aynı zamanda, gelişen ekonomi için lüzumlu mallar olan demir-çelik ürünlerinin maliyetlerinin düşürülmesi hedeflenmiştir. (Bkz, Başbakanlık DPT Müsteşarlığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 467 vd.). Belirtilen nedenlerle, kamulaştırma işleminin gerçekleştirilmesinde genel bir kamu yararının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Esasen başvurucular tarafından da idari işlemin tesisinde kamu yararı maksadı dışında bir gayenin güdüldüğü yönünde bir iddiada bulunulmamıştır.

Müdahalenin Ölçülülüğü

109. “Mülkiyet hakkının ihlali iddiası” ana başlığı altında son olarak, davalı idare tarafından kamu yararı gerekleriyle yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığının, kamunun ve başvurucuların menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının irdelenmesi gerekmektedir.

110. Anayasa’nın 35. maddesine göre kişilerin mülkiyetleri ancak kanunla öngörülmüş usullerle ve kamu yararı gereği, karşılığı ödenmek suretiyle ellerinden alınabilir. Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca kişilerin mülklerinden mahrum bırakılmaları halinde elde edilmek istenen kamu yararı ile mülkünden mahrum bırakılan bireyin hakları arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir.

111. Ölçülülük ilkesi, “elverişlilik”, “gereklilik” ve “orantılılık” olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. “Elverişlilik”, öngörülen müdahalenin, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, “Gereklilik”, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını, yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, “Orantılılık” ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

112. AİHM de mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Sözleşme’ye uygunluğunu denetlerken, yapılan müdahalenin kamu yararı ya da genel yararı amaçlamasının yanı sıra toplumun genel yararı ile birey haklarının korunması arasında adil bir dengenin de gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede bireylerin, mülklerinin değeriyle orantılı makul bir bedel ödenmeden mülklerinden mahrum edilmeleri halinde yapılan müdahalenin ölçülü olmadığına hükmetmektedir. Bununla beraber Sözleşme ile korunan mülkiyet hakkı her durumda tam bedelin ödenmesini güvence altına almamaktadır. Ekonomik reform ya da sosyal adaleti gerçekleştirmek gibi geniş çaplı tedbirleri

uygulamaya yönelik istisnai durumlarda meşru kamu yararı amacıyla yoksun bırakılan mülkiyetin piyasa değerinin altında ödeme yapılmasını ölçülülük ilkesine aykırı bulmayabilmektedir (bkz. Sporrong ve Lönnroth/İsveç, B. No: 7151/75 ve 72/52/75, 23/9/1982, § 69; James ve diğerleri/İngiltere, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 54; Papachelas/Yunanistan, B. No: 31423/96, 25/3/1999, § 48; Lithgow ve diğerleri/İngiltere, B. No: 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81, 8/7/1986 § 120-121).

113. Somut olayda, Hatay ili İskenderun ilçesinde daha önce yapılmış olan iki adet demir-çelik fabrikasına, kamu yararı amacıyla ihtiyaç duyulması üzerine üçüncüsünün ilave edilmesi için, uyuşmazlık konusu taşınmazı da içine alan büyük çaplı bir kamulaştırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Dosyadaki bilgilerden görüldüğü kadarıyla, idarece kamulaştırma bedelleri takdir edilmiş, kamulaştırma bedelini düşük bulan taşınmaz sahipleri tezyidi bedel davası açmışlardır. Bu bağlamda, başvuruculların da uyuşmazlık konusu taşınmazları dışında kalan birçok taşınmazları için (Karayılan köyü 51, 63, 77, 359, 360, 361, 516 ve 517 parsel sayılı taşınmazlar) açtıkları bedel artırma davasını kazanıp taşınmaz bedellerini aldıkları görülmektedir. Bu durumda, meşru kamu yararı amacıyla yoksun bırakılan mülkiyet için, piyasa değerinin altında ödeme yapılmasını gerektiren ekonomik reform ya da sosyal adaleti gerçekleştirmek gibi geniş çaplı tedbirleri uygulamaya yönelik istisnai bir durumun bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

114. Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen ve temel öğesinin “kamu yararı” olduğu kabul edilen kamulaştırma, bir taşınmaz üzerindeki özel mülkiyet hakkının, malikin rızası olmaksızın, kamu yararı için ve karşılığı ödenmek koşuluyla devlet tarafından sona erdirilmesidir. Kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddenin birinci fıkrasında; "Devlet ve kamu tüzelkişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir" denilmektedir. Kamu yararı bulunması, kamulaştırma kararının yasada gösterilen esas ve usullerine uyulması, gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal öğeleridir (AYM, E.2004/25, K.2008/42, K.T.17/1/2008).

115. Kamulaştırma işleminin yapıldığı tarihte, 210 nolu taşınmazın zilyedi olan başvurucular, mülkiyeti çekişmeli bulunan taşınmazın kamulaştırılması işlemi üzerine önce bedel artırma davası açmışlar, ancak taşınmazın tapuda kendi adlarına kayıtlı olmaması nedeniyle bu davalarını atiye terk edip onun yerine taşınmazın TDÇİ adına tapuya tespitine itiraz davası açmışlardır. TDÇİ ise adlarına tapuya tescil edilen fakat mülkiyeti çekişmeli bulunan taşınmaz için başvuruculara herhangi bir bedel ödemeden, üzerine fabrika atıkları ve cüruf dökmek suretiyle taşınmazı fiilen kullanmaya devam etmiştir.

116. Bakılan uyuşmazlıkta olduğu gibi, maliki konusunda ihtilaf bulunan bir taşınmaza ait mülkiyet hakkının varlığını tespit mahkemelere bırakılmıştır. Buna göre, kıyılar dâhil taşınmaz mallarda mülkiyet hukukuna yönelik, hakkın özünü ilgilendiren uyuşmazlıkların çözümü adli yargının görev alanı içerisinde kalmaktadır (Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E.1996/5, K.1997/3, K.T. 28/11/1997). Bunun için, bir taşınmaz üzerinde hak iddia eden kişinin söz konusu hakkın varlığını mahkeme önünde ispat etmesi gerekir.

117. Diğer yandan, hukuk devletinin asli unsurları arasında yer alan hukuki belirlilik veya güvenlik ilkesi, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı temin etmekte ve kişilerin mahkemelere güvenine katkıda bulunmaktadır. Birbiriyle uyuşmayan mahkeme kararlarının sürüp gitmesi, yargı sistemine itimadı azaltarak, yargısal bir belirsizliğe yol açabilir (Bkz.

Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

118. Ancak, bireylerin makul güvenlerinin korunması ve hukuki güvenlik ilkesi, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Aynı yöndeki AİHM kararları için bkz. Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürülememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden, kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38).

119. Mahkeme içtihatlarındaki değişim yargı organlarının takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup, böyle bir değişiklik özü itibarıyla, önceki çözümün tatminkâr bulunmaması anlamına gelir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. S.S.Balıklıçeşme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi ve diğerleri/Türkiye, B. No: 3573/05 … 17293/05, 30/11/2010, § 28). Ancak, aynı hususta daha önce çıkan kararlardan farklı bir hüküm kurulması halinde, mahkemelerce, bu farklılaşmaya ilişkin makul bir açıklama getirilmesi gerekmektedir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Stoilkovska/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 29784/07, 18/7/2013, § 49).

120. İskenderun Tapulama Mahkemesinde görülen ve kamulaştırmayla mülkiyetin idareye geçtiği gerekçesiyle reddedilen tespite itiraz davalarının Yargıtay tarafından bozulması üzerine, mahkemece bozulan kararlardan birinin (Karayılan Köyü 235 parsele ilişkin dosya) dosyası öncü dosya seçilerek ilk kararda direnilmiş, ısrar kararını temyizen inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 23/12/1987 tarihli ve 1987/7-431, K.1987/1077 sayılı kararında; "Genel mahkemelerden, kadastro mahkemesine intikal eden davalara Kadastro Kanunu'nda yazılı kurallara göre kaldığı yerden devam edilir ve uyuşmazlık, aktarılan davanın açıldığı gündeki hukuksal duruma göre çözümlenir. Kamulaştırma Kanunu'nun 30. maddesi hükmüne göre; bir idarenin, diğer bir idareye ait taşınmazı kamulaştırma yetkisi yoktur. Her iki idare ancak anlaşma yolu ile işi halledebilirler. Buna rağmen verilen bir kamulaştırma kararı yok hükmündedir ve Kamulaştırma Kanunu'nun öngördüğü bir kamulaştırma işlemi olarak kabul edilemez. Nitekim, aynı Yasanın 1. maddesi hangi taşınmazlar hakkında kamulaştırma kararının verilebileceğini açıkça belirtmiştir. Olayda, genel mahkemedeki davanın açılmasından (dava 30/5/1968 tarihinde açılmış, taşınmazın tapulama tespiti ise 20/4/1969 tarihinde yapılmıştır.) önce alınan 3/2/1968 tarihli kamulaştırma kararı yok hükmünde olduğu için M.K.un 633. maddesinin ikinci hükmü uyarınca mülkiyetin geçtiği söylenemez. Mülkiyet, dava ve tespit tarihinden sonra, 3/7/1969 günü tapu memuru huzurunda 3522 sayılı Yasaya göre meccanen yapılan ferağ takriri üzerine davalı T. Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne geçmiştir. Mahkemenin, bu gerçeği dikkate almayarak tespit gününden sonra tapuda yapılan intikale göre hüküm kurması usul ve yasaya aykırıdır. O halde mahkemece, dava günündeki hukuksal duruma göre uyuşmazlığın çözülmesi gerekir" gerekçesiyle direnme kararını bozmuştur.

121. Uyuşmazlık konusu 210 nolu taşınmaz ve aynı kapsamda bulunan diğer taşınmazlar için açılan tespite itiraz davalarında bu karara uyularak, kamulaştırmaya itibar edilmemiş, taşınmazlara tespit öncesinde, kazandırıcı zamanaşımı süresi boyunca malik sıfatıyla zilyet olunduğu gerekçesiyle davalar davacılar lehine sonuçlandırılmıştır.

122. Başvuru konusu 210 nolu parsel için men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davasında verilen kararı temyizen inceleyen Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, 30/6/2009 tarihli ve E.2009/5114, K.2009/10567 sayılı kararında; "Dosyada bulunan kanıt ve belgelerden dava

konusu taşınmazın 3 Şubat 1968 tarihinde kamulaştırıldığı ve bu davanın davacıları tarafından kamulaştırma bedelinin artırılması davası açıldığı gözetilerek dava konusu taşınmaza ilişkin kamulaştırma işleminin idari yönden kesinleştiği ve mülkiyetinin de idareye geçtiği, bu itibarla kamulaştırmasız el atmadan bahsedilemeyeceği nazara alınarak davanın reddine karar verilmesi gerekirken, taşınmaza davalıların kamulaştırma olmaksızın el attıkları ve dava konusu taşınmazın üzerine fabrika atıkları ile cüruf döktükleri, taşınmazı işgal ettikleri ve taşınmazı haksız olarak ellerinde bulundurdukları gerekçesiyle hüküm kurulması doğru görülmemiştir" kanaatine ulaşarak, ilk derece mahkemesinin müdahalenin men'ine, ecrimisil ve tazminata hükmedilmesine ilişkin kararını bozmuş, mahkemece bozma kararına uyularak ve aynı gerekçeyle dava reddedilmiştir. Böylece, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, kamulaştırma kararının yok hükmünde olduğu gerekçesinin tam tersi bir sonuca ulaşılmıştır.

123. Dairece, Hukuk Genel Kurulunun dayandığı gerekçenin aksi yönde bir neticeye varılırken dayanılan gerekçe yeterli ve tatmin edici değildir. Daha açık bir ifadeyle, Hukuk Genel Kurulu, kamulaştırma kararının yok hükmünde olduğu kanaatine ulaşırken, Kamulaştırma Kanunu'nun 1. ve 30. maddelerindeki, ancak özel mülkiyetteki taşınmazların kamulaştırılabilip kamu malının kamulaştırılamayacağına, bir idarenin diğer bir idareye ait taşınmazı yalnızca anlaşma yoluyla devralabileceğine ilişkin hükümlere dayanmış iken, Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesi, kanundaki bu açık hükmün tersi yönünde bir sonuca nasıl ulaştığını izah etmemiş, Hazine adına kayıtlı olan taşınmaz üzerinde yapılan kamulaştırmanın hangi gerekçelerle geçerli olduğunu ortaya koymamıştır. Ayrıca kamulaştırmanın yapıldığı tarihte taşınmazın Hazine adına kayıtlı olmadığı, yahut Hazine adına olan tapunun hukuki dayanaktan yoksun olduğu gibi bir gerekçeye de dayanmamış, kısaca, "Kamu malının kamulaştırılamayacağı, ancak idari yoldan, anlaşarak devredilebileceği" ilkesini nasıl aştığını izah etmemiştir.

124. Kamulaştırmanın yapıldığı 3/2/1968 tarihinde başvuru konusu taşınmazın Hazine adına kayıtlı olduğu ve 3/7/1969 tarihinde mal müdürlüğünce TDÇİ'ye devir ve temlik edildiği tapu kaydı ve ilgili belgelerde görülmektedir.

125. Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 14/10/1996 tarihli ve E.1996/4525, K.1996/8235 sayılı kararıyla onanmış olan ve taşınmazın başvurucular adına tapuya kayıt ve tesciline karar veren İskenderun Kadastro Mahkemesinin, 18/4/1996 tarihli ve E.1995/13, K.1996/15 sayılı kararında ise; 210 nolu parselin Hazine adına idari yoldan tapunun oluşturulduğu 1961 yılına kadar davasız-aralıksız, malik sıfatıyla başvurucuların murisi tarafından kullanıldığı, Hazine adına idari yoldan tapunun teşekkül ettirildiği tarih itibarıyla başvurucuların murisi lehine kazandırıcı zamanaşımı yoluyla taşınmaz malı kazanma koşullarının meydana geldiği ve Hazine adına oluşturulan 26/12/1961 tarihli ve 96 nolu tapu kaydının hukuki dayanaktan yoksun olduğu gerekçesine dayanılmıştır. Daha net bir ifadeyle, mahkeme "Kamu malının kamulaştırılamayacağı" ilkesi kadar geçerli ve kuvvetli olan, "Kamu malının özel mülkiyete konu olamayacağı" ilkesini, Hazine adına kayıttan önce kazandırıcı zamanaşımı koşullarının oluştuğu, dolayısıyla Hazineye ait kaydın hukuki dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle karşılamıştır.

126. Aynı şekilde, başvuru konusu 210 parsel sayılı taşınmazla aynı saha içinde kamulaştırmaya konu edilen 26 parsel sayılı taşınmaz için başvuruculaların açtıkları kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle tazminat davasında, İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/7/1995 tarihli ve E.1995/229, K.1995/753 sayılı kararıyla; davalı idarenin başvuruculara ait taşınmaza kamulaştırmasız el koyduğu gerekçesiyle davanın (kısmen)

kabulüne ve tespit edilen bedel yatırıldığında Medeni Kanun'un 912. maddesi gereğince taşınmazın davalı idare adına tesciline, (taşınmazın değerini aşan fazlaya ilişkin tazminat talebinin reddine) karar verilmiş, sözkonusu karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 18/10/1995 tarihli ve E.1995/15539, K.1995/16742 sayılı kararıyla onanarak, hükmedilen tazminat başvuruculara ödenmiştir.

127. Karayılan Köyü 105, 225, 231, 238, 286 ve 421 nolu parseller için açılan kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle tazminat davaları da aynı derece mahkemesinin, aynı gerekçeyle verdiği kararlarla davacılar lehine sonuçlanmış, bu kararlar yine Yargıtay 5. Hukuk Dairesince onanmıştır.

128. Başvuruculara ait 26 parsel sayılı taşınmaz ile sayılan diğer taşınmazlar (Bkz. §. 127) için, idarenin kamulaştırmasız elkoyma nedeniyle başvuruculara ve diğer davacılara tazminat ödemesine ve tespit edilen bedel yatırıldıktan sonra taşınmazın davalı idare adına tesciline hükmedilirken, başvuru konusu 210 parsel sayılı taşınmaz için men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat istemi, "Kamulaştırma kesinleşmiştir" gerekçesiyle reddedilmiş, aynı mahkeme ve Yargıtayın aynı Dairesinin verdiği birçok kararda kamulaştırmanın geçerliliği konusunda birbirine taban tabana zıt bir sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuç, kesinleşen mahkeme kararıyla taşınmaz mülkiyetine kavuşan başvuruculaın mülkiyet hakkının ortadan kalkmasını netice vereceğinden dolayı, kesin hükmün etkisini izale edecek mahiyettedir.

129. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin, başvuru konusu uyuşmazlıkta kamulaştırmanın geçerliliğine dair değerlendirmelerinin, başvuruculaın açtıkları davaya konu olayların farklılığından kaynaklanmadığı, hem kendisinin eski içtihatlarıyla, hem de 7. Hukuk Dairesinin ve Hukuk Genel Kurulunun farklı davalarda verdiği aynı konudaki ilamlarıyla çelişki oluşturduğu anlaşılmaktadır. Benzer olaylar çerçevesinde verilen mahkeme kararlarında görülebilecek tutarsızlıklar, hukuki belirsizlik oluşturmaları nedeniyle, Anayasa Mahkemesinin yapacağı incelemede dikkate alınacaktır.

130. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak, uygulamadaki birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmaları, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkartır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca, böyle bir algının toplumda yerleşmesi halinde, bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal,[GK] B. No: 2013/6932, § 64, 6/1/2015).

131. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Karayılan Köyündeki taşınmazların kamulaştırma yoluyla TDÇİ'ye devrine ilişkin dosyalarda, kamulaştırmanın yok hükmünde olduğu içtihadını koymuş, 7. Hukuk Dairesi tespite itiraz davalarını davacılar lehine sonuçlandırmış, 5. Hukuk Dairesi de Genel Kurulun kararı doğrultusunda, kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davalarında, kamulaştırmanın yok hükmünde olduğu yani taşınmazlara kamulaştırmasız el atıldığı gerekçesiyle verilen tazminat kararlarını istikrarlı bir şekilde onamıştır. Bu nedenle, açtıkları tespite itiraz davasını kazanarak taşınmazın hükmen maliki olan başvuruculaın, malik sıfatıyla açtıkları müdahalenin men'i, ecrimisil ve tazminat davasında, kamulaştırmanın yok hükmünde olduğuna, el atmanın da kamulaştırmasız el atma niteliğinde bulunduğuna dair, hukuki belirlilik ilkesi ışığında kendi davalarında

verilecek karara ilişkin makul bir güvenin oluştuğunun kabulü gerekir. Dolayısıyla, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin, Hukuk Genel Kurulu ve kendisinin eski içtihatlarına ters bir şekilde, kamulaştırmanın geçerli olduğu, kamulaştırmasız el atmanın bulunmadığı ve mülkiyetin idareye geçtiği hususları bakımından farklı bir değerlendirme yapması, her ne kadar takdir yetkisi kapsamında kabul edilebilirse de mevcut başvurunun koşullarında öngörülebilir değildir ve gerekçelendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu gereksinim değinilen (Bkz. § 129) açıklamalarla birlikte dikkate alındığında daha bariz şekilde ortaya çıkmaktadır.

132. Anayasa Mahkemesi bu nedenlerle, başvuruculaın davasının ne şekilde sonuçlanması gerektiğine dair herhangi bir çıkarım yapmamakla birlikte, başvuru konusu uyuşmazlığa ilişkin kararla; taşınmazın aynına ilişkin olarak başvurucular lehine verilen ve kesinleşmiş bulunan kararın etkisiz hale getirilmesinin başvurucular için öngörülemez olduğunu, yine nihai yargılama makamını oluşturan Yargıtay daireleri, dairelerle Hukuk Genel Kurulu ve bir dairenin istikrar kazanmış bir içtihadından farklılık gösteren yeni bir içtihadı arasındaki yorum farklılıklarının, benzer nitelikteki davaların karara bağlanması sürecinde hukuki belirsizliğe yol açtığını ve başvurucular için öngörülemez olduğunu değerlendirmektedir.

133. Başvurucular, yaklaşık otuz yıl süren tespite itiraz davası sonucunda, hükmen uyuşmazlık konusu taşınmazın mülkiyetini kazanmışlar, taşınmaz üzerine dökülen ve bilirkişi raporuna göre kaldırılması büyük mali külfet gerektiren fabrika atıkları ve cüruf nedeniyle, mülkiyet hakkının malike sağladığı kullanma ve yararlanma hakkından istifade edememelerinden dolayı müdahalenin men'i, ecrimisil ve tazminat davası açmışlar, mahkeme tarafından ise yaklaşık onbeş yıl süren yargılama sonucunda, taşınmazın 1968 yılında kamulaştırıldığı ve mülkiyetin idareye geçtiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

134. Başvurucular, taşınmazın kamulaştırılmasına yönelik işlemin yok hükmünde olduğunu, zira kamulaştırmanın yapıldığı tarihte taşınmazın Hazine adına kayıtlı bulunduğunu, geçerli bir kamulaştırmanın varlığının kabulü durumunda ise kendilerine kamulaştırma bedeli ödenmesi gerekirken, hiçbir şekilde kamulaştırma bedeli ödenmediğini ileri sürmektedirler. Kamulaştırma bedelinin ödendiğine dair dosyada da herhangi bir bilgi-belge veya iddia bulunmamaktadır.

135. Öte yandan, 27/7/2007 tarihinde yapılan kıyı-kenar çizgisi tespit işlemi ile uyuşmazlık konusu parselin tamamı kıyı-kenar çizgisi içerisinde bırakılmış, hâlihazırda da kıyı-kenar çizgisi içerisinde bulunmasına rağmen idarece tapu iptali yapılmadığından dolayı mülkiyetin tapuda halen başvurucular adına kayıtlı olduğu anlaşılmıştır.

136. Davalı idareler bir yandan tapuda mülkiyeti halen başvuruculara ait olan taşınmazı fiilen kullanmaya devam etmekte, diğer yandan da bunun karşılığında başvuruculara herhangi bir bedel ödememektedirler. Başvuruculara gelince, taşınmaza hükmen ve tapu kaydına göre malik olmalarına karşın mülkiyet hakkının bahşettiği imkânlardan yararlanamamaktadırlar. Bu ise başvurucular üzerinde orantısız bir yük teşkil etmektedir.

137. Sonuç olarak, 210 nolu taşınmazın kamulaştırılması işleminin hukukiliği konusunda, kararlar arasında ittifak bulunmamakla birlikte, taşınmazın fiili kamulaştırma neticesinde davalı idarelerin kullanımına geçtiği, davalıların taşınmaz üzerine, kaldırılması büyük mali külfet gerektiren miktarda fabrika atığı ve cüruf dökmesinden dolayı, başvuruculaın hükmen maliki oldukları taşınmazı kullanamadıkları, davalıların kamulaştırma bedeli ödemeden tasarruf ettikleri taşınmazı, başvuruculaın mülkiyetine geçtikten sonra ve halen işgal ettikleri, mülkiyetin başvuruculara geçmesinden sonra da devam eden bu fiili durum

nedeniyle başvuruculara ecrimisil ve tazminat ödemedikleri, kamu makamlarının (idare ve yargı mercilerinin) kamu ile birey arasında adil bir denge kuramadıkları anlaşılmakta olup, tüm bu durumların başvurucular üzerinde aşırı bir yük teşkil ettiği dikkate alındığında, başvuruculara Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

b. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

138. Başvurucular, 1997 yılının aralık ayında açılan men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davasına ilişkin yargılamanın, makul süreyi aşacak biçimde, ancak 15 yıla yaklaşan bir sürede tamamlanarak Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

139. Adalet Bakanlığı görüş yazısında; Anayasa Mahkemesinin yargılama süresinin makul olup olmadığını her olayın kendine özgü koşulları ve özellikle davanın karmaşık olup olmadığı, başvurucunun yargılama sürecinde gösterdiği tavır ve davranışları, kamu otoritelerinin özellikle yargılama organlarının tutumları, davanın başvurucu açısından taşıdığı değer gibi ölçütleri dikkate alarak karar verdiğini, somut davanın yaklaşık onbeş yıl sürdüğünü dile getirmiştir.

140. Başvurucular Adalet Bakanlığı görüş yazısına karşı beyanlarında; davanın uzun sürmesinin kendi kusurlarından kaynaklanmayıp mahkemenin işleyişinden ileri geldiğini, yargılama süresinin aslında onbeş yıl değil kırk yılı aştığını, zira, otuz yıllık hukuk mücadelesinin ardından 1997 yılında hükmen tapularına kavuştuklarını fakat kararı icra ettiremedikleri için yaklaşık onbeş yıl süren ikinci bir davayı açmak zorunda bırakıldıklarını, yargılama süresi hesaplanırken kırk yılı aşkın süredir taşınmazı kullanamadıkları gerçeğinin nazarı dikkate alınması gerektiğini beyan etmişlerdir.

141. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

142. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."

143. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

144. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No:2012/13, 2/7/2013, § 39).

145. Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti

nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunması, adaletin gerektiği şekilde temini ve hukuka olan inancın muhafazası olup, hukuki uyuşmazlığın çözümünde gerekli özenin gösterilmesi gereği de yargılama faaliyetinde gözardı edilemeyeceğinden, yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir (Güher Ergun ve diğerleri, § 40).

146. Makul süre incelemesinde; yargılamaya intikal eden maddi vakıalar ve ispat araçlarından oluşan dava malzemesinin veya uygulanacak hukuk kurallarının karmaşık olması; tarafların genel olarak yargılama sürecindeki tutumu, yargılama sürecinin uzamasındaki etkisi ve usuli haklarını kullanırken gereken dikkat ve özeni gösterip göstermedikleri; yargı makamları yanında dava süreciyle ilgili kamu gücü kullanan tüm devlet organlarına atfedilebilir yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliğinden kaynaklanan bir gecikme olup olmadığı ve yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilip gösterilmediği; başvurucu için hukuki korumanın bir an önce gerçekleştirilmesindeki yararının ne olduğu gibi davanın niteliği ve niceliğine ilişkin birçok hususun birlikte değerlendirilerek karar verilmesi gerekmektedir (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58)

147. Başvuru konusu olayda, başvurucular, zilyetliklerinde olan 210 nolu taşınmazın, Toprak Tevzi Komisyonunca 1961 yılında Hazine adına tespit görerek, aynı tarihli tapu kaydına istinaden Hazine adına tescil edilmesi, TDÇİ tarafından, taşınmazlar üzerinde fabrika kurulmaya başlanması üzerine, 3/7/1969 tarihli ve 76 sayılı tapu kaydıyla, Hazine adına tescilli bulunan taşınmazın, mal müdürlüğünün devir ve temliki sonucunda TDÇİ adına tescili üzerine tespite itiraz davası açmışlar, Mahkeme, otuz yıla yaklaşan bir yargılama sürecinin sonunda 18/4/1996 tarihinde, gayrimenkulün kadastro tespitinin ve komisyon kararının iptaliyle taşınmaz mülkiyetinin başvurucular adına tapuya kayıt ve tesciline karar vermiştir.

148. Başvurucular, bu kez mülkiyet haklarına dayanarak anılan parsel için davalı idareye karşı 19/12/1997 tarihinde men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davası açmışlar, Asliye Hukuk Mahkemesi yaklaşık 10 yıl 10 ay sonra davanın kısmen kabulü ile davalıların 210 parsel sayılı taşınmaza yapmış oldukları müdahalenin men'ine, bir miktar tazminat ve ecrimisilin başvuruculara ödenmesine karar vermiştir. Yaklaşık 11 yıl süren ilk derece mahkemesi sürecinde davaya birçok hâkim nezaret etmiş ve çok sayıda duruşma yapılmıştır.

149. İlk derece mahkemesi aşamasında ilki 17/6/1998 tarihinde, ikincisi 7/7/2000 tarihinde olmak üzere iki defa keşif yapılmıştır. Yapılan ilk keşifte paftanın zemine tatbiki sonucunda uyuşmazlık konusu yerin 210 nolu parselle örtüştüğü, taşınmaza cüruf ve atık maddelerle yapılan dolgunun miktarı, bir yıllık ecrimisil bedelinin ne olduğu ve cürufun taşınmazdan tamamen temizlenmesi için yapılması gerekli masrafın miktarı yönünde tespitler yapılmıştır. Davalı idare tarafından bilirkişi raporuna itiraz edilerek yeniden bir bilirkişi incelemesi talep edilmiştir. Yeniden yapılan keşif-bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen rapor birincisi ile genel olarak benzerlik göstermektedir. Farklı olarak, ilk raporda sadece kuru soğan üretimi esas alınarak ecrimisil miktarı tespit edilmiş iken ikincisinde, arazide üretilmesi muhtemel ürün çeşidi artırılarak farklı bir miktar tespit edilmiştir.

150. 210 nolu parselin başvurucular adına olan tapusunun iptal edilerek taşınmazın ½ sinin kendisi adına tescili için Zeliha Kayış tarafından 29/9/2000 tarihinde aynı mahkemeye dava açılması üzerine, eski esası 2000/993 olan ve başvuruya konu davayla birleştirilen dosya ayrılarak dava yeni esas üzerinden yürümüş, İskenderun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin

1/12/2005 tarihli ve E.2004/467, K.2005/3195 sayılı kararıyla, taşınmazın ½'sinin tapusu iptal edilerek davacı Zeliha Kayış adına tescil edilmiş, karar 6/12/2007 tarihinde bu şekilde kesinleşmiştir.

151. Mahkeme her iki dosyayı 26/4/2002 tarihinde birleştirmiş, ikibuçuk yıl kadar yargılamayı birlikte sürdürdükten sonra 5/10/2004 tarihinde dosyaların ayrılmasına karar vererek E.2004/467 sayılı dosyayı, uyuşmazlığa konu dava için bekletici mesele yapmıştır. E.2004/467 sayılı dosya hakkında karar verildikten sonra, tarafların talepleri de dikkate alınarak sözkonusu dosyanın kesinleşmesi beklenilmiş, 6/12/2007 tarihinde kesinleşmesi üzerine, uyuşmazlık konusu dosya hakkında 21/10/2008 tarihinde karar verilmiştir.

152. İlk derece yargılamasının uzun sürme nedenlerine bakıldığında; rapor sonuçları geneli itibarıyla benzer olan birden fazla keşif yapılmasının, ilk keşifte rapor ibrazı için on gün süre verilmesine rağmen, inşaat bilirkişisinin raporunu bir yıl dört aydan daha fazla bir süre geçtikten sonra mahkemeye teslim etmesinin, her hakim değişikliğinde birbirinin tekrarı mahiyetinde duruşmalar yapılmasının, tapu kaydı, kamulaştırmanın yapılıp yapılmadığı gibi hususlar için taraflardan ve kamu kurumlarından tekrarlayan bilgi-belge taleplerinin, sonradan ayrılıp işbu uyuşmazlık için bekletici mesele yapılmasına, yani öncelikle karara bağlanması gerekli görülmesine rağmen davanın, E.2004/467 sayılı dava ile birleştirilerek yaklaşık ikibuçuk yıl birikte yargılama yapılmasının, beklenilen dosya hakkında verilen kararın kesinleşmesinin üzerinden on aydan daha uzun bir süre geçtikten sonra karar verilmesinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Değinilen bu hususlar başvuruculardan kaynaklanmayan ve yargılamanın işleyişi ile ilgili sorunlar olduğundan, bu konularda başvuruculara atfedilecek bir kusur bulunmamaktadır.

153. Davacıları ve davalıları tarafından temyiz edilen davanın temyiz incelemesi yaklaşık 5 ay sürmüş ve ilk derece mahkemesi kararı bozulmuştur. Bozma kararına karşı yapılan karar düzeltme talebi ise yaklaşık 11 ay sonra karara bağlanmıştır. Mahkemenin 27/1/2011 tarihinde bozmaya uyma kararı verip 31/3/2011 tarihinde davayı reddetmesi üzerine davacılar 27/5/2011 tarihinde temyize gitmişler, 24/1/2012 tarihinde karar onanmış, karar düzeltme talebi de 1/11/2012 tarihinde reddedilerek karar kesinleşmiştir.

154. Gerek 11 yıl kadar devam eden ilk derece mahkemesi süreci, gerekse 15 yıla yaklaşan toplam yargılama süresi göz önünde bulundurulduğunda yargılama süresinin makul olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

155. Sonuç olarak, Asliye Hukuk mahkemesinde görülen men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat davasının toplam 15 yıla yaklaşan bir süre sonucunda neticelendiği, uyuşmazlığın konusu ve hukuki mesele, tarafların sayısı, nizalı taşınmaz adedi gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, yargılamanın bu kadar uzun sürmesini gerektirecek derecede davanın karmaşık olmaktan uzak olduğu, ayrıca başvuruculların tutumunun veya usuli haklarını kullanırken gösterdikleri tavırların davanın uzamasına sebebiyet verdiğine dair bir bilginin bulunmadığı anlaşılmıştır.

156. Açıklanan nedenlerle, başvuruculların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. maddesi Yönünden

157. Başvurucular, hükmen tapusuna sahip oldukları taşınmazın mülkiyetini, men'i müdahale, ecrimisil ve tazminat talebiyle açtıkları davada hukuka aykırı olarak verilen ret kararıyla kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişler, "İhlalin tespitini,

mülkiyet, adil yargılanma ve makul sürede yargılanma hakkını ihlal eden kararın ortadan kaldırılarak, ağır mülkiyet hakkı ihlalini önleyecek bir karar verilmesinin temini yönünde karar verilmesini" talep etmişlerdir.

158. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir. "

159. Başvuruculaın mülkiyet ve makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikayetleri kabul edilebilir bulunmakla birlikte, maddi ve manevi tazminat ödenmesi yönünde bir taleplerinin olmadığı dikkate alınarak tazminat konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmetmek gerekmektedir.

160. Başvuruculaın mülkiyet ve adil yargılanma haklarının, idari ve yargısal faaliyetler nedeniyle ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

161. Başvurucular tarafından yapılan 172,50 TL harç, kullanılmayan 150,00 TL masraf avansı ile 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.822,50 TL yargılama giderinin müştereken başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvuruculaın,

1. Taşınmazın kıyı-kenar çizgisinde kaldığına ilişkin şikayetlerinin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Taraf teşkilinin sağlanmadığına ilişkin şikayetlerinin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Eksik incelemeye dayalı karar verildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkının ihlali iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. İhlâlin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili Mahkemesine gönderilmesine,

E. Başvurucular tarafından yapılan 172,50 TL harç, kullanılmayan 150,00 TL masraf avansı

ile 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.822,50 TL yargılama giderinin müştereken BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ GÜRBÜZ VE HASAN BAYAR

B. No: 2013/568 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/568

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ GÜRBÜZ VE HASAN BAYAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/568)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucular : 1- Ali GÜRBÜZ

2- Hasan BAYAR

Vekili : Av. İnan AKMEŞE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Ülkede Özgür Gündem Gazetesinin (Gazete) 25/6/2006 tarihli nüshasında yayımlanan bir yazı nedeniyle ilgili gazete nüshasına el konulması, başvurucular hakkında kamu davası açılması ve altı yıl beş ay süren yargılama sonucunda kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün, duruşmada hazır bulunma hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 2/1/2013 tarihinde İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçeler ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 26/7/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesi

Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 7/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 2/11/2014 tarihli görüş yazısı 13/1/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu, görüşünü süresi içinde, 28/1/2014 tarihinde, Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu Ali Gürbüz, İstanbul'da basılıp yayımlanan Gazetenin imtiyaz sahibidir. Hakkında verilen cezalar nedeniyle yurt dışına çıkmış olup halen Almanya'da yaşamaktadır. Başvurucu Hasan Bayar ise Gazetenin sorumlu yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır ve birinci başvurucu yönünden belirtilen nedenlerle yurtdışına çıkmış olup halen İsviçre'de yaşamaktadır.

8. Gazetenin 25/6/2006 tarihli ve 847 sayılı nüshasının birinci ve dördüncü sayfalarında birbirinin devamı niteliğinde bir haber yazısı yayımlanmıştır. Gazetenin birinci sayfasında sürmanşet kısmında yer verilen "Mustafa Kemal güncellensin" başlıklı haber yazısı şöyledir:

"Öcalan, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki Türk-Kürt ittifakı sayesinde bölünmekten kurtulduğunu söyledi.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, Mustafa Kemal'i sık sık gündeme getirmesinin bir anlamı olduğuna işaret ederek, Mustafa Kemal'in güncellenmesi gerektiğini söyledi. Kimilerinin Mustafa Kemal'le ilgili düşüncelerine kızdığını ifade eden Öcalan, 'Mustafa Kemal her şeyden önce her konuda kendine bilimi esas alan bir liderdi. Bu durum önemlidir. Okuduğu dört bin kitap incelenirse ne demek istediğim daha iyi anlaşılır" dedi. Öcalan, Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Kürt ittifakı sayesinde Türkiye'nin bölünmekten kurtulduğunu vurgulayarak 'Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nda Kürtlerle stratejik ittifakın önemini çok iyi kavramıştır ve bu ittifakı gerçekleştirmiştir. Bunun gereği olarak Erzurum ve Sivas Kongrelerini gerçekleştirmiştir' dedi. "

9. Gazetenin dördüncü sayfasında, birinci sayfadaki haber yazısının devamına yer verilmiştir. "İttifak Türkiye'yi bölünmekten kurtardı" başlıklı yazıda Abdullah Öcalan'ın ulus-devlete ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öcalan'a göre İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya, İspanya, İngiltere gibi ülkeler üç yüzyıl önce inşa edilmeye başlayan ulus devleti aşmışlardır. Öcalan'a göre Mustafa kemal Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda Kürtlerle stratejik ittifak yapmış ve bunun sonucu olarak Erzurum ve Sivas Kongrelerini gerçekleştirmiştir. Öcalan, Mustafa Kemal'in Kürt karşıtı olmadığını, Onun görüşlerinin Kemalistler tarafından inkar edildiğini, 1921 Anayasası'nın daha demokratik bir Anayasa olduğunu, Misak-ı Milli'nin Türkiye'nin demokratikleşmesinde bugün katkısı olacağını iddia etmektedir. Daha sonra Öcalan, Kurtuluş Savaşında "Kürtlerle Türkler arasında yaşanan ittifakın" önemine değinmekte ve bu ittifak yapılmamış olsaydı "Kürtlerin yaşadığı Kürdistan Coğrafyasının" bugün daha çok parçaya bölünmüş olacağını, Erzurum, Diyarbakır ve Van gibi illerin Ermenistan sınırında kalmış olacağını, Türkiye'nin Konya, Niğde, Nevşehir gibi İç Anadolu'ya sıkışmış bir ülke olacağını savunmaktadır. Öcalan, Mustafa Kemal Atatürk'ün

liderliğindeki ittifak yapılmamış olsaydı Türkiye ve Ortadoğu coğrafyasının nasıl şekilleneceğini ve İngiliz emperyalizminin egemenliğinde kalacağını kendi bakış açısından anlatmıştır. Öcalan'a göre Cumhuriyeti Kuran ve yaşatmaya çalışan Mustafa Kemal sonuçta "ihtilalcı bir kişiliğe sahipti" ve emperyalizm tehlikesini de gördüğü için 1925 sonrasında Cumhuriyeti korumak amacıyla hareket etmiştir.

10. Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığınca, Gazetenin birinci ve ikinci baskısının 25/6/2006 tarihli 847. sayısının birinci sayfasında yer alan "Mustafa Kemal güncellensin" başlıklı ve devamı dördüncü sayfada yer alan "İttifak Türkiye'yi bölünmekten kurtardı" başlıklı haber yazılarında "… ittifak sağlanmamış olsaydı Kürtlerin yaşadığı Kürdistan coğrafyası bugün daha çok parçaya bölünmüş olurdu. Bugün doğudaki toprakların çoğu; Erzurum, Van, Diyarbakır gibi iller, Ermenistan sınırlarında kalacaktı. Irak tamamen Araplaşacaktı, …" gibi ifadelere yer verilerek terör örgütü propagandasının yapıldığı gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır.

11. Cumhuriyet Başsavcılığı, 25/6/2006 tarihinde Beyoğlu Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesinden 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesi ve 25. maddesinin ikinci fırkası gereğince Gazete'nin ilgili nüshasına el konulmasını talep etmiştir. Beyoğlu 2. Sulh Ceza Mahkemesi, 25/6/2006 tarihli karar ile talep doğrultusunda Gazete'nin ilgili nüshasına el konulmasına karar vermiştir. Başvurucu, söz konusu el koyma kararına karşı itiraz yoluna gidilip gidilmediğini bildirmemiştir.

12. Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı, 28/6/2006 tarihinde, Başvurucu Hasan Bayar'ın şüpheli sıfatıyla ifadesine başvurmuştur. Başvurucu Hasan Bayar ifadesinde, soruşturma konusu yazıların haber amaçlı olduğunu ve terör örgütü propagandası yapılmadığını söylemiştir.

13. Yukarıda sözü edilen yazı nedeniyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. ve 7. maddelerinin ikinci fıkraları uyarınca cezalandırılmaları talebini içeren Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığının 29/6/2006 tarihli iddianamesi ile başvurucular hakkında Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. İddianamenin ilgili kısımları şöyledir:

"… sahibi ve sorumlu Yazı İşleri müdürü olduğu günlük yayınlanan Ülkede Özgür Gündem isimli gazetenin 25 Haziran 2006 tarih ve 847. Sayısının 1. sayfa(sın)da 'Mustafa Kemal Güncellensin' başlıklı yazıda,'… Öcalan, Türkiye'nin Kurtuluş savaşındaki Türk-Kürt ittifakı sayesinde bölünmekten kurtulduğunu söyledi. Kürt Halk önderi Abdullah Öcalan, Mustafa Kemal'i sık sık gündeme getirmesinin bir anlamı olduğuna işaret ederek, Mustafa Kemal'in güncellenmesi gerektiğini söyledi.' 4. sayfada 'İttifak Türkiye'yi Bölünmekten Kurtardı." Başlıklı yazıda, Kürtlerin yaşadığı Kürdistan coğrafyası bugün daha çok parçaya bölünmüş olurdu. Bugün doğudaki toprakların çoğu; Erzurum, Van, Diyarbakır gibi iller, Ermenistan sınırlarında kalacaktı…' ibarelerle ve Beyoğlu 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 25.6.2006 gün ve 2006/2321 Müt El Konulmasına dair kararından (Şüphelilerin üzerine atılı suçu işlediği anlaşılmakla) anlaşılmakla; Şüphelilerin yargılanmasının Mahkemenizce açılıp yapılarak 3713 Sayılı Kanunu 6/2-son ve 7/2-son maddesi gereğince cezalandırılmasına karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunur."

14. Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi 5/7/2006 tarihli tensip (duruşmaya hazırlık) tutanağında, başvuruculaların adli sicil kayıtlarının istenmesine, başvuruculaların sanık sıfatıyla ve davetiye yoluyla duruşmaya çağrılmalarına, dava konusu yayının periyodu konusunda ilgili kolluk biriminden bilgi istenmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte aynı Mahkeme

6/12/2006 tarihli kararı ile görevsizlik kararı vererek dosyanın (4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun –mülga– 250. maddesi uyarınca görevli ve yetkili) İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

15. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 8/2/2007 tarihli tensip tutanağında başvuruculaların çağrılmalarına, duruşma gününün 7/6/2007 tarihi olarak belirlenmesine karar vermiştir. Başvurucular, 7/6/2007 tarihli duruşmaya gelmemişlerdir. Mahkeme, Gazetenin 2006 Yılı Mayıs ayındaki ortalama fiili satış miktarı ve birim fiyatı konusunda bilgi istenmesine, bu konuda edinilen bilgi çerçevesinde başvuruculara ön ödeme tebligatı yapılıp yapılmayacağının değerlendirilmesine, duruşmanın 11/9/2007 tarihine ertelenmesine karar vermiştir. 11/9/2007 tarihli açık duruşmaya başvurucular gelmemişlerdir. Duruşma sonunda başvuruculara isnat edilen suçun 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 75. maddesinde düzenlenen "önödeme" uygulaması kapsamında kaldığı Mahkemece tespit edilerek başvuruculara "duruşmaya gelmedikleri taktirde yokluklarında karar verileceği" meşruhatı ile ön ödeme bildiriminde bulunulmasına ve duruşmanın 29/11/2007 tarihine ertelenmesine karar verilmiştir.

16. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 29/11/2007 tarihli duruşmada meşruhatlı davetiye tebliğ edilen sanıkları dinlemeden nihai kararını vermiştir. Mahkeme, başvuruculaların "terör örgütünün propagandasını yapmak" suçundan "…suçun sabit olmadığı…" gerekçesiyle beraatlerine, her iki başvurucunun "örgütün bildirisini yayınlama" suçunu işledikleri kanaatine ulaşılarak 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fırkası gereğince adli para cezası ile ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"Suça konu … gazetenin … 1. Sayfasında 'Mustafa Kemal Güncellensin' başlıklı yazıda; terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın açıklamalarına yer verilmiştir. Aynı gazetenin 4. sayfasında; 'İttifak Türkiye'yi Bölünmekten Kurtardı' başlıklı yazı ile terör örgütünün propagandasının yapıldığı iddia edilmiş ise de; yazı içeriği incelendiğinde propaganda suçunun işlenmediği, yazının eleştiri mahiyetinde olduğu anlaşılmaktadır. 3713 Sayılı Yasanın 6/2. Fıkrası 29/06/2006 gün ve 5532 Sayılı Kanunla değiştirilmiştir. 5532 Sayılı Kanunla değişik 3713 Sayılı Yasanın 6/2. fıkrasında terör örgütünün bildiri ve açıklamalarını basanlara ve yayınlayanlara 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezasının verileceği belirtilmiştir. Suç tarihinde yürürlükte olan 3713 Sayılı Yasanın 6/2. fırkasında terör örgütünün açıklamalarını yayanlara ve basanlara 5 milyon liradan 10 milyon liraya kadar ağır para cezasının verileceği belirtilmiştir. Her iki yasayı karşılaştırdığımızda suç tarihinde yürürlükte olan yasada öngörülen cezanın sanık lehine olduğu anlaşılmaktadır.

…"

17. Başvurucular bu karara karşı 22/1/2008 tarihinde temyiz yoluna başvurmuşlardır. Temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 9. Ceza Dairesi 12/7/2012 tarihli ilamı ile Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay kararının ilgili kısımları şöyledir:

"…

1- Anayasa Mahkemesinin 26.11.2009 tarih ve 27418 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 18.06.2009 tarihli ve 2006/121 esas, 2009/90 sayılı kararı ile 3713 sayılı Kanunun 6. Maddesinin 29.06.2006 tarih ve 5532 sayılı Kanunun 5. maddesi ile değiştirilen 4. fıkradaki "sahipleri ve" ibaresinin iptaline karar verildiği gözetilerek, sanık Ali Gürbüz'ün hukuki durumunun yeniden takdir ve tayininde zorunluluk bulunması,

2- Sanık Hasan Bayar'a yüklenen suçun, tarihi, işlenme yönetim ve temel şekli itibariyle

gerektirdiği cezanın süresine göre; hükümden sonra 05.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında kanunun geçici 1. maddesi kapsamında kaldığı ve anılan maddenin birinci fıkrasının "b" bendinde yer alan "kovuşturma evresinde, kovuşturmanın ertelenmesine karar verili" şeklindeki düzenleme karşısında aynı Kanunun geçici 2. maddesinin birinci fıkrası uyarınca sanığın hukuki durumunun yeniden takdir ve tayininde zorunluluk bulunması,

Bozmayı gerektirmiş, …"

18. Bozma kararı üzerine İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama neticesinde, 16/10/2012 tarihli ve E.2012/144, K.2012/266 sayılı kararla 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi gereğince başvurucular hakkındaki kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"…

1- Sanıklar … hakkında her ne kadar 3713 sayılı yasanın 6/2-son, 7/2-son maddeleri uyarınca cezalandırılmaları istemiyle kamu davası açılmış ise de;

Sanıklar hakkındaki kovuşturmanın … Ertelenmesine,

2- Sanıklar erteleme kararının verildiği tarihten itibaren 3 yıl içerisinde 1. fıkra (Basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleri ile işlenen ve temel şekli itibariyle adli para cezasını ya da üst sınırı 5 yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suç) kapsamına giren yeni bir suç işlememeleri halinde 6352 sayılı Yasanın geçici madde ½ maddesi uyarınca düşme karar verileceğinin,

Aynı süre zarfında 1. fıkra (…) kapsamına giren yeni bir suç işlenmesi halinde, bu suçtan dolayı kesinleşmiş hükümle cezaya mahkum olunduğu takdirde ertelenen kovuşturmaya devam olunacağının,

6352 sayılı Yasanın geçici 1/4 maddesi uyarınca kovuşturmanın ertelenmesine karar verildiğinden, erteleme süresince dava zamanaşımı süresinin işlemeyeceğinin sanıklara ihtarına,

6352 sayılı Yasanın geçici 1/7 maddesi uyarınca kovuşturmanın ertelenmesine dair kararın adli sicilde bunlara mahsus bir sisteme kaydedilmesi için kararın Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilmesine,

…"

19. Başvurucular bu karara karşı 27/11/2012 tarihinde itiraz yoluna başvurmuşlardır. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi 6/11/2012 tarihli kararıyla erteleme kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle başvuruculaların itirazlarını kesin olarak reddetmiştir. Bu karar başvuruculaların müdafiine 17/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucular Anayasa Mahkemesine 2/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

21. 3713 sayılı Kanun'un 5532 sayılı Kanun'un 6. maddesi gereği değişen 7. maddesinin ikinci ve dördüncü ve beşinci fıkraları şöyledir:

"…

Yukarıdaki fıkra uyarınca oluşturulan örgüt mensuplarına yardım edenlere veya şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşyüzmilyon liradan birmilyar liraya kadar adli para cezası verilir.

…

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (…) yayın sorumluları hakkında da bin günden beşbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.

Yukarıdaki 2 nci fıkrada belirtilen örgütle ilgili propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtası ile işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreli ise, bir önceki ay ortalama satış miktarının; ... yüzde doksanı kadar adli para cezası verilir. Ancak, bu para cezaları yüzmilyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası hükmolunur."

22. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "El koyma, dağıtım ve satış yasağı" kenar başlıklı 25. maddesi öyledir:

"Soruşturma için sübut vasıtası olarak her türlü basılmış eserin en fazla üç adedine Cumhuriyet savcısı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kolluk el koyabilir.

Soruşturma veya kovuşturmanın başlatılmış olması şartıyla 25.7.1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda, Anayasanın 174 üncü maddesinde yer alan inkılap kanunlarında, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesinin ikinci fıkrasında, 153 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında, 155 inci maddesinde, 311 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, 312 nci maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarında, 312/a maddesinde ve 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci ve beşinci fıkralarında öngörülen suçlarla ilgili olarak basılmış eserlerin tamamına hâkim kararıyla el konulabilir.

…

Yukarıdaki fıkra uyarınca yasaklanmış yayın veya gazeteleri bilerek dağıtanlar veya satışa sunanlar bu yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi gibi sorumludurlar."

23. 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 31/12/2011 tarihine kadar, basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlenmiş olup; temel şekli itibarıyla adlî para cezasını ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı;

a) Soruşturma evresinde, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine,

b) Kovuşturma evresinde, kovuşturmanın ertelenmesine,

c) Kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün infazının ertelenmesine,

karar verilir.

(2) Hakkında kamu davasının açılmasının veya kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilen

kişinin, erteleme kararının verildiği tarihten itibaren üç yıl içinde birinci fıkra kapsamına giren yeni bir suç işlememesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı veya düşme kararı verilir. Bu süre zarfında birinci fıkra kapsamına giren yeni bir suç işlenmesi hâlinde, bu suçtan dolayı kesinleşmiş hükümle cezaya mahkûm olunduğu takdirde, ertelenen soruşturma veya kovuşturmaya devam olunur.”

24. Anayasa Mahkemesinin 18/6/2009 tarihli ve E.2006/121, K.2009/90 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

“Basın yayın organlarının sahipleri genellikle yayın hayatına sermayesiyle katkı sağlayan kişilerdir. Konumları nedeniyle bu kişilerin yayın işleri yönetimini şekillendirmek, yazı ve yayınları denetlemek ve yayın üzerinde inceleme ve denetim görevi olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Yayınları inceleme ve denetim ödevi yayın sorumlusuna aittir. Yasak eylemlerin basın yayın yoluyla işlenmesi halinde basın yayın organlarının sahiplerinin salt bu nitelikleri nedeniyle cezalandırılması ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan ''sahipleri ve'' ibaresi Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 2/1/2013 tarihli ve 2013/568 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucular,

i. Yayınlanan yazılar nedeniyle sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü oldukları Gazete nüshalarına el konulmasının, yargılama sonucunda haklarında mahkûmiyet kararı verilmesinin ve nihai olarak haklarındaki kovuşturmanın üç yıl süreyle ertelenmesine karar verilmiş olmasının ifade özgürlüklerini ve dolayısıyla Anayasa’nın 25. ve 26. maddelerini ihlal ettiğini,

ii. Haklarında yürütülen yargılamanın altı yıl beş ay sürdüğünü, bu sürenin somut dava bakımından makul olmadığını ve bu şekilde Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen adil yargılanma hakkının bir unsuru olan “makul sürede yargılanma” haklarının ihlal edildiğini,

iii. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/7/2012 tarihli son kararının duruşma yapılmadan dosya üzerinden verildiğini, bu şekilde yargılamaya sanıklar veya avukatlarının katılmasının engellenmesi ve kararın aleni olarak verilmemiş olması sonucunda “aleni yargılama” ve “aleni karar” haklarının ihlal edildiğini,

İleri sürmüşlerdir.

iv. Başvurucu Ali Gürbüz, Gazetenin imtiyaz sahibi olduğunu, bu nedenle 3713 sayılı Kanun’un 6. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince yargılandığını ve nihai olarak bu madde gereğince hükmedilen cezanın ertelendiğini hatırlatmıştır. Başvurucu, 3713 sayılı Kanun’un 6. maddesinin, 29/6/2006 tarihli ve 5532 sayılı Kanun’un 5. maddesiyle değiştirilen dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “… sahipleri ve …” ibaresinin Anayasa Mahkemesince iptaline karar verildiğini, bu şekilde eyleminin suç olmaktan çıktığını, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin de kararı kendisi açısından bu nedenle bozduğunu belirtmiştir.

Başvurucu Ali Gürbüz, bozma sonrası yargılamayı yapan İstanbul 9 Ağır Ceza Mahkemesinin Yargıtayın bozma ilamına uyma kararı vermiş olmasına rağmen kendisi hakkında beraat kararı vermek yerine erteleme kararı vermesinin Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fırkasında düzenlenen suç ve cezada kanunilik ilkesinin ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Bakanlık, kabul edilebilirliğe ilişkin olarak görüş sunmamıştır. Başvurucular, haklarında yapılan yargılama sırasında Gazete nüshasına el konulduğunu, daha önce mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, son olarak kovuşturmanın ertelenmesi kararı verildiğini ve böylece kovuşturma tehdidine maruz kaldıklarını, tek başlarına bu kararların ifade özgürlüğü üzerinde baskı oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir.

28. Başvurucu Ali Gürbüz, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile kendisine isnat edilen eylemin suç olmaktan çıkması nedeniyle hakkında beraat kararı yerine erteleme kararı verilmesinin suç ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Mevcut başvurunun koşullarında şikâyete konu gazeteye el konulması ve başvurucular hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek kovuşturma tehdidine maruz bırakılmalarının başvurucuların ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesi gerektiğinden, söz konusu şikâyetin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiaları ile birlikte değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

29. Başvurucular Derece Mahkemesince kovuşturmanın ertelenmesine ilişkin olarak verilen son kararın duruşma yapılmadan dosya üzerinde verilmesi nedeniyle aleni yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Somut olayda, silahlı terör örgütünün propagandasını yapmak suçundan açılan kamu davasında başvurucular silahlı terör örgütünün bildirisini yayımlamak suçundan adli para cezası ile cezalandırılmışlardır. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, İlk Derece Mahkemesinin mahkûmiyet kararını Ali Gürbüz yönünden Anayasa Mahkemesinin 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin 4. fırkasındaki "sahipleri ve" ibaresini iptal etmesi nedeniyle başvurucunun hukuki durumunun yeninden takdir ve tayini gerektiği gerekçesiyle bozmuştur. Yargıtay, Hasan Bayar yönünden ise 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi nedeniyle hukuki durumunun yeniden takdir ve tayininde zorunluluk bulunduğu gerekçesiyle bozmuştur.

30. İlk Derece Mahkemesi, kendisine ulaşan dosyayı mahkeme esasına kaydederek duruşma açmadan ve adı geçen 6352 sayılı Kanun'a dayanarak her iki başvurucu hakkında yürütülen kovuşturmanın ertelenmesine ve üç yıl denetimli serbestlik hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Somut olayda çözümlenmesi gereken mesele, başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin şikâyetleridir. Bununla beraber ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin değerlendirmeler sırasında son kararın duruşma yapılmadan dosya üzerinde verilmiş olması da değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesinin 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin 4. fırkasındaki "sahipleri ve" ibaresini iptal etmesi ve Yargıtayın Ali Gürbüz yönünden mahkûmiyet kararını bu sebeple bozması, ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin inceleme sırasında ayrıca göz önünde bulundurulması gerekir.

31. Başvuruculların, başvuruya konu gazete nüshasına el konulması ve haklarında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri ile haklarındaki yargılamanın yaklaşık 6 yıl 5 ay sürmesi

nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiği İddiası

32. Başvurucular, haklarında yapılan yargılama sırasında yayımladıkları bir haber nedeniyle Gazete nüshasına el konulduğunu, haklarında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, fakat mahkûmiyet hükmü kesinleşmeden son olarak kovuşturmanın ertelenmesi kararı verildiğini ve böylece kovuşturma tehdidine maruz kaldıklarını, bu kararların ifade özgürlükleri üzerinde baskı oluşturduğunu bu sebeplerle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

33. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) benzer kararları hatırlatılmış ve başvurucunun iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bakanlık görüşünde, AİHM kararlarına atıf yapılarak, ne yasaklanmış bir örgütün mensubu olan bir kişinin ne de herhangi bir kimsenin hükümet politikalarını eleştirmesinin ifade özgürlüğüne müdahale edilmesini haklı kılmayacağı belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu yazıda yer alan açıklamaların şiddeti teşvik edip etmediğinin değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

34. Bakanlık görüşünde ayrıca 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının değiştirildiğini, böylece terör örgütünün her bildiri ve açıklamasının değil; cebir şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya bu yöntemleri öven ya da bu yöntemleri benimsemeye teşvik eden bildiri ve açıklamaların yayınlanmasının suç olarak düzenlendiğini belirtmiştir. Bakanlık görüşünde yasaklanmış örgütlerin açıklamalarını yayınlamanın kamuyu terör suçunu işlemeye özendirme ya da terörizmi teşvik edip etmediğini değerlendirirken yalnızca mesajı verenin kim olduğuna ve mesajın kime verildiğine bakılamayacağı, mesajın içeriği ile hangi bağlamda yayınlandığına da bakmak gerektiği ifade edilmiştir.

35. Başvurucular, başvurunun esası hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrar etmişlerdir.

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

38. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

…

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar… “

39. Anayasa’nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz Anayasa’nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiş ve “başka yollar” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın [GK], B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43). İfade özgürlüğü, Anayasa’da yer alan diğer hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmını doğrudan etkiler. Gerçekten de gazete, dergi veya kitap biçiminde basın yayın yoluyla düşüncenin yayılmasının başlıca aracı olan basın da ifade özgürlüğünün kullanılma biçimlerinden biridir (Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 73).

40. Basın özgürlüğünü kapsayan ifade özgürlüğü, gazete, dergi, kitap gibi araçlar ile düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, bilgi, haber ve eleştirilerin yayın ve dağıtım haklarını kapsar. İfade özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (bkz. Abdullah Öcalan, § 74).

41. Bu bağlamda toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Aynı şekilde birey özgün kişiliğini düşüncelerini

serbestçe ifade edebildiği ve tartışabildiği bir ortamda gerçekleştirebilir. İfade özgürlüğü, kendimizi ve başkalarını tanımlamada, anlamada ve algılamada, bu çerçevede başkalarıyla ilişkilerimizi belirlemede ihtiyaç duyduğumuz bir değerdir (Emin Aydın, § 41).

42. Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin birinci fıkraları, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemiştir. Başka bir deyişle hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğü siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır. Açıklanan ve yayılan bir düşüncenin, içeriğinden hareketle kişiler ve toplum açısından "değerli-değersiz" veya "yararlı-yararsız" biçiminde ayrıştırılması sübjektif unsurlar ihtiva eder. Bu değerlendirmelerden hareketle ifade özgürlüğünün alanının belirlenmeye çalışılması bu özgürlüğün keyfi biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabilecektir. İfade özgürlüğü, başkaları açısından "değersiz" veya "yararsız" görülen düşüncelerin açıklanması ve yayılması özgürlüğünü de içermektedir.

43. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. İfade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Basın özgürlüğünün sınırlanmasında ise kural olarak 28. maddenin dördüncü fıkrası gereğince Anayasa'nın 26. ve 27. maddeleri hükümleri uygulanacaktır. Bundan başka basın özgürlüğünün sınırlanmasında 28. maddenin beşinci, yedinci ve dokuzuncu fıkralarında bazı özel sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Mevcut başvuruya benzer başvurularda Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlama sebepleri dikkate alınmalıdır.

44. Ancak ifade ve basın özgürlüklerine yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri kapsamında yapılması gerekmektedir.

45. Yukarıda anlatılan ilkeler ışığında, başvuru konusu olayda, ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı değerlendirilecektir.

i. Müdahalenin Mevcudiyeti

46. Başvurucular, yapılan yayınlar nedeniyle gazete nüshasına el konulmasından ve kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek üç yıl denetim altına alınmalarından şikâyetçi olmuşlardır. Başvuruya konu Gazeteye el konulmuş olması tereddüde yer bırakmayacak şekilde ifade özgürlüğüne bir müdahale oluşturur.

47. Başvurucular, başvuruya konu haberi yayımlamaları nedeniyle kendileri hakkında daha önce mahkûmiyet hükmü kurulduğunu ve sonuçta kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmiş olsa bile açılan kovuşturmanın kendilerini doğrudan etkilemesi nedeniyle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca haklarında uygulanan denetimli serbestlik süresi içerisinde yeniden kovuşturmaya maruz kalma ve ceza alma riskinin sürdüğünü, mevcut durumun ifade özgürlüğü üzerinde baskı oluşturduğunu ileri sürmüştür. Başvuruculara göre mevcut durumda kovuşturulma korkusu gerçektir ve kendilerinin yayıncılık faaliyetlerini engellemekte, ayrıca bu durum kendilerinde stres ve endişe yaratmakta ve çalışmalarını ciddi biçimde sınırlamaktadır.

48. Hâlihazırdaki başvuruda, başvurucular hakkında henüz kesinleşmiş bir mahkûmiyet

kararı olmamasına rağmen başvurucuların 2006 yılından itibaren yaklaşık 6 yıl süren soruşturma ve kovuşturmadan doğrudan etkilendiğinin ve yayıncı olmaları nedeniyle daha ilerde de soruşturma ve kovuşturmaya maruz kalma riskinin bulunduğu iddiasının dikkate alınması gerekir. Anayasa Mahkemesi, daha önceki bir kararında, mevcut başvuruya benzer şikâyetlerde başvurucular hakkında devam etmekte olan kovuşturma tehdidinin bir müdahale anlamına geldiğine karar vermiştir (Fatih Taş, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, §§ 69-79). Mevcut başvuruda Anayasa Mahkemesinin yukarda zikredilen içtihadından ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

49. Sonuç olarak bu koşullarda, aynı soruşturma kapsamında aynı haber nedeniyle önce başvuruya konu Gazete nüshasına el konulması ve ardından başvurucuların yargılanarak haklarında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesi ile bir bütün olarak başvurucuların Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde korunan ifade ve basın özgürlüklerine müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

50. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir.

Kanunilik

51. İlk Derece Mahkemesi, 6352 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarına dayanarak muhakemenin ertelenmesine karar vermiştir. Buna karşın başvurucu Ali Gürbüz'ün yargılanmasının hukuki sebebi olan 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "sahipleri" ibaresi, Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve daha sonra Yargıtay başvurucunun hukuki durumunun yeninden takdir ve tayininde zorunluluk bulunduğu gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay başvurucunun hukuki durumunun yeninden değerlendirilmesini istemiş ise de bu, başvurucunun eyleminin suç oluşturduğu anlamına gelmemektedir. Öte yandan başvurucu hakkında muhakemenin ertelenmesi kararı verilmesinin kanuni dayanağı olmakla birlikte başvurucu hakkındaki yargılamanın devam ettirilmesinin kanuni bir temelin bulunup bulunmadığı belirgin değildir.

52. Mevcut davanın koşullarında Anayasa Mahkemesinin kanunilik ölçütüne ilişkin değerlendirmeleri başvurucu Ali Gürbüz'ün eyleminin suç oluşturup oluşturmadığı meselesi ile iç içe geçmektedir. Bu konuda İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtay bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bu durumda müdahalenin kanuniliğinin incelemesi sırasında derece mahkemelerinin yerine geçme tehlikesi bulunmaktadır. Bu sebeple bu konuda daha fazla değerlendirme yapmak yerine her iki başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gerekleri ölçütüne uygunluğunun tartışılması uygun bulunmuştur.

Meşru Amaç

53. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen amaçlara yönelik olması gerekir (bkz. Abdullah Öcalan, B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 84).

54. Başvurucular hakkında düzenlenen iddianame ve derece mahkemelerinin kararları bir

bütün olarak değerlendirildiğinde başvuruculaların “şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda” yaptıkları iddia edilmiştir. Söz konusu isnat nedeniyle başvuruculaların yargılanmalarının, PKK terör örgütünün faaliyetleri ile mücadele kapsamında millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılmasına yönelik çalışmaların bir parçası olduğu ve bunun da Anayasa’nın ifade özgürlüğüne ilişkin 26. maddesinin ikinci ve 28. maddesinin yedinci fıkraları kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Demokratik Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

55. Başvurucular, yayınladıkları gazete haberinde cebir ve şiddete veya diğer terör yöntemlerine çağrı bulunmadığını, güncel olaylara ilişkin bazı siyasal değerlendirmeler nedeniyle yargılanmak suretiyle ifade özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplumun gereklerine aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

56. Bakanlık görüşünde, ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin varlığı halinde alınan önlemleri haklı kılacak “konuyla ilgili ve yeterli gerekçeler” ileri sürülüp sürülmediğinin ve “sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığının” demokratik toplum gerekleri açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

57. İfade özgürlüğü bazı sınırlandırmalara tâbi olabilir. İfade özgürlüğüne ilişkin olarak Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların Anayasa’nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

58. 1982 Anayasasında belirtilen “demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramı, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” ölçütü, Anayasa’nın 13. maddesi ile AİHS’in “demokratik toplumun gerekleri” ölçütünün bulunduğu 8., 9., 10. ve 11. maddelerindeki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temelinde yorumlanmalıdır (Abdullah Öcalan, § 93).

59. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramı, öncelikle ifade özgürlüğü üzerindeki sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri”nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir. Buna göre, sınırlayıcı tedbir, zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da başvurulabilecek en son çare niteliğinde değilse, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez (Bu konudaki AİHM kararı için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48).

60. Demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünün sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen ifadeler için değil, Devletin veya toplumun bir bölümünü eleştiren, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden ifadeler için de geçerli olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bunlar, demokratik toplum düzeninde geçerli olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir (bkz. Handyside/Birleşik Krallık, § 49).

61. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa’nın 13. maddesinde ifade edilen “ölçülülük ilkesi”dir. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç

arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple ifade özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Abdullah Öcalan, § 97; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84).

62. Bu bağlamda, ifade özgürlüğüne yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekecektir. Başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin, ifade özgürlüğünü kısıtlama bakımından "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Abdullah Öcalan, § 97).

63. Yapılacak değerlendirmelerde, söz konusu Gazete haberinde bahsedilen konuların toplumun bir kesimini ilgilendiren toplumsal meselelere ilişkin olduğunun da göz önüne alınması gerekir. Anayasa'nın 26. maddesi bağlamında, kamunun çıkarlarına ilişkin siyasi konuşmalar veya toplumsal sorunlara ilişkin tartışmaların sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir marjı olduğuna işaret etmek gerekir. Öte yandan ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirilmemiş olmakla birlikte ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bu özgürlüklerin sınır bölgeleri olan alanlarda ise Devlet otoriteleri müdahalelerinde daha geniş bir takdir yetkisine sahiptir (Abdullah Öcalan, B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 99). Bu sebeple öncelikle, söz konusu Gazete haberinde, iddianame ve derece mahkemesi kararlarının gerekçelerinde belirtildiği şekilde, PKK terör örgütünün propagandasının yapılıp yapılmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

64. İfade özgürlüğüne ilişkin bireysel başvurularda, ifadelerin bağlamlarından kopartılarak incelenmesi Anayasa'nın 13. ve 26. maddelerinde yer alan ilkelerin uygulanmasında ve elde edilen bulguların kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapılmasında hatalı sonuçlara ulaşılmasına neden olabilir. Bu çerçevede, söz gelimi bir düşünce açıklamasının ifade edildiği bağlamdan koparıldığında "milli güvenlik" için bir tehlike oluşturması, bu ifadeye yönelik bir müdahaleyi tek başına haklı çıkartmamaktadır. Bu nedenle somut başvuruda derece mahkemelerinin kararlarında belirtilen ifadeler ile bunların ifade edildiği bağlam, yazarın kimliği, yazılma zamanı, amacı, hitap ettiği kişilerin kimlikleri, muhtemel etkileri ve haberdeki diğer ifadelerin tamamı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bundan başka, söz konusu haberde ileri sürülen düşüncelerin içeriğine ve hangi bağlamda dile getirildiğine dikkat edilmesi, müdahalenin "arzulanan hedeflere uygun" olup olmadığının ve ulusal makamlar tarafından öne sürülen gerekçelerin "ilgili ve yeterli" olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir (Abdullah Öcalan, § 100).

65. Başvuruya konu haberde Abdullah Öcalan'ın Mustafa Kemal Atatürk hakkındaki görüşleri aktarılmıştır. Öcalan, Mustafa Kemal'in kendisine bilimi ölçü alan bir lider olduğunu, Kurtuluş Savaşında Kürt-Türk ittifakını yaparak ülkenin bölünmesini engellediğini düşünmektedir. Öcalan'a göre Mustafa Kemal, Kürtlerle stratejik ittifakın gereği olarak Erzurum ve Sivas Kongrelerini gerçekleştirmiş ve bunun sonucunda da Doğu'daki toprakların çoğu; Erzurum, Van, Diyarbakır gibi iller Ermenistan sınırında kalmamıştır. Öcalan, Kürt-Türk ittifakı yapılmamış olsaydı "Kürdistan'ın" daha çok parçaya bölüneceğini, aynı şekilde Anadolu'nun da küçük parçalara bölünerek emperyalizmin egemenliğinde kalacağını iddia etmektedir. Gazete haberinin geri kalanında Öcalan'ın ulus-devlet anlayışının aşılması gerektiği, bir din haline getirilen milliyetçiliğin insanlığa büyük zararları

olduğu yönündeki görüşleri aktarılmıştır. Öcalan, aktarılan görüşlerinde, Mustafa Kemal'in Kürt karşıtı olmadığını ve 1921 Anayasası'nın ise en demokratik anayasa olduğunu savunmaktadır.

66. Beyoğlu 2. Sulh Ceza Mahkemesi, başvuru konusu haberde terör örgütü propagandası yapıldığı gerekçesiyle Gazete'nin ilgili nüshalarına el konulmasına karar vermiştir. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi ise 29/11/2007 tarihli kararında haberde dile getirilen düşüncelerin propaganda vasfında olmadığı, terör örgütünün açıklaması niteliğinde olduğundan bahisle başvuruculların cezalandırılmalarına karar vermiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi kanun değişiklikleri nedeniyle (§ 17-21) kararı usulden bozarak ilk Derece Mahkemesine göndermiş ve mahkeme herhangi bir gerekçeye dayanmadan kovuşturmanın ertelenmesi kararı vermiştir.

67. Abdullah Öcalan'ın bazı konulardaki görüşlerini yayımlanmasının "terör örgütünün açıklamalarını yayınlamak" suçunu oluşturduğu kabul edilmesi ve bu nedenle de başvurucular hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesini irdelemek gerekir. Herhangi bir kimsenin yalnızca kişiliğine bağlı olarak düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne müdahale edilmesi haklı kılınamayacağı gibi yasaklanmış bir örgütün bir mensubunun veya yöneticisinin görüş ve düşüncelerini açıklaması da tek başına düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne müdahale edilmesini haklı kılmaz. Zira böylesi bir değerlendirme, bazı kişi ve grupların Anayasa'nın 26. maddesinde teminat altına alınan haklardan yararlanmasına engel olacağından anayasal hakların kullanılması bakımından kabul edilemez (Abdullah Öcalan, § 101).

68. Başvuruculların yayınladığı gazete haberi gibi "basın açıklamalarının" sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir aralığı olduğuna işaret etmek gerekir. Kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere, şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemez.

69. Oysa Gazete haberi bir bütün olarak incelendiğinde şiddeti övdüğü, kişileri terör yöntemlerini benimsemeye başka bir deyişle şiddet kullanmaya, nefrete, intikam almaya veya silahlı direnişe tahrik ve teşvik ettiği değerlendirilmemiştir. Aksine haberde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında gelişen birtakım olaylar analiz edilmekte Mustafa Kemal Atatürk'ün ulus devlet ve emperyalizme ilişkin bazı düşünceleri dile getirilmektedir.

70. Hal böyleyken gazeteye el koyma kararında söz konusu yazıda "terör örgütünün propagandası" yapıldığı şeklindeki gerekçe de; söz konusu haberinin yayınlanmasının "terör örgütünün açıklamalarını yayınlamak" suçunu oluşturduğu kabul edilmesi ve bu nedenle de başvurucular hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesinin gerekçesi de ilgili ve yeterli gerekçeler sayılamaz.

71. Üstelik başvurucu Ali Gürbüz'ün İlk Derece Mahkemesince mahkûm edilmesine dayanak yapılan kuralın Anayasa Mahkemesince iptal edildiği ve mahkûmiyet kararının söz konusu iptal kararı nedeniyle başvurucunun hukuki durumun yeninden değerlendirilmesi için Yargıtayca bozulduğu dikkate alınmamıştır. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin şikayetin değerlendirilmesi sırasında İlk Derece Mahkemesinin, başvurucuyu duruşmaya çağırarak ve başvurucu ile birlikte davanın diğer süjelerinin yargılamaya etkili bir biçimde katılmalarını sağlayarak Yargıtayın bozma kararında belirttiği incelemeyi yapmadığının da göz önünde bulundurulması gerekir.

72. Somut başvuruda şikâyete konu Gazete nüshasına el konulmuş, başvurucular yayınladıkları haber nedeniyle yaklaşık 6 yıl 5 ay soruşturma ve kovuşturmaya tabi tutulmuş ve sonuçta Anayasa Mahkemesinin iptal ve Yargıtayın bozma kararları değerlendirilmeye alınmadan kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek başvurucular bir ceza tehdidi altında bulundurulmaya devam edilmiştir.

73. Yukarıdaki hususlar dikkate alındığında, başvurucuların ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin arzulanan amaçlara uygun olmadığı ve dolayısıyla da "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu sebeplerle başvurucuların Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Makul Sürede Yargılanma Hakkı

74. Başvurucular, haklarında yürütülen soruşturma ve kovuşturmanın makul süre içinde sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

75. Başvurucular hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B.E, B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32). Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

76. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 41–45).

77. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, şikayete konu Gazeteye el konulmasına karar verildiği ve böylece başvurucuların isnattan haber oldukları anlaşılan 25/6/2006 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucular hakkındaki suç isnadına ilişkin olarak verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararının kesinleşme tarihi olan 6/11/2012 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

78. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, başvuru konu Gazetenin 25/6/2006 tarihli nüshasına Beyoğlu 2. Sulh Ceza Mahkemesi 25/6/2006 tarihinde el konulmasına karar vermiştir. Başvurucular hakkında 29/6/2006 tarihinde Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmış, mahkeme 6/12/2006 tarihinde görevsizlik kararı vererek dosyayı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi 8/2/2007 tarihinde tensip yapmış, 7/6/2007, 11/9/2007 ve 29/11/2007 tarihlerinde duruşma yaparak son duruşmada karar vermiştir. Temyiz üzerine karar Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 12/7/2012 tarihli ilamı ile bozulmuştur. Bozma kararı üzerine İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi

16/10/2012 tarihinde başvurucular hakkındaki kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmiştir. Başvuruculaların bu karara karşı yaptıkları itiraz İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/11/2012 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

79. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B.E., §§ 22-45).

80. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısına ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliğine bir bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık 6 yıl 5 aylık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

81. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesinin Uygulaması

82. Başvurucular, her biri için 10.000,00 TL maddi ve 30.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

83. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

84. Başvuruculaların yayınladıkları haber nedeniyle gazeteye el konulduğu, başvuruculaların, yaklaşık 6 yıl 5 ay yargılandıkları ve halen kovuşturma tehdidinin devam ettiği nazara alındığında, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvuruculaların her birine ayrı ayrı takdiren net 8.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

85. Başvurucular tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

86. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

87. Haklarında verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararı nedeniyle başvurucular halen denetimli serbestlik tedbiri, dolayısıyla kovuşturma ve ceza tehdidi altında bulunmakta ve bu husus ifade özgürlüğünü ihlal etmektedir. Bu sebeple başvurucular hakkındaki ceza davasında 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlali ve sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması gerekir. Kararın bir örneği İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmelidir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların;

1. İfade ve basın özgürlüğü ile makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvuruculaların her birine ayrı ayrı net 8.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculaların tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucular tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına.

E. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlali ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için YENİDEN YARGILAMA YAPILMASINA, bu amaçla kararın bir örneğinin İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SELÇUK DURSUN

B. No: 2013/691 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/691

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELÇUK DURSUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/691)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Selçuk DURSUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, dilekçesini ilgili makamlara göndermeyen kamu görevlilerine yönelik şikâyeti hakkında “işleme konulmama” kararı verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/1/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel eksiklik bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 31/10/2013 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, İstanbul ili, Tuzla İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli bir polis memurunun saldırısına maruz kalması üzerine anılan polis memuru hakkında Tuzla Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur.

6. Tuzla Cumhuriyet Başsavcılığı, anılan şikâyet ilgili olarak 2011/768 sayılı dosyası üzerinden soruşturma yürütmektedir.

7. Başvurucu, bu soruşturma kapsamında istenilen bilgi ve delillerin görevli memurlarca gönderilmemesi üzerine, Maltepe Kaymakamlığı kanalı ile İstanbul Valiliğine hitaben şikâyet dilekçesi yazmıştır.

8. Maltepe Kaymakamlığına 22/6/2012 tarihinde verilen dilekçe incelendikten sonra, dilekçe içeriğinin “şikayet” ve “bilgi edinme” hususlarıyla ilgili olduğu belirtilerek işlem yapılmamış; dilekçenin, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu’nun 6. maddesi uyarınca doğrudan ilgili makamlara iletilmesi veya posta yoluyla gönderilmesi gerektiği belirtilerek, dilekçe başvurucuya iade edilmiştir. Başvurucuya hangi sebeple işlem yapılmadığına dair 25/6/2012 tarihli ve 2124 sayılı yazı ile bilgi verilmiştir.

9. Başvurucu, dilekçesinin ilgili makamlara gönderilmemesi nedeniyle Maltepe Kaymakamı ve Kaymakamlık Yazı İşleri Müdürünü şikâyet etmiştir.

10. İstanbul Valisi tarafından 12/09/2012 tarihli ve 217 sayılı karar ile anılan şikayet dilekçesinin “işleme konulmamasına" karar verilmiştir.

11. Başvurucunun anılan kararın iptaline ilişkin talebi, İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin 30/11/2012 tarihli ve E.2012/699, K.2012/740 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

12. Ret gerekçesi şöyledir:

“İstanbul Valiliği'nin 12/10/2012 tarih 498-53825 sayılı yazısı ile gönderilen ön inceleme evrakı ve Vali tarafından verilmiş olan "şikayet dilekçesinin işleme konulmamasına" ilişkin 12/09/2012 gün ve 217 sayılı karar, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 9. maddesi hükmü uyarınca incelenerek gereği görüşüldü:

Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri hakkındaki suç ihbar ve şikayetlerinin hangi hallerde işleme konulmayacağı konusu, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’un 4. maddesinde düzenlenmiş olup, ciddi bulgu ve belgelere dayanmayan, kişi ve/veya olay belirtilmeyen, soyut ve genel nitelikteki ihbar ve şikayetlerin işleme konulmayacağı kurala bağlanmıştır.

Olayda, Maltepe Kaymakamlığı'nda görevli Maltepe Kaymakamı A. O. ve Maltepe Yazı İşleri Müdürü M. K. hakkında; müştekinin 22.06.2012 tarihinde Maltepe Kaymakamlığına dilekçe verdiği, Kaymakamlıkça dilekçesi alınarak incelendiği, dilekçesinin incelenmesi sonucunda, dilekçenin içeriğinin Valilik Makamı ve Tuzla Kaymakamı şikayeti ile bilgi edinme hususlarıyla ilgili olduğu, bu nedenle işlem yapılmadığı ve niçin işlem yapılmadığına dair müştekiye 25.06.2012 tarih ve 2124 sayılı yazı ile bilgi verildiği, müşteki ile ilgili olarak yapılan işlemlerde yasal hususlara uyulduğu, kanunlara ve mevzuata uygun olarak işlem yapıldığı, iddia edilen hususlar sübuta ermediğinden ciddi bulgu ve belgelere dayanmayan, soyut ve genel nitelikteki ihbar ve şikayetin işleme konulmamasına ilişkin kararın yöntem ve yasaya uygun bulunması nedeniyle onanmasına, dosyanın İstanbul Valiliği'ne

gönderilmesine, kararın İstanbul Valiliği tarafından ilgililere tebliğine, 30/11/2012 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

13. Anılan karar başvurucuya 4/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Bireysel başvuru 16/1/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

15. 4982 sayılı Kanun’un “Başvuru usulü” kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

" Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir. "

16. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

Üçüncü fıkradaki şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyette bulunana bildirilir. Ancak iddiaların, sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde ad, soyad ve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaz. Başsavcılar ve yetkili merciler ihbarcı veya şikâyetçinin kimlik bilgilerini gizli tutmak zorundadır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 6/1/2013 tarihli ve 2013/691 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, İstanbul ili, Tuzla İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli bir polis memurunun saldırısına maruz kalması üzerine anılan polis memuru hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunduğunu, bu soruşturma kapsamında istenilen bilgi ve delillerin görevli memurlarca gönderilmemesi üzerine bu memurları şikâyet ettiğine dair Maltepe Kaymakamlığı kanalı ile İstanbul Valiliğine hitaben yazdığı dilekçesinin Maltepe Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürü tarafından keyfi olarak ve gerekçe gösterilmeksizin kabul edilmediğini, dilekçenin kabul edilmemesi sebebiyle aşağılandığını ve kişilik haklarına tecavüz edildiğini, yazı işleri müdürü hakkında yaptığı şikâyetin işleme konulmadığını, işleme konulmama kararına karşı açtığı iptal davasının reddine ilişkin yargı kararında ise yeterli bir gerekçeye yer verilmediğini belirterek, Anayasa'nın 36. maddesindeki adil yargılanma hakkı ile 74. maddesindeki dilekçe ve bilgi edinme hakkının ihlal edildiğini ileri

sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucu her ne kadar Anayasa'nın 74. maddesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de, bu iddiaların özü, söz konusu kararın adil olmadığı hususu ile ilgilidir. Diğer yandan başvurucu, aşağılandığını ve kişilik haklarına da tecavüz edildiğini iddia etmiş ise de, manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin somut olay ve olgulara dayalı bir açıklama ve kanıtlamada bulunulmadığı görülmektedir. Olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifiyle bağlı olmayan Anayasa Mahkemesi, başvurucunun iddialarını adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirmiştir.

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. ..."

21. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

22. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

23. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir.

24. 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre, ön incelemeye tabi suçlar yönünden, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılan ihbar ve şikâyetlerdeki iddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması gerekir. Bu şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyette bulunana bildirilir.

25. Başvurucu, yapmış olduğu şikâyet üzerine haksız ve hatalı şekilde işleme konulmama kararı verilmesi ile Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

27. Sözleşme’nin “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

“Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. …”

28. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa’da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme’nin “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

29. Sözleşme’nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin “medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların” ve bir “suç isnadının” esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından, bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2012, § 23).

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre, bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanması veya cezalandırılmasını talep eden mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler, Sözleşme’nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralın istisnaları, ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş olması veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması hâlleridir (Perez/Fransa, 47287/99, 12/2/2004, § 70).

31. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla başvurucunun ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarını ileri sürme imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca işleme konulmama kararının etkileri ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olup hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

32. Başvurucu, suç işlediğini düşündüğü bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla şikâyette bulunmuş olup, talebi üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla sınırlıdır. Başvurucu, üçüncü kişinin fiili nedeniyle medeni haklarına yönelik bir müdahalenin bulunduğunu düşünüyor ve buna ilişkin zararının giderilmesini istiyorsa, hukuk mahkemeleri önünde dava açma imkânı vardır (Adnan Oktar (2), B. No: 2013/514, 2/10/2013, § 24).

33. Başvurucu, suç işlediğini düşündüğü kişiler hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla şikâyette bulunmuş olup, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusu, Anayasa’da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kalmaktadır.

34. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşıldığından başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurunun "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN İLHAN

B. No: 2013/1200 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1200

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN İLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1200)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Ramazan İLHAN

Vekili : Av. Fevzi AKSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, 10/3/2011 tarih ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu'nun 10. maddesi ile 27/7/1967 tarih ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na eklenen geçici 32. maddesinde düzenlenen haklardan yararlanmak için açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/2/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 28/11/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Bakanlık görüşünü 3/2/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

5. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 12/3/2015 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, karşı beyanlarını 23/3/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, astsubay statüsünde görev yapmakta iken disiplinsizliği nedeniyle 4/12/1998 tarihli Yüksek Askeri Şura (YAŞ) kararıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ilişiği kesilmiştir.

8. 6191 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (7) numaralı fıkrası ile 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 32. madde, 12/3/1971 tarihi sonrasındaki yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararlarıyla TSK'dan ilişiği kesilenlere bazı haklarının iadesinin sağlanması amacıyla idareye başvuru imkânı getirmiş ve bu hükümden yararlanabilmek için 6191 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden itibaren 60 gün içinde Milli Savunma Bakanlığına başvurulması gerektiği hükme bağlanmıştır.

9. Başvurucunun, 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 32. maddesinden yararlandırılması talebiyle yaptığı başvuru, Milli Savunma Bakanlığının 5/7/2011 tarihli işlemi ile reddedilmiştir. İşlem gerekçesi şöyledir:

"… hakkınızda tesis edilen idari işlemin dayanağı fiillerin vasıf ve mahiyeti dikkate alınarak, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde yargı yolu açık olmak üzere başvurunuzun REDDİNE …"

10. Başvurucu 9/8/2011 tarihinde, ayırma işleminin açık, anlaşılır ve imzalı suretlerinin, ayırma işlemine ait belgelerin, sicil notlarının, takdir belgelerinin, savunma ve cezalarının birer suretinin kendisine verilmesini talep etmesi üzerine, ayırma işleminin uzun bir süre zarfında sıralı sicil amirlerinin gözlem, inceleme ve değerlendirmeleri, yetkili personelin dosya üzerinden yapmış olduğu ve tüm belge, bilgi, izlenim, kanaat ve raporları göz önünde bulundurularak tesis edildiği yönünde bilgi verilmiş, bunun yanında ayırma işleminin gerekçelerinin belirtildiği 1/12/1998 tarihli Genelkurmay Başkanlığı yazısı, ayırma işlemine ilişkin Yüksek Askeri Şura Genel Sekreterliğinin 4/12/1998 tarihli yazısı, disiplinsizlik sicili düzenlendiğinden ayırma işlemine tabi tutulduğunun uygun görüldüğüne ilişkin Milli Savunma Bakanlığına sunulan 4/12/1998 tarihli Kara Kuvvetleri Komutanlığı yazısı başvurucuya gönderilmiştir.

11. Başvurucu tarafından, anılan işlemin iptali istemiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Birinci Dairesinde dava açılmış, davaya ilişkin dilekçede ayırma işlemine tabi tutulmasına ilişkin ifade ve gerekçelerin soyut olduğu ve sicillerinin olumlu olduğu hususları da ileri sürülmüştür. AYİM Birinci Dairesi 10/7/2012 tarih ve E.2012/362, K.2012/815 sayılı kararı ile davayı reddetmiştir. Karar gerekçesi şöyledir

"Görüldüğü üzere, 12 Mart 1971 tarihinden 22.03.2011 tarihine kadar yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilenlerin, yani kişi olarak kapsama girenlerin başvurularını kabul veya reddetmek

konusunda Milli Savunma Bakanına (sebep unsuru yönünden) geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Kuşku yok ki, diğer bütün kamusal yetkilerde olduğu gibi idarenin takdir yetkisi de kamu yararı amacı ve hizmet gerekleriyle sınırlı bulunmaktadır.

Bu çerçevede, yapılan değerlendirmede; Silahlı Kuvvetler İstihbarata Karşı Koyma, Koruyucu Güvenlik ve İşbirliği Yönergesi uyarınca sakıncalı/bölücü personel kategorisine alınmış olan davacının, PKK terör örgütünün fikirlerini benimsediğinin, PKK terör örgütü tarafından potansiyel olarak değerlendirildiğinin, yıkıcı akımlara mehilli olduğunun saptanması üzerine ve bu nedenle TSK'dan ilişiğinin kesildiği nazara alındığında 926 sayılı Kanunun 32'nci maddesinden yararlandırılması işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

12. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 27/12/2012 tarih ve E.2012/1571, K.2012/1577 sayılı kararı ile reddedilmiş, karar, başvurucuya 14/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, 11/2/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır.

B. İlgili Hukuk

14. Anayasa'nın "Askeri Yüksek İdare Mahkemesi" kenar başlıklı 157. maddesi şöyledir:

"Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.

Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir."

15. 4/7/1972 tarih ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun "Teminat" başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Başkanı, Başsavcı, Daire Başkanları ve üyeleri; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi hakimleri olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının kendilerine sağladığı teminat altında hizmet görürler."

16. 1602 sayılı Kanun'un 8., 9. ve 10. maddeleri şöyledir:

"Üyelerin seçimi:

Madde 8 – Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin askeri hakim sınıfından olan üyeleri, bu sınıftan olan başkan ve üyeler tam sayısının salt çoğunluğu ile her boş yer için gösterilecek üç aday arasından,

Hakim sınıfından olmayan üyeleri, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday arasından,

Cumhurbaşkanınca seçilir.”

“Atanma:

Madde 9 – Seçilenler arasından rütbe ve kıdem sırasına göre Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanlığına, Başsavcılığına, daire başkanlıklarına ve üyeliklere, Milli Savunma Bakanı ve Başbakanın imzalayacağı, Cumhurbaşkanının onaylayacağı Kararname ile atama yapılır. Atamalar Resmi Gazete'de yayımlanır.

Başkan, Başsavcı ile daire başkanlarının askeri hakim sınıfından olması şarttır.”

“Görev süresi:

Madde 10 – Askeri Hakim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.”

17. 1602 sayılı Kanun’un “Dosya dışında inceleme” başlıklı 52. maddesi şöyledir:

“Daireler veya Daireler Kurulu, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapabilecekleri gibi, tayin edecekleri süre içinde, lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususlaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde bunun verilecek karar üzerindeki etkisi, görevli daire veya kurulca önceden takdir edilir, ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.

Ancak, istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya ilgili Bakan gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir.

Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta

bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır.”

18. 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

“12 Mart 1971 tarihinden bu Kanunun yayımı tarihine kadar, yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askerî Şûra kararları ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilenler veya vefatları hâlinde hak sahipleri, bu madde hükümlerinden yararlanabilmek için altmış gün içinde Milli Savunma Bakanlığına başvururlar.

Milli Savunma Bakanı, başvurunun kabulüne veya reddine en geç altı ay içinde karar verir. Milli Savunma Bakanı, hazırlık amacıyla sadece gerekli yazışmaların yapılması hususunda yardımcı olmak üzere gerektiğinde komisyonlar kurabilir ve bu komisyonlara, ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci çağırabilir. İlgililerin, Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiklerinin kesilmesine esas bilgi ve belgeler Genelkurmay Başkanlığınca en geç altmış gün içinde Milli Savunma Bakanlığına gönderilir.

…

Başvurunun reddi hâlinde, bu ret işlemine karşı ilgililer altmış gün içinde Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde dava açabilirler.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/2/2013 tarih ve 2013/1200 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinden yararlandırılması için tek şartın yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararlarıyla TSK’dan ilişiğin kesilmesi olduğunu, bunun dışında mevzuatta bir şart aranmadığını, hangi somut bilgi ve belgeye dayandığı anlaşılamayan, idare tarafından da mahkeme nezdinde açıklanmayan soyut iddialara dayanarak davanın reddedildiğini, bilgi edinme hakkı kapsamında yapılan başvuruda da 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinden yararlandırmamaya esas teşkil eden, ilişiğinin kesilmesine dair hiçbir somut bilgi, belge ve sicil özetlerinin gönderilmeyip, amirlerinin gözlemlerine göre işlem tesis edildiğinin belirtildiğini, hakkında isnatlarda bulunan ve kendisinden önce ilişiği kesilen TSK personelinin 1/12/1998 tarihli evraka yansıyan beyanı incelendiğinde, bu kişinin, hakkında beyanda bulunduğu şahsının adını dahi bilmeyip, ''1982'li, Balıkesirli'' gibi ifadeler kullandığını, PKK terör örgütü üyeliği veya sempatizanlığı ile itham edilen askeri personelin mahkemeye sevk edilip yargılanması zorunlu iken, hakkında hiçbir adli ve idari soruşturmanın açılmadığını, gerekçesiz ve somut dayanaktan yoksun iddialara dayanılarak karar verildiğini, AYİM’in kuruluşu ve bünyesindeki sınıf subayları nedeniyle tarafsız ve bağımsız olmadığını, AYİM daire kararlarına karşı başvurulabilecek bir temyiz merciinin bulunmadığını belirterek, Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Başvurucunun, yargılamanın sonucuna, AYİM’in bünyesindeki sınıf subaylarının bulunmasına ve AYİM daire kararlarına karşı başvurulabilecek bir temyiz merciinin olmamasına ilişkin şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü

şikâyetlerine bağlı olup, başvurucunun bu şikâyetlerinin ayrı başlıklar halinde değerlendirilmesi gerekmiştir.

1. Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı İddiası

22. Başvurucu, 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesinden yararlandırılması talebiyle açtığı davanın reddedildiğini, bu durumun sonuç itibarıyla adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

23. Adalet Bakanlığı görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) açıkça keyfilik olmadıkça belirli bir kanıt türünün kabul edilebilir olup olmadığına karar verme yetkisinin kendisine olmadığı ve önemli olanın yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının irdelenmesi gerektiğini belirttiğini, başvuru konusu olayda AYİM tarafından başvurucunun ilişiğinin kesilmesine dayanak teşkil eden hususların dikkate alındığını belirterek, bu hususların dikkate sunulması gerektiğini değerlendirmiştir.

24. Başvurucu cevap dilekçesinde, istihbari raporun tek başına delil olarak değerlendirilemeyeceğini, hakkında somut bir bulgunun bulunmadığını belirterek, başvuru konusu olayda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini tekrarlamıştır

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Maddede geçen "adil yargılanma hakkının" kapsamı Anayasa'da açık bir şekilde düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

26. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

27. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Nadi Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

28. Başvuru konusu olayda, başvurucu, 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesinden yararlandırılması için tek şartın yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararlarıyla

TSK’dan ilişiğin kesilmesi olduğunu, bunun dışında mevzuatta bir şart aranmadığını, hangi somut bilgi ve belgeye dayandığı anlaşılamayan, idare tarafından da mahkeme nezdinde açıklanmayan soyut iddialara dayanarak davanın reddedildiğini, bilgi edinme hakkı kapsamında yapılan başvuruda da 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinden yararlandırmamaya esas teşkil eden, ilişiğinin kesilmesine dair hiçbir somut bilgi, belge ve sicil özetlerinin gönderilmeyip, amirlerinin gözlemlerine göre işlem tesis edildiğinin belirtildiğini, hakkında isnatlarda bulunan ve kendisinden önce ilişiği kesilen TSK personelinin 1/12/1998 tarihli evraka yansıyan beyanı incelendiğinde, bu kişinin, hakkında beyanda bulunduğu şahsının adını dahi bilmeyip, ''1982'li, Balıkesirli'' gibi ifadeler kullandığını, PKK terör örgütü üyeliği veya sempatizanlığı ile itham edilen askeri personelin mahkemeye sevk edilip yargılanması zorunlu iken, hakkında hiçbir adli ve idari soruşturmanın açılmadığını, gerekçesiz ve somut dayanaktan yoksun iddialara dayanılarak karar verildiğini belirtmiş, AYİM ise (§ 11), yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararları ile TSK’dan ilişiği kesilenlerin başvurularını kabul veya reddetmek konusunda Milli Savunma Bakanı’na geniş bir takdir yetkisi tanındığını, idarenin takdir yetkisinin sınırsız olmadığını, kamu yararı amacı ve hizmet gerekleriyle sınırlı olduğunu belirtmiş ve başvurucunun sakıncalı/bölücü personel kategorisine alınması, terör örgütü fikirlerini benimsemesi, terör örgütü tarafından potansiyel olarak değerlendirilmesi ve yıkıcı akımlara meyilli olması nedenleriyle ilişiğinin kesilmesini değerlendirerek, 926 sayılı Kanun’un 32. maddesinden yararlandırılmamasına konu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

29. Somut olayda başvurucunun, yargılama sürecinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair bilgi ya da belge sunmadığı, 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesi kapsamından yararlandırılmamasına ilişkin işleme karşı açtığı davada iddialarını ileri sürebildiği ve karşı tarafın görüşlerinden haberdar olmadığına dair yargılama aşamasında AYİM’e bir itirazda bulunmadığı görülmektedir.

30. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, davanın konusunun başvurucunun TSK’dan ilişiğinin kesilmesine ilişkin işlemin değil, yalnızca 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinden yararlandırılması talebinin reddine ilişkin işlemin iptaline yönelik olduğu, bu kapsamda iddiaların özünün derece Mahkemesi tarafından delillerin ve mevzuatın değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucunun hukuka aykırılık teşkil ettiğine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır (Yümrü Dilek, B. No: 2013/4189, 21/5/2015, § 40).

31. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine veya kararın gerekçesiz olduğuna ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi mahkemenin kararında bariz takdir hatası açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilmemiştir.

32. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararının bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığı İddiası

33. Başvurucu, AYİM'in bünyesindeki sınıf subayları nedeniyle bağımsız ve tarafsız olmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet BALABANOĞLU, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

35. Anayasa Mahkemesi tarafından bu konu daha önce incelenirken belirtildiği üzere, AYİM'in oluşumu, statüsü ve görevleri Anayasa ve ilgili Kanun'da hüküm altına alınmıştır. AYİM'e atanan askeri hâkimlerin bağımsızlığının Anayasa ve ilgili Kanun hükümleri ile garanti altına alındığı, atanma ve çalışma usulleri yönünden, askeri hâkimlerin bağımsızlıklarını zedeleyecek bir hususun olmadığı, kararlarından dolayı idareye hesap verme durumunda bulunmadıkları, disipline ilişkin konuların AYİM Yüksek Disiplin Kurulunca incelenip karara bağlandığı görülmektedir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 29). Diğer yandan, sınıf subayı üyelerin en fazla dört yıllık bir süre ile görev yapmaları, disiplin konularında yukarıda bahsedilen Disiplin Kuruluna tabi kılınmaları, görev süreleri zarfında idari veya askeri yetkililerce herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları, bu subayların idareye karşı bağımsızlıklarını güçlendirmiştir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz: Mustafa Yavuz ve Diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 29870/96, 25/5/2000; Bek/Türkiye, B. No: 23522/05, 20/4/2010, § 30).

36. Açıklanan nedenlerle, mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin bir husus saptanmadığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. İki Dereceli Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

37. Başvurucu, ayrıca, AYİM daire kararlarına karşı başvurulabilecek bir temyiz merciinin olmadığını belirterek, bu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

38. Anayasa ve Kanun hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme'nin ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, § 18).

39. Sözleşme'nin 7. Protokolü'nün 2. maddesinde, cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı tanınmış ise de Türkiye bu protokole taraf olmadığı gibi başvuru konusu olay da bir ceza yargılamasına ilişkin değildir.

40. Başvurucunun başvuru dilekçesinde ifade ettiği AYİM nezdinde temyiz, yani iki dereceli yargılanma hakkı, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olmadığı gibi, Sözleşme'nin ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerden herhangi birinin kapsamına da girmemektedir (Mahir Akarsu, B. No: 2012/1096, 20/2/2014, 42-45).

41. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle

kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun

1. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararının adil olmadığı iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”,

2. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”,

3. İki dereceli yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının “konu bakımından yetkisizlik”,

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SERAP ÖZ

B. No: 2013/1394 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1394

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERAP ÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1394)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Serap ÖZ

Vekili : Av. Ahmet Kemal FENDOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek bir iddianın İlk Derece Mahkemesi kararında karşılanmamış olması nedeniyle gerekçeli karar hakkının; başvuru ve itiraz üzerine verilen kararların dosya üzerinden sonuçlandırılması nedeniyle sözlü yargılama hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 12/2/2013 tarihinde Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 17/7/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Birinci Bölüm tarafından 12/12/2013 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Bakanlığın 15/1/2014 tarihli görüş yazısı 21/1/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı 3/2/2014 tarihinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, hasta olan annesinin günlük ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olabilmek için bir dernekle irtibata geçerek, yabancı uyruklu bir bakıcı temin etmiş ve evinde çalıştırmaya başlamıştır.

8. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Ankara Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünün 12/4/2012 tarih ve B.13.2.TİK.4.06.00.00-(S.8.1.06 4800) sayılı yazısı ile başvurucuya, bakıcı olarak çalıştırdığı yabancı uyruklu kişi ile ilgili olarak 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un 21. maddesinin üçüncü fıkrasına muhalefet ettiği gerekçesiyle 6.163,00 TL idari para cezası verildiği bildirilmiştir.

9. Başvurucu anılan idari para cezasına karşı süresi içerisinde Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesine 27/4/2012 tarihinde başvuruda bulunmuş olup, Mahkemenin 2012/344 D. İş numarası ile kayıt altına alınmıştır.

10. Bu arada, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Etimesgut Sosyal Güvenlik Merkezinin 21/5/2012 tarihli ve B.13.2.SGK.04.06.10.02/VII sayılı yazısı ile başvurucuya, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 11. maddesine göre işyeri bildirgesi vererek işyerini tescil ettirmesi aksi halde tescilin resen yapılacağı bildirilmiştir.

11. Başvurucu, ilgili idareye dilekçe ile müracaatta bulunarak, kendisine ait işyeri olmadığını, kendisinin öğretmen olduğunu, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu anlamında "işveren" olmadığını ve bu nedenle 5510 sayılı Kanun anlamında işyeri bildirgesi doldurma ve dosya oluşturma yükümlülüğünün olmadığını bildirmiştir

12. Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesi 19/7/2012 tarihli ve 2012/344 D. İş sayılı kararı ile başvurucunun yukarıda belirtilen (bkz. § 8) idari para cezasına karşı başvurusunun reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"…Gürcistan uyruklu şahsın 25/10/2011 tarihli ifadesinde Serap Öz isimli şahsın yanında bakıcılık işi yapmak üzere çalıştığını kabulü ve itiraz edenin te'villi ikrarı karşısında, tahakkuk ettirilen idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğu sonuç ve kanaatine varılmış …"

13. Başvurucu, Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesinin ret kararına karşı Ankara 5. Asliye Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuş olup, anılan Mahkemenin 9/10/2012 tarihli ve 2012/399 D. İş sayılı kararı ile itiraza konu kararın "…dosya kapsamı ve gerekçesine göre usul ve yasaya uygun olduğu…" gerekçesiyle itirazın reddine karar verilmiştir.

14. Etimesgut Sosyal Güvenlik Merkezinin 23/11/2012 tarihli ve B.13.2.SGK.4.06.10.

15.SSGM/309 sayılı yazısı ile başvurucuya resen işyeri sicil numarası verilmiş ve 5510 sayılı Kanun'un 11. maddesinde öngörülen işyeri bildirgesinin, en geç sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihte kuruma verilmediği gerekçesiyle 837,00 TL idari para cezası verildiği bildirilmiştir. Başvuru dilekçesi veya eklerinde başvurucunun, belirtilen para cezasına karşı yargı yoluna müracaat ettiğine dair herhangi bir belge veya bilgiye rastlanmamıştır.

15. Ankara 5. Asliye Ceza Mahkemesinin kararı başvurucuya 15/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Bireysel başvuru 12/2/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

17. 4817 sayılı Kanun'un 21. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekillerine her bir yabancı için beşbin Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu durumda, işveren veya işveren vekili yabancının ve varsa eş ve çocuklarının konaklama giderlerini, ülkelerine dönmeleri için gerekli masrafları ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılamak zorundadır."

18. 4857 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aşağıda belirtilen işlerde ve iş ilişkilerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz;

...

e) Ev hizmetlerinde,

..."

19. 5510 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşyeri, sigortalı sayılanların maddî olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir.

İşyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılır.

İşveren, örneği Kurumca hazırlanacak işyeri bildirgesini en geç sigortalı çalıştırmaya başladığı tarihte, Kuruma vermekle yükümlüdür. Şirket kuruluşu aşamasında, çalıştıracağı sigortalı sayısını ve bunların işe başlama tarihini, ticaret sicili memurluklarına bildiren işverenlerin, bu bildirimleri Kuruma yapılmış sayılır. Ticaret sicili memurlukları, kendilerine yapılan bu bildirimi en geç on gün içinde Kuruma bildirmek zorundadır... "

20. 13/03/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "Başvurunun incelenmesi" kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili fıkraları şöyledir:

"...

" (4) Mahkeme, başvuruda bulunan kişilere cevap dilekçesinin bir örneğini tebliğ eder; talep üzerine veya re'sen tarafları çağırarak belli bir gün ve saatte dinleyebilir. Dinleme için belirlenen günle tebligatın yapılacağı gün arasında en az bir haftalık zaman olmasına dikkat edilir. Dinleme sırasında taraflar veya avukatları hazır bulunur. Mazeretsiz olarak hazır bulunmama, yokluklarında karar verilmesine engel değildir. Bu husus, tebligat yazısında açıkça belirtilir.

…

(6) Dinlemede sırasıyla; hazır bulunan başvuru sahibi ve avukatı, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun temsilcisi, varsa tanıklar dinlenir, bilirkişi raporu okunur, diğer deliller ortaya konulur.

(7) Mahkeme, ilgilileri dinledikten ve bütün delilleri ortaya koyduktan sonra aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen ve hazır bulunan tarafa son sözünü sorar. Son söz hakkı, aleyhinde idarî yaptırım kararı verilen tarafın kanunî temsilcisi veya avukatı tarafından da kullanılabilir. Mahkeme son kararını hazır bulunan tarafların huzurunda açıklar…”

21. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 2/2/2012 tarihli ve E.2011/7515, K.2012/1057 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun 21/3. maddesindeki "çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekillerine her bir yabancı için beşbin Türk lirası idari para cezası verilir." hükmü karşısında;

İdari para cezasına karşı başvurunun reddine dair Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesinin 30.11.2010 tarihli ve 2010/1246 değişik iş sayılı kararında, adına idari para cezası uygulanan G.A.'nın kendisinin işveren ya da işveren vekili olmadığı yolundaki itirazını değerlendirilmeden ve yalnızca hastalığı sebebiyle kendisinin bakım işlerini görüyor olmasının madde metninde geçen işveren ya da işveren vekili sayılmasına yeterli olup olmadığı araştırılmadan karar verildiği hususları dikkate alındığında, itirazın bu yönlerden kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla Türk Milleti adına gereği görüşülüp düşünüldü;

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarname içeriği yerinde görüldüğünden Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 31.12.2010 gün ve 2010/1676 D.iş sayılı kararının CMK'nun 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA, ilgili hakkında verilen idari para cezasının kaldırılmasına, 02.02.2012 günü oybirliğiyle karar verildi.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 12/2/2013 tarihli ve 2013/1394 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, kendisine ait işyeri bulunmadığını, evinde sürekli bakıma muhtaç olan annesi için tuttuğu bakıcının sigortasız işçi olarak değerlendirilmesinin mümkün olamayacağını, kendisinin kanundaki işveren tanımına uymadığını, hakkında verilen idari para cezalarının bu nedenle Anayasa’nın 38. maddesinde düzenlenen kanunilik ilkesine aykırı olduğunu; başvuru ve itiraz üzerine verilen kararların duruşma yapılmaksızın ve gerekçesiz olarak verildiğini belirterek, Anayasa'nın 36. maddelerinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve anılan cezaya ilişkin işlemin iptaline karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. İşyeri Bildirgesinin Bildirilmemesi Nedeniyle Verilen İdari Para Cezası Yönünden

24. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

26. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

27. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 17).

28. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, başvurucunun, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarını öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu mercilere sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

29. Somut olayda, Etimesgut Sosyal Güvenlik Merkezinin 23/11/2012 tarihli ve B.13.2.SGK.4.06.10. 15.SSGM/309 sayılı yazısı ile başvurucuya resen işyeri sicil numarası verilmiş ve 5510 sayılı Kanun'un 11. maddesinde öngörülen işyeri bildirgesinin, en geç sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihte kuruma verilmediği gerekçesiyle 837,00 TL idari para cezası verildiği bildirilmiştir. Başvuru dilekçesi veya eklerinde başvurucunun, belirtilen para cezasına karşı yargı yoluna müracaat ettiğine dair herhangi bir belge veya bilgiye rastlanmamıştır.

30. Açıklanan nedenlerle, yetkili derece mahkemeleri önünde usulüne uygun olarak başvuru yolları tüketilmeden temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Çalışma İzni Bulunmayan Yabancı İşçi Çalıştırılması Nedeniyle Verilen İdari Para Cezası Yönünden

i. Sözlü Yargılama Hakkının İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucu, derece mahkemelerince sözlü yargılama yapılmaksızın başvurusunun ve itirazının reddine karar verildiğini ileri sürmüştür.

32. Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.”

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes … cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir…”

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birisi de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Yargılamanın açıklığı ilkesinin amacı adli mekanizmanın işleyişini kamu denetimine açarak yargılama faaliyetinin saydamlığını güvence altına almak ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu yönüyle hukuk devletinin en önemli gerçekleştirme araçlarından birisini oluşturur. Özellikle ceza davalarında yargılamanın duruşmalı ve aleni yapılması silahların eşitliği ilkesinin ve savunma hakkının güvencesini oluşturur. Ancak bu her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılmasının zorunlu olduğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlalini oluşturmaz (Nevruz Bozkurt, B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32).

35. Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında “aleni yargılama” hakkının tanınması, zorunlu olarak “sözlü yargılama” hakkını da içerir. Bununla birlikte, Sözleşme’nin bu maddesinde yer alan söz konusu yükümlülük, mutlak değildir. Yargılamada, tarafların şüpheye yer vermeyecek şekilde bu haklarından vazgeçmesi ve kamu yararının sözlü yargılama yapılmasını gerekli kıldığı bir durumun bulunmaması hâlinde, duruşma yapılmayabilir. Vazgeçmenin, açıkça veya zımnen yapılması mümkündür. Duruşma yapılmasına ilişkin talebin sürdürülmemesi ya da hiç ileri sürülmemesi, zımnen vazgeçmeye örnek gösterilebilir. Bunun yanında dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması örneğinde olduğu gibi yargılamanın istisnai koşulları da duruşma yapılmasını gerektirmeyebilir (Aziz Ağarlı, B. No: 2013/1377, 25/3/2015, §§ 23-24).

36. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), “önemli bir isnat taşımayanlar” ile “ceza hukukunun çekirdeğini oluşturan” davalar arasında ayrım yapmış, Sözleşme’nin 6. maddesi kapsamına giren fakat geleneksel ceza hukuku kategorilerine ait olmayan suçların (örneğin trafik kurallarının ihlali) yargılamasında duruşma yapılmasının gerekli olmayabileceğini belirtmiştir (Jussila/Finlandiya [BD], B. No: 73053/01, 23/11/2006, §§ 36, 43). Bu durum, özellikle inandırıcılık sorunu taşımayan, karmaşık olmayan veya olaylarla ilgili hiçbir tartışmanın bulunmadığı oldukça teknik davalar ile mahkemelerin tarafların sunduğu görüşlere ve diğer belgelere dayanarak, adil ve makul bir biçimde karar verebilecekleri davalar için geçerli olmaktadır (Aziz Ağarlı, § 27).

37. Yargılamaya taraf olan kişilerin hakkaniyetli yargılama temelinde beyanlarını sözlü vermesinin gerektiği durumlarda sözlü yargılama yapılmaması yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyebilir. Dolayısıyla, sadece dosyaya dayanılarak tatmin edici bir

çözümün sağlanamayacağı olaylarda, sözlü yargılamanın yapılması gerekir. Sözlü yargılamaya karar vermede, davaya konu meselelerin çokluğu değil, niteliği önem kazanacaktır (Aziz Ağarlı, § 28).

38. Somut olayda başvurucu, hakkındaki idari para cezasının iptali istemiyle yaptığı başvurusu üzerine Mahkemenin kendilerini dinlemeden karar vermesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. 5326 sayılı Kanun'un 28. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, mahkemenin, talep üzerine veya resen tarafları çağırarak belli bir gün ve saatte dinleyebileceği kurala bağlanmıştır.

39. Bu durumda, incelemenin dosya üzerinden de yapılabileceği kurala bağlanan (sözlü yargılama yapılması talebe veya mahkemenin takdirine bağlı kılınan) ve çalışma izni olmayan yabancı çalıştırılmasına ilişkin yargılamada; tarafların iddia ve savunmaları yazılı olarak alındıktan sonra bir sonuca varılmıştır. Çözümlenen olayın kendine özgü niteliği de nazara alındığında, yargılamanın salt dosya üzerinden yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği söylenemez. Kaldı ki, başvurucu tarafından, sözlü yargılama yapılması talebinde bulunulduğuna dair başvuru formu ve eklerinde bir bilgi ya da kanıt da bulunmamaktadır.

40. Açıklanan nedenlerle, sözlü yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun bu kısmının, "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası

41. Başvurucu her ne kadar Anayasa'nın 38. maddesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvuru formu ve ekleri incelendiğinde; başvurucunun iddialarının özünün, hastalığı sebebiyle annesinin bakım işlerini gördürüyor olmasının madde metninde geçen işveren tanımına uymadığının kararda değerlendirilmemesi hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

42. Başvurucunun gerekçeli karar hakkına ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemez olduğuna karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

43. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

44. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

45. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız

bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

46. Gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme’nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

47. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa’nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

48. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

49. 4817 sayılı Kanun’un 21. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran “işveren veya işveren vekillerine” idari para cezası verilir. Somut olayda, idare tarafından, çalışma izni olmayan yabancı uyruklu kişiyi bakıcı olarak çalıştırdığı gerekçesiyle 4817 sayılı Kanun’un 21. maddesinin üçüncü fıkrasına istinaden başvurucuya 6.163,00 TL idari para cezası verilmiştir.

50. Başvurucu, yalnızca hastalığı sebebiyle annesinin bakım işlerini gördürüyor olmasının madde metninde geçen işveren tanımına uymadığı yönündeki iddiasının kararda değerlendirilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu tarafından, kendisinin işveren tanımına uymadığı itirazı İlk Derece Mahkemesi nezdinde de ileri sürülmüş olmasına rağmen, idari yaptırımın iptali isteminin reddine dair kararda bu hususa ilişkin bir gerekçeye yer verilmediği görülmektedir (bkz. §§ 12-13). İdari para cezasının kesildiği tarihte mevzuatın dağınık ve karmaşık olduğu, Yargıtayın da başvurucunun iddialarına benzer şikâyetlerin o dönemdeki mevzuat itibarıyla karşılanması gerektiğine yönelik içtihatta (bkz. § 21) bulunduğu anlaşılmaktadır.

51. Bu durumda, başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren, uyuşmazlığın çözümü için esaslı bir iddia olan, kendisinin işveren olmadığı ve yalnızca hastalığı sebebiyle annesinin bakım işlerini gördürüyor olduğu iddiası, İlk Derece Mahkemesi kararında tartışılmamış ve karşılanmamıştır. Bu nedenle, yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

52. Belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. Başvurucu, hakkındaki idari para cezalarının iptalinin sağlanması yönünde karar verilmesini talep etmektedir.

54. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

55. Başvuru konusu olayda tespit edilen ihlal, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkının ihlal edilmesinden kaynaklandığından ve ihlalin yeniden yargılama yapılarak ortadan kaldırılmasında hukuki yarar bulunduğundan, 6216 sayılı Kanun'un (1) ve (2) numaralı fıkraları gereğince ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

56. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurucunun;

1. İşyeri bildirgesinin bildirilmemesi nedeniyle idari para cezası verilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasının "başvuru yollarının tüketilmemiş olması",

2. Sözlü yargılama hakkının ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması"

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmak üzere kararın ilgili Mahkemeye GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan

toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAFETTİN EKEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/1902 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1902

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERAFETTİN EKEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1902)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Selami ER

Başvurucular : 1. Şerafettin EKEN

2. İsmail EKEN

3. Elif UÇAR

4. Oya ÖZGÜMÜŞ

5. Gülsüm ERGÜN

6. Hüseyin EKEN

7. Sevim AKGÜN

8. Neşe SİNANOĞULLARI

9. Dursun Selçuk ÖZEN

10. Aysel ŞENCAN

Vekilleri : Av. Hakan CİNDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, murislerine ait taşınmazın herhangi bir bedel ödenmeksizin ve tebligat yapılmaksızın Mahkeme kararına istinaden tapuda 1979 yılında Hazine adına tescil edildiğini, bu nedenlerle tapu iptali ve tescil, olmazsa tazminat istemiyle açtıkları davanın ise reddedildiğini belirterek, mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler, ihlalin sonuçlarının giderilmesi veya lehlerine tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmişlerdir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 28/2/2013 tarihinde Gaziantep 3. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 31/3/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvuruculaların murisleri adına tapuda kayıtlı olan Zonguldak ili, Ereğli ilçesi, Kirmanlı mahallesinde bulunan 21 pafta, 29 ada, 66 parselde kayıtlı 15.251 m2 büyüklüğünde taşınmazın 1950 yılından beri fiilen Karadeniz Ereğli Bölge Komutanlığınca kullanıldığı gerekçesiyle Hazine adına tesciline karar verilmesi talebiyle Karadeniz Ereğli Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmıştır.

6. Mahkeme, 22/3/1978 tarihli E.1978/330, K.1978/331 sayılı kararıyla, dava konusu taşınmazın 1950 yılından beri Milli Savunma Bakanlığı tarafından el konularak fiilen kullanıldığı gerekçesiyle, 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. ve 7. maddeleri gereğince taşınmazın Hazine adına kamulaştırılmış sayılmasına, tapu kaydının sicilden düşürülmesine, mülkiyetinin Hazineye, intifa hakkının ise Milli Savunma Bakanlığı'na aidiyetine karar vermiş, ancak herhangi bir bedele hükmetmemiştir.

7. Bu kararın, temyiz edilmeksizin 28/12/1978 tarihinde kesinleştiği, dava konusu taşınmazın ise 4/1/1979 tarihinde tapuda Hazine adına hükmen tescil edildiği anlaşılmıştır.

8. Başvuruculaların 2010 yılında çeşitli tarihlerde Milli Savunma Bakanlığı'na 5999 sayılı Kanun'la 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6. maddesine dayanarak yaptıkları uzlaşma komisyonu teşkil edilerek taşınmazın değerinin tespiti talepleri anılan Bakanlıkça, taşınmazın Hazine adına tescil edilmiş olduğu ve 5999 sayılı Kanun'un uygulanma imkânı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

9. Başvurucular, taşınmaza herhangi bir bedel ödenmeksizin el atıldığını ve Mahkeme kararına istinaden tapuda Hazine adına tescil edildiğini, murisleri ve kendilerine herhangi bir tebligat da yapılmadığını belirterek, taşınmazın tekrar kendileri adına tapuya tesciline, olmadığı takdirde söz konusu arazinin bedelinden paylarına düşen kısım için hakları saklı kalmak kaydıyla 8.000 TL'nin tahsiline karar verilmesi talebiyle Karadeniz Ereğli 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmışlardır.

10. Mahkeme, 22/3/2012 tarihli E.2011/437, K.2012/185 sayılı kararıyla, 221 sayılı

Kanun'un 1. maddesi uyarınca taşınmazın tahsis tarihi itibariyle idare adına kamulaştırılmış sayılacağının düzenlendiği gerekçesiyle tapu iptali talebinin yerinde olmadığı, aynı Kanun'un 4. maddesi uyarınca 2 yıllık hak düşürücü sürede yapılmadığından tazminat da talep edilemeyeceği, kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasının 2942 sayılı Kanun'a 5999 sayılı Kanunla ilave edilen geçici 6. maddesine göre 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihler arasında el atılan taşınmazlar için mümkün olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

11. Başvurucular tarafından temyiz edilen bu karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 26/12/2012 tarihli ve E.2012/20367, K.2012/28591 sayılı ilamı ile onanmıştır.

12. Bu karar, 31/1/2013 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucular karar düzeltme kanun yoluna başvurmaksızın 28/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

14. 5/1/1961 sayılı ve 221 Sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"6830 sayılı İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller ilgili amme hükmi şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır."

15. 221 sayılı Kanun'un 3. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tapuda kayıtlı ise, kayıt sahipleri veya mirascıları ancak fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini istiyebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiili tahsis tarihinden itibaren on sene geçmemiş ise o tarihte zilyedlikle iktisap şartları tahakkuk eden zilyedleri veya mirasçıları birinci fıkra hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkule müdahalenin men'i (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 17/01/2008 tarihli ve E. 2004/25, K. 2008/42 sayılı Kararı ile.) * davası dinlenmez."

16. 221 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer."

17. 18/6/2010 tarihli ve 5999 sayılı Kanunla 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununa eklenen geçici 6. maddenin birinci ve altıncı fıkraları şöyledir:

"Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 9/10/1956 tarihi ile 4/11/1983 tarihi arasında fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiili olarak el konulması sebebiyle, malik tarafından ilgili idareden tazminat talebinde bulunulması halinde, öncelikle uzlaşma yoluna gidilmesi esastır.

...

İdare ve malik arasında uzlaşma sağlanamadığı takdirde, uzlaşmazlık tutanağının tanzim edildiği veya ikinci fıkradaki sürenin uzlaşmaya davet olmaksızın sona erdiği tarihten

itibaren üç ay içerisinde malik tarafından sadece tazminat davası açılabilir. Dava açılması halinde, fiilen el konulan taşınmazın veya üzerinde tesis edilen irtifak hakkının müracaat tarihindeki değeri, ikinci fıkranın birinci cümlesindeki esaslara göre mahkemece tespit ve taşınmazın veya hakkın idare adına tesciline veya terkinine ve malike tazminat ödenmesine hükmedilir. Tescile veya terkine ilişkin hüküm kesin olup tarafların hükmedilen tazminata ilişkin temyiz hakkı saklıdır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucuların 28/2/2013 tarihli ve 2013/1902 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucular, herhangi bir bedel ödenmeksizin hissedarı oldukları taşınmaza idare tarafından el atıldığını ve Mahkeme kararına istinaden tapuda Hazine adına tescil edildiğini, gerek kamulaştırma işlemleri gerekse de kamulaştırma yapılmış sayılmasına ilişkin Mahkeme kararının ne murislerine ne de kendilerine tebliğ edilmediğini, 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi kapsamında yaptıkları uzlaşma başvurusunun da sonuçsuz kaldığını, bu nedenlerle tapu iptali ve tescil, olmazsa tazminat istemiyle açtıkları davanın ise Karadeniz Ereğli 2. Asliye Hukuk Mahkemesince delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yanlış yorumlanması neticesinde reddedildiğini belirterek, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek ihlalin sonuçlarının giderilmesi veya tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların murislerine ait taşınmazın 1978 tarihli Mahkeme kararıyla 1979 tarihinde Hazine adına bedelsiz tescil edilmesi iddiaları mülkiyet hakkı, 2011 yılında açtıkları tapu iptali ve tescil veya tazminat davasında Mahkemenin hatalı yorumu ile 5999 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmaması ve yanlış karar vermesi iddiaları ise adil yargılanma hakkı kapsamında yargılamanın sonucunun adil olmadığı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

21. Başvurucular, murislerine ait taşınmazın 1978 tarihli Mahkeme kararına istinaden 1979 yılında Hazine adına bedelsiz tescil edilmesi işleminin iptal edilerek taşınmazın adlarına tescili veya tazminata hükmedilmesi talebiyle 2011 yılında açtıkları davanın 5999 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayarak reddedilmesi nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

22. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

23. Anayasa ve 6216 sayılı Kanun'un anılan hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları

inceleyebilecektir. Bu açık düzenlemeler karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir. Mahkemenin zaman bakımından yetkisine ilişkin bu düzenlemelerin kamu düzenine ilişkin olmaları nedeniyle, bireysel başvurunun tüm aşamalarında resen dikkate alınmaları gerekir (Ahmet Melih Acar, B. No: 2012/329, 12/2/2013, § 15).

24. Somut başvuruya konu olayda söz konusu taşınmaz 1978 tarihli Mahkeme kararı ile 221 sayılı Kanun'a dayanılarak ve 1950 yılından beri fiilen askeri hizmetlerde kullanıldığı gerekçesiyle 1979 yılında Hazine adında kaydedilmiş, başvurucular ise taşınmaz hukuken murislerinin elinden çıktıktan 32 yıl sonra kendilerine tebligat ve/veya ödeme yapılmadan taşınmaza el atıldığı iddiasıyla kaydın iptali ve kendi adlarına tescili veya tazminat talebiyle 2011 yılında dava açmışlar, ancak bu dava Mahkemece 221 sayılı Kanun'un 1. maddesi uyarınca taşınmazın tahsis tarihi itibariyle idare adına kamulaştırılmış sayılacağı, aynı Kanun'un 4. maddesi uyarınca 2 yıllık hak düşürücü sürede tazminat talep edilmediği, kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasının 2942 sayılı Kanun'a ilave edilen geçici 6. maddesine göre 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihler arasında el atılan taşınmazlar için mümkün olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 26/12/2012 tarihli ilamı ile onanmış ve kesinleşmiştir.

25. Başvuruculaların murisi adına kayıtlı taşınmazın mülkiyeti, 1978 tarihli Mahkeme kararına dayanılarak 1979 yılında Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı 23/9/2012 tarihinden 33 yıl önce kesin olarak başvuruculaların elinden çıkmıştır. Mahkeme kararı kesinleştikten sonra taşınmazın mülkiyeti artık başvuruculaların hak alanından çıkmıştır. Tazminat talebi için 221 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile getirilen süre ise bahsedilen Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlandığı 12/01/1961 tarihinden iki yıl sonra 12/1/1963 tarihinde son bulmuştur.

26. Anayasa ve AİHS'in ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir (Bkz., Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36-37). Başvurucular, 2011 yılında açtıkları davada taşınmazın hukuki olarak maliki olmayıp, 1978 yılındaki Mahkeme kararıyla murislerinin kaybettiği taşınmazın mülkiyetini yeniden kazanmayı veya buna bağlı olarak tazminat almayı talep etmektedirler. Başvuruculaların mülkiyet hakkına konu ettikleri taşınmazla hukuki ilişkileri Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı 23/9/2012 tarihinden 33 yıl önce kesildiğinden mülkiyet hakkına yönelik şikayet, Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin dışında kalmaktadır.

27. Nitekim benzer nitelikte 221 sayılı Kanun çerçevesinde el konulan gayrimenkullerle ilgili bir başvuruyu inceleyen AİHM, "… yani Türkiye Cumhuriyeti için 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesinin yürürlüğe girdiği 28 Ocak 1987 tarihinden önce, Hazine'ye devredilmesini dikkate alan AİHM, 1961 tarih ve 221 sayılı Kanun'a dayalı bir mülkiyet mahrumiyetinin koşullarını incelemek için zaman bakımından yetkisiz olduğu kanaatine varmaktadır." demek suretiyle benzer bir olayda kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ekdal ve diğerleri/Türkiye, 6990/04, 25/1/2011, § 48).

28. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaların tapu iptali ve tescil veya tazminat istemine dayanak yaptıkları taşınmazla hukuki ilişkilerinin bireysel başvuruların incelenmeye başlandığı tarih olarak belirlenen 23/9/2012 tarihinden önce 1978 yılındaki Mahkeme kararıyla kesildiği ve bu kararın aynı yıl kesinleştiği anlaşıldığından, başvuruya konu mülkiyet hakkına yönelik şikâyetin, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden

incelenmeksizin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Sonucunun Adil Olmadığı İddiası

29. Başvurucular, 2011 yılında açtıkları tapu iptali ve tescil veya tazminat davasının, taşınmazları bedel ödenmeksizin Hazine adına tescil edildiği ve kendilerine tebligat yapılmadığı gerekçesiyle 5999 sayılı Kanun hükümlerine göre kamulaştırmasız el atma hükümleri uygulanarak kabul edilmesi gerekirken reddedildiğini belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

30. Başvurucuların şikâyetinin özü, Mahkemenin kanunları hatalı yorumladığı ve yanlış karar verdiği iddiasına dayandığından ve mülkiyet hakkıyla ilgili olarak zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiğinden bu şikâyet adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

31. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

32. Bir anayasal hakkın ihlali iddiası içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Mahkemenin yetkisi kapsamı dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 34).

33. İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

34. 5999 sayılı Kanunla 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6. madde, 9/10/1956 tarihi ile 4/11/1983 tarihi arasında fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara ilişkin olarak bireylere tazminat davası açma hakkı vermektedir. Bunun için de öncelikle bir uzlaşma yolunun denenmesi gerektiği anılan maddede ifade edilmektedir.

35. Somut başvuruya konu 2011 yılında açılan dava tapu iptali ve tescil veya tazminat talepli olarak açılmıştır. Mahkeme, dava konusu taşınmazın, 1950 yılından beri kamu hizmetine tahsis edildiği, 1978 yılında kesinleşen Mahkeme kararıyla 221 sayılı Kanun gereğince Hazine adına tescil edildiği, aynı Kanun'un 4. maddesi uyarınca 2 yıllık hak düşürücü süre içinde tazminat talep edilmediği, kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasının 2942 sayılı Kanun'a 5999 sayılı Kanunla ilave edilen geçici 6. maddeye göre 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihleri arasında el atılan taşınmazlar için mümkün olduğu gerekçesiyle davanın

reddine karar vermiştir.

36. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi gereği hukukun uygulanması ve yorumlanması hâkimin resen gözeteceği bir husustur. Mahkeme, 2011 yılında açılan davanın konusunu, taşınmazın kamu hizmetine ayrılma tarihini ve hak düşürücü süreyi göz önünde bulundurduğunu gerekçesinde ifade ederek davayı reddetmiştir. Bu karar derecattan geçerek kesinleşmiştir.

37. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik içermediği anlaşıldığından, başvuruların bu şikâyetlerinin diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvuruculaların,

1. Mülkiyet hakkının ihlali iddiasının "zaman bakımından yetkisizlik",

2. Yargılamanın sonucunun adil olmadığı iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerine bırakılmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSAMETTİN KEMAL ESİNER

B. No: 2013/1949 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1949

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSAMETTİN KEMAL ESİNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1949)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Hüsamettin Kemal ESİNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, adına düzenlenen ödeme emrine karşı açtığı davanın reddedildiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek, Anayasa'nın 2., 12., 17., 21., 35. ve 38. maddelerinde düzenlenen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/3/2013 tarihinde Edirne Vergi Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön inceleme neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 24/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 6/11/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 9/12/2014 tarihli görüş yazısı 22/12/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap sunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile Adalet Bakanlığının görüşünde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun, adına düzenlenen ödeme emrinin iptaline karar verilmesi istemiyle 20/1/2006 tarihinde açtığı dava, İstanbul 9. Vergi Mahkemesinin 20/12/2006 tarih ve E.2006/207, K.2006/2948 sayılı kararıyla reddedilmiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının 14.05.1997 gün ve 97/8 sayılı yönetim kurulu kararı ile istifa ile boşalan yönetim kurulu üyeliğe atanarak bu karar 16.6.1997 gün ve 4311 sayılı Ticaret Sicili Gazetesi ile ilan edilmiştir. 19.09.1997 tarihinde yapılan 06.10.1997 tarih ve 4391 sayılı Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilen olağanüstü genel kurul kararı ile yönetim kurulu üyeliği onaylanmış ve yeniden seçilen yönetim kurulu üyeleri arasında yer almadığından bu tarihte yönetim kurulu üyeliği sona ermiş olup, dolayısıyla 14.5.1997-19.09.1997 tarihleri arasında yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur.

Bu durumda dava konusu amme alacağının beyan tarihi ile tahakkuk ve vade tarihinde şirket yönetiminde bulunan davacının vadesinde ödenmeyen ve şirketten tahsil imkanı bulunmayan vergi borcundan sorumlu olduğundan düzenlenen ödeme emirlerinde hukuka aykırılık görülmemiştir."

8. Danıştay Yedinci Dairesi, " 14.5.1997 gün ve 1997/9 sayılı yönetim kurulu kararıyla Şirketin yönetim kurulu üyeliğine seçilen davacının, Şirketi temsil ve ilzama yetkili üyeler arasında gösterilmediği; 6.10.1997 tarih ve 4391 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilen 22.9.1997 gün ve 1997/18 sayılı yönetim kurulu kararında da, davacının yalnızca yönetim kurulu üyesi olduğu; Şirketi temsil ve ilzam hususunda yetkilendirilen birinci ve ikinci derece imza yetkilileri arasında ismine yer verilmediği anlaşılmakla, kanuni görevleri yerine getirme hususunda yetki ve sorumluluğu bulunmayan davacının, 213 sayılı Kanunun yukarıda anılan 10"uncu maddesi uyarınca ödeme emri ile takibinde hukuka uyarlık bulunmadığın, ..." gerekçesiyle yer vererek 4/2/2010 tarih ve E.2007/1913, K.2010/1006 sayılı kararıyla İlk Derece Mahkemesi kararını bozmuştur.

9. İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığınca bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusunda, 14/5/1997 tarih ve 97/8 sayılı yönetim kurulu kararı ile başvurucunun kurul üyeliğine atandığı, bu kararın 16/6/1997 tarih ve 4311 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edildiği, anılan karardan sonra birinci derece imza yetkisinin 9/6/1997 tarih ve 97/10 sayılı yönetim kurulu kararıyla başvurucuya verildiği ve kararın 18/6/1997 tarih ve 4313 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edildiği, 1997 yılının Haziran dönemine ilişkin uyuşmazlık konusu vergi borcunun vadesinin 20/7/1997 olduğu, başvurucunun kanuni temsilcilik sıfatının 14/5/1997-19/9/1997 tarihlerini kapsadığı, ödeme emri içeriği amme alacağının ödenmesi bakımından başvurucunun gerek dönem, gerekse vade olarak hukuksal açıdan sorumlu olduğu hususlarına yer verilmiştir.

10. Danıştay Yedinci Dairesi 26/11/2012 tarih ve E.2010/7783, K.2012/6205 sayılı kararıyla karar düzeltme talebini kabul etmiş ve İlk Derece Mahkemesi kararını onanıştır.

11. Bu karar başvurucuya 16/2/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Bireysel başvuru, 11/3/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

13. 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Devlete, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri mahfuzdur."

14. Aynı Kanun'un 54. maddesi şöyledir:

" Ödeme müddeti içinde ödenmiyen amme alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunur. Cebren tahsil aşağıdaki şekillerden herhangi birinin tatbikı suretiyle yapılır:

1. Amme borçlusu tahsil dairesine teminat göstermişse, teminatın paraya çevrilmesi yahut kefilin takibi,

2. Amme borçlusunun borcuna yetecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi,

3. Gerekli şartlar bulunduğu takdirde borçlunun iflasının istenmesi."

15. Aynı Kanun'un 55. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

" Amme alacağını vadesinde ödemiyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir "ödeme emri" ile tebliğ olunur."

16. Aynı Kanun'un 62. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Borçlunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tesbit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarı tahsil dairesince haczolunur."

17. Aynı Kanun'un 84. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Menkul mallar tahsil dairelerince, köylerde ihtiyar kurullarınca haciz yapıldığı tarihin üçüncü gününden itibaren üç ay içinde satışa çıkarılır."

18. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 10. maddesi şöyledir:

"Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, Vakıflar ve cemaatlar gibi tüzel kişiliği olmıyan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir.

"Yukarıda yazılı olanların bu ödevleri yerine getirmemeleri yüzünden mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacaklar, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınır. Bu hüküm Türkiye'de bulunmayan mükelleflerin Türkiye'deki temsilcileri hakkında da uygulanır."

19. 6/1/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2)

numaralı fıkrası, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/3/2013 tarihli ve 2013/1949 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, şirketi temsile yetkili olmadığı ve amme alacağından sorumlu tutulamayacağına ilişkin bir çok mahkeme kararının bulunduğunu, İstanbul 1. Vergi Mahkemesinin 14/9/2006 tarih ve E.2006/199, K.2006/1636, İstanbul 1. Vergi Mahkemesinin 14/9/2006 tarih ve E.2006/203, K.2006/1635, İstanbul 3. İdare Mahkemesinin 27/4/2007 tarih ve E.2006/1283, K.2007/1139, İstanbul 4. Vergi Mahkemesinin 24/9/2007 tarih ve E.2007/1394, K.2007/2182 ve İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin 20/6/2007 tarih ve E.2007/2764, K.2007/7286 sayılı kararların bunlara örnek olarak gösterilebileceğini, başvuruya konu kararın bu nedenle çelişkili olduğunu, amme alacağına konu dönemde şirketi temsil ve ilzam ile görevlendirilmediğini, yargılamanın makul sürede bitirilmediğini, karar nedeniyle banka hesaplarına ve konutuna haciz konulduğunu ve itibarının sarsıldığını belirterek, Anayasa'nın 2., 12., 17., 21., 35. ve 38. maddelerinde düzenlenen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ödeme emri nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü maddi ve aynı tutarda manevi zararlarının tazmini talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru, yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı, mülkiyet hakkının ihlal edildiği ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetleri yönünden değerlendirilecektir

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

23. Başvurucu, şirketi temsile yetkili olmadığı için amme alacağından sorumlu tutulamayacağına ilişkin birçok mahkeme kararının bulunduğunu, başvuruya konu kararın bu nedenle çelişkili olduğunu, amme alacağına konu dönemde şirketi temsil ve ilzam ile görevlendirilmediğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Adalet Bakanlığı, başvurunun bu kısmı hakkında görüş sunmayacağını belirmiştir.

25. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

26. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

27. 6216 sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri,

bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

28. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

29. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Necati Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

30. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediği, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da bariz takdir hatası veya açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Nadi Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

31. Başvuru konusu olayda, başvurucu, amme alacağına konu dönemde şirketi temsil ve ilzam ile görevlendirilmediğini ve bu nedenle borçtan sorumlu tutulamayacağını ileri sürmüş, İstanbul 9. Vergi Mahkemesi, başvurucunun 14/5/1997 gün ve 97/8 sayılı yönetim kurulu kararı ile yönetim kurulu üyeliğine getirildiği, bu görevi 19/9/1997 tarihine kadar sürdürdüğü, dava konusu amme alacağının beyan tarihi ile tahakkuk ve vade tarihinde başvurucunun şirket yönetiminde bulunduğu ve şirketten tahsil imkanı bulunmayan vergi borcundan sorumlu olduğundan düzenlenen ödeme emirlerinde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay Yedinci Dairesi, başvurucunun 14/5/1997 gün ve 97/8 sayılı yönetim kurulu kararı ile yönetim kurulu üyeliğine getirildiği, birinci ve ikinci derece imza yetkisinin bulunmadığı, şirketi temsil ve ilzama ilişkin bir görevinin olmadığı gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararını bozmuş ise de bu karara karşı yapılan karar düzeltme dilekçesinde başvurucunun ödeme emrine konu amme alacağının vade tarihi itibariyle başvurucuya birinci derece imza yetkisinin verildiğine ilişkin 9/6/1997 tarih ve 97/10 sayılı yönetim kurulu kararının bulunduğu ileri sürülmüş ve buna dair 18/6/1997 tarih ve 4313 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’nin dilekçe ekinde sunulması üzerine Danıştay Yedinci Dairesi karar düzeltme talebini kabul ederek İlk Derece Mahkemesi kararının onanmasına

karar vermiştir.

32. Diğer taraftan başvurucu amme alacağından sorumlu tutulamayacağına ilişkin bir çok mahkeme kararının bulunduğunu, İstanbul 1. Vergi Mahkemesinin 14/9/2006 tarih ve E.2006/199, K.2006/1636, İstanbul 1. Vergi Mahkemesinin 14/9/2006 tarih ve E.2006/203, K.2006/1635, İstanbul 3. İdare Mahkemesinin 27/4/2007 tarih ve E.2006/1283, K.2007/1139, İstanbul 4. Vergi Mahkemesinin 24/9/2007 tarih ve E.2007/1394, K.2007/2182 ve İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin 20/6/2007 tarih ve E.2007/2764, K.2007/7286 sayılı kararların bunlara örnek olarak gösterilebileceğini, başvuruya konu kararın bu nedenle çelişkili olduğunu ileri sürmüştür.

33. İstanbul 1. Vergi Mahkemesi, şirketin vergi borçlarının tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emirlerinin iptali istemiyle açılan davalara ilişkin olarak başvurucunun şirketi temsile yetkili olmadığı gerekçesiyle iptal kararları vermiş ise de bu kararların temyiz edilmesi üzerine Danıştay Dördüncü Dairesi, şirketin iflas işlemlerinin tamamlanıp iflasın kapatılmadığı, amme alacağının tamamen veya kısmen şirketten tahsil edilemeyeceği ortaya konulmadan kanuni temsilcinin takip edilmeyeceği gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararını sonucu itibarıyla onamış ve karar düzeltme taleplerini reddetmiştir.

34. İstanbul 3. İdare Mahkemesi, kaynak kullanımı destekleme fonunun tahsili için düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada, fona ilişkin kredinin kullanma tarihinin 20/9/1997 tarihi olduğu ve başvurucunun bu tarih itibarıyla şirket üzerinde bir yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle iptal kararı vermiştir.

35. İstanbul 4. Vergi Mahkemesi, şirketin borçlarından dolayı haczedilen taşınmazın satışının yapılacağına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, Mahkeme iptal kararı vermiş, Danıştay Dördüncü Dairesi, dava konusu işlemin tesis edilmesine dayanak alınan ödeme emirlerine karşı açılan davada İstanbul 1. Vergi Mahkemesinin 14/9/2006 tarih ve E.2006/199, K.2006/1636 sayılı kararıyla iptal kararı verildiği ve Daire tarafından temyiz isteminin reddedildiği gerekçesiyle İstanbul 4. Vergi Mahkemesi kararının onanmansa karar vermiş, karar düzeltme talebini de reddetmiştir.

36. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, şirketin vergi borçları nedeniyle başvurucu adına düzenlenen ödeme emirlerinin iptali istemiyle açılan davada verilen İstanbul 9. Vergi Mahkemesinin ret kararını itirazen incelemesi neticesinde, başvurucunun kanuni temsilci sıfatı ile şirketi temsil ve ilzama yetkili olmadığı döneme ilişkin vergilerin tahsili için dava konusu ödeme emirlerinden sorumlu olamayacağı ve borcun şirketten tahsilinin sağlanıp sağlanamayacağı konusunda yeterli araştırma yapılmadığı gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesi kararını bozmuş ve ödeme emirlerinin iptaline karar vermiştir.

37. Görüldüğü üzere anılan kararlarda sonuç itibarıyla başvurucunun birinci derece imza yetkisine sahip olduğu döneme ilişkin amme alacağından sorumlu olmayacağına dair bir sonuç çıkmamakta ve ortada aynı konuya ilişkin birçok çelişik karardan söz etmeye de olanak bulunmamaktadır.

38. Bu durumda başvurucu, yargılama sürecinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair bir bilgi ya da belge sunmamış olup, başvurucunun mahkemece delillerin değerlendirilmesinin, mevzuatın yorumlanmasının ve verilen kararın içeriğinin adil olmadığı şikâyetini dile getirdiği anlaşılmaktadır.

39. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemeleri kararlarının bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik

de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

40. Başvurucu, ödeme emri nedeniyle, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

41. Adalet Bakanlığı görüşünde, ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada İlk Derece Mahkemesinin davayı reddettiğini, bireysel başvuru yolunun bir kanun yolu olmadığını, bu sebeple açık bir keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin yerel mahkemelerin takdirine karışamayacağını belirterek, bu hususların dikkate sunulması gerektiğini değerlendirmiştir.

42. Başvurucunun ihlal iddiasına konu olan mülkiyet hakkı, Anayasa'nın 35. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (Sözleşme) Ek 1 No.lu Protokol'ün (1 No'lu Protokol) 1. maddesinde düzenlenmiştir.

43. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

44. Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

45. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren başvurucu, böyle bir hakkın varlığını kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle, öncelikle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No. 2013/382, 16/4/2013, § 26).

46. Mülkiyet hakkı kişinin şahsında mündemiç olmayıp, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında hukuki korumadan istifade edilebilmesi açısından, öncelikle mülkiyet hakkının var olması aranır. Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi mülk edinme talebini değil, kişinin var olan mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu durum hakkın kazanılmış olması veya mevcut olması şeklinde de ifade edilebilir (Zekiye Şanlı, B. No. 2012/931, 26/6/2014, § 33).

47. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında, nelerin mülkiyet hakkına konu olabileceği hususunda, mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak "özerk bir yorum" esas alınmaktadır (bkz. Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010 § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124;

Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129; Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 100; Iatridis/Yunanistan [BD], B. No: 31107/96, 25/3/1999, § 54).

48. Anayasa'nın 35. maddesi ile 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin koruma alanı içinde yer alan menfaatlerin kapsamına, mevcut bir mülk ("existing possessions") girebileceği gibi alacak hakları (AYM, E.2000/42, K.2001/361, K.T. 10/12/2001; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008) veya yeterince icra edilebilir kılınmış alacak hakları (“claims”) da girebilir. Bu kapsamda bir alacak hakkı ya da talebin, mülkiyet hakkı kapsamında korunması için mahkeme hükmü, hakem kararı veya idari karar gibi yeterli derecede icra edilebilir kılınması halinde bir "mülk" teşkil edebilir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Krstić/Sırbistan, B. No: 45394/06, 10/12/2013, § 76) (Zekiye Şanlı, § 35).

49. Mülkiyet hakkının sınırlamaları ve güvenceleri açısından Anayasa’nın mülkiyeti bir hak olarak tanımlayan 35. maddesinin 13. maddesiyle birlikte değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında genel olarak hak tanınmakta; ikinci ve üçüncü fıkralarda ise sınırlama ve güvence ölçütleri gösterilmektedir. Bu sınırlama ve güvence ölçütlerinin Anayasa'nın 13. maddesi ışığında yorumlanması gerekir. Bu kapsamda mülkiyet hakkı, özüne dokunulmaksızın, kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Ayrıca yapılan sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzenine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz (Zekiye Şanlı, § 52).

50. Kanunla sınırlama ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında vazgeçilmez bir unsur olup, bu koşulun sağlanmaması durumunda diğer güvence ölçütlerinin değerlendirilmesinin bir anlamı yoktur (Zekiye Şanlı, § 53).

51. Toplum yararı, ortak çıkar, genel yarar gibi birbirinin yerine kullanılan kavramlarla ifade edilen ve bireysel çıkardan farklı, onun üstünde ortak bir yarar olan kamu yararı amacı 35. maddenin mülkiyet hakkı açısından öngördüğü özel sınırlandırma sebebi olup, genel yarar ve toplumsal yarar gibi ifadeleri de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır (AYM, E.1999/46, K.2000/25, K.T. 20/9/2000). Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir unsur olup, objektif bir tanımlamaya elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi asıldır (Zekiye Şanlı, § 54).

52. Mülkiyet hakkının Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde sınırlandırılması, bu kapsamda, Anayasa'nın bütünü dikkate alınmak suretiyle bu hak için öngörülen ek güvencelere riayet edilmesi ve kamu yararı dışında amaçlarla sınırlandırılmaması, ayrıca hakkın özüne dokunulmadan ve ölçülülük ilkesine riayet edilerek sınırlandırılması gerekmektedir. Mülkiyet hakkına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararlarında söz konusu ölçütler çoğunlukla birlikte uygulanmakta ve bireyin hakkıyla kamu yararı arasında kurulması gereken adil dengeye vurgu yapılmaktadır (AYM, E.1999/33, K.1999/51, K.T. 29/12/1999). Bu noktada, ihlal teşkil ettiği iddia edilen önlemin temelini oluşturan kamu yararı karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

53. 6183 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre kamu alacakları, Devlete ve diğer kamu tüzel kişilerine ait vergi, resim, harç, mahkeme masrafı, vergi cezası, para cezası, gecikme zammı ve gecikme faizi gibi alacaklardır. 6183 sayılı Kanun’un esası, vergiler başta olmak üzere kamu alacağını güvence altına almak ve ödenmediği takdirde kamu alacağını zora dayanarak, Devlet gücü ve memurları eliyle tahsil etmektir (Hilal Özkök, B. No. 2013/2420, 14/1/2014, § 27).

54. 213 sayılı Kanun’un 10. maddesinde, tüzel kişilerin ödevleri yerine getirmemeleri

yüzünden varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacakların, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınacağı, 6183 sayılı Kanun'un 55. maddesinde, amme alacağını vadesinde ödemeyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları için ödeme emri tebliğ edileceği, 54. maddesinde, ödeme süresi içinde ödenmeyen amme alacağının cebren tahsil olunacağı, 62. maddesinde, borcun tahsili amacıyla borçlunun kendi veya üçüncü şahıslar elindeki menkul, gayrimenkul, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarının tahsil dairesince haczedileceği ve 84. maddesinde, menkul malların haczin yapıldığı günden itibaren üç ay içinde satışa çıkarılacağı düzenlenmiştir.

55. Anılan mevzuat uyarınca, başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan kanuni düzenlemenin, somut olay açısından müdahalenin hukukiliği şartının sağlanmış olduğu sonucuna varılmaktadır.

56. Mülkiyet hakkına müdahale oluşturan kamu gücü işleminin, meşru kabul edilebilmesi bakımından, kamu yararını gerçekleştirme amacını taşıması ve müdahale sonucunda ortaya çıkan yeni durumun ve bozulan yararlar dengesinin, birey açısından tahammül edilemez bir boyuta ulaşmaması gerekir (Zekiye Şanlı, § 59).

57. Kişilerin kamuya olan borçlarının tahsili için yasal düzenlemeler yapılmış olup, başvuruya konu olay açısından şirketin kamuya olan borcunu süresi içinde ödememesi nedeniyle şirketin birinci dereceli imza yetkisine sahip başvurucu adına borcun tahsili amacıyla ödeme emri düzenlenmesinde kamu yararı olduğu açıktır.

58. Bu durumda incelenmesi gerekin son husus ise mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

59. "İyi yönetişim" ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda, kamu otoritelerinin, uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No. 2013/711, 3/4/2014, § 68).

60. Başvuru konusu olayda, başvurucunun birinci derece imza yetkisine sahip yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı döneme ilişkin şirketin ödenmeyen vergi borcunun tahsili amacıyla başvurucu adına ödeme emri düzenlenmiş, başvurucu tarafından ödeme emrinin iptali istemiyle açılan dava ise reddedilmiştir.

61. Kamu idaresi, başvurucunun kamuya olan borcunun tahsili amacıyla ödeme emri düzenlemiş olup, başvurucu tarafından bu işlem nedeniyle ağır ve tahammül edilemez bir yük altına girdiği yönünde bir iddiada bulunulmadığından, müdahalenin amacı ile başvurucuya yüklenen külfetin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

62. Açıklanan nedenlerle, mülkiyet hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Davanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

63. Başvurucu, açtığı davanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş olup, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi şikâyette diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

64. Başvurucu, açtığı davanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

65. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

66. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

67. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuru konusu olaya bakıldığında Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruya konu edilen dava haciz işlemi üzerine aracın satışına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davadır. Bu durumda, makul süre değerlendirmesinde sürenin başlangıç tarihi somut başvuru açısından davanın açıldığı tarih olan 20/1/2006 tarihidir.

68. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, § 52).

69. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinden, ödeme emrinin iptali istemiyle 20/1/2006 tarihinde dava açılmış, İlk Derece Mahkemesi 20/12/2006 tarihinde davanın reddine karar vermiş, bu kararın temyiz edilmesi üzerine dava dosyası Danıştaya gönderilmiş, Danıştay Yedinci Dairesi 4/2/2010 tarihli kararı ile İlk Derece Mahkemesi kararını bozmuş, bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusu üzerine 26/11/2012 tarihli kararı ile karar düzeltme talebini kabul ederek İlk Derece Mahkemesi kararının

onanmasına karar vermiş ve uyuşmazlığa konu yargılama bu tarih itibarıyla bitmiştir.

70. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 19).

71. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM tarafından verilen birçok ihlal kararında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 54-60).

72. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, başvuruya konu uyuşmazlığın ödeme emrinin iptaline yönelik olduğu, davaya bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık 7 yıl yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

73. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

74. Başvurucu, ödeme emri nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü maddi ve aynı tutarda manevi zararlarının tazminini istemiş, ancak yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır.

75. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

76. Başvuruda, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla beraber, başvurucu tarafından ödeme emri nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü maddi ve manevi zararlarının karşılanmasına ilişkin tazminat talebinde bulunulduğu, oysa davanın makul sürede bitirilmemesi nedeniyle ihlal tespit edildiği, bu nedenle uğranıldığı belirtilen zarar ile ihlal arasında illiyet bağı bulunmadığından, başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

77. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

C. 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

OĞUZHAN KOZACIOĞLU

B. No: 2013/4513 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/4513

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OĞUZHAN KOZACIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/4513)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 13/8/2015-29444

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Oğuzhan KOZACIOĞLU

Vekili : Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, açtığı tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 28/6/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 21/5/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 27/6/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı 18/7/2014 tarihli dilekçesi ile görüş sunmayacağını belirtmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Van-Başkale Koru Hudut Karakolunda piyade uzman çavuş olarak görev yaptığı sırada 22/3/2010 tarihinde kaçakçılara yönelik pusu faaliyeti icra etmiş, keskin nişancıların yoğun ateşi nedeniyle kulaklarında çınlama ve işitme güçlüğü çekmiştir.

8. Operasyonun ardından tutulan tutanakta "Yoğun olarak yapılan atışlardan etkilendiğini, kulaklarında aşırı çınlama ve işitmede güçlük çektiğini bildiren P. Uzm. Çvş. Oğuzhan KOZACIOĞLU yaklaşık 3 saat sonra karakola döndüğümüzde işitmenin azda olsa normalleştiğini fakat çınlamanın devam ettiğini söylemesi üzerine Van merkeze dönüldüğünde K.B.B. Polikliniğine gözükmesi konusunda uyarılarak ileride neden olabilecek sorunların önüne geçilmesi amacıyla iş bu tutanak tarafımızdan imza altına alınmıştır" ifadelerine yer verilmiştir.

9. Olaydan yaklaşık 7 ay sonra sözleşme yenilenebilmesi için başvurucu Çanakkale Asker Hastanesine sevk edilmiş, Hastanenin 26/10/2010 tarihli ve 237 sayılı raporuyla başvurucuya "Bilateral orta derecede sensörinöral işitme kaybı" teşhisi konulmuş ve hakkında "… Piyade uzman çavuş olarak devam edemez" kararı verilmesi üzerine 31/12/2010 tarihinden itibaren başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir.

10. Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulunca, Çanakkale Asker Hastanesinin düzenlediği rapor incelenmiş ve başvurucunun "adi malul" olduğuna karar verilmiştir. Bu karar sonrasında başvurucuya 15/1/2011 tarihinden itibaren adi malullük aylığı bağlanmış ve ikramiyesi ödenmiştir.

11. Diğer taraftan başvurucunun nakdi tazminat istemiyle açtığı başka bir davada AYİM 3. Dairesi 15/12/2011 tarihli ara kararıyla başvurucu hakkında Gülhane Askeri Tıp Akademisinden rapor istemiş, hazırlanan raporda "İşitme engeli yüzdesi %19 işitme engelinden dolayı özür oranı %14 olduğu… travmatik muayene bulgusu tespit edilmediğine…" ifadelerine yer verilmiş, rahatsızlığın 25 gün işgücüne engel olacağı belirtilmiş ve aynı Dairenin 4/10/2012 tarih ve E.2011/2203, K.2012/2004 sayılı kararı ile " Accurary Keskin Nişancı Tüfeğinin TSK'de kullanılan özel bir silah olduğu bu silah ile yapılan atışların silahın Künye Defterine yazılması gerektiği, mühimmatının cephanelikten alımı ve sarfı ile ilgili kayda rastlanılmadığı, … davacıda bulunan mevcut kulak rahatsızlığının, davacı vekili tarafından ileri sürüldüğü gibi, 22 Mart 2011 tarihinde Koru Hd. Tk.lığı bölgesinde icra edildiği iddia edilen pusu faaliyeti ile illiyet bağının olmadığı sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır" gerekçesine yer vererek dava reddedilmiştir.

12. Başvurucu, TSK'dan ilişiğinin kesilmesi nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle Milli Savunma Bakanlığına başvurmuş, Bakanlık başvuruya bir cevap vermemiştir.

13. Bunun üzerine başvurucu, 125.000 TL maddi ve 25.000 TL manevi zararının tazimini istemiyle 23/8/2011 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) İkinci Dairesinde dava açmış, Daire 26/12/2012 tarihli ve E.2011/1215, K.2012/1236 sayılı kararı ile davayı reddetmiş ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi uyarınca reddedilen maddi tazminat talebi üzerinden nispi 8.750,00 TL, manevi tazminat talebi üzerinden maktu 400,00 TL olmak üzere toplan 9.150,00 TL avukatlık ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine hükmetmiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

" … davacının kullandığı belirtilen silahla ilgili atış yapılmış olması halinde tutulması gereken kayıtlara, tutanakta Karakolda görevli olmayan bir kişinin isim ve imzasının bulunmasına ve dolayısıyla tutanağın sıhhatine ve diğer hususlara ilişkin tespitler, davacının olaydan sonra sözleşmesi feshedilinceye kadar bir sağlık kuruluşa müracaat etmemesi, 22.03.2010 tarihinde iddia edildiği gibi bir pusu faaliyeti icra edildiğine ilişkin idarenin kayıtlarında hiçbir bilgi ve belge bulunmaması, GATA Adli Tıp ABD. Bşk.lığının 24.01.2012 gün ve ADLİ TIP: 9067-80-12/1564-712 tarihli, "rahatsızlığa ilişkin herhangi bir travmatik muayene bulgusunun tespit edilmediğine" şeklindeki rapor dikkate alındığında, davacıda bulunan mevcut kulak rahatsızlığının, davacı vekili tarafından öne sürüldüğü gibi, 22 Mart 2010 tarihinde Koru Hd. Tk.lığı bölgesinde icra edildiği iddia edilen pusu faaliyeti veya hizmetle illiyet bağının olmadığı, bu durumda davacının rahatsızlığı nedeniyle uğradığı zarar ile illiyet bağı kurulabilecek idari eylemin olmadığı, bu nedenle davacının maddi ve manevi tazminat isteminin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır."

14. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusu da aynı Dairenin 30/4/2013 tarihli ve E.2013/554, K.2013/522 sayılı kararı ile reddedilmiş ve karar, başvurucuya 10/6/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir

15. Başvurucu, 28/6/2013 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

B. İlgili Hukuk

16. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

17. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı KHK'nın 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 28/6/2013 tarihli ve 2013/4513 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, operasyon sırasında kullanılan keskin nişancı tüfeğiyle yapılan yoğun atışlar nedeniyle işitme kaybına maruz kaldığını, Mahkemenin yeterli araştırma ve gerekli yerler ile yazışma yapmadan karar verdiğini, tazminat talebinin kabul edilmesi gerektiği halde açtığı davanın reddedilmesinin Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırı olduğunu, savcı düşüncesinin tebliğ edilmeyerek cevap verme hakkından yoksun bırakıldığını, ayrıca, başvuruya konu dava daha evvel açıldığı halde, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe giren 659 sayılı KHK uyarınca, aleyhine avukatlık ücretine hükmedilmesinin Anayasa'nın 36. ve 91. maddeleriyle 13. maddesindeki ölçülülük ilkesine aykırı olduğunu belirterek, adil yargılanma ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, 135.046 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetleri dikkate alınarak, başvurunun, yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği başlıkları altında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

21. Başvurucu, operasyon sırasında kullanılan keskin nişancı tüfeğiyle yapılan yoğun atışlar nedeniyle işitme kaybına maruz kaldığını, Mahkemenin yeterli araştırma ve gerekli yerler ile yazışma yapmadan karar verdiğini, tazminat talebinin kabul edilmesi gerektiği halde açtığı davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkının ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

23. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

24. 6216 sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

25. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

26. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının

yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

27. Başvuru konusu olayda, başvurucu, operasyon sırasında kullanılan keskin nişancı tüfeğiyle yapılan yoğun atışlar nedeniyle işitme kaybına maruz kaldığını, Mahkemenin yeterli araştırma ve gerekli yerler ile yazışma yapmadığını, vazife malulü olduğunun kabul edilmesi gerektiği halde açtığı davanın reddedildiğini belirtmiş, AYİM 2. Dairesi ise yaptığı araştırma sonucu elde ettiği bilgi ve belgeler ile başvurucunun nakdi tazminat istemli aynı 3. Dairede görülen davaya sunulan delilleri değerlendirmek suretiyle uyuşmazlığı çözüme kavuşturmuştur.

28. Buna göre Mahkeme, pusu faaliyeti yapıldığı ve bunun sonucunda başvurucunun kulağında rahatsızlık meydana geldiğine ilişkin tutulan tutanağın sıhhatli olmadığını, tutanakta ilgili karakolda görevli olmayan bir kişinin isim ve imzasına yer verildiğini, olayın gerçekleşmesinden sonra sağlık kuruluşuna müracaat edilmediğini, pusu faaliyetinin icra edildiğine ilişkin resmi kayıtlarda hiçbir bilgi ve belge bulunmadığını, GATA Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığınca düzenlenen sağlık raporunda başvurucun rahatsızlığına ilişkin travmatik bulgu tespit edilmediğini, bu nedenlerle başvurucunun kulak rahatsızlığı ile iddia olunan pusu faaliyeti arasında bir illiyet bağının bulunmadığını belirterek, davayı reddetmiştir.

29. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediği, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir. Somut olayda başvurucunun, yargılama sürecinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair bir bilgi ya da belge sunmamış olup, mahkemece delillerin değerlendirilmesinin ve verilen kararın içeriğinin adil olmadığı şikâyetini dile getirdiği anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararının bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucu, AYİM tarafından davanın reddine karar verilmeden önce Başsavcılık tarafından hazırlanan yazılı düşüncenin kendisine tebliğ edilmediğini ve bu suretle adil

yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

32. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), dosyaya ilişkin bağımsız bir inceleme yaparak görüşünü mahkemeye sunan AYİM Başsavcısının düşüncesinin önceden taraflara tebliğ edilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Bkz. Miran/Türkiye, B. No: 43980/04, 21/4/2009). Bu nedenle Başsavcılık düşüncesinin önceden taraflara tebliğ edilerek incelemelerine sunulması ve karşı görüşlerini hazırlama imkânı verilmesi adil yargılanma hakkının bir gereğidir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 33).

33. Bu kapsamda kanun koyucu yasal değişikliğe gitmiş ve 3/6/2012 tarih ve 28312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 22/5/2012 tarih ve 6318 sayılı Kanun'un 60. maddesi ile 1602 sayılı Kanun'un 47. maddesine Başsavcılık düşüncesinin Genel Sekreterlikçe taraflara tebliği ve tebliğden itibaren yedi gün içerisinde tarafların cevaplarını yazılı olarak Mahkemeye bildirebilmesi imkânını öngören bir kural eklenmiştir (Yaşasın Aslan, § 34).

34. Dosyanın incelenmesinden ilk derece yargılaması sırasında Başsavcılık düşüncesinin önceden taraflara tebliğ edildiği anlaşılamamaktadır. Bunun yanında, başvurucunun davasının reddedilmesi üzerine yaptığı karar düzeltme başvurusu sonrasında hazırlanan 14/3/2013 tarihli Başsavcılık düşüncesi, 9/4/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Dolayısıyla başvurucu ilk derece yargılaması aşamasında tebliğ edilmemiş olsa bile karar düzeltme aşamasında Başsavcılık düşüncesinden haberdar olmuş ve buna yönelik görüşlerini hazırlama ve mahkemeye sunma imkânı bulmuştur.

35. Diğer taraftan başvurucu eğer ilk derece yargılaması sırasında Başsavcılık düşüncesi tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine ilişkin olarak da herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Bu nedenle başvurucunun ilk derece yargılaması sırasında Başsavcılık düşüncesinin önceden tebliğ edilmemesi sebebiyle yargılamanın sonucunu etkileyecek usuli bir imkândan mahrum bırakıldığı söylenemez. Sonuç olarak somut olayda silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediği anlaşılmaktadır (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 47).

36. Açıklanan nedenlerle, AYİM'in kararlarında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik açık bir ihlalin olmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

37. Başvurucu, aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

38. Başvurucu, başvuruya konu dava daha evvel açıldığı halde, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe giren 659 sayılı KHK uyarınca, aleyhine avukatlık ücretine hükmedilmesinin mahkemeye erişim haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

39. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

40. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesi şöyledir:

“Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

41. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

42. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, § 61-62).

43. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açılmadan sonra 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

44. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculların, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

45. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği davanın açıldığı 23/8/2011 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacıların, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir.

46. Başvurucunun da bu nedenle, AYİM'e açtığı davada uğranılan zarar için 125.000 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. AYİM, davanın reddine karar verdikten sonra, başvurucunun reddedilen tazminat talepleri üzerinden davalı idare lehine 9.150 TL avukatlık ücreti ödemesine karar vermiştir.

47. Başvurucu aleyhine avukatlık ücreti ödenmesini öngören düzenlemenin tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bu düzenleme sonucu gerçekleşen müdahalenin ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

48. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun, dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu ve davanın reddedilmesi nedeniyle talep edilen maddi ve manevi tazminat tutarı üzerinden 9.150 TL avukatlık ücretinin davalı idareye ödenmek zorunda kaldığı görülmüştür. Böylece başvurucunun, ıslah imkânı olmaması nedeniyle davanın açıldığı sırada yüksek tazminat talebinde bulunulduğu yargılamanın sonucunda aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin ölçülü olmadığı saptandığından, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. Başvurucu, 135.046 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

51. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

52. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 4.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine, tespit edilen ihlal ile iddia edilen zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin ise reddine karar verilmesi gerekir.

53. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL

harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası ile silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aleyhe avukatlık ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 4.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ARSAY

B. No: 2013/7716 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7716

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ARSAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7716)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Hasan ARSAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aşması ile yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 19/9/2013 tarihinde Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 31/12/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 24/7/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 24/7/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir.

6. Adalet Bakanlığının 15/8/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, kasten insan öldürme suçunu işlediği iddiasıyla gözaltına alınmış, İdil Sulh Ceza Mahkemesinin 23/6/2008 tarihli ve 2008/25 sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Midyat Cumhuriyet Başsavcılığının 18/12/2008 tarihli iddianamesiyle, kasten insan öldürme, kasten insan öldürmeye teşebbüs, mala zarar verme ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır.

10. Midyat Ağır Ceza Mahkemesince verilen 25/6/2009 tarihli mahkûmiyet kararı, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 8/11/2010 tarihli ilamıyla başvurucunun yaşının tespitinin sağlanması ve yargılamanın açık yapılması gerekirken gizli yapıldığı gerekçesiyle bozulmuştur.

11. Yargıtay kararı sonrası Midyat Ağır Ceza Mahkemesince verilen 8/3/2012 tarihli mahkûmiyet kararı Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 29/4/2013 tarihli ilamıyla Yargıtay bozma ilamına uyulmasına rağmen gizli oturumda yapılan işlemlerin yenilenmediği ve başvurucunun yaşının tespit işlemlerinin kanuna uygun yapılmadığı gerekçesiyle bozulmuştur.

12. Bozma sonrası Midyat Ağır Ceza Mahkemesinin E.2013/106 sayılı dosyasında tutuklu olarak yargılanan başvurucu, 22/7/2013 tarihli dilekçesi ile tutukluluk halinin devamı kararına itiraz etmiştir. İtiraz, Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/7/2013 tarihli ve 2013/342 Değişik İş sayılı kararı ile reddedilmiştir. UYAP sistemi üzerinde yapılan incelemede, anılan kararın 30/7/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği tespit edilmiştir.

13. Başvurucu, 19/9/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Midyat Ağır Ceza Mahkemesinin 26/9/2013 tarihli ve E.2013/106, K.2013/181 sayılı kararıyla başvurucunun, kasten insan öldürmeye teşebbüs, silahla tehdit ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından toplam 17 yıl 12 ay 25 gün hapis ve 80.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

15. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 6/11/2014 tarihli ilamıyla başvuru hakkında tehdit ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarından kurulan hükümlerin onanmasına, kasten insan öldürmeye teşebbüs suçundan kurulan hükmün ise kasten insan öldürme suçundan karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

16. Yeniden yapılan yargılamada Mahkeme, 26/3/2015 tarihli kararıyla başvurucunun kasten insan öldürme suçundan cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

17. Başvurucu hakkındaki dava Yargıtayda temyiz aşamasında derdesttir.

B. İlgili Hukuk

18. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

2. Kasten öldürme (Madde 81, 82, 83), ..."

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi şöyledir:

"(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 19/9/2013 tarihli ve 2013/7716 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aştığını ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek mağduriyetinin giderilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Başvurucu, başvuru formunda tazminat talebinde bulunmamasına karşın, bireysel başvuru tarihinden sonra gönderdiği 7/3/2014 tarihli dilekçesinde tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

23. Başvurucunun, tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aştığı yönündeki şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, makul sürede yargılanmanın sonuçlandırılmadığı yönündeki şikâyetinin ise 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Tutukluluğun Kanuni ve Makul Süreyi Aştığı İddiası

24. Başvurucu, tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aştığını ileri sürmüştür.

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …".

26. Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi şartı, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınması gereken bir başvuru koşuludur (Taner Kurban, B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19).

27. Yukarıda belirtilen hükümler uyarınca bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Bu yönüyle başvuru yollarının tüketilmesi ve başvuru süresine ilişkin koşullar arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Ancak belirtilen hükümlerde yer verilen olağan başvuru yolları ibaresinin, başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olarak anlaşılması gerekir. Olağan başvuru yollarının tamamının tüketilmesi ibaresinin katı bir şekilde yorumlanması, bir takım başvurular açısından bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmayan neticelere yol açabilecektir. Bu nedenle, olayın özel şartları içinde etkisiz ve yetersiz olan bir kanun yolunun tüketilmesi şartı aranmaksızın, her bir başvuru yolunun somut başvurular açısından etkili olup olmadığının münferiden denetlenmesi gerekmektedir (Taner Kurban, § 20).

28. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çekişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapılıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

29. Somut olayda başvurucu, isnat edilen suç nedeniyle 21/6/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve 23/6/2008 tarihinde tutuklanmıştır. Midyat Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamada verilen tutukluluğun devamına ilişkin karara başvurucunun yaptığı itiraz, Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/7/2013 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı 30/7/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

30. Bu belirlemeler karşısında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikayeti içeren bireysel başvurunun, Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi kararının tebliğ tarihi olan 30/7/2013 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekirken 19/9/2013 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

31. Açıklanan nedenlerle, başvurunun tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aştığına ilişkin

kısmının “süre aşımı” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

b. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

32. Başvurucunun, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun bu şikâyetine ilişkin kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma ve kovuşturmanın makul süre içinde sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

34. Sözleşmesi’nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme’nin lafzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa’nın 141. maddesinin de, Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

35. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

36. Anayasa’nın 36. ve Sözleşme’nin 6. maddeleri uyarınca kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların yanı sıra, cezai alanda yöneltilen suç isnatlarının makul sürede karara bağlanmasını talep hakkı tanınmıştır. Suç isnadı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi olup, kişiye cezai alanda yöneltilen iddianın suç isnadı niteliğinde olup olmadığının tespitinde; iddia olunan suçun pozitif düzenlemelerdeki tasnifinin, suçun gerçek niteliğinin, suç için öngörülen cezanın niteliği ile ağırlığının değerlendirilmesi gerekir. Ancak isnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise, ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın, adil yargılanma hakkının kapsamına girdiği kabul edilecektir (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 31).

37. Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, kasten insan öldürme suçundan soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suç 5237 sayılı Kanun’un 81. maddesinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa’nın 36. maddesinin güvence kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B.E., § 32).

38. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun bahse konu suç kapsamında gözaltına alındığı ve böylece isnattan haber olduğu anlaşılan 21/6/2018 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve diğerleri, § 52; B.E., § 34). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihi olan 24/6/2015 tarihi olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucuya bir suçun isnat edildiği 21/6/2008 tarihi ile bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih arasında geçen süre yaklaşık yedi yıldır.

39. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun kasten insan öldürme ve teşebbüs, mala zarar verme, tehdit ve ruhsatsız silah bulundurma suçlarına ilişkin olduğu, başvurucu ile birlikte toplam beş sanığın yargılandığı, oturumların genel olarak ifadelerin alınması ve yaş tespitine ilişkin yargılama işlemlerin yapılması için ertelendiği, yargılama sürecince verilen mahkûmiyet hükümlerin üç kez Yargıtay temyiz incelemesi sonucu bozulduğu, son yapılan yargılamada verilen 26/3/2015 tarihli mahkûmiyet hükmünün ise halen temyiz aşamasında olduğu tespit edilmiştir.

40. Sonuç olarak, soruşturma ve yargılama safhaları birlikte değerlendirildiğinde, yargılamanın uzamasındaki esas nedenin derece mahkemesince verilen kararların üç kez Yargıtay tarafından bozulmasına karar verilmesi olduğu, başvurucuya atfedilebilecek bir kusurun olmadığı görülmüştür.

41. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B.E., §§ 23-44).

42. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın nispeten karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık yedi yıllık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

44. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı

ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Başvurucu, bireysel başvuru formunun ibrazından sonraki bir aşamada manevi tazminat talep etmiş ise de talebin bireysel başvuru süresi içinde yapılmadığı anlaşılmakla reddine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Başvuruya konu yargılamanın yaklaşık yedi yıldır devam ettiği ve bu hususun makul sürede yargılanma hakkını ihlal ettiği gözetilerek, anayasal bir hakkın ihlal edildiği açık olan bir yargılama dosyasında, hukuka, adalete ve mahkemeye güven ilkesinin gördüğü zararın devam etmesinin önlenmesi amacıyla, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını teminen, kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun,

1. Tutukluluğun kanuni ve makul süreyi aştığı yönündeki iddialarının “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiası yönünden Anayasa’nın 36. maddesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Süresinde yapılmayan manevi tazminat talebinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALTUĞ DURAN

B. No: 2013/7876 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7876

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALTUĞ DURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7876)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Altuğ DURAN

Vekili : Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, askeri öğrencilik statüsüne son verilmesi üzerine maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebiyle açtığı davada Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 4/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 27/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 2/5/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı görüşünü 29/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı görüşü, başvurucuya 9/6/2014 tarihinde tebliğ edilmiş olup, başvurucu, karşı görüşlerini 9/6/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kara Harp Okulunda askeri öğrenci olarak öğrenim görmekte iken kalp rahatsızlığı nedeniyle sağlık kurulu raporuna dayanılarak okul ile ilişiği kesilmiştir.

9. Başvurucu, askeri öğrenciliğe engel rahatsızlığı nedeniyle okula alınmaması gerektiği halde okula alındığını, bu nedenle emsallerine göre hayatta geri kaldığını, sağlık hizmetindeki kusur nedeniyle bu durumun meydana geldiğini iddia ederek uğradığını ileri sürdüğü 80.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi zararının tazmini istemiyle 16/6/2011 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) İkinci Dairesinde dava açmıştır.

10. Yapılan yargılama ve başvurucunun uğradığı zararın tespiti için yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda, AYİM İkinci Dairesinin 13/2/2013 tarihli ve E.2011/1364, K.2013/224 sayılı kararı ile; bilirkişi raporu uyarınca başvurucuya 6.761 TL maddi, 3.000 TL manevi tazminat verilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden nispi olarak hesap edilen 1.251,32 TL avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak başvurucuya verilmesine, 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi gereğince reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden hesap edilen 8.349,12 TL avukatlık ücretinin de başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine, davalı idare tarafından savunmaya ek olarak gönderilen belgelerin aynı gizlilik derecesi ile iadesine hükmolunmuştur.

11. Başvurucu, AYİM kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek kararın düzeltilmesini talep etmiş, AYİM İkinci Dairesinin 11/9/2013 tarihli ve E.2013/897, K.2013/941 sayılı kararıyla talebin reddine karar verilmiş ve karar, 8/10/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 4/11/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

14. 1602 sayılı Kanun'un 52. maddesi şöyledir:

"Daireler veya Daireler Kurulu, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri

kendiliklerinden yapabilecekleri gibi, tayin edecekleri süre içinde, lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususstaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde bunun verilecek karar üzerindeki etkisi, görevli daire veya kurulca önceden takdir edilir, ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.

Ancak, istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya ilgili Bakan gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir.

(Değişik dördüncü fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır.”

15. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı KHK’nın 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 4/11/2013 tarihli ve 2013/7876 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, Anayasa'nın 13. maddesinde

temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın ilgili maddelerde belirtilen nedenlere bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabileceğini, bu sınırlamanın ölçülü olması gerektiğini, Anayasa'nın 36. maddesinin de 13. madde kapsamında kaldığını, 36. maddede ise sınırlamaya ilişkin bir hüküm bulunmadığını ve bu çerçevede bu özgürlüğün kanunla dahi sınırlandırılamayacağını, ayrıca Anayasa'nın kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini düzenleyen 91. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hakların kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceğinin hüküm altına alındığını, aksi düşünülse bile kanun hükmünde kararname düzenlemesinin ölçülü olmadığını, bu şekilde hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüş, 8.667,12 TL maddi ve 5.000 TL manevi zararınn tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun, davalı idare tarafından savunma dilekçesinin ekinde sunulan belgelerin incelettirilmediği yönündeki iddiasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiası başlığında, aleyhe hükmedilen avukatlık ücretine yönelik iddiasının ise mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası başlığı altında incelenmesi değerlendirilmiştir.

a. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

19. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

20. Bakanlık görüş yazısında, AYİM'in, davayı karara bağlarken iadesine karar verdiği belgeleri değerlendirerek hüküm kurmadığını, dolayısıyla anılan belgelerin hükme esas alınmadığını, diğer taraftan başvurucunun yargılama safhasında bu yönde bir itirazının da bulunmadığını belirtmiş ve bu durumun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

21. Başvurucu cevap dilekçesinde, iadesine karar verilen belgelerin dava dosyasına sunulduğundan dahi haberinin olmadığını, ancak gerekçeli karar ile belgelerin sunulduğunu öğrendiğini belirtmiştir.

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

24. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup, bu hak ve gerekçeli karar hakkı

da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve diğerleri B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38).

25. AİHM, hükme esas olan ve gizli olduğu belirtilen belgelere tarafların erişiminin kısıtlanmasını ihlal sebebi saydığı birçok kararından biri olan Miran/Türkiye kararında, Askeri Yüksek İdari Mahkemesinde görülen davada "gizli" ibareli belgelere başvuranın erişiminin imkânsız olmasına ilişkin şikayet yönünden Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Miran/Türkiye, B. No: 43980/04, 21/4/2009). AİHM, benzer bir kararında da "gizli" ibareli belgelere erişimin sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğini hükme bağlamıştır (Güner Çorum/Türkiye, B. No: 59739/00, 31/10/2006, §§ 21-30).

26. 6000 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 1602 sayılı Kanun'un 52. maddesinin dördüncü fıkrası değiştirilmiş ve maddeye beşinci ve altıncı fıkralar eklenmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemede, dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin taraf ve vekillerine açık olduğu, ancak mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekilerin taraf ve vekillerine incelettirilemeyeceği, taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler, bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, incelettirilecek suretlerinin, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderileceği, davacı taraf veya vekilinin, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebileceği, bu itirazın, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin karşı tarafa incelettirilebileceği kural altına alınmıştır (Bülent Karataş, B. No: 2013/6428, 26/6/2014,§ 75).

27. Başvuru konusu olayda, başvurucu tarafından, sağlık sorunlarının bulunması nedeniyle askeri okula girmesinin mümkün olmamasına rağmen idarenin kusuru neticesinde okula kaydının yapıldığı ve daha sonra okul ile ilişiğinin kesilmesi sonucunda emsallerine göre hayatta geri kaldığı gerekçesiyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle AYİM İkinci Dairesinde dava açılmış, Daire idarenin hizmet kusurunun olduğu sonucuna ulaşarak başvurucunun uğradığı maddi zararın tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırmış ve bilirkişi incelemesi neticesinde tespit edilen maddi zarar ile takdir ettiği manevi zararın davalı idareden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

28. Görüldüğü üzere, başvuruya konu uyuşmazlıkta davalı idarenin hizmet kusurunun varlığı tespit edilmiş, maddi zararın miktarına yönelik kısmı için bilirkişi incelemesi yaptırılarak ve bu rapor hükme esas alınarak uyuşmazlık hakkında karar verilmiştir. Davanın hiçbir aşamasında dava dosyasına sunulan belgelerin değerlendirildiğine yönelik bir bilgi bulunmadığı gibi başvurucu tarafından eğer ilk derece yargılaması sırasında söz konusu

belgeler tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine ilişkin olarak da bir açıklamada bulunulmamıştır.

29. Sonuç olarak somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine yönelik açık bir ihlal olmadığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucunun, aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, ıslah imkânının ve haksız çıkan tarafa nispi avukatlık ücretine hükmedilmesine yönelik bir düzenlemenin olmadığı dönemde dava açtıklarını ve dava açarlarken o dönemin şartlarına göre dava konusu miktarı belirlediklerini, dava devam ederken yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'deki düzenleme ile öngörmedikleri bir şekilde avukatlık ücreti ödemeye mahkûm edildiklerini, bu durumun hak arama özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

33. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin daha önce bu konu hakkında karar verdiğini belirterek, başvurucunun bu şikâyeti hakkında görüş sunmayacağını bildirmiştir.

34. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

35. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

36. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, § 61-62).

37. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü

öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açılmadan önce 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

38. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculların, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (Özkan Şen, § 54).

39. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği davanın açıldığı 16/6/2011 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacıların, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir.

40. Başvurucunun da bu nedenle, AYİM'e açtığı davada uğradığı zarar için 80.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. AYİM, başvurucu lehine toplam 9.761 TL maddi ve manevi tazminata ve 1.251,32 TL avukatlık ücretine hükmettikten sonra, başvurucunun reddedilen fazlaya ilişkin tazminat talepleri üzerinden de davalı idare lehine 8.349,12 TL avukatlık ücreti ödemesine karar vermiştir.

41. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, hak kazandığı toplam 11.012,32 TL tazminat ve avukatlık ücreti karşısında 8.349,12 TL avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır.

42. Başvurucu aleyhine avukatlık ücreti ödenmesini öngören düzenlemenin tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bu düzenleme sonucu gerçekleşen müdahalenin ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

43. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun, dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu ve yargılama sonucunda hak kazandığı tazminat ve avukatlık ücretinin yaklaşık % 75'ine denk gelen kısmını avukatlık ücreti olarak davalı idareye geri ödemek zorunda kaldığı

görülmüştür. Böylece başvurucunun, tazminat alacağının kabul edilmeyecek bir kısmından mahrum bırakıldığı ve bu miktarın ölçülü olmadığı saptandığından, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

45. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin somut başvuruda ihlal tespit etmesi durumunda hakkaniyete uygun bir tazminata karar vermesinin yerinde olacağı kanaatini bildirmiştir.

47. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

48. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin ise reddine karar verilmesi gerekir.

49. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aleyhe avukatlık ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDEM ÖZGENÇ

B. No: 2013/8732 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/8732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDEM ÖZGENÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/8732)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Erdem ÖZGENÇ

Vekili : Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, askeri öğrencilik statüsüne son verilmesi üzerine maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebiyle açtığı davada Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 3/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 25/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 2/5/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı görüşünü 28/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı görüşü, başvurucuya 13/6/2014 tarihinde tebliğ edilmiş olup, başvurucu, karşı görüşlerini 16/6/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kara Harp Okulunda askeri öğrenci olarak öğrenim görmekte iken kalp rahatsızlığı nedeniyle sağlık kurulu raporuna dayanılarak okul ile ilişiği kesilmiştir.

9. Başvurucu, askeri öğrenciliğe engel rahatsızlığı nedeniyle okula alınmaması gerektiği halde okula alındığını, bu nedenle emsallerine göre hayatta geri kaldığını, sağlık hizmetindeki kusur nedeniyle bu durumun meydana geldiğini iddia ederek, uğradığını ileri sürdüğü 70.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi zararının tazmini istemiyle 20/8/2010 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) İkinci Dairesinde dava açmıştır.

10. Yapılan yargılama ve başvurucunun uğradığı zararın tespiti için yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda, AYİM İkinci Dairesinin 20/3/2013 tarihli ve E.2010/1302, K.2013/356 sayılı kararı ile; bilirkişi raporu uyarınca başvurucuya 14.270 TL maddi, 3.000 TL manevi tazminat verilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden nispi olarak hesap edilen 2.153,48 TL avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak başvurucuya verilmesine, 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi gereğince reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden hesap edilen 6.819,31 TL avukatlık ücretinin de başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine, davalı idare tarafından savunmaya ek olarak gönderilen belgelerin aynı gizlilik derecesi ile iadesine hükmolunmuştur.

11. Başvurucu, AYİM kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek kararın düzeltilmesini talep etmiş, AYİM İkinci Dairesinin 18/9/2013 tarihli ve E.2013/1180, K.2013/1097 sayılı kararıyla talebin reddine karar verilmiş ve karar, 18/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 3/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

14. 1602 sayılı Kanun'un 52. maddesi şöyledir:

"Daireler veya Daireler Kurulu, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapabilecekleri gibi, tayin edecekleri süre içinde, lüzum gördükleri evrakın

gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususta ki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde bunun verilecek karar üzerindeki etkisi, görevli daire veya kurulca önceden takdir edilir, ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.

Ancak, istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya ilgili Bakan gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir.

(Değişik dördüncü fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır.”

15. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı KHK’nın 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 3/12/2013 tarihli ve 2013/8732 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın ilgili maddelerde belirtilen nedenlere

bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabileceğini, bu sınırlamanın ölçülü olması gerektiğini, Anayasa'nın 36. maddesinin de 13. madde kapsamında kaldığını, 36. maddede ise sınırlamaya ilişkin bir hüküm bulunmadığı ve bu çerçevede bu özgürlüğün kanunla dahi sınırlandırılamayacağını, ayrıca Anayasa'nın kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini düzenleyen 91. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hakların kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceğinin hüküm altına alındığını, aksi düşünülse bile kanun hükmünde kararname düzenlemesinin ölçülü olmadığını, bu şekilde hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüş, 14.326,75 TL maddi ve 3.000 TL manevi zararının tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun, davalı idare tarafından savunma dilekçesinin ekinde sunulan belgelerin incelettirilmediği yönündeki iddiasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiası başlığında, aleyhe hükmedilen avukatlık ücretine yönelik iddiasının ise mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası başlığı altında incelenmesi değerlendirilmiştir.

a. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

19. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

20. Bakanlık görüş yazısında, AYİM'in, davayı karara bağlarken iadesine karar verdiği belgeleri değerlendirerek hüküm kurmadığını, dolayısıyla anılan belgelerin hükme esas alınmadığını, diğer taraftan başvurucunun yargılama safhasında bu yönde bir itirazının da bulunmadığını belirtmiş ve bu durumun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

21. Başvurucu cevap dilekçesinde, iadesine karar verilen belgelerin dava dosyasına sunulduğundan dahi haberinin olmadığını, ancak gerekçeli karar ile belgelerin sunulduğunu öğrendiğini belirtmiştir.

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

24. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup, bu hak ve gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir.

Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38).

25. AİHM, hükme esas olan ve gizli olduğu belirtilen belgelere tarafların erişiminin kısıtlanmasını ihlal sebebi saydığı birçok kararından biri olan Miran/Türkiye kararında, Askeri Yüksek İdari Mahkemesinde görülen davada "gizli" ibareli belgelere başvuranın erişiminin imkânsız olmasına ilişkin şikayet yönünden Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Miran/Türkiye, B. No: 43980/04, 21/4/2009). AİHM, benzer bir kararında da “gizli” ibareli belgelere erişimin sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğini hükme bağlamıştır (Güner Çorum/Türkiye, B. No: 59739/00, 31/10/2006, §§, 21-30).

26. 6000 sayılı Kanun’un 20. maddesiyle 1602 sayılı Kanun’un 52. maddesinin dördüncü fıkrası değiştirilmiş ve maddeye beşinci ve altıncı fıkralar eklenmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemede, dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin taraf ve vekillerine açık olduğu, ancak mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekilerin taraf ve vekillerine incelettirilemeyeceği, taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler, bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, incelettirilecek suretlerinin, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderileceği, davacı taraf veya vekilinin, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebileceği, bu itirazın, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin karşı tarafa incelettirilebileceği kural altına alınmıştır (B. No: 2013/6428, 26/6/2014,§ 75).

27. Başvuru konusu olayda, başvurucu tarafından, sağlık sorunlarının bulunması nedeniyle askeri okula girmesinin mümkün olmamasına rağmen idarenin kusuru neticesinde okula kaydının yapıldığı ve daha sonra okul ile ilişiğinin kesilmesi sonucunda emsallerine göre hayatta geri kaldığı gerekçesiyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle AYİM İkinci Dairesinde dava açılmış, Daire idarenin hizmet kusurunun olduğu sonucuna ulaşarak başvurucunun uğradığı maddi zararın tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırmış ve bilirkişi incelemesi neticesinde tespit edilen maddi zarar ile takdir ettiği manevi zararın davalı idareden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

28. Görüldüğü üzere, başvuruya konu uyuşmazlıkta davalı idarenin hizmet kusurunun varlığı tespit edilmiş, maddi zararın miktarına yönelik kısmı için bilirkişi incelemesi yaptırılarak ve bu rapor hükme esas alınarak uyuşmazlık hakkında karar verilmiştir. Davanın hiçbir aşamasında dava dosyasına sunulan belgelerin değerlendirildiğine yönelik bir bilgi bulunmadığı gibi başvurucu tarafından eğer ilk derece yargılaması sırasında söz konusu belgeler tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri süreceğine ilişkin olarak da bir açıklamada bulunulmamıştır.

29. Sonuç olarak somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine yönelik açık bir ihlal olmadığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucunun, aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, ıslah imkânının ve haksız çıkan tarafa nispi avukatlık ücretine hükmedilmesine yönelik bir düzenlemenin olmadığı dönemde dava açtıklarını ve dava açarlarken o dönemin şartlarına göre dava konusu miktarı belirlediklerini, dava devam ederken yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'deki düzenleme ile öngörmedikleri bir şekilde avukatlık ücreti ödemeye mahkûm edildiklerini, bu durumun hak arama özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

33. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin daha önce bu konu hakkında karar verdiğini belirterek, başvurucunun bu şikâyeti hakkında görüş sunmayacağını bildirmiştir.

34. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

35. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

36. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 61-62).

37. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul

bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açıldıktan sonra 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

38. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculların, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

39. Başvurucunun tam yargı (tazminat) davasını açtığı 20/8/2010 tarihi itibarıyla yürürlükteki usul hükümlerinde, dava dilekçesinde belirtilen talep konusu miktarın sonradan ıslah yoluyla değiştirilmesine imkan sağlayan veya dava sonucunda haksız çıkan davacının, her halükarda davalı idare lehine, reddedilen miktar üzerinden nispi avukatlık ücreti ödemesini öngören bir düzenlemenin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

40. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği davanın açıldığı 20/8/2010 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacıların, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir.

41. Başvurucunun da bu nedenle, AYİM'e açtığı davada uğradığı zarar için 70.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. AYİM önündeki davalarda haksız çıkan davacı aleyhine ve davalı idare lehine avukatlık ücreti ödenmesine ilişkin 659 sayılı KHK'nin 14. maddesindeki düzenleme, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu düzenlemeyi dikkate alan AYİM, başvurucu lehine toplam 17.270 TL maddi ve manevi tazminata ve 2.153,48 TL avukatlık ücretine hükmettikten sonra, başvurucunun reddedilen fazlaya ilişkin tazminat talepleri üzerinden de davalı idare lehine 6.819,31 TL avukatlık ücreti ödemesine karar vermiştir.

42. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, hak kazandığı toplam 19.423,48 TL tazminat ve avukatlık ücreti karşısında 6.819,31 TL avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, başvurucunun dava açtığı tarihten sonra, 659 sayılı KHK'nin 14. maddesi ile yapılan düzenleme uyarınca, reddedilen dava konusu miktar

üzerinden nispi avukatlık ücreti ödeme zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

43. Dava devam ederken yapılan bu değişikliğin, başvurucu tarafından önceden bilinmesi beklenemez. Bununla birlikte, anılan bu düzenlemenin tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği de söylenemez. Bu düzenleme sonucu gerçekleşen müdahalenin ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

44. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun, dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu ve öngöremediği bir düzenleme uyarınca da yargılama sonucunda hak kazandığı tazminat ve avukatlık ücretinin yaklaşık %35'ine denk gelen kısmını avukatlık ücreti olarak davalı idareye geri ödemek zorunda kaldığı görülmüştür. Böylece başvurucunun, tazminat alacağının kabul edilmeyecek bir kısmından mahrum bırakıldıkları ve bu miktarın ölçülü olmadığı saptandığından, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

46. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

47. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin somut başvuruda ihlal tespit etmesi durumunda hakkaniyete uygun bir tazminata karar vermesinin yerinde olacağı kanaatini bildirmiştir.

48. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren 3.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin ise reddine karar verilmesi gerekir.

50. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aleyhe avukatlık ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine

ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 3.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

YAŞAR ŞENTÜRK

B. No: 2013/9296 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9296

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAŞAR ŞENTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9296)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : Yaşar ŞENTÜRK

Vekili : Av. Ali ELBEYOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 1979 yılında yapılan kamulaştırma işlemleri ve bu işlemler sırasında usulsüz yapıldığı iddia olunan tebligat nedeniyle ayrıca 2010 yılında açılan bedel artırımı davasının söz konusu tebligat esas alınarak reddedilmesinden dolayı mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla ilgilidir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 18/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 14/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucuya ait İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan taşınmazlar 4/5/1979 tarihinde Arsa Ofisi tarafından kamulaştırılmıştır.

6. Başvurucu, 1979 yılında yapılan kamulaştırma işleminde tebligatın usulüne uygun yapılmadığı iddiasıyla 7/7/2010 tarihinde Küçükçekmece 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde söz konusu taşınmazlar için kamulaştırma bedelinin artırılması davası açmış ve 244.000,00 TL'nin davalı idareden tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

7. Yapılan yargılama sonunda Küçükçekmece 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, 23/11/2011 tarihli ve E.2010/552, K.2011/872 sayılı kararı ile uyuşmazlık konusu taşınmazın 1979 yılında kamulaştırıldığını, kamulaştırma tarihinde yürürlükte olan 6830 sayılı İstimlak Kanunu'nun 13. maddesine uygun olarak adres araştırmasının yapılıp başvurucunun bildirilen adresine noter tebligatı gönderildiğini, ancak başvurucunun ilgili adreste tanınmaması nedeniyle daha sonra ilanen tebligat yapıldığını, başvurucunun da ilanen tebligat tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde davayı açmadığını belirtmiş ve davanın reddine hükmetmiştir.

8. İlk Derece Mahkemesi kararı, temyiz üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin, 14/2/2013 tarihli ve E.2012/23733, K.2013/2162 sayılı ilamı ile onanmış, aynı Daireye yapılan karar düzeltme istemi de 7/10/2013 tarihli ve E.2013/12784, K.2013/16911 sayılı ilam ile reddedilmiştir.

9. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin ilam başvurucuya 28/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

10. Başvurucu, 18/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

11. 31/8/1956 tarihli ve 6830 sayılı mülga İstimlak Kanunu'nun 13.maddesi şöyledir:

"İstimlâki kararlaştırılan yerlerin tapu ve tapu kaydı yoksa vergi kayıtları ile ve ayrıca haricen yapılacak tahkikatla tesbit edilen mal sahibi, zilyed ve diğer alâkalılarından ikametgâhı tesbit edilmiş olanlara istimlâk olunacak gayrimenkulun plân veya ebatlı krokisi, istimlâk kararı ve takdir olunan kıymeti ve istimlâkin hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak dâvalarda husumetin kime tevcih edileceği 15 gün içinde noter marifetiyle tebliğ olunur. Tebligatta Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri tatbik olunur. Noterler tarafından tebligat masraflarından başka yalnız yüz kuruş maktu ücret alınır. Köy lehine istimlâklerde, tebligat ihtiyar meclisi huzurunda şahsa yapılır. Tevsik edilen tebliğ muteberdir. Doğrudan doğruya tebligat ile beraber yukarda yazılı hususlar ayrıca ilan olunur.

İlân:

A) İstimlâki kararlaştırılan yerin umuma mahsus mahallerinden birine ve belediye dairesi veya köy odasına ou beş gün müddetle talik edilmek suretiyle;

B) Gazete çıkan mahallerdeki gazetelerden birisinde evrak hulâsalarının on beş gün ara ile en az iki defa neşri suretiyle, yapılır.

Köy lehine istimlâklerde yalnız (A) bendi hükmü tatbik olunur.

Açılacak dâvalarda hangi idareye husumet tevcih edileceğinin tebliğ varakasında açıkça

gösterilmemiş veya yanlış gösterilmiş olması yüzünden dâvada husumet yanlış tevcih edilmiş ise hakiki hasma tebligat icrası suretiyle dâvaya devam olunur,”

12. Mülga 6830 sayılı Kanun’un 14. maddesi şöyledir:

“İstimlâk olunacak gayrimenkulun sahibi zilyed ve diğer alâkalılar veya istimlâki yapan idare tarafından 13 ncü madde gereğince ikametgâhlarında tebligat yapılmış olanlar tebliğ tarihinden itibaren 15 gün, bunlar haricindekiler son ilân tarihinden itibaren 30 gün içinde istimlâk muamelesine karşı Şûrayı Devlette ve takdir edilen bedel ile maddi hatalara karşı da gayrimenkulün bulunduğu mahal Asliye Hukuk Mahkemesinde dâva açabilirler. Şu kadar ki, Şûrayı Devlete müracaat edildiği takdirde mahkemeye müracaat müddeti Şûrayı Devlet kararının katîleştiği tarihten, bu karar aleyhine karar tashihi istenmiş ise bu talebin reddine dair ilânını tebliği tarihinden cereyana başlar. …”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/12/2013 tarihli ve 2013/9296 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu 1970 yılından bu yana yurtdışında yaşadığını ifade ederek, İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan taşınmazlarının 1979 yılında Arsa Ofisi tarafından usulüne uygun tebligat yapılmadan kamulaştırıldığı iddiasıyla 7/7/2010 tarihinde Küçükçekmece 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı kamulaştırma bedelinin artırılması davasının, mülga 6830 sayılı Kanun’a göre kendisine yapılan ilanen tebligattan sonra hak düşürücü süre içinde açılmadığı gerekçesiyle reddedildiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve ihlalin tespit edilmesi ile tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

15. Başvuru dilekçesi ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun, usulüne uygun tebligat yapılmadan taşınmazlarının kamulaştırılması ve açtığı kamulaştırma bedelinin artırımı davasının süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, başvuruculların ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi bizzat yapar. Bu bağlamda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlali ile ilgili iddiası 7/7/2010 tarihinde açılan davanın sonucuna bağlı olduğundan ve söz konusu dava süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddedildiğinden başvurucunun şikayeti adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlali iddiası yönünden değerlendirilmiştir.

16. Başvurucu, sahibi olduğu taşınmazların 1979 yılında usulüne uygun tebligat yapılmadan ve kendisine haber verilmeden kamulaştırıldığını ve Küçükçekmece 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı kamulaştırma bedelinin artırılması davasında, Mahkemenin mülga 6830 sayılı Kanun’un 13. maddesi uyarınca usulüne uygun tebligat yapıldığı ve davanın tebligattan itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde açılmadığı kabulüyle davasını reddettiğini oysa kendisinin 1970 yılından beri yurtdışında yaşadığını, böyle bir tebligattan haberi olmadığını, Mahkemece yapılmış olduğu kabul edilen tebligatın da usulüne uygun olmadığını ileri sürmüştür.

17. Başvurucunun şikâyetinin özü, Mahkemenin kamulaştırma nedeniyle yapılan tebligata ilişkin hatalı yorum yaptığı ve açtığı davayı süre yönünden reddettiği iddiasına dayandığından şikâyet adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkı

yönünden incelenmiştir.

18. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

19. Bir anayasal hakkın ihlali iddiasını içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Mahkemenin yetkisi kapsamı dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056 § 34, 16/4/2013).

20. İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz, Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

21. Başvuruya konu, kamulaştırma bedelinin artırılması davasında İlk Derece Mahkemesi, yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucu uyuşmazlık konusu taşınmazların Arsa Ofisi tarafından 4/5/1979 tarihinde kamulaştırıldığını, kamulaştırmanın ardından o tarihte yürürlükte olan 6830 sayılı İstimlak Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca başvurucunun bildirilen adresine tebligat yapıldığını, başvurucunun bildirilen adreste tanınmadığının anlaşılması üzerine aynı Kanun maddesi uyarınca başvurucuya ilanen tebligat yoluna gidildiğini ve eldeki davanın da ilanen tebligattan sonra hak düşürücü süre içinde açılmadığını belirterek, davanın reddine hükmetmiştir. Anılan karar temyiz edilmiş, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin, 14/2/2013 tarihli ilamı ile onanmış, karar düzeltme isteminin de 7/10/2013 tarihli ilam ile reddedilmesi sonucu kesinleşmiştir.

22. Somut davada İlk Derece Mahkemesince uyuşmazlığın çözümü için gerekli bilgi ve belgeler toplanarak inceleme yapılmış, başvurucuya bahsettiği iddia ve itirazlarını sunmak üzere imkân verilmiş ve başvurucu iddia ve itirazlarını Mahkemeye sunmuştur. İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtay bu iddia ve itirazları değerlendirmiş ve otuz günlük hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davanın reddi yönünde karar vermiştir.

23. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi gereği hukukun uygulanması ve yorumlanması hâkimin resen gözeteceği bir hususdur. Bu kapsamda hak düşürücü sürenin dava konusu uyuşmazlıkta uygulanması da hâkimin takdir yetkisi içindedir (Mardin Süryani Katolik Kilisesi Vakfı, B. No: 2013/757, 13/6/2013 § 31). Derece mahkemelerinin kararlarında dava süresinin uygulanması konusunda bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz.

24. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlali iddiasının kanun

yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik içermediği anlaşıldığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması " nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

AKİF İPEK

B. No: 2013/9456 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9456

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKİF İPEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9456)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Şermin BİRTANE

Başvurucu : Akif İPEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucu, İnsan Hakları Derneği (İHD)Yönetim Kurulu Başkanına göndermek istediği mektuba el konulması işlemi nedeniyle, haberleşme ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 21/11/2013 tarihinde Bolu Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 28/2/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 2/4/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına

gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 2/4/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, tanınan ek süre sonunda görüşünü 27/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 9/6/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 10/6/2014 tarihinde bu görüşe karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi, ekleri ile başvuruya konu dosya içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul (Kapatılan) 12. Ağır Ceza Mahkemesinin E.1994/46, K.1999/619 sayılı kararı ile "devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak" suçunu işlediği kanaati ile başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu, hapis cezasını çekmekte olduğu Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunduğu sırada İHD Yönetim Kurulu Başkanı Ö. T.'ye bir mektup göndermek istemiştir. Söz konusu mektupta, cezaevine nakledilen ve arkadaşları olan on hükümlünün cezaevi girişinde çıplak olarak aranmak istendikleri, bu uygulamayı kabul etmemeleri üzerine zorla elbiselerinin çıkarıldığı ve insan onuruna yakışmayacak muamelelere, dayağa ve işkenceye maruz kaldıklarından bahsedilmekte ve bu olayın Adalet Bakanlığına iletilmesi, İHD tarafından bir heyet gönderilerek konunun araştırılması talebi yer almaktadır.

10. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunun 26/8/2013 tarihli ve 2013/123 sayılı kararı ile başvurucunun mektubunun yanı sıra diğer hükümlülere ait bazı mektupların "kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış ifadeler içerdiği" gerekçesiyle alıkonulmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Cezaevimiz Disiplin Kurulu 26/8/2013 tarihinde, Kurum Müdürü Başkanlığında, aşağıda yazılı üyelerden müteşekkil toplanarak, Mektup Okuma Komisyonu tarafından incelemesi yapılarak tutanak tanzim edilen, … Hükümlü Akif İpek'in Ö. T.'ye, … göndermek istedi(ği) mektup(…), … incelenmiş olup;… mektupların içeriğinde 'kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içermesi nedeniyle' alıkonulmasına karar verilmiştir."

11. Başvurucu, Disiplin Kurulunun anılan kararına karşı Bolu İnfaz Hakimliğine şikayette bulunmuştur.

12. Bolu İnfaz Hâkimliği 24/9/2013 tarihli ve E.2013/1695, K.2013/1729 sayılı kararı ile başvurucunun şikayetini reddetmiştir. Anılan kararın ilgili kısımları şöyledir:

"İtiraza konu mektubun incelenmesinde, dosya kapsamı da hep birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumu Kararı usul ve yasaya uygun olduğundan itirazın reddine karar vermek gerekmiştir."

13. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı itiraz yoluna başvurmuş, Bolu Ağır Ceza Mahkemesinin 30/10/2013 tarihli ve 2013/1185 D. İş. sayılı kararı ile itirazın reddine karar

verilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

“Bolu İnfaz Hakimliğinin… sayılı kararında belirtilen gerekçeler mahkememizce usul ve yasaya uygun bulunmakla, anılan karara karşı yapılan itirazın reddine karar vermek gerekmiştir.”

14. Anılan karar başvurucuya 5/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 21/11/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 68. maddesi şöyledir:

“Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir.”

17. 5275 sayılı Kanun’un 121. maddesine dayanılarak çıkarılan, 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.”

18. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 122. maddesi şöyledir:

“(1) 91 inci maddeye göre mektup alma ve gönderme hakkı kapsamında hükümlüler tarafından yazılan mektup, faks ve telgraflar, zarfı kapatılmaksızın bu işle görevlendirilen ikinci müdür başkanlığında, idare memuru ve yüksek okul mezunu iki infaz ve koruma memuru tarafından oluşturulan mektup okuma komisyonuna iletilmek üzere güvenlik ve gözetim servisi personeline verilir. Yapılan incelemeden sonra gönderilmesinde sakınca görülmeyen mektuplar üzerine "görüldü" kaşesi vurulur, zarf içerisine konularak kapatılır ve postaneye teslim edilir.

(2) Resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilenler hakkında 91 inci

maddenin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır.

(3) Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektup, faks ve telgraflar zarfları ile birlikte verilir."

19. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 123. maddesi şöyledir:

"(1) Mektup okuma komisyonunca, mahalline gönderilmesi veya hükümlüye verilmesi sakıncalı görülen mektuplar, en geç yirmidört saat içinde disiplin kuruluna verilir. Mektubun disiplin kurulu tarafından kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi hâlinde, mektup aslı çizilmeden veya yok edilmeden şikâyet ve itiraz süresinin sonuna kadar muhafaza edilir. Mektubun kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde, aslı idarede tutularak fotokopisinde sakıncalı görülen kısımlar okunmayacak şekilde çizilerek disiplin kurulu kararı ile birlikte ilgilisine tebliğ edilir. Mektubun tamamının sakıncalı görülmesi hâlinde, sadece disiplin kurulu kararı tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren infaz hâkimliğine başvuru için gereken süre beklenir. Bu süre içinde infaz hâkimliğine başvurulmamış ise, disiplin kurulu kararı yerine getirilir. İnfaz hâkimliğine başvurulmuş ise, infaz hâkimliği kararının tebliğinden itibaren itiraz süresi beklenir. İnfaz hâkimliği kararına itiraz edilmemiş ise bu karara göre, itiraz edilmiş ise mahkemenin kararına göre işlem yapılır.

(2) Hükümlüye yapılacak tebligatta, tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde infaz hâkimliğine şikâyet hakkının kullanılmaması veya infaz hâkimliği kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde ağır ceza mahkemesine itiraz edilmemesi hâlinde, disiplin kurulu kararının kesinleşerek mektubun sakıncalı görülen kısımlarının okunmayacak şekilde çizilerek verileceği veya tamamı sakıncalı görülen mektubun verilmeyeceği bildirilir.

(3) Kısmen veya tamamen sakıncalı görülen mektuplar, iç hukuk veya uluslararası hukuk yollarına başvuru yapılması durumunda kullanılmak üzere idarece saklanır."

20. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararlarında hükümlü ve tutukluların dış dünya ile ilişkilerine dair kısmı şöyledir:

"Dış Dünya ile İlişki

24.1. Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24. 2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzeninin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurunun korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretlere kısıtlamalar konabilir ve izlenebilir. Ancak adli bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dahil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgari bir iletişime izin vermelidir.

24.3. Ulusal hukuk, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir,

24.4. Ziyaretler için yapılan düzenlemeler, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmalıdır.

24.5. Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardım sağlamalıdırlar.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 21/11/2013 tarihli ve 2013/9456 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, göndermek istediği mektubun "yalan yanlış" ifadeler içermediğini, İHD'nin bilgisine sunmak istediği insan hakları ihlallerini içerdiğini, herhangi bir kişi veya kuruma yönelik hakaret veya tehditte bulunmadığını, başvurularını inceleyen mahkemelerin Anayasa'nın 90. maddesini dikkate almaksızın karar verdiklerini, cezaevinde olması nedeniyle dış dünyayla bağlantı kurmak, haberleşmek, düşünce ve fikirlerini iletmek için temel aracının mektup olduğunu, idare ve mahkeme kararları nedeniyle haberleşme özgürlüğü ile düşünce, kanaat ve ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve 1.500,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini istemiş, ayrıca adli yardım talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

23. Başvuru formu ve eklerinde başvurucu Anayasa'nın 22. maddesinde yer alan haberleşme hürriyeti ile Anayasa’nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen düşünce, kanaat ve ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de, bu iddiaların özü, söz konusu mektubun cezaevi idaresince alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin kısıtlanması hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bütün iddiaları haberleşme hürriyeti kapsamında değerlendirilmiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de haberleşme alanında ifade özgürlüğünün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS, Sözleşme) 8. maddesi ile güvence altına alındığını hatırlatmaktadır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 5947/72, ... 25/3/1983, §107; Fazıl Ahmet Tamer/Türkiye, B. No: 6289/02, 5/12/2006, § 33).

1. Adli Yardım Talebi Yönünden

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen adli yardım talebinin değerlendirilmesine ilişkin ilkeler temelinde somut olayda, hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun, sosyal güvenlik kapsamında bir geliri, adına kayıtlı taşıtı veya taşınmaz malı olmadığı, geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu sunduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla açıkça dayanaktan yoksun olmayan başvurucunun adli yardım talebinin kabulü gerekir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucunun, cezaevinde işkence yapıldığını konu ettiği ve İHD Yönetim Kurulu Başkanına göndermek istediği mektubun alıkonulmasına karar verilmesi işlemi nedeniyle Anayasal haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Başvurucu ve Bakanlık Görüşleri

26. Başvurucu, göndermek istediği mektubun "yalan yanlış" ifadeler içermediğini, İHD'nin

bilgisine sunmak istediği insan hakları ihlallerini içerdiğini, herhangi bir kişi veya kuruma yönelik hakaret veya tehditte bulunmadığını, başvurularını inceleyen mahkemelerin Anayasa'nın 90. maddesini dikkate almaksızın karar verdiklerini, cezaevinde olması nedeniyle dış dünyayla bağlantı kurmak, haberleşmek, düşünce ve fikirlerini iletmek için temel aracının mektup olduğunu, mektubun alıkonulmasına karar verilmesinin haberleşme hürriyetini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatları hatırlatılmış ve başvurucunun iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiş, somut olayda, cezaevi disiplin kurulu kararında, mektup içeriğinden herhangi bir alıntıya yer verilmeden soyut gerekçelere dayanıldığı belirtilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında, başvuru dilekçesindeki iddiaları tekrar etmiştir.

b. Genel İlkeler

29. Anayasa’nın 22. maddesi şöyledir:

“Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.”

30. Sözleşme’nin “Özel ve aile hayatına saygı hakkı” kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

“1. Herkes özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılmasına ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuka uygun olarak yapılan ve demokratik bir toplumda gerekli bulunan müdahaleler dışında, kamu makamları tarafından hiçbir müdahale yapılamaz.”

31. AİHM, haberleşme özgürlüğüne ilişkin şikâyetleri Sözleşme’nin 8. maddesi çerçevesinde incelemektedir. Bununla birlikte Sözleşme’nin 8. maddesine karşılık Anayasa’da tek bir madde bulunmamaktadır. Başvurucunun iddialarına esas olan haberleşme özgürlüğü Anayasa’nın 22. maddesinde düzenlenmiştir.

32. Anayasa’nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözleşme’nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı, haberleşme özgürlüğünün yanı sıra, içeriği ve biçimi ne olursa olsun, haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin, haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği

kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, § 49).

33. Kamu makamlarının, bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfi bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında ve Sözleşme'nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, § 50).

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Belirtilen Anayasa hükmü, hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olup, Anayasa'da yer alan bütün hak ve özgürlüklerin yasa koyucu tarafından hangi ölçütler göz önünde bulundurularak sınırlandırılabileceğini ortaya koymaktadır. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi çerçevesinde, Anayasa kurallarının bir arada ve hukukun genel kuralları göz önünde tutularak uygulanması zorunlu olduğundan, belirtilen düzenlemede yer alan başta kanun ile sınırlama kaydı olmak üzere tüm güvence ölçütlerinin, Anayasa'nın 22. maddesinde yer verilen hakkın kapsamının belirlenmesinde de gözetilmesi gerektiği açıktır (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 35).

36. AİHM kararlarına göre, haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın, "ulaşılabilir", yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından "öngörülebilir" olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma "meşru bir amaca" dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır (Silver ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B.No. 5947/72, ... 25/3/1983, §§ 85-90; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No:5029/71, 6/10/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 34).

37. Dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yapıldığı iddia edilen müdahalelerin incelemesinde kanunilik ve müdahaleyi haklı kılan sebeplerin var olup olmadığı her somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir.

c. Genel İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

i. Müdahalenin Mevcudiyeti

38. Somut olayda, cezaevi disiplin kurulu kararıyla, başvurucunun, cezaevinde işkence yapıldığını konu ettiği ve İHD Yönetim Kurulu Başkanına göndermek istediği mektubun alıkonulmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme özgürlüğüne bir müdahale yapılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı

sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Kanunilik

40. Haberleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekmektedir. AİHM içtihatlarında ifade edilen kanunla öngörülme kriteri, kendi içerisinde üç temel prensibi içermektedir. İlk olarak, müdahale teşkil eden eylem mevzuatta yer alan bir düzenlemeye dayanmalıdır. Keza, müdahalenin dayanağını teşkil eden düzenleme, ilgili kişi açısından yeterli derecede ulaşılabilir olmalıdır. Son olarak, söz konusu düzenleme, hitap ettiği kişiler bakımından davranışlarını ona göre yönlendirme ve belli koşullar çerçevesinde eylemleri neticesinde meydana gelebilecek sonuçları öngörebilmeye olanak sağlayacak açıklıkta olmalıdır (Bkz. Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 86-88).

41. Kanunilik ilkesinin yerine getirilmesinin, haberleşme hürriyetinin kısıtlanabileceğine dair genel bir yasal düzenleme yapılması ile mümkün olduğu söylenemez. Buna göre, "kanunun kalitesi" olarak tanımlanabilecek kanuni düzenlemede bulunması gereken temel esaslar belirlenerek takdir yetkisini kullanacak mercilerin sınırlarının da netliğe kavuşturulması gereklidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun kararında belirttiği üzere kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçevenin ortaya konulmuş olması gerekir (bkz. AYM, E.1984/14, K.1985/7, K.T. 13/6/1985). Bu noktada, özellikle kanunun idari makamların haberleşme özgürlüğüne müdahalesine takdir yetkisi tanıdığı durumlarda ilgili kanunun bu yetkinin çerçevesini belirli bir açıklıkta belirlemesi gerekmektedir (Mehmet Nuri Özen ve diğerleri/Türkiye, B. No: 15672/08, 11/1/2011, § 56; Tan/Türkiye, B. No:9460/03, 3/7/2007, § 21).

42. Cezaevi idaresinin hükümlü ve tutukluların haberleşmesine müdahalesinin Anayasa'nın 22. maddesinin hangi fıkrası kapsamında kaldığının belirlenmesi müdahalenin kanuniliği açısından önemlidir. Zira ikinci fıkra kapsamında olduğunun kabulü halinde hâkim kararı veya onayı olmaksızın yapılan bir müdahale kanunilik ilkesini karşılamayacaktır. Öte yandan üçüncü fıkranın gündeme gelmesi durumunda kanun koyucunun cezaevini istisna kamu kurumu olarak kabul edip etmediği değerlendirilecektir.

43. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir."

44. Cezaevlerinin Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrasındaki istisna kamu kurumu olduğuna dair mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan "…Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir." ibaresi uyarınca cezaevlerinin haberleşme

hürriyetinin kısıtlanabileceği istisnai kamu kurumu olarak kabul edildiği değerlendirilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, § 76).

45. Somut olayda, hükümlülerin cezaevinden yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının dayanağını, 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesi ile Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91., 122. ve 123. maddeleri oluşturmaktadır.

46. 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinde ve anılan Tüzüğün 91. maddesinde, hükümlülerin mektup, faks ve telgraf gönderme ve kendilerine gönderilenleri alma hakkına sahip oldukları, resmi makamlara veya savunmaları için avukatlarına gönderdikleri mektup, faks ve telgrafların denetime tabi olmadığı, "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların" hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir.

47. Gerek 5275 sayılı Kanun gerekse anılan Tüzük, Resmî Gazete'de yayımlanmış olup bu mevzuatın erişilebilir olduğunda kuşku yoktur. Anılan mevzuatta cezaevi disipliniyle ilgili hükümler, cezaevinde hükümlülerin mektup, faks ve telgrafları gönderme ve alma hakkı, buna getirilen kısıtlamalar ve izlenecek usuller yeterince açık ve anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Hükümlünün mektubunun denetimi, kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi halinde başvurulacak tedbirler ile bu yöndeki işlemlere karşı hükümlünün başvurabileceği dava yollarının da düzenlendiği, bu haliyle ilgili düzenlemenin yeterince açık, anlaşılabilir ve öngörülebilir olduğu sonucuna varılmıştır.

48. AİHM'in Gülmez/Türkiye kararında da 5275 sayılı Kanun'un, Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaları Önleme Komitesi tarafından incelendiği, herhangi bir eleştiriye maruz kalmadığı, hükümlerinin yapılan herhangi bir haksız müdahaleye karşı yerinde koruma sağlayabilecek derecede açık ve ayrıntılı olduğu tespiti yapılmıştır (Gülmez/Türkiye, B. No:16330/02, 20/5/2008, § 51).

49. Görüldüğü üzere, müdahalenin dayanağı olan kanun hükmü, hak ve özgürlüğe yönelen müdahalelerin sınırlarını yeterli bir açıklıkta ortaya koyan, erişilebilir ve öngörülebilir bir düzenlemedir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin "kanunilik" ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Meşru Amaç

50. Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için bu müdahalenin, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına dayanması gerekir.

51. Sözleşme'nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da haberleşme özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin hukuka uygun ve demokratik toplumda gerekli olması ile ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılmış olması aranmakta olup, bu şartlar altında yapılmayan müdahaleler yasaklanmıştır.

52. Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenen haberleşmenin gizliliğine yönelik müdahalenin

ikinci fıkrada belirtilen amaçlar çerçevesinde olabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca müdahalenin hâkim kararıyla yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte üçüncü fıkrada bazı kamu kurum ve kuruluşlarının kanun ile istisna tutulabileceği de belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada belirtilen istisna, hâkim kararı alınması şartına yönelik olarak anlaşılmalı, 22. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama sebeplerinin genişletilebileceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlanabileceğini öngören Anayasa'nın 13. maddesindeki düzenleme ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların dar yorumlanması gereği karşısında, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen haberleşme hürriyetine getirilebilecek sınırlama sebeplerinin, anılan maddenin üçüncü fıkrasına dayanılarak kanunla genişletilmesi mümkün değildir.

53. Yukarıda da belirtildiği gibi, cezaevlerinin Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalan istisnai kamu kurumu olduğu kabul edilmekle birlikte, bu istisna, anılan kurumlar tarafından hâkim kararı alınması şartı aranmaksızın haberleşme hürriyetine müdahale niteliğinde işlem tesis edilebileceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu kurumların haberleşme hürriyetine müdahale anlamındaki işlemlerinin meşru olabilmesi için, mutlaka Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırma sebeplerine dayalı olması gerekmektedir.

54. 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların" hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir. Burada belirtilen sebeplerin, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde cezaevinde güvenliğin ve disiplinin sağlanmasını hedeflediği söylenebilir.

55. Somut olayda, başvurucunun göndermek istediği mektubun alıkonulmasına yönelik Cezaevi Disiplin Kurulunun 26/8/2013 tarihli kararında, anılan mektubun kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış ifadeler içermesi gerekçesine dayanılmıştır.

56. Başvurucu bu karara karşı şikayet yoluna başvurmuş, Bolu İnfaz Hâkimliğinin 24/9/2013 tarihli ve E.2013/1695, K.2013/1729 sayılı kararıyla, şikayet reddedilmiştir. Başvurucunun Bolu Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı itiraz başvurusu da anılan Mahkemenin 30/10/2013 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

57. Bu kapsamda, başvurucunun mektubunun, cezaevi disiplin kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin, kamu düzeni, cezaevlerinde güvenliğin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıdığı ve bunun da Anayasa'nın haberleşme özgürlüğüne ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Demokratik Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

58. AİHM içtihatlarında ifade edilen demokratik toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri /Birleşik Krallık, § 97).

59. AİHM, haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk

teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda, öncelikle, ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen/Türkiye, § 98).

60. AİHM, her somut olayda kamu makamlarının bu değerlendirmeyi yaparken, mektup gönderme ve almanın ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile tek bağlantısı olduğu gerçeğini göz önünde bulundurması gereğini belirtmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 45).

61. Haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu özgürlüğe ilişkin olarak Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların Anayasa'nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir (Yasemin Çongar ve diğerleri, B. No: 2013/7054, 6/1/2015, § § 57-58).

62. Anayasa'da belirtilen demokrasi, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. "Demokratik toplum" ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesi ile AİHS'in "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ölçütünün bulunduğu 8, 9. 10. ve 11. maddelerindeki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü, açık fikirlilik ve tolerans temelinde yorumlanmalıdır (Abdullah Öcalan, [GK] B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 93; Fatih Taş, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, §§92-93).

63. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları uyarınca, "Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler." (AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Başka bir ifadeyle, yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (AYM, E.2009/59, K.2011/69, K.T. 28/4/2011; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 17/4/2008; Abdullah Öcalan, § 94; Fatih Taş, §§ 92-93).

64. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple haberleşme özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84; Fatih Taş, §§ 92-93).

65. Müdahalenin orantılı olduğundan söz edebilmek için, temel hakka daha az zarar verebilecek ancak aynı zamanda güdülen amacı yerine getirebilecek nitelikte olan yöntemin tercih edilmiş olması gerekmektedir (Nada/İsviçre, B. No: 10593/08, 12/9/2012, § 183).

66. Hükümlü veya tutuklular (mahkûmlar), Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka

uygun olarak "bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutma" olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (bkz. İbrahim Uysal, B.No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler (Aynı yönde benzer bir karar için bkz. Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B.No:74025/01, 6/10/2005, § 69). Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip oldukları haklar sınırlanabilir (Turan Günana, §35).

67. Ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek yukarıda belirtilen makul nedenlerin, somut olayın tüm koşulları çerçevesi dâhilinde objektif bir gözlemciyi haberleşme hakkının kötüye kullanıldığına ikna edebilecek nitelikte olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 48).

68. Bunun yanı sıra, yapılacak değerlendirmede hükümlüler hakkında uygulanan infaz rejiminin ve mahkûmiyet sebeplerinin, iletişimin ve yapılan müdahalenin niteliğinin ve etkisinin (mahkumun avukatıyla veya kamu makamlarıyla ya da AİHM'le yazışması gibi) de dikkate alınması gerekmektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98, § 102; Atilla ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18139/07, 11/5/2010, (k.k.); Yefimenko/Rusya, B.No:152/04, 12/2/2013, § 144; Jankauskas/Litvanya, B. No: 59304/00, 24/2/2005, § 22).

69. Ayrıca, ölçülülüğün tespitinde yazışmanın muhatabının kim olduğunun da değerlendirilmesi gerekir. Bir mahkumun avukatıyla olan haberleşmesinin denetimi ancak çok istisnai durumlarda ve haberleşme hakkının kötüye kullanıldığının makul gerekçelerle kanıtlanması durumunda olanaklıdır (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 45; Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 48). AİHM'e gönderilen mektupların ise hiçbir durumda denetlenemeyeceği kabul edilmektedir (Salapa/Polonya, B. No:35489/97, 19/12/2002, § 94).

70. Bu bağlamda, başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan idari mercilerin ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin haberleşme özgürlüğünü kısıtlama bakımından "demokratik bir toplumda gerekli" ve "ölçülülük ilkesi"ne uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Sebahat Tuncel, § 87).

71. Somut olayda, başvurucunun İHD Yönetim Kurulu Başkanına göndermek istediği mektubunda, cezaevine nakledilen ve arkadaşları olan on hükümlünün cezaevi girişinde çıplak olarak aranmak istendikleri, bu uygulamayı kabul etmemeleri üzerine zorla elbiselerinin çıkarıldığı ve insan onuruna yakışmayacak muamelelere, dayağa ve işkenceye maruz kaldıklarından bahsedilmekte ve bu olayın Adalet Bakanlığına iletilmesi, İHD tarafından bir heyet gönderilerek konunun araştırılması talebi bulunmaktadır.

72. Cezaevi disiplin kurulunun 26/8/2013 tarihli kararı ile başvurucunun mektubunun "kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış ifadeler içerdiği" gerekçesiyle alıkonulmasına karar verilmiştir. Ancak başvurucunun mektubunda, cezaevinde kötü muamele yapıldığı iddialarını kamu otoritelerinin bilgisine sunmak istediği ve söz konusu mektubun muhatabının, derneklerle ilgili mevzuata uygun olarak kurulmuş olan ve insan hakları alanında faaliyet gösteren bir dernek olduğu hatırda tutulmalıdır. Mektup gönderme ve almanın ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile tek bağlantısı olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli

bir iletişim sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmelidirler ve bunun için onlara uygun destek ve yardımı sağlamalıdırlar. Bunun yanı sıra, bireyin, bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması halinde, Anayasa'nın 17. maddesi, etkili resmi bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Başvurucunun ileri sürdüğü kötü muamele iddiaları gerçeğe uygun olmasa bile cezaevi idaresinin bu iddiaların insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil organizasyonlara ve kamu makamlarına ulaştırılmasını engellemek gibi bir yetkisi ve hakkı olduğundan söz edilemez. Aksine, hukuka bağlı cezaevi idaresinin başvurucunun kötü muamele iddialarının araştırılması ve gerçeğin ortaya çıkarılması için bağımsız ve tarafsız bir resmi soruşturma yürütecek idari ve yargısal makamları durumdan derhal haberdar etme ve harekete geçirme yükümlülüğü vardır.

73. Bunun yanı sıra gerek cezaevi disiplin kurulu kararında ve gerekse derece mahkemeleri kararlarında olayda, anılan mektubun alıkonulmasını gerektirecek boyutta cezaevinde düzeni ve güvenliği tehlikeye sokan özel ve olağanüstü koşulların bulunduğuna dair herhangi bir gerekçeye de yer verilmemiştir. Buna göre, somut olayda suçun önlenmesi, disiplinin ve cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır.

74. Sonuç olarak, başvurucunun cezaevinde kötü muamele ve işkence uygulandığına dair iddialarını içeren ve bu iddiaların araştırılması için resmi makamlar nezdinde girişimde bulunulması maksadıyla insan hakları alanında faaliyet gösteren bir dernek olan İHD'ye göndermek istediği mektubun alıkonulmasının "demokratik bir toplumda gerekli" ve "ölçülü" olmadığı açıktır. Bu sebeplerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

75. Başvurucu, anayasal hakları ihlal edildiği için 1.500,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

76. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

77. Başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğinin tespit edilmesi üzerine yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak takdiren 1.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

78. Başvuru kapsamında haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği gözetilerek, kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi için Adalet Bakanlığına ve Bolu İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurucunun yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olması ve talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması nedeniyle adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde yer alan haberleşme özgürlüğünün ihlaline ilişkin şikâyetlerin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya taleple bağlı olarak net 1.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurucuya, Adalet Bakanlığına ve Bolu İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZGÜL TAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2013/9499 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9499

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZGÜL TAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9499)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucular : 1. Özgül TAN

2. Aykut TAN

3. Fatma Zehra GÖRGÜLÜ

4. Zehra Harika COŞKUN

5. Zeynep Özlem SEVİNCER

6. Uğur SEVİMLİ

7. Öznur ÖZDİNÇ

Vekilleri : Av. Mehmet Seçkin BAHÇELİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baraj, Hidroelektrik Santral (HES) tesisleri ve göl sahası inşaatı yapımı nedeniyle yapılan kamulaştırmadan dolayı açılan bedel tespiti ve tescil davasında araziye gerçek değerinden daha düşük bir bedel tayin edildiği, tespit edilen bedel üzerinden faize hükmedilmediği ve yargılamanın 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda öngörülen sürede

sonuçlanmadığı nedenleri ileri sürülerek adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarıyla ilgilidir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/12/2013 tarihinde Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/5/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 27/4/2015 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına, dosyanın bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 15/5/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile ilgili dava dosyasında yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular aleyhine 23/8/2010 tarihinde Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) açılan davada, davacı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), başvuruculara ait taşınmaza ilişkin kamulaştırma kararı alındığını, ilgili taşınmazın pazarlık usulü ile satın alınmasının denendiğini ancak anlaşmanın sağlanamadığını belirterek, taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespiti ile Hazine adına tesciline karar verilmesini talep etmiştir.

8. Mahkemece söz konusu taşınmazın tapu kayıtları incelenmiş, taşınmazın yüz ölçümü tespit edilmiş, Kamulaştırma Kanunu'na uygun olarak oluşturulan bilirkişi heyeti ile birlikte 24/2/2011 tarihinde taşınmaz başında keşif yapılmış, taşınmazın su altında kaldığı tespit edilmiş bu nedenle delil tespiti için emsal olabilecek aynı Mahkemeye ait dava dosyalarının mevcut dosya arasına alınmasına karar verilmiştir.

9. Keşif sonrası bilirkişiler hazırladıkları raporda, taşınmazın 2. sınıf sulu tarım arazisi olduğunu, üzerinde ceviz, elma, şeftali bahçesinin bulunduğunu değerlendirmişler ve taşınmazın diğer özelliklerini de gözeterek Ermenek İlçe Tarım Müdürlüğünce gönderilen 2010 yılı verilerini kullanıp yaptıkları hesaplama sonucu taşınmazın toplam değerini 1.191.600,94 TL olarak belirlemişlerdir.

10. Mahkeme, bilirkişiler tarafında sunulan raporda taşınmazda bulunan fidanların kamulaştırma bedellerinin hesaplanmasında tespit dosyasındaki yaşlarının dikkate alındığını, oysa 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununda belirtildiğine göre değerlendirmenin dolayısıyla kamulaştırma bedeli tespitinin dava tarihi itibarıyla yapılmasının gerekli olduğunu belirtmiş ve kamulaştırma bedellerinin yeniden hesaplanması için ek rapor alınmasına karar vermiştir.

11. Sunulan ek raporda taşınmazın kamulaştırma bedeli bu defa 1.191.740,93 TL olarak tespit edilmiş, Mahkeme burada belirtilen bedelin adalet ve hakkaniyete uygun olduğu

kanaatine vararak, 2/3/2012 tarihli ve E.2010/1127, K.2012/230 sayılı kararı ile söz konusu bedelin bloke edilen hesaptan başvuruculaların hesaplarına hisseleri oranında ödenmesine, başvuruculaların kamulaştırma bedeli için faiz taleplerinin reddine hükmetmiştir.

12. Temyiz incelemesi sonucu Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, 2/10/2012 tarihli ve E.2012/6882, K.2012/10510 sayılı ilâmı ile İlk Derece Mahkemesinde kamulaştırma bedeli için yapılan hesaplamada şeftali ürünü için dekar başına ortalama üretim giderinin, çevre il ve ilçelerden bildirilen ortalama veriler dikkate alındığında, hatalı hesaplandığının anlaşıldığını belirtmiş ve kararı bozmuştur.

13. Bozma üzerine dosyayı yeniden ele alan Mahkeme, 3/5/2013 tarihli ve E.2012/445, K.2013/144 sayılı kararı ile bozma ilamında belirtilen hususlar doğrultusunda bilirkişi heyetinden ek rapor alındığını, bu doğrultuda bilirkişi heyetince sunulan ek raporda hesaplamanın ilamda belirtilen hususlar dikkate alınarak yapıldığının anlaşıldığını belirtmiş, raporun hüküm kurmaya ve denetime elverişli olduğuna kanaat ederek, kamulaştırma bedelinin raporda gösterilen 1.200.595,93 TL olarak tespitine; daha önce ödenen 1.191.740,93 TL'nin mahsubu ile kalan 8.855,00 TL'nin bloke edilen hesaptan hisseleri oranında başvuruculara ödenmesine hükmetmiştir.

14. Temyiz üzerine İlk Derece Mahkemesi kararı Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin, 7/11/2013 tarihli ve E.2013/16229, K.2013/15044 sayılı ilamı ile onanmıştır.

15. Yargılamanın taraflarınca karar düzeltme yoluna başvurulmaması üzerine İlk Derece Mahkemesi kararı 18/12/2013 tarihinde kesinleşmiştir.

16. Başvurucular 23/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

17. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun "Kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, … asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, … idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, … taşınmaz malın malikine … bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Duruşma günü idareye de tebliğ olunur.

…

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hakim, en geç on gün içinde keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar…

Bilirkişiler, taraflar ve diğer ilgililerin beyanını da dikkate alarak, 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını onbeş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. Yapılacak duruşmaya hakim, taraflar veya vekillerini ve bilirkişileri çağırır. Bu duruşmada tarafların bilirkişi raporlarına varsa itirazları dinlenir ve bilirkişilerin bu itirazlara karşı beyanları alınır.

Tarafların bedelde anlaşamamaları halinde gerektiğinde hakim tarafından onbeş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir ve hakim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder. Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkının kamulaştırılma bedelidir. … İdarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına … dair makbuzun ibrazı halinde mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilir ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescil hükmü kesin olup tarafların bedele ilişkin temyiz hakları saklıdır.

(Ek fıkra: 11/04/2013-6459 S.K./6. md) Kamulaştırma bedelinin tespiti için açılan davanın dört ay içinde sonuçlandırılamaması hâlinde, tespit edilen bedele bu sürenin bitiminden itibaren kanuni faiz işletilir.

…”

18. 2942 sayılı Kanun’un “Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları” kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

“15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a)Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü.

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d)Varsa vergi beyanını,

e)Kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın kamulaştırma tarihindeki mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirini.

g) Arsalarda, kamulaştırılma gününden önceki özel amacı olmayan emsal satışlara göre satış değerini,

h) Yapılarda, (…)(2) resmi birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) Bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

Taşınmaz malın değerinin tespitinde, kamulaştırmayı gerektiren imar ve hizmet teşebbüsünün sebep olacağı değer artışları ile ilerisi için düşünülen kullanma şekillerine göre getireceği kâr dikkate alınmaz.

…. ”

19. 2942 sayılı Kanun’un “Yetkili ve görevli mahkeme ve yargılama usulü” kenar başlıklı 37. maddesi şöyledir:

“Bu Kanundan doğan tüm anlaşmazlıkların adli yargıda çözümlenmesi gerekenleri, taşınmaz

malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü ile görülür.”

20. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “Usul ekonomisi ilkesi” kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

“Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucuların 23/12/2013 tarihli ve 2013/9499 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

22. Başvurucular, 23/8/2010 tarihinde Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesinde aleyhlerine açılan kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında, bedel tespitinde 2942 sayılı Kanun’un 11. maddesinde belirtilenin aksine taşınmazın bulunduğu Ermenek ilçesi için diğer il ve ilçelerde uygulanan ve Yargıtay kararlarında benimsenen yöntemden farklı bir yöntem uygulandığını, emsal konuda verilmiş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının dikkate alınmadığını, yargılamanın 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinde belirtilen süre içinde sonuçlanmadığını, bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın rayiç değerinin belirlendiği tarih ile ödemenin yapıldığı tarih arasında geçen süre nedeniyle değer kaybı yaşandığını belirterek, adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşler, 206.558,57 TL tazminat ödenmesi talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

23. Başvurucular, somut başvuruya konu bedel tespiti ve tescil davasıyla ilgili yukarıda sıralanan şikâyetleri nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi, başvurucuların ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder.

24. Başvurucular, diğer ilçelerde kamulaştırma bedelinin tespitinde kullanılan ve Yargıtayca da benimsenen hesaplama yönteminin 2942 sayılı Kanun’un 11. maddesine aykırı olarak taşınmazlarının bulunduğu Ermenek ilçesi için farklı uygulanmasının eşitlik ilkesini, mülkiyet ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerse de, başvurucuların bahse konu şikâyetinin özünün mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik şartını ihlal ettiği iddiası olduğu anlaşıldığından bu konuda ayrıca eşitlik ilkesi ve adil yargılanma (hakkaniyete uygun yargılanma) hakkı yönünden inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

25. Başvurucuların kamulaştırma bedeline faiz uygulanmadığı yönündeki şikâyetleri mülkiyet hakkı yönünden, yargılamanın olması gerekenden uzun sürmesine dair şikâyetleri makul sürede yargılanma hakkı yönünden incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Bedel Tespitinin Kanuna Uygun Yapılmaması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlali İddiası

26. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında, 2942 sayılı Kanun’un 11. maddesine aykırı şekilde ve diğer il ve ilçeler için benimsenen yöntemden farklı bir yöntem kullanılarak hesaplama yapıldığını bu nedenle öngörülebilirlik ve kanunilik ilkelerinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

27. Somut başvurunun dayanağını oluşturan kamulaştırılan taşınmazın gerçek değerinin ödenmesi talebi, Anayasa'nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığı ve kamu yararı amacıyla sınırlandırılabileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmada genel ilkeleri tespit ederken Devlet ve kamu tüzel kişilerine özel mülkiyette bulunan taşınmazları kamulaştırma yetkisi veren ve kamulaştırma ilkelerini belirleyen Anayasa'nın 46. maddesi, mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına ilişkin özel hükümler içermektedir. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, başvurucunun bahsedilen talebinin değerlendirilmesinde Anayasa'nın 35. maddesiyle birlikte 13. ve 46. maddelerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 28).

28. 2942 sayılı Kanunun 11. maddesinin (f) bendinde "mevki" kelimesi kullanılmıştır. Mevki kelimesinin benzer iklim koşulları ve arazi yapısı nedeniyle benzer özelliklere sahip geniş toprak parçaları anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Mevki veya diğer adıyla mahal kelimesi her zaman ilçe düzeyinde bir alan anlamına gelmeyebilmektedir. Bazı toprak, iklim ve coğrafi koşullarda bulunan bölgelerde mevki veya mahal, ilçe düzeyinden de küçük bir arazi alanı olabileceği gibi bazı durumlarda da daha geniş toprak parçaları bir mevki veya mahal olarak tanımlanabilir. Bunun yanında mevki ve şartlar sadece değerlendirmeye alınacak alanın il veya ilçe düzeyinde olmasıyla bağlantılı olmayıp, toprağın yapısı, arazinin sulanıp sulanmadığı, arazinin eğimi gibi pek çok faktör, mevki ve şartlar kavramı çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulmaktadır (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, §§ 64-70).

29. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, 25/5/2006 tarihli ve E.2006/3897, K.2006/4360 sayılı kararıyla, Ermenek ilçesinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 10/4/2002 tarihinde onaylanan proje kapsamında Ermenek'te baraj, HES tesisleri ve göl sahası inşaatı yapımı ilan edildikten sonraki dönemde tarım ilçe müdürlüğünün önceki yıllarda sabit bir seyir izleyen tarımsal getiri verilerinin günlük hayatın olağan akışıyla bağdaşmayacak şekilde ve anlaşılamayacak derecede artırıldığını dile getirerek 2003 yılı sonrasında kamulaştırmalarda bu ilçe verileri yanında çevre ilçeler ile Karaman ilinin kullanıma uygun verilerinin ortalamasının bedel tespitinde kullanılmasını içtihat olarak benimsemiştir.

30. 2006 yılından beri istikrarlı olarak uygulanan bu yöntem bireyler için erişilebilir ve bilinebilir olup başvuru konusu olayda, 2011 yılında açılan kamulaştırma bedelinin tespiti davasında başvurucu açısından bahsedilen yerleşik içtihat öngörülebilir durumdadır.

31. Açıklanan nedenlerle, mülkiyet hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlal bulunmadığından başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvuruculların Diğer Şikayetleri Nedeniyle Mülkiyet ve Adil Yargılanma Haklarının İhlali İddiaları

32. Başvuruculların kamulaştırma bedeline faiz ödenmemesi ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyetler için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edilip Edilmediği İddiası

33. Başvurucular, 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre 105 günde tamamlanması gereken kamulaştırma bedelinin tespiti davasının makul bir süre içinde sonuçlanmadığını belirterek, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

34. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

35. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41–45).

36. Taraflar için 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesinde kamulaştırma bedelinin tespiti davalarının sonuçlandırılması için öngörülen süreler mahkemelere yönelik süreler olduğundan düzenleyici nitelikte olup, mahkemeler bu sürede davayı sonuçlandıramasalar da daha sonra verdikleri kararların geçerli olduğunda şüphe yoktur. 2942 sayılı Kanun'un gereği yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi ve tebligat işlemleri göz önünde bulundurulduğunda, bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, §§ 47-48).

37. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de, benzer şekildeki düzenleyici sürelerin yargılama süresini kısaltma amacı taşıdığını vurgulamaktadır. AİHM, ulusal mahkemelerin yasal süreye riayetlerine ilişkin yerel mevzuatı nasıl yorumladıklarını ve uyguladıklarını denetlemenin görevi olmadığını belirterek davaların "makul süre" içerisinde tamamlanıp tamamlanmadığını tespit etmek amacıyla yargılama süresinin bütününü ele almakta ve bu sürenin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına uygun olup olmadığıyla sınırlı bir inceleme yapmaktadır. (Bkz., Çalık/Türkiye, B. No: 3675/07, 31/8/2010; Dildirim ve diğerleri/Türkiye, B. No: 42927/10, 12/3/2013).

38. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, asliye hukuk mahkemesi nezdinde açılan kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescile ilişkin bir davanın söz konusu olduğu görülmekle, 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve diğerleri, § 49).

39. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, somut başvuru açısından bu tarih 23/8/2010 tarihidir.

40. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve diğerleri, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucunun temyiz talebi hakkında verilen Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin E.2013/16229, K.2013/15044 sayılı karar tarihi olan 7/11/2013 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

41. Davanın ikame edildiği tarih ile Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruların incelenmesi hususundaki zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihin farklı olması halinde, dikkate alınacak süre, 23/9/2012 tarihinden sonra geçen süre değil, uyuşmazlığın başlangıç tarihinden itibaren geçen süredir (Güher Ergun ve diğerleri, § 51).

42. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun bir adet taşınmaza ilişkin kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil talebi olduğu, 23/8/2010 tarihinde açılan davanın yargılama sürecinde İlk Derece Mahkemesince keşif yapıldığı ve bilirkişi raporu alındığı, Mahkemenin 2/3/2012 tarihinde bir buçuk yılı aşkın bir süre sonunda davanın esası hakkında karar verdiği, temyiz incelemesinin yaklaşık yedi ayda tamamlandığı ve 2/10/2012 tarihinde bozmaya hükmedildiği, bozma ilamı sonrası İlk Derece Mahkemesinin dosya tekrar önüne geldikten sonra beş ay içinde esasa ilişkin yeni bir karar verdiği, temyiz talebinin 7/11/2013 tarihinde reddedildiği ve karar düzeltme yoluna başvurulmadan kararın kesinleştiği böylece yargılama sürecinin toplamda yaklaşık üç yıl iki ayda tamamlandığı anlaşılmaktadır.

43. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin asliye hukuk mahkemesi önünde sürdüğü görülmekle, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 21).

44. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin kararlar verilmiş olup (Tahsin Erdoğan, §§ 35-48), başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliğine bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Somut başvuruya konu yargılama süresinin bütünü dikkate alındığında yaklaşık üç yıl iki aylık yargılama sürecinde mahkemeler nezdinde başvurucunun haklarını ihlal edecek şekilde makul olmayan bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

45. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Kamulaştırma Bedeline Faiz Ödenmemesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

46. Başvurucular, maliki oldukları taşınmazın kamulaştırma bedelinin dava sonunda faiz işletilmeden kendilerine ödendiğini ve bu nedenle taşınmazın gerçek değerini alamadıklarını belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

47. Anayasa'nın 35. maddesine göre kişilerin mülkiyetleri ancak kanunla öngörülmüş usullerle ve kamu yararı gereği karşılığı ödenmek suretiyle ellerinden alınabilir. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülklerinden mahrum bırakılmaları halinde elde edilmek istenen kamu yararı ile mülkünden mahrum bırakılan bireyin hakları arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 37).

48. Ölçülülük ilkesi, "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. "Elverişlilik", öngörülen müdahalenin, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, "gereklilik", ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını, yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, "orantılılık" ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

49. Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen ve temel öğesinin "kamu yararı" olduğu kabul edilen kamulaştırma, bir taşınmaz üzerindeki özel mülkiyet hakkının, malikin rızası olmaksızın, kamu yararı için ve karşılığı ödenmek koşuluyla devlet tarafından sona erdirilmesidir. Kamu yararı bulunması, kamulaştırma kararının yasada gösterilen esas ve usullerine uyulması, gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal öğeleridir (AYM, E.2004/25, K.2008/42, K.T. 17/1/2008).

50. İdarenin, malikin rızasına gerek olmaksızın yapabileceği bir işlem olan kamulaştırma nedeniyle peşin ödemesi gereken bedeli ödemede gecikmesi durumunda hissedilir değer kaybına neden olan unsurların varlığının dikkate alınmaması halinde ödenen bedelin gerçek karşılık olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olabilmesi için ödenen tutarların enflasyonun etkilerinden arındırılarak güncelleştirilmesi, yani kamulaştırma tarihi ile ödeme tarihi arasında geçen süredeki hissedilir değer kaybını telafi edecek biçimde faiz uygulanması gerekir Bu çerçevede gerçek karşılığa ulaşmayı engelleyen düzenleme ve uygulamaların Anayasa'nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkını da zedeleyeceği açıktır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, §§ 42–43).

51. Anayasa'nın 46. maddesindeki düzenlemeye göre; kamulaştırma bedeli nakden ve peşin olarak ödenmelidir. Ancak tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenmesi taksitlendirilebilmektedir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde devlet alacaklarına uygulanan en yüksek faiz işletilebilir. Yargıtay'ın istikrar kazanan içtihatlarına göre de, Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen faiz oranı ancak kesinleşip de ödenmeyen kamulaştırma bedelleri için işletilebilir (Bkz. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, E.2002/7971, K.2002/9752, 15/10/2002). Dolayısıyla dava sonunda tespit edilen kamulaştırma bedelinin dava tarihinden itibaren devlet alacaklarına uygulanan en yüksek faizle ödenmesi talebinin yasal bir dayanağı veya yargı kararlarıyla oluşmuş ve istikrar kazanmış bir uygulaması bulunmamaktadır (Mehmet

Akdoğan ve diğerleri, § 50).

52. Başvuru konusu davada Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından belirlenen kamulaştırma bedeli Mahkeme kararıyla başvurucu adına banka hesaplarına kararı müteakip peşin olarak yatırılmıştır. Bu durumda başvurucuların kamulaştırma bedeline devletin alacakları için öngörülen en yüksek faizin uygulanması talebinin Anayasa'nın 46. maddesi kapsamında yasal dayanağı bulunmamaktadır (Benzer yönde AİHM kararı için bkz, Yetiş ve diğerleri/Türkiye, B. No: 40349/05, 6/7/2010, § 44).

53. 2942 sayılı Kanun'un 10. ve 11. maddeleri uyarınca tarafların kamulaştırma kararı sonrasında bedel hususunda anlaşamamaları halinde dava tarihine göre taşınmazın adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde bedeli mahkemece tespit edilmelidir. Değer tespitinin dava tarihine göre yapılması, Kanun gereği olduğu gibi dava sürecinde taşınmazın değerinde meydana gelecek artış veya azalışların bedele etki etmemesi ve bu şekilde bedel tespitine belirlilik kazandırmanın da gereğidir. Aksi halde taşınmazın değeri uzun süren davalarda artabileceği gibi azalabileceğinden idare veya vatandaşlara olumsuz etkide bulunabilir. Ancak bu durum taşınmazın gerçek değerinin enflasyon karşısında korunması için dava tarihine göre belirlenen bedele faiz işletilmesine mani değildir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 52).

54. Bu durumda somut başvuruya konu kamulaştırma sürecinde de kamu yararına ulaşmak için kullanılan yöntemler ile izlenen amaç arasında makul bir orantılılığın ve mülkünden mahrum bırakılan başvurucunun üzerine orantısız ve aşırı bir yük yüklenip yüklenmediğinin araştırılması gerekmektedir.

55. Başvuru konusu davada 23/8/2010 tarihi değerlerine göre tespit edilen 1.191.740,93 TL kamulaştırma bedeli, İlk Derece Mahkemesinin 2/3/2012 tarihli kararı üzerine başvuruculara ödenmiştir. Ancak, söz konusu kararın Yargıtayca bozulması nedeniyle İlk Derece Mahkemesinde yeni bir hesaplama yapılmış, bu defa yine ilk dava tarihine göre tespit edilen 1.200.595,93 TL kamulaştırma bedeli ilk dava sonunda ödenen kısmı mahsup edilerek kalan 8.855,00 TL olarak Derece Mahkemesinin 3/5/2013 tarihli kararı ile başvuruculara ödenmiş ve taşınmazın davacı idare adına tesciline karar verilmiştir.

56. Somut başvuruda taşınmazın gerçek değeri Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesinin, Yargıtay bozma ilamına uyarak yeniden belirlediği ve onama kararıyla kesinleşen 1.200.595,93 TL'dir.

57. İlk dava tarihi esas alınarak tespit edilen kamulaştırma bedeli başvuruculara ilki 2/3/2012 tarihli kararla dava tarihinden 19 ay sonra, ikincisi ise bozma ilamı üzerine yapılan yeniden hesaplama sonucu verilen 3/5/2013 tarihli karar ile ilk dava tarihinden 33 ay sonra olmak üzere iki aşamada ödenmiştir. Bu durumda başvuruculara yapılan ödemelerin de idarece kamulaştırma ile gözetilen amaç doğrultusunda, başvurucular üzerine orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin iki aşamada değerlendirilmesi gerekmektedir.

58. Bu bağlamda öncelikle davanın açıldığı ve bedel tespitine esas alınan Ağustos 2010 ile ilk ödemenin yapıldığı Mart 2012 tarihleri arası dönem dikkate alınmalıdır. Merkez Bankası verilerine göre Ağustos 2010 ile Mart 2012 tarihi arasında enflasyonda meydana gelen artış % 15,3 olup, bu değer kaybını telafi edecek fark 183.652,00 TL'dir.

59. İkinci olarak ise bakiye kalan tutarın ödendiği tarih olan Mayıs 2013 tarihi ile dava tarihi olan Ağustos 2010 tarihleri arasında geçen dönem dikkate alınmalıdır. Merkez Bankası verilerine göre Ağustos 2010 ile Mayıs 2013 tarihi arasında enflasyonda meydana gelen

artış % 24,4 olup, bu değer kaybını telafi edecek fark 2.161,00 TL'dir.

60. Bu tespitler doğrultusunda başvuruculara yapılan ödemelerin enflasyona göre değer kaybını telafi edecek toplam fark 185.813,00 TL olup, bu farkın toplam kamulaştırma bedeline oranı %15,4 olarak ortaya çıkmaktadır.

61. Yukarıdaki tespitler doğrultusunda, kamulaştırma bedelinin dava açıldığı tarihteki değeri ile ödendiği tarihteki değeri arasında gözlemlenen değer kaybının kamulaştırma bedeline değer kaybını giderici faiz veya enflasyon farkının eklenmemesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ödenmeyen enflasyon farkı, bireylerin mülkiyet hakkının korunması ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmakta ve Anayasa'da yer alan ölçülülük ilkesine aykırı bir şekilde başvurucular üzerinde orantısız bir yük oluşturarak başvuruculaların mülkiyet hakkını ihlal etmektedir.

62. Belirtilen nedenlerle, başvuruculaların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. Başvurucular, dava tarihine göre belirlenen kamulaştırma bedelinin dava sonunda kendisilerine faizsiz ödenmesi ve bedelin olması gerekenden düşük tespit edilmesi nedenleriyle 206.558,57 TL maddi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

64. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

65. Başvuru konusu olayda kamulaştırma bedelinin tespit edildiği tarih ile ödemelerin yapıldığı tarih arasında geçen süreler nedeniyle meydana gelen toplam değer kaybının toplam kamulaştırma bedeline oranı %15,4 olduğu tespit edildiğinden ve söz konusu değer kaybının başvuruculer üzerinde idarenin ulaşmak istediği meşru kamu yararı ile haklı gösterilemeyecek şekilde orantısız bir yük oluşturduğu anlaşıldığından, bahsedilen maddi değer kaybını telafi edebilmek için başvuruculara toplam 185.813,00 TL maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Burhan ÜSTÜN bu görüşe katılmamıştır.

66. Başvurucular ayrıca, 2942 sayılı Kanunda yer alan koşullara uyulmayarak bedelin olması gerekenden düşük tespit edildiğini ileri sürerek maddi tazminat talebinde bulunmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından ve başvuruculerın bu iddiasıyla ilgili olarak kabul edilemezlik karar verildiğinden, başvuruculerın diğer maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

67. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaın,

1. Bedel tespitinin kanuna uygun yapılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ve kamulaştırma bedeline faiz ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE, OY BİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, OY BİRLİĞİYLE,

C. Başvuruculara net toplam 185.813,00 TL maddi tazminat ÖDENMESİNE, Burhan ÜSTÜN'ün karşı oyu ve OY ÇOKLUĞUYLA,

D. Başvuruculaın tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE, OY BİRLİĞİYLE,

E. Başvurucular tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE, OY BİRLİĞİYLE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına, OY BİRLİĞİYLE,

24/6/2015 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY YAZISI

Başvurucular, maliki olduğu taşınmazın kamulaştırılması nedeniyle açılan bedel tespiti ve tescil davasında taşınmazın bedelinin olması gerekenden düşük tespiti ve dava tarihine göre belirtilen kamulaştırma bedelinin dava sonunda faiz işletilmeden kendisine ödenmesi ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı nedenleriyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

Mahkememizce adil yargılama hakkına yönelik şikâyet yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmediğine, mülkiyet hakkına yönelik şikâyet nedeniyle kabul edilebilir olduğuna ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine, başvurucuya talebi doğrultusunda maddi tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

Çoğunluğun adil yargılanmaya ilişkin kabul edilemezlik, makul sürede yargılanma hakkına yönelik kabul edilebilirlik ve ihlal edilmediğine, mülkiyet hakkına ilişkin kabul edilebilirlik ve mülkiyet hakkının ihlali görüşüne aynen iştirak etmekle birlikte, başvurucuya maddi tazminat verilmesine ilişkin görüşüne katılmak mümkün değildir. Çünkü, tazminat davaları, çekişmeli yargılamayı gerektiren dava çeşitlerindendir. Bunun için davacının dilekçe ile harcını yatırarak mahkemeye başvurması gerekir. Mahkemece karşı tarafa dava dilekçesi tebliğ edilerek, savunma hakkı verilir ve Hâkim tarafından davanın türüne göre deliller toplanarak yargılama sonunda hüküm fıkrası kurulur. Hüküm fıkrasında, davacının istek

sonuçlarından her biri hakkında taraflara yüklenilen borç ve tanınan haklar sıra numarası altında açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde belirtilip, faiz, harç, yargılama gideri ve vekâlet ücreti miktarları gösterilmelidir.

Anayasa Mahkemesi, ihlalin tespit edilmesi halinde başvurucuya maddi ve manevi tazminat verilmesi usulünü AİHM kararlarını örnek alarak uygulamakla neredeyse tesbit ettiği her ihlale tazminat verme yoluna gitmektedir. AİHM uluslararası yargılama yapan bir mahkeme olduğundan, esas aldığı bütün kurallar uluslararası niteliktedir. Orada açılan her davanın başvurucusunun (davacısının) mutlaka bir karşı tarafı (davalısı) ulusal devlet bulunmaktadır. AİHM'de başvuru dilekçesi karşı tarafa (davalıya) tebliğ edilerek savunma ve delil ikamesi imkânı verilmekte, davanın bütün aşamalarına katılımı sağlanarak sonuca gidilmektedir. Tazminatla ilgi olarak uluslararası yargılama yapan başka bir yargı mercide bulunmadığından, AİHM'nin tazminata da karar vermesi yapısına göre yerindedir. Bireysel başvuruyu uygulayan Avrupa ülkelerinin bir kısmının mevzuatında tazminat verilmesi hususu hiç düzenlenmemiş, tazminat verilmesi kabul edilen ülkelerin uygulamalarında ise çok özel durumlara ilişkin, sınırlı sayıda tazminat verilmesi örnekleri bulunmaktadır.

Tazminat verilmesi yönünden, usulü, uygulanması ve yapısı farklı, uluslararası mahkeme olan AİHM içtihatlarının örnek alınması yerine, bireysel başvuruda başarılı olduğu bilinen Avrupa'daki ulusal mahkemelerin uygulamalarının esas alınması daha yerinde olacaktır.

6216 Sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (2) numaralı fıkrası, "Bireysel başvurunun kabul edilebilirliğine karar verilmesi halinde, başvurunun bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığı'na gönderilir. Adalet Bakanlığı gerekli gördüğü hallerde görüşünü yazılı olarak Mahkemeye bildirir." şeklinde düzenlenmiştir.

Bireysel başvurularda başvurucunun (davacının) karşı tarafı (davalısı) bulunmamaktadır. Maddeye göre Adalet Bakanlığı davanın tarafı değil sadece bildirim yapılan muhatabıdır. Gerekli görürse, savunma değil, görüşünü yazılı olarak bildirebilir. Değiştirilen, Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğünün 71. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi karar vermek için Adalet Bakanlığı'nın görüşünü beklemek zorunda değildir. Tazminata neden olan olayın muhatabı başka bir kamu kurumu olduğundan, gerçekte Adalet Bakanlığı tazminat davasının tarafı da olamaz. Tazminat davası ile ilgili olarak uluslararası veya ulusal hiçbir usul ve maddi hukuk kuralı dikkate alınmayıp, taraf teşkili tamamlanmadan, karşı tarafa (davalıya) tebligat yapılmadan savunma ve delilleri alınmadan, tazminata karar verilmesi, hüküm fıkrasında bulunması zorunlu hususların varlığının gözetilmemesi, kararın ikinci derecede incelenmesinin ortadan kaldırılması doğru olmadığından, olayda adil yargılanma hakkının varlığından söz edilemez.

6216 Sayılı Kanununun "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre, "Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hallerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde, mümkünse dosya üzerinden karar verir." denilmektedir.

Kuraldaki "başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir" kısmı, mahkemeye çok özel hallerde, istisnai olarak kullanılması maksadıyla verilmiş, ihtiyari bir yetkidir. Uygulamada mahkemece bu yetki, istek varsa, ihlal tespit edilen neredeyse her davada manevi tazminat,

yargılamanın hiçbir kuralına uyulmadan isteğe bağlı olarak bazen maddi tazminat verilmesi şeklinde kullanılmaktadır.

Bireysel başvuru, şahısların kişisel haklarının tek tek tespit edilerek, kendilerine teslim edilmesi yeri değildir. Esasen Anayasa Mahkemesi'nce varsa ihlalin tespit edilmesiyle yetinilmesi, tazminat konusunda başvurucuya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilmesi, görevli genel mahkemesince usulüne uygun taraf teşkili sağlanması, yargılama yapılarak sonuca gidilmesi, taraflara ikinci derece inceleme yapılmasını isteme hakkı tanınması gerekir. Böyle bir tercih yapılması halinde başvurucunun da herhangi bir kaybı söz konusu olmayacaktır.

Açıklanan nedenlerle, başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilmesinden dolayı maddi tazminat ödenmesine ilişkin çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.

Başkan Burhan ÜSTÜN

BEKİR KARADURNA

B. No: 2013/9658 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9658

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR KARADURNA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9658)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Bekir KARADURNA

Vekili : Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, askeri öğrencilik statüsüne son verilmesi üzerine maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebiyle açtığı davada Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 26/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 31/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 2/5/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı görüşünü 28/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı görüşü, başvurucuya 9/6/2014 tarihinde tebliğ edilmiş olup, başvurucu, karşı görüşlerini 9/6/2014 tarihinde sunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kara Harp Okulunda askeri öğrenci olarak öğrenim görmekte iken kalp rahatsızlığı nedeniyle sağlık kurulu raporuna dayanılarak okul ile ilişiği kesilmiştir.

9. Başvurucu, askeri öğrenciliğe engel rahatsızlığı nedeniyle okula alınmaması gerektiği halde okula alındığını, bu nedenle emsallerine göre hayatta geri kaldığını, sağlık hizmetindeki kusur nedeniyle bu durumun meydana geldiğini iddia ederek, uğradığını ileri sürdüğü 90.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi zararının tazmini istemiyle 25/7/2011 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) İkinci Dairesinde dava açmıştır.

10. Yapılan yargılama ve başvurucunun uğradığı zararın tespiti için yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda, AYİM İkinci Dairesinin 20/3/2013 tarihli ve E.2011/1459, K.2013/421 sayılı kararı ile; bilirkişi raporu uyarınca başvurucuya 25.672 TL maddi, 3.000 TL manevi tazminat verilmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden nispi olarak hesap edilen 3.513,92 TL avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak başvurucuya verilmesine, 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi gereğince reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden hesap edilen 7.636,24 TL avukatlık ücretinin de başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine, davalı idare tarafından savunmaya ek olarak gönderilen belgelerin aynı gizlilik derecesi ile iadesine hükmolunmuştur.

11. Başvurucu, AYİM kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek kararın düzeltilmesini talep etmiş, AYİM İkinci Dairesinin 13/11/2013 tarihli ve E.2013/1476, K.2013/1262 sayılı kararıyla talebin reddine karar verilmiş ve karar, 16/12/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu, 26/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

13. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

14. 1602 sayılı Kanun'un 52. maddesi şöyledir:

"Daireler veya Daireler Kurulu, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapabilecekleri gibi, tayin edecekleri süre içinde, lüzum gördükleri evrakın

gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususta ki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde bunun verilecek karar üzerindeki etkisi, görevli daire veya kurulca önceden takdir edilir, ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.

Ancak, istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya ilgili Bakan gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir.

(Değişik dördüncü fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır.”

15. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı KHK’nın 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 26/12/2013 tarihli ve 2013/9658 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın ilgili maddelerde belirtilen nedenlere

bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabileceğini, bu sınırlamanın ölçülü olması gerektiğini, Anayasa'nın 36. maddesinin de 13. madde kapsamında kaldığını, 36. maddede ise sınırlamaya ilişkin bir hüküm bulunmadığı ve bu çerçevede bu özgürlüğün kanunla dahi sınırlandırılamayacağını, ayrıca Anayasa'nın kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini düzenleyen 91. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hakların kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceğinin hüküm altına alındığını, aksi düşünülse bile kanun hükmünde kararname düzenlemesinin ölçülü olmadığını, bu şekilde hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüş, 7.954,24 TL maddi ve 3.000 TL manevi zararının tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun, davalı idare tarafından savunma dilekçesinin ekinde sunulan belgelerin incelettirilmediği yönündeki iddiasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiası başlığında, aleyhe hükmedilen avukatlık ücretine yönelik iddiasının ise mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası başlığı altında incelenmesi değerlendirilmiştir.

a. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

19. Başvurucu, mahkeme kararının hüküm kısmında iadesine karar verilen ve davalı idare tarafından savunma ekinde sunulan belgelerin hükme esas alındığı halde bu belgelerin tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

20. Bakanlık görüş yazısında, AYİM'in, davayı karara bağlarken iadesine karar verdiği belgeleri değerlendirerek hüküm kurmadığını, dolayısıyla anılan belgelerin hükme esas alınmadığını, diğer taraftan başvurucunun yargılama safhasında bu yönde bir itirazının da bulunmadığını belirtmiş ve bu durumun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

21. Başvurucu cevap dilekçesinde, iadesine karar verilen belgelerin dava dosyasına sunulduğundan dahi haberinin olmadığını, ancak gerekçeli karar ile belgelerin sunulduğunu öğrendiğini belirtmiştir.

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

24. Yapılan yargılama sırasında tanık dinletme hakkı da dâhil olmak üzere delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul edilen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup, bu hak ve gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir.

Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve Diğerleri B. No: 2012/13, 2/7/2013,§ 38).

25. AİHM, hükme esas olan ve gizli olduğu belirtilen belgelere tarafların erişiminin kısıtlanmasını ihlal sebebi saydığı birçok kararından biri olan Miran/Türkiye kararında, Askeri Yüksek İdari Mahkemesinde görülen davada "gizli" ibareli belgelere başvuranın erişiminin imkânsız olmasına ilişkin şikayet yönünden Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Miran/Türkiye, B. No: 43980/04, 21/4/2009). AİHM, benzer bir kararında da “gizli” ibareli belgelere erişimin sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiğini hükme bağlamıştır (Güner Çorum/Türkiye, B. No: 59739/00, 31/10/2006, §§, 21-30).

26. 6000 sayılı Kanun’un 20. maddesiyle 1602 sayılı Kanun’un 52. maddesinin dördüncü fıkrası değiştirilmiş ve maddeye beşinci ve altıncı fıkralar eklenmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemede, dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin taraf ve vekillerine açık olduğu, ancak mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekilerin taraf ve vekillerine incelettirilemeyeceği, taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler, bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, incelettirilecek suretlerinin, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderileceği, davacı taraf veya vekilinin, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebileceği, bu itirazın, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin karşı tarafa incelettirilebileceği kural altına alınmıştır (Bülent Karataş, B. No: 2013/6428, 26/6/2014,§ 75).

27. Başvuru konusu olayda, başvurucu tarafından, sağlık sorunlarının bulunması nedeniyle askeri okula girmesinin mümkün olmamasına rağmen idarenin kusuru neticesinde okula kaydının yapıldığı ve daha sonra okul ile ilişiğinin kesilmesi sonucunda emsallerine göre hayatta geri kaldığı gerekçesiyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle AYİM İkinci Dairesinde dava açılmış, Daire idarenin hizmet kusurunun olduğu sonucuna ulaşarak başvurucunun uğradığı maddi zararın tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırmış ve bilirkişi incelemesi neticesinde tespit edilen maddi zarar ile takdir ettiği manevi zararın davalı idareden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

28. Görüldüğü üzere, başvuruya konu uyuşmazlıkta davalı idarenin hizmet kusurunun varlığı tespit edilmiş, maddi zararın miktarına yönelik kısmı için bilirkişi incelemesi yaptırılarak ve bu rapor hükme esas alınarak uyuşmazlık hakkında karar verilmiştir. Davanın hiçbir aşamasında dava dosyasına sunulan belgelerin değerlendirildiğine yönelik bir bilgi bulunmadığı gibi başvurucu tarafından eğer ilk derece yargılaması sırasında söz konusu belgeler tebliğ edilmiş olsaydı mahkeme önünde dile getiremediği hangi ilave tezleri ileri

süreceğine ilişkin olarak da bir açıklamada bulunulmamıştır.

29. Sonuç olarak somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesine yönelik açık bir ihlal olmadığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucunun, aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, ıslah imkânının ve haksız çıkan tarafa nispi avukatlık ücretine hükmedilmesine yönelik bir düzenlemenin olmadığı dönemde dava açtıklarını ve dava açarlarken o dönemin şartlarına göre dava konusu miktarı belirlediklerini, dava devam ederken yürürlüğe giren 659 sayılı KHK'deki düzenleme ile öngörmedikleri bir şekilde avukatlık ücreti ödemeye mahkûm edildiklerini, bu durumun hak arama özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

33. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin daha önce bu konu hakkında karar verdiğini belirterek, başvurucunun bu şikayeti hakkında görüş sunmayacağını bildirmiştir.

34. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

35. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

36. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 61-62).

37. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü

öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açılmadan önce 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

38. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculların, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

39. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği davanın açıldığı 25/7/2011 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacıların, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir.

40. Başvurucunun da bu nedenle, AYİM'e açtığı davada uğrağı zarar için toplam 90.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. AYİM, başvurucu lehine toplam 28.672 TL maddi ve manevi tazminata ve 3.513,92 TL avukatlık ücretine hükmettikten sonra, başvurucunun reddedilen fazlaya ilişkin tazminat talepleri üzerinden de davalı idare lehine 7.636,24 TL avukatlık ücreti ödemesine karar vermiştir.

41. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, hak kazandığı toplam 32.185,92 TL tazminat ve avukatlık ücreti karşısında 7.636,24 TL avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır.

42. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, hak kazandığı toplam 11.012,32 TL tazminat ve avukatlık ücreti karşısında 8.349,12 TL avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır.

43. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun, dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu ve yargılama sonucunda hak kazandığı tazminat ve avukatlık ücretinin yaklaşık %

24’üne denk gelen kısmını avukatlık ücreti olarak davalı idareye geri ödemek zorunda kaldığı görülmüştür. Böylece başvurucunun, tazminat alacağının kabul edilmeyecek bir kısmından mahrum bırakıldığı ve bu miktarın ölçülü olmadığı saptandığından, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

45. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin somut başvuruda ihlal tespit etmesi durumunda hakkaniyete uygun bir tazminata karar vermesinin yerinde olacağı kanaatini bildirmiştir.

47. 6216 sayılı Kanun’un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

48. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 3.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin ise reddine karar verilmesi gerekir.

49. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aleyhe avukatlık ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 3.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan

toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

GALİP KOCUK

B. No: 2014/5639 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/5639

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GALİP KOCUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/5639)

Karar Tarihi: 24/6/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Galip KOCUK

Vekili : Av. Halil ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat istemiyle açtığı davanın Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) tarafından reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen sosyal hukuk devleti ilkesiyle 36. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 26/6/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 1/12/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı 16/12/2014 tarihli dilekçesi ile görüş sunmayacağını bildirmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, askerlik hizmetini yerine getirdiği birliğinde 3/8/2011 tarihinde sağ el bileğinden yaralanmış, yaralanmaya bağlı olarak Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Sağlık Kurulunun 12/9/2012 tarihli raporuyla askerliğe elverişli olmadığına karar verilmiştir.

8. Başvurucu, üç askerin müessir fiiline maruz kaldığı ve bu kişilerden kaçarken dengesini kaybedip bir camın üzerine düşmesi sonucu sağ el bileğinin kesilmesi nedeniyle askerliğe elverişsiz hale geldiğini, idarenin kusurundan kaynaklanan bu yaralanma nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların istemiyle 18/9/2012 tarihinde Milli Savunma Bakanlığına müracaat ederek tazminat talebinde bulunmuş, ancak başvurusu zımnen reddedilmiştir.

9. Başvurucunun maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle 19/11/2012 açtığı davada, AYİM İkinci Dairesi, 13/11/2013 tarihli ve E.2012/1221, K.2013/1309 sayılı kararıyla davayı reddetmiş ve reddedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 14. maddesi uyarınca takdir edilen 10.490 TL avukatlık ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye verilmesine karar vermiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"Davacı vekili, müvekkilinin askerlik hizmetim yerine getirdiği birliğinde 03.08.2011 tarihinde üç askerin müessir fiiline maruz kaldığını, bu kişilerden kaçarken itilmesi üzerine dengesi kaybedip bir camın üzerine düşmesi sonucunda sağ el bileğinin kesilmesi suretiyle yaralandığını, bu yaralanma nedeniyle malul hale geldiğini iddia etmiş ise de, dava konusu cam kırılması olayına ilişkin olarak Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılınca davacı hakkında askeri eşyayı kasten tahrip etmek suçundan soruşturma yapılıp kamu davası açıklığının tespit edilmesi üzerine, Mahkememizin ara karar, ile talep etmesi üzerine gönderilen soruşturma ve kovuşturma aşamasına ait delillerden, bu deliller arasında davacının cama kendisinin yumruk attığını gören asker ve rütbeli tanıkların beyanlarından, olayla ilgili tutulan tutanaklardan, olaydan hemen sonra götürüldüğü Hastanelerde düzenlenen raporlardaki davacının psikolojik bunalım sonucu cama yumruk attığına ilişkin beyanlarından, davalı idarece gönderilen bilgi ve belgelerden, Hava Er Eğitim Tugay Komutanlığına 14.01.2011 tarihinde katılışını müteakiben, 17.01,2011 tarihinde görevli psikologların düzenlemiş oldukları Psikolojik Danışma özet Formu'nda "Yaralama ve gasptan 3 defa, toplamda 21 ay ceza almış,860 civarı jilet izi var, 2 defa intihar girişimi olmuş, en son 2009 yılında yapmış, intihar düşüncesi var. İlaç tedavisi uygulandı" ve "Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Psikiyatri'de 3 ay yatmış, psikolojik atak geçiriyor" kayıtlarının yer aldığı ve RDM Takipli Er kapsamına alarak tedaviye başlandığı, 25.02.2011 tarihinde 12'nci Hv.Ulş. Ana ÜsK. lığına katılışı sonrası yapılan mülakatta da psikolojik sorunlu: olduğu ve sivil hayatta geçirmiş olduğu trafik kazası sebebiyle sol kolunda platin olduğunun Bölük Komutanı tarafından tespit edildiği, bu tarihten başlayarak sırasıyla 28.02.2011'de katılış

muayenesi, 02.03.2011'de bayılma, 03.03.2011'de diş ağrısı, 09.03.2011'de bayılma ve bu şekilde devam eden 16.06.2011 tarihine kadar toplam 18 defa, sağlık birimlerine sevk edilerek tedavi ettirilerek ilaçlarının kullanımının düzenli olarak takip edildiği, katılışını müteakip sevk edildiği Birlik Psikologu tarafından Personel Bilgi Formu ve Psiko-Sosyal Tarama Anketi ile 04.03.2011, 02.05.2011 ve 26.05.2011 tarihlerinde düzenlenen Danışma Özet Formları'nda da davacının psikolojik gelişiminin takip edildiği, 11.06.2011 tarihinde saat 18.30 sularında erbaş ve erlerin yoğun olarak bulunduğu Uçaksavar Tabur Komutanlığı er dinlenme yeri olan bahçede, görev yaptığı yerden daha önceden bulduğu böcek ilacını içerir şişenin dibinde kalan takribi 20 ml miktardan 1/2 yudum alarak içtiği, birlik Komutanlığınca bu ilaç içme olayının, ilaçtan içilen miktar, daha önceki süreçte de hava değişimi almak için defaten çeşitli rahatsızlıkları beyan ederek viziteye çıkması ve koğuşta istirahat halindeyken sebepsiz olarak bayılma olaylarını gerçekleştirip, bayılmalarını müteakip sevk edildiği birlik Sağlık Amirliği'nde bayılma emarelerini gösterir (göz bebekleri büyümesi, soluma azlığı, tansiyon düşüklüğü vb) hiçbir rahatsızlık tespit edilememesi nedeniyle mevcut. bir problemi nedeniyle değil tamamen askerlik işlevselliğini yerine getirmemek için olduğu kanaatine varıldığı, söz konusu böcek ilacının ilacının çöpte bulunmasına ilişkin sorumluların tespit edilerek haklarında cezai işlem uygulandığının belirtildiği, davacının bir süre sonra Kayseri Askeri Hastanesi Psikiyatri bölümüne sevk edildiği, hava değişimi dönüşü (21 Temmuz 2011) davacı ile görüşülerek mevcut psikolojik sorunları olduğu görülerek randevu alınarak 26 Temmuz 2011'de tekrar Kayseri Askeri Hastanesi Psikiyatri Kliniğine sevk edildiği, "Antisosyal Kişilikte Anksiyete + uyum bozukluğu, 1 ay sonra kontrol" tedavisi ve teşhisi ite (Psikiyatrik ilaç verilerek) birliğine gönderildiği, hava değişimi sonrası kendisine psikolojik rahatsızlığı sebebiyle herhangi bir görev verilmeyip koğuşlar bölgesinde koğuşçu er nezaretinde ve kontrolünde bırakıldığı, 27 Temmuz 2011 - 03 Ağustos 2011 tarihleri arasında herhangi bir olayı olmadığı. 03 Ağustos 2011 tarihindeki cama yumruk atarak sağ elini yaralaması olayının hemen öncesi davacı koğuşta uyumakta iken davacıdan sorumlu olan İsmail USLU'nun kendisini içtimaya çağırmak için uyandırdığı, Hv.P.Er Hüseyin BALIKÇI'nın kendisine söylediği sıkıntılı durumu ile ilgili Galip KOCUK'a sorunları hakkında sorular sorup sakinleştirmeye çalıştığı, bu esnada çıktıkları koridorda Sabri YILMAZ ve Mahmut GÜNERİ ile karşılaştıkları, onların da davacıyı sakinleştirmeye çalışmalarına rağmen davacının bağırmaya ve hakaret etmeye başlayıp ardından da koridor sonunda bulunan Nöbetçi Astsubaylığa doğru koşarak ve bağırarak koridorda bulunan dolaplara tekme, yumruk atarak yaklaşık 50 metre ilerideki Nöbetçi Astsubaylık giriş kapısını açarak, çıkış kapısı yanındaki cama yumruk atarak kırdığı ve kırılan camlardan kolunun kesilerek yaralandığı anlaşılmıştır.

Davacının askerliğe elverişsizliğine neden olan yaralanmasının iddia edildiği gibi idarenin ajanlarının eylemlerinden kaynaklanmayıp davacının kendi eyleminden kaynaklandığı, davacının sağlık durumu ile ilgili gerekli takiplerin yapıldığı, davacının yaralanması nedeniyle uğradığı zarar ile idare arasında sorumluluğu gerektirecek bir eylem, illiyet bağı bulunmadığından davacının maddi ve manevi tazminat isteminin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır."

10. Başvurucu, AYİM kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek kararın düzeltilmesini talep etmiş, AYİM İkinci Dairesinin 26/3/2014 tarihli ve E.2014/510, K.2014/409 sayılı kararıyla talebin reddine karar verilmiş ve karar, 22/4/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 25/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

12. 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Kanunu'nun 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

13. 1602 sayılı Kanun'un 52. maddesi şöyledir:

"Daireler veya Daireler Kurulu, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapabilecekleri gibi, tayin edecekleri süre içinde, lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususlaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde bunun verilecek karar üzerindeki etkisi, görevli daire veya kurulca önceden takdir edilir, ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.

Ancak, istenen bilgi ve belgeler Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğine ve yüksek menfaatlerine veya Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletlere de ilişkin ise, Başbakan, Genelkurmay Başkanı veya ilgili Bakan gerekçesini bildirmek suretiyle, söz konusu bilgi ve belgeleri vermeyebilir.

(Değişik dördüncü fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır."

14. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı KHK'nın14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar

tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/4/2014 tarihli ve 2014/5639 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, üç er tarafından sebepsiz olarak bir odaya kapatılıp darp edildiğini, saldırganlardan birinin itmesi sonucunda cam üzerine düşerek yaralandığını, psikolojik durumunun göz ardı edildiğini, idarenin kusuru nedeniyle malul duruma düştüğünü, AYİM kararının sosyal hukuk devleti ile bağdaşmadığını, diğer taraftan davanın reddedilmesi sonucunda idareye 10.490 TL avukatlık ücreti ödemeye mahkum edildiğini, davayı açtığı 19/11/2012 tarihinde askeri idari yargıda henüz ıslah müessesesi bulunmadığından olası hak kayıplarının önüne geçmek için tazminat miktarının yaklaşık bir değer üzerinden belirlendiğini ifade ederek, Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkını ihlal edildiğini ileri sürmüş, 100.00 maddi ve 25.000 manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucununşikâyetleriadil yargılanma hakkı çerçevesinde yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı ve mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği başlıkları altında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

18. Başvurucu, açtığı davanın reddedilmesinin adil yargılanma hakkının ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

20. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

21. 6216 sayılı Kanun’un “Esas hakkındaki inceleme” kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

22. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

23. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

24. Başvurucu, üç er tarafından sebepsiz olarak bir odaya kapatılıp darp edildiğini, saldırganlardan birinin itmesi sonucunda cam üzerine düşerek yaralandığını, psikolojik durumunun göz ardı edildiğini, idarenin kusuru nedeniyle malul duruma düştüğünü, AYİM kararının sosyal hukuk devleti ile bağdaşmadığını ileri sürmüştür.

25. AYİM İkinci Dairesi ise başvurucunun psikolojik durumuyla ilgili olarak yaptığı eylemlerden ve bu eylemlere karşı idarenin tüm iyileştirme çabalarından bahsettikten sonra, başvuruya konu yaralanmanın başvurucunun cama yumruk atması neticesinde kırılan cam parçasından kaynaklandığı ve ortaya çıkan zararın kendi eylemi sonrasında olduğu, bu sebeple zarar ile idarenin sorumluluğu arasında illiyet bağının bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

26. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediği, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir.

27. Somut olayda başvurucu, yargılama sürecinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair bir bilgi ya da belge sunmamış olup, mahkemece delillerin değerlendirilmesinin ve verilen kararın içeriğinin adil olmadığı şikâyetini dile getirdiği anlaşılmaktadır.

28. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararının bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

29. Başvurucu, aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmayıp, başka bir kabul edilemezlik

nedeni de bulunmadığından, bu şikâyet yönünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Başvurucu, davanın reddedilmesi sonucunda idareye 10.490 TL avukatlık ücreti ödemeye mahkum edildiğini, davayı açtığı 19/11/2012 tarihinde askeri idari yargıda henüz ıslah müessesesi bulunmadığından olası hak kayıplarının önüne geçmek için tazminat miktarının yaklaşık bir değer üzerinden belirlendiğini ifade ederek, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkınınihlal edildiğini iddia etmiştir.

31. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

32. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hale getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak, bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, § 61-62).

34. Dava sonucundaki başarıya dayalı olarak taraflara avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü öngörülmesi de bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik bir sınırlama oluşturur. Böyle bir sınırlamanın meşru görülebilmesi için kamu yararı ile birey hakkı arasında makul bir dengenin gözetilmiş olması gerekir. Başvuru konusu olayda dava açılmadan önce 2/11/2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 659 sayılı KHK ile idarenin taraf olduğu davaların, idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup, davanın reddi halinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38 - 39).

35. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan başvuruculara, reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini karşı tarafa

ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava koşulları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, davanın özel koşulları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı, mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 54).

36. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 1602 sayılı Kanun gereği davanın açıldığı 19/11/2011 tarihi öncesinde mümkün olmadığından, hak kaybına uğramak istemeyen davacıların, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir.

37. Başvurucunun da bu nedenle, AYİM'e açtığı davada uğrağı zarar için 100.000 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. AYİM, davayı reddettikten sonra, başvurucunun reddedilen tazminat talepleri üzerinden davalı idare lehine 10.490 TL avukatlık ücreti ödemesine karar vermiştir.

38. Buna göre, başvurucunun dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu, davanın reddedilmesi sonrasında 10.490 TL avukatlık ücreti ödeme yükümlülüğü altına girdiği anlaşılmaktadır.

39. Başvurucu aleyhine avukatlık ücreti ödenmesini öngören düzenlemenin tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bu düzenleme sonucu gerçekleşen müdahalenin ölçülü olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

40. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun, dava açtığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu, yargılama sonucunda talep edilen ancak reddedilen maddi ve manevi tazminat tutarı üzerinden 10.490 TL avukatlık ücretini davalı idareye geri ödemek zorunda kaldığı görülmüştür. Böylece başvurucunun, ıslah imkânı olmaması nedeniyle davanın açıldığı sırada yüksek tazminat talebinde bulunduğu yargılamanın sonucunda aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin ölçülü olmadığı saptandığından, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle, yapılan müdahale ölçülü olmadığından başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

42. Başvurucu, uğradığı maddi ve manevi zararların tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

43. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

44. Başvuru konusu olayda, tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığından salt ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin ise reddine karar verilmesi gerekir.

45. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiasının“açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aleyhe avukatlık ücretine hükmedilmiş olmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale nedeniyle başvurucuya net 4.000 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL avukatlık ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN AKBAĞ

B. No: 2014/15072 | Karar tarihi: 24.06.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/15072

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN AKBAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15072)

Karar Tarihi: 24/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Süleyman AKBAĞ

Vekili : Av. Kamil ALTAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir kanun hükmüne dayanılarak mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/9/2014 tarihinde Bartın 2. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvuruda, Komisyona sunulmasına engel bir eksiklik tespit edilmemiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 28/5/2015 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Bartın Cumhuriyet Başsavcılığının 3/4/2012 tarihli ve E.2012/555 sayılı iddianamesiyle başvurucunun "izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapma veya yaptırma" suçundan cezalandırılması için Bartın Asliye Ceza Mahkemesine kamu davası açılmıştır.

6. Bartın Asliye Ceza Mahkemesi, 21/5/2014 tarihli ve E.2012/316, K.2014/476 sayılı kararı ile başvurucunun atılı suçtan 1 yıl 8 ay hapis ve 80,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"İddia, sanık savunması, katılan vekilinin beyanı, mahallinde yapılan keşif, keşif neticesi alınan bilirkişi raporu, nüfus ve adli sicil kayıtları ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, Bartın ili Kırtepe mahallesi 13 pafta 130 ada 7 parsel numarada kayıtlı ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından 1/10/1991 tarihinde tescillenmiş ve sanık Süleyman Akbağ [başvurucu] tarafından kuyumcu olarak kullanılan iki adet dükkanın sanık tarafından birleştirilmek suretiyle izinsiz uygulamalara tabi tutulduğu, Karabük Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 15/6/2011 tarih ve 2345 sayılı kararı ile yapılan uygulamaların basit onarımı aştığının ve restorasyon projesi kapsamında yapılması gerektiğinin, projeler koruma kurulunca onaylanmadan tescilli taşınmazda herhangi bir inşaî ve fiziki faaliyette bulunulmayacağının belirtildiği, mahallinde yapılan keşif neticesinde alınan inşaat bilirkişisi raporundan da anlaşıldığı üzere, sanık Süleyman Akbağ tarafından kuyumcu olarak kullanılan iki adet dükkanın birleştirilmek suretiyle izinsiz uygulamaya tabi tutulduğu, iki dükkanın birleştirilmek suretiyle tek bir mekan oluşturulduğu, bu durumun tescilli taşınmazın özgününe aykırı olduğu tüm dosya kapsamından anlaşılmakla, sanık Süleyman Akbağ'ın üzerine atılı 2863 sayılı yasaya muhalefet suçu sabit olmakla eylemine uyan 2863 sayılı yasanın 65/1. maddesi uyarınca cezalandırılmasına, sanığın sabıkasız oluşu, kişiliği, duruşmalardaki tutum ve davranışları göz önüne alınarak yeniden suç işlemeyeceği konusunda kanaate varıldığından ve zarar söz konusu olmadığından CMK.231/5-6 maddesi uyarınca sanık hakkındaki hapse ve adli para cezasına ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, sanığın CMK.231/8. maddesi uyarınca 5 yıl süre ile denetim süresine tabi tutulmasına, bu süre içerisinde sanık hakkında yükümlülük belirlenmesine yer olmadığına dair hüküm kurulmuştur."

7. Başvurucu Bartın Asliye Ceza Mahkemesinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı Bartın Ağır Ceza Mahkemesine itiraz etmiştir.

8. Bartın Ağır Ceza Mahkemesi, 10/7/2014 tarihli kararıyla başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

9. Ret kararı başvurucuya 12/8/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

10. Bireysel başvuru 11/9/2014 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

11. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin (5), (6), (8), (10), (11) ve (12) numaralı fıkraları şöyledir:

"(5) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî

sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir. Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

…

(8) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur.

…

Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. .

(12) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir."

12. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 98. maddesinin (1) numaralı fıkraları şöyledir:

“Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun, hükümlünün lehinde olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için hükmü veren mahkemeden karar istenir.”

13. 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 65. maddesinin Anayasa Mahkemesince iptal edilen (b) bendi şöyledir:

“ Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır.”

14. Aynı Kanun’un, 8/10/2013 tarihli ve 6498 sayılı Kanun ile değişik 65. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu Kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşaî ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

…

Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulan idarelerden 57 nci maddenin yedinci fıkrası uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşaî ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranlar altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırlar.”

15. Anayasa Mahkemesinin 11/4/2012 tarihli ve E.2011/18, K.2012/53 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…İtiraz konusu Kanun'un 65. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına zarar verenler ile sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranların cezalandırılması öngörülmektedir.

Kanun'un tespit ve tescil başlıklı 7. maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespitinin Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde yapılacağı ve bu tespitlerin koruma bölge kurulu kararı ile tescil edileceği öngörülmüştür. Ancak bu tespit ve tescilin maliklere tebliği öngörülmemiştir. Maddenin ilk halinde maliklere tebliğ de öngörülmüşken 17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle tebliğ zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır.

…

Hem tescil kararının tebliğ edilmemesi hem de koruma bölge kurulu kararlarının ilgililere duyurulmasını güvence altına alacak bir yasal hükmün bulunmaması karşısında itiraz konusu kurallarda belirtilen cezai yaptırımların bireyler açısından öngörülebilir olmadığı ve suçların kanuniliği ilkesine uymadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir…”

16. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 13/6/2013 tarihli ve E.2013/11049, K.2013/16111 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…Anayasa Mahkemesi'nin 11/04/2012 tarih ve 2011/18 Esas, 2012/53 sayılı kararı ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 23/01/2008 tarih ve 5728 sayılı Kanunun 408. maddesi ile değişik 65. maddesinin (a) ve (b) fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verildiği, Anayasa'nın 153. maddesinin 3. fıkrası ile 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 66. maddesinin 3. fıkrası gereğince iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesinin de karar altına alındığı, 13/10/2012 tarih ve 28440 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararının, 13/10/2013 tarihi itibariyle yürürlüğe gireceği, halen yürürlükte bulunan kanun maddesine dayanılarak tesis edilip kesinleşen mahkumiyet hükmünün aynen infaz edilmesi gerektiği, zira Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilen fıkralar ile düzenlenen suçlar için kanun koyucunun ne tür bir yaklaşım sergileyeceği, daha lehe bir uygulama getirip getirmeyeceği hususunun öngörülmesinin bu aşamada mümkün olmadığı, dolayısıyla mevcut durum itibariyle yürürlükte olup tatbik edilmesi gereken kanun maddesinin, henüz iptal hükmü yürürlüğe girmediği halde yok sayılmasının ve anılan madde uyarınca verilen mahkumiyet kararının infaz edilme kabiliyetini haiz olmadığı sonucuna varılmasının, Anayasa Mahkemesince gerçekleştirilen “somut norm denetimi” uygulamasının amacına aykırı olduğu

anlaşıl(mıştır.)”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 24/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/9/2014 tarihli ve 2014/15072 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, hakkındaki cezaya dayanak olan 2863 sayılı Kanun’un 65. maddesinde yer alan “Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar… cezalandırılırlar.” hükmünün, Anayasa Mahkemesinin 11/4/2012 tarihli ve E.2011/18, K.2012/53 sayılı kararı ile iptal edildiğini; iptal hükmünün, kararın R.G.’de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesinin de hüküm altına alındığını, 13/10/2012 tarihli ve 28440 sayılı R.G.’de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararının, 13/10/2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdiğini; kanun koyucu tarafından, 8/10/2013 tarihli ve 6498 sayılı Kanun ile madde metninin yeniden düzenlendiğini, iptal edilen maddeye göre cezalandırıldığını, iptal edilen maddeye göre suçun maddi unsurlarının oluşmadığını, bu nedenle yargılama sonucunda beraat etmesi gerektiğini ve derece mahkemelerinin bu hususu dikkate almadan karar verdiklerini belirterek, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve anılan cezaya ilişkin işlemin iptaline karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

19. Başvurucu, Anayasa’nın 36. maddesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de, başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun iddialarının özünün, iptal edilen bir hükme dayanılarak mahkûmiyet hükmü kurulması hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bütün iddiaları Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi” çerçevesinde değerlendirilmiştir.

20. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde (Sözleşme) güvence altına alınmış temel bir ilkedir (Karlis A. Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 28).

21. Anayasa’nın “Suç ve cezalara ilişkin esaslar” kenar başlıklı 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.”

22. Sözleşme’nin “Kanunsuz ceza olmaz” kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.”

23. Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerinde kanunla düzenleme ilkesine pek çok maddede ayrı ayrı yer verildiği gibi, 13. maddede ifade edilen temel hak ve

özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların “ancak kanunla” yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa’nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi” özel olarak güvence altına alınmıştır. (Karlis A. Ş., § 31).

24. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra, suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve öneme sahip olup, bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfi bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmektedir (Karlis A. Ş., § 32).

25. Başvurucunun eylemine temas eden hükmü iptal eden Anayasa Mahkemesi kararının, 13/10/2012 tarihli ve 28440 sayılı R.G.’de yayımlandığı ve 13/10/2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdiği görülmektedir. Başvurucu, Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş bir hükme dayanılarak hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin, “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi”ni ihlal ettiğini iddia etmiştir.

26. Bu durumda, anılan kanun hükmünü iptal eden Anayasa Mahkemesi kararının 13/10/2013 tarihinde, iptal edilen hükmün yerine ihdas edilen kanun hükmünün ise 8/10/2013 tarihinde yürürlüğe girdiği görülmektedir. Başvurucunun eyleminin ise 22/2/2012 tarihinde gerçekleştiği belirtilmiştir. Dolayısıyla isnat edilen eylem gerçekleştiğinde iptal edilen kanun yürürlüktedir. Bu bakımdan İlk Derece Mahkemesi, suç tarihinde yürürlükte bulunan bir kanun maddesine göre karar vermiştir (Benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Veli Küçük, B. No: 2013/6099, 16/7/2014, § 41).

27. Diğer yandan, 5271 sayılı Kanun’un 231. maddesinin (5) numaralı fıkrasına göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, verilen hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder. Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi halinde Mahkeme hükmü açıklayacağından, başvuru kapsamındaki iddiaların kanun yolu incelemesinde değerlendirilmesi mümkündür.

28. Sonuç olarak, İlk Derece Mahkemesince başvurucu hakkında verilen kararın Anayasa’nın 38. maddesini ihlal etmediği anlaşılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksunluk” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

24/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ GÜRBÜZ

B. No: 2013/724 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/724

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ GÜRBÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/724)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Ali GÜRBÜZ

Vekili : Av. İnan AKMEŞE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Ülkede Özgür Gündem Gazetesinde (Gazete) yayımlanan bir haber nedeniyle başvurucu hakkında kamu davası açılması ve altı yıl süren yargılama sonucunda kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlükleri ile duruşmada hazır bulunma hakkı ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 18/1/2013 tarihinde İstanbul 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 11/11/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm başkanı tarafından 31/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 30/5/2014 tarihli görüş yazısı 11/6/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu, görüşünü 13/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul'da basılıp yayınlanan Ülkede Özgür Gündem adlı gazetenin imtiyaz sahibidir. Başvurucu, Gazetenin kapanması ve imtiyaz sahibi olması nedeniyle yargılanıp mahkûm olduğu cezalar nedeniyle yurt dışında yaşamaktadır.

8. Gazetenin 23/10/2006 tarihli sayısında “KKK ve PKK'den bayram mesajı” ve beşinci sayfasında “Kadrolar barışta ısrarlı” başlıklı iki haber yayınlanmıştır. “KKK ve PKK'den bayram mesajı” başlıklı haber şöyledir:

Koma Komalên Kurdistan (KKK) Yürütme Konseyi ve PKK Meclisi, yayınladıkları mesajlarda başta Kürt halkı olmak üzere bütün İslâm aleminin ramazan bayramını kutladı. Mesajlarda, bayramın kardeşliğe, barışa ve özgür-demokratik geleceğe vesile olması dileğinde bulunuldu.

KKK Yürütme Konseyi Başkanlığı mesajında, Ramazan Bayramı’nın başta ateşkes kararı ve Kürt sorununda görülen gelişmeler olmak üzere birçok bakımdan önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde karşılandığı belirtildi. Kürtlerin bu bilinçle Ramazan Bayramı’nı karşılaması istenen mesajda şunlar belirtildi: ‘Ramazan Bayramı’nı önemli siyasal gelişmeler temelinde karşılayan halkımızın bu vesileyle sistemini sahiplenerek mücadelesini daha fazla geliştireceğine, birliğine ve dayanışmasını güçlendirerek başlattığımız ateşkes sürecini demokratik çözüm sürecine taşıyacağına olan inancımızı belirtiyor, halkımızın ve tüm İslâm âleminin Ramazan Bayramı’nı kutluyoruz.’

PKK Meclisi’nin yayınladığı mesajda ise Ramazan Bayramı’nın her halkın kendi kültürünü, dilini, değer yargılarını ve özgürlüğünü özgürce ortaya koyarak kutladığında gerçek anlamını bulacağı belirtildi. Bayramın buna vesile olması istenen mesajda, “Önderliğimizin engin çabaları, şehitlerimizin büyük kahramanlıklarıyla bu süreci kırarak iradesini ortaya koymuş, her halk gibi ibadetini kendi diliyle yapma, bayramını kendi kültürüne uygun yaşama iddiasını ve düzeyini açığa çıkarmıştır” denildi.

PKK’nin tüm inançlara ve kültürlere saygı temelinde ulusal birlik ve dayanışmayı sağladığı kaydedilen mesajda, buna rağmen Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan’ın bu yıl da bayramı tecrit koşullarında karşıladığına dikkat çekildi. Bu durum(un) bayramın buruk bir havada karşılanmasına neden olduğu ifade edilen mesajda, şunlar belirtildi; ‘Halkımızın Ramazan Bayramı’nı yardıma muhtaç olanlara el uzatmanın, toplumsal dayanışmanın, şehitlerini ve şehit ailelerini ziyaret ederek ulusal değerlerimizi ve birliğimizi sahiplenerek büyütmenin vesilesi yaparak birliğe, değerlerine ve geleceğine sahip çıkmalıdır. Halkımızın ülke ve ülke dışındaki tüm ulusal demokratik kurumları, Ramazan Bayramı’na bu biçimde yaklaşarak demokratik ulusal birliğimizin güçlendirildiği bir gün olarak karşılamalıdır. Ramazan Bayramı başta Türk halkı olmak üzere komşu halkların demokratik çözüm sürecine desteklerinin sağlanmasına ve barış içinde bir arada yaşama kültürünün taşırılmasına vesile

olabilecek en uygun ortak manevi değer durumundadır.’ Mesajda ayrıca halkın dini istismar edenlere karşı uyanık davranması ve prim vermemesi gerektiği de belirtildi.

“Kadrolar barışta ısrarlı” başlıklı haber ise şöyledir:

“Medya Savunma Alanları’nda çalışmalarını sürdüren Mazlum Doğan Kadro Okulu ‘Şehit Sorxwin’ adıyla başlattığı 2006 ikinci dönem eğitim devresinin kadrolarını mezun etti. Mezuniyet törene çok sayıda gerilla ve Kongra Gel üyesi katıldı. Mezuniyet töreninde bir konuşma yapan Koma Komalên Kurdistan (KKK) Yürütme Konseyi Üyesi Şahin Cilo, ‘Barış arayışlarının yoğunlaştığı dönemde demokratik konfederal sistemin inşa kadroları olarak yeni sürece katılmak anlamlıdır’ dedi.

Mazlum Doğan Kadro Okulu mezuniyet törenine katılan KKK Yürütme Konseyi Üyesi Şahin Cilo, hareket olarak ilan ettikleri ateşkesin kalıcı bir barışa dönüştürülmesinde kadronun rolüne dikkat çekti. Zengin bir bileşenle yeni paradigma ve meşru savunma temelinde eğitimlerin yapıldığını kaydeden Cilo, ‘Yaptığımız eğitim ve tartışmalarda kadroda oluşan demokratik kültür, entelektüel birikim ve meşru savunma anlayışıyla başlayan demokratik barış sürecinde KKK’in tüm çalışmalarında başarıya öncülük edeceğine inanıyoruz’ dedi. Cilo, Kürt halkının Ramazan Bayramı’nı da kutlayarak, herkesi barış sürecine katılmaya davet etti.

Pratik Sorumluluk dönemi

Kürt Halk önderi Abdullah Öcalan’ın savunmaları ekseninde gördükleri eğitimin yeni sürecinde gereklerine göre pratiğe koyma sorumlulukları olduğunu vurgulayan 6 yıllık gerilla Silvan Afrin, ‘Önderliğimizin çağrısıyla hareketin ilan ettiği ateşkes sürecinde bilerek veya anlayarak bizi bekleyen görevlerimizin üzerine yürüyeceğiz. 21. yüzyılda kadın eksenli gelişen çizginin hayata geçmesi için yoğun saldırılara rağmen her alanda çalışmalara katılım sağlayacağız’ şeklinde konuştu.

Mücadele ettikleri egemen devletlerin hareketleri üzerinde kapsamlı hesaplar yaptığına dikkat çeken Leyla Afrin’de, ‘Üzerimizdeki tüm yönetimlere karış biz barışta ısrarlı olacağız. Biz Önder Apo’nun çizgi fedaileriyiz. Demokratik ekolojik bir toplum için üzerimize düşeni büyük bir sorumlulukla yapmaya hazırız.’ dedi.

Tasfiyeler sonuç alamadı

13 yıldır gerilla olduğunu belirten Botan Dersim, geçen süreçte Türkiye, İran ve Suriye’nin eş zamanlı saldırılarına dikkat çekerek, ‘Tüm dış saldırılar sizi tasfiye etmek istedi ama sonuç almadı. Barış ve Özgürlük umutları bu süreçte daha fazla gelişme sağladı.’ dedi.

Kürtçe ve Türkçe olarak iki okul biçiminde eğitim veren Mazlum Doğan Kadro Okulu’na Kürdistan, Avrupa ve Rusya’dan katılım sağlandı. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan’ın ‘Bir Halkı Savunmak’ adlı savunmalarının kaynak alındığı eğitimde felsefe, demokratik kültür, meşru savunma gibi toplam 17 ayrı ders işlendi”.

9. Söz konusu haberler nedeniyle başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 5/12/2006 tarihli iddianamesi ile “terör örgütünün yayınlarını basmak veya yayınlamak” suçundan cezalandırılması için İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinde (E.2006/366) kamu davası açılmıştır.

10. Mahkeme tarafından 8/12/2006 tarihinde tensip kararı alınmış, 15/3/2007 tarihinde yapılan duruşmadan sonra 5/6/2007 tarihli duruşmada başvurucunun isnat edilen suçtan

1000 gün karşılığı olan 20.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu hakkında açılan davaya konu suç yalnızca adli para cezasını gerektirdiğinden bahisle başvurucuya açıklamalı davetiye çıkartılmış; davetiyenin tebliğine rağmen başvurucu duruşmaya gelmediğinden yargılama yokluğunda bitirilmiştir. İlk Derece Mahkemesinin gerekçesi şöyledir:

“Bu gazetenin 23.10.2006 tarih ve 963 sayılı nüshasının 1-2 ve 3. baskılarının 1 ve 5. sayfalarında ‘KKK; Halkın Bayramını Kutladı’, ‘PKK’nın Bayram Mesajı’, ‘Kadrolar Barışta Israrlı’ başlıklı yazılarda, binlerce kişinin ölümü ile sonuçlanan terör eylemlerini gerçekleştiren yasadışı silahlı PKK/KONGRA-GEL isimli terör örgütü ve yan kuruluşlarının ve bu terör örgütü adına açıklama yaptığını belirten örgüt yöneticilerinin açıklamalarına yorumsuz yer verildiği anlaşılmıştır. Yazıların haber verme özgürlüğü ile ilgisi olmayıp doğrudan doğruya terör örgütünün açıklamasının yandaşlarına duyurulması amaçlı olduğu sabittir. Bu nedenle, sanık Ö. A.’nın savunması yerinde değildir. Sanık sorumlu yazı işleri müdürü olup, yazılar nedeniyle başka kimse hakkında kamu davası açılmadığına göre doğrudan doğruya yazıyı gazeteye koyan sıfatı oluşu dikkate alındığında eylemden asli iştirakçi olarak sorumlu olduğu açıktır… Sanık Ali Gürbüz ise gazetenin sahibi olduğundan asli iştirakçi konumunda olmayıp 3713 sayılı Yasanın 6/4. maddesi kapsamındadır.”

12. Başvurucu bu kararı temyiz etmiştir. Başvurucunun temyiz istemini inceleyen Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 12/7/2012 tarihli kararı ile başvurucu hakkındaki mahkumiyet kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1- Anayasa Mahkemesinin 26.11.2009 tarih ve 27418 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 18.06.2009 tarihli ve 2006/121 esas, 2009/90 sayılı kararı ile 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin 29.06.2006 tarih ve 5532 sayılı Kanunun 5. maddesi ile değiştirilen 4. fırkasındaki 'sahipleri ve' ibaresinin iptaline karar verildiği gözetilerek, sanık Ali Gürbüz'ün hukuki durumunun yeninden takdir ve tayininde zorunluluk bulunması,

..."

13. Bozma sonrası yargılamayı yürüten İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, duruşma açmayarak 27/9/2012 tarihinde dosya üzerinden, 5/7/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi gereğince başvurucu hakkındaki kovuşturmanın üç yıl süreyle ertelenmesine karar vermiştir.

14. Başvurucu bu karara karşı, kararın mevzuata ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (AİHS) aykırı olduğunu belirterek itiraz yoluna başvurmuştur. Başvurucunun itirazını inceleyen İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/12/2012 tarihli kararı ile itirazın reddine kesin olarak karar verilmiştir. Bu karar başvurucuya 25/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 18/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 3713 sayılı Kanun’un “Açıklama ve yayınlama” kenar başlıklı 6. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

“Terör örgütlerinin; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

“Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (…) yayın sorumluları hakkında da bin günden beşbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

17. 6352 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) 31/12/2011 tarihine kadar, basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlenmiş olup; temel şekli itibarıyla adlî para cezasını ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı;

a) Soruşturma evresinde, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine,

b) Kovuşturma evresinde, kovuşturmanın ertelenmesine,

c) Kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün infazının ertelenmesine,

karar verilir.

(2) Hakkında kamu davasının açılmasının veya kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilen kişinin, erteleme kararının verildiği tarihten itibaren üç yıl içinde birinci fıkra kapsamına giren yeni bir suç işlememesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı veya düşme kararı verilir. Bu süre zarfında birinci fıkra kapsamına giren yeni bir suç işlenmesi hâlinde, bu suçtan dolayı kesinleşmiş hükümle cezaya mahkûm olunduğu takdirde, ertelenen soruşturma veya kovuşturmaya devam olunur.”

18. Anayasa Mahkemesinin 18/6/2009 tarihli ve E.2006/121, K.2009/90 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

“Basın yayın organlarının sahipleri genellikle yayın hayatına sermayesiyle katkı sağlayan kişilerdir. Konumları nedeniyle bu kişilerin yayın işleri yönetimini şekillendirmek, yazı ve yayınları denetlemek ve yayın üzerinde inceleme ve denetim görevi olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Yayınları inceleme ve denetim ödevi yayın sorumlusuna aittir. Yasak eylemlerin basın yayın yoluyla işlenmesi halinde basın yayın organlarının sahiplerinin salt bu nitelikleri nedeniyle cezalandırılması ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan ‘sahipleri ve’ ibaresi Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/1/2013 tarihli ve 2013/724 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu,

i. Hakkında ceza davasının altı yıl sürmesinin yayıncı olarak kendisini baskı altına aldığını, buna ek olarak hakkında verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararının da ceza alma riskini üç yıl gündemde tutmaya devam ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu, yargılamasına konu olan haberlerin içeriğinde cebir, şiddet ve diğer terör yöntemlerinin bulunmadığını, yazı bütün olarak değerlendirildiğinde güncel olaylara ilişkin siyasal değerlendirme ve fikirler içerdiğini, şiddete teşvik yönünde propagandaya elverişli olmadığını ve bu nedenle Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri

sürmüştür.

ii. Yargılamanın altı yıl sürdüğünü ve makul olmadığını, davanın karmaşık olmadığını, davanın uzamasının adli makamlardan kaynaklandığını, dava kapsamında ilk derece mahkemesince iki defa karar verildiğini, Yargıtay aşamasının beş yıl sürdüğünü bu nedenle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

iii. Gazete'nin imtiyaz sahibi olduğunu, 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında yargılandığını ve hakkında erteleme kararı verildiğini, oysa Anayasa Mahkemesinin 26/11/2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 18/6/2009 tarihli ve E.2006/121, K.2009/90 sayılı kararı ile 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fırkasındaki “sahipleri ve” ibaresinin iptaline karar verildiğini, bu şekilde üzerine atılı fiilin suç olmaktan çıktığını, Yargıtayın bozma ilamının da bu gerekçeye dayandığını, ancak Mahkemenin bozma kararına uyma kararı vermesine rağmen başvurucu hakkında eyleminin suç olmaktan çıkarıldığı gerekçesiyle beraat kararı vermek yerine erteleme kararı verdiğini, bu nedenle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

iv. Son olarak, İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/9/2012 tarihli kararının duruşma yapılmadan dosya üzerinden verildiğini, bu şekilde yargılamaya avukatının katılmasının engellenmesi ve kararın aleni olarak verilmemiş olması sonucunda “aleni yargılama” ve “aleni karar” haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

v. İhlal iddiaları nedeniyle 10,000 TL maddi ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Bakanlık, kabul edilebilirliğe ilişkin olarak bir görüş vermemiştir. Başvurucu, hakkında yapılan yargılamada önce mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, son olarak kovuşturmanın ertelenmesi kararı verildiğini ve böylece kovuşturma tehdidine maruz kaldığını, tek başlarına bu kararların ifade özgürlüğü üzerinde baskı oluşturduğunu ileri sürmüştür.

22. Yargıtay 9. Ceza Dairesi başvurucu hakkındaki İlk Derece Mahkemesinin mahkûmiyet kararını, 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin dördüncü fıkrasındaki “sahipleri ve” ibaresinin Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilmesi nedeniyle başvurucunun hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerektiğinden bahisle bozmuştur. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile kendisine isnat edilen eylemin suç olmaktan çıktığını, hakkında beraat kararı yerine erteleme kararı verilmesinin suç ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucuya isnat edilen eylemin suç oluşturup oluşturmadığını belirlemek değildir. Bu sebeple mevcut başvurunun koşullarında, başvurucu hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek kovuşturma tehdidine maruz bırakılmasının başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesi gerektiğinden, başvurucunun söz konusu şikâyetinin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiaları ile birlikte değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

23. Başvurucu hakkındaki yargılamanın yaklaşık 6 yıl 2 ay sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, başvurucu hakkındaki kovuşturmanın ertelenmesi kararının duruşma açılmadan verilmesi nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının ve başvurucu hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik

nedeni de bulunmadığı için başvurunun bu şikâyetlere ilişkin kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlali İddiası

24. Başvurucuya göre kovuşturmanın ertelenmesi kararının verildiği son celse duruşma yapılmamış ve karar aleni olarak verilmemiştir. Başvurucu, İlk Derece Mahkemesince kovuşturmanın ertelenmesine ilişkin olarak verilen son kararın duruşma yapılmadan dosya üzerinde verilmesi nedeniyle aleni yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa Mahkemesi daha önceki benzer nitelikli bir başvuruya ilişkin kararında bu iddiaların özünün, başvurucunun duruşmada hazır bulundurulmaması ile ilgili olduğuna karar vermiştir (Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014 § 37; benzer bir karar için bkz. Mustafa Ersen Erkal, B. No: 2013/4470, 16/4/2015, § 22). Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bu iddialarının "duruşmada hazır bulunma hakkı" çerçevesinde incelenmesi gerekir.

26. Hakkaniyete uygun yargılamanın en önemli unsuru olan sanığın kendini savunma hakkından faydalanmasının ilk koşulu sanığın savunmasını yapabilmesi için mahkeme önünde hazır bulunma olanağına sahip olmasıdır. Suçla itham edilen herkes, iddiayı duymak ve karşı koymak ve savunmasını yapmak üzere mahkemenin huzurunda bulunarak yargılanma hakkına sahiptir. Duruşmada hazır bulunma hakkı, kişinin kendi davasının duruşmasına bizzat veya bir müdafi ile birlikte katılması anlamına gelmektedir.

27. Ayrıca duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Adalet yönetiminin adil bir görüntü vermesi önemlidir ve tarafların yargılamaya etkili katılımlarının sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu hak, kural olarak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil, dinlemeyi, takip etmeyi, iddialarını destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içerir. Çelişmeli yargılamaların doğasında var olan söz konusu hak, ceza yargılamaları yönünden, AİHS'in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan sanığın "kendini savunma" hakkından da çıkarılabilir (Ceza yargılaması yönünden bkz. Tarasov/Ukrayna, B. No: 17416/03, 31/10/2013, § 98; hukuk yargılaması yönünden bkz. D.D./Litvanya, B. No: 13469/06, 14/2/2012, § 119).

28. AİHS'in 6. maddesinde açıkça belirtilmemiş olsa da duruşmada hazır bulunma hakkı AİHS'in 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki adil muhakeme hakkının bir parçasıdır. Bir sanığın aleyhine açılan ceza davasında duruşmada hazır bulunması genel bir haktır ve AİHS'in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan (c), (d) ve (e) bentlerinde yer alan hakların bir parçasıdır (bkz. Sejdovic/İtalya, B. No: 56581/00, 1/3/2006, § 81). Nitekim duruşmada hazır bulunma hakkının bir sonucu olarak 5271 sayılı Kanun'un 193. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki istisnalar saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı hükme bağlanmıştır (bkz. Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 41; Fatih Taş, § 41).

29. Somut olayda, silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan açılan kamu davasında başvurucu 5/6/2007 tarihinde silahlı terör örgütünün bildirisini yayımlama suçundan adli para cezası ile cezalandırılmıştır. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 12/7/2012 tarihli ilamı ile İlk Derece Mahkemesinin mahkûmiyet kararını, Anayasa Mahkemesinin 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin dördüncü fırkasındaki "sahipleri ve" ibaresini iptal etmesi

nedeniyle, başvurucunun hukuki durumunun yeniden takdir ve tayini gerektiği gerekçesiyle bozmuş ve dosyayı İlk Derece Mahkemesine göndermiştir (§12).

30. Dosya İlk Derece Mahkemesinde esasa kaydedilmeden önce 5/7/2012 tarihinde 6352 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve Mahkeme, kendisine ulaşan dosyayı mahkeme esasına kaydederek 27/9/2012 tarihinde duruşma açmadan ve adı geçen Kanun'a dayanarak başvurucu hakkında yürütülen kovuşturmanın ertelenmesine ve üç yıl denetimli serbestlik hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Somut olayda çözümlenmesi gereken mesele, kovuşturmanın ertelenmesine ilişkin son kararın duruşma yapılmadan dosya üzerinde verilmesinin başvurucunun "duruşmada hazır bulunma hakkı"na müdahale oluşturup oluşturmadığı ve bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkileyip etkilemediğinin tespitidir.

31. Adından da anlaşılacağı üzere 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun yargı hizmetlerinin hızlandırılması amacıyla hazırlanmıştır. Bu durum Kanun'un genel gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir (adı geçen Kanun hakkında daha ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2013/92, K.2014/6, K.T. 16/1/2014).

32. İlk derece mahkemelerinin, 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra, genel olarak, basın yayın yoluyla işlenen suçlara ilişkin kovuşturmalarda Yargıtay bozması veya iadesi üzerine duruşma açmayarak doğrudan kovuşturmanın ertelenmesi kararı verdikleri anlaşılmaktadır.

33. Bireysel başvuru kapsamında Anayasa Mahkemesinin görevi, muhakemenin yöntemi de dâhil yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını saptamaktır. Ceza yargılamalarında duruşma açılması esas olmakla birlikte "istisnai bazı koşullarda" duruşma açılmamış olması yargılamanın adilliğini etkilemeyebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, 6352 sayılı Kanun hükümleri uyarınca verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararının, uyuşmazlığın esasını çözmeyen ve bireyin suç işleyip işlemediğiyle ilişkili olmayan, Kanun'da öngörülen sürenin dolmasını müteakip açılan kamu davasının düşmesi sonucunu doğuran, usule ilişkin bir karar olduğuna dikkat çekmiş; böyle bir incelemenin duruşma açılmadan ve başvurucu duruşmaya çağrılmadan yapılmış olmasının bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mustafa Ersen Erkal, § 31).

34. Buna karşın somut başvuruda, önceki başvurulardan (Fatih Taş; Mustafa Ersen Erkal) farklı bazı yönler bulunmaktadır. Kanun'da uygulamanın nasıl yapılacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olmakla birlikte yargılamanın sonucunda bir değişiklik olmayacağının açıkça belli olduğu durumlarda duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesinin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır (Fatih Taş, § 44; Mustafa Ersen Erkal, § 29).

35. Somut olayda "yargılamanın sonucunda bir değişiklik olmayacağının açıkça belli olduğu" bir durum söz konusu değildir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, İlk Derece Mahkemesinin başvurucunun cezalandırılmasına ilişkin kararını, Anayasa Mahkemesinin 3713 sayılı Kanunun 6. maddesinin dördüncü fırkasındaki "sahipleri ve" ibaresini iptal etmesi nedeniyle bozmuştur. Yargıtay, başvurucunun hukuki durumunun yeniden takdir ve tayini gerektiğine karar vermiştir (§12). Başvurucunun İlk Derece Mahkemesince mahkûm edilmesine dayanak yapılan kuralın Anayasa Mahkemesince iptal edildiği ve mahkûmiyet kararının, söz konusu iptal kararı nedeniyle başvurucunun hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi için

bozulduğu dikkate alındığında, somut olayda “yargılamanın sonucunda bir değişiklik olmayacağının açıkça belli olduğu” bir durumun varlığından söz edilemez.

36. İlk Derece Mahkemesi, Yargıtayın bozma kararında belirttiği incelemeyi ancak duruşma açarak, başvurucuyu duruşmaya çağırarak ve başvuru ile birlikte davanın diğer süjelerinin yargılamaya etkili bir biçimde katılmalarını sağlayarak yapabileceğinden, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiası

37. Başvurucu, Gazetede yayımladıkları bir haber nedeniyle önce hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunu, sonrasında ise kovuşturmanın ertelenmesi kararı verildiğini ve böylece kovuşturma tehdidine maruz kaldığını, bu kararların ifade özgürlüğü üzerinde baskı oluşturduğunu, bu sebeplerle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) benzer kararları hatırlatılmış ve başvurucunun iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bakanlık, 3713 sayılı Kanun’un 6. maddesinin ikinci fıkrasının değiştirildiğini, böylece terör örgütünün her bildiri ve açıklamasının değil, cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya bu yöntemleri öven ya da bu yöntemleri benimsemeye teşvik eden bildiri ve açıklamaların yayınlanmasının suç olarak düzenlendiğini belirtmiştir. Bakanlık, yasaklanmış örgütlerin açıklamalarını yayımlamanın terör suçunu işlemeye özendirip özendirmediği ya da terörizmi teşvik niteliğinde olup olmadığını değerlendirirken yalnızca mesajı verenin kim olduğuna ve mesajın kime verildiğine bakılamayacağını, mesajın içeriği ile hangi bağlamda yayınlandığına da bakmak gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı, başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrar etmiştir.

39. Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

40. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

…

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

41. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

…

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

…“

42. Anayasa’nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiş ve “başka yollar” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın [GK], B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43). İfade özgürlüğü, Anayasa’da yer alan diğer hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmını doğrudan etkiler. Gerçekten de gazete, dergi veya kitap biçiminde basın yayın yoluyla düşüncenin yayılmasının başlıca aracı olan basın da ifade özgürlüğünün kullanılma biçimlerinden biridir (Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 73).

43. Basın özgürlüğünü kapsayan ifade özgürlüğü, gazete, dergi, kitap gibi araçlar ile düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, bilgi, haber ve eleştirilerin yayın ve dağıtım haklarını kapsar. İfade özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve bu konuda başkalarını ikna etme çabaları çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (bkz. Abdullah Öcalan, § 74).

44. Bu bağlamda toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Aynı şekilde birey özgün kişiliğini düşüncelerini serbestçe ifade edebildiği ve tartışabildiği bir ortamda gerçekleştirebilir. İfade özgürlüğü, kendimizi ve başkalarını tanımlamada, anlamada ve algılamada, bu çerçevede başkalarıyla ilişkilerimizi belirlemede ihtiyaç duyduğumuz bir değerdir (Emin Aydın, § 41).

45. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin birinci fıkraları, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemiştir. Başka bir deyişle hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğü siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır. Açıklanan ve yayılan bir düşüncenin, içeriğinden hareketle kişiler ve toplum açısından “değerli-değersiz” veya “yararlı-yararsız” biçiminde ayrıştırılması sübjektif unsurlar ihtiva eder. Bu değerlendirmelerden hareketle ifade özgürlüğünün alanının belirlenmeye çalışılması bu özgürlüğün keyfi biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabilecektir. İfade özgürlüğü, başkaları açısından “değersiz” veya “yararsız” görülen düşüncelerin açıklanması ve yayılması özgürlüğünü de içermektedir.

46. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin

sınırlama rejimine tabidir. İfade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Basın özgürlüğünün sınırlanmasında ise kural olarak 28. maddenin dördüncü fıkrası gereğince Anayasa'nın 26. ve 27. maddeleri hükümleri uygulanacaktır. Bundan başka basın özgürlüğünün sınırlanmasında 28. maddenin beşinci, yedinci ve dokuzuncu fıkralarında bazı özel sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Mevcut başvuruya benzer başvurularda Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlama sebepleri dikkate alınmalıdır.

47. Ancak ifade ve basın özgürlüklerine yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri kapsamında yapılması gerekmektedir.

48. Yukarıda anlatılan ilkeler ışığında, başvuru konusu olayda, ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı değerlendirilecektir.

i. Müdahalenin Mevcudiyeti

49. Başvurucu, başvuruya konu haberi yayınlaması nedeniyle kendisi hakkında daha önce mahkûmiyet hükmü kurulduğunu ve sonuçta kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmiş olsa bile hakkında uygulanan denetimli serbestlik süresi içerisinde yeniden kovuşturmaya maruz kalma ve ceza alma riskinin sürdüğünü, mevcut durumun ifade özgürlüğü üzerinde baskı oluşturduğunu ileri sürmüştür. Başvurucuya göre mevcut durumda kovuşturulma korkusu gerçektir ve kendisinin yayıncılık faaliyetlerini engellemekte, ayrıca bu durum kendisinde stres ve endişe yaratmakta ve çalışmalarını ciddi biçimde sınırlamaktadır.

50. Hâlihazırdaki başvuruda, başvurucu hakkında henüz kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı olmamasına rağmen, başvurucunun 2006 yılından itibaren yaklaşık 6 yıl süren soruşturma ve kovuşturmadan doğrudan etkilendiğinin ve yayıncı olması nedeniyle daha ilerde de soruşturma ve kovuşturmaya maruz kalma riskinin bulunduğu iddiasının dikkate alınması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, daha önceki bir kararında, mevcut başvuruya benzer şikâyetlerde, başvurucu hakkında devam etmekte olan kovuşturma tehdidinin bir müdahale anlamına geldiğine karar vermiştir (Fatih Taş, § 69-79). Mevcut başvuruda Anayasa Mahkemesinin yukarıda zikredilen içtihadından ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

51. Sonuç olarak bu koşullarda, Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri çerçevesinde başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

52. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir.

1. Kanunilik

53. İlk Derece Mahkemesi 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarına dayanarak muhakemenin ertelenmesine karar vermiştir. Buna karşılık başvurucunun yargılanmasının hukuki sebebi olan 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin

dördüncü fıkrasında yer alan “sahipleri” ibaresi, Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve daha sonra Yargıtay başvurucunun hukuki durumunun yeniden takdir ve tayininde zorunluluk bulunduğu gerekçesiyle İlk Derece Mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay başvurucunun hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesini istemiş ise de bu, başvurucunun eyleminin suç oluşturduğu anlamına gelmemektedir. Öte yandan başvurucu hakkında muhakemenin ertelenmesi kararı verilmesinin kanuni dayanağı olmakla birlikte, başvurucu hakkındaki yargılamanın devam ettirilmesinin kanuni bir temelinin bulunup bulunmadığı belirgin değildir.

54. Mevcut davanın koşullarında, Anayasa Mahkemesinin kanunilik ölçütüne ilişkin değerlendirmeleri başvurucunun eyleminin suç oluşturup oluşturmadığı meselesi ile iç içe geçmektedir. Bu konuda İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtayın da bir değerlendirmede bulunmadığı gözetilerek, derece mahkemelerinin yerine geçerek kanunilik değerlendirmesi yapmak yerine, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gerekleri ölçütüne uygunluğunun tartışılması uygun bulunmuştur.

2. Meşru Amaç

55. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen amaçlara yönelik olması gerekir (bkz. Abdullah Öcalan, § 84).

56. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianame ve İlk Derece Mahkemesinin kararı bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun “şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda” yaptığı iddia edilmiştir. Söz konusu isnat nedeniyle başvurucunun yargılanmasının, PKK terör örgütünün faaliyetleri ile mücadele kapsamında millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılmasına yönelik çalışmaların bir parçası olduğu ve bunun da Anayasa’nın ifade özgürlüğüne ilişkin 26. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

3. Demokratik Toplum Düzeninde Gerekli Olma ve Ölçülülük

57. Başvurucu, yayımladığı gazete haberinde cebir ve şiddete veya diğer terör yöntemlerine çağrı bulunmadığını, güncel olaylara ilişkin bazı değerlendirmeler içeren bir haberi yayımlamaları nedeniyle yargılanmasının ifade özgürlüğüne müdahale oluşturduğunu ve bu müdahalenin demokratik toplumun gereklerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

58. Bakanlık görüşünde, ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin varlığı halinde alınan önlemleri haklı kılacak “konuyla ilgili ve yeterli gerekçeler” ileri sürülüp sürülmediğinin ve “sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığının” demokratik toplum gerekleri açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

59. İfade özgürlüğü bazı sınırlandırmalara tâbi olabilir. İfade özgürlüğüne ilişkin olarak Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların Anayasa’nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

60. 1982 Anayasasında belirtilen “demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramı, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” ölçütü, Anayasa’nın 13. maddesi ile AİHS’in “demokratik toplumun gerekleri” ölçütünün bulunduğu 8., 9., 10. ve 11. maddelerindeki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla

demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temelinde yorumlanmalıdır (Abdullah Öcalan, § 93).

61. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramı, öncelikle ifade özgürlüğü üzerindeki sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. “Demokratik toplum düzeninin gerekleri”nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir. Buna göre, sınırlayıcı tedbir, zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da başvurulabilecek en son çare niteliğinde değilse, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez (Bu konudaki AİHM kararı için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48).

62. Demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünün sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen ifadeler için değil, Devletin veya toplumun bir bölümünü eleştiren, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden ifadeler için de geçerli olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bunlar, demokratik toplum düzeninde geçerli olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir (bkz. Handyside/Birleşik Krallık, § 49).

63. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa’nın 13. maddesinde ifade edilen “ölçülülük ilkesi”dir. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple ifade özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Abdullah Öcalan, § 97; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84).

64. Bu bağlamda, ifade özgürlüğüne yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekecektir. Başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin, ifade özgürlüğünü kısıtlama bakımından “demokratik toplum düzeninin gerekleri” ve “ölçülülük” ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Abdullah Öcalan, § 97).

65. Yapılacak değerlendirmelerde, söz konusu Gazete haberinde bahsedilen konuların toplumun bir kesimini ilgilendiren toplumsal meselelere ilişkin olduğunun da göz önüne alınması gerekir. Anayasa’nın 26. maddesi bağlamında, kamunun çıkarlarına ilişkin siyasi konuşmalar veya toplumsal sorunlara ilişkin tartışmaların sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir marjı olduğuna işaret etmek gerekir. Öte yandan ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirilmemiş olmakla birlikte ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bu özgürlüklerin sınır bölgeleri olan alanlarda Devlet otoriteleri müdahalelerinde daha geniş bir takdir yetkisine sahiptir (Abdullah Öcalan, § 99). Bu sebeple öncelikle, söz konusu Gazete haberinde, iddianame ve derece mahkemesi kararlarının gerekçelerinde belirtildiği şekilde, PKK terör örgütünün propagandasının yapılıp yapılmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir (bkz. Fatih Taş, § 98).

66. İfade özgürlüğüne ilişkin bireysel başvurularda, ifadelerin bağlamlarından kopartılarak incelenmesi Anayasa’nın 13. ve 26. maddelerinde yer alan ilkelerin uygulanmasında ve elde

edilen bulguların kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapılmasında hatalı sonuçlara ulaşılmasına neden olabilir. Bu çerçevede, bir düşünce açıklamasının ifade edildiği bağlamdan koparıldığında “milli güvenlik” için bir tehlike oluşturması, bu ifadeye yönelik bir müdahaleyi tek başına haklı çıkartmamaktadır. Bu nedenle somut başvuruda derece mahkemelerinin kararlarında belirtilen ifadeler ile bunların ifade edildiği bağlam, yazarın kimliği, yazılma zamanı, amacı, hitap ettiği kişilerin kimlikleri, muhtemel etkileri ve haberdeki diğer ifadelerin tamamı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bundan başka, söz konusu haberde ileri sürülen düşüncelerin içeriğine ve hangi bağlamda dile getirildiğine dikkat edilmesi, müdahalenin “arzulanan hedeflere uygun” olup olmadığının ve ulusal makamlar tarafından öne sürülen gerekçelerin “ilgili ve yeterli” olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir (Abdullah Öcalan, § 100).

67. Başvuruya konu haberlerin yazarları belli değildir. “KKK ve PKK'den bayram mesajı” başlıklı haberde KKK Yürütme Konseyi ve PKK Meclisinin Ramazan Bayramı mesajına yer verilmiştir. Her iki mesajda da “İslam âleminin ve Kürt halkının” bayramları kutlanmış, Gazetenin basıldığı 2006 yılında devam eden “demokratik çözüm sürecinin” başarı ile sonuçlandırılmasına yönelik iyi dilekler paylaşılmıştır. “Kadrolar barışta ısrarlı” başlıklı haberde ise KKK Yürütme Konseyi Üyesi Şahin Cilo’nun “Mazlum Doğan Kadro Okulu mezuniyet töreninde” yaptığı konuşma aktarılmıştır. Şahin Cilo, o tarihlerde mevcut olan “ateşkesin kalıcı bir barışa dönüştürülmesinin” öneminden bahsetmektedir. Cilo, yapılan eğitimlerin bu temelde yapıldığını ileri sürerek “Kürt halkının” Ramazan Bayramını kutlamakta ve herkesi barış sürecine katılmaya davet etmektedir. Haberin geri kalanında bazı terör örgütü üyelerinin barışa olan inançlarını dile getirdikleri sözleri aktarılmakta ve bahsi geçen okulda uygulanan müfredat konusunda da bilgiler verilmektedir.

68. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi 5/6/2007 tarihli kararında davaya konu haberlerde yapılan açıklamaların “haber verme özgürlüğü ile ilgisi olmayıp doğrudan doğruya terör örgütünün açıklamasının yandaşlarına duyurulması amaçlı olduğu” gerekçesi ile başvurucunun cezalandırılmasına karar vermiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi bazı kanun değişiklikleri nedeniyle kararı usulden bozarak ilk derece mahkemesine göndermiş ve mahkeme herhangi bir gerekçeye dayanmadan kovuşturmanın ertelenmesi kararı vermiştir.

69. İlk olarak terör örgütlerinin veya terör örgütü yöneticilerinin bazı konulardaki görüşlerini yayımlamasının “terör örgütünün açıklamalarını yayınlama” suçunu oluşturduğunun kabul edilmesi ve bu nedenle de başvurucu hakkında kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmesini irdelemek gerekir. Herhangi bir kimsenin, yalnızca kişiliğine bağlı olarak düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne müdahale edilmesi haklı kılınamayacağı gibi yasaklanmış bir örgütün bir mensubunun veya yöneticisinin görüş ve düşüncelerini açıklaması da tek başına düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne müdahale edilmesini haklı kılmaz. Zira böylesi bir değerlendirme, bazı kişi ve grupların Anayasa’nın 26. maddesinde teminat altına alınan haklardan yararlanmasına engel olacağından anayasal hakların kullanılması bakımından kabul edilemez (Abdullah Öcalan, § 101).

70. Nitekim 3713 sayılı Kanun’un 6. maddesinin ikinci fıkrasına göre ancak “Terör örgütlerinin; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayınlayanlar” cezalandırılacaklardır. Oysa Gazete haberleri bir bütün olarak incelendiğinde şiddeti övdüğü, kişileri terör yöntemlerini benimsemeye başka bir deyişle şiddet kullanmaya, nefrete, intikam almaya veya silahlı direnişe tahrik ve teşvik ettiği değerlendirilmemiştir. Hal böyleyken 9. Ağır Ceza Mahkemesinin haberlerin “haber verme

özgürlüğü ile ilgisi olmadığı” biçimindeki gerekçesi ilgili ve yeterli bir gerekçe sayılamaz. Mahkeme daha sonra kovuşturmanın ertelenmesi kararında ise hiçbir gerekçe göstermemiştir.

71. Başvurucunun yayımladığı gazete haberi gibi basın açıklamalarının sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir aralığı olduğuna işaret etmek gerekir. Kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere, şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemez.

72. Yukarıdaki hususlar dikkate alındığında, başvurucunun yayımladığı haber nedeniyle yaklaşık 6 yıl kadar soruşturma ve kovuşturmaya tabi tutulmasının ve kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilerek bir ceza tehdidi altında bulundurulmaya devam edilmesinin, arzulanan amaçlara uygun olmadığı ve dolayısıyla da “demokratik bir toplumda gerekli” olmadığı kanaatine varılmıştır.

73. Bu sebeplerle başvurucunun Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin birinci fıkralarında güvence altına alınan ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

74. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma ve kovuşturmanın makul süre içinde sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

75. Başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa’nın 36. maddesinin güvencesi kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B.E, B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32). Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa’nın 141. maddesinin de, Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

76. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

77. Cezai alanda yöneltilen suç isnatları ile ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, kişiye bir suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama veya gözaltı gibi tedbirlerin uygulandığı an olup, somut başvuru açısından bu tarih, iddianamenin düzenlendiği ve böylece başvurucunun isnattan haberdar olduğu anlaşılan 5/12/2006 tarihidir. Sürenin bitiş tarihi ise, suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihtir. Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucu hakkındaki suç isnadına ilişkin olarak verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararının kesinleşme tarihi olan 6/11/2012 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

78. Söz konusu haberler nedeniyle başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 5/12/2006 tarihli iddianamesi ile İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Mahkeme tarafından 8/12/2006 tarihinde tensip yapılmış, 15/3/2007 tarihinde

yapılan duruşmadan sonra 5/6/2007 tarihli duruşmada başvurucunun 20.000,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun temyiz istemini inceleyen Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 12/7/2012 tarihli kararı ile mahkumiyet kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma sonrası yargılamayı yürüten İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, duruşma açmayarak 27/9/2012 tarihinde dosya üzerinden, başvurucu hakkındaki kovuşturmanın üç yıl süreyle ertelenmesine karar vermiştir. Başvurucunun bu karara karşı itirazını inceleyen İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/12/2012 tarihli kararı ile itirazın reddine kesin olarak karar verilmiştir.

79. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 22-45).

80. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısına ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliğine bir bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yaklaşık altı yıllık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

81. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesinin Uygulaması

82. Başvurucu, 10.000,00 TL maddi ve 30.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

83. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

84. Başvurucunun yayınladığı haber nedeniyle yaklaşık altı yıl yargılandığı ve halen kovuşturma tehdidinin devam ettiği nazara alındığında, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 8.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

85. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

86. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

87. Haklarında verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararı nedeniyle başvurucu halen denetimli serbestlik tedbiri, dolayısıyla kovuşturma ve ceza tehdidi altında bulunmakta ve bu husus ifade özgürlüğünü ihlal etmektedir. Bu sebeple başvurucu hakkındaki ceza

davasında 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması gerekir. Kararın bir örneği İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmelidir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Duruşmada hazır bulunma hakkının, ifade ve basın özgürlükleri ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan duruşmada hazır bulunma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 8.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

E. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlali ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için YENİDEN YARGILAMA YAPILMASINA, bu amaçla kararın bir örneğinin İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

KAMİL ÇAKIR (2)

B. No: 2013/1125 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1125

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAMİL ÇAKIR BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2013/1125)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR Celal Mümtaz AKINCI Muammer TOPAL M. Emin KUZ

Raportör : Yakup MACİT

Başvurucu : Kamil ÇAKIR (T.C. Kimlik No:20948411874)

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza mahkemesinin beraat kararına rağmen emsallerin bulunduğu rütbeye terfi ettirilmemesi nedeniyle masumiyet karinesinin; Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin (AYİM) bağımsız ve tarafsız olmaması, usul ve yasaya aykırı karar verilerek idare lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının; AYİM'in farklı kişilere farklı kararlar vermesi nedeniyle eşitlik ilkesinin; ceza yargılaması sürecinde terfi edememe durumunun her yıl askeri birliklerde yayımlanması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/1/2013 tarihinde Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 7/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 8/11/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünü 7/1/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 22/1/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı 5/2/2014 tarihinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, 1988 yılından itibaren Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde uçak silah mühimmat teknisyeni astsubay olarak görev yapmaktadır.

9. 1998 yılında atandığı Diyarbakır 8. Ana Jet Üs Uçak Bakım 181. Filo Hat Bakım Komutanlığında F-16 uçak silah teknisyeni astsubay olarak görev yaparken 2001 yılında Diyarbakır 2. Hava Kuvvet Komutanlığı (Komutanlık) Konutlar Bölgesi Yönetim Kurulu Başkanlığında görevlendirilmiş ve üç yıl boyunca “muhasebe sorumlu astsubayı” olarak çalıştırılmıştır.

10. Konutlar Bölgesi olağanüstü genel kurul toplantısında kapıcı-kaloriferci olarak çalışan işçilerin işten çıkarılarak işlerin hizmet alımı yöntemiyle yaptırılması kararı alınmış ve bu karar kapsamında “firma belirleme heyeti” oluşturulmuştur. Üç albay, iki binbaşı ve bir astsubaydan (başvurucu) oluşan heyet tarafından açık pazarlık yöntemiyle firma belirlenmiş ve faaliyete başlamıştır. Bu tarihten yaklaşık bir yıl sonra (21/3/2005) başvurucu hakkında “rüşvet alma” suçlamasıyla Diyarbakır 2. Hava Kuvvet Komutanlığı Askeri Savcılığı tarafından kamu davası açılmıştır.

11. Başvurucu, yargılama nedeniyle 16/5/2005 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu’nun 65. maddesi gereğince açığa alınmıştır.

12. Diyarbakır 2. Hava Kuvvet Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 10/3/2006 tarihli ve E.2006/369, K.2006/275 sayılı kararı ile başvurucu hakkında delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı verilmiştir.

13. Beraat kararı üzerine Milli Savunma Bakanlığı, 31/3/2006 tarihinden geçerli olmak üzere başvurucunun açığa alınma işlemini kaldırmıştır.

14. Temyiz üzerine, Askeri Yargıtay 4. Dairesi, 18/12/2007 tarihli ve E.2007/2058, K.2007/2050 sayılı ilamıyla beraat kararını usul yönünden hukuka aykırı görerek bozmuştur.

15. Mahkemece bozma ilamına uyularak 27/4/2011 tarihli ve E.2011/126, K.2011/159 sayılı kararla başvurucu hakkında yeniden beraat kararı verilmiştir.

16. Karar temyiz edilmeksizin 6/5/2011 tarihinde kesinleşmiştir.

17. Başvurucunun yargılama nedeniyle açığa alındığı 16/5/2005 tarihinden, beraat kararının kesinleştiği 6/5/2011 tarihine kadar geçen süre için 926 sayılı Kanun’un 65. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (2) numaralı alt bendi gereğince rütbe terfileri ile kademe ilerleme ve derece yükselmeleri yapılmamıştır.

18. Milli Savunma Bakanlığının 22/7/2011 tarihli kararı ile başvurucu kıdemli başçavuş

rütbesine yükseltilerek nasbı, emsal nasıp tarihi olan 30/8/2006 tarihine götürülmüş, ancak 28/12/1998 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Astsubay Sicil Yönetmeliğinin 76. maddesi gereği, kıdemli başçavuş rütbesine ait en az geçerli bir sicil şartının gerçekleşmediği belirtilerek 30/8/2009 tarihinden geçerli olması gereken kademeli kıdemli başçavuş rütbesine terfi işlemi onaylanmamıştır.

19. Başvurucu, 26/8/2011 tarihli dilekçesinde, sicil şartı öne sürülerek kademeli kıdemli başçavuşluğa terfi ettirilmediğini, bu nedenle emsallerinden eksik maaş aldığını belirtmiş, 2011 yılında aldığı sicilin kıdemli başçavuş rütbesinde alınmış bir sicil kabul edilerek mağduriyetinin giderilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Hava Kuvvetleri Komutanlığının 3/10/2011 tarihli ve 1470-114491-11/Per.D.Sic.Kd.Ş. sayılı yazısı ile başvurucunun talebi reddedilmiştir. Yazının ilgili kısımları şöyledir:

"…

(b) 926 Sayılı TSK Personel Kanunu.

(c) Astsubay Sicil Yönetmeliği.

…

2. Anılan personelin hakkında açılan kamu davasının 06 Mayıs 2011 tarihinde kesinleşmesi neticesinde ilgi (b) kanunun 33'üncü ve ilgi (c) yönetmeliğin 41'inci maddeleri gereğince MSB'nin 22 Temmuz 2011 tarihli kararı ile kıdemli başçavuş rütbesine yükseltilerek nasbı emsal nasıp tarihi olan 30 Ağustos 2006 tarihine götürülmüştür. Ancak ilgi (c) yönetmeliğin 76'ncı maddesi gereğince rütbesine ait en az bir geçerli sicil bulunmadığından 30 Ağustos 2011 tarihinde 30 Ağustos 2009 tarihinden geçerli rütbe kademeliliği onaylanamamıştır.

3. İlgi (c) yönetmeliğin 23'üncü maddesi 'Sicil belgeleri, sicil üstlerince 02 Mayıs tarihi itibarıyla düzenlenir ve gerekli işlemlerin yapılmasını müteakip en az tugay ve eşidi birlik ve kurumlar tarafından en geç 30 Mayıs tarihinde bu Yönetmeliğin 21'inci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde belirtilen personel başkanlıklarında bulundurulur. … (Değişik fıkra: 02/05/2002 – 24743) Bu tarihlere göre düzenlenen siciller, o yılın 30 Ağustos tarihinde düzenlenmiş kabul edilir. Bu Yönetmeliğin 70'inci maddesine göre sicil üstünün kanaatinin değişmesi veya disiplinsizlik ve ahlaki durumları nedeniyle düzenlenecek siciller hariç olmak üzere, sicil düzenleme tarihi ile o yılın 30 Ağustos tarihi arasındaki sürede, o yıl için ayrıca sicil belgesi düzenlenmez.' hükmünü amirdir.

4. Bu bağlamda, söz konusu personelin başçavuş rütbesinde ve 02 Mayıs 2011 tarihli olmak üzere hakkında düzenlenmiş sicil belgesi bulunduğundan, dilekçesinde belirttiği 06 Mayıs – 06 Ağustos 2011 tarihleri arasındaki üç aylık sürede tekrara sicil belgesi düzenlenmesine yukarıda belirtilen yönetmelik hükmü gereğince yasal imkan bulunmamaktadır. …"

21. Başvurucu, kıdemli başçavuşluktaki rütbe kademeliliğinin onaylanmaması işlemine karşı AYİM'e iptal davası açmış ve yürütmenin durdurulması talebinde bulunmuştur.

22. AYİM 1. Dairesi, 5/1/2012 tarihli ve E.2012/1 sayılı kararıyla, şartları oluşmadığı gerekçesiyle başvurucunun yürütmenin durdurulması talebini reddetmiştir.

23. AYİM Başsavcılığı, 8/5/2012 tarihli ve 2012/2 sayılı "düşünce" yazısı ile başvurucunun davasının kabul edilerek işlemin iptaline karar verilmesi yönünde görüş bildirilmiştir. Yazının ilgili kısmı şöyledir:

“… hakkında açılan kamu davası nedeniyle 2005 yılında ve başçavuş rütbesindeyken açığa alındığı ve 2006 yılında açığı kaldırıldığı için emsalleriyle birlikte 30.08.2006 tarihinde kıdemli başçavuş rütbesine terfi edemeyen davacının, hakkındaki ceza yargılamasının 06.05.2011 tarihinde kesinleşen beraat kararıyla sonuçlanması üzerine idarece 22.07.2011 tarihli onayla bir üst rütbeye terfi ettirildiği ve naspının da emsallerinin nasıp tarihi olan 30.08.2006 tarihine götürüldüğü, emsallerinin 30.08.2009 tarihi itibariyle kıdemli başçavuşlukta 3 yıllarını doldurmaları üzerine rütbe kademeliliklerinin onaylandığı, ancak davacının kıdemli başçavuş rütbesinde henüz sicil almadığı gerekçesiyle rütbe kademeliliğinin onaylanmadığı ve bun konudaki talebinin reddedildiği, oysa davacıya ilişkin 2011 yılı sicil belgesi 02.05.2011 tarihi itibariyle düzenlenmiş olmakla birlikte 30.08.2011 tarihinde tekemmül ettiği ve sonuç doğurmaya başladığı, davacının ise 30.08.2011 tarihi itibariyle ‘2006 nasıplı kıdemli başçavuş’ olduğu, dolayısıyla 2011 yılındaki bu sicil belgesinin kıdemli başçavuş rütbesine ilişkin olduğunun kabul edilmesinin gerektiği, sicil belgesinin düzenlendiği tarih itibariyle davacının ‘başçavuş’ rütbesinde olmasının ve bu nedenle belgede ‘başçavuş’ olarak anılmasının, onun 30.08.2011 tarihine ‘kıdemli başçavuş’ rütbesiyle girdiği gerçeğini değiştirmeyeceği, aksi uygulamanın yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerinin amacına ve özüne aykırı düşeceği gibi, hakkındaki yargılama nedeniyle emsalleriyle birlikte terfi edemeyerek mağdur olan davacının, beraat etmesine rağmen mağduriyetinin bir yıl daha sürmesi sonucunu doğuracağı ve bu sonucun da hakkaniyetle bağdaşmayacağı, bunun yerine 2011 yılında almış olduğu sicil ‘kıdemli başçavuşlukta’ alınmış kabul edilerek, mevzuatın aradığı diğer liyakat şartlarını da taşıması halinde rütbe kademeliliğinin onaylanması gerekirken, aksi yönde tesis edilen işlem hukuka aykırılıkla sakatlandığı sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır.

…”

24. AYİM 1. Dairesi, 10/7/2012 tarihli ve E.2012/1, K.2012/822 sayılı kararı ile davayı oyçokluğuyla reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“… davacının başçavuş rütbesinde iken 18.05.2005 tarihinde açığa alındığı ve 31.03.2006 tarihinde açığı kaldırılmasına rağmen, hakkındaki yargılamanın devam etmesi nedeniyle kıdemli başçavuş rütbesine terfi edemediği, oysa emsallerinin 30.08.2006 tarihi itibariyle kıdemli başçavuş oldukları ve hatta 30.08.2009 tarihi itibariyle rütbe kademelilikleri de onaylanarak kademeli kıdemli başçavuş oldukları ve hatta 30.08.2009 tarihi itibariyle rütbe kademelilikleri de onaylanarak kademeli kıdemli başçavuş oldukları, ancak davacı hakkındaki ceza yargılamasının 06.05.2011 tarihi itibariyle kesin hükümle sonuçlandığı, bunun üzerine idarece gerekli intibak işleminin yapıldığı ve gerekli şartları taşıdığı görülerek, tıpkı emsalleri gibi 30.08.2006 tarihinden geçerli olacak şekilde 22.07.2011 tarihli onayla kıdemli başçavuş rütbesine yükseltildiği anlaşılmıştır. Davacının lehe nasıp düzeltilmesi işlemine 06.05.2011 tarihi itibariyle hak kazandığı ve bu tarih itibariyle 2011 yılı sicil belgesinin (02.05.2011 tarihinde) düzenlendiği açıktır.

Sonuç olarak; Davacı hakkında tanzim edilen 02.05.2011 tarihli sicil belgesinin başçavuş rütbesine ilişkin olduğu ve dolayısıyla kıdemli başçavuş rütbesinde henüz sicil almamış olduğu gözetilerek tesis edilen rütbe kademeliliğinin onaylanmaması işleminde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı kararına varılmıştır.

Her ne kadar davacı vekili, davacının lehe nasıp düzeltilmesini hak ettiği ve beraat kararının kesinleştiği 06.05.2011 tarihinden itibaren sicil dönemi içinde kıdemli başçavuş rütbesi ile 3 aylık çalışma koşulu sağlanacağından 926 Sayılı Kanunun 33/son ve Yönetmeliğin 23/3-son

maddeleri uyarınca sicil düzenlenebileceğini ileri sürmüş ise de, söz konusu düzenlemelerin hakkında hiç sicil düzenlenemeyen personeli kapsadığı, oysa davacı hakkında 02.05.2012 tarihi itibariyle sicil düzenlendiği, Yönetmeliğin 23/2'nci maddesi uyarınca yeniden sicil düzenlenmesini gerektiren bir husus bulunmadığı gözetilerek davacı vekilinin bu yöndeki iddialarının hukuki dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

…"

25. Başvurucu karar düzeltme yoluna başvurmuş, AYİM Başsavcılığı 20/11/2012 tarihli ve 2012/3654 sayılı "düşünce" yazısı ile 8/5/2012 tarihli (bkz. § 23) düşüncesini tekrar ederek ret kararının kaldırılması yönünde görüş bildirmiştir.

26. Mahkeme, 18/12/2012 tarihli ve E.2012/1516, K.2012/1481 sayılı kararı ile başvurucunun karar düzeltme talebini oyçokluğuyla reddetmiş, ret kararı başvurucuya 7/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

27. Başvurucu 25/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

28. Bu arada başvurucu, Askeri Mahkemede 7,5 yıl süren yargılama nedeniyle maruz kaldığı adli ve idari uygulamalardan doğan zararların giderilmesi amacıyla AYİM 3. Dairesi nezdinde tazminat davası açmıştır.

29. AYİM 3. Dairesinin 10/5/2012 tarihli ve E.2012/1016, K.2012/1210 sayılı kararıyla dava reddedilmiş, başvurucu, karar düzeltme yoluna başvurmamış ve hüküm, kararın verildiği 10/5/2012 tarihi itibarıyla kesinleşmiştir.

B. İlgili Hukuk

30. 926 sayılı Kanun'un 106. maddesi şu şekildedir:

"Astsubayların açığa alınmaları ve açıklarının kaldırılması subaylar hakkındaki hükümlere tabidir. Astsubayların açığa çıkarılmaları, açıkların kaldırılması ve açığa çıkarılan, tutuklanan, cezası infaz edilmekte olan veya firar ve izin tecavüzünde bulunan astsubaylar hakkında 65 inci madde hükümlerine göre işlem yapılır."

31. Aynı Kanun'un 65. maddesi şöyledir:

"Açığa alınan veya tutuklanan subay ve askerî memurlar hakkında aşağıdaki esaslara göre işlem yapılır:

a) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Haklarında ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasını gerektiren veya yüz kızartıcı bir suçtan ya da taksirli suçlar hariç olmak üzere 5 yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren bir cürümden veya emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarından dolayı kamu davası açılanlar mensup oldukları bakanlıklarca açığa çıkarılabilirler.

….

e) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Terfi sırasına girenlerden;

1. Açıkta bulunanların,

2. Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkilerinin kesilmesini gerektirmeyecek şekilde hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkum olmaları nedeniyle veya (c) bendinin (2) numaralı alt bendine göre açıkları kaldırılmış olup da henüz hükümleri kesinleşmemiş olanların,

3. (Değişik: 29/7/1983 - 2870/6 md.) Tutuklu bulunan ya da tahliye edilmekle beraber kovuşturma veya duruşması devam eden veya hakkında verilen hüküm henüz kesinleşmemiş bulunanların,

4. Kısa süreli kaçma ve izin süresini geçirme hariç, firar veya izin tecavüzünde bulunmuş olanlar ile firar veya izin tecavüzüne devam edenlerin,

Terfileri ve kademe ilerlemeleri yapılmaz.

Bu gibilerin terfi ve kademe ilerlemesi işlemlerinin ne şekilde yapılacağı subay sicil yönetmeliğinde gösterilir.

...”

32. Aynı Kanun’un 81. maddesinde astsubayların terfi zamanı hakkında uygulanacağı belirtilen 33. madde şöyledir:

“Muvazzaf subayların terfileri her yıl 30 Ağustos Zafer Bayramı günü yapılır.

(Ek : 21/7/2000 - KHK - 607/2 md.; Değiştirilerek kabul : 10/5/2006-5497/2 md.; Değişik: 22/1/2015 - 6586/41 md.) Kıdem alanlar, kazaî veya idari kararlarla nasıpları lehe düzeltilenler ile açığa alınmaları, tutuklanmaları, kısa süreli kaçma ve izin süresini geçirme hariç firar veya izin tecavüzünde bulunmaları nedeniyle terfi edemeyen ve rütbe kıdemliliği onanmayanlardan, haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, kamu davasının açılmasının ertelenmesine veya düşmesine yahut ortadan kaldırılmasına, firar veya izin tecavüzü suçlarından verilecekler hariç olmak üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, beraatine, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesine veya cezanın ertelenmesine karar verilenler hakkında, emsalleri terfi etmiş veya rütbe kıdemliliği onanmış olmak şartıyla, yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz. Ancak, bu durumda olanların rütbe terfi ve rütbe kıdemlilikleri, hükmün veya kararın kesinleşme tarihinden geçerli olarak yapılıp emsalleri tarihine götürülür. Bu şekilde yapılan terfi ve rütbe kıdemliliklerinde maaş farkı ödenmez.

(Ek fıkra: 21/7/2000-KHK-607/2 md.; Aynen kabul: 10/5/2006-5497/2 md.) Terfi sırasında olup da belirli oranda sicil mecburiyetini, sicil belgelerinin düzenlenmesinden sonra, 30 Ağustos tarihine kadar tamamlayacak olanlar (albaylar hariç) hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.”

33. 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK) 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“ Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir.”

34. 28/12/1998 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Astsubay Sicil Yönetmeliğinin 3. maddesinin (l) numaralı bendi şöyledir:

“l. Rütbe kademeliliği: Nasıplarından itibaren üç yılını tamamlayan ve gösterge tablosunun bir üst derecesine yükselmek için liyakatleri sicille saptanarak üst makamlarca onanan astsubay başçavuşların, astsubay kademeli başçavuşluğa; astsubay kıdemli başçavuşların,

astsubay kademeli kıdemli başçavuşluğa; astsubay kademeli kıdemli başçavuşlukta üç yılını tamamlayan ve gösterge tablosunun bir üst derecesine yükselmek için liyakatleri sicille saptanarak onanan astsubay kademeli kıdemli başçavuşların, astsubay ikinci kademeli kıdemli başçavuşluğa yükselmelerini"

35. Yönetmeliğin "Sicil belgelerinin düzenlenmesi" kenar başlıklı 21. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi şöyledir:

"Değişik: RG-21/8/2014-29095) Sicil belgeleri aşağıdaki esaslara göre düzenlenir:

a. Birinci sicil üstleri; sicil doldurma zamanında emri altında bulunan bütün astsubayların sicillerini doldurur. Bir astsubay hakkında sicil düzenlenebilmesi için; o astsubayın, o sicil süresi içinde, sicil verecek amir ile birlikte en az üç ay fiilen görev yapması şarttır.

..."

36. Aynı Yönetmeliğin "Sicil belgelerinin düzenlenme ve gönderilme zamanları" kenar başlıklı 23. maddesi şöyledir:

" Sicil belgeleri, sicil üstlerince 2 Mayıs tarihi itibarıyla düzenlenir ve gerekli işlemlerin yapılmasını müteakip en az tugay ve eşidi birlik ve kurumlar tarafından en geç 30 Mayıs tarihinde, bu Yönetmeliğin 21 nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde belirtilen personel başkanlıklarında bulundurulur. Ayrıca, Genelkurmay Başkanlığınca uygun görüldüğü takdirde, durum ve ihtiyaca göre sicil belgelerinin düzenlenme tarihleri değiştirilebilir.

(Değişik ikinci fıkra:RG-21/8/2014-29095) Bu tarihlere göre düzenlenen siciller, o yılın 30 Ağustos tarihinde düzenlenmiş kabul edilir. Bu Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre sicil üstünün kanaatinin değişmesi veya disiplinsizlik ve ahlâkî durumları nedeniyle düzenlenecek siciller hariç olmak üzere, sicil düzenleme tarihi ile o yılın 30 Ağustos tarihi arasındaki sürede, o yıl için ayrıca sicil belgesi düzenlenmez.

...

(Değişik altıncı fıkra:RG-07/03/2006-26101) Terfi sırasında olanlardan 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun 85 inci maddesinde yer alan belirli oranda sicil mecburiyetini, sicil belgelerinin düzenlenmesinden sonra, 30 Ağustos tarihine kadar tamamlayacak olanlar hakkında, süreyi doldurduğu tarih itibariyle sicil belgesi düzenlenir.

..."

37. Aynı Yönetmeliğin "Açığa çıkarılan, tutuklanan, firar veya izin tecavüzünde bulunan astsubayların terfi usulleri" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"Rütbelerine ait bekleme süresi içinde açığa çıkarılanlar, tutuklananlar, kısa süreli kaçma veya izin süresini geçirme hariç olmak üzere firar veya izin tecavüzünde bulunanlar hakkında, bu durumları yokmuş gibi terfi ile ilgili hazırlıklar yürütülür.

Rütbe terfi sırasına giren:

a. Bu astsubaylardan :

(1) Açığa alınanlardan;

(a) Rütbe terfii yapacağı yılın 30 Ağustos tarihinde açıkları devam edenlerin,

(b) Türk Silâhlı Kuvvetlerinden ilişiklerinin kesilmesini gerektirmeyecek şekilde hürriyeti

bağlayıcı bir cezaya mahkûm olmaları nedeniyle açıkları kaldırılmış olup henüz hükmü kesinleşmemiş olanların,

(c) Soruşturmaya konu olan fiillerinin, hizmetlerine devamına engel olmadığı anlaşıldığı için haklarında karar verilmesi beklenmeksizin açıkları kaldırılanların,

terfileri yapılmaz, yapılmış olanlar iptal edilir.

(2) Haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, beraetine, muhakemenin men'ine, kamu davasının düşmesine, ortadan kaldırılmasına veya verilen cezanın teciline, kısa hapis cezasına, tedbire veya para cezasına çevrilmesine karar verilmiş ve hükmü kesinleşmiş olanların, terfi eden emsallerinin şartlarını haiz olmak kaydıyla, bir üst rütbeye terfi işlemleri bu Yönetmeliğin 37 nci maddesi esaslarına göre derhâl yapılır. Terfi edenlerin nasıpları, emsallerinin nasıp tarihine götürülür

….”

38. Aynı Yönetmeliğin “Rütbe kademeliliği şartları ve yapılması” kenar başlıklı 76. maddesi şöyledir:

“Rütbe kademeliliği şartları şunlardır :

a. Astsubay başçavuş, kıdemli başçavuş rütbelerinde; kademeli kıdemli başçavuşluk veya ikinci kademeli kıdemli başçavuşlar için, kıdemli başçavuşluğun üçüncü veya altıncı yılında bulunmak,

b. Nasbından itibaren kademeli başçavuşluk için, başçavuşlukta; kademeli kıdemli başçavuşluk için, kıdemli başçavuşlukta; ikinci kademeli kıdemli başçavuşluk için kademeli kıdemli başçavuşlukta üç yılını tamamlamış olmak,

c. Rütbesine ait en az bir geçerli sicili bulunmak,

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/1/2013 tarihli ve 2013/1125 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu, hakkında rüşvet alma suçundan açılan davanın 7,5 yıl sürdüğünü, yargılama süresince terfi edemediğini, beraat kararı verildiği halde emsallerinin bir yıl gerisinde kaldığını, bu durumun salt yargılanmış olmasına dayandığını ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini, açığa alma işlemiyle, beraat etmesine rağmen emsallerinin özlük haklarının gerisinde bırakılmasının Anayasa’nın 13. maddesindeki ölçülülük ilkesine aykırı olduğunu, esasen AYİM Savcısının da kendi lehine görüş bildirdiğini, beraat kararının kesinleştiği 6/5/2011 tarihinden 30/8/2011 tarihine kadar ilgili Kanun ve Yönetmelik gereği 3 ay sicil koşulunu gerçekleştirdiğini, yine kendisinin 30/8/2006 tarihi itibarıyla kıdemli başçavuş kabul edilmesiyle 2/5/2011 tarihinde düzenlenen sicilin kıdemli başçavuşluk sicili olarak kabul edilmesi gerektiğini, ancak AYİM’in birey yararını gözardı ederek tamamen İdare lehine karar verdiğini, AYİM’in albay rütbesinde olan bir başkasının açtığı davayı kabul ettiğini, kendi lehine olan bu emsal karara rağmen davayı reddederek ayrımcılık yaptığını, ayrıca AYİM üyelerinin idari yönden Milli Savunma Bakanlığına bağlı olduğunu ve bu Mahkemenin baktığı davalarda davalı konumunda olduğunu, Mahkemenin subay üyelerinin

görev süreleri dolduktan sonra eski görevlerine ve hiyerarşik düzene geri döndüklerini ve üye olarak görev yaparken sonraki kariyerlerini düşünmek zorunda olduklarını, bu çerçevede AYİM'in kurmay subay üyelerinin bağımsızlıklarının şüpheli olduğunu, hâkim sınıfındaki subay üyelerin de mahkeme başkanlığı veya generallik gibi beklentilerle idareye yakın durduklarını, idari işlem nedeniyle emsallerine göre her ay eksik maaş aldığını, terfi edememe hususunun her yıl Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı birliklerde yayımlandığını, bu nedenle itibarının zedelendiğini, yargılama sırasında uygulanan idari ve adli eylemler nedeniyle uğradığı zararların tazmini için açtığı davalardan sonuç alamadığını, başvuru konusu Mahkeme kararında hükmedilen vekalet ücretinin hak arama özgürlüğünü kısıtladığını, 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (2) numaralı alt bendi ile aynı Kanun'un 33. maddesinde yer alan "bu şekilde yapılan terfilerde geriye dönük maaş farkı ödenmez" hükmü ve 659 sayılı KHK'nın 14. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptalinin gerektiğini belirterek Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17., 20., 36., 38., 55. ve 129. maddelerinde düzenlenen hakların ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

41. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun Anayasa'nın 2., 5., 13., 55. ve 129 .maddelerine ilişkin haklarının ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmüştür. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun değişik haklar temelinde ileri sürdüğü iddiaların özü söz konusu kararın adil olmadığı hususu ile ilgilidir. Bu nedenle Anayasa'nın 2., 5., 13., 55. ve 129. maddelerine yönelik ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

42. Başvurucu, Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı tüm birliklerde her yıl terfi edemeyen personelin listesinin yayımlandığını, bu durumun yargılandığı suçtan mahkum olduğu izlenimi oluşturduğunu, dolayısıyla kendisini tanıyan ast ve üstlerinin gözünde küçük düşmesine neden olduğunu, bu açıdan kişilik haklarının zedelendiğini, uğradığı zararların tazmini için açtığı davalardan sonuç alamadığını belirtmiş olup, başvurucunun Anayasa'nın 17. ve 20. maddeleri kapsamında ileri sürdüğü bu iddiaların, AYİM 3. Dairesinin E.2012/1016 ve Diyarbakır 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2013/561 sayılı dosyalarına yönelik olduğu anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesince başvuru tarihinden önce sonuçlanan AYİM dosyası çerçevesinde inceleme yapılmış, ancak iddiaya konu edilen ve başvuru tarihinden sonra açılıp sonuçlanan Diyarbakır 4. Asliye Hukuk Mahkemesi dosyası, başvuru kapsamında görülmeyerek bu dosyayla ilgili değerlendirme yapılmamıştır. Buna göre başvuru, adil yargılanma başlığı altında, Mahkeme kararının adil olmadığı iddiası, masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiası, AYİM hakimlerinin bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiası, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası ile ayrı başlıklar altında, AYİM 3. Dairesinin E.2012/1016 sayılı dosyası ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 17. ve 20. maddelerinin ihlal edildiği iddiası, Mahkemenin farklı kişilere göre karar vermek suretiyle ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiası, ilgili Kanun ve KHK hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiası ve iptal talebi olarak incelenmiştir.

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

1. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

43. Başvurucu, kademeli kıdemli başçavuş rütbesine terfi ettirilmeme işleminin Kanun ve Yönetmelik hükümlerine açıkça aykırı olduğunu, Mahkemenin de mevzuat hükümlerine aykırı bir değerlendirme yaparak İdare lehine karar verdiğini beyan ederek, adil yargılanma

hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

44. Bakanlık bu konuda görüş bildirmemiştir.

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

46. 6216 sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

47. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

48. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Onur Gür, B. No: 2012/828 , 21/11/2013, § 21).

49. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe veya bariz takdir hatasına ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Naci Karakoç, B. No:2013/2767, 2/10/2013, § 22).

50. Başvuru konusu olayda Mahkeme, başvurucu hakkında verilen 2/5/2011 tarihli sicilin astsubay başçavuş rütbesine ait olduğunu, ilgili Kanun'un 33. maddesinin son fıkrası ve Yönetmeliğin 23. maddesinin son fıkrasında öngörülen istisnanın o yıla ait sicil verilmeyen personelle ilgili olduğunu ve başvurucu hakkında 2011 yılı sicilinin düzenlenmesi nedeniyle yeni sicil verilmesinin de mümkün olmadığını, tesis edilen işlemde hukuka aykırı bir yön bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun

iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu görülmektedir.

51. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine veya kararın gerekçesiz olduğuna ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilmemiştir

52. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun belirtilen iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının açık bir keyfilik veya bariz bir takdir hatası da içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiği İddiası

53. Başvurucu, hakkında rüşvet suçlamasıyla açılan ceza davasından beraat etmesine rağmen rütbe ve maaş itibarıyla emsallerinin bir yıl gerisinde kaldığını, bu durumun salt yargılanmış olmasından kaynaklandığını ve masumiyet karinesinin zedelendiğini iddia etmiştir.

54. Bakanlık görüşünde; ceza davasının beraatle sonuçlanmasına rağmen başvurucunun terfi edememesinin dava sonucundan değil terfi için gerekli sicilin bulunmamasından kaynaklandığı, başvurucu hakkında yapılan ve terfisine ilişkin olan idari işlemlerde masumiyet karinesini doğrudan ihlal eden bir yön bulunmadığı belirtilmiştir.

55. Başvurucu, Bakanlık görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

56. Anayasanın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan masumiyet ilkesi, bir suçla itham edilen kimseler açısından, Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen adil yargılanma hakkının en önemli güvencelerinden birini oluşturur. Buna göre, masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti “asıl” olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 33).

57. Masumiyet karinesi, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına rağmen, buna ilişkin korumanın uygulanabilir ve etkili şekilde sağlanabilmesi için beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam etmeyen kişilere, kamu görevlileri veya otoriteleri tarafından bunlar gerçekte suçlularmış gibi muamele edilmesinin önlenmesi gerekir. Bu kapsamda ceza davasını takip eden “ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada” da (hukuk, disiplin gibi), masumiyet karinesine özen gösterilmelidir. Bununla birlikte ceza yargılamasında mahkûmiyetle sonuçlanmamış aynı olaylara dayanılarak bir kişinin disiplin suçundan suçlu bulunması veya hakkında tazminata karar verilmesi masumiyet karinesini otomatik olarak ihlal etmez. Bu kapsamda “karar vericilerin kullandıkları dil” kritik önem taşır (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz.

Allen/Birleşik Krallık [BD], B. No: 25424/09, 12/7/2013, §§ 92-105 ve , §§ 120-126).

58. Masumiyet karinesi, sadece bir yargıç veya mahkeme tarafından değil diğer kamu makamları tarafından da ihlal edilebilir (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Allent de Rıbemont/Fransa, B. No. 15175/89, 10/2/1995, § 36).

59. Somut olayda; astsubay olan başvurucunun, rüşvet almak suçundan açılan dava kapsamında açığa alındığı, yargılama sonucunda beraat ettiği, açığa alınma işleminin kaldırılmasına rağmen 7,5 yıllık süreçte terfi edemediği, beraat kararının kesinleştiği 6/5/2011 tarihi itibarıyla terfisinin gerçekleştirilerek kıdemli başçavuş rütbesine yükseltildiği, ilgili Kanun ve Yönetmelik gereği kıdemli başçavuş rütbesinde en az geçerli bir sicil bulunmadığından kademeli kıdemli başçavuş rütbesine terfi ettirilmediği ve emsallerinin bir yıl gerisinde kaldığı anlaşılmıştır. Gerek başvuru konusu davada ve gerekse idari işlemlerde başvurucunun terfi edememe gerekçesi tamamen terfi prosedürü kapsamında sicil eksikliğinden kaynaklanan bir nedene dayandırılmıştır. İdare, beraat kararının gereğini derhal yerine getirerek başvurucunun naspını emsallerinin nasıp tarihi olan 30/8/2006 tarihine götürmüş, ancak usulden kaynaklanan nedenlerle kademeli kıdemli başçavuş rütbesine terfi ettirilmemiştir. Bu işlemlerde masumiyet karinesini zedeleyecek herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Aynı şekilde yargısal süreçte Mahkeme, sicil eksikliği nedeniyle kademeli kıdemli başçavuş rütbesine terfi ettirilmeme işleminin mevzuata uygun olduğunu belirtmiş, kararında ceza mahkemesinin beraat kararını sorgulayan ve masumiyet karinesini ihlal edecek bir değerlendirme ve ifade kullanmamıştır.

60. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun, masumiyet karinesine yönelik açık ve görünür bir ihlal saptanmadığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. AYİM’in Bağımsız ve Tarafsız Olmadığı İddiası

61. Başvurucu, AYİM üyelerinin bağımsızlıklarının şüpheli olduğunu, bu nedenle bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanmadığını iddia etmiştir.

62. Bakanlık görüşünde; daha önce bu konuda başka başvurularda Anayasa Mahkemesinin değerlendirme yaptığı, AYİM’in oluşumu ve çalışmasında bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesini zedeleyecek bir husus olmadığı belirtilmiştir.

63. Başvurucu, Bakanlık görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

64. Anayasa Mahkemesi tarafından bu konu daha önce incelenirken belirtildiği üzere, AYİM’in oluşumu, statüsü ve görevleri Anayasa ve ilgili Kanun’da hüküm altına alınmıştır. AYİM’e atanan askeri hâkimlerin bağımsızlığının Anayasa ve ilgili Kanun hükümleri ile garanti altına alındığı, atanma ve çalışma usulleri yönünden, askeri hâkimlerin bağımsızlıklarını zedeleyecek bir hususun olmadığı, kararlarından dolayı idareye hesap verme durumunda bulunmadıkları, disipline ilişkin konuların AYİM Yüksek Disiplin Kurulunca incelenip karara bağlandığı görülmektedir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 29). Diğer yandan, sınıf subayı üyelerin en fazla dört yıllık bir süre ile görev yapmaları, disiplin konularında yukarıda bahsedilen Disiplin Kuruluna tabi kılınmaları, görev süreleri zarfında idari veya askeri yetkililerce herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları, bu subayların idareye karşı bağımsızlıklarını güçlendirmiştir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz: Mustafa Yavuz ve Diğerleri/Türkiye (kk.), B. No: 29870/96, 25/5/2000; Bek/Türkiye, B. No: 23522/05, 20/4/2010, §30).

65. Bu karardan ayrılmayı gerektirecek herhangi bir yönü bulunmayan başvurucunun bu bölümdeki iddialarının, açıklanan nedenlerle, “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası

66. Başvurucu, İdare lehine maktu vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

67. Bakanlık görüşünde; daha önce başka başvurularda Anayasa Mahkemesinin kararlar verdiği, bu kararlar doğrultusunda değerlendirme yapılmasının takdirinin Anayasa Mahkemesine ait olduğu belirtilmiştir.

68. Başvurucu, Bakanlık görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

69. Aynı kapsamdaki bireysel başvurular Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve başvuruya konu maktu vekalet ücretinin mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturduğu, bu müdahalenin meşru olduğu tespit edilerek, her somut başvurunun özel koşulları çerçevesinde müdahalenin orantılılığı değerlendirilmiş, orantılı görülen müdahaleleri konu alan başvuruların, açıkça dayanaktan yoksun olduklarına karar verilmiştir (Şükrü Çakır, B. No: 2012/1061, 21/11/2013, §§ 28-33; Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 38-39). Kamu görevlisi olan başvurucunun süreklilik arz eden aylık geliri ve öngörülen vekâlet ücretinin başvurucuya dava açmasını imkânsız kılacak veya aşırı derecede zorlaştıracak ağır bir ekonomik yük getirdiğine dair somut herhangi bir bulgu tespit edilememiş olması itibarıyla, somut başvuru açısından farklı karar verilmesini gerektiren bir yön bulunmadığından, başvurunun bu kısmının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Anayasa’nın 17. ve 20. Maddelerinin İhlal Edildiği İddiası

70. Başvurucunun bu iddiası, AYİM 3. Dairesinin E.2012/1016 sayılı dosyası ile bağlantılı olarak değerlendirilmiştir (§ 42).

71. 6216 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.”

72. 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nun 63. maddesinin birinci fıkrası şöyledir :

“ Daireler ve Daireler Kurulu kararları kesin olup, kesin hükmün bütün hukuki sonuçlarını hasıl eder. Bu kararlar aleyhine, ancak bu kanunda yazılı kanun yollarına başvurulabilir.”

73. Anayasa ve 6216 sayılı Kanun’un anılan hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilecektir. Bu açık düzenlemeler karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir. Mahkemenin zaman bakımından yetkisine ilişkin bu düzenlemelerin kamu düzenine ilişkin olmaları nedeniyle, bireysel başvurunun tüm aşamalarında resen dikkate alınmaları gerekir (Hasan Taşlıyurt, B. No: 2012/947, 12/2/2013, §16).

74. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi için kesin bir tarihin belirlenmesi ve

Mahkemenin yetkisinin geriye yürür şekilde uygulanmaması hukuk güvenliği ilkesinin bir gereğidir (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 18).

75. 1602 sayılı Kanun'un 63. maddesi uyarınca, AYİM'in Daireleri veya Daireler Kurulu kararları verildikleri tarihte kesin olup kesin hükmün bütün sonuçlarını doğurur.

76. Başvuru konusu olayda, başvurucunun yargılama sürecinde maruz kaldığı adli ve idari uygulamalardan doğan zararların tazmini talebiyle açtığı dava, AYİM 3. Dairesinin 10/5/2012 tarihli kararıyla reddedilmiş; başvurucu, karar düzeltme yoluna başvurmamış ve karar bu tarihte kesinleşmiştir.

77. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu kararın 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

78. Başvurucu, kendisi ile aynı durumda olanlarla ilgili olarak AYİM'in farklı kararlar verdiğini belirterek, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

79. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Bu nedenle, bireysel başvuru kapsamındaki hakların içeriğinin tespit edilmesinde Anayasa ve Sözleşme hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi ve ortak koruma alanının tespit edilmesi gerekir.

80. Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" kenar başlıklı 10. maddesinin birinci ve beşinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

...

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

81. Sözleşme'nin "Ayrımcılık yasağı" kenar başlıklı 14. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

82. Yukarıda yer verilen hükümler göz önünde bulundurulduğunda, başvurucunun ayrımcılık yasağı kapsamında incelenmesi gereken iddiasının, soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp, Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, § 33).

83. Bununla birlikte, bireysel başvuru incelemesinde ayrımcılık yasağının bağımsız bir koruma işlevinin olmaması, bu yasağın genişletici bir yoruma tabi tutulmasına engel teşkil etmemektedir. Anayasal bir hakkın ihlal edildiği iddiası tek başına incelendiğinde o hakkın ihlal edilmediği kanaatine varılabilirse de bu durum, o hakka ilişkin ayrımcı bir uygulamanın

incelenmesine engel değildir. Bu çerçevede, ilgili temel hak ve özgürlük ihlal edilmemiş olsa da o hakla ilgili bir konuda sergilenen ayrımcı tutumun, Anayasa'nın 10. maddesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılabilir (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 48).

84. Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğinin tartışılabilmesi için, ihlal iddiasının, kişinin hangi temel hak ve özgürlüğü konusunda hangi temele dayalı olarak ayrımcılığa maruz kaldığının gösterilmesi gerekir. Ayırımcılık iddiasının ciddiye alınabilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile kendisine yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ve bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayırımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar, B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

85. Somut olayda başvurucu, AYİM'in aynı durumda olan farklı kişilerle ilgili olarak, farklı kararlar vermesi nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiş olmakla beraber, kendisine hangi temele dayalı olarak ayrımcılık yapıldığına ilişkin iddiasını ispatlayacak herhangi bir somut bulgu ve kanıt sunmadığı, nitekim AYİM 1. Dairesinin başvuru konusu olayla benzer konuda aynı yönde verdiği, 3/7/2012 tarihli ve E.2012/1607, K.2012/772; 25/6/2013 tarihli ve E.2013/198, K.2013/746; 19/6/2013 tarihli ve E.2013/300, K.2013/730; 26/3/2013 tarihli ve E.2012/1426, K.2013/324 sayılı kararlarının olduğu, bu açıdan başvurucunun eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddiasının yerinde olmadığı anlaşılmıştır.

86. Açıklanan nedenlerle başvurucu, bu yöndeki ihlal iddialarını kanıtlayacak herhangi bir delil ileri sürmediğinden başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. 926 Sayılı Kanunun 33. ve 65. Maddeleri ile 659 sayılı KHK'nin 14. Maddesinin İptali Talebi Yönünden

87. Başvurucu, 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (2) numaralı alt bendi ile aynı Kanun'un 33. maddesinde yer alan "bu şekilde yapılan terfilerde geriye dönük maaş farkı ödenmez" hükmü ve 659 sayılı KHK'nin 14. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu belirterek iptalini talep etmiştir.

88. Bakanlık, iddiaya ilişkin görüş bildirmemiştir.

89. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden medeni haklara sahip bütün gerçek ve tüzel kişilere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır.

90. 6216 sayılı Kanun'un 'Bireysel başvuru hakkı' kenar başlıklı 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz."

91. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı açıkça düzenlenmektedir.

92. Bir yasama işlemi olarak kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesinin ürünüdür.

Kanun, parlâmento kararı dışında kalan ve Anayasanın yetki verdiği Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemdir (Tuğba Arslan, B. No. 2014/256, 25/6/2014, § 85).

93. Bireysel başvuru yolu, bireylerin maruz kaldığı temel hak ihlallerinin tespitini yapan ve tespit edilen ihlalin ortadan kaldırılması için etkin araçları içeren anayasal bir güvencedir. Bu güvence kapsamında, kişilere doğrudan yasama işleminin iptalini isteme yetkisi tanınmamıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, kamusal bir düzenlemenin soyut biçimde Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak kabul edilemez (Gökhan Ünal, B. No. 2012/30, 5/3/2013, §§ 16-17).

94. Bir yasama işleminin, temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, doğrudan yasama işlemi aleyhine değil, ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı bireysel başvuru yapılabilir (Süleyman Erte, B. No. 2013/469, 16/4/2013, § 17; Serkan Acar, § 37).

95. Başvuru konusu olayda, başvurucu 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (2) numaralı alt bendi ile aynı Kanun'un 33. maddesinde yer alan "bu şekilde yapılan terfilerde geriye dönük maaş farkı ödenmez" hükmü ve 659 sayılı KHK'nin 14. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptalinin gerektiğini ileri sürmüştür. Bireysel başvuru yoluyla doğrudan yasama işlemine değil ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı başvuru yapılabilecektir. Diğer bir deyişle bir yasama işleminin doğrudan ve soyut olarak Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapılamaz (Mustafa Destici ve Diğerleri, B. No: 2014/8842, 6/1/2015, § 26).

96. Açıklanan nedenlerle, bir yasama işlemi aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin 'konu bakımından yetkisizlik' nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası, masumiyet karinesinin ihlali iddiası, AYİM'in bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiası, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Anayasa'nın 17. ve 20. maddelerinin ihlali iddiasının "zaman bakımından yetkisizlik",

3. Eşitlik ilkesinin ihlali iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

4. 926 sayılı Kanunun 33. ve 65. maddeleri ile 659 sayılı KHK'nin 14. maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiası ve iptali talebinin "konu bakımından yetkisizlik",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ÇELİK

B. No: 2013/1396 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1396

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1396)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Hasan ÇELİK

Vekili : Av. Zekiye BARAN DİKÇE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, haksız tutuklama nedeniyle açılan tazminat davasının zamanaşımı nedeniyle reddedilmiş olmasının adil yargılanma, bu davaya esas teşkil eden önceki ceza yargılamasının ise yedi yıl sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal dildiği hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 18/2/2013 tarihinde Didim 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 10/2/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından, 31/3/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

hakkındaki incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 1/4/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Talep üzerine Bakanlığa tanınan süre 5/5/2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 15 gün uzatılmıştır. Adalet Bakanlığı, görüşünü 6/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 16/6/2014 tarihinde bildirilmiş olup, başvurucu, karşı görüşlerini 1/7/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuş, başvurucu, tüm taleplerinin kabulüne karar verilmesini talep etmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, “toplu kaçakçılık yapma” suçunu işlediği şüphesiyle 17/6/2002 tarihinde tutuklanmış, Ereğli (Konya) Cumhuriyet Başsavcılığının 20/6/2002 tarih ve E.2002/603 sayılı iddianamesi ile hakkında Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

9. Yargılama devam ederken 24/7/2002 tarihinde, başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Yargılama sonucunda Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinin 27/1/2005 tarihli ve E.2002/58, K.2005/17 sayılı kararıyla başvurucu hakkında toplu kaçakçılık yapma suçundan beraat kararı verilmiştir.

10. Katılan kurum vekilinin temyizi üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 23/2/2009 tarihli ve E.2005/15495, K.2009/2254 sayılı ilamı ile eylemin münferit kaçakçılık suçunu oluşturması nedeniyle hükmün bozulmasına, ancak bu suç için kanunda öngörülen zamanaşımı nedeniyle kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar vermiş ve bu karar aynı tarihte kesinleşmiştir. Kesinleşme şerhini içeren karar örneği başvurucuya 4/1/2010 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 24/3/2010 tarihinde Söke Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davada haksız tutuklama nedeniyle hürriyetinden yoksun kaldığını iddia ederek, bu süre boyunca oluşan zararının tazmini için 500,00 TL maddi, 15.000,00 TL manevi tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

12. Söke Ağır Ceza Mahkemesinin 19/4/2010 tarihli ve E.2010/15, K.2010/153 sayılı kararı ile tazminat istemine esas teşkil eden kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığı ve dolayısıyla tazminat için öngörülen yasal koşulların bu nedenle oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

13. Başvurucunun, anılan ret kararına karşı temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 3/12/2012 tarihli ve E.2012/24557, K.2012/26035 sayılı kararı ile İlk Derece Mahkemesinin ret kararının onanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“… davacı hakkındaki kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmiş olması karşısında, davacının temyiz istemi yönünden uygulanması gereken 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanunun 1. maddesinin 6. fıkrasında hangi hallerde tazminat istenebileceğinin tahdidi şekilde sayıldığı ve belirtilen şartların davacı yönünden oluşmadığının anlaşılması

karşısında, mahkemece aynı yönde yapılan değerlendirme sonucu gerekçeleri gösterilerek davanın reddine karar verilmesinde usul ve yasaya aykırı yön bulunmadığından hükmün onanmasına …”

14. Yargıtay’ın onama kararı başvurucuya 23/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 18/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 7/5/1964 tarihli ve 466 sayılı mülga Kanun Dışı Yakalama veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun’un 1. maddesi şöyledir:

“1. Anayasa ve diğer kanunlarda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen;

2. Yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen;

3. Yakalanıp veya tutuklanıp da kanuni süresi içinde hakim önüne çıkarılmayan;

4. Hakim önüne çıkarılmaları için kanunda belirtilen süre geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılınan;

5. Yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumları yakınlarına hemen bildirilmeyen;

6. Kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veyahut beraetlerine veya ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilen;

7. Mahkum olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkum edilen kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar, bu kanun hükümleri dairesinde Devletçe ödenir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/2/2013 tarihli ve 2013/1396 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, kendisine isnat edilen suçlamalar nedeniyle 17/6/2002 tarihinden 24/7/2002 tarihine kadar toplam 37 gün tutuklu kaldığını, yargılama sonucunda Ereğli Ağır Ceza Mahkemesince beraatına karar verildiğini; haksız tutuklama nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararlarının tazmini için Söke Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davanın, tazminat talebine esas teşkil eden kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığı gerekçesiyle reddedildiğini; zamanaşımından dolayı dosyanın düşürülmesine karar verilmesinin, hakkında verilen beraat kararını değiştirmeyeceğini; bu hususlar dikkate alınmadan verilen mahkeme kararlarının hukuka aykırı olduğunu; ayrıca tazminat davasına esas teşkil eden ve 20/6/2002 tarihinde başlayıp 23/2/2009 tarihinde Yargıtay’ın ortadan kaldırma kararı ile sona eren Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davanın yedi yıl boyunca devam ettiğini; bu nedenlerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu; Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinde tutuklu olarak yargılandığı ve beraat ettiği davanın makul sürede bitirilmediğini ve haksız olarak tutuklu kalması nedeniyle açtığı tazminat davasının, beraat ettiği kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmış olduğu gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüş olup, başvurucunun şikâyetleri iki başlık altında incelenmiştir.

1. Yargılamanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığı İddiası

20. Başvurucu, Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinde hakkında görülen davanın makul süre içinde sonuçlanmadığını, yargılamanın yedi yıl sürdüğünü beyan ederek, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

22. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkeme'nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (G.S., B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

23. Somut olayda; Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinin 27/1/2005 tarihli ve E.2002/58, K.2005/17 sayılı kararıyla başvurucunun toplu kaçakçılık yapma suçundan beraatına karar verildiği, temyiz üzerine Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 23/2/2009 tarihli ve E.2005/15495, K.2009/2254 sayılı ilamı ile eylemin münferit kaçakçılık suçunu oluşturması nedeniyle hükmün bozulmasına, ancak kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verildiği ve bu kararın aynı tarihte kesinleştiği, kesinleşme şerhini içeren karar örneğinin başvurucuya 4/1/2010 tarihinde tebliğ edilmiş olduğu görülmektedir.

24. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu kararın Anayasa Mahkemesinin yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

25. Başvurucu, haksız olarak tutuklu kalması nedeniyle açtığı tazminat davasının, beraat ettiği kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmış olduğu gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüş yazısında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin (5) numaralı fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin tespiti için öncelikle başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin aynı maddenin (1) ve (3) numaralı fıkralarına uygun olup olmadığının tespitinin yapılmış olması gerektiği belirtilmiştir.

27. Başvurucu tarafından haksız tutukluluk nedeniyle açılan tazminat davasının doğrudan bireysel başvuruya konu edilmiş olması nedeniyle başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

28. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz"

29. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ...açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

30. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

31. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

32. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Naci Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

33. Başvuru konusu olayda başvurucu, toplu kaçakçılık yapma suçunu işlediği iddiasıyla 17/6/2002 tarihinde tutuklanmış, Ereğli (Konya) Cumhuriyet Başsavcılığının 20/6/2002 tarihli ve E.2002/603 sayılı iddianamesi ile hakkında Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmış ve 24/7/2002 tarihinde, başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

34. Yargılama sonunda Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinin, 27/1/2005 tarihli ve E.2002/58, K.2005/17 sayılı kararıyla başvurucunun toplu kaçakçılık yapma suçundan beraatına karar verilmiş, temyiz üzerine Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 23/2/2009 tarihli ve E.2005/15495, K.2009/2254 sayılı ilamı ile eylemin münferit kaçakçılık suçunu oluşturması nedeniyle hükmün bozulmasına, ancak kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmiş ve bu karar başvurucuya 4/1/2010 tarihinde tebliğ edilmiştir.

35. Başvurucu tarafından haksız tutuklama nedeniyle açılan tazminat davası, Söke Ağır Ceza Mahkemesinin 19/4/2010 tarihli kararıyla, tazminat talebine konu olan kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmış olmasından dolayı 466 sayılı Kanun'da yer alan tazminat şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle reddedilmiş, temyiz üzerine Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 3/12/2012 tarihli ilamıyla söz konusu karar aynı gerekçelerle onanmıştır.

36. Hukukun uygulanması ve yorumlanması Mahkemelerin resen gözeteceği bir husustur. Bu kapsamda, haksız tutuklama nedeniyle açılan tazminat davasının kanuni şartlarının oluşup oluşmadığını belirlemek hâkimin takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır. Derece mahkemelerinin söz konusu koşulları değerlendirdiği kararlarında açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire bir müdahalesi söz konusu olamaz. Somut olayda başvurucunun iddialarının, esas itibarıyla ilgili mahkemelerce anılan kanun hükmünün değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet bulunmadığına ve dolayısıyla sonuca ilişkin olduğu görülmektedir.

37. Başvurucu; yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmamıştır. Ayrıca İlk Derece Mahkemesinin ve Yargıtay'ın kararında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum tespit edilememiştir.

38. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve derece mahkemeleri kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının ise "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetinin "zaman bakımından yetkisizlik",

2. Adil yargılanma hakkı şikâyetinin "açıkça dayanaktan yoksunluk",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİN ARSLAN BAŞARAN

B. No: 2013/1462 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1462

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİN ARSLAN BAŞARAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1462)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Selami ER

Başvurucu : Emin Arslan BAŞARAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kendisine ilgili belediyece verilen yapı ruhsatı üçüncü kişiler tarafından açılan dava sonucu iptal edilen başvurucunun, mülkiyet, yaşama, konut edinme ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/2/2013 tarihinde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 26/9/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 18/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının görüş yazısı, 25/9/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş,

başvurucu Adalet Bakanlığının cevabına karşı beyanlarını yasal süresi içinde 9/10/2014 tarihinde ibraz etmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu İstanbul ili Kartal ilçesinde 605 sayılı parselde yer alan taşınmazına inşaat yapmak için yapı ruhsatı talep etmiş ve Kartal Belediyesinden ilgili ruhsatı almıştır. Verilen ruhsat üçüncü kişilerce açılan davada mahkeme kararlarıyla iptal edilmiştir.

8. Kartal Belediyesince tekrar 5/9/2005 tarihinde 2-44 sayılı ruhsatlar başvurucuya verilmiş, ancak bu ruhsatların da iptali için yine üçüncü kişilerce daha önce verilen iptal kararındaki hususlar düzeltilmeden kot vermeye ilişkin hükümlerin tekrar uygulandığı, ruhsatın İstanbul İmar Yönetmeliği ve 1/1000'lik imar planına aykırı olduğu gerekçesiyle İstanbul 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde Kartal Belediye başkanlığı aleyhine 13/10/2005 tarihinde dava açılmıştır. Başvurucu bu davaya 18/1/2006 tarihli dilekçesiyle müdahil davalı olarak katılmıştır.

9. Mahkemenin 15/5/2008 tarihli ve E.2005/2513, K.2008/864 sayılı kararıyla davanın reddine karar verilmiştir.

10. Temyiz üzerine Danıştay Altıncı Dairesi 18/2/2009 tarihli ve E.2008/12855, K.2009/1441 sayılı kararıyla yapıların bulunduğu çevrenin karakteri ve kota ilişkin gerekli inceleme yapılmadan ve bilirkişi raporu alınmadan karar verildiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

11. Bozma sonrası yeniden görülen davada Mahkeme, E.2010/358, K.2010/668 sayılı kararıyla Danıştayın bozma kararına uyarak, ruhsat istenen arazinin eğiminin %15'den büyük olduğunun saptandığı, İstanbul İmar Yönetmeliği'nin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının 4. bendine göre civarın karakterine göre kot verilmesi gerektiği, ancak ruhsatın bahsedilen Yönetmeliğin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının 2. bendine göre verildiği, bilirkişi raporunda bina köşe noktalarına göre kot verilmesi halinde kot alınan noktanın yaklaşık 160 cm daha düşeceği, bunun da zemin katın bodrum kat seviyesine inmesi anlamına geldiğinin belirtildiği, mevcut imar planındaki yoğunluk ve yüksekliğin değiştirilemeyeceği, bu nizamın ruhsat ve tadilat ruhsatlarıyla bozulmasının şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olduğu gerekçesiyle idari işlemin iptaline karar vermiştir.

12. Başvurucu ve idarenin temyiz talebini inceleyen Danıştay Altıncı Dairesi 10/11/2010 tarihli ve E.2010/9556, K.2010/10304 sayılı kararıyla İlk Derece Mahkemesi kararını onamıştır.

13. Başvurucu ve idarenin karar düzeltme istemi de Danıştay Altıncı Dairesinin 29/11/2012 tarihli ve E.2011/3194, K.2012/6991 sayılı kararıyla reddedilmiş ve karar aynı tarihte kesinleşmiştir.

14. Kesinleşen karar başvurucuya 14/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 11/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun "Yapı ruhsatiyesi" başlıklı 21. maddesi

şöyledir:

“Bu Kanunun kapsamına giren bütün yapılar için 26 ncı maddede belirtilen istisna dışında belediye veya valiliklerden yapı ruhsatiyesi alınması mecburidir.

Ruhsat alınmış yapılarda herhangi bir değişiklik yapılması da yeniden ruhsat alınmasına bağlıdır. Bu durumda; bağımsız bölümlerin brüt alanı artmıyorsa ve nitelik değişmiyorsa ruhsat, hiçbir vergi, resim ve harca tabi olmaz.

Ancak; derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ve tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yönetmeliğe uygun olarak mahallin hususiyetine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen diğer tadilatlar ve tamiratlar ruhsata tabi değildir.

Belediyeler veya valilikler mahallin ve çevrenin özelliklerine göre yapılar arasında uyum sağlamak, güzel bir görünüm elde etmek amacıyla dış cephe boya ve kaplamaları ile çatının malzemesini ve rengini tayin etmeye yetkilidir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış olan yapılar da bu hükme tabidir.”

17. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 60. maddesi.

18. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası şu şekildedir:

“İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremezler”

19. İstanbul İmar Yönetmeliğinin 6.07 maddesi şu şekildedir:

“a) Genel olarak binalara arsanın cephe aldığı, yolun kırmızı kotuna göre ve yolun yüksek tarafına rastlayan bina kenarı hizasındaki tretuvar üst seviyesinden kot verilir. Kaplaması yapılmış yollarda mevcut yol kotları, yapılmamış yollarda ise yol profili ile belirlenen kırmızı kotlar esas kabul edilir. Henüz tretuvarı ikmal olunmamış ve kırmızı kotu tesbit edilmemiş olan yollarda bu tesbit işi ilgilisinin müracaatı üzerine ilgili Belediye Başkanlığı’nca 30 gün içinde yapılır.

Kot alınan yola olan mesafesi 6m.’yi aşan ayrık nizam binalarda kot bina ön cephesi tabii zemin ortalamasından alınır. Ancak yol kotuna nazaran tabii zemini yükselen parsellerde (Yola göre ters meyilli) ise kot binanın köşe kotları ortalamasından alınır.

Ön bahçe mesafeleri bina köşe noktalarına göre farklılık gösteren hallerde bina köşe noktalarından yola çıkan dik mesafelerin ortalaması alınarak ön bahçe mesafesi belirlenir.

Ancak dik meyilli olan veya yol kenarında set teşkil eden arsalarda ön bahçe mesafesine bağlı kalınmaksızın yapılacak binalara civarın karakterine göre kot verilir. Blok başına rastlayan ön bahçeli binalara blokun diğer parsellerin bulunduğu şartlara göre kot verilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/2/2013 tarihli ve 2013/1462 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, kendisine ait taşınmazda resmi izinleri almak suretiyle inşaat yaptığını, üçüncü kişiler tarafından açılan yapı ruhsatının iptali istemli davanın ilk derece mahkemesi tarafından yapının mevcut kanun ve düzenlemelere uygunluğu belirlenerek reddedildiğini, ancak Danıştay'ın şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına aykırı olduğundan bahisle bozma kararı verdiğini, böylece yerindelik denetimi yaptığını, davanın aşamalarında emekli olan yüksek mahkeme başkanının eşinin de taraf olmasının süreci etkilediğini, bozma kararına uyularak verilen karar sonucu yapı ruhsatının iptal edilmesi ve davanın makul süreyi aşması nedenleriyle mülkiyet, yaşama, konut edinme ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek, yeniden yargılama yapılmasını veya haksızlığın giderilmesi için maddi ve manevi zararlarının karşılanması ile tedbir kararı verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Başvurucu, kendisine ilgili belediyece verilen yapı ruhsatının üçüncü kişiler tarafından açılan davanın kabul edilmesi sonucu iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet, yaşama, konut edinme ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, başvuruculara ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

23. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına göre herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Bireysel başvuru, devlet tarafından kamu gücü kullanılarak bireylerin temel haklarına yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen hak ihlallerini gidermek amacıyla ihdas edilmiş bir ikincil koruma mekanizmasıdır.

24. Somut başvuruya konu davada başvurucunun ihlal edildiğini iddia ettiği haklara müdahalenin bir kamu işlem veya eyleminden değil, üçüncü kişilerce başlatılan bir dava süreci sonunda meydana geldiği, iddianın aksine İdarenin başvurucunun talebini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun şikâyetlerinin yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu ve mülkiyet hakkı, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı açısından ayrıca inceleme yapmayı gerektiren bir kamu müdahalesi bulunmadığı görüldüğünden, bu haklar yönünden inceleme yapılmamış, başvurucunun sayılan iddiaları hakkaniyete uygun yargılama kapsamında incelenmiştir. Başvurucunun makul sürede yargılanma ve adil yargılanma hakkına ilişkin diğer şikâyetleri ise ayrıca incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

25. Başvurucu, üçüncü kişiler tarafından açılan yapı ruhsatının iptali istemli davada İstanbul İmar Yönetmeliğine aykırı kot verildiği, bu haliyle ruhsat verme işleminin şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olduğu gerekçesiyle verilen iptal kararı nedeniyle haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

28. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

29. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açıkça keyfilik veya bariz takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati GÜNDÜZ ve Recep GÜNDÜZ, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

30. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun yukarıdaki iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün Derece Mahkemesi tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet bulunmadığına, derece mahkemelerinin uyuşmazlığa getirdiği çözümün hakkaniyete uygun olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

31. 3194 sayılı Kanun’un 21. maddesi, taşınmaz üzerinde inşaat yapılabilmesi için ruhsat almayı zorunlu tutmakta, İstanbul İmar Yönetmeliği’nin 6.07 maddesi ise ruhsat verilecek taşınmazın meyilli olması halinde yol kenarında set teşkil eden arsalarda ön bahçe mesafesine bağlı kalınmaksızın yapılacak binalara civarın karakterine göre kot verileceğini, blok başına rastlayan ön bahçeli binalara ise bloğun diğer parsellerin bulunduğu şartlara göre kot verileceğini hüküm altına almaktadır.

32. Başvuruya konu olayda üçüncü kişilerin 5/9/2005 tarihli ruhsat verme işlemiyle ilgili olarak daha önce verilen iptal kararındaki hususlar düzeltilmeden 1/1000’lik imar planına ve İstanbul İmar Yönetmeliği’ne aykırı kot verildiği ve bu haliyle ruhsat verme işleminin şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olduğu iddiasıyla açılan davayı inceleyen Mahkeme, bozma kararı sonrasında taşınmazın eğiminin % 15’den büyük olduğunun saptandığı, bu nedenle İstanbul İmar Yönetmeliği’nin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının dördüncü bendine göre civarın karakterine göre kot verilmesi gerektiği halde 6.07 maddesinin (a) fıkrasının ikinci bendine göre kot verildiği, bu şekilde kot verilmesinin zemin katın bodrum kat seviyesine inmesi anlamına geleceği, imar planındaki yoğunluk ve yüksekliğin değiştirilemeyeceği, bu nizamın ruhsat ve tadilat ruhsatlarıyla bozulmasının şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olduğu gerekçesiyle idari işlemin iptaline karar vererek başvurucu ve davacıların yarışan hakları arasında bir denge kurmuştur.

33. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

34. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun belirtilen iddialarının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu ve derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Adil Yargılanma Hakkına Yönelik Diğer Şikâyetler

35. Başvurucu, yapı ruhsatı ve resmi izinler alınmak suretiyle inşaat yaptığını, üçüncü kişilerce ruhsatın iptali istemiyle açılan davanın derece mahkemesince reddedildiğini, Danıştay tarafından yerindelik denetimi yapılmak suretiyle kararın bozulduğunu, davanın aşamalarında emekli olan yüksek mahkeme başkanının eşinin de taraf olmasının süreci etkilediğini iddia ederek haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. 6216 sayılı Kanun'un, 'Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi' kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

37. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile İçtüzüğün 59. maddesinin ilgili fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak iddialarını kanıtlamak başvurucuya düşer (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, § 19).

38. Başvurucunun, kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, § 20).

39. Yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulabilir. İddiaların dayanaktan yoksun olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinin ikna edilmesi, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların niteliğine bağlıdır. Başvurucunun başlangıçta, başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesini önlemek için başvuru formu ve eklerinde iddialarını destekleyici belgeleri sunması, kamu gücünün ihlale neden olduğunu iddia ettiği hak ve özgürlüklere ilişkin gerekli açıklamaları yapması zorunludur (Veli Özdemir, § 23).

40. Mahkeme, bozma kararı sonrasında taşınmazın eğiminin % 15'den büyük olduğunun saptandığı, bu nedenle İstanbul İmar Yönetmeliği'nin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının dördüncü bendine göre civarın karakterine göre kot verilmesi gerektiği halde 6.07 maddesinin (a) fıkrasının ikinci bendine göre kot verildiği, bu şekilde kot verilmesinin zemin katın bodrum kat seviyesine inmesi anlamına geleceği, imar planındaki yoğunluk ve yüksekliğin değiştirilemeyeceği, bu nizamın ruhsat ve tadilat ruhsatlarıyla bozulmasının şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olduğu gerekçesiyle idari işlemin iptaline karar vermiştir.

41. Başvurucunun taşınmazı, bulunduğu bölgenin eğim durumu ve civar yapısı itibarıyla, Danıştay ve derece mahkemesi tarafından Yönetmeliğin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının

dördüncü bendi kapsamında değerlendirilmesine rağmen Belediye tarafından Yönetmeliğin 6.07 maddesinin (a) fıkrasının ikinci bendi uyarınca kot verildiği göz önüne alındığında, kot verme işleminde idarenin takdir yetkisine müdahalenin olmadığı, Mahkemeler tarafından hukuka uygunluk denetimi yapıldığı anlaşılmaktadır.

42. Başvurucu yerindelik denetimi yapıldığı iddiasını sadece İdarenin hukuka uygun görerek verdiği ruhsat verme işleminin Mahkemece iptal edilmesine bağlamakta, bu iddiasını kanıtlayacak argümanları somut olayla ilişki kurarak temellendirmemektedir. Ayrıca başvurucu emekli olan yüksek mahkeme başkanının eşinin de taraf olmasının süreci etkilediğini iddia etse de bu iddiasını, bahsettiği kişilerin kimlikleri ve davanın ne şekilde etkilendiği hakkında bilgi ve belge sunmadan soyut olarak ileri sürmektedir.

43. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvuruculaın, ihlal edildiğini iddia ettikleri Anayasa hükmü ile somut başvuruya konu olaylar arasında ilişki kurarak açıklamalarda bulunmaları ve iddialarını delillendirerek kanıtlamaları gerekmektedir. Somut başvuruda başvurucunun, yukarıda sayılan koşulları yerine getirmediği ve iddialarını temellendiremediği anlaşılmaktadır.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının kanıtlanamamış olması nedeniyle, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

45. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu şikâyet yönünden kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

46. Başvurucu 2005 yılında idari yargıda açılmış olan ve müdahil davalı olarak katıldığı davada yargılamanın makul sürede tamamlanmayarak Anayasa’nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

47. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme’nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa’nın 141. maddesinin de, Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve

Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

48. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

49. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. Başvuruya konu davanın, başvurucuya verilmiş yapı ruhsatının iptali istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, başvurucunun mülkiyet hakkına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebini konu alan somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

50. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olmakla beraber, bazı özel durumlarda girişimin niteliği göz önünde tutularak uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir. (Selahattin Akyıl, § 45).

51. Başvuru konusu davanın açılış tarihi 13/10/2005 olmakla beraber, başvurucunun vekili vasıtasıyla verdiği 18/1/2006 tarihli asli müdahale dilekçesi sonrasında, asli müdahil sıfatıyla yargılamada yer almaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, başvurucu açısından yapılacak makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, davanın açıldığı tarih değil, usule uygun olarak asli müdahale talebinde bulunulduğu tarihtir (İsmail Özkan, B. No: 2012/367, 17/9/2013, § 25).

52. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir (Güher Ergun ve Diğerleri, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucunun karar düzeltme talebi hakkında Danıştay Altıncı Dairesinin E.2011/3194, K.2012/6991 sayılı kararı verdiği 29/11/2012 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

53. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, idari yargıda açılan ve yapı ruhsatının iptalini konu alan davanın anılan Dairenin bozma kararı sonrasında Mahkemenin 2010/358 esasına kaydedildiği, Mahkemece 30/4/2010 tarihinde verilen iptal kararının Daire tarafından 10/11/2010 tarihinde onandığı ve aynı Dairenin 29/11/2012 tarihli, karar düzeltme talebini reddeden kararıyla kesinleştiği, davanın iki davacı, bir davalı ile bir müdahil davalı olmak üzere dört tarafının olduğu anlaşılmaktadır.

54. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari

yargı makamları nezdinde sürdüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 15).

55. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM tarafından verilen birçok ihlal kararında yer verilmiş olup, özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir (Selahattin Akyıl, § 54-60).

56. Başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu yedi yıla yaklaşan yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

58. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması ve diğer şikâyetleri nedeniyle maddi ve manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

59. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

60. Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin yedi yıla yaklaşan yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından ve başvurucunun makul süre şikâyeti dışındaki şikâyetleri hakkında kabul edilemezlik kararı verildiğinden başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

62. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun,

1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile adil yargılanma hakkına yönelik diğer ihlal iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikâyetin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ SUAT ERTOSUN (6)

B. No: 2013/1542 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1542

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ SUAT ERTOSUN BAŞVURUSU (6)

(Başvuru Numarası: 2013/1542)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Derya ATAKUL

Başvurucu : Ali Suat ERTOSUN

Vekili : Av. Rabiya BALKANLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ulusal ölçekte yayın yapan Zaman Gazetesinde yayımlanan bir köşe yazısında kullanılan ifadelerin başvurucunun kişilik haklarını zedelediği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 14/2/2013 tarihinde Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 28/10/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 6/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 4/2/2014 tarihli görüş yazısı başvurucuya tebliğ edilmiş ve başvurucu süresi içinde, Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyanlarını sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, adli yargıda hâkimlik, adalet müfettişliği, başmüfettişliği, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyeliği yapmıştır. Başvurucu halen Yargıtay üyesi olarak görev yapmaktadır.

8. Ulusal düzeyde yayın yapan Zaman Gazetesinin 25/7/2009 tarihli nüshasında Mehmet Kamış imzası ile “HSYK, KCK’nın bitmesini niye istemez?” başlıklı bir köşe yazısı yayımlanmıştır. Yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

"...

HSYK'nın, herkesin gözünün içine baka baka özel yetkili savcı ve hakimleri görevden almak, yerlerine yenilerini atamak istemesindeki ısrarı dikkat çekerken, Diyarbakır'daki KCK operasyonu da müdahalenin merkezinde yer alıyor. HSYK'daki bazı üyelerin PKK ile ilgili bu soruşturmayı yürüten savcıyı değiştirmek istemesi hayli ilginç. Bildiğiniz gibi KCK, PKK'nın şehir yapılanması olarak adlandırılıyor. Türkiye'yi saran bir ahtapot ile mücadele eden savcıların, herkesin gözleri önünde, insanı dehşete düşüren bir aymazlıkla görevden uzaklaştırılmak istenmesi, bıçağın kemiğe dayanması olarak algılanabilir. Çevreden gelen tepkilere rağmen bazı HSYK üyelerinin taleplerinde ısrar etmesini insafla izah etmek mümkün değil. Hele de KCK savcısının alınmak istenmesinin izah edilir hiçbir tarafı yok. Bu durum, "Savcı biraz daha eşelese altından hiç hoş olmayan gerçekler mi ortaya çıkacak?" sorusunu akıllara getiriyor.

Bugün derin devletin var olmak için öne süreceği tek bir sebep kaldı. O da PKK. Terör örgütünün ya da başka bir deyişle etnik terörün varlığı, derin yapıların ayakta kalabilmesi için hayati önem taşıyor. Çünkü dindarları terörize edemediler. Türkiye'deki dindar kesimler şiddeti tasvip eden hiçbir düşünceyi yanlarına yaklaştırmadı. Aleviler de terörist olmadı. Yıllarca körükledikleri Alevi-Sünni kavgasının bugün herkes farkında ve bu oyuna gelmemeye azami özen gösteriyor. Devlet içinde bazı gruplarla irtibatlı olarak varlıklarını sürdürmek isteyen sol terör yapılanmaları da birer ikişer çökertildi. Türkiye'yi karıştırıp terör ile siyaseti tanzim etme çabaları eskisi kadar kolay değil. Bugün sadece PKK kaldı, bu konuda kendilerine yardım edecek örgüt. Onlar için örgütün yanında Kürt meselesinin de çözülmemesi lazım. "Ermeni meselesinin ortadan kalkması, Kıbrıs'ta çözüme yönelik adım atılması, Yunanistan ile barış havasının esmesi, Suriye ile iyi ilişkiler içinde olmamız ne kadar tehlikeliyse, Kürt meselesinin de çözülmesi o denli tehlikeli." diyorlar. Derin devletin, bütün bu meselelerin çözümü konusunda atılan her adımdan bir hayli rahatsız olduğunu söylemek mümkün.

Türkiye'nin kadim sorunları birer ikişer çözülürken elde sadece PKK ve etnik terör kaldı. Bu nedenle devletin Kürt meselesi konusunda atacağı her adım öncesinde olduğu gibi yeni süreçte de PKK'nın toplumun sinir uçlarına yönelik bir eylem yapması muhtemel. Dünkü Taraf gazetesinin manşetine bakılırsa hükümet dağdakileri indirebilmek için birtakım planlar üzerinde çalışıyor. Bu çabalar bakalım derin PKK içinde nasıl bir yansıma bulacak?

Başbakan'ın önceki konuşmalarında, "Ne zaman DTP ile görüşmek istesem bir yerlerde bombalar patlamaya başlıyor." dediği gibi sinir uçlarımıza değen bombalar patlamaya başlayacak mı, hep birlikte göreceğiz. Bir tarafta derin PKK, derin devlet ilişkisi bu kadar gün yüzüne çıkmışken, bir taraftan KCK'ya yönelik operasyonlar yapan ve PKK'nın şehir yapılanmasını ortaya çıkartmak isteyen bir savcı görevinden alınmak isteniyor. Siz olsanız bu konuyu çok iyi niyetli olarak yorumlar mısınız? Bazı çevreleri bu kadar rahatsız ettiğine göre bu operasyonlardan sonra KCK'nın arkasından kimler çıkacak, doğrusu çok merak ediyorum."

9. Başvurucu, söz konusu yazı nedeniyle kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu ileri sürerek, 26/7/2010 tarihinde, Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde ilgililer aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

10. Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi, 7/12/2010 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesi şöyledir:

“...Dava konusu haber incelendiğinde davacının adının haberin hiçbir yerinde anılmadığı, ancak gerek mahkememizde davacı tarafından davalı aleyhine açılan 2010/343 ve 2010/351 Esas sayılı dava dosyalarındaki delillerden gerekse değişik görsel ve yazılı basın organlarının haberlerinden davacının kastedildiği bu suretle matufiyet unsurunun oluştuğu ve haberde davacının kastedildiğinin kabulü gerekmiştir.

…

Yazı incelendiğinde davacı tarafından HSYK görüşmeleri sırasında sunulduğu iddia edilen kararnamenin eleştirildiği, kararnamede Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan taslakta bir takım hâkim ve savcıların görev yerlerinin değiştirilmesi isteminin geniş biçimde ve değişik yorumlar katılarak eleştirildiği görülmektedir. Keza HSYK toplantıları sırasında kararname krizi yaşandığı gerek basın yayın organları gerekse basına HSYK Başkanı olan Adalet Bakanı'nın bizzat verdiği beyanlardan anlaşılmaktadır. Yani kararname krizinin yaşandığı bir gerçektir.

Bu olgular doğrultusunda yukarıda yazılı bulunan dava konusu haberin normal bir vatandaş için yapıldığı takdirde tazminat sorumluluğunu gerektirebilecek nitelikte olduğu anlaşılmakla beraber Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin de uygulamalarında belirtildiği üzere bu tür eleştirilerde eleştirilenin konumunun da nazara alınması gerektiği, davacı ise HSYK Üyesi ve Yargıtay üyesi sıfatlarını taşıyan yüksek yargıç olup kritik görevlerde bulunan önemli bir kişi olması nedeniyle dava konusu haberde yapılan yayınların davacıyı sert nitelikte de olsa eleştirdiğinin kabulü gerektiği(nin) anlaşıldığı ve kabul edildiğinden davanın reddine karar vermek gerekmiştir.”

11. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 9/4/2012 tarihli ilâmıyla onanmıştır.

12. Başvurucunun karar düzeltme talebi, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 13/12/2012 tarihli ilâmıyla reddedilmiştir.

13. Anılan karar, 16/1/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş ve başvurucu 14/2/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 14/2/2013 tarihli ve 2013/1542 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu,

i. Davaya konu yazıda kendisinin, görevini kötüye kullanan, yasa dışı işler yapan, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ve onun şehir yapılanması olan KCK’yi (Kürdistan Topluluklar Birliği) koruyan, özel yetkili hâkim ve savcılar ile KCK yapılanmasıyla ilgili soruşturma yürüten Cumhuriyet savcılarının görevden alınması için çaba harcayan, taraflı, derin ve kirli ilişkiler içerisinde bulunan bir kişi olarak gösterildiğini,

ii. Yazıda ismi kullanılmamış olsa bile olayların gerçekleştiği tarihlerde gerek diğer basın organlarında gerek Zaman Gazetesinde yayımlanan haber ve yazılar bir bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu köşe yazısında bahsedilen kişinin kendisi olduğunun açık olduğunu,

iii. Bahsi geçen yazıda, ifade özgürlüğünün ve eleştiri yapma hakkının sınırlarının aşıldığını, kullanılan ifadelerin şeref ve haysiyetine saldırı niteliğinde olduğunu, derece mahkemelerinin davalının haber ve yorum yapma özgürlüğü ile kendisinin itibarının korunması arasındaki dengeyi sağlayamadığını,

iv. Açmış olduğu davanın hakkaniyete aykırı olarak reddedildiğini, ret kararının temyizi üzerine Yargıtayca verilen onama ve karar düzeltme ilâmlarının gerekçeden yoksun olduğunu,

ileri sürmüş, Anayasa’nın 17., 25., 26., 28., 36., 40., 90. ve 141. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi veya 20.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

17. Başvurucu tahkir içeren sözler nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının, derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin kendisini korumaması nedeniyle ihlal edildiğini belirterek, Anayasa’nın 17., 25., 26., 28., 36., 40., 90. ve 141. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvurucunun şikâyet ettiği koşullar ve şikâyetlerini dile getirme biçimi dikkate alınarak bu şikâyetlerin Anayasa’nın 17. maddesi bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

18. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları hatırlatılmıştır. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, başvuru dilekçesindeki görüşlerini tekrar etmiştir.

19. Başvuru konusu olaya benzer olaylarda uygulanacak ilkeler ilk olarak İlhan Cihaner kararında (İlhan Cihaner, B.No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 42-74) ortaya konulmuştur. Daha sonra aynı ilkeler Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından benimsenmiş (bkz. Kadir Sağdıç, B.No: 2013/6617, 8/4/2015 [GK], §§ 35-66; Nihat Özdemir, B.No: 2013/1997,

8/4/2015 [GK], §§ 29-61) ve Bölümler önlerine gelen şikayetlerde sözü geçen ilkeleri uygulamışlardır (Ali Suat Ertosun, B.No: 2013/1047, 15/4/2015, §§ 21-52; Ali Suat Ertosun (2), B.No: 2013/1640, 15/4/2015, §§ 19-50).

20. Başvuruya konu sözler ve iddialar (bkz. § 8) nedeniyle başvurucunun kişisel itibarının korunması hakkına müdahale edildiği kabul edilmelidir. Bu sebeple mevcut davada başvurucunun, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan kişisel itibarın korunmasını isteme hakkı ile ulusal günlük gazetenin ve şikâyet konusu köşe yazısının yazarı gazetecinin Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında bir denge kurulması gerekmektedir.

21. Bireyin kişisel şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır. Devletin, bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek şeklinde negatif yükümlülüğü ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemek şeklinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (Abdullah Doğtaş, B.No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Şeref ve itibarı etkileyen sözlü saldırılar veya basın ve yayın yolu ile yapılan yayınlara karşı bireyin korunmaması halinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (Kadir Sağdıç, 36; İlhan Cihaner, § 42). Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının olaya uygulanabilmesi için kişinin itibarına yapılan saldırının kişinin itibarına saygı gösterilmesini isteme hakkından başvurucunun kişisel olarak yararlanmasına zarar verecek şekilde yapılmış olup olmadığını olayın şartlarına göre değerlendirir (bkz. Kadir Sağdıç, § 39; İlhan Cihaner, § 45).

22. Öte yandan ifade özgürlüğü, demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası saklı tutulmak üzere, ifade özgürlüğünün sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız ya da ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil, incitici, şoke edici ya da rahatsız edici bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu yinelenmelidir. İfade özgürlüğü, yokluğu halinde "demokratik bir toplum"dan söz edilemeyen çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir ve bazı istisnalara tabi ise de, bu istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerekir (bkz. Abdullah Öcalan, B.No: 2013/409, 25/6/2014 [GK], § 95; Kadir Sağdıç, § 48; İlhan Cihaner, § 55; Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49).

23. Mevcut olaydaki gibi başvurularda başvurunun sonucu, prensip olarak başvurunun, ihtilaflı yazı ve sözlerin sahibi tarafından Anayasa'nın 26. maddesine dayanılarak yapılmış olması ile bu yazıya veya sözlere konu olan kişi tarafından Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak yapılmış olmasına göre değişmez. Aksi halde Anayasa'nın anılan maddelerinde korunan hakların dengelenmesinde, benzeri olaylarda çelişkili sonuçlar ortaya çıkabilir. Yargı mercilerinin bu iki maddede düzenlenen haklar arasında Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan kriterlere uygun şekilde bir denge kurmaları gerekir.

24. Basın özgürlüğü ile itibarın korunması hakkı arasında bir denge kurulmasıyla ilgili olarak mevcut olaya uygulanabilecek olan kriterler şu şekilde sayılabilir: Genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlanıp sağlanmadığı, hedef alınan kişinin konumu (siyasetçi, kamu görevlisi veya sıradan birey olup olmaması ve ünlülük derecesi gibi), haber, köşe yazısı veya makalenin konusu, ilgili kişinin önceki davranışları, yayımın içeriği, şekli ve sonuçları ile haber, köşe yazısı veya makalenin yayımlanma şartları (bkz. İlhan Cihaner, §§ 66-73; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; Nihat Özdemir, §§ 54-61; Ali Suat Ertosun, §§ 44-52; Ali Suat Ertosun (2),

§§ 42-50).

25. Somut davanın kendine has koşullarında mahkemelerin başvurucuyu eleştiri sınırını aşan bir müdahaleden korumakta yetersiz kalıp kalmadıkları incelenmelidir. Bu bağlamda somut başvuruda taraflar arasındaki ihtilaf, büyük ölçüde, dava konusu yazının maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilmesi ile ilgilidir. Bu noktada, maddi olgular ile değer yargısı arasında dikkatli bir ayrıma gidilmelidir. Maddi olgular ispatlanabilse de, değer yargılarının doğruluğunu ispatlamanın mümkün olmadığı hatırda tutulmalıdır (bkz. Kadir Sağdıç, § 57; İlhan Cihaner, § 64; bkz. Lingens/Avusturya, B. No: 9815/82, 8/7/1986, § 46). Yine de yeterli bir olgusal temele sahip olması beklenmekle birlikte yargılamaya konu bir yazının bir bütün olarak ele alındığında kamu yararını ilgilendirmesi, değer yargısı kavramının geniş yorumlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bir suç isnadının sağlam bir nedene dayandığının ortaya konulmasında aranan kesinlik derecesinin, kamu yararı ile ilgili bir konuda, gazetecilerin değer yargısı içeren ifadeleri bakımından da aranmasını beklemek basın özgürlüğünün amacı ile bağdaşmaz (aynı yönde bkz. Scharsach ve News Verlagsgesellschaft GmbH/Avusturya, B. No: 39394/98, 13/2/2004, §§ 39-43).

26. Başvurucu, her ne kadar bahsi geçen yazıda ismi verilmemiş ise de yazının yayımlandığı dönem yaşanan olaylar dikkate alındığında kendisinin hedef alındığını, PKK ve onun şehir yapılanması olan KCK'yi koruyan, özel yetkili hâkim ve savcılar ile KCK yapılanmasıyla ilgili soruşturma yürüten Cumhuriyet savcılarının görevden alınması için çaba harcayan bir kişi olarak gösterildiğini iddia etmektedir. Buna karşın İlk Derece Mahkemesi, söz konusu yazının basın özgürlüğünün sınırlarını aşmayan eleştirel nitelikte bir yazı olduğunu kabul etmiştir.

27. Başvurucunun, davalının sözlerinin şahsiyet haklarına yönelik bir saldırı olduğu yönündeki değerlendirmelerine karşı davalı, söz konusu yazının bütünü değerlendirildiğinde kişilik haklarına saldırı niteliğinde ifadelerin bulunmadığının anlaşılacağını, yapılan eleştirinin kamuoyunun ilgisine matuf olduğunu ve basın özgürlüğü kapsamında kaldığını ileri sürmüştür. İlk Derece Mahkemesi, dava konusu yazıda başvurucunun isminin anılmadığını, bununla birlikte gerek başvurucu tarafından davalı aleyhine açılan benzer dava dosyalarındaki deliller gerek çeşitli yayın organlarının haberleri incelendiğinde, başvurucunun kastedildiğinin anlaşıldığını ifade etmiştir. Mahkemeye göre, dava konusu yazıda, başvurucu tarafından HSYK görüşmeleri sırasında sunulduğu iddia edilen kararname eleştirilmiştir. İlk Derece Mahkemesi, başvurucunun, olayların gerçekleştiği tarihlerde HSYK üyesi olduğunu, HSYK toplantıları sırasında hâkimler ve savcıların atanmalarına ilişkin kararnamenin hazırlanması hususunda üyeler arasında bir kriz yaşandığını, söz konusu krizin HSYK Başkanı'nın açıklamaları ile basın ve yayın organlarında yer aldığını tespit etmiştir. İlk Derece Mahkemesi bu olgular doğrultusunda, bahsi geçen yazının sıradan bir vatandaş hakkında yapıldığı takdirde tazminat sorumluluğunu gerektirebilecek nitelikte olduğunu, bununla birlikte bu tür eleştirel yazılarda eleştirilenin konumunun da nazara alınması gerektiğini, başvurucunun ise HSYK üyesi ve Yargıtay üyesi sıfatlarını taşıyan yüksek yargıç olup kritik görevlerde bulunan önemli bir kişi olması nedeniyle açıklanan düşüncelerin eleştiri sınırlarında kaldığını belirterek, başvurucunun kişisel haklarına herhangi bir saldırı olmadığını kabul etmiştir.

28. Başvurucu ayrıca, başvuru konusu yazıda kendisinin, görevini kötüye kullanan, yasa dışı işler yapan, PKK ve onun şehir yapılanması olan KCK'yi koruyan, özel yetkili hâkim ve savcılar ile KCK yapılanmasıyla ilgili soruşturma yürüten Cumhuriyet savcılarının görevden

alınması için çaba harcayan, taraflı, derin ve kirli ilişkiler içerisinde bulunan bir kişi olarak tanımlandığını ve böylece kendisine hakaret edildiğini ileri sürmüştür. İlk Derece Mahkemesi, davalının kullandığı şikâyet konusu sözlerin, davacı tarafın kişisel haklarına herhangi bir saldırı oluşturmadığını kabul ederek davayı reddetmiştir. Somut davada İlk Derece Mahkemesi, davalının kullandığı sert sözlere onun verdiği anlamın ötesinde anlam yüklemeyi reddetmiştir.

29. Başvurucu, davalı tarafından kaleme alınan köşe yazısında şahsiyet haklarına yönelik bir saldırı olduğunu ileri sürmektedir. Buna karşılık davalı, yazıda yer verilen bilgilerin güncel ve kamuoyunun ilgisine matuf olduğunu ve hukuka aykırı bir yönünün bulunmadığını iddia etmiştir. İlk Derece Mahkemesi de başvurucunun talebini, söz konusu yazının bir bütün olarak görünür gerçeğe uygun olduğu ve özle biçim arasındaki dengenin bozulmadığı yönünde değerlendirme yaparak reddetmiştir.

30. İlk olarak, davalının, başvuruya konu gazete yazısında dile getirdiği düşüncelerin olgular temelinde gelişen bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı ve içeriğinin kamunun merakını giderme isteğinin ötesine geçip geçmediği sorularına cevap verilmelidir. Bu bağlamda, bir haber, köşe yazısı veya makalenin kamuyu bilgilendirme değeri ne kadar yüksek ise kişinin söz konusu haber, köşe yazısı veya makalenin yayımlanmasına o kadar çok katlanması gerekir. Aksine, yazının bilgilendirme değeri ne kadar düşükse kişinin korunan çıkarına da o kadar çok üstünlük tanınması gerekir (İlhan Cihaner, § 74). Basının genel yarar nitelikli bütün sorunlarla ilgili olarak bilgi ve fikir yayma fonksiyonuna, kamunun bu bilgi ve fikirleri alma hakkının eklendiği hatırlanmalıdır.

31. Şikâyet konusu köşe yazısının yayımlandığı dönem, ülkede sivil hükümete karşı darbe hazırlığı yapıldığına ilişkin iddialar üzerine başlatılan ve “Ergenekon soruşturmaları” adı verilen bir dizi soruşturmanın devam ettiği ve özel yetkili hâkim ve savcıları da etkileyecek bir kararname hazırlığının yapıldığı bir dönemdir. Köşe yazısının yayımlandığı tarihte basın ve yayın organlarında, HSYK toplantıları sırasında hâkimler ve savcıların atanmalarına ilişkin kararnamenin hazırlanması hususunda üyeler arasında bir kriz yaşandığı, bazı HSYK üyelerinin, Ergenekon ve KCK davaları olarak nitelendirilen davalara bakmakta olan hâkim ve savcıların görevden alınmalarına ilişkin talepleri olduğu yönünde pek çok haber yayınlanmıştır.

32. Başvuruya konu köşe yazısının yayımlandığı dönemde başvurucu ile ilgili olarak bir süre basın ve yayın organlarında haber yapılmış ve yazılar yazılmıştır. Nitekim başvurucunun bireysel başvuru dosyasına eklediği gazete kupürleri de bunu doğrulamaktadır. Başvurucu uzun bir süre Adalet Bakanlığında genel müdürlük, Yargıtay üyeliği ve HSYK üyeliği yapmıştır. Başvuruya konu yazıda, HSYK’daki bazı üyelerin, özel yetkili hâkim ve savcıların görevden alınmasına yönelik müdahalelerinin olduğu, bu müdahalelerin merkezinde KCK operasyonlarının yer aldığı, zira Türkiye'nin kadim sorunlarının çözülmeye başladığı bir dönemde derin devletin varlığını sürdürebilmesinin etnik terörün devam etmesine bağlı olduğu belirtilmekte ve etnik teröre ilişkin çözüm sürecinden bazı çevrelerin rahatsız olduğu ifade edilmektedir. Şikâyet konusu yazıda dile getirilen iddialar ile köşe yazısının yayımlandığı dönemdeki olaylar ve başvurucunun beyanları birlikte değerlendirildiğinde söz konusu yazıda sarf edilen sözlerin ve iddiaların bir ölçüde, genel yarar nitelikli bir tartışmaya katkı sundukları kabul edilebilir.

33. Adalet sisteminin düzgün işlemesi için görev yapan kamu görevlileri olan hâkim ve savcılarla yüksek mahkeme üyeleri de diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip

olmalıdırlar (benzer bir karar için bkz. Saday/Türkiye, B. No: 32458/96, 30/3/2006, § 33). Bu sebeple adalet sisteminde görev alan hâkimler ve savcılarla birlikte diğer yargı çalışanlarını asılsız suçlamalardan korumak devletin görevlerindendir. Demokratik bir toplumda, bireylere, yargı sistemi ve ona dâhil olan kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı tanınmış olmakla birlikte bu eleştirilerin kişilerin şeref ve itibarlarının korunmasını isteme haklarını ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. İlhan Cihaner, § 85).

34. Buna karşılık başvurucu, şikâyet konusu yazıda, sözü edilen özel yetkili hâkim ve savcılar ile KCK yapılanmasıyla ilgili soruşturma yürüten Cumhuriyet savcılarının görevden alınmasına ilişkin iddiaların dile getirildiği dönemde HSYK üyesidir ve HSYK'ya Yargıtay üyelerince seçilmiştir. Ayrıca HSYK'nın yönetsel bir kurul olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Başvurucunun, olayların geçtiği zaman diliminde ve halen Türkiye kamuoyunda tanınan bir yüksek bürokrat olduğu ve tanınmışlık derecesi dikkate alındığında, onun az bilinen bir kişi olduğu iddia edilemez. Dolayısıyla başvurucu, Türk yargı sistemi için önemli olan ve köşe yazısının yayımlandığı sırada bulunduğu HSYK üyeliği görevi nedeniyle eleştirilere sıradan kişilere göre daha fazla katlanmalıdır.

35. Diğer yandan, söz konusu köşe yazısı nedeniyle başvurucunun kişisel kariyerinin ve mesleğinin önemli ölçüde etkilenmediği göz önünde tutulmalıdır. Nitekim köşe yazısının yayımlandığı dönemde başvurucunun HSYK üyeliği devam etmiştir ve başvurucu halen Yargıtay üyesi olarak kariyerine devam etmektedir.

36. Son olarak başvuruya konu köşe yazısında abartıya kaçılmadığı da söylenemez. Ne var ki basın özgürlüğünün kapsamının, demokrasi ile yakın ilişkisinin doğal sonucu olarak, bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiği kabul edilmelidir (Kadir Sağdıç, § 76; Radio France ve Diğerleri/Fransa, B. No: 53984/00, 30/3/2004, § 37).

37. Anayasa Mahkemesi veya derece mahkemeleri, gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiğini ve gazetecilerin haber verme tekniğini belirleyemezler. Zira bir düşüncenin en iyi hangi üslup ve biçimle aktarılacağına bizzat düşünceyi dile getirenler karar verebilir. Bu bağlamda Anayasa'nın 26. maddesinin, sadece ifade edilen haber ve fikirlerin içeriğini değil, fakat aynı zamanda bunların nakledilme biçimlerini de koruduğu hatırda tutulmalıdır (bkz. Ali Suat Ertosun, § 66; Oberschlick/Avusturya, B. No: 11662/85, 23/5/1991, § 57).

38. Somut olayda İlk Derece Mahkemesi, davalının basın özgürlüğü ve bu bağlamda ifade özgürlüğü ile başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakları arasında bir denge kurma işlemi yapmıştır. İlk Derece Mahkemesi, değer yargılarına dayanan söz konusu yazının genel çıkarı ilgilendiren bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı sorusuna özel bir önem vermiş, ayrıca haberin yapıldığı şartlar üzerine de eğilmiştir. Mahkeme, davaya konu yazıda geçen olayların gerçekliği meselesine değinmiş, başvurucunun, olayların gerçekleştiği tarihlerde HSYK üyesi olduğunu, HSYK toplantıları sırasında hâkimler ve savcıların atanmalarına ilişkin kararnamenin hazırlanması hususunda üyeler arasında bir krizin yaşandığına ilişkin HSYK Başkanı'nın açıklamalarının basın ve yayın organlarında yer aldığını belirterek, dava konusu yazının yeterli bir olgusal temele sahip olduğunu ortaya koymuş ve yayının yapıldığı tarihte meydana gelen olaylarla yayının içeriği arasındaki öz-biçim ilişkisinin bozulmadığı, başvuruya konu köşe yazısında geçen olayların "gerçekliğe uygun" olduğu yönünde değerlendirme yapmıştır.

39. Bu şartlarda, yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargı mercilerinin farklı çıkarları

dengelerken sahip oldukları takdir payları da dikkate alındığında, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan pozitif yükümlülüklere uyulduğu, Derece Mahkemelerince tarafların haklarının değerlendirilmesinde açık bir dengesizlik saptanmadığı ve bu kapsamda bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

YOSİF LİNDİRİDİ VE MANOL LİNDİRİDİ

B. No: 2013/2058 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2058

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YOSİF LİNDİRİDİ VE MANOL LİNDİRİDİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2058)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Selami ER

Başvurucular : Yosif LİNDİRİDİ

Manol LİNDİRİDİ

Vekili : Av. Berrin TEZGEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 1968 yılında yapılan kadastro çalışması ile 221 sayılı Kanun gereği Hazine adına tescil edilen ortak murislerine ait taşınmaz için 2007 yılında açtıkları tazminat davası reddedilen başvurucuların, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 5/3/2013 tarihinde İstanbul 2. İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 20/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/9/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının görüş yazısı, 17/11/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvurucu vekili Adalet Bakanlığının cevabına karşı beyanlarını yasal süresi içinde 1/12/2014 tarihinde ibraz etmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların ortak murislerinin (anneleri) 1/3 hissesine sahip bulunduğu İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Şişli Mahallesi 1795 yevmiye, 250 cilt, 2 sırada kayıtlı taşınmaz, 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'a dayanılarak 1968 yılında yapılan kadastro işlemi ile İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı adına kaydedilmiştir.

8. Başvuruculaların ortak murisi, 1968 yılında, İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı aleyhine müdahalenin men'i davası açmıştır.

9. İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesi 4/6/1970 tarihli ve E.1968/427, K.1970/379 sayılı kararıyla davayı kabul etmiştir.

10. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 25/12/1970 tarihli kararı ile ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

11. Bozma kararı sonrasında İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesi, 29/6/1971 tarihli ve E.1971/438 K.1971/538 sayılı kararıyla 221 sayılı Kanun şümulüne giren taşınmazın aynına ilişkin dava açma hakkı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

12. Temyiz edilen kararı inceleyen Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 15/11/1971 tarihli ve E.1971/9059, K.1971/7140 sayılı kararı ile ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

13. Başvuruculaların men-i müdahale davasına konu ettikleri taşınmazın da yer aldığı 16 adet taşınmaz bir araya getirilerek oluşturulan 315 pafta, 2086 ada, 1 parsel olarak tapuya kaydedilen taşınmaz için Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 26/7/1971 tarihinde kıymet takdir komisyonunca takdir edilen bedel İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına ödenerek söz konusu taşınmaz kamulaştırılmıştır.

14. Başvurucular, 5/10/2007 tarihinde İstanbul 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) murislerine ait taşınmaza hiçbir bedel ödenmeden kamulaştırmasız el atıldığı iddiasıyla tazminat davası açmışlardır.

15. Başvuruculaların iddialarına karşı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı dava konusu taşınmazın 1946, 1966, 1982 ve 2009 hava fotoğraflarında anıt olarak tespit edildiği, Hürriyet-i Ebediye anıtının yapımına 1909 yılında karar verildiği ve 1911 yılında yapıldığı, söz konusu taşınmazın mülkiyetinin 1956 yılından önce Belediyeye geçtiği, daha sonra bir kısmının Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından kamulaştırıldığı ve 221 sayılı Kanuna göre 2 yıllık dava açma süresinin fazlasıyla geçtiği belirtilmiştir.

16. Davanın devamı sırasında 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "tazminat" kelimesi Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli ve E.2004/25, K.2008/42 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

17. Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesi sonrasında başvurucular, 28/9/2009 tarihli dilekçeleriyle taleplerini 12.000.000 TL'ye ıslah ettiklerini ve taşınmazın bedeli yerine tazminat istediklerini bildirmişlerdir.

18. Mahkeme 26/5/2011 tarihli ve 2007/315, K.2011/218 sayılı kararıyla iki yıllık dava açma süresinin fazlasıyla geçirildiği ve davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

19. Başvuruculaların temyiz talebini inceleyen Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 5/6/2012 tarihli ve E.2012/1764, K.2012/11909 sayılı kararı ile ilk derece mahkemesi kararını aynı gerekçe ile onamıştır.

20. Karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 24/12/2012 tarihli ve E.2012/24289, K.2012/28015 sayılı kararıyla reddedilmiş ve karar aynı tarihte kesinleşmiştir.

21. Kesinleşen karar başvurucuya 6/2/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu, 5/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

23. 221 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"6830 sayılı İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller ilgili amme hükmi şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır."

24. 221 sayılı Kanun'un 3. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tapuda kayıtlı ise, kayıt sahipleri veya mirascıları ancak fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini istiyebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiili tahsis tarihinden itibaren on sene geçmemiş ise o tarihte zilyedlikle iktisap şartları tahakkuk eden zilyedleri veya mirasçıları birinci fıkra hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkule müdahalenin men'i (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 17/01/2008 tarihli ve E. 2004/25, K. 2008/42 sayılı Kararı ile.) * davası dinlenmez."

25. 221 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer."

26. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi şöyledir:

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaların 5/3/2013 tarihli ve 2013/2058 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

28. Başvurucular, 1968 yılında hiçbir bedel ödenmeden yapılan kadastro çalışması ile Hazine adına tescil edilen ortak murislerine ait taşınmaz için 2007 yılında açtıkları tazminat

davasının süre yönünden reddedildiğini, oysa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) orman alanlarının devletleştirilmesiyle ilgili Türkiye aleyhine yapılan başvurularda benzer durumlarda tazminat ödenmesi yönünde kararları bulunduğunu ve Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli ve E.2004/25, K.2008/42 sayılı kararı ile 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan tazminat kelimesini iptal ettiğini, açtıkları davanın bu iptal kararı dikkate alınmaksızın sonuçlandırıldığını, hakkın özünü ortadan kaldıran bu uygulamaların ve beş yıl süren yargılamanın Anayasa'nın 11., 13., 14., 35., 36., 40., ve 46. maddelerinde tanımlanan haklarını ihlal ettiğini ileri sürerek 15.000.000,00 TL maddi ve 500.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

29. Başvurucular, murislerinin sahibi olduğu taşınmazın 1968 yılında yapılan kadastro işlemi ile ellerinden çıktığını, 2007 yılında açtıkları bedel davasında Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli iptal kararı sonrasında talep konusunu tazminata çevirdiklerini, ancak Mahkemenin davayı süre yönünden reddettiğini ve davada makul sürenin aşıldığını belirterek Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 36., 40., 90. ve 125. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

30. Başvuruculaların şikâyetinin özü, 1966 yılında yapılan kadastro işlemi ile taşınmaz mülkiyetinin ellerinden alınması ve 2007 yılında açtıkları bedel davasında Mahkemenin hatalı yorumu ile davayı tazminata çevirme taleplerini dikkate almaması ve yanlış karar vermesi nedeniyle haklarının ihlal edildiği iddialarına dayandığından bu şikâyetler mülkiyet hakkı ve adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir. Başvuruculaların makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikâyetleri ise ayrıca incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucular, murislerinin sahibi olduğu taşınmazın 1968 yılında yapılan kadastro işlemi ile ellerinden çıktığını, 2007 yılında açtıkları bedel davasında Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli iptal kararı sonrasında talep konusunu tazminata çevirdiklerini, ancak Mahkemenin davayı süre yönünden reddettiğini belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

32. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

33. Anayasa ve 6216 sayılı Kanun'un anılan hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilecektir. Bu açık düzenlemeler karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir. Mahkemenin zaman bakımından yetkisine ilişkin bu düzenlemelerin kamu düzenine ilişkin olmaları nedeniyle, bireysel başvurunun tüm aşamalarında resen dikkate alınmaları gerekir (Ahmet Melih Acar, B. No: 2012/329, 12/2/2013, § 15).

34. Somut başvuruya konu olayda başvurucuların murisi, 1968 yılında yapılan kadastro işlemi sonrasında aynı yıl adına kayıtlı 1954 yılına ait tapu kaydına dayanarak müdahalenin men'i davası açmış, ancak dava söz konusu taşınmazın 221 sayılı Kanun şümulüne girdiği gerekçesiyle reddedilmiş ve Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 15/11/1971 tarihli onama kararı ile kesinleşmiştir. Başvurucular, murislerinin veya kendilerinin 221 sayılı Kanunun 3. maddesine göre 6830 sayılı İstimlâk Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlemi yapılmadan alınan taşınmazlar için öngörülen iki yıl içinde bedel davası açtıklarına dair bir belge sunmamışlardır.

35. Başvurucular, murislerine ait olduğunu iddia ettikleri taşınmazın bedeliyle ilgili olarak yapılan kadastro işleminden 41 yıl sonra 5/10/2007 tarihinde bedel davası açmışlar ve Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli ve E.2004/25, K.2008/42 sayılı kararı ile 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "tazminat" kelimesini iptal etmesinden sonra 28/9/2009 tarihli dilekçeleriyle bedel yerine tazminat talep ettiklerini Mahkemeye bildirmişlerdir. Başvuruculara karşı İdare dava konusu taşınmazın 1946, 1966, 1982 ve 2009 hava fotoğraflarında anıt olarak tespit edildiği, Hürriyet-i Ebediye anıtının yapımına 1909 yılında karar verildiği ve 1911 yılında yapıldığı, söz konusu taşınmazın mülkiyetinin 1956 yılından önce Belediyeye geçtiği, daha sonra bir kısmının Karayolları tarafından kamulaştırıldığı ve 221 sayılı Kanuna göre iki yıllık dava açma süresinin fazlasıyla geçtiği itirazlarında bulunmuştur.

36. Yapılan yargılama sonucunda Mahkeme, 26/5/2011 tarihli kararıyla 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinde yer alan iki yıllık dava açma süresinin fazlasıyla aşıldığı gerekçesiyle davayı reddetmiş ve temyiz talebini inceleyen Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 5/6/2012 tarihli onama ve 24/12/2012 tarihli karar düzeltme talebini ret kararı ile karar kesinleşmiştir

37. Başvuruculara murislerinin açtığı taşınmazın aynına ilişkin dava 1971 yılında kesinleşmiş olup, taşınmazın mülkiyeti, bahsedilen tarihte Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı 23/9/2012 tarihinden 41 yıl önce kesin olarak başvuruculara murisinin elinden çıkmıştır. Mahkeme kararı kesinleştikten sonra taşınmazın mülkiyeti artık başvuruculara murisinin hak alanından çıkmıştır. Taşınmazın bedel talebi için 221 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile getirilen süre ise bahsedilen Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlandığı 12/01/1961 tarihinden iki yıl sonra 12/1/1963 tarihinde son bulmuştur.

38. Anayasa ve AİHS'in ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir (Bkz., Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, §§ 36-37), Başvurucular, 2007 yılında açtıkları bedel davasında taşınmazın hukuki olarak malikleri olmayıp, 1971 yılında murislerinin kaybettiği taşınmazın mülkiyetini yeniden kazanmayı veya buna bağlı olarak tazminat almayı talep etmektedirler. Başvuruculara mülkiyet hakkına konu ettikleri taşınmazla hukuki ilişkileri Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı 23/9/2012 tarihinden 41 yıl önce kesildiğinden ve bu taşınmaza bağlı bedel talebi hakları da 12/1/1963 tarihinde son bulduğundan mülkiyet hakkına yönelik şikayet, Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin dışında kalmaktadır.

39. Nitekim benzer nitelikte 221 sayılı Kanun çerçevesinde el konulan gayrimenkullerle ilgili bir başvuruyu inceleyen AİHM, "… yani Türkiye Cumhuriyeti için 1 Nolu Ek Protokol'ün 1. maddesinin yürürlüğe girdiği 28 Ocak 1987 tarihinden önce, Hazine'ye devredilmesini dikkate alan AİHM, 1961 tarih ve 221 sayılı Kanun'a dayalı bir mülkiyet mahrumiyetinin koşullarını incelemek için zaman bakımından yetkisiz olduğu kanaatine varmaktadır."

demek suretiyle benzer bir olayda kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ekdal ve diğerleri/Türkiye, 6990/04, 25/1/2011, § 48).

40. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların bedel veya tazminat istemine dayanak yaptıkları taşınmazla hukuki ilişkilerinin bireysel başvuruların incelenmeye başlandığı tarih olarak belirlenen 23/9/2012 tarihinden önce 1971 yılındaki Mahkeme kararıyla kesildiği, bu kararın aynı yıl kesinleştiği ve taşınmaza bağlı bedel talebi haklarının da 12/1/1963 tarihinde son bulduğu anlaşıldığından, başvuruya konu mülkiyet hakkına yönelik şikâyetin, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

41. Başvurucular, murislerinin sahibi olduğu taşınmazın 1971 yılında mahkeme kararıyla ellerinden çıktığını, 2007 yılında açtıkları bedel davasının Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli ve E.2004/25, K.2008/42 sayılı kararı ile 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "tazminat" kelimesini iptal etmesinden sonra 28/9/2009 tarihli dilekçeleriyle bedel yerine tazminata çevrilmesini istediklerini, buna rağmen Mahkemenin 2 yıllık dava açma süresinin fazlasıyla aşıldığı gerekçesiyle davayı reddettiğini belirterek Anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

42. Başvuruculaların şikâyetinin özü mahkemenin dava süresiyle ilgili hatalı yorum yaptığı ve yanlış karar verdiği iddiasına dayandığından ve mülkiyet hakkıyla ilgili olarak zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiğinden bu şikâyet adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

43. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

44. Bir anayasal hakkın ihlali iddiası içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Mahkemenin yetkisi kapsamı dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır (B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 34).

45. İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

46. Hukukun genel ilkelerinden biri hukuk güvenliği prensibidir. Bu ilke, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmelerini, devletin de hukuki düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 18).

47. Belli bir hakkın mahkemede ileri sürülebilmesi ya da hak arama hürriyeti kapsamında bir davanın açılabilmesi için öngörülecek süreler hukuk güvenliği ilkesi gereği olup, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilemez. Anılan süreler, mahkemelerin zamanın geçmesi nedeniyle güvenilirliği kalmayan, eksik ya da ulaşılması zor kanıtlara dayanarak uzak geçmişte meydana gelmiş olaylar hakkında karar vermelerini istemekle oluşabilecek adaletsizliklerin önüne geçmek ve hukuk güvenliğini sağlamak gibi önemli ve meşru amaçlara hizmet ederler. Süre sınırlaması getiren bu müdahaleler, devletin takdir yetkisi içinde olup, ulaşılmak istenen meşru amaçla orantılı oldukça ve hakkın özünü zedelemedikçe Anayasa'da yer alan adil yargılanma hakkını ihlal etmiş sayılmazlar (Mardin Süryani Katolik Kilisesi Vakfı, B. No: 2013/757, 13/6/2013, § 27).

48. Başvuruculaların murisi adına 1956 yılına ait kaydı bulunan ve 1966 yılında yapılan kadastro tespitiyle mülkiyeti tartışmalı olan taşınmaza ilişkin mülkiyet sorunu, yapılan yargılama sonucunda 1971 yılında kesin olarak çözümlenmiştir. Başvurucular, taşınmazın aynıyla ilgili dava kesinleştikten 36 yıl sonra 2007 yılında bedel davası açmışlar ve Anayasa Mahkemesinin 17/1/2008 tarihli ve kararı ile 221 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "tazminat" kelimesini iptal etmesinden sonra 28/9/2009 tarihli dilekçeleriyle davada taleplerinin bedel yerine tazminata çevrilmesini Mahkemeden istemişlerdir. Mahkeme, 26/5/2011 tarihli kararıyla iki yıllık dava açma süresinin fazlasıyla aşıldığı ve davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Bu karar 24/12/2012 tarihinde derecattan geçerek kesinleşmiştir.

49. Başvurucular, murislerinin 1966 yılında yapılan kadastro işlemi sonrasında men'i müdahale davası açtığını belirtmekle birlikte bedel davasını 221 sayılı Kanunun 3. maddesinde öngörülen sürede açtıklarına dair bir belge sunmamışlar, somut başvuruya konu davayı ise bahsedilen kanuni sürenin çok üzerinde 41 yıl sonra 2007 yılında açmışlardır.

50. Somut davada İlk Derece Mahkemesince uyuşmazlığın çözümü için gerekli bilgi ve belgeler toplanarak inceleme yapılmış ve bilirkişi raporları alınmış, başvuruculara bahsettikleri iddia ve itirazlarını sunmak üzere imkân verilmiş ve başvurucular iddia ve itirazlarını Mahkemeye sunmuştur. İlk Derece Mahkemesi ve Yargıtay bu iddia ve itirazları değerlendirerek iki yıllık dava açma süresinin geçtiği gerekçesiyle davanın reddi yönünde karar vermiştir.

51. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi gereği hukukun uygulanması ve yorumlanması hâkimin resen gözeteceği bir husustur. Bu kapsamda hak düşürücü sürenin dava konusu uyuşmazlıkta uygulanması da hâkimin takdir yetkisi içinde olup (Mardin Süryani Katolik Kilisesi Vakfı, § 31), kanunun açık hükmü karşısında beklenmesi gereken bir sonuçtur. Derece mahkemelerinin kararlarında dava süresinin uygulanması konusunda bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz.

52. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik içermediği anlaşıldığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

53. Başvurucuların makul sürede yargılanma haklarına yönelik şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

54. Başvurucular, 2007 yılında murislerine ait taşınmazla ilgili olarak açılan hukuk davasının beş yılda kesinleşmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

55. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

56. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

57. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda, asliye hukuk mahkemesi nezdinde açılan bedel davasının söz konusu olduğu görülmekle, 6100 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur (Güher Ergun ve Diğerleri, § 49).

58. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup (Güher Ergun ve Diğerleri, § 50), somut başvuru açısından bu tarih 5/10/2007 tarihidir.

59. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. (Güher Ergun ve Diğerleri, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyeti açısından sürenin bitiş tarihinin, başvurucunun karar düzeltme talebi hakkında Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin E.2012/24289, K.2012/28015 sayılı kararı verdiği 24/12/2012 tarihi olduğu anlaşılmaktadır.

60. Davanın ikame edildiği tarih ile Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruların

incelenmesi hususundaki zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihin farklı olması halinde, dikkate alınacak süre, 23/9/2012 tarihinden sonra geçen süre değil, uyuşmazlığın başlangıç tarihinden itibaren geçen süredir (Güher Ergun ve Diğerleri, § 51).

61. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, yargılamanın konusunun bir adet taşınmaza ilişkin 221 sayılı Kanun'a dayalı bedel talebi olduğu, 5/10/2007 tarihinde açılan davanın yargılama sürecinde ilk derece mahkemesince verilen kararın temyiz edildiği, taraflarında iki davacı ve bir davalının yer aldığı davanın Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 24/12/2012 tarihli kararıyla beş yılın üzerinde bir sürede kesinleştiği anlaşılmaktadır.

62. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin asliye hukuk mahkemesi önünde sürdüğü görülmekle, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'a tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (§ 26).

63. 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından, özellikle yargılamada sürati temin etmeye hizmet eden özel usul hükümlerinin nazara alınmadığı göz önünde bulundurularak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiş olup (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 54-64), başvuruya konu davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu beş yılı aşan yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

64. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

65. Başvurucular, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle 500.000,00 TL manevi tazminata ve mülkiyet hakkının ihlal edilmesi nedeniyle 15.000.000,00 TL maddi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

66. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

67. Başvuruculların tarafı olduğu uyuşmazlığa ilişkin beş yılı aşan yargılama süresi nazara alındığında, yargılama faaliyetinin uzunluğu sebebiyle, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara müştereken takdiren net 3.350,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Başvurucular tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından ve

başvuruculaların mülkiyet hakkıyla ilgili şikâyetleri zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunduğundan başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

69. Başvurucular tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan 1.698,35 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvuruculaın,

1. Mülkiyet haklarının ihlali iddiasının "zaman bakımından yetkisizlik",

2. Hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlali iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma haklarının ihlali iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvuruculaın Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara müştereken net 3.350,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE,

D. Başvuruculaın tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucular tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN REMZİ POLGE

B. No: 2013/2166 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN REMZİ POLGE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2166)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Selami ER

Başvurucu : Hüseyin Remzi POLGE

Avukatı : Av. Hakan POLGE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 1948-1958 yılları arasında T.C. Emekli Sandığına bağlı olarak çalıştığı döneme ilişkin emekli ikramiyesini ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden almak için açtığı dava, emekli olduğu tarihteki katsayılar üzerinden hesaplama yapılmak üzere kabul edilen başvurucunun, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının (SGK) eski katsayılar üzerinden hesaplama yapması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 18/3/2013 tarihinde İstanbul Anadolu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 9/9/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/9/2014 tarihinde kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının görüş yazısı, 21/11/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu Adalet Bakanlığının cevabına karşı beyanlarını yasal süresi içinde 2/12/2014 tarihinde ibraz etmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 30/8/1948 tarihinde T.C. Emekli Sandığına tabi olarak Türk Silahlı Kuvvetlerinde astsubay olarak göreve başlamış, bu görevinden 31/5/1958 tarihinde istifa ederek başka bir sosyal güvenlik kurumuna (SSK) tabi olarak çalışmaya başlamış ve SSK'dan emekliye ayrılmıştır.

8. Anayasa Mahkemesi 5/2/2009 tarihli ve E.2005/40, K. 2009/17 sayılı kararı ile 2829 sayılı Kanun'un 12. maddesinde yer alan "Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve ..." ibaresini Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğundan bahisle iptal etmiştir.

9. Başvurucu 12/2/2011 tarihli dilekçesiyle SGK'dan, Emekli Sandığına tabi olarak çalıştığı dönemler için kendisine emekli ikramiyesi ödenmesini talep etmiş, SGK Başkanlığı başvurucunun talebini reddetmiştir.

10. Başvurucu Ankara 13. İdare Mahkemesinde (Mahkeme), reddedilen idari işlemin iptali ve bahse konu emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki memur maaş katsayısı üzerinden hesaplanarak kendisine ödenmesi istemiyle dava açmıştır.

11. Mahkeme, 11/6/2012 tarihli ve E.2011/842, K.2012/1649 sayılı kararıyla "...6270 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeye göre, son defa Emekli Sandığına tabi görevde bulunmakta iken emekliye ayrılma koşulu kaldırılmış ise de, Emekli Sandığına tabi görevden ayrılan herkese değil, eşitlik ilkesine uygun olarak sadece 1475 sayılı İş Kanunu'na göre kıdem tazminatına hak kazandıracak şekilde görevden ayrılanlara ikramiye ödenmesi imkanı getirilmiştir...1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde kıdem tazminatına hak kazandıracak şekilde iş sözleşmesinin sona erme halleri sıralanmış iken 08.09.1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanun'un 45. maddesi ile, kıdem tazminatına hak kazandıracak şekilde sona erme hallerine bir de ''...yaşlılık aylığı bağlanması için öngörülen sigortalılık süresini ve prim ödeme gün sayısını tamamlayarak kendi istekleri ile işten ayrılma nedeniyle fesih'' durumu eklenmiştir... Davacının Emekli Sandığına tabi görevinden 08.09.1999 tarihinden önce kendi isteğiyle(istifa ederek) ayrıldığı sabit ve ihtilafsız olduğundan, 6270 sayılı Kanun'un atıfta bulunduğu 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde değişiklik yapan 4447 sayılı Kanun'un 45. maddesinden yararlandırılmasına olanak bulunmadığı...'' gerekçeleriyle davayı reddetmiştir.

12. Söz konusu kararı itirazen inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. Kurulu ise 28/12/2012 tarihli; E.2012/9958, K.2012/13039 sayılı kararıyla; "...6270 sayılı Yasa ile getirilen bu değişikliğin ancak yürürlük tarihinden sonraki uyuşmazlıklara uygulanacağı anlaşıldığından, bakılmakta olan davanın 6270 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde yürürlükte bulunan yasal düzenlemeye göre çözümlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Belirtilen durum karşısında, 2829 sayılı Yasa'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının ve 5434 sayılı Yasa'nın 89. maddesinin 5997 sayılı Yasayla değişik hükmünün Anayasa Mahkemesi'nce verilen iptal kararlarından sonraki şekline göre, farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi hizmet süreleri birleştirilmek suretiyle 2829 sayılı Yasa'nın 8. maddesi uyarınca ilgili kurumca aylık bağlanan ancak son defa Emekli Sandığına tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim veya kesenek ödemek suretiyle geçen süreler için emekli ikramiyesi ödemesi yapılmayan kişilere, belirtilen hizmet süreleri ve emekli aylıklarının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar gözetilerek 5434 sayılı Yasanın ilgili hükümlerine göre emekli ikramiyesi ödenmesi…" gerektiği gerekçesiyle itirazın kabulüne, kararın bozulmasına ve dava konusu işlemin iptali ile emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak hesaplanacak emekli ikramiyesi tutarının ödenmesine hükmetmiştir.

13. Başvurucunun mahkeme kararının uygulanması için verdiği 6/3/2012 tarihli dilekçe SGK Başkanlığına 8/3/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu kendi konumunda bulunanlara çalıştıkları dönemlerde geçerli katsayılar üzerinden hesaplanarak yapılan ödemeler ve basında çıkan haberler nedeniyle SGK'ya başvurusunun sonuçsuz kalacağı düşüncesiyle 18/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 24/5/1983 tarihli ve 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun'un "Emekli ikramiyesi" başlıklı 12. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve kendilerine bu Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara, T.C. Emekli Sandığına tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim veya kesenek ödemek suretiyle geçen sürelerinin toplamı üzerinden, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre emekli ikramiyesi ödenir."

16. 16/6/2010 tarihli ve 5997 sayılı Bazı Kanunlarda ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 14. maddesiyle değiştirilen 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malûllük veya vazife malûllüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarların bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir. Son defa bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışmakta iken emekliye ayrılan ve kendilerine mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara ise, bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim veya kesenek ödemek suretiyle geçen hizmet sürelerinin toplamı üzerinden bu madde hükümlerine göre emekli ikramiyesi ödenir. Mülga 2829 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile üçüncü fıkrasının son cümlesinin bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz."

17. 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile anılan 89. madde aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir:

“Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir.

Birinci fıkra kapsamına girmemekle birlikte, bu Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmeti bulunanlardan mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla emekli ikramiyesi ödenir.

İkinci fıkra uyarınca ödenecek emekli ikramiyesi, bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına giren görevlerde geçen her tam fiili hizmet yılı ile sınırlı olarak bu görevlerden ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve aylığın başlangıç tarihindeki katsayılar dikkate alınarak ödenir. Mülga 2829 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile üçüncü fıkrasının son cümlesinin bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.”

18. 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Kanun’un 106. maddesi ile ilga 2829 sayılı Kanun’un 8. maddesi şöyledir:

“Birleştirilmiş hizmet süreleri toplamı üzerinden, ilgililere; son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan kurumca, hizmet sürelerinin eşit olması halinde ise eşit hizmet sürelerinden sonuncusunun tabi olduğu kurumca, kendi mevzuatına göre aylık bağlanır ve ödenir.

Ancak, malullük, ölüm, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa göre yaş haddinden re'sen emekli olma, süresi kanunla belirlenen vazifelere atanma veya seçilme ve bağlı oldukları kurumun kanunla değiştirilmesi hallerinde ilgililere hizmet sürelerinden sonuncusunun tabi olduğu kurumca, kendi mevzuatına göre aylık bağlanır.”

19. 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı Mülga İş Kanunu’nun yürürlükte bulunan 14. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Bu Kanuna tabi işçilerin hizmet akitlerinin:

1. İşveren tarafından bu Kanunun 17 nci maddesinin II numaralı bendinde gösterilen sebepler dışında,

2. İşçi tarafından bu Kanunun 16 ncı maddesi uyarınca,

3. Muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyle,

4. Bağlı bulundukları kanunla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik veya malullük aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla;

Feshedilmesi veya kadının evlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kendi arzusu ile sona erdirmesi veya işçinin ölümü sebebiyle son bulması hallerinde işçinin işe başladığı tarihten itibaren hizmet aktinin devamı süresince her geçen tam yıl için işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenir. Bir yıldan artan süreler için de aynı oran üzerinden ödeme yapılır.

…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 18/3/2013 tarihli ve 2013/2166 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, 1948-1958 yılları arasında T.C. Emekli Sandığına bağlı olarak çalıştığı dönemlere ilişkin ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden emekli ikramiyesini almak için açtığı davanın emekli olduğu tarihteki katsayılar üzerinden hesaplama yapılmak üzere kabul edildiğini, SGK’nın eski katsayılar üzerinden hesaplama yaptığını, bu durumun eşitlik ilkesine, çalışma ve sözleşme hürriyetine, ücrette adalet ilkesine, adil yargılanma hakkına, Anayasa’nın 125. maddesine ve AİHS’nin 13. maddesinde yer alan etkili başvuru hakkına aykırı olduğunu ileri sürerek 25.000 TL maddi ve 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

22. Başvurucu, ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden hesaplanarak emekli ikramiyesinin ödenmesi talebiyle açtığı davanın, emekli olduğu tarihteki katsayılar üzerinden hesaplanacak katsayılar dikkate alınarak kabul edilmesinin, Anayasa’nın 10., 36., 49., 55. ve 125. maddelerinde yer alan haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, somut dava ve buna bağlı olayların özelliklerine göre olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder

23. Bireysel başvuru incelemesinde, bir ihlal iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetki alanına girip girmediğinin tespitinde Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı esas alınmaktadır (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, § 18, 26/3/2013). Anayasa’nın 49. maddesinde yer alan çalışma hakkı ve ödevi, 55. maddesinde yer alan ücrette adaletin sağlanması ve 125. maddesinde yer alan idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödeme yükümlülüğü ilkeleri Sözleşme ile korunan haklardan olmadıklarından bu hak ve ilkeler yönünden inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

24. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, hak ettiği emekli ikramiyesinin güncel katsayılar yerine emekli olduğu tarihteki katsayılar üzerinden hesaplanması nedeniyle mağdur olduğuna ilişkin olup bu şikâyetler mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

25. Başvurucu, ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden hesaplanarak emekli ikramiyesinin ödenmesi talebiyle açtığı davanın, emekli olduğu tarihteki katsayılar üzerinden hesaplanacak katsayılar dikkate alınarak kabul edilmesi nedeniyle, maddi kaybının olduğunu ve haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bu durumda öncelikle başvurucunun başvuruya konu davada Anayasa ve AİHS’nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı kapsamında korunmaya değer bir menfaatinin bulunup bulunmadığının tartışılması gerekmektedir.

26. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

27. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Sözleşme'ye Ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

29. Anayasa'nın 35. maddesinde herkesin, mülkiyet hakkına sahip olduğu, bu hakkın ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği, mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir (Onurhan Solmaz, § 18).

30. Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, nelerin mülkiyet hakkına konu olabileceği hususunda, mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak "özerk bir yorum" esas alınmaktadır (bkz. Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010 § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129; Beyeler/İtalya [BD], B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 100; Iatridis/Yunanistan [BD], B. No: 31107/96, 25/3/1999, §54).

31. Anayasa ve Sözleşmenin ortak koruma alanındaki mülkiyet hakkı özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup, bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır.

32. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı, kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun Anayasa ve Sözleşme'yle korunan mülkiyet kavramı içerisinde değildir. Bu hususun istisnası

olarak belli durumlarda, bir "ekonomik değer" veya icrası mümkün bir "alacağı" elde etmeye yönelik "meşru bir beklenti", Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 36-37).

33. Meşru beklenti, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir iddianın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğa sahip nitelikteki bir beklentidir. Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece ulusal hukukta mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Bu konudaki AİHM kararları için bkz. Kopecky/Slovakya, B. No: 44912/98, 28/9/2004, § 52; Saghinadze/Gürcistan, B. No: 18768/05, § 103, 27/5/2010; SA Dangeville/Fransa, B. No: 36677/97, 16/4/2002, §§ 44-45).

34. Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup, bu tanıma mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37).

35. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 36-37; Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz., Pistorova/Çek Cumhuriyeti, B. No: 73578/01, 26/10/2004, § 38; Zhigalev/Rusy, B. No: 54891/00, 6/7/2006, § 131).

36. Anayasa'nın ve Sözleşmenin ortak koruma kapsamında yer alan mülkiyet hakkı, bireylere bir tür sosyal güvenlik ödemesi hakkını içermemekle beraber, yürürlükteki mevzuatta, önceden prim ödeme şartıyla veya şartsız olarak, sosyal yardım alma hakkı şeklinde bir ödeme yapılması öngörülmüş ise, yargısal içtihatlara paralel olarak, ilgili mevzuatın aradığı şartları yerine getiren bireyin mülkiyet hakkı kapsamına giren bir menfaatinin doğduğu kabul edilmelidir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Stec ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 65731/01 ve 65900/01, 12/4/2006, § 53-55; Andrejeva-Letonya [BD], B. No: 55707/00, 18/2/2009, § 77)

37. Somut başvuruya konu olayda Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. Kurulunun 28/12/2012 tarihli kararıyla, emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak hesaplanacak emekli ikramiyesi tutarının başvurucuya ödenmesine karar verildiğinden başvurucunun emekli ikramiyesine hak kazanması ihtilaf konusu değildir. Başvurunun konusu, başvurucunun hak ettiğini düşündüğü emekli ikramiyesinin dava tarihindeki güncel katsayılarla hesaplanarak ödenmesi talebidir.

38. Anayasa'nın ve Sözleşmenin ortak koruma kapsamında yer alan mülkiyet hakkının belirli bir miktar emekli ikramiyesini almaya ilişkin olarak bireylere bir güvence sağlamadığı açıktır. Bununla birlikte bu yöndeki bir talep, ödenmesi konusunda kanuni düzenleme ve içtihatlarda yeterli dayanağa sahip olması halinde, mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilerek güvencelerinden yararlandırılabilir. Bu aşamada değerlendirilmesi gereken husus, başvurucunun emekli ikramiyesinin dava tarihindeki katsayılarla ödenmesi gerektiği iddiasının, Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki güvence hükmüne uygulama alanı sağlayacak yeterlilikte meşru beklenti oluşturup oluşturmadığıdır.

39. 2829 sayılı Kanun'un 12. maddesinde yer alan "Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 5/2/2009 tarihli ve

E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararı ile Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. İlgili maddenin iptal edilen kısmı emekli ikramiyesine hak kazanmak için Emekli Sandığına tabi bir görevde iken emekliye ayrılmayı zorunlu tutmaktaydı. Başvurucu iptal kararı sonrasında 12/2/2011 tarihli dilekçesiyle SGK'dan T.C. Emekli Sandığına tabi olarak çalıştığı dönemler için kendisine ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden emekli ikramiyesi ödenmesini talep etmiş, talebinin reddedilmesi üzerine Ankara 13. İdare Mahkemesinde aynı iddiayla iptal davası açmıştır.

40. Dava devam ederken iptal kararı sonrası oluşan hukuki boşluğun giderilmesi amacıyla çıkarılan 16/6/2010 tarihli ve 5997 sayılı Bazı Kanunlarda ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 14. maddesiyle değiştirilen 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Son defa bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4. maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışmakta iken emekliye ayrılan ve …" kısmı, Anayasa Mahkemesinin 12/5/2011 tarihli kararıyla bu defa Anayasa'nın 153. maddesine aykırılık gerekçesiyle iptal edilmiştir.

41. Mahkeme, 11/6/2012 tarihli ve E.2011/842, K.2012/1649 sayılı kararıyla başvurucu, T.C. Emekli Sandığına tabi görevinden 8/9/1999 tarihinden önce istifa ederek ayrıldığından 6270 sayılı Kanun'un atıfta bulunduğu 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde değişiklik yapan 4447 sayılı Kanun'un 45. maddesinden yararlandırılmasına olanak bulunmadığı gerekçeleriyle davayı reddetmiştir. Kararı itirazen inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. Kurulu ise 28/12/2012 tarihli kararıyla; yeni yasaların ileriye doğru hüküm doğurduğu, bu durumda eski hükümlerin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş hallerine göre hüküm kurulması gerektiği gerekçesiyle, Mahkeme kararının bozulmasına ve dava konusu işlemin iptali ile emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak hesaplanacak emekli ikramiyesi tutarının ödenmesine hükmetmiştir.

42. Yasa koyucu iptal kararları sonrasında 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Kanun ile 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesini değiştirerek, 2829 sayılı mülga Kanun'a göre hizmet birleştirmesi yapılan kişilerin kıdem tazminatı almaya hak kazanarak emekli olmaları halinde, T.C. Emekli Sandığına tabi çalıştıkları süreler için "ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve aylığın başlangıç tarihindeki katsayılar dikkate alınarak" emekli ikramiyesi ödenmesine imkân sağlamıştır. Bahsedilen düzenleme 26/1/2012 tarihli ve 28185 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahsedilen düzenlemede geçen "ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve" ibaresi de Anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptal istemine konu olmuş, ancak 8/11/2012 tarihli ve E. 2012/33, K.2012/174 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı ile bahsedilen hükümlerin Anayasaya aykırı olmadığı gerekçesiyle iptal istemi reddedilmiştir.

43. Anayasa'nın 153. maddesinin ikinci fıkrası gereği, Anayasa Mahkemesince iptal edilen kanun hükmü, iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte, Anayasa Mahkemesince daha ileri bir tarih belirlenmiş ise o tarihte yürürlükten kalkacaktır. Aynı maddenin dördüncü fıkrası gereği ise Anayasa Mahkemesi iptal kararları geriye yürümeyecektir. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir kanun hükmü, iptal kararının yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla yürürlükten kalkacak ve iptal kararları geriye yürümeyeceği için de, bu kanun hükmüne göre tesis edilmiş işlemler geçerliliklerini sürdüreceklerdir. Nitekim AİHM de, hukuki kesinlik ilkesi gereği Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının geriye dönük olarak haklar tesis etmeyeceğini belirtmiştir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 33; Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. H.R./Almanya, B. No: 17750/91,

30/6/1992; J.R./Almanya, B. No: 22651/93, 18/10/1995; Mika/Avusturya, B. No: 26560/95, 26/6/1996).

44. Anayasa Mahkemesinin bahsedilen ihlal kararları ve yeni yasal düzenlemeler sonrasında Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından emekli ikramiyesi ödenmesine ilişkin talepleri reddedilen vatandaşlar, yargı yoluna müracaat etmişlerdir. Emekli ikramiyesinin güncel katsayılar üzerinden ödenmesi taleplerinin reddine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları Danıştay Onbirinci Dairesi tarafından onanmıştır (19/9/2013 tarihli ve E.2012/8676, K.2013/7858 sayılı; 14/10/2014 tarihli ve E.2013/545, K.2014/5689 sayılı kararlar).

45. Emekli ikramiyesinin güncel katsayılar üzerinden ödenmesi taleplerinin kabulüne ilişkin ilk derece mahkemesi kararı ise anılan Dairenin 27/2/2013 tarihli ve E.2011/6625, K.2013/1987 sayılı kararıyla;

"...5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesine göre emekli ikramiyesi ilgiliye bağlanan emekli aylığı esas alınarak belirlenmektedir. Emeklilik, memuriyet statüsünün değişmesine neden olan ayrı bir statü olduğundan, bu statünün başlangıcı da aylığın bağlandığı tarih olduğu gibi emekli aylığı da, ödenecek ikramiyenin bir unsuru ve ölçüsü olup, emekli aylığı belirlendikten sonra buna göre ikramiye ödenmektedir. Bu nedenle; davacının yoksun kaldığı ikramiye farkı, diğer bir anlatımla uğranılan zarar emekli aylığının bağlandığı tarih itibariyle oluştuğuna göre, tazmini gereken zararın da, zarara neden olan bu işlemin tesis olunduğu tarihteki hukuksal duruma göre hesaplanması gerekeceği tabiidir.

Bu itibarla; yukarıda değinilen açıklamalar ve yasal mevzuat hükümleri gereğince, davacıya ödenmesi gereken emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki güncel tutarlar üzerinden hesaplanarak ödenmesi yönündeki istemin herhangi bir yasal dayanağı bulunmadığından reddi gerekmekte iken, kabulü yolunda verilen Mahkeme kararında isabet bulunmadığı sonucuna varılmıştır." gerekçesiyle bozulmuştur.

46. Bu kararlar sonrasında mahkemeler, Danıştay kararları çerçevesinde karar vererek bahsedilen uyuşmazlıkları çözümlemişlerdir. Sonuç olarak birleştirilen hizmetler nedeniyle ödenecek emekli ikramiyesiyle ilgili olarak katsayıların güncellenmesine dair kabul edilmiş ve yerleşik hale gelmiş yargı kararı bulunmamaktadır.

47. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2009 ve 12/5/2011 tarihli kararlarıyla kısmen iptal edilen 2829 sayılı Kanun'un 12. maddesi ve 5434 sayılı Kanun'un 5997 sayılı Kanunla değiştirilen 89. maddesinin birinci fıkrasının iptal öncesi ve iptal sonrası metinleri ile 5434 sayılı Kanun'un 6270 sayılı Kanun ile değiştirilen 89. maddesinin yürürlükte olan madde metni başvurucuya ödeme tarihindeki katsayılar esas alınarak emekli ikramiyesi ödenmesini veya eski katsayıların güncellenmesini gerektiren veya buna dayanak oluşturan açık bir hüküm içermemektedir. 5434 sayılı Kanun'un 6270 sayılı Kanun ile değiştirilen 89. maddesinin yürürlükte olan madde metninde de "ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden" ibaresi yer almakta olup, 8/11/2012 tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla bu ibarenin Anayasaya aykırı olmadığı tespit edilmiştir.

48. Bununla birlikte gerek yasal düzenlemeler gerekse Anayasa Mahkemesi kararları geleceğe dönük olarak hüküm ifade ettiklerinden, yasa koyucu aksine bir düzenleme getirmedikçe geçmişte meydana gelmiş olaylara yeni yasa hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

49. Sosyal güvenlik gibi teknik ve karmaşık bir alanda kanunların nasıl yorumlanarak uygulanacağını belirlemek ilgili uzman mahkemelerin ve itiraz ve temyiz ile görevli

mahkemelerin yetki ve sorumluluğundadır. Başvuru konusu olayla benzer birçok dava ilgili kişilerce mahkemeler önüne götürülmüş ve mahkemeler Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonrasında ilgililer için emekli ikramiyesi ödenmesi hakkı doğduğuna, ancak ödemelerin bahsedilen yasalar gereği emekliye ayrılma tarihindeki katsayılar üzerinden yapılmasına karar vermişler ve ödeme tarihindeki katsayılar üzerinden ödeme yapılması ve/veya güncelleme taleplerini reddetmişlerdir.

50. Somut başvuruya konu davada başvurucunun emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki memur maaş katsayısı üzerinden hesaplanarak kendisine ödenmesi istemiyle açtığı dava, emekli aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan katsayılar dikkate alınarak hesaplanacak emekli ikramiyesi tutarının başvurucuya ödenmesine ilişkin hükümle sonuçlanmıştır.

51. Başvurucunun, emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki memur maaş katsayısı üzerinden hesaplanarak kendisine ödenmesi yönündeki iddiasına dayanak olarak ileri sürdüğü Anayasa Mahkemesi iptal kararları, geçmişe dönük olarak hak doğurucu bir etkiye sahip olmadığı gibi, bu konuda meşru beklenti oluşturmak bakımından da elverişli değildir.

52. Bu durumda somut başvuru konusu olayda başvurucunun emekli ikramiyesinin ödeme tarihindeki memur maaş katsayısı üzerinden hesaplanarak kendisine ödenmesi talebinin yürürlükteki kanun hükümleri ve konuyla ilgili yargı içtihatları tarafından desteklenmediği, başvurucunun bu iddiasının mülkiyet hakkı kapsamında meşru beklenti olarak nitelendirmeye yeterli somutluğa sahip bir beklenti olmadığı, mülkiyet hakkı kapsamında meşru beklenti oluşturmadığı ve başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkına ilişkin korumadan yararlandırılmasının mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

53. Açıklanan nedenlerle, başvurunun “konu bakımından yetkisizlik” nedeni ile kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun, mülkiyet hakkına yönelik ihlal iddiasının "konu bakımından yetkisizlik " nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucu üzerine bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİN AYDIN (2)

B. No: 2013/3178 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİN AYDIN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2013/3178)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Emin AYDIN

Vekili : Av. Murat ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yerel bir gazetede yayımlanan köşe yazısı nedeniyle başvurucunun adli para cezası ile cezalandırılması ve manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü; ayrıca belirtilen ceza soruşturması kapsamında şikâyetçi konumunda olan Cumhuriyet Savcısının aynı soruşturmada başvurucu hakkında kamu davası açmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 9/5/2013 tarihinde Çine Asliye Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 31/7/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 12/12/2013 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 16/12/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünü 17/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 21/2/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 4/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Aydın İline bağlı Çine İlçesinde faaliyet gösteren yerel bir gazete olan Çine Madran Gazetesinin yayın yönetmenidir. Gazetenin 15/10/2012 tarihli nüshasında, başvurucu tarafından kaleme alınan "Frene basmak" başlıklı bir köşe yazısı yayımlanmıştır. Anılan köşe yazısı şöyledir:

"Efendim… Sayın… Siz… Sen… Şey… Ben… Biz… Onlar… Öncelikle… Söze… Göze… Dize… Size.. Bize… Nasıl desem… Şunu… Onu… Bunu… Yel… Dal… Sel.. Mal… Aman… Yaman… Çelişki… İlişki… İpek… Köpek… Bebek… Çiçek… Kısaca… Uzunca… Esasında… Örgüt… Mörgüt… Lobi.. Hobi.. Kahrolsun, bir türlü başlayamıyorum yazmaya… Imm.. Hımm.. Ihhı… Gak… Guk… Kem… Küm…. Güüüüüüüüm… Evet, evet! "güüüüm" demeden önce fren…. Vurmak ya da durmak için değil… Dinlemek ve dinlenmek için… Kazasız belasız yolu tamamlamak… Engellerin takılmak değil, aşılmak için olduğunu ispatlamak. Her şeyden önemlisi yola ve yolculara zarar vermemek için… Muhterem zatları, şer şoförlerin dolmuşuna muhtaç etmemek için… Frene basıyoruz… Lütfen emniyet kemerlerinizi takınız…"

9. Çine Cumhuriyet Başsavcılığında o tarihte üç Cumhuriyet Savcısı görev yapmaktadır. Başvurucunun, Cumhuriyet Savcılarının ve ilçe emniyet amirinin "sel", "ipek", "uzunca" ve "yaman" olan soy isimlerini altına ve üstüne bazı kelimeler yerleştirerek B. Sel ve Ş. İpek'e hakaret ettiği iddiasıyla ceza soruşturması başlatılmış ve şikâyetçiler tarafından tazminat davaları açılmıştır.

Ceza Davası Süreci

10. Başvurucunun kullandığı ifadeleri hakaret olarak değerlendiren adı geçen Cumhuriyet Savcıları, görev yaptıkları Cumhuriyet Başsavcılığına müracaat ederek şikâyetçi olmuşlardır. Müşteki savcı B. Sel, şikayetçi olmayan diğer savcı izinde olduğu için 16/10/2012 tarihinde başvurucunun ifadesini almış ve aynı tarihte kendisine ve diğer Cumhuriyet savcısı Ş. İpek'e hakaret ettiği iddiasıyla başvurucu hakkında Çine Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

11. Çine Sulh Ceza Mahkemesi, 19/10/2012 tarihinde, kamu davasına konu eylemin, basılmış eser yoluyla işlendiği ve Asliye Ceza Mahkemesinin görev alanına girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı vererek dava dosyasını Çine Asliye Ceza Mahkemesine göndermiştir. Çine Asliye Ceza Mahkemesi, 10/4/2013 tarihli kararı ile başvurucunun hukuki durumunu Anayasa'nın 25., 26. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. maddeleri çerçevesinde değerlendirerek, şikayetçilere karşı alenen hakaret suçunu

zincirleme olarak işlediği kanaatine varmış ve başvurucunun 131 gün karşılığı 2.620 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına kesin olarak karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“… Katılan Bekir Sel ve müşteki Şükrü İpek' in Çine Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptıkları, sanığın ise Çine Madran Gazetesi yayın yönetmeni olduğu ve aynı gazetede köşe yazıları yazdığı, sanığın 15/10/2012 tarihli Çine Madran Gazetesinin 3.sayfasındaki "Frene Basmak" başlıklı köşe yazısında katılan Bekir Sel' in soy ismi olan "Sel" kelimesinin üst paragrafına "Dal" ve alt paragrafına "Mal", müşteki Şükrü İpek' in soy ismi olan "İpek" kelimesinin üst paragrafına "İlişki" ve alt paragrafına "Köpek" kelimelerini yazarak müştekilerin şahsını kastederek müştekilerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte fiil isnat ederek müştekilerin onur, şeref ve saygınlığına saldırdığı, sanığın köşe yazısında müştekileri kastettiğinin aşikar olduğu, bu nedenle sanığın köşe yazısının herhangi bir kişiye yönelik olmadığına dair savunmasına itibar edilemeyeceği, sanığın eylemini müştekilere görevlerinden dolayı gerçekleştirdiği hususunun sabit olmadığı, bu bakımdan hakkında nitelikli halin uygulanamayacağı anlaşılmıştır.

…

TCK'nın 126 maddesi gereğince hakaret suçunun işlenmesinde mağdurun ismi açıkça belirtilmemiş olsa bile niteliğinde mağdurun şahsına yönelik bulunduğunda duraksanmayacak bir durum varsa hem ismi belirtilmiş hem de hakaret açıklanmış sayılır. Somut olayda “Mal” ve “Köpek” olarak müştekileri hedef alan köşe yazılarında yukarıda belirtilen ifade özgürlüğünün sınırlarını aşan, açıkça hakaret niteliği taşıyan sözcüklerin kullanılması karşısında sanığın savunmalarına itibar edilmemiş, atılı suçtan sanığın cezalandırılmasına dair oluşan vicdani kanaate göre Türk Milleti Adına aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir.”

Hukuk Davaları Süreci

12. Şikayetçiler Ş. İpek ve B. Sel başvurucu hakkında ayrıca 15/10/2012 tarihinde Çine Asliye Hukuk Mahkemesinde kişilik haklarına saldırı nedeniyle ayrı ayrı tazminat davaları açmışlardır.

13. Başvurucu, ön inceleme duruşmasında, Cumhuriyet Savcısı B. Sel ile husumetinin olduğunu, şikâyet hakkını kullandığını, ancak şahısları hedef almadığını, bir büyüğünün tavsiyesine uyarak frene bastığını ve söz konusu yazının bu olaydan sonra yazıldığını beyan etmiştir. Buna karşın başvurucu duruşmada, yazıda davacıların isimlerinin yer almadığını ve davacıların hedef alınmadığını, eleştirel içerikli bir yazı olduğunu, yazının henüz bitmemiş olduğunu, okuyucunun anlayışına bırakıldığını, hukuka uygunluk sınırları içerisinde eleştiri hakkının kullanıldığını, yazının bütünü dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerektiğini, davacıya yönelik hakarette bulunmasını gerektirecek bir husumetin bulunmadığını ileri sürmüştür.

14. Çine Asliye Hukuk Mahkemesi, 16/4/2013 tarihli kararlarında davalarının kabulüne, davacılar lehine ayrı ayrı 1.500,00 TL manevi tazminata kesin olarak karar vermiştir. Birbirinin benzeri olan kararların gerekçesi şöyledir:

“Bilindiği üzere, hukuk davasına konu olan olaya ilişkin aynı zamanda cezai kovuşturma mevcut ise, ceza mahkemesince tespit edilecek maddi olgular ve mahkumiyet kararı hukuk Hâkimini bağlayıcı niteliktedir. Buradan hareketle, mahkememizce tespit edilen olguların yanında Çine Asliye Ceza Mahkemesinin 2012/621 esas, 2013/206 karar sayılı ilamında

tespit edilen maddi olgular ve mahkûmiyet kararı bir kül halinde değerlendirmeye esas alınmıştır.

Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, davalının kaleme aldığı köşe yazısı içeriği, davalının duruşmadaki beyanı, ceza mahkemesince tespit edilen maddi olgular ve mahkumiyet kararı ile yukarıdaki ayrıntılı açıklamalar doğrultusunda, davalının, davacıyı doğrudan hedef alarak hakaret eyleminde bulunmak suretiyle, davacının kişilik haklarının zedelenmesine ve davacının manevi olarak zarara uğratılmasına sebebiyet verdiği anlaşıldığından, talep edilen manevi tazminat miktarının da, tarafların sosyal ve ekonomik durumları göz önüne alınarak hakkaniyet çerçevesinde kaldığı ve meydana gelen manevi zararın tazmini bakımından tatmin edici ölçü ve nitelikte olduğu, kanaatine de varılarak davanın kabulüne karar vermek gerekmiş(tir)"

15. Çine Asliye Ceza Mahkemesi kararını 10/4/2013 tarihinde ve Çine Asliye Hukuk Mahkemesi kararlarını 16/4/2013 tarihinde kesin olarak vermiştir.

16. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, 9/5/2013 tarihinde yapılmıştır.

Başvurucunun Cumhuriyet Savcısı B. Sel'i Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna (HSYK) Şikâyeti

17. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı B. Sel'in bizzat müştekisi olduğu duruşmayı yürütmesi nedeniyle 19/10/2012 tarihinde adı geçen savcıyı HSYK'ya şikayet etmiştir. HSYK Üçüncü Dairesi, 22/1/2013 tarihli kararı ile savcı hakkında soruşturma izni vermemiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'da davaya bakacak hâkim ya da duruşmalarda bulunacak zabıt kâtibi ile ilgili olduğu gibi, soruşturmayı yürütecek olan Cumhuriyet Savcısı ile ilgili olarak "Cumhuriyet Savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmediği, Cumhuriyet Savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesinin ve sonuçlandırmasının yasal olarak mümkün bulunduğu,

Çine Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2012/1466 sayısına kayden yürütülen soruşturma kopsamında müştekinin susma hakkını kullandığı, Çine Adliyesinde Cumhuriyet Savcısı Bekir Sel dışında iki adet daha Cumhuriyet Savcısı görevli bulunmakla birlikte, diğer Cumhuriyet Savcılarından Şükrü İpek'in de bu soruşturma da müşteki olması, Özlem İlhan Uzunca'nın ise raporlu olması nedeniyle görevi başında bulunmaması karşısında; Cumhuriyet Savcısı Bekir Sel'in 5271 sayılı CMK'nun 160/2. maddesi ile kendisine verilen "maddi gerçeği araştırması ve âdil bir yargılamanın yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumak" yükümlülüğüne aykırı davrandığını, Cumhuriyet Savcısı olarak yürüttüğü, sonuçlandırdığı ve aynı zamanda müştekilerin de bulunduğu soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığını gösteren, şüpheli tarafından ibraz veya beyan edilip de ısrarla getirilmeyen, muhafaza altına alınmayan ya da ileri sürülmeyen bir delilin varlığına işaret eden bir olguya da tesadüf edilmediği..."

Başvurucu Hakkında Açılan Diğer Davalar

18. Başvurucu hakkında, 28/10/2012 tarihinde "yola gelin beyler" başlıklı bir yazısından dolayı ve 20/1/2013 tarihli "Kelp ile dog ve polis" başlıklı başka bir köşe yazısından dolayı Çine Cumhuriyet Savcısı B. Sel tarafından yargı görevi yapanı etkilemek suçundan iki kez ceza davası açılmıştır. Başvurucu her iki ceza davasından da beraat etmiştir.

B. İlgili Hukuk

19. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi şöyledir:

"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür."

20. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...) veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir."

21. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 9/5/2013 tarihli ve 2013/3178 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu,

i. Çine Madran Gazetesinde yayımlanan köşe yazısı nedeniyle hakkında açılan ceza ve hukuk davaları sonucunda adli para cezası ve manevi tazminata hükmedilmesinin ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

ii. Ceza soruşturmasını şikâyetçi konumunda olan Cumhuriyet Savcısının yürütmesinin ve aynı savcının iddianameyi de düzenleyip kamu davasını açmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, B. Sel'in kendisi hakkında açtığı ceza davalarının aralarındaki husumeti gösterdiğini ve savcının bu durumda tarafsız olamayacağını ileri sürmüştür (§ 18). Başvurucuya göre aralarında husumet bulunan bir savcının kamu davasını açması, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun 23/4/2003 tarihli Bangolar Yargı Etiği ilkelerine aykırıdır.

iii. Anayasa'nın 10., 25., 26., 28. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini iddia ederek yargılamanın yenilenmesi ile 20.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Başvurucunun Anayasa'nın 10., 25., 26., 28. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğine ilişkin

şikâyetlerini dile getirme biçimi dikkate alınarak, bu şikâyetlerin Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri bağlamında incelenmesi gerekmektedir.

25. Başvurucu, müşteki Cumhuriyet savcısının soruşturma yapması ve iddianameyi düzenlemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun sunduğu belgelerden, yazdığı yazılardan dolayı hakkında bir dizi ceza davası açıldığı, müşteki savcı B. Sel'in başvurucu hakkında şikâyete konu iddianameden ayrı olarak iki iddianame daha düzenlediği anlaşılmaktadır.

26. Anayasa Mahkemesinin görevi olayın koşullarında adı geçen savcının müşteki hakkında iddianame düzenlemesinin bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkileyip etkilemediğini denetlemektir. Olayların geçtiği tarihte Çine İlçesinde üç savcı görev yapmaktadır ve üç savcının soy isimleri ile İlçe Emniyet Amirinin soy ismi söz konusu yazıda yer almaktadır (§ 9). Başvurucu hakkında soruşturma yapıldığı tarihte şikâyetçi olmayan Cumhuriyet Savcısı izinde olup o tarihte ilçede görev yapan iki savcı da başvurucu hakkında şikâyetçi olmuştur.

27. Bahsi geçen savcı, soruşturma işlemi olarak önce başvurucunun ifadesini almak istemiş, başvurucu susma hakkını kullanarak ifade vermemiş; ikinci olarak ise başvurucu hakkında iddianame düzenleyerek ceza davası açmıştır. Söz konusu soruşturma işlemi hakkında inceleme yapan HSYK, Cumhuriyet savcısının 5271 Kanun'un 160. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki (§ 21) yükümlülüğüne aykırı davrandığının, soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığının tespit edilemediğine karar vermiştir (§ 17).

28. Bir Cumhuriyet savcısının herhangi bir olayın hem mağduru veya müştekisi hem de soruşturmasını yürüten kişisi olması istenir bir durum olmamakla birlikte Türk Ceza Hukuku sisteminde "Cumhuriyet savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesi ve sonuçlandırması yasal olarak mümkündür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi, böyle bir durumun Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konan ölçütlere uygunluğunu ve yargılamanın adilliğine etkisini her zaman denetler.

29. Yukarda zikredilen HSYK kararı da göz önüne alındığında mevcut başvuruda asıl olarak, başvurucunun yazdığı gazete yazısından dolayı Cumhuriyet savcısının kamu davası açması ve başvurucunun cezalandırılması suretiyle müdahale edilen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğüne yargı kararları ile yapılan müdahalelerde soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin de inceleme sırasında göz önünde bulundurulması gerektiğinden mevcut davanın koşullarında, başvurucunun yazmış olduğu bir gazete makalesinin mağduru olduğunu iddia eden Cumhuriyet savcısının, hakkında iddianame düzenlemesinin adil yargılama hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyetinin daha fazla irdelenmesine gerek görülmemiştir.

30. Başvurucunun, mahalli bir gazetede yazdığı makalede sarf ettiği sözlerden dolayı aleyhine tazminata hükmedilmesinin ve ceza mahkemesinde para cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünün ihlali niteliğinde olduğuna ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

31. Başvurucu, yayımladığı köşe yazısı nedeniyle hakkında açılan ceza ve hukuk davaları sonucunda adli para cezası ve manevi tazminata hükmedilmesinin ifade ve basın

özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

32. Başvurucunun iddialarına karşı Bakanlık görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatları hatırlatılarak başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale edildiğine dair şikâyetlerinin başvurucunun ifade özgürlüğü ile başkalarının özel hayatı arasında adil bir dengenin sağlanıp sağlanmadığı açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, başvurunun esası hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrar etmiştir.

33. Somut başvuruya konu tazminat davalarında başvurucu, gazete yazısındaki sözlerin hakaret içerdiği kabul edilerek davacı her bir savcıya ayrı ayrı 1.500,00 TL manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Başvurucu ayrıca yargılandığı ceza davasında hakaret suçunu işlediği kabul edilerek 2.620,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmıştır. O halde söz konusu mahkeme kararları ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapılmıştır.

34. Söz konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi açısından "yasayla öngörülmüş" olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde "başkalarının şöhret veya haklarının korunması" şeklinde "meşru bir amaç güttüğüne" yönelik bir ihtilaf bulunmamaktadır. Bu durumda müdahalenin "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkelerine uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir.

35. İfade özgürlüğü demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası saklı tutulmak üzere, ifade özgürlüğünün sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız veya ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil, incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu yinelenmelidir. İfade özgürlüğü, yokluğu halinde "demokratik bir toplum"dan söz edemeyeceğimiz çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir ve bazı istisnalara tabi ise de, bu istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerekir (bkz. Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014 § 95; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 48; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 36; başka kararlar yanında bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49).

36. İfade özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan basın özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirmek ve gerçekleştirme konusunda ikna etmek çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Bu itibarla ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Abdullah Öcalan, § 74; Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 65).

37. Demokratik bir sistemde, devletin eylem ve işlemlerinin, adli ve idari yetkililerin olduğu kadar, basının ve aynı zamanda kamuoyunun da denetimi altında bulunması gerekmektedir. Yazılı, işitsel veya görsel basın, kamu gücünü kullanan organların siyasi kararlarını, eylemlerini ve ihmallerini sıkı bir denetime tabi tutarak ve vatandaşların karar alma süreçlerine katılımını kolaylaştırarak demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesini ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini güvence altına almaktadır. Bu sebeple basın özgürlüğü, herkes için geçerli ve yaşamsal bir özgürlüktür (Abdullah Öcalan, § 75; Fatih Taş, § 66).

38. Buna karşın basın özgürlüğü de ifade özgürlüğü gibi sınırsız değildir. Sosyal görevini yerine getirebilmesi için basının özgür olması kadar sorumluluk bilinci ile hareket etmesi de şarttır (Abdullah Öcalan, § 76; Fatih Taş, § 67).

39. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade ve basın özgürlüklerinin sınırlandırılma nedenlerinden biri de "başkalarının şöhret veya haklarının" korunmasıdır. Bireyin itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. (Abdullah Doğtaş, B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Şeref ve itibarı etkileyen sözel saldırılar veya basın ve yayın yolu ile yapılan yayınlara karşı bireyin korunmaması halinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (Kadir Sağdıç, § 36; İlhan Cihaner, B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 42).

40. Mevcut olaydaki gibi başvurularda başvurunun sonucu, prensip olarak, başvurunun ihtilaflı makale ve sözlerin sahibi tarafından Anayasa'nın 26. maddesine dayanılarak yapılmış olması ile bu makaleye veya sözlere konu olan kişi tarafından Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak yapılmış olmasına göre değişmez. Aksi halde Anayasa'nın anılan maddelerinde korunan hakların dengelenmesinde, benzer olaylarda çelişkili sonuçlar ortaya çıkabilir. Yargı mercilerinin bu iki maddede düzenlenen haklar arasında Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan ölçütlere uygun bir şekilde bir denge kurmaları gerekir.

41. İfade ve basın özgürlüğü ile itibarın korunması hakkı arasında bir denge kurulmasıyla ilgili olarak mevcut olaya uygulanabilecek olan kriterler şu şekilde sayılabilir: Basında yer alan yazı veya ifadelerin kamuoyunu ilgilendiren genel yarara ilişkin bir tartışmaya sağladığı katkı, hedef alınan kişinin tanınmışlık düzeyi ve konumu (siyasetçi, kamu görevlisi veya sıradan birey olup olmaması ve ünlülük derecesi gibi), haber veya makalenin konusu, ilgili kişinin önceki davranışları, bilginin elde edilme yöntemi ve doğruluğu, yayımın içeriği, şekli ve sonuçları ile haber veya makalenin yayımlanma şartları ve yaptırımın ağırlığı (bkz. Nilgün Halloran, § 44; İlhan Cihaner, § 66-73; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; Nihat Özdemir [GK], B. No: 2013/1997, 8/4/2015, §§ 54-61).

42. Anayasa Mahkemesi, müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını, müdahalede bulunulurken hakkın özüne dokunulup dokunulmadığını, ölçülü davranılıp davranılmadığını ve ifade özgürlüğü ile başkalarının şeref ve itibarının korunması hakkının çatışması hâlinde adil bir dengenin kurulup kurulmadığını her olayın kendine has özelliklerine göre takdir edecektir.

43. Başvurucu, davacıların isimlerinin yazıda yer almadığını, matufiyet unsurunun oluşmadığını, yazının henüz bitmemiş bir yazı olduğunu ileri sürmüştür. Buna karşın ilk derece mahkemeleri ilçede görev yapan üç Cumhuriyet savcısı ile emniyet amirinin soy isimlerinin, arkasına ve önüne bazı kelimeler konularak "köpek" ve "mal" kelimeleri ile birlikte kullanıldığını tespit etmiştir. Davacıların, gazetede yer alan sözlerin şahsiyet haklarına yönelik bir saldırı olduğu yönündeki değerlendirmelerine karşı davalı, yazıdan birkaç kelime seçilerek kendisine isnatta bulunulduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, yazının amacını da yazıda ne anlatmak istediğini de izah etmemiştir. İlk derece mahkemelerine göre oldukça soyut bir şekilde kaleme alınan yazıda alt alta birtakım kelimeler getirilerek davacıların soy isimleri kullanılmakta ve davacılara hakaret içermektedir. İlk Derece Mahkemelerine göre söz konusu yazı, basın özgürlüğünün sınırlarını aşmıştır.

44. Başvurucu, derece mahkemelerinde genel olarak davacılar ile aralarında herhangi bir husumet bulunmadığını savunmasına karşın başvuru formunda savcı B. Sel ile husumetinin bulunduğunu belirtmiştir. Gerçekten de şikâyet konusu gazete makalesinin yayımlandığı dönemde, davacı Cumhuriyet savcısı başvurucu hakkında bazı ceza davaları açmıştır. Nitekim başvurucunun başvuru dilekçesine eklediği bazı mahkeme kararları ve duruşma zabıtlarından başvurucu hakkında cumhuriyet savcılarınca kamu davaları açıldığı görülmektedir. Bundan başka Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen tazminat davalarının ön inceleme duruşmasında başvurucu, Cumhuriyet Savcısı Bekir Sel ile husumetinin bulunduğunu, bu yazının bu olaylardan sonra yazıldığını beyan etmiştir.

45. Adalet sisteminin düzgün işlemesi için görev yapan kamu görevlileri olan hâkim ve savcılarla yüksek mahkeme üyeleri de diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip olmalıdırlar (benzer bir karar için bkz. Saday/Türkiye, B. No: 32458/96, 30/3/2006, § 33). Bu sebeple adalet sisteminde görev alan hâkimler ve savcılarla birlikte diğer yargı çalışanlarını asılsız suçlamalardan korumak devletin görevlerindendir. Demokratik bir toplumda, bireylere, yargı sistemi ve ona dâhil olan kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı tanınmış olmakla birlikte, bu eleştirilerin, kişilerin şeref ve itibarlarının korunmasını isteme haklarını ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. İlhan Cihaner, § 85).

46. Bundan başka Anayasa Mahkemesi veya derece mahkemeleri, gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiğini ve gazetecilerin haber verme tekniğini belirleyemezler. Bir düşüncenin en iyi hangi üslup ve biçimle aktarılacağına ancak bizzat düşünceyi dile getirenler karar verebilir. Bu bağlamda Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin sadece ifade edilen haber ve fikirlerin içeriğini değil, fakat aynı zamanda bunların nakledilme biçimlerini de koruduğu hatırda tutulmalıdır (bkz. Ali Suat Ertosun, B.No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; benzer yönde AHİM kararları için bkz. Oberschlick/Avusturya, B. No: 11662/85, 23/5/1991, § 57).

47. Son olarak basın özgürlüğünün kapsamının, demokrasi ile yakın ilişkisinin doğal sonucu olarak, bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiği kabul edilmelidir (Kadir Sağdıç, § 76; benzer yönde AHİM kararları için bkz. Radio France ve Diğerleri/Fransa, B. No: 53984/00, 30/3/2004, § 37). Ne var ki eleştiri ile hakaret arasında bir ayrıma gidilmesi gerektiği açıktır.

48. Yargının işleyişine ilişkin meseleler kamu yararına ilişkin tartışmalar alanındadır. Bu çerçevede onun toplum için özel görevini hesaba katmak gerekir. Hukuk devletinin temel değeri olan adaletin teminatı olarak yargı, vatandaşların güvenine sahip olmalıdır. Cumhuriyet savcılarının adalet sisteminin işlemesi için vazgeçilmez önemi ile hem ceza yargılamasındaki diğer dava süjelerine hem de genel olarak halka güven telkin etmesi gereken rolleri göz önüne alındığında hakaret içeren ve küçük düşürücü sözlerden korunmaları gerekir. Özellikle hâkim ve savcıların konumları gereği bunlara cevap verememesi de dikkate alındığında bu husus önem kazanmaktadır (Morice/Fransa [BD], B. No: 29369/10, 23/4/2015, § 128).

49. Öte yandan, yargının devletin temel kurumlarından olması nedeniyle, ciddi temelden yoksun ve ağır şekilde zarar veren saldırılar haricinde hâkimler ve savcılar kabul edilebilir sınırlar içinde genel nitelikte eleştiriler yanında şahsen de eleştiri konusu yapılabilirler (Morice/Fransa § 131).

50. Mevcut başvuruya benzer davalarda derece mahkemeleri başvurucunun kullandığı

kelimelere onun verdiği anlamın ötesinde bir anlam yüklememelidir. Dahası ifade özgürlüğüne ilişkin bireysel başvurularda, ifadelerin bağlamlarından kopartılarak incelenmesi Anayasa'nın 13. ve 26. maddelerinde yer alan ilkelerin uygulanmasında ve elde edilen bulguların kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapılmasında hatalı sonuçlara ulaşılmasına neden olabilir (Abdullah Öcalan, § 100). Buna karşın başvurucu, yazının bütününün ne konusu ne de amacına ilişkin makul bir açıklama getirebilmiş değildir.

51. Bir sözün gereksiz, anlamsız ve keyfi bir kişisel saldırı oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesinde derece mahkemelerinin takdir payı bulunduğunda kuşku yoktur. Mevcut başvuruda derece mahkemeleri, başvurucunun, başvuruya konu makalede dava dışı bir başka Cumhuriyet savcısı ve İlçe Emniyet Amirinin soy isimlerine ilave olarak davacıların soy isimlerini "köpek" ve "mal" kelimeleri ile birlikte kullanarak açıkça davacıları aşağıladığını tespit etmişlerdir. Mahkemeler, söz konusu ifadeler herhangi bir tartışma bağlamında dile getirilmiş olgular olarak nitelendirilemeyecek nitelikte keyfi bir kişisel saldırının unsurlarını taşıdığını kabul etmişlerdir.

52. Bu tür ifadelerin adaletin iyi yönetilmesi aleyhine bir güvensizlik ortamı yaratarak yargı organlarının otoritesini zayıflatacağı ve savcıların onuruna zarar vereceği kabul edilmelidir. Yargı mensuplarının hakaret içeren ve küçük düşürücü sözlerden korunmaları gerekliliği ile birlikte düşünüldüğünde, başvurucuya söz konusu makalede dile getirdiği sözler nedeniyle verilen para cezası ve tazminatların (§ 11, 14) ağırlığının ve ciddiyetinin başvurucunun ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olmayacağı değerlendirilmiştir.

53. Başvurucu hakkında hükmedilen para cezası ile tazminat miktarlarının öngörülen amaçlar karşısında orantısız olduğu ve davacıların itibar hakkının korunmasını isteme hakları ile başvurucunun ifade özgürlüğü arasında kurulması gereken dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu söylenemez.

54. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYRİYE ÖZDEMİR

B. No: 2013/3434 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3434

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAYRİYE ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/3434)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 2/10/2015-29490

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Başvurucu : Hayriye ÖZDEMİR

Vekili : Av. Abdulkadir SAYIKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, boşanma davası sonrasında velayet hakkı tanınan çocuğun soyadını değiştirme talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının, karar sonucunu etkileyecek olan iddiaların derece mahkemesi kararlarında karşılanmamış olması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve karar düzeltme talebinin reddi üzerine para cezasına hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 20/5/2013 tarihinde Diyarbakır 6. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruda, Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 11/7/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun belgeleri ve eklerinin bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlığın 12/9/2014 tarihli görüş yazısı, 25/9/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup başvurucu tarafından Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunulmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Diyarbakır 1. Aile Mahkemesinin E.2002/768, K.2003/46 sayılı ilamı ile boşanmış ve müşterek çocuğun velayeti annesi olan başvurucuya verilmiştir.

8. Başvurucu, Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesine verdiği 24/2/2012 tarihli dilekçe ile boşanma davası sonrası velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının, boşandığı eşinin soyadı yerine kendi soyadı olan "Özdemir" olarak değiştirilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

9. Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin 16/4/2012 tarihli ve E.2012/246, K.2012/56 sayılı kararı ile davanın kabulüne hükmedilmiş ve karar gerekçesinde, Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile, 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır" şeklindeki ibarenin iptal edildiği ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmış olduğu, bu kapsamda annenin, çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinde haklı neden bulunduğu tespitlerine yer verilmiştir.

10. Karar temyiz edilmekle, Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 6/6/2012 tarihli ve E.2012/5587, K.2012/7122 sayılı kararı ile bozulmuştur. Bozma kararının gerekçesinde, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesi hükmüne göre doğru nesepli çocuğun; babanın (ailenin) soyadını taşıyacağı, boşanma veya ölüm üzerine velayetin annede olmasının soyadında herhangi bir değişikliğe neden olamayacağı, babanın soyadı veya çocuk reşit olduktan sonra kendi soyadı, usulüne uygun olarak açacağı bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe çocuğun soyadının da değişemeyeceği ifade edilmiştir.

11. Bozma sonrası Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2012/814 sırasına kaydı yapılan davanın yargılaması neticesinde, Mahkemenin 24/9/2012 tarihli ve E.2012/814, K.2012/359 sayılı kararı ile davanın reddine karar verilmiş ve karar gerekçesi olarak Yargıtay bozma ilamına işaret edilmiştir.

12. İlk derece mahkemesi kararı temyiz edilmekle, Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 17/1/2013 tarihli ve E.2012/14097, K.2013/412 sayılı kararı ile onanmış, karar düzeltme talebi aynı Dairenin 8/4/2013 tarihli ve E.2013/39345, K.2013/5688 sayılı kararı ile reddedilmiş, ret kararı 3/5/2013 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 20/5/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 4721 sayılı Kanun'un "Soyadı" kenar başlıklı 321. maddesi şöyledir:

"Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (…) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır."

15. 4721 sayılı Kanun'un "Adın değiştirilmesi" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"Adın değiştirilmesi, ancak haklı sebeplere dayanılarak hâkimden istenebilir.

Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve ilân olunur.

Ad değişmekle kişisel durum değişmez.

Adın değiştirilmesinden zarar gören kimse, bunu öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde değiştirme kararının kaldırılmasını dava edebilir."

16. 2525 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi'nin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilen 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 20/5/2013 tarihli ve 2013/3434 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, boşanma davası sonrasında müşterek çocuğun velayetinin kendisine verildiğini, çocuğun velayeti kendisinde olduğu için resmî işlemler de dâhil olmak üzere çocuğun bütün işlemleriyle kendisinin ilgilendiğini ve soyadları farklı olduğu için sürekli nüfus aile kayıt tablosu ve boşanma ilamı ibraz etmek zorunda kaldığını, benzer hususların çocuğun ve kendisinin mağduriyetine neden olduğunu, soyadı değişikliği talebiyle açtığı davada; talepleri, Anayasa Mahkemesinin 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ilgili bölümünü iptal eden kararına dayandığı hâlde bu hususun mahkeme kararlarında karşılanmayarak gerekçesiz bırakıldığını, verilen kararın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, ayrıca karar düzeltme talebinin reddi neticesinde aleyhine para cezasına hükmedildiğini belirterek Anayasa'nın 10., 36., 40. ve 153. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Başvurucu tarafından Anayasa'nın 10., 36., 40. ve 153. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiği iddia edilmiş olmakla beraber, ihlal iddialarının mahiyeti gereği Anayasa'nın 10., 20. ve 36. maddeleri açısından değerlendirme yapılması uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

20. Başvurucu, tarafı olduğu yargılama sürecinde talepleri, Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararına dayandığı hâlde bu hususun derece mahkemesi kararlarında değerlendirilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvurunun bu kısmı hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Gerekçeli karar hakkı da adil yargılanma hakkının somut görünümlerinden biri olup Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında ilgili hükmü, Sözleşmenin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı gibi ilke ve haklara, Anayasanın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38). Ayrıca hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrası uyarınca mahkemelerin uyması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

23. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, kanun yoluna başvurma olanağını etkili kullanabilmek ve mahkemelere güveni sağlamak açısından, hem tarafların hem kamunun menfaatini ilgilendirmekte olup kararın gerekçesi hakkında bilgi sahibi olunmaması, kanun yoluna müracaat imkânını da işlevsiz hâle getirecektir. Bu nedenle mahkeme kararlarının dayanaklarının yeteri kadar açık bir biçimde gösterilmesi zorunludur (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2013, § 67).

24. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber bu hak, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun, usul veya esasa dair ayrı ve açık yanıt verilmesi gereken iddialarının cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olacaktır. Bunun yanı sıra kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması da bu hakkın ihlal edildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kanun yolu mahkemelerince verilen bu tür kararların, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanması uygun olup bu durumda, üst derece mahkeme tarafından önceki mahkeme kararının gerekçesinin benimsendiği kabul edilmelidir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

25. Başvuru konusu olayda başvurucu tarafından, velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi talebiyle dava açıldığı, ilk derece mahkemesinin 16/4/2012 tarihli karar gerekçesinde, Anayasa Mahkemesi'nin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır" şeklindeki ibarenin iptal edildiği ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmış olduğu, bu kapsamda annenin, çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinde haklı neden bulunduğu tespitlerine yer verildiği; temyiz edilen kararın, 4721 sayılı Kanun'un 321. maddesi hükmüne göre doğru nesepli çocuğun babanın (ailenin) soyadını taşıyacağı, boşanma veya ölüm üzerine velayetin annede olmasının soyadında herhangi bir değişikliğe neden olamayacağı; babanın soyadı veya çocuk reşit olduktan sonra kendi soyadı, usulüne uygun olarak açacağı bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe çocuğun soyadının da değişemeyeceği ifade

edilerek bozulduğu, ilk derece mahkemesinin bozma sonrası karar gerekçesinde, Yargıtay bozma ilamı işaret edilerek başvurucunun talebinin reddedildiği, ilk derece mahkemesince oluşturulan karar ve gerekçesi hukuka uygun bulunmak suretiyle kanun yolu mahkemelerinin denetiminden geçerek kesinleştiği, kanun yolu mercisince kararlarda ayrıntılı gerekçeye yer verilmediği görülmekle birlikte bozma kararında, işaret edilen yönde hüküm kuran ilk derece mahkemesi gerekçesinin benimsendiği anlaşıldığından başvurucunun, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlali İddiası

26. Başvurucu, karar düzeltme talebinin reddine dair Yargıtay ilamında, aleyhine para cezasına hükmedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

27. Bakanlık görüşünde, söz konusu iddia hakkında değerlendirmede bulunulmamıştır.

28. Başvuruya konu yargılama faaliyetinde, başvurucunun karar düzeltme talebinin reddedilmesi üzerine 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 442. maddesi uyarınca 219,00 TL para cezasına hükmedildiği anlaşılmaktadır.

29. Karar düzeltme para cezasına hükmedilmesinin adil yargılanma hakkına aykırı olduğu yönündeki iddialar, Anayasa Mahkemesi tarafından mahkemeye erişim hakkı bağlamında daha önce birçok kez incelenmiş ve iddiaya konu düzenlemenin, verilen yargı hizmeti karşılığında bireylerin az da olsa bu hizmetin maliyetine katkı sağlamasını temin ederek gereksiz yere karar düzeltme yoluna başvurulmasının önlenmesi ve sonucu itibarıyla temelden yoksun ihtilafların ve aşırı masrafların önünün alınmasıyla yargının aşırı iş yükünden kurtarılarak adaletin doğru yönetimi ve yargı hizmetinin daha iyi verilmesinin sağlanması, genel olarak adaletin uygun bir biçimde yerine getirilmesi ile de tüm bireylerin haklarının korunmasının temin edilmesi meşru amacına yönelik olduğu tespitlerine yer verilmiştir (Tahir Gökatalay, §§ 36-44).

30. Somut başvuru açısından da söz konusu tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir durumun söz konusu olmadığı, başvurucunun karar düzeltme kanun yolu öncesinde de hukuki korunma talebini ilk derece mahkemesi ve temyiz mercisi olmak üzere iki dereceli bir yargılama prosedüründe ileri sürme imkânının bulunduğu ve başvuru dosyası kapsamından karar düzeltme talebinin reddi neticesinde hükmedilen para cezasının başvurucu üzerinde önemli bir ekonomik yük teşkil ettiğine dair bir kanaate ulaşılmadığı, bu suretle karar düzeltme başvurusunun reddedilmesi üzerine başvurucu aleyhine hükmedilen para cezasının, mahkemeye başvurma hakkının fiilen ve etkili bir biçimde kullanılmasını engellemediği sonucuna varılmakla, başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlali İddiası

31. Başvurunun incelenmesi neticesinde, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

32. Başvurucu, boşanma davası sonrasında velayeti kendisine verilen çocuğunun soyadını

değiştirme talebiyle açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 20. maddesinde tanımlanan hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

33. Bakanlık görüş yazısında, soyadı değiştirme talepleri ile çocuğun ve kadının soyadı bağlamında AİHM içtihadına konu edildiği görülen soyadının; Sözleşme'nin 8. maddesinin koruma alanında olduğunun, Anayasa Mahkemesi tarafından da benzer konuların Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında değerlendirildiğinin, AİHM tarafından benzer ihlal iddialarına ilişkin incelemelerde Sözleşme'nin 8. maddesinin ayrımcılığı yasaklayan 14. madde ile birlikte ele alındığının ve bunun yanı sıra birçok uluslararası sözleşmede kadın ve erkeğin evlenirken, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi hâlinde eşit hak ve yükümlülüklere sahip olması gerektiğine işaret edildiğinin, ayrıca Anayasa Mahkemesinin 8/11/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı kapsamında evliliğin feshi veya boşanma hâllerinde çocuk annesine tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alacağı hükmünü taşıyan 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırı olduğundan bahisle iptal edilmiş olduğunun, yapılacak değerlendirmede göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

34. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın, Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

35. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

36. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

37. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

38. Başvuru konusu olayda başvurucu, velayeti kendisine tevdi edilen çocuğun soyadını değiştirme talebinin reddedilmesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

39. Velayet, reşit olmayan çocuklarının bakım ve gözetimi konusunda anne ve babaya verilen hak ve yükümlülüklerden oluşan bir müessese olup bu bağlamda çocuğun bakım ve eğitimi, kanuni temsili, mal varlığının yönetimi ve çocuğun menfaatlerinin korunması için hukuki temel oluşturmaktadır. Yakın bir geçmişe kadar anne ve babanın çocukları üzerindeki hâkimiyet hakkı olarak görülen velayet, günümüzde hem bir yükümlülük hem de bir hak olarak kabul görmektedir.

40. Bakanlık görüşünde isim hakkının, Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında değerlendirildiği yönünde görüş bildirilmiştir.

41. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup bu düzenlemede yer verilen "maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı", Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde özel yaşama saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkı ile bireyin kendisini gerçekleştirme ve kendisine ilişkin kararlar alabilme hakkına karşılık gelmektedir. Bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir unsuru hâline gelen, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri ve vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olan soyadının da kişinin manevi varlığı kapsamında olduğu açıktır. Cinsiyet, doğum kaydı gibi kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler ile bunlarda değişiklik ve düzeltme yapılmasını isteme hakkının yanı sıra isim hakkı da Anayasa Mahkemesi tarafından, Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir (AYM, E.2011/34, K.2012/48, K.T.30/3/2012; AYM, E.2009/85, K.2011/49, K.T.10/3/2011). Bununla birlikte somut başvuruda olduğu gibi velayet hakkı tevdi edilen çocuğun soyadının, başvurucunun kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebi, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olmakla, Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında ele alınması gereken bir hukuki değerdir.

42. Çeşitli hukuk sistemlerinde koruma, bakım ve gözetim hakkı veya benzer terimlerle ifade edilen velayet hakkı kapsamında, çocuğun soyadını belirleme hakkı da yer almakta

olup söz konusu hukuki değer, velayet hakkının ifası ve bu bağlamda aile bağlarının sürdürülmesi noktasındaki fonksiyonu nedeniyle aile hayatına saygı hakkının güvence kapsamında yer almaktadır.

43. Aile yaşamına saygı hakkı, Anayasanın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında resmî makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile yaşamına saygı hakkının Anayasadaki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, özellikle aile yaşamına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır.

44. Aile yaşamındaki temel ilişkiler kadın ve erkek ile ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerdir. Resmî evlilik birlikleri kural olarak aile hayatı kapsamında güvence altına alınmakta olup evlilik içinde doğan çocuklar da kendiliğinden evlilik ilişkisinin bir parçası sayılırlar. Bu çerçevede, çocuğun doğumundan itibaren çocuk ve ebeveyn arasında aile yaşamı anlamına gelen bir bağ kurulduğunun kabulü gerekir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Gluhakovic/Hırvatistan, B. No: 21188/09, 12/4/ 2011, §§ 54 ve 60). Başvuru konusu olayda başvurucunun çocuğu, evlilik içinde dünyaya gelmiş olup hukuken mevcut olan ailenin bir parçasıdır. Bu bağlamda, boşanma davası sonucunda velayet hakkı kendisine verilmiş edilmiş olan başvurucu ile çocuğu arasındaki söz konusu ilişki, aile yaşamının kurulması için yeterlidir.

45. 4721 sayılı Kanun'un velayet hakkına ilişkin 335. maddesinde, ergin olmayan çocuğun, ana ve babasının velayeti altında olduğu, yasal sebep olmadıkça velayetin ana ve babadan alınamayacağı belirtilmek suretiyle evlilik ilişkisi süresince velayet hakkının ve bu kapsamdaki yetkilerin ortak kullanımına işaret edilmiş, aynı Kanun'un 336. maddesinde evlilik devam ettiği sürece ana ve babanın velayeti birlikte kullanacağı, ortak hayata son verilmesi veya ayrılık hâlinde hâkimin, velayeti eşlerden birine verebileceği, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde velayetin sağ kalana, boşanmada ise çocuğun bırakıldığı tarafa ait olduğu hüküm altına alınmıştır.

46. Velayet hakkı kapsamındaki yetkiler dâhilinde olan çocuğun soyadının belirlenmesi hususu ise evliliğin feshi veya boşanma bağlamında, 2525 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi'nin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilen 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde düzenlenmiş ve ilgili hükümde, evliliğin feshi veya boşanma hâllerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile çocuğun, babasının seçtiği veya seçeceği adı alacağı belirtilmiştir. Esasen söz konusu düzenlemenin 17/2/1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 152. maddesinde yer alan, kocanın evlilik birliğinin reisi olduğu kabulüne dayandığı anlaşılmaktadır. 4721 sayılı Kanun ile söz konusu düzenleme kaldırılmış ve eşlerin oturacakları konutu birlikte seçecekleri, birliği beraberce yönetecekleri, eşlerden her birinin, ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil edecekleri yönünde düzenlemeler getirilmek suretiyle eşlerin evlilik birliğinde eşit hak ve yükümlülüklere sahip olduğu kabul edilmiştir.

47. Velayet hakkı ve bu bağlamdaki yetkilerin kullanımı da dâhil olmak üzere cinsiyetler arası eşitlik ve cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili hususlar, insan hakları ile ilgili birçok uluslararası hukuk belgesinde de yer almaktadır. Türkiye'nin 4/6/2003 tarihinde onayladığı, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 23. maddesinin 4. fıkrasında

taraf devletlerin; eşlerin evlenirken, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hak ve sorumluluklara sahip olmalarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacakları, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 16. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendinde ise yine taraf devletlerin, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacakları ve özellikle kadın erkek eşitliğine dayanılarak aile adı, meslek ve iş seçimi dâhil her iki eş için geçerli, eşit kişisel haklar sağlayacakları düzenlemesine yer verilmiştir.

48. İç hukuk ve uluslararası hukuk alanında yer verilen söz konusu düzenlemeler paralelinde, 2525 sayılı Kanun'un evliliğin feshi veya boşanma hâllerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile çocuğun, babasının seçtiği veya seçeceği adı alacağını belirten 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi, Anayasa Mahkemesi'nin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı gerekçesinde, kadın ve erkeğin evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hak ve sorumluluklara sahip olmaları gereğine yer veren uluslararası sözleşme hükümlerine de atıf yapılmak suretiyle ve eşlerin, evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda oldukları, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmamasının, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayırım yapılması sonucunu doğuracağı belirtilmek suretiyle itiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırı görülmesi nedeniyle iptaline karar verilmiş ve söz konusu iptal kararı 14/2/2012 tarihli ve 28204 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

49. Bunun yanı sıra Türk hukukunda ad ve soyadının belirli nedenlere dayanılarak değiştirilmesine imkân tanındığı, bu bağlamda 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesinde adın değiştirilmesi hususundaki taleplerin haklı sebeplere dayanılarak ileri sürülebileceğinin ve adın değiştirilmesinden zarar gören kişilerin, değişikliği öğrenme tarihlerinden itibaren bir yıl içinde değiştirme kararının kaldırılmasını dava edebileceklerinin düzenlendiği görülmektedir.

50. Somut başvuru açısından başvurucunun, velayeti kendisine tevdi edilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin reddine ilişkin yargısal kararın, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale oluşturduğu açıktır.

51. Anayasa'nın 20. maddesinde, bu hakkın tüm boyutlarına ilişkin olmadığı anlaşılan birtakım sınırlama sebeplerine yer verilmiş olmakla beraber, özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olan hakların dahi hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmakta, ayrıca Anayasa'nın diğer maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak da bu hakların sınırlanması mümkün olabilmektedir. Bu noktada Anayasanın 13. maddesinde yer alan güvence ölçütleri işlevsel niteliği haizdir (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 33).

52. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

53. Belirtilen Anayasa hükmü, hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından

temel öneme sahip olup Anayasa'da yer alan bütün hak ve özgürlüklerin yasa koyucu tarafından hangi ölçütler göz önünde bulundurularak sınırlandırılabileceğini ortaya koymaktadır. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi çerçevesinde, Anayasa kurallarının bir arada ve hukukun genel kuralları göz önünde tutularak uygulanması zorunlu olduğundan belirtilen düzenlemede yer alan başta yasa ile sınırlama kaydı olmak üzere tüm güvence ölçütlerinin, Anayasa'nın 20. maddesinde yer verilen hakkın kapsamının belirlenmesinde de gözetilmesi gerektiği açıktır (Sevim Akat Eşki, § 35).

54. Hak ve özgürlüklerin yasayla sınırlanması ölçütü anayasa yargısında önemli bir yere sahiptir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır (Sevim Akat Eşki, § 36).

55. Sözleşme'nin lafzı ve AİHM içtihadı uyarınca da Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında yapılacak bir müdahalenin meşruluğu, öncelikle söz konusu müdahalenin yasa uyarınca gerçekleştirilmesine bağlı olup müdahalenin, yasal olma şartını taşımadığının tespiti hâlinde Sözleşmenin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan diğer güvence ölçütleri tetkik edilmeksizin müdahalenin ilgili maddeye aykırı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Bykov/Rusya, B. No: 4378/02, 10/3/2009, § 82).

56. Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin, yasal olma şartını sağladığının kabulü için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur. Bununla birlikte, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Yasallık ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada yasanın niteliği önem kazanmakta, yasayla sınırlama ölçütü aynı zamanda belirlilik ve erişilebilirliği ifade etmektedir. Temel hakların sınırlandırılması alanında, ilgili yasal düzenlemenin; içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması zorunlu olup belirlilik unsurunu taşımayan bir kanun hükmünün, bireysel hak ve özgürlüklere Anayasa'nın meşru saymadığı bir müdahale anlamına geleceği açıktır.

57. Özellikle temel hakların sınırlandırılması söz konusu olduğunda hak süjelerinin hukuksal durumlarının takdirinde ortaya çıkacak belirsizlik, bu alanda getirilen güvencelerin işlevsiz hâle gelmesine neden olabilecektir. Bu bağlamda, hukuk devleti ilkesinin bir türevi veya alt ilkesi olarak görülebilecek olan belirlilik ilkesi hukuksal güvenlikle de doğrudan bağlantılıdır. Zira ilgili kanuni düzenlemenin, hangi davranış veya olgulara hangi hukuksal sonuçların bağlanacağını ve bu bağlamda kamusal makamlar için nasıl bir müdahale yetkisinin doğacağını belirli bir kesinlik ölçüsünde ortaya koyması durumunda bireylerin, hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmeleri olanaklı hâle gelecektir.

58. Bununla birlikte, her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın gereken koruma seviyesi, büyük ölçüde, ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte, muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi ve bu nedenle hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi veya kullanılan kavramların anlamlarının hukuksal değerlendirme sonucunda ortaya çıkması tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Bunun yanı sıra Anayasa'nın sistematik yorumundan da destek alınmak suretiyle farklı ağırlıklar atfedilebilecek olan hakların niteliği, belirtilen alanlara ilişkin kanuni düzenlemelerde aranacak belirlilik oranını da farklılaştırabilecektir. Bu bağlamda ilgili

kanuni düzenleme temel haklara ne oranda müdahale ediyorsa söz konusu düzenlemede aranacak belirlilik oranı da aynı doğrultuda yükselecektir.

59. Bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural, belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya sunabilir. Fakat bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın asgari bir kesinlik içermesi gerekmektedir. Zira belirlilik şartına riayet edilmemesi hâlinde yasama ve yürütme yetkisini kullanan organların, kaynağını anayasadan almayan bir yetkiyi kullanmaları söz konusu olabilecektir. Bu çerçevede, etkin bir temel hak korumasının sağlanabilmesi için müdahaleye temel alınan yasanın lafzı ve yorumlanması bağlamında asgari bir kesinliğin sağlanması zorunludur.

60. Yasa yapma tekniği açısından daha somut kavram ve düzenlemelere yer verilmesinin olanaklı olmaması durumunda, yargılama ve hukuksal yorum yöntemleriyle belirlenebilir kavramların kullanılması mümkün olmakla birlikte söz konusu hukuksal yorumun sınırını da ilgili yasal düzenlemenin lafzının çizmesi gerektiği açıktır. Bu bağlamda söz konusu kanun hükmünün uygulanmasında yeknesaklığın sağlanmamış olması, belirsizliğin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

61. Müdahaleye temel alınan kanun hükmünün yorumlanması Anayasa Mahkemesinin görevi olmamakla birlikte başta yargısal organlar olmak üzere kamusal makamların, ilgili yasa hükmünün uygulanmasında anayasaya uygun bir yorum tarzını benimsemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin görevi, söz konusu yorum ve uygulamanın Anayasa'ya uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır.

62. Somut başvuruda, başvurucu tarafından derece mahkemeleri nezdinde, 2525 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen hükmüne de dayanılmak suretiyle, özellikle söz konusu müdahalenin kanuni dayanağının tartışma konusu yapıldığı görülmektedir.

63. Başvuru konusu olayda başvurucunun, velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin, ilk derece mahkemesinin 16/4/2012 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı kapsamında 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır" şeklindeki ibarenin iptal edildiği ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmış olduğu, bu nedenle annenin, çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi talebinde haklı neden bulunduğu belirtilerek kabul edildiği, temyiz edilen kararın, 4721 sayılı Kanun'un 321. maddesi hükmüne göre doğru nesepli çocuğun babanın (ailenin) soyadını taşıyacağı, boşanma veya ölüm üzerine velayetin annede olmasının soyadında herhangi bir değişikliğe neden olamayacağı, babanın soyadı veya çocuk reşit olduktan sonra kendi soyadı, usulüne uygun olarak açacağı bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe çocuğun soyadının da değişemeyeceği ifade edilerek bozulduğu, bozma kararı sonrasında ilk derece mahkemesince, bozma kararına atfen davanın reddedildiği ve kararın derecattan geçerek kesinleştiği anlaşılmaktadır.

64. Bu kapsamda, söz konusu ret kararının hukuki dayanağı olarak 4721 sayılı Kanun'un 321. maddesine işaret edildiği ve söz konusu Kanun hükmünün, "Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (…) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır." düzenlemesini içerdiği görülmektedir. 4721 sayılı Kanun veya özel kanunlarda evlilik birliğinin sona ermesini müteakip çocuğun soyadının tespiti ve düzenlenmesi hususunda özel bir düzenlemenin yer almadığı, evliliğin feshi veya boşanma

hâlinde çocuğun soyadının belirlenmesine ilişkin münhasır bir düzenleme ilk defa soyadı iktisabı bağlamında 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer almakla birlikte, bu hükmün Anayasa Mahkemesinin ilgili yargısal süreçten önce yürürlüğe giren 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesinde genel olarak, belirli koşullarla ad ve soyadının değiştirilmesi hususunda talepte bulunma imkânının tanındığı ve adın değiştirilmesi hususundaki taleplerin haklı nedenlere dayanılarak ileri sürülebileceğinin düzenlendiği görülmektedir.

65. Boşanma sonrası velayet hakkı tanınan ebeveynler tarafından, somut başvuruya benzer mahiyetteki taleplerin sıklıkla yargısal kararlara konu olduğu, söz konusu başvurularda genellikle müdahalenin kanunilik unsurunun tartışma konusu yapıldığı ve farklı hukuksal yorumların söz konusu olduğu, bu bağlamda özellikle 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi ve temel haklara ilişkin uluslararası sözleşme hükümlerinden hareketle verilen ilk derece mahkemesi kararlarının Hukuk Genel Kurulu kararlarına da konu edildiği anlaşılmaktadır (HGK, E.2013/18-1755, K.2015/1039, K.T.13/3/2015).

66. Bu çerçevede ilk derece mahkemesinin 16/4/2012 tarihli kararında, velayet hakkı ve içerdiği koruma ve gözetim yükümlülükleri ve bu bağlamdaki yetki ve sorumluluklar ile 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi hükmüne istinaden, 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan düzenlemenin iptal edilmek suretiyle yürürlükten kalktığı belirtilerek 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesine atıfla başvurucunun, çocuğunun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi talebinde haklı neden bulunduğu yönündeki tespit de dikkate değerdir (bkz. § 9).

67. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında, boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının ne olacağı konusunda açık bir düzenlemenin bulunmaması ve farklı yargısal kararların verildiği dikkate alındığında başvuruya konu müdahalenin kanuni dayanağı olarak gösterilen Kanun hükmünün, başvurucunun velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesi talebinin reddedilmesi şeklindeki müdahale bağlamında, belirlilik şartını sağlamadığı anlaşılmaktadır.

68. Müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmakla, söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

69. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

70. Başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varılarak ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmiş olmakla (bkz. § 74), başvurucunun Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

71. Başvurucu, ihlalin tespitiyle uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmasına ve uğradığı manevi zarar karşılığında 10.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

72. Bakanlık görüşünde, ihlal sonuçlarının giderimine ilişkin görüş bildirilmemiştir.

73. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

74. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

75. Başvurucu tarafından manevi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesinin, başvurucunun ihlal iddiası açısından yeterli bir tazmin oluşturduğu anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

76. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine,

C. Başvurucunun manevi tazminata ilişkin talebinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İLHAN BAYAR

B. No: 2013/4458 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/4458

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAN BAYAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/4458)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : İlhan BAYAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, savunmanın ana dilde yapılamaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/6/2013 tarihinde yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 12/12/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/12/2011 tarihli kararı ile başvurucunun "terör örgütü propagandası yapma, silahlı terör örgütüne üye olma, görevi yaptırmamak için direnme" suçlarından hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde susma hakkını kullanmıştır.

6. Temyiz üzerine, Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/12/2011 tarihli ve E.2011/159, K.2011/364 sayılı kararı, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 13/7/2012 tarihli ilamı ile bozulmuştur.

7. UYAP üzerinden yapılan araştırmada, bozma kararı üzerine yargılanmasına devam olunan başvurucunun, 29/6/2012 tarihli 2. celsede "anlaşılmayan bir dille" konuştuğu tutanağa geçirilmiştir. Duruşma tutanağında yer alan ifadeler şöyledir:

"...

SANIK; İLHAN BAYAR, (TC….), … oğlu, … doğumlu, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Karaca nüfusa kayıtlı. … Doğubayazıt/AĞRI ikamet eder. (Halen Başka Suçtan Erzurum H Tipi Cezaevinde Tutuklu.), Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

...

Sanıktan soruldu: Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

SANIK İLHAN BAYAR SAVUNMASINDA: Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

Sanığa dosyada mevcut beyanları okundu, soruldu: Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

Sanığa dosyada mevcut bilirkişi raporu, diğer belge ve tutanaklar okunarak soruldu: Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

Sanığa dosyada mevcut adli sicil ve nüfus kaydı okundu, soruldu: Sorulan soruya yine mahkeme heyetince anlaşılamayan bir dille cevap verdiği anlaşılmıştır.

İddia Makamından soruldu: Aşamadaki tüm savunmalarını, hem sözlü hem yazılı savunmalarını Türkçe yapması, eğitim durumu dikkate alınarak kendisini savunmak ve meramını ifade edebilmek için yeterli derecede Türkçe bildiği ve yargılamanın yüzyüzeliği ilkesi gereğince beyanını Türkçe yapmasının sanığın da lehine olacağı düşünüldüğünde; duruşma dilinde olmayan bir dille beyanda bulunma talebinin reddine karar verilmesi kamu adına talep olunur, dedi.

G. D: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3-e ve CMK'nın 202. maddesinde düzenlenen bir tercümanın yardımından yararlanma hakkının sanığın mahkemenin kullandığı dili anlamadığı veya konuşamadığı durumlarda gerekli olacağı, dosya kapsamına göre Türk vatandaşı olup, Türkiye'de doğan Türkçe dilinde yeterli eğitimi gören ve soruşturma aşamasında müdafii eşliğinde alınan ifadelerinde Türkçe olarak ifade veren sanığın kovuşturma aşamasında Türkçe dilini anlamak ve konuşmakta bir engelinin bulunmaması ve meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bildiğinin anlaşılması karşısında Mahkeme heyetince anlaşılamayan bir dil ile beyanda bulunma ve tercüman talebinin reddine karar verildi,

tefhimle açık yargılamaya devam olundu.

Sanıktan mahkemenin anladığı dilde beyanda bulunup bulunmayacağı hususu tekrar soruldu: Sorulan soruya yine mahkeme heyetince anlaşılamayan bir dille cevap verdiği anlaşılmıştır.

...

Sanık İlhan Bayar'dan esas hakkındaki mütalaaya karşı savunması soruldu: Sanığın duruşma dili dışında heyetimizce anlaşılamayan bir dil ile konuştuğu anlaşıldı.

...”

8. Bozma üzerine yargılanmasına devam edilen başvurucunun, Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/10/2012 tarihli ve E.2012/151, K.2012/1069 sayılı kararıyla müsnet suçlardan hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu ve vekilinin temyizi üzerine, Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/10/2012 tarihli kararı, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 28/3/2013 tarihli kararı ile onanmıştır.

10. Başvurucu, onama kararını 27/5/2013 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir.

11. Bireysel başvuru 17/6/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

12. 4/12/2014 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “Tercüman bulundurulacak hâller” kenar başlıklı 202. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.

....

(4) (Ek fıkra: 24/01/2013-6411 S.K./1. mad) Ayrıca sanık;

a) İddianamenin okunması,

b) Esas hakkındaki mütalaanın verilmesi,

üzerine sözlü savunmasını, kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapabilir. Bu durumda tercüme hizmetleri, beşinci fıkra uyarınca oluşturulan listeden, sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilir. Bu tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz. Bu imkân, yargılamanın sürüncemede bırakılması amacına yönelik olarak kötüye kullanılamaz.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/6/2013 tarihli ve 2013/4458 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, ana dilde savunma hakkının kısıtlandığını, bu nedenle yargılamasının adil olmadığını belirterek, Anayasa’nın 36. maddesinde koruma altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, yeniden yargılanma ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

15. Başvurucu, kendisini ana dilinde savunmak istemesine rağmen buna izin verilmemesi nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (e) bendindeki konuya ilişkin düzenleme şu şekildedir:

"3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgarî haklara sahiptir:

...

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak."

17. Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (e) bendi, hakkında suç isnadı olan sanığın, mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanma hakkını güvence altına alır. Bu hak yalnızca hakkında suç isnadında bulunulan kişilere tanınmış bir haktır ve bu haktan faydalanabilmek için sanığın ödeme gücü olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır (Ali İlhan Bayar, B. No: 2013/725, 19/11/2014, § 51).

18. Tercüman hakkı, hem belgelerin çevirisine hem de sözlü ifadelere uygulanır; her iki durumda da adil bir yargılama yapılabilmesi için gerekli olan çevirinin yapılması gerekmektedir. Bu hak duruşmada söylenen her sözcüğün ya da tüm belgelerin çevrilmesini gerektirmez. Değerlendirilecek husus, sanığın hakkındaki suçlamaları tümüyle anlayıp yanıt verebilecek düzeyde olup olmadığıdır (bkz. Kamasinski/Avusturya, B.No: 9783/82, 19/12/1989, § 74).

19. Tercüman isteyen herkesin değil, adil bir yargılamadan umulan yararın sağlanması amacıyla ve yalnızca yargılamada kullanılan dili bilmeyen, anlamayan ve konuşamayan kişilere tercüman atanması bir zorunluluktur. Yargılamada kullanılan dili bilmeyen, anlamayan ve konuşamayan kişilerin bir tercümanın yardımına ihtiyaç duyması halinde devletin çeviri sağlama yükümlülüğü doğar. Ancak somut başvuru açısından çözümlenmesi gereken asıl mesele, devletin yükümlülüğünün tercüman isteyen tüm sanıklar bakımından geçerli olup olmadığıdır. Bu noktada tercüman hakkının sınırlı bir hak olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

20. Bu kişilerin böyle bir ihtiyacının bulunup bulunmadığını belirlemek davaya bakan hâkimin görevdir; hâkim, sanıkla görüştükten sonra yargılamada tercüman bulunmamasından sanığın zarar görmeyeceğinden emin olmadır (Cuscani/Birleşik Krallık, B. No: 32771/96, 24/9/2002, § 38)

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (e) bendinin ancak mahkemede konuşulan dili bilmeyenlerin kullanabileceği bir hak getirdiğini; mahkemenin dilini "anlayan" ve "konuşan" bir sanığın, başka bir dilde, örneğin mensubu olduğu etnik dilde savunma yapabilmesi için tercümandan yararlanma talebinde ısrar edemeyeceğini belirtmektedir (Lagerblom/İsveç, B. No: 26891/95, 14/1/2003, §§ 61-64).

22. 5271 sayılı Kanun'un 202. maddesine göre, sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir. Bu haktan, soruşturma evresinde

dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar da yararlanır. 5271 sayılı Kanun'un 202. maddesiyle, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmeyen şüphelilerin/sanıkların kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri Türkçe dışındaki bir dilde savunmalarını yapabilmelerine imkân tanınmıştır.

23. Diğer taraftan, 5271 sayılı Kanun'un 202. maddesine 24/1/2013 tarihinde ilave edilen (4) numaralı fıkra ile Sözleşme'de ve AİHM içtihatlarında ortaya konan ölçütlerin ilerisine geçilerek tercüman hakkı genişletilmiştir. Yeni kurala göre, sanıkların "İddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesi üzerine sözlü savunmasını, kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde" yapabileceği hükmü getirilmiştir. Böylece "meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilen" sanığa da, sözlü savunmasını başka dilde yapabilme imkânı getirilmiştir.

24. Somut olayda ise başvurucu, 25/10/2011 tarihinde gözaltına alınmış ve bu tarihten itibaren soruşturma/kovuşturma sürecinde kimi zaman Türkçe savunma yapmak istemediğini belirterek susma hakkını kullanmış, kimi zaman da ana dilinde savunma yapmak istediğini beyan etmiş, ancak tercümandan yararlanma isteği reddedilmiştir. Dava dosyasının incelenmesinden başvurucunun, Mahkemeye Türkçe yazdığı dilekçeleri sunduğu ve temyiz taleplerini Türkçe yaptığı görülmüştür. İlk Derece Mahkemesi, başvurucunun ana dilinde savunma yapma yönündeki taleplerini, mahkemede kullanılan Türkçe dilini konuşup anladığını ve meramını tam olarak ifade ettiğini, mensup olduğu etnik dilde savunma hakkı talebinin hukuki ihtiyaca dayanmadığını belirterek reddetmiştir (bkz. § 7).

25. Her ne kadar 24/1/2013 tarihinde gerçekleşen Kanun değişikliğinden sonra sanıkların "kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde" sözlü savunmasını yapabileceği kuralı getirilerek tercümandan yararlanma hakkı genişletilmiş ise de başvuruya konu olayda başvurucu, savunmasını Kürtçe yapmak istediğini, sözü geçen Kanun değişikliğinden önce, 29/6/2012 tarihinde İlk Derece Mahkemesine iletmiş ve Mahkeme de aynı tarihte talebi reddetmiştir.

26. Başvurucunun bozma kararı öncesinde susma hakkını kullandığı ve bozma sonrasındaki yargılamanın ikinci celsesinde ana dilinde savunma yapma talebinin İlk Derece Mahkemesince Türkçeyi iyi bildiği gerekçesiyle reddedildiği açıktır. Dolayısıyla ilkokul mezunu olan başvurucunun anadilde savunma yapma talebinin o tarihte yürürlükte olan mevzuat uyarınca reddedilmesi nedeniyle savunma hakkının kısıtlanmadığı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle, tercümandan yararlanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık anlaşıldığından başvurunun bu yönü itibarıyla, "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle, başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HİKMET ÇİÇEK

B. No: 2013/5884 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/5884

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİKMET ÇİÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/5884)

Karar Tarihi:25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Hikmet ÇİÇEK

Vekili : Av. Mehmet CENGİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun yasal dayanağının olmadığı ve makul olmayan bir süredir tutukluluğun devam ettiği gerekçesiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 29/7/2013 tarihinde Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 18/12/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 9/1/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği ile ekleri 13/1/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı, görüşünü 11/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 20/2/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, karşı beyanlarını 25/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan soruşturma kapsamında 25/3/2008 tarihinde gözaltına alınmış, İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/3/2008 tarihli ve 2008/38 sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Soruşturma sonucunda başvurucunun, kamuoyunda "Ergenekon Davası" olarak bilinen ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen E.2008/209 sayılı dava kapsamında cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. Bu dava aynı mahkemenin E.2009/191 sayılı dosyasında birleştirilmiştir. Başvurucu bu dava kapsamında tutuklu olarak yargılanmaktadır.

10. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulanması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edilmesi üzerine başvurucu, tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur.

11. Başvurucunun talebi, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile reddedilmiştir.

12. Bu karara yapılan itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2013 tarihli ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 26/7/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 5/8/2013 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı suçlardan mahkumiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

14. Başvurucu, 29/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez."

16. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkemece iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir.”

17. 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

“Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır.”

18. 5237 sayılı Kanun’un 314. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.”

19. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.”

20. 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 29/7/2013 tarihli ve 2013/5884 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulanması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesince 4/7/2013 tarihinde iptal edilmesine rağmen bu kararın kendisi hakkında uygulanmadığını, iptal kararı tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami beş yıllık tutukluluk süresini doldurmasına rağmen tahliye edilmediğini, iptal kararı sonrasında tutukluluk halinin yasal dayanağının kalmadığını ve makul olmayan bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir

2. Esas Yönünden

a. Tutukluluğun Kanuni Süreyi Aştığı İddiası

24. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli iptal kararıyla birlikte tutukluluğunun kanuni dayanağının kalmadığını ileri sürmüştür

25. Adalet Bakanlığı görüşünde, 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ağır cezalık suçlar için azami tutukluk süresinin iki yıl olduğunu, bu sürenin zorunlu hallerde üç yıl daha uzatılabileceğini, uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceğini, başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 174. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrasında tanımlanan suçları işlediği iddiasıyla yargılanarak hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli kararı ile 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasını iptal ettiğini, bahsi geçen kararın 2/8/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığını, gerekli yasal düzenlemenin yapılabilmesi için Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca iptal hükmünün yürürlüğe girmesinin bir yıl ertelendiğini, başvurucunun İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/8/2013 tarihli mahkumiyet kararına kadar beş yıl dört ay on bir gündür tutuklu olduğunu ve bu sürenin 10 yılı geçmediğini belirtmiştir.

26. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı azami tutukluluk süresine ilişkin düzenlemelerin temel hak ve hürriyetlere ilişkin olduğunu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararına rağmen 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasının uygulanmasının temel hak ve hürriyetlerin ihlali anlamına geleceğini, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi ileriye dönük olarak ertelemiş bulunmasının yasama organına yönelik olduğunu ve yargı organlarının Anayasaya aykırı hükmü uygulamamaları gerektiğini belirtmiştir.

27. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin bu şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

28. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.”

29. Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa’nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

30. Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa’nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa’nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa’nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 30).

31. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. Anayasa’nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa’nın 19. maddesinde yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun “kanuni” dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (Veli Küçük, B. No: 2013/6099, 16/7/2014, § 32).

32. Tutuklamaya ilişkin hükümler 5271 sayılı Kanun’un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir (Murat Narman, § 45).

33. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

34. Yargılandığı davada başvurucuya isnat edilen fiiller, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında olup, aynı fıkrada, bu fiiller bakımından 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen

tutuklama sürelerinin iki katı olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, başvurucuya isnat olunan fiiller bakımından uygulanacak toplam tutukluluk süresinin uzatma süreleri dâhil azami on yıl olabileceği anlaşılmaktadır (Veli Küçük, § 35).

35. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararı ile;

"Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda hukuk devletinde, ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hal ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öğe olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahip olduğu gibi ceza yargılamasına ilişkin kurallar belirleme ve bu çerçevede mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında da Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma yetkisine sahiptir.

Ceza yargılamasına ilişkin kuralları ve bu kapsamda suç türlerine göre tutukluluk sürelerini belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında bulunmakla birlikte, gerek ulusal mevzuatta ve uygulamada gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ilk derece mahkemelerince sanığın suçlu bulunarak mahkûm edilmesinden sonraki sürecin tutukluluk olarak değerlendirilmediği de nazara alındığında, dava konusu kuralda düzenlenen azami tutukluluk süresinin demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyecek kadar uzun olduğu, bu yönüyle kuralda tutuklamanın adeta bir ceza olarak uygulanabilmesine imkân tanınarak, tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul dengenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı aleyhine bozulmasına neden olunduğu…"

gerekçesiyle iptal etmiştir.

36. İptal kararının yürürlüğe gireceği gün sorununu da inceleyen Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 153. maddesi ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası hükümlerine göre, söz konusu iptal kararının derhal uygulanmasını "kamu düzenini ihlal edici nitelikte" görerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

37. Somut olayda başvurucu Anayasa Mahkemesinin anılan kararı üzerine tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucunun talebi İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile "3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır." hükmünün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edildiği, ancak Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca söz konusu iptal kararının Resmi Gazetede yayımlanması veya Resmi Gazetede yayımlanarak iptal gerekçesinde belirlenen sürenin dolmasıyla yürürlüğe gireceği, bu bakımdan 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasının halen yürürlükte olduğu, tutuklu sanığın durumunun bu hükme göre değerlendirilmesi gerektiği, tutuklu sanık hakkında tutmayı

gerektirir somut delillerin mevcut olduğu, tutuklu sanığın üzerine atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da tutuklama için makul şüphenin yeterli görüldüğü, atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

38. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli kararına itiraz etmiş, itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2013 tarihli ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla "tutukluluk hallerinin devamına ilişkin kararların ve gerekçelerinin ortaya konulduğu Mahkemenin 27/7/2012 tarihli oturumunda sanıklar için belirtilen tutukluluk gerekçelerinin usul ve yasaya uygun olduğu ve herhangi bir isabetsizlik görülmediği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

39. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında, tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerektiği, yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilen bir kişinin hukuki durumunun "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıktığı ve tutma nedeninin ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma haline dönüştüğü, bu bakımdan temyiz aşamasında geçen sürelerin tutukluluk süresinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulamayacağı belirtilmiştir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 41).

40. Somut olayda başvurucu, 25/3/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi arasında 5 yıl 4 ay 11 gün boyunca "bir suç isnadına bağlı olarak" tutulmuştur. Her ne kadar 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından 4/7/2013 tarihinde iptal edilmişse de, iptal kararının derhal uygulanmasının kamu düzenini ihlal edeceği değerlendirilerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu 29/7/2013 tarihi itibarıyla söz konusu iptal hükmü yürürlüğe girmemiştir. Bu haliyle başvurucunun tutuklu kaldığı süre 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami süreyi aşmamıştır (Veli Küçük, § 41).

41. Açıklanan nedenlerle, tutukluluğun Kanun'da belirlenen azami süreyi aştığı yönündeki şikâyetler ile ilgili olarak, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "kanunilik şartı"nın ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası

42. Başvurucu, uzun bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürmüştür.

43. Adalet Bakanlığı, tutukluluk süresinin hesaplanmasında başlangıç noktasının başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı tarih olduğunu, kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesi kararıyla da olsa bir mahkeme kararıyla mahkûmiyetine karar verildiği tarihte tutukluluğun sona ereceğini, bu tarihten itibaren tutmanın nedeninin "bir suç şüphesi üzerine tutma" olmaktan çıkıp "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" haline dönüşeceğini, başvurucunun gözaltına alınması ile derece mahkemesince karar verilmesi arasında beş yıl dört ay on bir gün tutuklu kaldığını, suç işlediği şüphesiyle bir kişinin hürriyetinden mahrum bırakılabilmesi için ilgilinin atılı suçu işlediği yönünde makul şüphe ya da inandırıcı

nedenlerin bulunmasının gerekli olduğunu, bu koşulun kişinin tutukluluğunun devam ettirildiği her aşamada varlığını sürdürmesi gerektiğini ve makul şüphenin ortadan kalktığı anda ilgilinin serbest bırakılması gerektiğini belirtmiştir.

44. Adalet Bakanlığı ayrıca, belirli bir sürenin ötesine geçen bir tutukluluk süresinin makul olup olmadığını değerlendirirken, somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınarak öncelikle makul şüphenin varlığını sürdürüp sürdürmediğinin, derece mahkemelerinin kararlarında gösterilen tutuklama nedenlerinin, yargılamayı yapan mahkemenin yargılamayı süratle sona erdirmesi açısından gerekli dikkati gösterip göstermediğinin, ulusal yargı organlarının adli kontrole başvurma konusunu tartışıp tartışmadığının, davanın karmaşıklığının, suçlamaların niteliği ve yargılama süresince yargılamayı uzatma ya da makul sürede sona erdirme açısından başvurucunun tutum ve davranışlarının dikkate alınması gerektiğini, AİHM'in özellikle organize suçlulukla mücadelede tutuklu yargılanan bazı başvuruculara dört yıl üç güne kadar uzayan tutukluluk sürelerini makul kabul ettiğini, Almanya'ya karşı yapılan ve yaklaşık beş yıl altı ay süren bir tutukluluk süresine ilişkin başvuruda olayın istisnai koşullarını, karmaşıklığını ve başvurucunun soruşturulmasına neden olan eylemlerin ağırlığını dikkate alarak, söz konusu süreyi makul bulduğunu belirtmiştir.

45. Adalet Bakanlığı son olarak, başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ve 136. maddesi uyarınca cezalandırılması istemiyle yargılandığı davanın kapsamlı ve karmaşık olduğunu, başvurucuyla beraber toplam 275 sanığın yargılandığını, dava dosyası kapsamında 3500 ek klasör delil bulunduğunu, 22 davanın aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle birleştirildiğini, derece mahkemesince haftanın dört günü duruşma yapıldığını, yetkili mahkemenin tutuklamanın devamına karar verirken belirli bir süre suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması gerekçelerine dayandığını, ancak 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından, yargılamayı yapan İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurucunun tahliye talebinin değerlendirildiğini belirtmiştir.

46. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması gerektiğini, bu bağlamda tutukluluk durumu incelenirken siyasi parti yöneticisi olması durumunun göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

47. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

48. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları güvence altına alınmıştır.

49. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin

makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman, § 61).

50. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (Murat Narman, § 62).

51. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (Murat Narman, § 63).

52. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (Murat Narman,§§ 63-64).

53. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, § 46).

54. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, § 46).

55. Bakanlık görüşüne göre, derece mahkemesi, başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verirken belirli bir süre "suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması" şeklindeki gerekçelere dayanmıştır.

56. Somut olayda, 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından İstanbul 13. Ağır

Ceza Mahkemesi 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurucunun tutukluluk durumunu değerlendirerek;

a- Sanık hakkında 29/3/2008 tarihli tutuklama sebeplerinin henüz ortadan kalkmamış olması,

b- Tanık beyanlarının mahkemece alınmasının henüz tamamlanmamış olması, soruşturma ve kovuşturma aşamasında bazı sanıklar tarafından tanıklar ve itirafçı sanıklara yönelik beyanlarını değiştirmeleri konusunda menfaat, baskı ve tehdit uyguladıkları yönünde soruşturma ve bulguların bulunması nedeniyle de delilleri karartma şüphesinin devam ettiği,

c- Mahkememizce yargılaması yapılan, örgüt yöneticisi ve örgüt üyesi oldukları iddia edilen bir kısım sanıkların haklarında henüz tahkikat başlamadan, bir kısmının da soruşturma ve kovuşturma aşamasında yurt dışına kaçarak firari durumunda olması ve firar etmeye teşebbüs iddiasıyla soruşturma açılmış olması nedeniyle, aynı örgüt kapsamında yargılanan ve hakkında ağır cezai yaptırımlar istenen sanığın da kaçma şüphesinin bulunduğu,

d- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde tutuklu yargılama için azami bir süre şartı getirilmediği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasının da buna uygun olduğu, makul sürenin her bir dava, özellikle bu dava gibi karmaşık kabul edilebilecek davalar için özel olarak belirlenmesi gerektiği, görülmekte olan davanın kendine özgü yapısı, nitelik ve nicelik olarak ulaştığı devasa boyut, birleşen dava ve sanık sayısı, sanığa atılı suçun CMK 100. maddesinde düzenlenen ve katalog suçlar kapsamında kabul edilen Devletin güvenliğine karşı suçlar ve Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ile ayrıca Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olduğu, bu suçlar için kanunda öngörülen tutukluluk süresinin üst sınırının 10 yıl olması, atılı suçların kanunda düzenlenen ceza miktarının alt ve üst sınırları, sanığın tutuklulukta geçirdiği süre ve benzer yargılamalardaki uygulamalar da göz önüne alındığında, tutuklu kalınan bu sürenin makul olduğu,

e- Dosyadaki toplam sanık sayısı, davanın başlangıcındaki tutuklu sanık sayısı ile halen tutuklu olan sanık sayısı dikkate alındığında, mahkememizin şimdiye kadarki uygulamalarında, tutuksuz yargılamanın asıl olup, tutukluluğun istisna olarak uygulandığının görüldüğü,

f- Sanık hakkında tutuklama gerekçelerinin çok ayrıntılı, somut olarak ve delillerin tartışılması suretiyle belirtilmesi halinde ihsas-ı rey itirazlarının söz konusu olabileceği, bu nedenle suç şüphesinin tespitinde bu durumun göz önünde bulundurulduğu,

g- Dosyamızda mevcut yakalama ve arama tutanakları, inceleme raporları, ele geçen devlete ait gizli belgelerle ilgili olarak alman kurum yazıları, telefon kayıtları, ses ve görüntü kayıtları, sanığa ait bilgisayarda ve diğer sanıklann bilgisayarlarında ele geçen bilgi ve belgeler, sanığa ait aşama ifadeleri ile diğer sanık ve tanık beyanları da göz önüne alındığında, sanığın atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamalarında tutukluluk için makul suç şüphesinin dahi yeterli görüldüğünün Mahkeme içtihatlarında da belirtildiği, bu nedenlerle atili suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından tahliye taleplerinin reddi ile tutukluluk halinin devamına”

karar vermiştir.

57. Adalet Bakanlığı, bu tarihten sonraki değerlendirmelerde derece mahkemesinin 27/7/2012 tarihli kararına atıfla başvurucunun tutukluluk durumunun değerlendirildiğini belirtmiştir.

58. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak kişinin, tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada mahkumiyetine karar verilmiş ise mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hali sona erer (Ahmet Soysal, B. No: 2012/237, 2/7/2013, §§ 66- 67).

59. Somut olayda başvurucunun tutukluluk süresi, 25/3/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılması arasında beş yıl dört ay on bir gündür.

60. Tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması bir zorunluluktur. Başvurucunun tahliye talebini inceleyen mahkeme, ret gerekçesinde başvurucunun kaçacağına ya da delilleri karartacağına dair inandırıcı somut olgular ortaya koyamamıştır.

61. Mahkemenin, 6352 sayılı Kanun kapsamında tutukluluk halinin yeniden değerlendirilmesi talebi üzerine verdiği 27/7/2012 tarihli kararında yer alan, dava kapsamında yargılanan sanıklardan birkaçının kaçması ya da kaçmaya teşebbüs etmesi, yine bazı sanıkların delilleri karartma girişiminde bulunması şeklindeki gerekçeleri, diğer sanıkların da bunları yapabileceğine dair karine olarak değerlendirilemez. Aksi takdirde masumiyet karinesi ve bununla bağlantılı olarak kişi hürriyetine ilişkin ilkelerin zedelenebileceği açıktır. Bu nedenle, aynı davada yargılanan bazı sanıkların durumlarından hareketle genelleme yapılarak diğerlerinin de aynı davranışta bulunabileceğini varsaymak, tutukluluk gerekçelerinin somutlaştırılmasını engellediği gibi, özgürlüğün esas, tutukluluğun istisna olduğu yönündeki anlayışla da bağdaşmaz. Bu çerçevede tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ileri sürülen gerekçelerin "ilgili" ve "yeterli" olduğu söylenemez (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 117).

62. Özellikle 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasında tutuklama yerine öngörülen adli kontrol hükümlerinin 6352 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 5/7/2012 tarihinden itibaren başvurucu lehine de uygulanma imkanı ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, anılan kararlarda hedeflenen meşru amaçla yapılan müdahale arasında gözetilmesi gereken denge açısından, mevcut adli kontrol tedbirlerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu durumda, tutukluluğun devamına karar verilirken yargılamanın tutuklu sürdürülmesinden beklenen kamu yararı ile başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı arasında ölçülü bir denge kurulmadığı ve bu nedenle tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı sonucuna varılmıştır (Veli Küçük, § 63).

63. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun tutukluluk süresinin uzun olduğu yönündeki şikâyeti ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

64. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

65. Başvuruda, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

66. Başvurucu, herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır.

67. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun,

1. “Kanun’da belirtilen azami tutukluluk süresinin aşıldığı” na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. “Tutukluluk süresinin makul olmadığı” na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

DOĞU PERİNÇEK

B. No: 2013/5885 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/5885

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DOĞU PERİNÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/5885)

Karar Tarihi:25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Doğu PERİNÇEK

Vekili : Av. Mehmet CENGİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun yasal dayanağının olmadığı ve makul olmayan bir süredir tutukluluğun devam ettiği gerekçesiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 29/7/2013 tarihinde Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 31/10/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 4/12/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği ile ekleri 6/12/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiş, Adalet Bakanlığı, görüşünü 4/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 5/2/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, karşı beyanlarını 10/2/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan soruşturma kapsamında 21/3/2008 tarihinde gözaltına alınmış, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/3/2008 tarihli ve 2008/44 sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Soruşturma sonucunda başvurucunun, kamuoyunda "Ergenekon Davası" olarak bilinen ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen 2008/209 E. sayılı dava kapsamında cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. Bu dava aynı mahkemenin 2009/191 E. sayılı dosyasında birleştirilmiştir.

10. Son olarak 12/7/2013 tarihinde tutukluluk halini inceleyen Mahkeme başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

11. Bu karara yapılan itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2013 tarihli ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 26/7/2013 tarihinde başvurucu müdafiine tebliğ edilmiştir.

12. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 5/8/2013 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı suçlardan mahkumiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

13. Başvurucu, 29/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.”

15. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkemece iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir.”

16. 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

“Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan

suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır.”

17. 5237 sayılı Kanun’un 314. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.”

18. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.”

19. 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 29/7/2013 tarihli ve 2013/5885 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Kanun’da öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulanması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesince 4/7/2013 tarihinde iptal edilmesine rağmen bu kararın kendisi hakkında uygulanmadığını, iptal kararı tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami beş

yıllık tutukluluk süresini doldurmasına rağmen tahliye edilmediğini, iptal kararı sonrasında tutukluluk halinin yasal dayanağının kalmadığını ve makul olmayan bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürerek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir

2. Esas Yönünden

a. Tutukluluğun Kanuni Süreyi Aştığı İddiası

23. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli iptal kararıyla birlikte tutukluluğunun kanuni dayanağının kalmadığını ileri sürmüştür

24. Adalet Bakanlığı görüşünde, 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ağır cezalık suçlar için azami tutukluk süresinin iki yıl olduğunu, bu sürenin zorunlu hallerde üç yıl daha uzatılabileceğini, uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceğini, başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 174. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrasında tanımlanan suçları işlediği iddiasıyla yargılanarak hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli kararı ile 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasını iptal ettiğini, bahsi geçen kararın 2/8/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığını, gerekli yasal düzenlemenin yapılabilmesi için Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca iptal hükmünün yürürlüğe girmesinin bir yıl ertelendiğini, başvurucunun İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/8/2013 tarihli mahkumiyet kararına kadar beş yıl dört ay on dört gündür tutuklu olduğunu ve bu sürenin 10 yılı geçmediğini belirtmiştir.

25. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı azami tutukluluk süresine ilişkin düzenlemelerin temel hak ve hürriyetlere ilişkin olduğunu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararına rağmen, 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası hükmünün uygulanmasının temel hak ve hürriyetlerin ihlali anlamına geleceğini, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi ileriye dönük olarak ertelemiş bulunmasının yasama organına yönelik olduğunu, yargı organlarının Anayasaya aykırı hükmü uygulamamaları gerektiğini belirtmiştir.

26. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin bu şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

27. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir."

28. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği

durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

29. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 30).

30. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (Veli Küçük, B. No: 2013/6099, 16/7/2014, § 32).

31. Tutuklamaya ilişkin hükümler 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre kişi ancak suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir (Murat Narman, § 45).

32. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

33. Yargılandığı davada başvurucuya isnat edilen fiiller, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında olup, aynı fıkrada, bu fiiller bakımından 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen tutuklama sürelerinin iki katı olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, başvurucuya isnat olunan fiiller bakımından uygulanacak toplam tutukluluk süresinin uzatma süreleri dâhil azami on yıl olabileceği anlaşılmaktadır (Veli Küçük, § 35).

34. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararı ile;

"Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda

hukuk devletinde, ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hal ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öğe olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahip olduğu gibi ceza yargılamasına ilişkin kurallar belirleme ve bu çerçevede mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında da Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma yetkisine sahiptir.

Ceza yargılamasına ilişkin kuralları ve bu kapsamda suç türlerine göre tutukluluk sürelerini belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında bulunmakla birlikte, gerek ulusal mevzuatta ve uygulamada gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ilk derece mahkemelerince sanığın suçlu bulunarak mahkûm edilmesinden sonraki sürecin tutukluluk olarak değerlendirilmediği de nazara alındığında, dava konusu kuralda düzenlenen azami tutukluluk süresinin demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyecek kadar uzun olduğu, bu yönüyle kuralda tutuklamanın adeta bir ceza olarak uygulanabilmesine imkân tanınarak, tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul dengenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı aleyhine bozulmasına neden olunduğu…”

gerekçesiyle iptal etmiştir.

35. İptal kararının yürürlüğe gireceği gün sorununu da inceleyen Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 153. maddesi ile 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası hükümlerine göre, söz konusu iptal kararının derhal uygulanmasını “kamu düzenini ihlal edici nitelikte” görerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

36. Somut olayda başvurucu Anayasa Mahkemesinin anılan kararı üzerine tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucunun talebi İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile “3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır.” hükmünün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edildiği, ancak Anayasa’nın 153. maddesi uyarınca söz konusu iptal kararının Resmi Gazetede yayımlanması veya Resmi Gazetede yayımlanarak iptal gerekçesinde belirlenen sürenin dolmasıyla yürürlüğe gireceği, bu bakımdan 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasının halen yürürlükte olduğu, tutuklu sanığın durumunun bu hükme göre değerlendirilmesi gerektiği, tutuklu sanık hakkında tutmayı gerektirir somut delillerin mevcut olduğu, tutuklu sanığın üzerine atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da tutuklama için makul şüphenin yeterli görüldüğü, atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı” gerekçesiyle reddedilmiştir.

37. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli kararına itiraz etmiş, itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2013 tarihli ve 2013/493 Değişik İş sayılı kararıyla “tutukluluk hallerinin devamına ilişkin kararların ve gerekçelerinin ortaya

konulduğu Mahkemenin 27/7/2012 tarihli oturumunda sanıklar için belirtilen tutukluluk gerekçelerinin usul ve yasaya uygun olduğu ve herhangi bir isabetsizlik görülmediği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

38. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında, tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerektiği, yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilen bir kişinin hukuki durumunun "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıktığı ve tutma nedeninin ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma haline dönüştüğü, bu bakımdan temyiz aşamasında geçen sürelerin tutukluluk süresinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulamayacağı belirtilmiştir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 41).

39. Somut olayda başvurucu, 21/3/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi arasında 5 yıl 4 ay 15 gün boyunca "bir suç isnadına bağlı olarak" tutulmuştur. Her ne kadar 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından 4/7/2013 tarihinde iptal edilmişse de, iptal kararının derhal uygulanmasının kamu düzenini ihlal edeceği değerlendirilerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu 29/7/2013 tarihi itibarıyla söz konusu iptal hükmü yürürlüğe girmemiştir. Bu haliyle başvurucunun tutuklu kaldığı süre 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami süreyi aşmamıştır.

40. Açıklanan nedenlerle, tutukluluğun Kanun'da belirlenen azami süreyi aştığı yönündeki şikâyetler ile ilgili olarak, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "kanunilik şartı"nın ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası

41. Başvurucu, uzun bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürmüştür.

42. Adalet Bakanlığı, tutukluluk süresinin hesaplanmasında başlangıç noktasının başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı tarih olduğunu, kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesi kararıyla da olsa bir mahkeme kararıyla mahkûmiyetine karar verildiği tarihte tutukluluğun sona ereceğini, bu tarihten itibaren tutmanın nedeninin "bir suç şüphesi üzerine tutma" olmaktan çıkıp "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" haline dönüşeceğini, başvurucunun gözaltına alınması ile derece mahkemesince karar verilmesi arasında yaklaşık beş yıl altı ay tutuklu kaldığını, suç işlediği şüphesiyle bir kişinin hürriyetinden mahrum bırakılabilmesi için ilgilinin atılı suçu işlediği yönünde makul şüphe ya da inandırıcı nedenlerin bulunmasının gerekli olduğunu, bu koşulun kişinin tutukluluğunun devam ettirildiği her aşamada varlığını sürdürmesi gerektiğini ve makul şüphenin ortadan kalktığı anda ilgilinin serbest bırakılması gerektiğini belirtmiştir.

43. Adalet Bakanlığı ayrıca, belirli bir sürenin ötesine geçen bir tutukluluk süresinin makul olup olmadığını değerlendirirken, somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınarak öncelikle makul şüphenin varlığını sürdürüp sürdürmediğinin, derece mahkemelerinin kararlarında gösterilen tutuklama nedenlerinin, yargılamayı yapan mahkemenin yargılamayı süratle sona erdirmesi açısından gerekli dikkati gösterip göstermediğinin, ulusal yargı

organlarının adli kontrole başvurma konusunu tartışıp tartışmadığının, davanın karmaşıklığının, suçlamaların niteliği ve yargılama süresince yargılamayı uzatma ya da makul sürede sona erdirme açısından başvurucunun tutum ve davranışlarının dikkate alınması gerektiğini, AİHM'in özellikle organize suçlulukla mücadelede tutuklu yargılanan bazı başvuruculara dört yıl üç güne kadar uzayan tutukluluk sürelerini makul kabul ettiğini, Almanya'ya karşı yapılan ve yaklaşık beş yıl altı ay süren bir tutukluluk süresine ilişkin başvuruda olayın istisnai koşullarını, karmaşıklığını ve başvurucunun soruşturulmasına neden olan eylemlerin ağırlığını dikkate alarak, söz konusu süreyi makul bulduğunu belirtmiştir.

44. Adalet Bakanlığı son olarak, başvurucunun, 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 174. maddesindeki suçları işlediği iddiasıyla yargılandığını, başvurucunun yargılandığı davanın kapsamlı ve karmaşık olduğunu, başvurucuyla beraber toplam 275 sanığın yargılandığını, dava dosyası kapsamında 3500 ek klasör delil bulunduğunu, 22 davanın aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle birleştirildiğini, derece mahkemesince haftanın dört günü duruşma yapıldığını, yetkili mahkemenin tutuklamanın devamına karar verirken belirli bir süre suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması gerekçelerine dayandığını, ancak 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından, yargılamayı yapan İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurucunun tahliye talebinin yargılama dosyasının kapsamındaki diğer sanıklardan ayrı olarak değerlendirildiğini belirtmiştir.

45. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması gerektiğini, bu bağlamda tutukluluk durumu incelenirken siyasi parti başkanı olması durumunun göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

46. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

47. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları güvence altına alınmıştır.

48. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman, § 61).

49. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (Murat Narman, § 62).

50. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (Murat Narman, § 63).

51. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (Murat Narman,§§ 63-64).

52. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 46).

53. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, § 46).

54. Bakanlık görüşüne göre, derece mahkemesi, başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verirken belirli bir süre "suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve evrak kapsamına göre adli kontrol tedbirinin de yetersiz kalacağı, yüklenen suçun CMK100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması" şeklindeki gerekçelere dayanmıştır.

55. Somut olayda, 6352 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurucunun tutukluluk durumunu değerlendirerek;

a- Sanık hakkında 24/3/2008 tarihli tutuklama sebeplerinin henüz ortadan kalkmamış olması,

b- Tanık beyanlarının mahkemece alınmasının henüz tamamlanmamış olması, soruşturma ve kovuşturma aşamasında bazı sanıklar tarafından tanıklar ve itirafçı sanıklara yönelik beyanlarını değiştirmeleri konusunda menfaat, baskı ve tehdit uyguladıkları yönünde

soruşturma ve bulguların bulunması nedeniyle de delilleri karartma şüphesinin devam ettiği,

c- Mahkememizce yargılaması yapılan, örgüt yöneticisi ve örgüt üyesi oldukları iddia edilen bir kısım sanıkların haklarında henüz tahkikat başlamadan, bir kısmının da soruşturma ve kovuşturma aşamasında yurt dışına kaçarak firari durumunda olması ve firar etmeye teşebbüs iddiasıyla soruşturma açılmış olması nedeniyle, aynı örgüt kapsamında yargılanan ve hakkında ağır cezai yaptırımlar istenen sanığın da kaçma şüphesinin bulunduğu,

d- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde tutuklu yargılama için azami bir süre şartı getirilmediği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasının da buna uygun olduğu, makul sürenin her bir dava, özellikle bu dava gibi karmaşık kabul edilebilecek davalar için özel olarak belirlenmesi gerektiği, görülmekte olan davanın kendine özgü yapısı, nitelik ve nicelik olarak ulaştığı devasa boyut, birleşen dava ve sanık sayısı, sanığa atılı suçun CMK 100. maddesinde düzenlenen ve katalog suçlar kapsamında kabul edilen Devletin güvenliğine karşı suçlar ve Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ile ayrıca Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olduğu, bu suçlar için kanunda öngörülen tutukluluk süresinin üst sınırının 10 yıl olması, atılı suçların kanunda düzenlenen ceza miktarının alt ve üst sınırları, sanığın tutuklulukta geçirdiği süre ve benzer yargılamalardaki uygulamalar da göz önüne alındığında, tutuklu kalınan bu sürenin makul olduğu,

e- Dosyadaki toplam sanık sayısı, davanın başlangıcındaki tutuklu sanık sayısı ile halen tutuklu olan sanık sayısı dikkate alındığında, mahkememizin şimdiye kadarki uygulamalarında, tutuksuz yargılamanın asıl olup, tutukluluğun istisna olarak uygulandığının görüldüğü,

f- Sanık hakkında tutuklama gerekçelerinin çok ayrıntılı, somut olarak ve delillerin tartışılması suretiyle belirtilmesi halinde ihsas-ı rey itirazlarının söz konusu olabileceği, bu nedenle suç şüphesinin tespitinde bu durumun göz önünde bulundurulduğu,

g- Sanık Doğu Perinçek hakkında Dosyamızda mevcut yakalama ve arama tutanakları, sanıkta ele geçen çok sayıda yazı ve belgeyle ilgili inceleme raporları, ele geçen devlete ait gizli belgelerle ilgili olarak alınan kurum yazıları, Danıştay Başkanlığına yapılan silahlı saldırı eylemine ait belge ve tutanaklar ile eylem evrakları, Cumhuriyet Gazetesine bomba atılması eylemiyle ilgili eylem evrakları, telefon kayıtları, ses ve görüntü kayıtları, sanığa ait bilgisayarda ve diğer sanıkların bilgisayarlarında ele geçen bilgi ve belgeler, sanığa ait aşama ifadeleri ile diğer sanık ve tanık beyanları da göz önüne alındığında, sanığın atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamalarında tutukluluk için makul suç şüphesinin dahi yeterli görüldüğünün Mahkeme içtihatlarında da belirtildiği, bu nedenlerle atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından tahliye taleplerinin reddi ile ”

tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

56. Adalet Bakanlığı, bu tarihten sonraki değerlendirmelerde derece mahkemesinin 27/7/2012 tarihli kararına atıfla başvurucunun tutukluluk durumunun değerlendirildiğini belirtmiştir.

57. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak kişinin,

tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada mahkumiyetine karar verilmiş ise mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hali sona erer (Ahmet Soysal, B. No: 2012/237, 2/7/2013, §§ 66- 67).

58. Somut olayda başvurucunun tutukluluk süresi, 21/3/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılması arasında beş yıl dört ay on beş gündür.

59. Tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması bir zorunluluktur. Başvurucunun tahliye talebini inceleyen mahkeme, ret gerekçesinde başvurucunun kaçacağına ya da delilleri karartacağına dair inandırıcı somut olgular ortaya koyamamıştır.

60. Mahkemenin, 6352 sayılı Kanun kapsamında tutukluluk halinin yeniden değerlendirilmesi talebi üzerine verdiği 27/7/2012 tarihli kararında yer alan, dava kapsamında yargılanan sanıklardan birkaçının kaçması ya da kaçmaya teşebbüs etmesi, yine bazı sanıkların delilleri karartma girişiminde bulunması şeklindeki gerekçeleri, diğer sanıkların da bunları yapabileceğine dair karine olarak değerlendirilemez. Aksi takdirde masumiyet karinesi ve bununla bağlantılı olarak kişi hürriyetine ilişkin ilkelerin zedelenebileceği açıktır. Bu nedenle, aynı davada yargılanan bazı sanıkların durumlarından hareketle genelleme yapılarak diğerlerinin de aynı davranışta bulunabileceğini varsaymak, tutukluluk gerekçelerinin somutlaştırılmasını engellediği gibi, özgürlüğün esas, tutukluluğun istisna olduğu yönündeki anlayışla da bağdaşmaz. Bu çerçevede tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ileri sürülen gerekçelerin “ilgili” ve “yeterli” olduğu söylenemez (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 117).

61. Özellikle 5271 sayılı Kanun’un 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasında tutuklama yerine öngörülen adli kontrol hükümlerinin 6352 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 5/7/2012 tarihinden itibaren başvurucu lehine de uygulanma imkanı ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, anılan kararlarda hedeflenen meşru amaçla yapılan müdahale arasında gözetilmesi gereken denge açısından, mevcut adli kontrol tedbirlerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu durumda, tutukluluğun devamına karar verilirken yargılamanın tutuklu sürdürülmesinden beklenen kamu yararı ile başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı arasında ölçülü bir denge kurulmadığı ve bu nedenle tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

62. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun tutukluluk süresinin uzun olduğu yönündeki şikâyeti ile ilgili olarak Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

63. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

64. Başvuruda, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

65. Başvurucu, herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır.

66. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

67. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucunun,

1. “Kanun’da belirtilen azami tutukluluk süresinin aşıldığı”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. “Tutukluluk süresinin makul olmadığı”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ATİLLA UĞUR

B. No: 2013/5924 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/5924

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ATİLLA UĞUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/5924)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Hasan Atilla UĞUR

Vekili : Av. Murat Bülent HATTATOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun yasal dayanağının olmadığı ve makul olmayan bir süredir tutukluluğun devam ettiği, adil bir yargılama yapılmadığı gerekçesiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 26/7/2013 tarihinde Bodrum 2. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 19/2/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 14/5/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği ile ekleri görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 9/6/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan bir soruşturma kapsamında 1/7/2008 tarihinde gözaltına alınmıştır.

8. Başvurucu İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/7/2008 tarihli ve 2008/68 sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Soruşturma sonucunda başvurucunun, kamuoyunda "Ergenekon Davası" olarak bilinen ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen 2008/209 E. sayılı dava kapsamında cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. Bu dava aynı mahkemenin 2009/191 E. sayılı dosyasında birleştirilmiştir. Başvurucunun bu dava kapsamında tutuklu olarak yargılanmasına devam edilmiştir.

10. Son olarak 12/7/2013 tarihinde tutukluluk halini inceleyen Mahkeme başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

11. Bu karara yapılan itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/7/2013 tarihli ve 2013/500 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

12. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 5/8/2013 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı suçlardan mahkumiyetine ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

13. Başvurucu, 26/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez."

15. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkemece iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir."

16. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:

"Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak

uygulanır.”

17. 5237 sayılı Kanun’un 314. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.”

18. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddenin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.”

19. 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 26/7/2013 tarihli ve 2013/5924 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasına göre hakkında isnat edilen suçlar bakımından 5271 sayılı Kanun’da öngörülen azami tutukluluk süresinin iki kat uygulanması gerektiği yönündeki hükmün Anayasa Mahkemesince 4/7/2013 tarihinde iptal edilmesine rağmen bu kararın kendisi hakkında uygulanmadığını, iptal kararı tarihi itibarıyla 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami beş yıllık tutukluluk süresini doldurmasına rağmen tahliye edilmediğini, iptal kararı sonrasında

tutukluluk halinin yasal dayanağının kalmadığını ve makul olmayan bir süredir tutuklu olduğunu, somut fiil isnadı olmadan, fiil ile fail arasında nedensellik bağı kurulmadan, deliller tartışılmadan, hukuka aykırı elde edilen ve ilgisiz olan deliller ayıklanmadan yargılama yapıldığını, delil toplama istemlerinin sebepsizce reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, etkili başvuru hakkının, tabi hakim ilkesinin, suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin, masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

22. Başvurucu somut fiil isnadı olmadan, fiil ile fail arasında nedensellik bağı kurulmadan, deliller tartışılmadan, hukuka aykırı olarak elde edilen ve ilgisiz olan deliller ayıklanmadan yargılama yapıldığını, delil toplama istemlerinin sebepsizce reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, etkili başvuru hakkının, tabii hakim ilkesinin, suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin, masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi bizzat yapar. Bu kapsamda başvurucunun şikayetlerinin adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

24. Anılan hükümler uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır.

25. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

26. Somut olayda başvurucu İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/8/2013 tarihli ve E.2009/191, K.2013/95 sayılı kararıyla hapis cezasına mahkum edilmiş, temyize tabi olan bu kararın temyiz sonucu beklenmeden 26/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel

başvuruda bulunmuştur.

27. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması, başka bir deyişle bireysel başvuru yapıldığı tarihte başvuru koşullarının tamamının sağlanmış olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolu yoksa ya da olan başvuru yolları etkili değilse Mahkeme somut olayın koşullarını dikkate alarak bir başvurunun incelenmesine karar verebilir. Başvuru konusu olay dikkate alındığında başvuru yollarının tüketilmesi kuralına istisna tanınmasını gerektiren bir durumun olmadığı görülmektedir. (Ümit Ata, B. No: 2012/254, 6/2/2014, § 33).

28. Açıklanan nedenlerle, kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası

29. Başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Tutukluluğun Kanuni Süreyi Aştığı İddiası

30. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli iptal kararıyla birlikte tutukluluğunun kanuni dayanağının kalmadığını ileri sürmüştür

31. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin bu şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

32. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir."

33. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve

şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 30).

35. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfi bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup, maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfi uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince, başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının, kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise, hukuk devleti ilkesi gereği, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir (Veli Küçük, B. No: 2013/6099, 16/7/2014, § 32).

36. Tutuklamaya ilişkin hükümler 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre kişi ancak suç işlediğine dair kuvvetli şüphelerin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir (Murat Narman, § 45).

37. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği, ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

38. Yargılandığı davada başvurucuya isnat edilen fiiller, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında olup, aynı fıkrada, bu fiiller bakımından 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen tutuklama sürelerinin iki katı olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, başvurucuya isnat olunan fiiller bakımından uygulanacak toplam tutukluluk süresinin uzatma süreleri dâhil azami on yıl olabileceği anlaşılmaktadır (Veli Küçük, § 35).

39. 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararı ile;

"Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda hukuk devletinde, ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hal ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öğe olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahip olduğu gibi ceza yargılamasına ilişkin kurallar belirleme ve bu çerçevede mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında da Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma yetkisine sahiptir.

Ceza yargılamasına ilişkin kuralları ve bu kapsamda suç türlerine göre tutukluluk sürelerini belirlemek kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında bulunmakla birlikte, gerek ulusal

mevzuatta ve uygulamada gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ilk derece mahkemelerince sanığın suçlu bulunarak mahkûm edilmesinden sonraki sürecin tutukluluk olarak değerlendirilmediği de nazara alındığında, dava konusu kuralda düzenlenen azami tutukluluk süresinin demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyecek kadar uzun olduğu, bu yönüyle kuralda tutuklamanın adeta bir ceza olarak uygulanabilmesine imkân tanınarak, tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul dengenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı aleyhine bozulmasına neden olunduğu…"

gerekçesiyle iptal etmiştir.

40. İptal kararının yürürlüğe gireceği gün sorununu da inceleyen Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 153. maddesi ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası hükümlerine göre, söz konusu iptal kararının derhal uygulanmasını "kamu düzenini ihlal edici nitelikte" görerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

41. Somut olayda başvurucu Anayasa Mahkemesinin anılan kararı üzerine tutukluluk haline son verilmesi istemiyle 5/7/2013 tarihinde İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucunun talebi İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli ve 2013/435 Değişik İş sayılı kararı ile "3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır." hükmünün Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararıyla iptal edildiği, ancak Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca söz konusu iptal kararının Resmi Gazetede yayımlanması veya Resmi Gazetede yayımlanarak iptal gerekçesinde belirlenen sürenin dolmasıyla yürürlüğe gireceği, bu bakımdan 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasının halen yürürlükte olduğu, tutuklu sanığın durumunun bu hükme göre değerlendirilmesi gerektiği, tutuklu sanık hakkında tutmayı gerektirir somut delillerin mevcut olduğu, tutuklu sanığın üzerine atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da tutuklama için makul şüphenin yeterli görüldüğü, atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunan sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

42. Başvurucu, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli kararına itiraz etmiş, itiraz İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/7/2013 tarihli ve 2013/500 Değişik İş sayılı kararıyla "tutukluluk hallerinin devamına ilişkin kararların ve gerekçelerinin ortaya konulduğu Mahkemenin 27/7/2012 tarihli oturumunda sanıklar için belirtilen tutukluluk gerekçelerinin usul ve yasaya uygun olduğu ve herhangi bir isabetsizlik görülmediği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

43. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında, tutukluluk süresinin hesabında ilk derece mahkemesi önünde yargılama aşamasında geçen sürelerin dikkate alınması gerektiği, yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm edilen bir kişinin hukuki durumunun "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıktığı ve tutma nedeninin ilk derece mahkemesince verilen hükme bağlı olarak tutma haline dönüştüğü, bu bakımdan temyiz aşamasında geçen sürelerin tutukluluk süresinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulamayacağı belirtilmiştir (Hamit Kaya, B. No:

2012/338, 2/7/2013, § 41).

44. Somut olayda başvurucu, 1/7/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi arasında yaklaşık beş yıl bir ay dört günlük süre boyunca "bir suç isnadına bağlı olarak" tutulmuştur. Her ne kadar 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından 4/7/2013 tarihinde iptal edilmişse de, iptal kararının derhal uygulanmasının kamu düzenini ihlal edeceği değerlendirilerek iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu 26/7/2013 tarihi itibarıyla söz konusu iptal hükmü yürürlüğe girmemiştir. Bu haliyle başvurucunun tutuklu kaldığı süre 3713 sayılı Kanun'un 10. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami süreyi aşmamıştır.

45. Açıklanan nedenlerle, tutukluluğun Kanun'da belirlenen azami süreyi aştığı yönündeki şikâyetler ile ilgili olarak, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "kanunilik şartı"nın ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası

46. Başvurucu, uzun bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürmüştür.

47. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

48. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları güvence altına alınmıştır.

49. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman, § 61).

50. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (Murat Narman, § 62).

51. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra, uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu

gerekçeler “ilgili” ve “yeterli” görüldüğü takdirde, yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (Murat Narman,§ 63).

52. Dolayısıyla Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk halinin makul kabul edilmesi gerekir (Murat Narman,§§ 63-64).

53. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 46).

54. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda, buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak, gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (Kemal Aktaş ve Selma Irmak,§ 46).

55. Somut olayda, 6352 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinin ardından İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 27/7/2012 tarihli 210. celsede başvurucunun durumunu değerlendirerek;

a- Sanık hakkında 4.7.2008 tarihli tutuklama sebeplerinin henüz ortadan kalkmamış olması,

b- Tanık beyanlarının mahkemece alınmasının henüz tamamlanmamış olması, soruşturma ve kovuşturma aşamasında bazı sanıklar tarafından tanıklar ve itirafçı sanıklara yönelik beyanlarını değiştirmeleri konusunda menfaat, baskı ve tehdit uyguladıkları yönünde soruşturma ve bulguların bulunması nedeniyle de delilleri karartma şüphesinin devam ettiği,

c- Mahkememizce yargılaması yapılan, örgüt yöneticisi ve örgüt üyesi oldukları iddia edilen bir kısım sanıkların haklarında henüz tahkikat başlamadan, bir kısmının da soruşturma ve kovuşturma aşamasında yurt dışına kaçarak firari durumunda olması ve firar etmeye teşebbüs iddiasıyla soruşturma açılmış olması nedeniyle, aynı örgüt kapsamında yargılanan ve hakkında ağır cezai yaptırımlar istenen sanığın da kaçma şüphesinin bulunduğu,

d- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde tutuklu yargılama için azami bir süre şartı getirilmediği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasının da buna uygun olduğu, makul sürenin her bir dava, özellikle bu dava gibi karmaşık kabul edilebilecek davalar için özel olarak belirlenmesi gerektiği, görülmekte olan davanın kendine özgü yapısı, nitelik ve nicelik olarak ulaştığı devasa boyut, birleşen dava ve sanık sayısı, sanığa atılı suçun CMK 100. maddesinde düzenlenen ve katalog suçlar kapsamında kabul edilen Devletin güvenliğine karşı suçlar ve Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ile ayrıca Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olduğu, bu suçlar için kanunda öngörülen tutukluluk

süresinin üst sınırının 10 yıl olması, atılı suçların kanunda düzenlenen ceza miktarının alt ve üst sınırları, sanığın tutuklulukta geçirdiği süre ve benzer yargılamalardaki uygulamalar da göz önüne alındığında, tutuklu kalınan bu sürenin makul olduğu,

e- Dosyadaki toplam sanık sayısı, davanın başlangıcındaki tutuklu sanık sayısı ile halen tutuklu olan sanık sayısı dikkate alındığında, mahkememizin şimdiye kadarki uygulamalarında, tutuksuz yargılamanın asıl olup, tutukluluğun istisna olarak uygulandığının görüldüğü,

f- Sanık hakkında tutuklama gerekçelerinin çok ayrıntılı, somut olarak ve delillerin tartışılması suretiyle belirtilmesi halinde ihsas-ı rey itirazlarının söz konusu olabileceği, bu nedenle suç şüphesinin tespitinde bu durumun göz önünde bulundurulduğu,

g- Sanık Hasan Atilla Uğur hakkında dosyamızda mevcut yakalama ve arama tutanakları, sanıkta ele geçen çok sayıda belgeyle ilgili inceleme raporları, ekspertiz raporu, telefon kayıtları, ses ve görüntü kayıtları, sanığa ait dijitallerde ele geçen belgeler göz önüne alındığında sanık hakkında daha hafif koruma tedbiri olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından…" tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

56. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak kişinin, tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada mahkumiyetine karar verilmiş ise mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hali sona erer (Ahmet Soysal, B. No: 2012/237, 2/7/2013, §§ 66- 67).

57. Somut olayda başvurucunun tutukluluk süresi, 1/7/2008 tarihinde gözaltına alınması ile ilk derece mahkemesinin 5/8/2013 tarihli kararı üzerine hapis cezası ile cezalandırılması arasında beş yıl bir ay dört gündür.

58. Tutuklamanın devamına karar verilirken, davanın genel durumu yanında, tahliyesini talep eden kişinin durumunun da dikkate alınması bir zorunluluktur. Başvurucunun tahliye talebini inceleyen mahkeme, ret gerekçesinde başvurucunun kaçacağına ya da delilleri karartacağına dair inandırıcı somut olgular ortaya koyamamıştır.

59. Mahkemenin, 6352 sayılı Kanun kapsamında tutukluluk halinin yeniden değerlendirilmesi talebi üzerine verdiği 27/7/2012 tarihli kararında yer alan, dava kapsamında yargılanan sanıklardan birkaçının kaçması ya da kaçmaya teşebbüs etmesi, yine bazı sanıkların delilleri karartma girişiminde bulunması şeklindeki gerekçeleri, diğer sanıkların da bunları yapabileceğine dair karine olarak değerlendirilemez. Aksi takdirde masumiyet karinesi ve bununla bağlantılı olarak kişi hürriyetine ilişkin ilkelerin zedelenebileceği açıktır. Bu nedenle, aynı davada yargılanan bazı sanıkların durumlarından hareketle genelleme yapılarak diğerlerinin de aynı davranışta bulunabileceğini varsaymak, tutukluluk gerekçelerinin somutlaştırılmasını engellediği gibi, özgürlüğün esas, tutukluluğun istisna olduğu yönündeki anlayışla da bağdaşmaz. Bu çerçevede tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ileri sürülen gerekçelerin "ilgili" ve "yeterli" olduğu söylenemez (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 117).

60. Özellikle 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasında tutuklama yerine öngörülen adli kontrol hükümlerinin 6352 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 5/7/2012 tarihinden itibaren başvurucu lehine de uygulanma imkanı ortaya çıkmıştır.

Buna rağmen, anılan kararlarda hedeflenen meşru amaçla yapılan müdahale arasında gözetilmesi gereken denge açısından, mevcut adli kontrol tedbirlerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu durumda, tutukluluğun devamına karar verilirken yargılamanın tutuklu sürdürülmesinden beklenen kamu yararı ile başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı arasında ölçülü bir denge kurulmadığı ve bu nedenle tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

61. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun tutukluluk süresinin uzun olduğu yönündeki şikâyeti ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

62. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

63. Başvuruda, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

64. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

65. Başvurucu tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

66. Başvurucuya, özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararının varlığı ve somut olayın özelliklerini dikkate alarak takdiren net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

67. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun,

1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetinin " başvuru yollarının tüketilmemesi" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. "Kanun'da belirtilen azami tutukluluk süresinin aşıldığı"na ilişkin iddiasının KABUL

EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. “Kanun’da belirtilen azami tutukluluk süresinin aşıldığı”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

4. “Tutukluluk süresinin makul olmadığı”na ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. “Tutukluluk süresinin makul olmadığı”na ilişkin iddiası yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin Mahkemesine gönderilmesine,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

CELAL BÜYÜKBAYRAM

B. No: 2013/8546 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/8546

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CELAL BÜYÜKBAYRAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/8546)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Celal BÜYÜKBAYRAM

Vekili : Av. Sabri YURDAKUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ifade vermek üzere gittiği Emniyet Müdürlüğünde kötü muameleye maruz kaldığını ileri süren başvurucunun işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/11/2013 tarihinde Torbalı 2. Asliye Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 10/3/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, mağduru olduğu bir hırsızlık suçu nedeniyle ifade vermek üzere, 9/12/2010 tarihinde Torbalı Emniyet Müdürlüğüne gitmiştir.

6. Başvurucunun anlatımına göre, sivil giyimli dört polis memurunun bulunduğu ifade odasına girdiğinde kendisine, sonradan odaya giren ve emekli polis memuru olduğunu öğrendiği hırsızlık suçunun şüphelisi H.A.'nın söylediği şekilde ifade vermesi istenmiş, başvurucu kabul etmemiştir.

7. Başvurucunun, söylenen şekilde ifade vermesi için psikolojik ve fiziksel baskı gördüğü ve darp edildiği yönündeki şikâyeti doğrultusunda, Torbalı Cumhuriyet Başsavcılığınca olayla ilgili soruşturma başlatılmış, polis memuru C.C. hakkında yaralama suçundan dava açılmıştır.

8. Torbalı Cumhuriyet Başsavcılığının 17/10/2011 tarihli kararı ile şüpheli H.A. ve M.A.U. hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

9. Açılan davada Torbalı 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 17/1/2013 tarihli ve E.2011/518, K.2013/24 sayılı kararıyla, sanık C.C. hakkında mahkûmiyet ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir.

10. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, İzmir 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/5/2013 tarihli ve 2013/390 Değişik İş sayılı kararıyla itirazın reddine hükmedilmiştir.

11. İtirazın reddine ilişkin karar başvurucuya 31/5/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. 1/8/2013 tarihinde Torbalı 2. Asliye Ceza Mahkemesince kesinleşme şerhi düzenlenmiş ve başvurucuya 31/10/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, kesinleşme şerhinin tebliğinden sonra 25/11/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 231. maddesinin (5) ve (12) numaralı fıkraları şöyledir:

“…

Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl(2) veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

…

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.”

15. 5271 sayılı Kanunu’nun 271. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/11/2013

tarihli ve 2013/8546 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, mağduru olduğu hırsızlık suçu nedeniyle ifade vermek üzere gittiği Torbalı Emniyet Müdürlüğünde, polislerin istediği şekilde ifade vermesi için zorlandığını, psikolojik ve fiziksel baskı gördüğünü, darp edildiğini, yürütülen soruşturmanın yetersiz olduğunu, kamera kayıtlarının incelenmediğini ve yalnızca bir kişi hakkında dava açıldığını, yapılan yargılama sonunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini belirterek işkence ve kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliğinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

18. Başvurucu, şikâyeti üzerine açılan soruşturma sonucunda yalnızca bir kişi hakkında dava açılmasından şikâyet etmişse de, dosyaya sunulan bilgi ve belgeler ile başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin olarak verilen bilgiler, yalnızca Torbalı Cumhuriyet Başsavcılığınca sanık C.C. hakkında açılan dava sonucunda verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ve bu karara yapılan itirazın reddine ilişkin olduğundan, başvuru bu kapsamla sınırlı olarak değerlendirilmiştir.

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

20. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

21. Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi şartı, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınması gereken bir başvuru koşuludur (Taner Kurban, B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19).

22. Bireysel başvuruların, 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler yahut yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.

23. Başvuru konusu olayda, başvurucunun, karakolda kötü muamele gördüğü iddiası üzerine başlatılan soruşturma sonucunda polis memuru C.C. hakkında dava açılmış ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir. İtiraza tabi olan söz konusu karar hakkında başvurucunun yaptığı itiraz, 6/5/2013 tarihinde reddedilmiş ve anılan ret kararı başvurucuya 31/5/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucunun, anılan kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde en geç 1/7/2013 tarihine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken, Mahkemece düzenlenen kesinleşme şerhinin 31/10/2013 tarihinde tebliğ edilmesinden sonra 25/11/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır

(bkz. §§ 9-13).

24. Hüküm aleyhine gidilecek bir kanun yolu bulunmadığında, kanun yoluna süresi içinde başvurulmadığında veya kanun yolları tüketildiğinde, mahkemeler tarafından hükmün kesinleştiği, karar üzerinde, kesinleşme tarihi konmak suretiyle belirtilmektedir. Kesinleşme şerhinin mahkemece taraflara tebliği zorunluluğu bulunmadığı gibi, nihai kararın daha önce öğrenildiği durumda, söz konusu kesinleşme şerhinin tebliğinin yeni bir başvuru süresi doğurmayacağı açıktır.

25. Nihai karar niteliğindeki itirazın reddi kararının başvurucu vekiline tebliğ tarihinde, başvurucunun anılan karardan haberdar olduğunun kabulü gerekmektedir. Başvurucu, başvuru süresinin kaçırılması ile ilgili bir mazeret de ileri sürmemiştir. Yukarıda açıklanan hususlar gözetildiğinde bireysel başvuru için öngörülen otuz günlük sürenin geçtiği anlaşılmaktadır.

26. Açıklanan nedenlerle, başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmayan başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “süre aşımı” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerine bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MECİT GÜMÜŞ

B. No: 2013/9105 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9105

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MECİT GÜMÜŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9105)

Karar Tarihi:25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Mecit GÜMÜŞ

Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, soyut gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verildiği, tutuklulukta geçirilen sürenin makullüğü değerlendirilirken mahsup edilmesi gereken sürelerin dikkate alınmadığı ve tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak dosya üzerinden yapıldığı gerekçesiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/12/2013 tarihinde Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 13/3/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 31/3/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas

incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği ve ekleri 2/4/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 21/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 21/5/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, karşı beyanlarını 18/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250. maddesi ile görevli Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/5/2007 tarihli ve E.2001/101, K.2007/229 sayılı kararı ile “devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışma” suçundan yürütülen yargılamanın, başvurucunun yakalanamamış ve savunmasının alınamamış olması nedeniyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 248. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince ayrılmasına ve mahkemenin başka bir esas numarasına kaydedilmesine karar verilmiştir.

9. Başvurucu, hakkındaki “kırmızı bülten” kararına istinaden 14/7/2011 tarihinde Rusya Federasyonu Adıgey Cumhuriyeti'ne bağlı Maykop şehrinde yakalanmış ve Maykop Savcı Vekilinin 12/8/2011 tarihli kararı ile tutuklanmıştır. Başvurucu söz konusu karara itiraz etmiş, ancak itirazı Adıgey Yüksek Mahkemesi Ağır Ceza Hakimleri Kurulu'nun 15/2/2012 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

10. Başvurucu 12/7/2012 tarihinde Türkiye'ye iade edilmiş ve hakkındaki yakalama emrine (sevk tutuklaması) istinaden (6352 sayılı Kanun ile Geçici Yetkili) İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi Hakimi önüne çıkarılmıştır. Kimlik bilgileri, yakalama emri ve ekleri, üzerine atılı suç ve kanuni hakları okunup hatırlatılan başvurucu, haklarını bildiğini ve yakalama emrindeki kişinin kendisi olduğunu ifade etmiştir. Mahkemenin 12/7/2012 tarihli ve 2012/525 Değişik İş sayılı kararı ile başvurucunun en kısa sürede esas mahkemesine gönderilmek üzere tutuklanmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucunun hazır edilmesi üzerine, Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesince 20/7/2012 tarihinde duruşma açılmıştır. Başvurucunun avukatı huzurunda kimlik bilgileri tespit edilmiş, kanuni hakları hatırlatılmış, yargılamaya esas teşkil eden Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcılığının 2/8/1999 ve 24/5/2000 tarihli; Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığının 25/11/2004 tarihli iddianameleri ile Erzurum 2 No.lu Ağır Ceza Mahkemesinin 26/11/2004 tarihli birleştirme kararı ve ekleri okunmuştur. Başvurucu kanuni haklarını anladığını, ancak iddianamelerden haberdar olmadığını, suçlamaları kabul etmediğini ve ifade vermeyeceğini söylemiştir. Duruşma sonunda tanık beyanları, eylem evrakları, fotoğraf teşhis tutanağına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve ayrıca, şüphelinin kaçacağı, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanıklar üzerinde baskı yapma olasılığının bulunması, bunların yanında, sanığın 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan olması ve öngörülen ceza miktarı itibarıyla kaçma şüphesinin bulunması, bu nedenle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı gerekçesiyle başvurucunun “Devletin hakimiyeti altında

bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik eylemlerde bulunma" suçundan 5271 sayılı Kanunun 100. ve devamı maddeleri gereğince tutuklanmasına karar verilmiştir.

12. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/10/2013 tarihli ve E.2007/383, K.2013/443 sayılı kararıyla başvurucunun eylemi sabit görülerek, "terör örgütünün yöneticisi olmak" suçundan 22 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

13. Başvurucu tutukluluk halinin devamına dair karara karşı itiraz etmiş ve Mahkemece dosyanın itiraz merciine gönderilmesine 31/10/2013 tarihinde karar verilmiştir. İtiraz mercii olan Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 6/11/2013 tarihli ve 2013/542 Değişik İş sayılı kararı ile itirazın reddine karar verilmiştir. Ret kararı 12/11/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

14. Temyiz üzerine Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/10/2013 tarihli ve E.2007/383, K.2013/443 sayılı kararı, temyiz üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 7/11/2014 tarihli ve E.2014/5847, K. 2014/11082 sayılı ilamıyla onanmıştır.

15. Başvurucu, 11/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

…

(4) Sadece adlî para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez."

17. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,

g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan, h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

k) (Ek: 11/4/2013-6459/17 md.) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

18. 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesi şöyledir:

"(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

..."

19. 5271 sayılı Kanun'un 271. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafi veya vekil dinlenir."

20. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/12/2013 tarihli ve 2013/9105 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu;

i. Tutukluluk durumu değerlendirilirken yeterli gerekçe kullanılmadığını, tanık beyanları tutukluluğun devamına esas alınacak mahiyette olmamasına rağmen makul şüphe olmaksızın soyut gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verildiğini, tutuklulukta geçirilen sürenin makullüğü değerlendirilirken mahsup edilmesi gereken sürelerin dikkate alınmadığını,

ii. Tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak dosya üzerinden yapıldığını

belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Tutuklamanın Hukuki Olmadığı ve Tutukluğun Devamına İlişkin Kararların Gerekçelerinin Yetersiz Olduğu İddiası

23. Başvurucu, tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yetersiz olduğundan, tanık beyanlarının tutukluluğun devamına esas alınacak mahiyette olmamasına rağmen makul şüphe olmaksızın soyut gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verildiğinden, tutuklulukta geçirilen sürenin makullüğü değerlendirilirken mahsup edilmesi gereken sürelerin dikkate alınmadığından şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi bizzat yapar. Bu kapsamda başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları yönünden değerlendirilmesi gerekir.

24. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"… Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

26. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup, bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle idari merciler ve derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §

16).

27. Buna göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

28. Somut olayda başvurucu, hakkındaki dava temyiz aşamasındayken 11/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Ancak bireysel başvurusu sonuçlanmadan temyiz aşamasında olan karar Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 7/11/2014 tarihli onama kararı ile kesinleşmiştir.

29. Tutukluluk hâli sona ermiş olan bir başvurucunun, devam eden tutukluluk hâlinden farklı olarak, tutukluluk süresinin makul olmadığı ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yetersiz olduğu yönünde iddialar ileri sürmesi halinde, iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise öncelikle bu yolu tüketmesi gerekir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

30. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, (d) bendinde ise makul sürede hakkında hüküm verilmeyen bir tutuklu için tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu başvuru yolu, bir yandan başvuranın tutukluluğunun kanunda belirtilen koşullar dışında olduğunun kabul edilmesini, diğer taraftan bu sebeple maruz kalınan zararın telafi edilmesini sağlayabilmektedir. Bu nedenle, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolu, başvurucunun şikâyetleri açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm olanağı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunmaktadır (Hamit Kaya, § 48).

31. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği 17/11/2014 tarihinden itibaren 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurulmaksızın yapılan bireysel başvuruların Mahkemece incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

32. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yoluna başvurmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemesi" nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinin Duruşmasız Yapıldığı İddiası

33. Başvurucu, tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak dosya üzerinden gerçekleştirildiğini, çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine riayet edilmediğini ileri sürmüştür.

34. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi, koruma tedbirine konu olan kişiler için, 1. fıkrasında öngörülen durumlarda, tazminat isteminde bulunma olanağı sunmaktadır (Bkz.§17). Bu kapsamda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen durumlardan hiçbirinin tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız yapılması nedeniyle uğranılan zararın tazmin edilmesini talep etme olanağı sunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tutukluluğa itirazın duruşmasız yapıldığı şikayeti açısından, tutuklamanın kanuni olmadığı ve tutukluluk süresinin makul olmadığı şikayetlerinden farklı olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerekli değildir. Açıklanan nedenlerle başvurucunun şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

35. Başvurucu, tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak dosya üzerinden gerçekleştirildiğini, çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine riayet edilmediğini ileri sürmüştür.

36. Adalet Bakanlığı görüşünde, itiraz incelemesinin duruşmasız yapıldığı iddiası ile ilgili olarak; "başvurucunun Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden yargılama esnasında duruşmalara katıldığını ve hâkim karşısında dinlenilme hakkına sahip olduğunu, AİHM kararları göz önüne alındığında tutukluluğun devamı konusundaki incelemenin sanığın makul aralıklarla dinlenilerek gerçekleştirilmesi gerektiğini ancak tutukluluğa ilişkin her incelemede şüpheli ya da sanığın dinlenmesi zorunluluğunun bu türden incelemenin çok kısa sürede karara bağlanması gerektiği de göz önüne alındığında yargı sistemini işlemez hale getirebileceğini, şüpheli veya sanığın makul aralıklarla dinlenilmesinin yeterli olduğunu" ifade etmiştir.

37. Görüşte ayrıca itiraz incelemesinden kısa bir süre önce tutuklu kişilerin hâkim karşısına çıktığı durumlarda itiraz incelemesinde ayrıca duruşma yapılmamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) aykırılık oluşturmayacağı ifade edilmiştir.

38. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne katılmamış ve başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrarlamıştır.

39. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

40. Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir."

41. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası, yakalama veya tutuklama yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiye, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya uygunluğunun özünü oluşturan usule ve esasa ilişkin koşullar ile ilgili olarak yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı tanımaktadır. Hürriyeti kısıtlanan kişinin şikayetleri ile ilgili olarak yetkili yargı merciince yapılacak değerlendirmenin, adli nitelik taşıması ve

özgürlükten mahrum bırakılan kişilerin itirazları bakımından uygun olan teminatları sağlaması gerekir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 64).

42. Tutukluluğunun gözden geçirilmesi esnasında yapılan incelemede "çelişmeli yargı" ve "silahların eşitliği" ilkelerine riayet edilmesi gerekir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 65).

43. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası, tutukluluğun yasaya aykırı olup olmadığının hâkim önünde düzenlenen duruşmalarda etkili olarak incelenmesini talep etme ve tutukluluk halinin gerekli olup olmadığının yetkililer tarafından hızlı bir şekilde tespit edilmesini isteme hakkını da teminat altına almaktadır (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 66).

44. Hürriyeti kısıtlanan kişinin, salıverilme talebine ilişkin karar veren ilk derece mahkemesi huzurunda hazır bulunması, ancak itiraz incelemesinin yapıldığı mahkemenin önüne çıkmaması ve burada duruşma yapılmaması, silahların eşitliği ilkesi gözetildiği müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası ile sağlanan teminatları ihlal etmez (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 67).

45. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, tutukluluğun devamına ilişkin olarak mahkemelerce verilen kararlara yapılan her itirazda başvurucunun dinlenilmesi gerekli olmamakla beraber tutuklu kişinin makul aralıklarla dinlenilmeyi talep etme hakkı vardır (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 68).

46. 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğini her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında; (1) numaralı fıkrasına göre ise soruşturma evresinde en geç otuz günlük zaman dilimleri içerisinde incelemek zorundadır.

47. 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre şüpheli veya sanık soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında herhangi bir süre beklemeksizin salıverilmesini talep edebilir. Aynı Kanun'un 267. maddesine göre ise resen ya da talep üzerine tutukluluk hakkında verilmiş tüm kararlar mahkeme önünde itiraza konu olabilirler.

48. Somut olayda itiraz incelemesi sırasında duruşma yapılmamıştır. Başvurucunun ve Cumhuriyet Savcısının tutukluluk halinin hukuka aykırı olup olmadığına ilişkin sözlü açıklama yapmak üzere Mahkemeye çağrılmadığı ve dinlenmediği incelemede silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğinden bahsedilemez (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 71).

49. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan 25/10/2013 tarihli duruşmada, başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Başvurucu, hakkında verilen tutukluluğun devamına dair karara 30/10/2013 tarihli dilekçe ile itiraz etme imkânı bulmuş, ancak Mahkemece kararda bir isabetsizlik bulunmadığından, itirazın değerlendirilmek üzere dosya ile birlikte Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 6/11/2013 tarihli ve 2013/542 Değişik İş sayılı kararı ile tarafların yazılı belgelerini temel alarak duruşma yapmaksızın itirazı reddetmiştir.

50. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında öngörülen kural dikkate alındığında hürriyeti kısıtlanan kişinin durumu hakkında kısa sürede karar verilmesi esası dâhil olmak üzere tutukluluk kararına karşı yapılan her itirazda duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işlemez hale getirecektir. Bu nedenle, Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan yargılama usulüne ilişkin yükümlülükler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece, tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda

duruşma yapılmasını gerektirmez (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 73).

51. Somut olayda başvurucu, tutukluluk hali ile ilgili itirazlarını 25/10/2013 tarihli duruşmada dile getirme fırsatı bulmuştur. Bu nedenle, Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan incelemeden 11 gün gibi makul bir süre sonra, 6/11/2013 tarihinde Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde yapılan itiraz incelemesi sırasında duruşma yapılması gerekmeyebilir. Bu dava kapsamında taraflardan hiçbirinin söz konusu itiraz incelemesine sözlü olarak katılmamış olması nedeniyle, ilgililerin hâkim karşısına çıkarılmamasının, kendi içerisinde, silahların eşitliği ilkesini ihlal etmediğini belirtmek gerekir.

52. Açıklanan nedenlerle, tutuklulukla ilgili itiraz incelemesinin duruşmasız yapılması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Tutukluluğun hukuki olmadığı ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve yedinci fıkralarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetinin "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız yapıldığı şikâyetinin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

NESİM AVUNÇLİ

B. No: 2013/9106 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9106

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NESİM AVUNÇLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9106)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Nesim AVUNÇLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluk süresinin makul olmaması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 11/12/2013 tarihinde Oltu Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 30/5/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 4/7/2014 tarihinde edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği ve ekleri görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 17/7/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu

kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, tasarlayarak kan gütme saikiyle adam öldürme suçundan 7/10/2006 tarihinde tutuklanmıştır.

8. Başvurucu hakkında, kan davası gütmek suretiyle kasten öldürmek suçundan Kars Cumhuriyet Başsavcılığının 6/2/2007 tarihli iddianamesiyle Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

9. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2007/161 sayılı dosyasında tutuklu devam eden yargılamanın 25/7/2007 tarihli ilk duruşmasında başvurucunun "üzerine atılı suçun niteliği, sanıkların suçu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması, CMK 100/3 maddesindeki koşulların bulunması dikkate alınarak" tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, 29/2/2009 tarihli duruşmada tahliye talebinde bulunmuş, ancak talebi "üzerlerine atılı suçun niteliği, suç şüphesinin varlığını gösteren kuvvetli olguların bulunması, suçun CMK.nun 100/3 maddesinde belirtilen suçlardan olması, ceza süresi dikkate alınarak" gerekçesiyle reddedilmiş ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

11. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/2/2009 tarihli ve E.2007/161 sayılı kararıyla başvurucunun, atılı suçtan iki kez müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

12. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 3/2/2011 tarihli ve E.2010/331, K.2011/295 sayılı ilamıyla bozulmuştur.

13. Bozma üzerine yapılan yargılama sonucunda Van 2. Ağır Ceza Mahkemesi, 29/9/2011 tarihli ve E.2009/94 sayılı kararıyla başvurucunun atılı suçtan 32 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş ve karar başvurucuya tefhim edilmiştir.

14. Başvurucunun temyizi üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 6/2/2014 tarihli ve E.2013/5944, K.2014/502 sayılı ilamıyla tekrar bozulmuştur.

15. Yargılama ilk derece mahkemesi önünde halen devam etmekte olup, başvurucu 11/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

…

2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),"

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 11/12/2013 tarihli ve 2013/9106 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, hakkında yürütülen kamu davasında 7,5 yıldır tutuklu olması nedeniyle tahliyesine karar verilmesini talep etmiş ve adli yardım talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

19. Başvurucunun Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Bu nedenle başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

1. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Somut olayda, tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun, sosyal güvenlik kapsamında bir geliri, adına kayıtlı taşıtı veya taşınmaz malı olmadığı, geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu sunduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen adli yardım talebinin değerlendirilmesine ilişkin ilkeler temelinde başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulü gerekir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

22. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkeme'nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (G.S., B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

23. Başvurunun kabul edilebilmesi için ihlal iddiasına dayanak teşkil eden nihai işlem veya kararların 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmemiş olması gerekmektedir. Nihai işlem veya kararların anılan tarihten önce kesinleştikleri tespit edildiği takdirde ilgili şikâyetler bakımından başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 32).

24. Kişi serbest bırakılmadan ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişi "suç isnadına bağlı olarak" tutulma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmiş olmakla, isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmektedir. Mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk hali sona ermektedir (Korcan Pulatsü, § 33).

25. Somut olayda, başvurucu isnat edilen suçlar nedeniyle tutuklu olarak devam eden yargılamada Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinin, 29/9/2011 tarihli ve E.2009/94 sayılı kararıyla 32 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum olmuş, başvuru tarihi itibarıyla mahkûmiyet kararının açıklandığı 29/9/2011 tarihinde tutukluluk hali sona ermiştir.

26. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/9/2011 tarihli ve E.2009/94 sayılı hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararı, Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden öncesine aittir.

27. Açıklanan nedenlerle, başvurunun "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olması ve talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması nedeniyle adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin, başvurucunun mağduriyetine neden olacağı anlaşılmakla, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesi uyarınca başvurucunun yargılama giderlerini ödemeden tamamen MUAF TUTULMASINA,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÇEVİK (3)

B. No: 2013/9505 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9505

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÇEVİK BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2013/9505)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Murat ÇEVİK

Vekili : Av. Gökçe GARİPCAN OCAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, okul aile birliğinden kiralanan kantinin kirası için katma değer vergisi (KDV) tevkifatı yapılmadığı gerekçesiyle resen tarh edilen KDV ve kesilen vergi zıyaı cezası aleyhine açılan davaların reddedilmesi nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlali iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/12/2013 tarihinde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Edremit ilçesi Akçay beldesi Naim Süleymanoğlu İlköğretim Okulunda bulunan, okul aile birliğinden kiraladığı kantini işletmekte iken 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen KDV ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir Vergi Mahkemesinde dava açmıştır.

6. Mahkemenin, 11/5/2011 tarihli ve E.2010/818, K.2011/507 sayılı kararıyla davanın reddine karar verilmesi üzerine Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğünce başvurucu hakkında 22/9/2011 tarihli ödeme emri düzenlenmiştir.

7. İtiraz üzerine, Bursa Bölge İdare Mahkemesinin 27/9/2011 tarihli ve E.2011/1866, K.2011/2096 sayılı ilamıyla İlk Derece Mahkemesinin kararı onanmıştır.

8. Karar düzeltme istemi, aynı Mahkemenin 18/1/2012 tarihli ve E.2011/2795, K.2012/160 sayılı ilamıyla reddedilmiştir.

9. Başvurucu, anılan ödeme emrinin iptali istemiyle Balıkesir Vergi Mahkemesinde dava açmış, Mahkemenin 21/11/2012 tarihli ve E.2012/21, K.2012/833 sayılı kararıyla; 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 58. maddesinde, kendisine ödeme emri tebliğ olunan kişinin, borcu olmadığı, borcunu kısmen ödediği veya borcunun zamanaşımına uğradığı iddialarıyla tebliğden itibaren yedi gün içerisinde idari dava açabileceğinin hükme bağlandığını; uyuşmazlık konusu ödeme emrinin, Balıkesir Vergi Mahkemesinin 11/5/2011 tarihli ve E.2010/818, K.2011/507 sayılı kararının uygulanmasını teminen, vergi miktarı ve nevi olarak anılan Mahkeme kararına ve usulüne uygun olarak düzenlendiği anlaşıldığından, ödeme emrinde hukuka aykırılığın bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir.

10. İtiraz üzerine, Bursa Bölge İdare Mahkemesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2013/1132, K.2013/1412 sayılı ilamıyla İlk Derece Mahkemesinin kararı onanmıştır.

11. Karar düzeltme istemi, aynı Mahkemenin 26/9/2013 tarihli ve E.2013/2883, K.2013/3012 sayılı ilamıyla reddedilmiştir.

12. Karar, başvurucuya 18/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, 17/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 6183 sayılı Kanun'un "Ödeme emrine itiraz" kenar başlıklı 58. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kendisine ödeme emri tebliğ olunan şahıs, böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödediği veya zamanaşımına uğradığı hakkında tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine ait itiraz işlerine bakan vergi itiraz komisyonu nezdinde itirazda bulunabilir. İtirazın şekli, incelenmesi ve itiraz incelemelerinin iadesi hususlarında Vergi Usul Kanunu hükümleri tatbik olunur."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/12/2013 tarihli ve 2013/9505 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, okul aile birliğinden kiraladığı kantini işletmekte iken 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen KDV'ye ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı açtığı davanın Danıştayın yerleşik içtihadına aykırı olarak reddedildiğini, okul aile birliklerinden kantin kiralama işlemlerinin KDV'den istisna tutulduğunu, anılan Mahkeme kararının icra edilmesi amacıyla Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğünce hakkında düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle Balıkesir Vergi Mahkemesinde açtığı davada okul aile birliklerinden kantin kiralama işlemlerinin KDV'den istisna tutulduğuna ilişkin Danıştayın yerleşik içtihadının dikkate alınmadığını, ödeme emrine konu borcun tahsili nedeniyle cebri icra tehdidi altında bulunduğunu belirterek, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

17. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun, 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen KDV'ye ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir Vergi Mahkemesinde açtığı davanın, Danıştayın yerleşik içtihadına aykırı olarak reddedildiğini, Balıkesir Vergi Mahkemesinin kararının icra edilmesi amacıyla Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğünce hakkında düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle aynı Mahkemede açtığı dava sonucunda verilen karar nedeniyle Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ihlal iddialarına ilişkin nitelendirmesi ile bağlı olmayıp hukuki nitelendirmeyi kendisi yapar. Başvurucunun iddialarının temel olarak yargılama sürecine ve sonucuna ilişkin olduğu, bu nedenle adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği neticesine varılmıştır. Başvurucunun, hakkında resen tarh edilen KDV'ye ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir Vergi Mahkemesinde açtığı E.2010/818 sayılı davanın Danıştayın yerleşik içtihadına aykırı olarak reddedildiği iddiası ise ayrıca değerlendirilmiştir

a. Balıkesir Vergi Mahkemesinin E.2010/818 sayılı Dava Dosyasında Yürütülen Yargılama Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

19. Anılan Kanun hükmü uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilir. Niteliği itibarıyla kamu düzenine ilişkin olan bu başvuru şartını taşımayan bireysel başvuruların incelenebilmesi mümkün değildir.

20. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi için kesin bir tarihin belirlenmesi ve Mahkemenin yetkisinin geriye yürür şekilde uygulanmaması hukuk güvenliği ilkesinin gereğidir (Zafer Öztürk, B. No. 2012/51, 25/12/2012, § 18).

21. Başvuru konusu olayda, başvurucu, okul aile birliğinden kiraladığı kantini işletmekte iken 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen KDV'ye ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir Vergi Mahkemesinde açtığı davanın Danıştayın yerleşik içtihadına aykırı olarak reddedildiğini, okul aile birliklerinden kantin kiralama işlemlerinin KDV'den istisna tutulduğunu, mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Başvurucu tarafından 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen KDV'ye ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir İdare Mahkemesinde açılan dava, Mahkemenin 11/5/2011 tarihli kararıyla reddedilmiş, itiraz üzerine, Bursa Bölge İdare Mahkemesinin 27/9/2011 tarihli ve E.2011/1866, K.2011/2096 sayılı ilamıyla karar onanmıştır. Karar düzeltme isteminin 18/1/2012 tarihinde reddedilmesi üzerine aynı tarihte kesinleşmiştir. Bu durumda başvuru, zaman bakımından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kalmaktadır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu kararın 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Balıkesir Vergi Mahkemesinin E.2012/21 sayılı Dava Dosyasında Yürütülen Yargılama Yönünden

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

26. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

27. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

28. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Muhammet Kaplan, B. No: 2013/1586, 18/9/2013, § 21).

29. Başvurucu, okul aile birliğinden kiraladığı kantini işletmekte iken 2005 yılı 1., 9., 10., 11. ve 12. vergilendirme dönemlerinde kira ödemesinden KDV tevkifatı yapmadığı

gerekçesiyle hakkında resen tarh edilen katma değer vergisine (KDV) ve kesilen vergi zıyaı cezasına karşı Balıkesir Vergi Mahkemesinde açtığı davanın reddedilmesi üzerine, Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğünce hakkında 22/9/2011 tarihli ödeme emrinin düzenlendiğini, anılan ödeme emrinin iptali istemiyle aynı Mahkemede açtığı davanın hukuka aykırı olarak reddedildiğini ileri sürmüştür.

30. Mahkemenin 21/11/2012 tarihli ve E.2012/21, K.2012/833 sayılı kararıyla; 6183 sayılı Kanun'un 58. maddesinde, kendisine ödeme emri tebliğ olunan kişinin, borcu olmadığı, borcunu kısmen ödediği veya borcunun zamanaşımına uğradığı iddialarıyla tebliğden itibaren yedi gün içerisinde idari dava açabileceğinin hükme bağlandığı, uyuşmazlık konusu ödeme emrinin Balıkesir Vergi Mahkemesinin 11/5/2011 tarihli kararının uygulanmasını teminen, vergi miktarı ve nevi olarak anılan Mahkeme kararına ve usulüne uygun olarak kesinleşmiş kamu alacağının takibi amacıyla düzenlendiği anlaşıldığından, ödeme emrinde hukuka aykırılığın bulunmadığı belirtilerek, davanın reddine karar verilmiştir.

31. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

32. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının Derece Mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi Derece Mahkemelerinin kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilememiştir.

33. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, Derece Mahkemelerinin kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Balıkesir Vergi Mahkemesinin E.2010/818 sayılı dava dosyasında yürütülen yargılamaya ilişkin iddialarının "zaman bakımından yetkisizlik",

2. Balıkesir Vergi Mahkemesinin E.2012/21 sayılı dava dosyasında yürütülen yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

VATAN TULGAR

B. No: 2014/3457 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/3457

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VATAN TULGAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/3457)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Vatan TULGAR

Vekili : Av. Müşir DELİDUMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, formül gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verildiği, tutukluluğun makul olmayan bir süredir devam ettiği, adil bir yargılama yapılmadığı, makul olmayan bir süredir yargılamanın devam ettiği gerekçeleriyle adil yargılanma ile kişi özgürlüğü ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 27/2/2015 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 7/5/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 1/6/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, tefecilik yapma, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ve tehdit suçlarından 22/12/2008 tarihinde gözaltına alınmış, Mersin 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 26/12/2008 tarihli ve 2008/418 sorgu sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

8. Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianameyle başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma, tefecilik yapma, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ve tehdit suçlarından kamu davası açılmıştır.

9. Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/11/2012 tarihli ve E.2009/123, K.2012/177 sayılı kararıyla başvurucunun atılı suçlardan mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, 7/3/2014 tarihli dilekçesiyle tutukluluk durumunun incelenmesi için dosya temyiz aşamasında iken Yargıtay 6. Ceza Dairesine tahliye talebiyle başvurmuştur. Başvuru formu ve eklerinden Yargıtay 6. Ceza Dairesince bu talebin reddine karar verildiği anlaşılmıştır.

11. Başvurucu, 13/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Temyiz üzerine ilk derece mahkemesi kararı, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 8/5/2014 tarihli ve E. 2013/30950, K.2014/9482 sayılı ilâmıyla bozulmuştur. Bozma kararı sonrası dosya, Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/243 sayılı esasına kaydedilmiştir.

13. Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/6/2014 tarihli ve E.2014/243, K.2014/171 sayılı yetkisizlik kararı üzerine dava, Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/282 sayılı esasına kaydedilmiş olup yargılama halen devam etmektedir.

B. İlgili Hukuk

14. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesi şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

…

(4) Sadece adlî para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez."

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Kanun'un 106. maddesi şöyledir:

"(1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehditte ise, mağdurun şikayeti üzerine, altı aya kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.

(2) Tehdidin; a) Silahla, b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla veya özel işaretlerle, c) Birden fazla kişi tarafından birlikte, d) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak, İşlenmesi halinde, fail hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (3) Tehdit amacıyla kasten öldürme, kasten yaralama veya malvarlığına zarar verme suçunun işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ceza verilir."

16. 5237 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

17. 5237 sayılı Kanun'un 149. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Yağma suçunun;

a) Silahla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) (Değişik: 18/6/2014-6545/64 md.) Yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde,

e) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

f) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

h) Gece vaktinde, İşlenmesi halinde,

fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

18. 5237 sayılı Kanun’un 220. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“ (1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/3/2014 tarihli ve 2014/3457 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, delillerin bizzat savcı tarafından toplanması gerekirken kolluk makamlarınca toplandığını, tahliye taleplerinin formül gerekçelerle reddedildiğini, tutukluğunun devamı kararlarında kendisinin ve müdafiinin görüşünün alınmadığını, tutukluluğunun infaza dönüştüğünü, uzun süredir tutuklu olduğunu, yargılamanın makul olmayan bir süredir devam ettiğini, savunma yapması için gerekli kolaylıkların sağlanmadığını, tevsii tahkikat taleplerinin dikkate alınmadığını, iddia makamı ve kolluğun isnatlarına dayalı olarak hüküm kurulduğunu, belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tahliye talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un“Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. …”.

22. Başvurucu, tutukluluğun devamına dair kararlarda somut bulguların yer almadığını, tahliye taleplerinin formül gerekçelerle reddedildiğini, tutukluğununun devamı kararlarında kendisinin ve müdafiinin görüşünün alınmadığını, uzun süredir tutuklu olduğunu belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (Korcan Pulatsü, B.No:2012/726, 2/7/2013, § 30).

24. Ancak başvurucu hakkında ilk derece mahkemesinde mahkûmiyet kararı verilmiş ise, bireysel başvuru açısından talep hukuka aykırılığın tespiti ve tazminatla sınırlı kalacaktır.

Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından varsa başvuru yolları denendikten sonra bireysel başvuru yapılmalıdır (Korcan Pulatsü, § 31).

25. Kişi serbest bırakılmadan yargılandığı davada ilk derece mahkemesinin kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla tutukluluk hali sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark bunu gerektirir. Zira mahkûmiyete karar verilmiş olmakla, isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve/veya para cezasına hükmedilmektedir. Mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk hali sona ermektedir. Bu açıdan mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma halini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. AİHM, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olan bir sanığın, söz konusu mahkûmiyet kararından sonraki tutulmasını Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca "mahkûmiyet sonrası tutma" olarak değerlendirmekte ve tutukluluk süresinin hesabında dikkate almamaktadır (Korcan Pulatsü, § 33).

26. "Bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66). Belirtilen tarihler arasında geçen süre esas alınarak "bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukta geçen sürenin makul olup olmadığı değerlendirmesi yapılacaktır.

27. Bu kapsamda "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma" durumunda, tutukluluk süresinin makul olmadığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra ve serbest bırakılma dışında, nihayet bu durumun ortadan kalktığı mahkûmiyet kararından itibaren süresi içinde yapılması gerekir. AİHM de, mahkumiyet kararından itibaren altı ay içerisinde yapılmayan "bir suç isnadına bağlı" tutma kapsamındaki başvurunun süresinde olmadığını belirtmiştir (Atalay Öztürk / Türkiye (kk), B. No: 54890/09, 7/1/2014, §§ 37-41).

28. Somut olayda başvurucu, isnat edilen suçlar nedeniyle 26/12/2008 tarihinde tutuklanmış ve Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/11/2012 tarihli kararıyla üzerine atılı suçlardan hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Söz konusu karar başvurucuya tefhim edilmiştir.

29. Başvurucunun, isnat edilen suçlarla ilgili yargılama kapsamında ilk derece mahkemesince mahkûmiyet kararının verildiği tarihe kadar geçen sürede "bir suç isnadına bağlı olarak" özgürlüğünden yoksun bırakıldığı, mahkûmiyet kararından sonra geçen sürenin "mahkûmiyet sonrası tutma" kapsamında olduğu anlaşılmaktadır.

30. Hükümle birlikte verilen tutukluluk halinin devamı kararına itiraz edildiğine ilişkin başvurucu tarafından herhangi bir bilgi ve belge sunulmadığı tespit edilmiştir. Bu belirlemeler karşısında, "bir suç isnadına bağlı olarak" tutuklulukla ilgili şikayetleri içeren bireysel başvuruda, ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği 9/11/2012 tarihinden itibaren otuz gün içinde başvuru yapılması gerekirken 13/3/2014 tarihinde başvuru yapılması nedeniyle süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada başvurucunun

7/3/2014 tarihli dilekçesiyle Yargıtay 6. Ceza Dairesine yaptığı tahliye talebinin başvuru süresi üzerinde bir etkisi olmayacaktır.

31. Açıklanan nedenlerle, başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun bu kısmının "süre aşımı" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

i. Adil Bir Yargılama Yapılmadığı İddiası Yönünden

32. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

33. Anılan hükümler uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

34. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

35. Başvurucu delillerin bizzat savcı tarafından toplanması gerekirken kolluk makamlarınca toplandığını, savunma yapması için gerekli kolaylıkların sağlanmadığını, tevsii tahkikat taleplerinin dikkate alınmadığını, iddia makamı ve kolluğun isnatlarına üstünlük tanınarak hüküm kurulduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Somut olayda başvurucu hakkındaki dosya, Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/282 sayılı esas numarasına kaydedilmiş olup yargılama halen devam etmektedir. Dolayısıyla bu şikâyet bakımından olağan kanun yolları tüketilmemiştir.

37. Açıklanan nedenlerle, kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının "başvuru yollarının tüketilmemiş olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

38. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan bu

şikayetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

39. Başvurucu suç işlemek amacıyla örgüt kurma, tefecilik yapma, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ve tehdit suçlarından hakkında açılan kamu davasında makul sürede yargılama yapılmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38–39).

41. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

42. Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca kişilere, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmıştır. İsnat olunan fiil, ceza kanunlarında suç olarak nitelendirilmiş ve yargılama aşamasında ceza hukukunun kuralları uygulanmış ise ayrıca bir uygulanabilirlik incelemesi yapılmaksızın kendiliğinden adil yargılanma hakkının kapsamına girer (B. No: 2013/625, 9/1/2014, § 31). Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, tefecilik yapma, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ve tehdit suçlarını işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında isnat olunan suçlar 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 106. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde, 109. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a), (c), (f), (g), (h), bentlerinde hapis cezasını gerektirir şekilde tanımlanmıştır. Bu çerçevede başvurucu hakkındaki suç isnadına dayalı yargılamanın Anayasa'nın 36. maddesi güvencesi kapsamına girdiği konusunda kuşku bulunmamaktadır (B.E.,B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 32).

43. Ceza muhakemesinde yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken sürenin başlangıcı, bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirilmesi veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi bir takım tedbirlerin uygulanması anıdır. Somut başvuru açısından bu tarih, başvurucunun gözaltına alındığı 22/12/2008 tarihidir.

44. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinde, Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında, 22/12/2008 tarihinde gözaltına alınarak 26/12/2008 tarihinde tutuklanan başvurucu hakkında, Başsavcılığın 26/5/2009 tarihli iddianamesi ile suç işlemek amacıyla örgüt kurma, tefecilik yapma, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ve tehdit suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı, Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesince, başvurucunun savunmasının alındığı, müştekilerin dinlendiği, toplanan deliller değerlendirilerek 9/11/2012 tarihli karar ile hapis ve adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, Başvurucunun temyizi üzerine, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 8/5/2014 tarihli ilamıyla hükmün bozulmasına karar verildiği belirlenmiştir. Bozma kararı sonrası dosya, Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/243 sayılı esasına kaydedilmiştir. Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisizlik kararı üzerine dosya, Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/282 sayılı esasına kaydedilmiş olup yargılama halen devam etmektedir.

45. 5271 sayılı Kanun'un öngördüğü yargılama usullerine tabi mahkemeler nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar verilmiştir (B.E.,B. No: 2012/625, 9/1/2014, §§ 23-41; Ersin Ceyhan, B. No: 2013/695, 9/1/2014, §§ 24-40).

46. Başvuruya konu davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında, somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve yaklaşık yedi yıldır devam eden yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

47. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

45. Başvuruda, Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Başvurucu, herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır.

47. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

Başvurucunun,

A. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetinin “süre aşımı” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Adil bir yargılama yapılmadığı yönündeki şikâyetinin “başvuru yollarının tüketilmemesi” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın bir örneğinin Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET TUTAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2014/4657 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/4657

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET TUTAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/4657)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Leyla Nur ODUNCU

Başvurucular : Mehmet TUTAL ve Diğerleri [Bkz. Ekli Tablonun (B) Sütunu]

Vekilleri : Av. Sevil ARACI BEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular, terör olaylarından dolayı köyleri terke mecbur kalınması nedeniyle 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında yapılan başvuruların reddedilmesi nedeniyle mülkiyet haklarının; ret işlemlerine karşı açılan davalara ilişkin yargılama işlemlerinin adil olmaması, makul sürede sonuçlandırılmaması nedenleriyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yerel mahkemeler vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliklerinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm Komisyonlarınca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölümler tarafından yapılmak üzere dosyaların Bölümlere gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanları tarafından, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve birer örneklerinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuruların birer örneği ve ekleri görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığı tarafından benzer şikâyetlere ilişkin başvurularda sunulan görüşlere atıf yapılarak, ayrıca görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

6. Anayasa Mahkemesi tarafından 25/6/2015 tarihinde, ekli tablonun (A) sütununda başvuru numaraları belirtilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2014/4657 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2014/4657 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine ve diğer bireysel başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuruculara ait bireysel başvurularda, başvuru dilekçeleri ile başvurulara konu yargılama dosyaları içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, ekli tablonun (C) sütununda belirtilen tarihlerde 5233 sayılı Kanun kapsamına giren zararlarının karşılanması talepleriyle Siirt Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna başvurmuşlardır.

9. Ekli tablonun (D) sütununda tarih ve sayıları belirtilen Zarar Tespit Komisyonu kararlarında, dosyada yer alan bilgi ve belgeler uyarınca köyün boşaltılmadığı, köyde nüfus istikrarının sürekli korunduğu, her beş yılda bir muhtarlık seçiminin yapıldığı, köyde korucuların bulunduğu ve korucuların dışında da vatandaşların ikamet ettiği, köy okulunun 1989 yılından günümüze kadar eğitime açık olduğu, köyde ibadethanenin bulunduğu ve karar tarihinde kadrosu münhal olmakla birlikte 1985-1986 ve 1998-1999 tarihlerinde kadrolu din görevlisinin mevcut olduğu, 2007 yılı milletvekili genel seçimleri ile Anayasa halkoylaması ve 2009 yılı mahalli idareler seçiminde köyde seçim sandığı kurulduğu, yerleşim yerinin kısmen boşalmış olması ile şahısların malvarlığından istifade etmek amacıyla başka bir yerleşim yerinden aralıksız olarak köye ulaşabilmelerinin, o bölgede güvenli bir şekilde yaşayabilme olanağı sağlayan asgari güvenlik şartlarının idarece yerine getirilmiş olduğunun nesnel bir göstergesi halini ihtiva ettiği belirtilerek, taleplerin reddine karar verilmiştir.

10. Belirtilen ret işlemleri aleyhine başvurucular tarafından ekli tablonun (E) sütununda belirtilen tarihlerde açılan iptal davalarında, ekli tablonun (F) sütununda tarihleri gösterilen idare mahkemesi kararları ile başvuruculların ikamet ettikleri köyün boşalan ve/veya boşaltılan yerleşim yerlerinden olmadığı, genel nüfus sayımı ve tespitlerine göre köyde 1990 yılında 753, 1997 yılında 899, 2000 yılında ise 1002 kişinin yaşadığı, muhtarlık seçimlerinin düzenli olarak yapıldığı, geçici köy koruculuğu sisteminin getirildiği, köyde bulunan askeri birlik personeli sayısı nedeniyle, nüfus sayımı sonuçlarının yüksek tespit edildiği iddiası konusunda toplanan bilgi ve belgelere göre 1990 yılına ait bilgi bulunamamakla birlikte, 1997 yılında köyde 90 köy korucusunun bulunduğu, korucuların dışında 20 hanenin korucu olmadığı ve bunların yaklaşık 250 kişiye karşılık geldiği, 2000 yılında ise köyde 90 korucunun bulunduğu ve korucular hariç köyde yaklaşık 100 kişilik nüfusa tekabül eden 13 hanenin bulunduğunun anlaşıldığı, anılan yerleşim yerinde asgari güvenlik düzeyinin var olduğu, köy halkının bir kısmının sübjektif güvenlik kaygısıyla ya da ekonomik ve sosyal

sebeplerle göç ettiği, bu nedenle uğradıkları zararın idarece karşılanmasına hukuki olanak bulunmadığı belirtilerek, davaların reddine karar verilmiştir.

11. Kararların başvurucular tarafından temyiz edilmesi üzerine, ekli tablonun (G) sütununda gösterilen tarihlerde Danıştay Onbeşinci Dairesinin ilamları ile "karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediği" gerekçesiyle hükümlerin onanmasına karar verilmiştir.

12. Karar düzeltme istemi, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen tarihlerde Danıştay Onbeşinci Dairesinin ilamları ile reddedilmiştir.

13. Ret kararları başvurucular vekiline tebliğ edilmiş ve muhtelif tarihlerde süresi içinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. İlgili Hukuk

14. 5233 sayılı Kanun'un 1., 2., 4., 6., 7., 8., geçici 1., geçici 3., geçici 4. maddeleri, 24/6/2013 tarihli ve 2013/5034 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 1. maddesi, Danıştay Onuncu Dairesinin 30/12/2008 tarihli ve E.2008/4141, K.2008/9584 sayılı kararı, Danıştay Onuncu Dairesinin 31/12/2008 tarihli ve E.2008/5548, K.2008/9733 sayılı kararı, Danıştay Onuncu Dairesinin 20/2/2009 tarihli ve E.2008/6679, K. 2009/1227 sayılı kararı (bkz. Sabri Çetin, B. No: 2013/3007, 6/2/2014, §§ 15-27).

15. Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Yönetmelik'in "Zararın tespiti" kenar başlıklı 16. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"15 inci maddede belirtilen zararlar, zarar görenin beyanı, adlî, idarî ve askerî mercilerdeki bilgi ve belgeler göz önünde tutularak olayın oluş şekli ve zarar görenin aldığı tedbirlere göre, zarar görenin varsa kusur veya ihmalinin de göz önünde bulundurulması suretiyle, hakkaniyete ve günün ekonomik koşullarına uygun biçimde komisyon tarafından doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile belirlenir."

16. Aynı Yönetmeliğin "Zararın tespitinde komisyonca istenilecek belgeler" kenar başlıklı 17. maddesi şöyledir:

"(Değişik: 22/8/2005 – 2005/9329 K.) Başvuru sahibi, başvuru dilekçesi ile birlikte olayın meydana geliş tarzını açıklayan ve zararın tespit ve ölçümünde dikkate alınabilecek her türlü bilgi ve belgeyi Komisyona sunar.

Ayrıca; Komisyon, gerekli gördüğü takdirde zararın tespit ve ölçümünde dikkate alınabilecek her türlü bilgi ve belgeyi adli, idari ve askeri mercilerden ister."

17. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruculaların 2014/4657 numaralı bireysel başvuruları incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

19. Başvurucular, 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptıkları başvuruların ve akabinde açtıkları davaların reddedildiğini, göçe zorlanmaları ve memleketlerinden sürgün edilmeleri nedeni ile işlerini kaybettiklerini ve malvarlıklarına ulaşamadıklarını, bu zararlara devlet

yetkililerinin köy boşaltma eylemi ile sebep olunmasına rağmen zararlarının tazmin edilmediğini, zarar tespitinde sadece idare tarafından düzenlenmiş olan belgelerin esas alınmasının haksızlık oluşturduğunu, bölge genelinde ve başvuruculaların zararına neden olan olay özelinde hiçbir adli tahkikatın yapılmadığını ya da yapılmış olsa dahi sonucunun kendilerine bildirilmediğini, ikamet ettikleri yerin terör ve terör olayları ile mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeni ile boşaltılmış olmadığı kabulünün dayanağını teşkil eden nüfus sayımı verilerinin, eğitim öğretime devam ediliyor olmasının, köyde düzenli olarak seçim yapılıyor olmasının, tazminat komisyonu tarafından ve yargılama mercilerince taleplerinin reddedilmesine gerekçe teşkil edemeyeceğini, zira bu hizmetlerin köyde yaşamına devam eden köy korucuları ve onların ailelerine yönelik olduğunu, köyde koruculuk yapmayı kabul etmeyenlerin köyden ayrılmak zorunda kaldıklarını, anılan köy içerisinde ve yakınlarında birçok çatışma yaşanması nedeni ile köyde sivil şahısların can güvenliğinin mevcudiyetinden bahsedilemeyeceğini, yaptıkları başvurular hakkında yürütülen işlemlerin makul sürede sonuçlandırılmadığını, temyiz ve karar düzeltme taleplerinin özenli bir şekilde incelenmediğini ve kararların yeterli gerekçe ihtiva etmediğini, bu nedenle başvurabilecekleri etkili bir hukuk yolu bulunmadığını belirterek, Anayasa'nın 35., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmişler, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Çelişmeli Yargılama ve Silahların Eşitliği İlkelerinin İhlal Edildiği İddiası

20. Başvurucular, zarar tespitinde sadece adlî, idarî ve askerî makamlar tarafından düzenlenen belgelerin kullanıldığını ve bu belgelerin İlk Derece Mahkemesi tarafından hükme esas alındığını, bölge genelinde ve başvuruculaların zararına neden olan olay özelinde hiçbir adli tahkikatın yapılmadığını yahut yapılmış olsa dahi sonucundan haberdar edilmediklerini belirterek, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvuruculaların anılan şikayetlerinin çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkeleri kapsamında değerlendirmeye tabi tutulması uygun görülmüştür.

21. Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan çelişmeli yargılama ilkesi, taraflara dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir (Abdullah Özen, B. No: 2013/4424, 6/3/2014, § 21). Bu ilke ve bu ilkeyle bağlantılı olan yargılamaya etkin katılım hakkı, adil yargılanma hakkının somut görünümleridir. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen bu ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

22. Çelişmeli yargılama hakkı kapsamında, mahkemece tarafların dinlenilmemesi, iddialarını sunma ve delillere karşı çıkma imkânı verilmemesi, yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hale gelmesine neden olabilecektir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Ruiz-Mateos/Spain, B. No: 12952/87, 23/06/1993, § 63; Feldbrugge/Netherlands, B. No: 8562/79, 29/05/1986, § 44). Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup, bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal

edilmesi durumunda, davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır. Çelişmeli yargılamanın medeni haklara ilişkin davalarda da kabul ediliyor olması, medeni bir hakka ilişkin yargılamada da tarafların duruşmada hazır bulunmasını, daha genel bir ifade ile, yargılamanın bütününe aktif olarak katılmalarını ve bu kapsamda yargılama evrakına ulaşma ve bunlar hakkında yorum yapma imkânının da kendilerine tanınmasını ifade etmektedir (Abdullah Özen, § 21).

23. Somut başvurular açısından, başvurulara konu tazminat taleplerinin 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanıp karşılanmayacağı noktasında Danıştay tarafından ihdas edilen içtihadî kriter olan "yerleşim yerinin tamamen boşalmış/boşaltılmış olması" ölçütünden yararlanıldığı, bu hususun tespiti için de bir kısım idari birimlerden gelen tahkikat sonuçlarına dayanıldığı, bu belgelerin Pervari İlçe Jandarma Komutanlığının, Pervari İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün, Siirt İl Mahalli İdareler Müdürlüğünün, Pervari Kaymakamlığı İlçe Müftülüğünün, Pervari İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının yazıları ile Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Siirt Bölge Müdürlüğünün yazıları olduğu anlaşılmaktadır. Komisyon ve yargılama aşamalarında kararlara esas alınan bu belgelere karşı savunma yapma ve karşı delillerini ortaya koyma imkanı tanındığı anlaşılmakla birlikte, 5233 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile ilgili Yönetmelik'in 16. ve 17. maddelerinde (bkz. § 15-16) yer alan hükümlerden hareketle zarar tespitinde adlî tahkikat işlemlerinden bağımsız olarak başvuruculara beyanı da dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, malvarlığı sahipliğini ve zararı ispatta delil niteliğini haiz bulunduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen belgelerin ve içeriklerinin Komisyon ile İlk Derece Mahkemesi kararlarına aktarıldığı ve bu kapsamda söz konusu yerleşim yerlerinin tamamen boşalmasının ya da boşaltılmasının söz konusu olmadıkları, bu nedenle köy halkının yerleşim yerini terk etmelerine neden olabilecek nesnel bir güvenlik kaygısının yaşanmadığı sonucuna varıldığı, bu suretle ilgili belgeler ve içeriklerine en geç Komisyon kararıyla vâkıf olduğu anlaşılan başvuruculara, gerek dava dilekçelerinde gerekse temyiz ve karar düzeltme dilekçelerinde bu belgeler ışığında yapılan tespitlere karşı itiraz ve savunmalarını ileri sürme imkânlarının bulunduğu, başvurucular tarafından ibraz edilen delil ve beyan dilekçeleri kapsamında Mahkemece, idare ve başvurucular tarafından sunulan belgeler değerlendirilerek, başvuruculara dava malzemesine ilişkin olarak tetkik ve beyanda bulunma olanağının tanındığı, bu çerçevede başvuru dosyaları kapsamından, başvuruculara yargılamanın sonucunu etkileyecek usuli bir imkandan mahrum bırakılmadıkları anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan nedenlerle, başvuruculara belirtilen iddiaları hakkında açık bir ihlal tespit edilmediğinden, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

25. Başvurucular, Komisyona yaptıkları başvuruların ve akabinde açtıkları davaların reddedildiğini, göç etmeye mecbur kalmaları nedeni ile işlerini kaybettiklerini ve malvarlıklarına ulaşamadıklarını, anılan zararlara köy boşaltma eylemleri ile sebebiyet verilmiş olmasına rağmen zararlarının tazmin edilmediğini belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğinden şikayetçi olmuş, yargılama sürecinde yapılan incelemeler ve lehlerine olmayan yargı kararı temeline dayandırıldığı tespit edilen bu iddiaların, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

26. Başvurucular yargılamanın adil olmadığı iddiası kapsamında ayrıca, Siirt ili, Pervari

ilçesi, Okçular köyünde meskûn iken, terör ve terör olayları ile mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda köyden göçlerin meydana gelmiş olmasına rağmen nüfus sayımı sonuçları, eğitim öğretime devam ediliyor olması ve köyde düzenli olarak seçim yapılıyor olması gerekçe gösterilerek tazminat komisyonu ve yargılama mercileri tarafından taleplerinin reddedildiğini, oysa bu hizmetlerin köyde yaşamına devam eden köy korucuları ve onların ailelerine yönelik olduğunu ve köyde koruculuk yapmayı kabul etmeyenlerin köyden ayrılmak zorunda kaldıklarını belirterek tüm bu hususlar ile anılan köy içerisinde ve yakınlarında birçok çatışma yaşanması nedeni ile sivil şahısların can güvenliğinin bulunmadığı gözardı edilerek karar verilmiş olmasından dolayı, hatalı şekilde hüküm kurulduğunu beyan etmişlerdir.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

28. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz bir takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular bariz bir takdir hatası veya açık keyfilik içermedikçe Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, § 26).

29. Başvurucular tarafından açılan davalarda Mahkemece, başvurucuların ikamet ettikleri köyün boşalan ve/veya boşaltılan yerleşim yerlerinden olmadığı, yerleşim yerinde asgari güvenlik düzeyinin var olduğu, köy halkının bir kısmının subjektif güvenlik kaygısıyla ya da ekonomik ve sosyal sebeplerle göç ettiği, bu nedenle uğradıkları zararın idarece karşılanmasına hukuki olanak bulunmadığı belirtilerek, davaların reddine karar verilmiştir (bkz. § 10).

30. Başvurucular tarafından, maddi vakıa ve delillerin hatalı takdiri neticesinde taleplerinin ve davalarının reddine hükmedildiği, bu kapsamda derece mahkemelerince delillerin takdirinin hatalı ve hükmün sonuç itibarıyla hukuka aykırı olduğu belirtilmekte olup, başvurucuların belirtilen iddialarının özünün derece mahkemelerince delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

31. 5233 sayılı Kanun, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararlarının yargı yoluna gidilmesine gerek kalmaksızın, idarece en kısa süre içerisinde ve tam olarak tespit edilerek, sulh yoluyla karşılanmasını amaçlamakta olup, belirtilen amaç doğrultusunda ilke ve prosedürler öngörmektedir (Cahit Tekin, B. No: 2013/2744 , 16/7/2014, § 82).

32. Belirtilen Kanun uyarınca müracaat sahiplerinin taleplerinin karşılanabilmesi için,

öncelikle iddia edilen zararın terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle oluştuğunun tespiti gerekmekte olup, 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinde açıkça terör dışındaki ekonomik ve sosyal sebeplerle uğranılan zararlar ile güvenlik kaygıları dışında kendi istekleriyle bulundukları yerleri terk edenlerin bu sebeple uğradıkları zararların kapsam dışında olduğu belirtilmiştir (Cahit Tekin, § 83).

33. Özellikle tazminata ilişkin belirtilen usulün ihdasına temel olan ve AİHM'e sunulan başvuruların yapıldığı bölge itibarıyla, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler dışındaki ekonomik ve sosyal nedenlerle yaşanan göç olayları ve bu olgudan kaynaklanan zararların varlığını nazara alan yargılama makamları, 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruların belirtilen Kanun kapsamında kabul edilebilmesi için, objektif bir ölçüt belirleme yoluna gitmiş ve bu ölçütün sağlanmasını "köyün ya da mezranın tamamen boşalmış/boşaltılmış olması veya anılan yerleşim yerlerinde sadece geçici köy korucularının kalması" şartına bağlamıştır. Belirtilen kabul uyarınca,''terör eylemleri'' veya ''terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler'' sonucunda bir yerleşim yerinin tamamen boşalmış/boşaltılmış olması nedeniyle mal varlığına/mülküne ulaşamayan kişilerce uğranılan maddi zararın, sözü edilen Kanun hükümlerine göre idarece sulh yoluyla ödenmesi gerekmektedir. Yerleşim yerinin ''kısmen'' boşalmış olması ise, o yerleşim yerinde güvenli bir şekilde yaşayabilme olanağını sağlayan asgari güvenlik şartlarının idarece sağlanmış olduğunun nesnel bir göstergesidir (Cahit Tekin, § 84).

34. Esasen taleplerin yapıldığı bölge itibarıyla özellikle ekonomik ve sosyal nedenlerle yaşanan göç olayları ve bundan kaynaklanan zararların yoğunluğu karşısında, 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmin edilebilecek zararların tespitinde temel alınacak objektif bir ölçütün ihdas edilmesi zorunlu görünmektedir. Bu kapsamda, güvenlik kaygısının yerleşim yerinde sürekli yaşayan kişilere ve sözü edilen kaygı nedeniyle aynı yerleşim yerini terk eden kişilere göre değişmemesi gereğinden ve terör olayları nedeniyle toplumda oluşan korku ve endişe karşısında her bireyin farklı tepki göstermesinin mümkün olduğu gerçeğinden hareket eden yargısal makamlar, kişiden kişiye değişebilen bir duygu olan güvenlik kaygısının yukarıda belirtildiği şekilde nesnel bir ölçüte dayandırılmasını zorunlu görerek, güvenlik kaygısına dayanılarak bir yerleşim yerinin kısmen boşalmış olması halinde, 5233 sayılı Kanun kapsamında maddi zararların idarece ödenmesine yasal olanak bulunmadığı ilkesini benimsemiştir (Cahit Tekin, § 85).

35. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin, belirtilen Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususu ve Kanun'un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile bu hususta içtihadî bir ölçütün belirlenmesi ve somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesi noktasındaki takdir, esasen derece mahkemelerine ait olup, 5233 sayılı Kanun'un uygulanması bağlamında daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış olan taleplere ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmeler neticesinde de belirtilen hususlara ilişkin iddiaların maddi olayın ve hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması bağlamında kanun yolu mahkemelerince değerlendirilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu belirtilerek, açıkça dayanaktan yoksun bulunduğu sonucuna varılmıştır (Sabri Çetin, §§ 45-50; Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Akbayır/Türkiye, B. No: 30415/08, 28/06/2011, § 88).

36. Açıklanan nedenlerle, başvurucular tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik de içermediği anlaşıldığından başvuruların bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul

edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası

37. Başvurucular, temyiz ve karar düzeltme aşamalarında ileri sürdükleri taleplerin üstünkörü bir incelemeye tabi tutularak yeterli gerekçeye yer verilmeden reddedildiğini iddia etmişler, bu nedenle anılan başvuru yollarının etkili olmadığından şikâyetçi olmuşlardır. Anılan şikâyetlerin gerekçeli karar hakkına ilişkin olduğu tespit edildiğinden bu iddiaların Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

38. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, kanun yoluna başvurma olanağını etkili kullanabilmek ve mahkemelere güveni sağlamak açısından, hem tarafların hem kamunun menfaatini ilgilendirmekte olup, kararın gerekçesi hakkında bilgi sahibi olunmaması, kanun yoluna müracaat imkânını da işlevsiz hale getirecektir. Bu nedenle mahkeme kararlarının dayanaklarının yeteri kadar açık bir biçimde gösterilmesi zorunludur (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 67).

39. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır. Bunun yanı sıra, kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması da bu hakkın ihlal edildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kanun yolu mahkemelerince verilen bu tür kararların, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanması uygun olup, bu durumda, üst dereceli mahkeme tarafından önceki mahkeme kararının gerekçesinin benimsendiği kabul edilmelidir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26). Nitekim AİHM içtihatları da bu yöndedir (Benzer bir karar için bkz. Van de Hurk/Hollanda, B.No: 16034/90, 19/4/1994, § 61).

40. Başvuru konusu olaylarda, başvuruculların taleplerinin 5233 sayılı Kanun kapsamında kabul edilip edilmeyeceği noktasında derece mahkemelerinin Danıştay tarafından ihdas edilen nesnel güvenlik kaygısı ölçütünden hareket ettikleri, bu hususun saptanması noktasında ise söz konusu yerleşim yerinin tamamen boşalmış/boşaltılmış olup olmadığının çeşitli idari kurumlar tarafından tanzim edilen tutanak ve belgeler kapsamında değerlendirildiği, nesnel güvenlik kaygısı ölçütünden hareket edilmekle birlikte başvuruculların ayrıca öznel durumları bulunduğunu beyan etmedikleri ve dolayısıyla yargılama mercilerince de bu hususun değerlendirmeye tabi tutulmadığı, bu suretle başvurucular tarafından ileri sürülen ve hüküm sonucunu etkilediği iddia edilen taleplerinin İlk Derece Mahkemesi kararlarında denetlenerek reddedildiği, İlk Derece Mahkemesince oluşturulan karar ve gerekçesi hukuka uygun bulunmak suretiyle kanun yolu mahkemelerinin denetiminden geçerek kesinleştiği, bu kapsamda kanun yolu mercii tarafından İlk Derece Mahkemesi gerekçesinin benimsendiği anlaşılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle, başvuruculların gerekçeli karar haklarına yönelik bir ihlalin olmadığı anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

42. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruların bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

43. Başvurucular, 5233 sayılı Kanun kapsamında ileri sürdükleri giderim taleplerinin değerlendirilmesi hususundaki idari süreç ve yargılama prosedürünün makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

44. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18), Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 38–39).

45. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (Güher Ergun ve Diğerleri, §§ 41–45).

46. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir karar aleyhine açılan davalara da uygulanacaktır. Başvurulara konu sürecin, 5233 sayılı Kanun kapsamında ileri sürülen bir tazmin talebine ilişkin olduğu görülmekle, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılamanın söz konusu olduğunda kuşku yoktur (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 44).

47. Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanması için, öncelikle uyuşmazlığın türüne göre değişebilen, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi gereklidir (Selahattin Akyıl, § 43).

48. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak

yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olmakla beraber, bazı özel durumlarda girişimin niteliği göz önünde tutularak uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir. Somut başvurular açısından benzer bir durum söz konusu olup, makul süre değerlendirmesinde nazara alınacak zaman diliminin başlangıç tarihi, başvurucular tarafından 5233 sayılı Kanun kapsamında tazminat taleplerinin Komisyona iletildiği tarihtir (Selahattin Akyıl, § 45). Anılan tarihler başvurucular açısından ekli tablonun (C) sütununda belirtilen şekildedir.

49. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (Güher Ergun ve Diğerleri, § 52). Bu kapsamda, somut yargılama faaliyetleri açısından sürenin bitiş tarihlerinin, başvurucuların karar düzeltme taleplerinin reddine karar veren Danıştay Onbeşinci Dairesinin, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen karar tarihleri olduğu anlaşılmaktadır.

50. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvuruya konu yargılama sürecinin idari yargı makamları nezdinde yürütüldüğü görülmekle, 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama faaliyetinin söz konusu olduğu ve idari yargı alanına dâhil uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 2577 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinin, uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenmesi gerekliliğini ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 17).

51. Somut başvurular bakımından, başvurucular tarafından ekli tablonun (C) sütununda belirtilen tarihlerde gene aynı sütunda gösterilen dosya kayıt numaraları ile Komisyona yapılan müracaatlar sonrasında, 5233 sayılı Kanun'un öngördüğü usul uyarınca bir kısım işlemlerin yapılması akabinde, ekli tablonun (D) sütununda gösterilen tarihlerde başvurucuların taleplerinin reddedildiği, belirtilen ret kararı aleyhine ekli tablonun (E) sütununda belirtilen tarihlerde İdare Mahkemesinde başlatılan yargılama süreçlerinde başvurucuların karar düzeltme taleplerinin reddine dair Danıştay Onbeşinci Dairesinin ekli tablonun (H) sütununda gösterilen tarihli kararları ile yargılamanın tamamlandığı, bu bakımdan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında nazara alınması gereken toplam sürelerin ekli tablonun (I) sütununda işaret edilen zaman dilimleri olduğu anlaşılmaktadır.

52. 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan müracaatlarda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda verdiği kararlarda, Komisyon ve yargılama aşamalarında geçen süreler ile davanın tüm koşulları dikkate alınarak toplamda sekiz yılın altında gerçekleşen başvuruların karara bağlanma süresinin makul sürede yargılanma hakkının ihlaline yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz. Sabri Çetin, §§ 61-69; Mahmut Can Arslan, B. No: 2013/3008, 6/2/2014, §§ 60-68; Mehmet Gürgen, B. No: 2013/3202, 6/2/2014, §§ 58-66; Celal Demir, B. No: 2013/3309, 6/2/2014, §§ 58-66). Başvurunun kesin olarak karara bağlanmasının toplamda sekiz yılı aşacak kadar uzun bir sürede gerçekleştiği ve bu durumun başvuruculara atfedilebilecek bir kusurdan kaynaklanmadığı durumlarda ise makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (bkz. İsmet Kaya, B. No: 2013/2294, 8/5/2014, §§ 46-70).

53. Somut davalara bir bütün olarak bakıldığında başvurular açısından farklı karar verilmesini gerektiren bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yılı aşkın yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

54. Açıklanan nedenlerle, başvuruculara Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

55. Başvurucular, 500.000,00 TL maddi ve 500.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

56. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucular lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

57. Mevcut başvurularda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla birlikte, yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında, başvuruculara ekli tablonun (J) sütununda gösterilen manevi tazminatların net olarak ödenmesine karar verilmesi gerekir.

58. Başvurucular tarafından maddi tazminat talebinde bulunulmuş olmakla beraber, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvuruculara maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

59. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculara,

1. Çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerinin ihlal edildiği yönündeki iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı yönündeki iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

3. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvuruculara, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara, ekli tablonun (J) sütununda gösterilen miktarlarda net MANEVİ TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvuruculara tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucular tarafından ayrı ayrı yapılan 206,10 TL harcın AYRI AYRI BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE ve başvuruculara 1.500,00 TL vekâlet ücretinin

MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 Sıra

2014/7105 2014/7104 2014/7103 2014/7099 2014/7087 2014/7086 2014/6547 2014/6545 2014/6542 2014/6541 2014/4951 2014/4950 2014/4949 2014/4665 2014/4662 2014/4657 Başvuru Numarası A

İsa AYTIŞ İsmail ÜNAL Süleyman AYTIŞ Katibe BAYĞARA Rical ŞAŞİ Salih ÖZMEN Fatım KURT Şükrü AYTIŞ Salih TUTAL Halil ÜNAL Mehmet AKA İbrahim ÇİDAM Levent TUTAL Salih ÜNAL Durmaz ÖZMEN Mehmet TUTAL Başvurucular ve T.C. Kimlik Numaraları B

6/7/2005 7.834 27/7/2005 11.516 6/7/2005 7.865 6/7/2005 7.833 22/2/2005 7.895 6/7/2005 7.871 10/5/2005 7.802 6/7/2005 7.862 6/7/2005 7.870 6/7/2005 7.824 6/7/2005 7.825 6/7/2005 7.819 6/7/2005 7.831 6/7/2005 7.868 27/7/2005 11.513 6/7/2005 7.877 Komisyona Başvuru Tarihi ve Dosya Kayıt Numarası C

26/3/2010 2010/1-4456 5/3/2010 2010/1-4404 5/5/2010 2010/1-4548 9/4/2010 2010/1-4506 28/5/2010 2010/1-4624 2/4/2010 2010/1-4474 29/1/2010 2010/1-4351 5/5/2010 2010/1-4542 5/5/2010 2010/1-4549 26/3/2010 2010/1-4459 9/4/2010 2010/1-4503 26/3/2010 2010/1-4452 9/4/2010 2010/1-4505 5/5/2010 2010/1-4545 16/4/2010 2010/1-4509 2/4/2010 2010/1-4476 Komisyon Karar Tarihi ve Numarası D

2/6/2010 30/6/2010 30/6/2010 28/7/2010 28/12/2010 30/6/2010 2/6/2010 30/6/2010 30/6/2010 30/6/2010 30/6/2010 30/6/2010 28/7/2010 30/6/2010 28/7/2010 30/6/2010 Dava Tarihi E

8/5/2012 8/5/2012 22/4/2011 8/5/2012 8/5/2012 22/4/2011 8/5/2012 12/5/2011 8/5/2012 12/5/2011 12/5/2011 22/4/2011 22/4/2011 12/5/2011 22/4/2011 22/4/2011 Yerel Mahkeme Karar Tarihi F

6/12/2012 6/12/2012 15/11/2012 6/12/2012 6/12/2012 15/11/2012 18/12/2012 15/11/2012 18/12/2012 15/11/2012 15/11/2010 15/11/2012 15/11/2012 15/11/2012 15/11/2012 15/11/2012 Temyiz Yolu Karar Tarihi G

27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 27/11/2013 Karar Düzeltme Yolu Karar Tarihi H

8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 6 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay İdari ve Yargısal Süreçte Geçen Toplam Süre I

3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 5.000,00 3.350,00 5.000,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 3.350,00 Hükmedilen NET Manevi Tazminat (TL) J

32 31 30 29 28 27 26 25 24 23 22 21 20 19 18 17 Sıra

2014/11552 2014/10868 2014/10865 2014/10864 2014/10861 2014/10856 2014/10686 2014/10684 2014/10682 2014/10401 2014/10400 2014/10365 2014/10362 2014/9459

2014/7159 2014/7106 Başvuru Numarası A

Sait ÜNAL Yakup TUTAL Şahin ELBİR Sabiha ÖZMEN Mehmet AKA Nezir TUTAL Ömer AYTIŞ Abdullah ÇİDAM Selhan ATLAN Mehmet ÜNAL Hamit ŞAŞİ Sıddık ÜNAL Ali ÇİDAM Mehmet AKA Ahmet AKA Tahir ELBİR Başvurucular ve T.C. Kimlik Numaraları B

6/7/2005 7.873 6/7/2005 7.861 6/7/2005 7.864 6/7/2005 7.874 6/7/2005 7.828 22/2/2006 7.887 22/2/2006 7.892 6/7/2005 7.811 6/7/2005 7.867 6/7/2005 7.879 6/7/2005 7.821 6/7/2005 7.866 6/7/2005 7.804 6/7/2005 7.829 6/7/2005 7.810 6/7/2005 7.860 Komisyona Başvuru Tarihi ve Dosya Kayıt Numarası C

7/5/2010 2010/1-4561 5/5/2010 2010/1-4550 7/5/2010 2010/1-4560 5/5/2010 2010/1-4547 9/4/2010 2010/1-4507 11/6/2010 2010/1-4640 28/5/2010 2010/1-4627 11/6/2010 2010/1-4646 7/5/2010 2010/1-4558 5/5/2010 2010/1-4543 26/3/2010 2010/1-4450 7/5/2010 2010/1-4563 26/2/2010 2010/1-4369 9/4/2010 2010/1-4504 26/2/2010 2010/1-4378 5/5/2010 2010/1-4540 Komisyon Karar Tarihi ve Numarası D

16/9/2010 8/10/2010 16/9/2010 28/7/2010 30/6/2010 28/7/2010 28/7/2010 28/7/2010 28/7/2010 28/7/2010 30/6/2010 28/7/2010 17/9/2010 2/6/2010 2/6/2010 28/7/2010 Dava Tarihi E

23/8/2012 8/5/2012 8/5/2012 8/5/2012 23/8/2012 23/8/2012 8/5/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 8/5/2012 8/5/2012 22/4/2011 Yerel Mahkeme Karar Tarihi F

20/6/2013 18/12/2012 18/12/2012 18/12/2012 20/6/2013 20/6/2013 18/12/2012 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 6/12/2012 15/11/2012 Temyiz Yolu Karar Tarihi G

3/4/2014 3/4/2014 10/4/2014 17/4/2014 10/4/2014 3/4/2014 10/4/2014 10/4/2014 3/4/2014 10/4/2014 10/4/2014 3/4/2014 10/4/2014 19/3/2014 27/11/2013 27/11/2013 Karar Düzeltme Yolu Karar Tarihi H

8 yıl 8 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 1 ay 8 yıl 1 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 4 ay 8 yıl 4 ay İdari ve Yargısal Süreçte Geçen Toplam Süre I

5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 3.350,00 3.350,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 3.350,00 3.350,00 Hükmedilen NET Manevi Tazminat (TL) J

43 42 41 40 39 38 37 36 35 34 33 Sıra

2014/17318 2014/16381 2014/16379 2014/16374 2014/16292 2014/16042 2014/11646 2014/11642 2014/11640 2014/11639 2014/11636 Başvuru Numarası A

Atakaya KAYA Nasrettin ÜNAL Salih AKBAY Muhittin AYTIŞ Mehmet TUTAL Halil UĞURLU Nefise ÜNAL Mehmet ÖZMEN Lazgin KURT Mehmet ÜNAL Emin AKA Başvurucular ve T.C. Kimlik Numaraları B

6/7/2005 7.803 22/2/2006 7.885 6/7/2005 7.872 22/2/2006 7.881 6/7/2005 7.827 22/2/2006 7.815 27/7/2005 11.514 6/7/2005 7.876 6/7/2005 7.832 6/7/2005 7.826 22/2/2006 7.798 Komisyona Başvuru Tarihi ve Dosya Kayıt Numarası C

11/3/2010 2010/2-5963 11/6/2010 2010/1-4652 5/5/2010 2010/1-4546 28/5/2010

2010/1-4625 5/5/2010 2010/1-4536 13/9/2010 2010/1-4435 2/4/2010 2010/1-4462 9/4/2010 2010/1-4496 9/4/2010 2010/1-4502 5/5/2010 2010/1-4537 16/4/2010 2010/1-4514 Komisyon Karar Tarihi ve Numarası D

15/6/2010 17/9/2010 28/7/2010 28/7/2010 28/7/2010 30/6/2010 30/6/2010 28/7/2010 30/6/2010 30/6/2010 2/6/2010 Dava Tarihi E

25/5/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 23/8/2012 Yerel Mahkeme Karar Tarihi F

7/10/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 20/6/2013 Temyiz Yolu Karar Tarihi G

26/6/2014 21/5/2014 21/5/2014 21/5/2014 21/5/2014 21/5/2014 10/4/2014 10/4/2014 10/4/2014 3/4/2014 3/4/2014 Karar Düzeltme Yolu Karar Tarihi H

8 yıl 11 ay 8 yıl 2 ay 8 yıl 10 ay 8 yıl 2 ay 8 yıl 10 ay 8 yıl 2 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 9 ay 8 yıl 8 ay 8 yıl 1 ay İdari ve Yargısal Süreçte Geçen Toplam Süre I

5.000,00 3.350,00 5.000,00 3.350,00 5.000,00 3.350,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 5.000,00 3.350,00 Hükmedilen NET Manevi Tazminat (TL) J

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ SEKİ

B. No: 2014/5170 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/5170

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ SEKİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/5170)

Karar Tarihi: 25/6/2015

R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Deniz SEKİ

Vekilleri : Av. Bülent Hayri ACAR, Av. Mithat Burak BAŞKALE

Av. Naim KARAKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahkûmiyetin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillere dayandırılması, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi ve ayrıca kovuşturmanın kaldırılan mahkemelerce yapılması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 8/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. 2014/5190 sayılı başvurunun konu bakımından aynı nitelikte bulunması nedeniyle 2014/5170 sayılı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından 15/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvurunun bir örneği ile ekleri görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 16/1/2015 tarihli yazısı, 30/3/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, görüşünü 30/4/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapıldığı yönünde 25/6/2008 tarihinde yapılan ihbar üzerine, İstanbul ve Diyarbakır illerinde; örgütün lider ve elemanlarının faaliyetlerini sona erdirmek maksadı ile İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinden (CMK 250. Madde İle Yetkili) 7/7/2008 tarihinde iletişimin tespiti kararı alınmıştır. Soruşturmayı adli kolluk olarak Sarıyer İlçe Jandarma Komutanlığı yürütmüştür.

9. Aynı soruşturma kapsamında, İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/10/2008 tarihli ve 1613 sayılı ve İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/1/2009 tarihli ve 213 sayılı kararlarıyla gizli soruşturmacı görevlendirilmesine karar verilmiştir.

10. Başvurucunun sözü geçen örgüt elemanlarıyla telefon görüşmeleri yaptığının tespit edilmesi üzerine, Mahkemeden başvurucuyla ilgili olarak da 13/11/2008 tarihinde "iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması" kararı alınmıştır.

11. 13/2/2009 tarihli arama kararı gereğince Beşiktaş ilçesi Kuruçeşme semtinde bulunan bir otelin 105 numaralı odasında arama yapılmıştır.

12. Olay ve yakalama tutanağında; "...Girişte sağ tarafta bulunan televizyon sehpasının üzerindeki televizyonun ön tarafında bir adet üzerinde "La Reserve De Nice" ibareli içerisinde uyuşturucu madde kullanıldığı değerlendirilen beyaz teneke kutu, bir adet üzerinde "Betty Boop" ibareli içerisinde uyuşturucu madde kullanıldığı değerlendirilen ve içinde artıklar bulunan kırmızı teneke kutu, bir adet 500 mililitrelik ağzı alüminyum folyo ile kapatılmış içi yarısına kadar su ile dolu, yan tarafından plastik sarı kalem dışı (silindir şeklinde pipete benzeyen) ile delinmiş pet, yatak odasının girişinin sol tarafın da bulunan yatağın solundaki etejer üzerinde bir adet kullanılmış alüminyum folyo ve bir adet 20-25 cm uzunluğunda siyah renkte pipet, üst katta bulunan banyodaki lavabonun alt tarafında bulunan çöp kutusu içerisinde bir miktar peçeteye sarılmış ve açıkta kenevir ve kenevir tohumu olduğu değerlendirilen uyuşturucu madde(ye) … el konulmuş ve otel odasının alt katında yapılan aramada herhangi bir suç unsuruna rastlanılmamış olup aramaya son verilmiş …" şeklinde açıklamalara yer verilmiştir.

13. Bir polis memurunun da jandarma görevlilerine yardım ettiği anılan arama esnasında, başvurucu ve arkadaşı N. Ü. ile birlikte bir işlem tanığı hazır bulunmuştur.

14. Adli Tıp Kurumunun 1/7/2009 tarihli raporunda; "… [başvurucunun] bulunduğu otel

odasında ele geçirilen; 1 adet nargile düzeneği şeklinde pet şişe, kırmızı metal kutu, üzeri desenli metal kutunun kokain ve phenacetin ile, çok sayıda kağıt parçasının kenevir ile, 3 adet kağıt parçası ile 2 adet sigara sarım kağıdı parçasının esrar ve phenacetin ile bulaşıklı olduğu, 1 adet plastik boruda uyuşturucu madde bulaşığı olmadığı, Polis Kriminalce tamamı deneylerde kullanıldığı için iade edilemeyen 8 gram maddenin kenevir bitkisi kırıntıları olduğu ve 0.32 gram toz esrar elde edilebileceği" şeklinde mütalaada bulunulmuştur.

15. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca (CMK 250. Madde İle Yetkili) müdafii eşliğinde alınan 16/2/2009 tarihli ifadesinde;"... Ben bir takım sıkıntılarımı atlatmak amacıyla kokain kullanmaya başladım. Yaklaşık beş altı aydan bu yana bu maddeyi kullanırım. Maddeleri Murat ve Apo olarak bildiğim şahıslardan aldım. Bazen her gün, bazen üç günde, beş günde bir alırdım. Bazen bu maddeyi N.Ü., H. Ş. ile de aldığım olmuştur (...) Zaman zaman tapelerde görüşmelerde Zeynep adının geçmesinin sebebi, bu ismi benim seviyor olmam ve Murat isimli kokain aldığım şahsın kendi telefonunda beni bu isimle kaydetmiş olmasıdır. 7 numaralı tapedeki 'kız' tabiri uyuşturucu madde için kullanılmıştır. 15 nolu tapede Murat'tan uyuşturucu madde istiyorum. 16 numaralı tapede Taylan isimli arkadaşın ofisindeyken Murat'tan uyuşturucu madde istemiştim, ancak Taylan ne istediğimi bilmiyordu...30 nolu tapede; muhtemelen yanımdaki kişilerin aldığım uyuşturucu maddeleri kullandıklarını, bana içmek için uyuşturucu madde kalmadığını söyleyerek yeniden uyuşturucu madde istiyorum, bu istediğimi Murat getirememişti. 33 nolu tapedeki görüşme de yine N. ve H.'nin yanımda olduğu bir sırada yapılmış olabilir, bir önceki tapedeki savunmam geçerlidir... 42 nolu tape; bu görüşmede de N.'nin oraya uyuşturucu madde istiyorum, N. ile birlikte uyuşturucu madde içiyorduk... Genelde uyuşturucu maddelerin parasını ben verirdim, ancak arkadaşlardan da uyuşturucu madde parası veren olmuştu. Zaman zaman getiren kişiye bu parayı verirler ..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

16. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 7/4/2009 tarihli ve 2009/385 sayılı iddianame ile başvurucu hakkında "kullanmak için uyuşturucu madde kabul etme veya bulundurma" ve "uyuşturucu madde ticareti yapma" suçlarını işlediği iddiasıyla kamu davası açmıştır.

17. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. Madde İle Yetkili) 22/5/2012 tarihli ve E.2009/105, K.2012/113 sayılı kararıyla başvurucu, uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan 6 yıl 3 ay hapis ve 50 gün adli para cezalarına mahkûm edilmiş, diğer suçtan başvurucu hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmiştir.

18. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... tanık beyanları, tape kayıtları ve sanık savunması birlikte değerlendirildiğinde sanık Deniz Seki'nin (başvurucu) sanık ... liderliğinde kurulan çıkar amaçlı suç örgütünün üyesi olmadan, örgütün aktif üyelerinden ... kod isimli sanık ..., ... kod isimli sanık ... ve ... kod isimli sanık ... ile irtibat içinde bulunduğu, sürekli olarak uyuşturucu maddelerden kokain temin ettiği, temin ettiği uyuşturucu (kokain) maddesinin büyük bir kısmını kendisinin kullandığı, daha sonra ilerleyen süreçte sanık ... ile samimiyeti arttırması üzerine, gerek sanık ...'in bu işten para kazanmasını temin etmek ve gerekse kendisinin uyuşturucu alımında maddi bakımdan sorunlar yaşamaması amacıyla; kendisinden uyuşturucu (kokain) talebinde bulunan çevresindeki arkadaşları ve şahıslar adına sanık ...'den uyuşturucu madde talep ettiği ve arkadaşlarından bir kısmını sanık ... ile irtibatlandırdığı, sık sık evinde ve başka yerlerde uyuşturucu partisi vererek arkadaşlarına uyuşturucu madde temin ettiği anlaşılmıştır.

Sanık Deniz Seki'nin dosya kapsamına göre eylemi "başkalarına veren" olarak değerlendirilmiştir. Başkalarına vermek kelimesi anlam olarak; bir kimsenin mülkiyetinde ve zilyetliğinde bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satış sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesidir. Bu tabir 765 sayılı TCK da "parasız olarak devretmek" şeklinde tanımlanmışken, 5237 sayılı TCK da "başkalarına vermek" şeklinde tanımlanmıştır. Burada kanun koyucunun anlatmak istediği; uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, fail tarafından satımı ve satışa arz etme dışında kalan bir şekilde başka birine aktarmasıdır. Örneğin; fail arkadaşına kullanması için uyuşturucu verir ise; burada vermekten bahsedilebilir. Verme hususu tanımı ve doğası gereği karşılığında bir şey almadan verilmeyi anlatır. O halde vermenin kazanç elde etmek amacıyla yapılması gerekli ve zorunlu değildir. Burada önemli olan uyuşturucu ve uyarıcı maddenin başkasına verilmesidir. Bu kimsenin bu maddeyi hangi amaçla aldığının bir önemi yoktur. O halde uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi kendi kişisel ihtiyacı için kullanacak olan kimseye veren için de başkasına verme şeklinde tanımlanan suç gerçekleşmiş olacaktır. Sanık Deniz Seki'nin yukarıda özetlenen ve ayrıntısı dosya arasında mevcut olan tape kayıtlarından; 30, 33, 42, 43, 51, 55, 56, 68, 139, 144, 145, 231 ve 232 nolu tape kayıtları içeriğine göre arkadaşları adına uyuşturucu maddelerden kokain maddesinin daha çok sanık ...'den istediği ve böylece başkalarına vermek şeklinde atılı suçu işlediği anlaşılmıştır. Yine dosya kapsamından sanık Deniz Seki'nin bir çok kez hatta, hemen hemen hergün diğer örgüt üyesi sanıklardan ..., ... ve ...'dan uyuşturucu (kokain) satın aldığı, böylece yine yasada tarifi olan "satın alan" sıfatını kazandığı anlaşılmıştır. Yine dosya kapsamından sanık Deniz Seki'nin "bulunduran kişi" olarak da atılı suçu işlediği anlaşılmıştır. Bulundurmak kelimesi; bir kimsenin kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız ve ruhsata aykırı olarak fiili veya hukuki egemenliği altında, o uyuşturucu madde üzerinde tasarruf imkanı bulacak şekilde tutmasıdır. Bu uyuşturucu maddenin failin yanında bulundurulması ile başka bir yerde bulundurulması arasında fark yoktur. Bu başka yerin mülkiyetinin faile ait olması da gerekmez. Bu yere girmek ve bu yerde bulunan uyuşturucu madde üzerinde her türlü tasarrufta bulunma imkan ve hakkının faile ait olması yeterlidir. Örneğin; bir dairede uyuşturucu var ise, o dairenin içerisinde uyuşturucu olduğunu bilip, anahtarı bulunan ve uyuşturucu üzerinde her an tasarruf imkanı bulunan kişi için bulundurma suçu oluşur. Bulundurulan maddenin (uyuşturucunun) mülkiyetinin faile ait olması ile başkasına ait olması arasında da fark yoktur. Önemli olan failin bu maddeyi fiili hakimiyeti altında tutmuş olmasıdır. Ayrıca uyuşturucu madde bir başkasına ait ise failin bu maddeyi ücret karşılığı tutması ile ücretsiz tutması arasında da suçun oluşumu arasında fark bulunmamaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulundurulması suçu mütemadi bir suçtur. Uyuşturucu ve uyarıcı maddenin fail tarafından ne kadar bulundurulduğunun bir önemi yoktur. Failde uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yakalandığı anda suç tamamlanır. Dosya kapsamında sanık Deniz Seki'nin gerek kendi kişisel ihtiyacı için, gerekse arkadaşları için değişik tarihlerde çok sayıda uyuşturucu (kokain) maddesini suç örgütü üyelerinden temin ederek yanında bulundurduğu ve arkadaşlarına gönderdiği anlaşıldığından, bulunduran kişi sıfatıyla da sanığın atılı suçu işlediği anlaşılmıştır.

Tüm bu açıklamalar ışığında; sanık Deniz Seki’nin bireysel olarak 5237 sayılı TCK’nın 188/3. maddesinde düzenlenen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden kokain maddesini "... başkalarına veren ..., satın alan ..., bulunduran kişi ..." sıfatını kazanmak suretiyle atılı suçu işlediği kanaati Mahkememizde hasıl olduğundan sanığın 5237 sayılı TCK'nın 188/3-4. maddeleri gereğince cezalandırılmasına karar vermek gerekmiş, sanığın duruşmalardaki iyi hali lehine takdiri indirim nedeni olarak değerlendirilmiştir.”

19. Başvurucu hakkında, kullanmak için uyuşturucu madde kabul etme veya bulundurma suçu yönünden verilen karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Başvurucunun uyuşturucu madde ticareti yapma suçu yönünden yaptığı temyiz başvurusu üzerine ise, anılan Mahkeme kararı, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 3/6/2013 tarihli ve E.2013/3094, K.2013/4985 sayılı ilamıyla bozulmuştur.

20. Bu arada, 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun ile kamuoyunda "Özel Yetkili" olarak adlandırılan mahkemeler kaldırılmıştır. Aynı Kanun'un geçici 2. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, bu mahkemelerde açılmış olan davalara, kesin hükümle sonuçlandırılıncaya kadar aynı mahkemelerce bakılmaya devam olunacağı, bu davalarda, yetkisizlik veya görevsizlik kararı verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

21. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin bozma kararı üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 24/6/2013 tarihli ve 2012/291396 sayılı yazı ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308. maddesi gereği itiraz yoluna başvurmuş, Yargıtay 10. Ceza Dairesi 1/7/2013 tarihli ve E. 2013/9083, K. 2013/6794 sayılı kararı ile Savcılığın itirazını yerinde görmeyerek dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kuruluna göndermiştir.

22. Başvurucu hakkındaki davanın temyiz incelemesi devam etmekte iken, 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 6/3/2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun'un 1. maddesinde, 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerince verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtayın dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam edileceği ifade edilmiştir.

23. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 25/3/2014 tarihli ve E.2013/10-637 ve K.2013/137 sayılı kararı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının kabulüne, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 3/6/2013 tarihli ve E.2013/3094, K.2013/4985 sayılı bozma kararının başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmüne ilişkin olarak kaldırılmasına ve İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/5/2012 tarihli ve E.2009/105, K.2012/113 sayılı hükmünün başvurucu yönünden onanmasına karar vermiştir.

24. Başvurucu onama kararını 27/3/2014 tarihinde öğrenmiştir.

25. Başvurucu, 15/4/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

1. İlgili Mevzuat

26. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(3)Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 18/6/2014 – 6545/66 md.) Ancak, uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası on beş yıldan az olamaz.

(4) Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması hâlinde,

yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

27. 5271 sayılı Kanun’un “Şüpheli veya sanıkla ilgili arama” kenar başlıklı 116. maddesi şöyledir:

“Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda somut delillere dayalı kuvvetli şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.”

28. 5271 sayılı Kanun’un “Arama kararı” kenar başlıklı 119. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir.

…

(3) Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır. (Mülga ikinci cümle: 25/5/2005 – 5353/15 md.)

(4) Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

…”

29. 5271 sayılı Kanun’un 135. maddesinin, 25/5/2005 tarihli ve 5353 sayılı Kanun’un 17. maddesi ile değiştirilmesinden önceki (1) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmalarda, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir ve kayda alınabilir...

(6) Bu madde hükümleri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

6. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (Madde 188),

…”

30. 5271 sayılı Kanun’un 138. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“(2) Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ve ancak, 135 inci maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.”

31. 5271 sayılı Kanun’un 164. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Adlî kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun

7 nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.

(2) Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adlî kolluğa yaptırılır. Adlî kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.”

32. 5271 sayılı Kanun’un “Delillerin ortaya konulması ve reddi” kenar başlıklı 206. maddesinin (2) numaralı fırkası şöyledir:

“Ortaya konulması istenilen bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunur:

a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse.

…”

33. 5271 sayılı Kanun’un “Delilleri takdir yetkisi” kenar başlıklı 217. maddesi şöyledir:

“(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

34. 5271 Kanun’un soruşturma tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan "Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi" kenar başlıklı 250. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Türk Ceza Kanununda yer alan;

a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu,

b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,

c) İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç),

Dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür"

35. 5271 Kanun’un soruşturma tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan "Soruşturma" kenar başlıklı 251. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"250 nci madde kapsamına giren suçlarda soruşturma, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca bizzat yapılır."

36. 6352 sayılı Kanun’un 105. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Aşağıdaki hükümler yürürlükten kaldırılmıştır:

…

6) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250, 251 ve 252 nci maddeleri, …”

37. 6352 sayılı Kanun’un geçici 2. maddesinin, 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun’un 19.

maddesiyle yürürlükten kaldırılan (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“…

Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlükten kaldırılan 250 nci maddesinin birinci fıkrasına göre görevlendirilen mahkemelerde açılmış olan davalara, kesin hükümle sonuçlandırılıncaya kadar bu mahkemelerce bakmaya devam olunur. Bu davalarda, yetkisizlik veya görevsizlik kararı verilemez. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun l0 uncu maddesinin kovuşturmaya ilişkin hükümleri bu davalarda da uygulanır.

…”

38. 6526 sayılı Kanun’un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“6352 sayılı Kanunun Geçici 2 nci Maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerinde ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan Terörle Mücadele Kanununun 10 uncu Maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemelerinde derdest bulunan dosyalar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte bulundukları aşamadan itibaren kovuşturmaya devam edilmek üzere yetkili ve görevli mahkemelere devredilir. Bu mahkemelerce verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtayın dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam olunur.”

39. 17/12/1983 tarihli ve 18254 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği’nin 154. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Olay faillerinin belirlenmesi ve yakalanmaları konularında, Jandarma ve polis kendi sorumluluk alanlarında birbirlerine gerekli yardımı yapmakla yükümlüdürler.

…

Jandarma ile polisin birlikte çalışmalarına gerek duyulan durumlarda, ortak kuvvetin komuta, sevk ve idaresi, bu çalışmaya katılan Jandarma kuvvetlerinin en kıdemli birlik komutanı tarafından sağlanır. Ancak ortak çalışmaya katılan polis teşkilatının amiri; emniyet amiri ya da emniyet müdürü rütbesinde ise, bu amirler çalışma sonuçlanıncaya kadar mülki amirin emrinde müşavir olarak görev yaparlar.”

2. İlgili Yargı Kararları

40. Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2012/100, K.2013/84 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtildiği gibi, "kanuni hâkim güvencesi" suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecek yargı yerini kanunun belirlemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla "kanuni hâkim güvencesi", yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra özel olarak kurulmasına veya hâkimin atanmasına engel oluşturmaktadır.

Kanun'un Geçici 2. maddesinin dava konusu (4) numaralı fıkrasında, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte açılmış ve devam etmekte olan davaların, 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza mahkemelerinde devam edeceği ve bu mahkemelerin yeni kurulan mahkemeler nedeniyle görevsizlik ve yetkisizlik kararı veremeyecekleri belirtilmekte, böylece uzun süredir devam eden davalarda başa dönülmesinin ve suçun işlenmesinden

sonra yargı yerinin değiştirilmesinin önüne geçilmektedir. Dolayısıyla kuralla suçun işlenmesinden sonra yargı yeri belirlenmemekte, aksine suçun işlenmesinden sonra kurulan mahkemelere davaların görevsizlik veya yetkisizlikle gönderilmesi önlenerek, suçun işlenmesinden önce kurulan mahkemelerde davanın devam etmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle kuralın "kanuni hâkim güvencesi" ile çelişen bir yönü bulunmamaktadır…”

41. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 12/6/2007 tarihli ve E.2006/5.MD-154, K.2007/145 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Sanık hakkındaki soruşturma izni, iddianame ve son soruşturmanın açılması kararına konu olan suçlar rüşvet ve görevde yetkiyi kötüye kullanma suçlarıdır. Rüşvet suçu 5271 sayılı CYY’nın 135/6. fıkrasında yer aldığından, bu suç yönünden iletişimin tespiti suretiyle elde edilen kanıt, CYY’nın 138/2. maddesi fıkrası uyarınca, hakkında iletişimin tespiti kararı bulunmayan kişi için de kanıt olarak değerlendirilir. Özel Dairece isnat edilen eylemlerin bir kısmından beraat bir kısmından ise suç niteliğinin değişmesi suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan mahkûmiyet kararı tesis edilmiş ise de, başlangıçtaki iddia rüşvet suçuna yönelik olup, görevi kötüye kullanma suçunun özel bir biçimi olan rüşvet suçunun da çoğu zaman görevi kötüye kullanma suçuna dönüşmesi olanağı bulunduğundan, nitelik değiştirmesi olanağı bulunan suçlar yönünden de, elde edilen kanıtlar hukuka uygun delil olarak değerlendirilmelidir.”

42. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 10/12/2013 tarihli ve E.2013/10-483, K.2013/599 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…5271 sayılı CMK'nun 138. maddesinin ikinci fıkrası göz önünde bulundurulduğunda, 01.06.2005 tarihinden sonra yapılacak olan iletişimin denetlenmesi tedbiri sırasında, yapılan soruşturma veya kovuşturmayla ilgili olmayan, fakat anılan kanunun 135. maddesinin altıncı fıkrasında sayılan suç veya suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilmesi halinde, tesadüfen elde edilen delil olarak adlandırılan bu delilin belirtilen suçun soruşturulması ve kovuşturulmasında kullanılması mümkündür.

Anılan kanunun 138. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme ile, iletişimin denetlenmesi tedbiri sırasında, yapılan soruşturma veya kovuşturmayla ilgili olmayan, fakat 135. maddenin altıncı fıkrasında sayılan suç veya suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delilin elde edilmesi durumunda, bu delilin kullanılabileceğinin kabul edilmiş olması, tedbirin uygulanması sonucu elde edilen delillerin 135. maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlarla sınırlı olmak kaydıyla aynı soruşturma veya kovuşturmayla ilgili olan suçlar yönüyle evleviyetle kullanılabileceğinin kabulünü gerektirmektedir. Aksi halde, özellikle örgütlü suçlulukla etkin bir şekilde mücadele amacıyla iletişimin denetlenmesi koruma tedbirini düzenleyen kanun koyucunun amacına aykırı hareket edilmiş olmakla birlikte, örgütlü suçlulukla mücadelenin zorlaştırılması gibi bir sonuca neden olunması da söz konusu olacaktır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Tuncay Özkan/Türkiye kararında; "5/1. maddesi, Sözleşmeye taraf devletlerin organize suçlarla yeterli önlemler alınarak mücadele etmede güvenlik güçleri için büyük zorluklara sebep olabilecek bir biçimde şüphesiz uygulanmamalıdır" şeklindeki görüşüyle, kanuni düzenlemelerin özellikle örgütlü suçlarla mücadeleyi zorlaştıracak şekilde uygulanmaması gerektiğini önemle vurgulamıştır

Kaldı ki 135. maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlardan birisi yönüyle uygulanan iletişimin denetlenmesi koruma tedbiri sonucu elde edilen delillerin, fıkrada sayılan ve aynı soruşturma veya kovuşturmanın konusunu oluşturan bir diğer suç yönüyle kullanılmasını

yasaklayan bir düzenlemeye telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi tedbirinin düzenlendiği maddelerde de yer verilmemiştir…”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

43. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/4/2014 tarihli ve 2014/5170 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu,

i. 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza mahkemeleri kaldırıldığı halde, dosyasının bu mahkemeler yerine kurulan mahkemelere devrinin yapılmadığını, 6352 sayılı Kanun’un geçici 2. maddesi uyarınca bu mahkemelerin görevlerine devam ettiğini, anılan ağır ceza mahkemelerince verilip Yargıtay Dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam edilmesinin kanuni hâkim güvencesinin ihlali niteliğinde olduğunu,

ii. Uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan yargılandığı davada, yasanın ve delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi sonucu mahkûmiyetine karar verildiğini, tape kayıtlarında uyuşturucu ticaretine ilişkin bir konuşma kaydının olmadığı hususunun gözardı edildiğini, hakkındaki isnadın iddianamede “kendisinden talepte bulunanlar ile bir kısım arkadaşını sanık S. Ü. ile irtibatlandırmak, evinde ve başka yerlerde uyuşturucu partisi vererek uyuşturucu madde temin etmek” olarak belirtildiği halde, uyuşturucu madde ticaretinden cezalandırıldığını,

iii. Kendisiyle ilgili soruşturma işlemlerinin bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmadığını, aksine emniyet görevlileri yerine yer yönünden yetkisi bulunmayan jandarma birimine yaptırıldığını, hakkında alınan dinleme kararından önce diğer sanıklarla yaptığı görüşmelerin de kayıt altına alındığını, hakkındaki dinleme kararının kolluğun talebi üzerine alındığını, bu suretle elde edilen delillerin hukuka aykırı olduğunu ve hükme esas alınmasının yasal olmadığını,

iv. Tanıklar N. Ü., H. Ş. ve İ. T.’nin dinlenilmesi taleplerinin hukuka aykırı olarak reddedildiğini,

belirterek Anayasa’nın 17., 19., 36. ve 38. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

45. Başvurucu ayrıca 6526 sayılı Kanun'un 1. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "Bu mahkemelerce verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtay dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam olunur." ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğunu ve iptal edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16; M. Aydın Gürül, B. No: 2012/682, 2/10/2013, § 18). Başvurucu her ne kadar haksız yere mahkûm edildiğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği ile yaşam haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de, bu iddiaların özü, söz konusu kararın adil olmadığı ve kanuni hâkim güvencesine aykırı olduğu hususlarıyla ilgilidir. Bu sebeplerle, başvurucunun Anayasa’ya aykırılık iddiası dışındaki bütün iddiaları adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Güvencelerin İhlal Edildiği İddiası

a. Kanuni Hakim Güvencesinin İhlal Edildiği İddiası

47. Başvurucu, 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerince verilip Yargıtayın dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam edilmesinin kanuni hâkim güvencesinin ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

48. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinde açıkça, adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak, yasa ile kurulmuş bir mahkeme tarafından davanın dinlenilmesini isteme hakkından söz edilmiştir. Bu hak, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının da zımni bir unsuru olmakla beraber (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 77; AYM, E. 2002/170, K. 2004/54, K.T. 5/5/2004), yargılamayı yapan mahkemenin yasayla kurulması gerekliliği Anayasa'nın 37. maddesinde ayrı ve açık bir hükümle düzenlenmiştir. Ayrıca, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini belirten Anayasa'nın 142. maddesinin de kanuni hâkim güvencesinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır.

49. Anayasa'nın "Kanuni hâkim güvencesi" kenar başlıklı 37. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz."

50. Anayasa'nın "Mahkemelerin kuruluşu" kenar başlıklı 142. maddesi şöyledir:

"Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir."

51. Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün yasayla düzenlenmesini ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır (Tahir Gökatalay, § 79; AYM, E. 2002/170, K. 2004/54, K.T. 5/5/2004; E. 2005/8, K. 2008/166, K.T. 20/11/2008).

52. Kanuni hâkim güvencesi, sadece mahkemelerin yargı yetkisi içinde yer alan konuların belirlenmesini değil, her bir mahkemenin kuruluşu ve yer bakımından yargı yetkisinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemeleri ifade etmekte, mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gereğini ortaya koymaktadır (Tahir Gökatalay, § 80).

53. Bu güvence, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecek yargı yerini yasanın belirlemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Kanuni hâkim güvencesi yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına; başka bir anlatımla, sanığa veya davanın taraflarına göre hâkim atanmasına engel oluşturur (AYM, E.2014/164, K.2015/12, K.T. 14/1/2015). Bu bakımdan, yargı organları arasındaki yetki ve göreve ilişkin yeni işbölümünün doğal sonucu olarak, dosyaların ilgili mahkemelere gönderilmesi de kanuni hâkim güvencesine aykırı değildir.

54. Başvurucunun kovuşturması, 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza

mahkemelerince yapılmıştır. Yargılama sürerken 6352 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve bu Kanun'un 105. maddesinin (6) numaralı fıkrası ile 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer bir ifadeyle, 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza mahkemeleri kapatılmış; 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 10. maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemeleri kurulmuştur. Ancak, kapatılan mahkemelerde görülen davalara kesin hükümle sonuçlanıncaya kadar bu (kapatılan) mahkemelerce bakılacağı 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesiyle hüküm altına alınmıştır.

55. Başvurucu hakkındaki dava temyiz aşamasındayken bu defa da TMK'nın 10. maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemeleri kaldırılmıştır. 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerince ve kaldırılan TMK'nın 10. maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemelerince verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtayın dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam olunacağı hüküm altına alınmıştır.

56. 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte açılmış ve devam etmekte olan davaların, 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza mahkemelerinde devam edeceği ve bu mahkemelerin yeni kurulan mahkemeler nedeniyle görevsizlik ve yetkisizlik kararı veremeyecekleri belirtilerek, uzun süredir devam eden davalarda başa dönülmesinin ve suçun işlenmesinden sonra yargı yerinin değiştirilmesinin önüne geçilmiştir. Dolayısıyla bu kuralla suçun işlenmesinden sonra yargı yeri belirlenmemiş, aksine suçun işlenmesinden sonra kurulan mahkemelere davaların görevsizlik veya yetkisizlikle gönderilmesi önlenerek, suçun işlenmesinden önce kurulan mahkemelerde davanın devam etmesi sağlanmıştır (AYM, E.2012/100, K. 2013/84, K.T. 4/7/2013). Benzer gerekçelerle, 6352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca görevlerine devam eden ağır ceza mahkemelerince verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtayın dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam olunacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan, başvurucunun yargılamasına 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesi ile kurulmuş ağır ceza mahkemelerince devam edilmesinin kanuni hakim güvencesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

57. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "kanuni hâkim güvencesinin" ihlal edilmediği açık olduğundan, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Delillerin Elde Edilmesi ve Değerlendirilmesinin Adil Olmadığı İddiası

58. Başvurucu, uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan yargılandığı davada, delillerin eksik toplanması ve yasanın ve delillerin hatalı değerlendirilmesi sonucu mahkûmiyetine karar verildiğini, telefon görüşme kayıtlarının suç unsuru taşımadığını, aksi kabul edilse dahi suçun kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma niteliğinde olduğunu belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

59. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz"

60. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

61. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

62. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Onur Gür, B. No: 2012/828, 21/11/2013, § 21).

63. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. Mevcut yargılamada sunulan delilin geçerli olup olmadığını ve delil sunma ve inceleme yöntemlerinin yasaya uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

64. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bariz bir şekilde keyfi olmadıkça, belirli bir kanıt türünün kabul edilebilir olup olmadığına veya aslında başvurucunun suçlu olup olmadığına karar vermenin kendi görevi olmadığını kararlarında ifade etmektedir. AİHM, kanıtların elde edilme yöntemi de dâhil olmak üzere yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını ve Sözleşme’deki bir hakkın ihlali söz konusu ise tespit edilen ihlalin niteliğini inceleme konusu yapmaktadır (Jalloh/Almanya [BD], B. No: 54810/00, 11/07/2006, § 95; Desde/Türkiye, B. No: 23909/03, 1/2/2011, § 125; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B. No: 11082/06, 13772/05, 25/7/2013, § 699). AİHM’e göre, delillerle ilgili olarak başvurucuya, delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediği incelenmelidir (Bykov/Rusya [BD], B. No: 4378/02, 10/3/2009, § 90; Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B. No: 11082/06 ve 13772/05, 25/7/2013, § 700).

65. Başvurucu, yargılandığı ceza davasında, telefon görüşme kayıtlarının suç unsuru taşımadığını, aksi kabul edilse dahi suçun kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma niteliğinde olduğunu; uyuşturucu madde ticareti yapmadığının telefonunun yer gösterme (HTS) kayıtlarına ulaşılmasıyla anlaşılabileceğini, ancak bu kayıtların getirtilmediğini, bu sebeplerle haksız yere mahkûm edildiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının özü, derece mahkemesinin delilleri değerlendirme ve yorumlamada isabet edemediğine ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkindir.

66. Mahkemenin gerekçeli kararı incelendiğinde, sanık savunmalarına, tanık anlatımlarına, arama tutanağına, aramada ele geçirilen delillere, iletişim içeriklerine, ekspertiz raporlarına ve diğer delillere dayanarak söz konusu kararı verdiği görülmektedir. Anılan kararda tarafların iddia ve savunmaları, dosyaya sundukları deliller değerlendirilerek, ilgili hukuk

kuralları da yorumlanmak suretiyle bir sonuca ulaşılmıştır (bkz. § 18). Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararında (§ 23); 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3) numaralı fıkrasından mahkûmiyet hükmü kurulan başvurucunun, suçun kanunî tanımında yer alan seçimlik hareketlerden "uyuşturucu ya da uyarıcı maddeleri başkalarına verme" fiilini gerçekleştirdiği ve 5237 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca "fiili gerçekleştiren fail" olarak sorumlu olduğu, "yardım eden" sıfatıyla sorumlu olması gerektiği yönündeki itirazlarda isabet bulunmadığı belirtilmiştir.

67. Diğer yandan başvurucu, hakkında dinleme kararı alınmasından önce diğer sanıklarla yaptığı görüşmelerinin de kayıt altına alındığını, dolaylı şekilde dinlendiğini, hakkındaki dinleme kararının kolluğun talebi üzerine alındığını, bu suretle elde edilen delillerin hukuka aykırı olduğunu ve hükme esas alınmasının yasal olmadığını; o gece kaldığı otel odasında yapılan aramada o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişinin bulundurulmadığını, bu sebeple arama işleminin de hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

68. Başvurucunun, hukuka aykırı olduğunu ve uyuşturucu madde ticareti suçuna yönelik mahkûmiyetine esas alındığını iddia ettiği bir kısım telefon konuşmaları, aynı soruşturma kapsamındaki diğer sanıklarla ilgili iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması sonucu (dolaylı şekilde) elde edilmiştir. Bu kayıtların, 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesinde belirtilen katalog suçlarla sınırlı olmak kaydıyla kullanılabileceğinin Yargıtay tarafından (bkz. §§ 41, 42) kabul edilmesi ve sonradan başvurucu hakkında katalog suçlardan olan (mahkûmiyete konu) uyuşturucu madde ticareti suçuna ilişkin olarak "iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması kararı" alınması (bkz. § 10) karşısında, başvurucunun bu yöndeki iddiasının dayanaksız olduğu görülmektedir.

69. Somut olayda, Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine, başvurucunun kaldığı otel odasında başvurucu ve bir işlem tanığının huzurunda arama işlemi icra edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin Jakop Gabriel (B. No: 2013/2392, 15/4/2015) kararında belirtilen "adli arama esnasında elde edilen delillere" ilişkin ilkeler temelinde yapılan değerlendirmede, aramanın elde edilen delillerin güvenilirliğine zarar vermediği ve bu delillerin hükme esas alınmasının yargılamanın adilliğini zedelemediği görüldüğünden, başvurucunun bu delillere yönelik iddialarının da dayanaksız olduğu görülmektedir.

70. Başvurucu ayrıca, kendisiyle ilgili soruşturma işlemlerinin bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmadığını, aksine emniyet görevlileri yerine, yer yönünden yetkisi bulunmayan jandarma birimine yaptırıldığını, yer yönünden yetkisiz olan kolluk birimince yapılan tüm işlemlerin "yok" hükmünde olduğunu, bu delillerin hükme esas alınmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

71. 5271 sayılı Kanun'un 160., 161. ve 164. maddelerine göre; Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adlî kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir. Adlî kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir. İdari olarak birden çok yapıda teşkilatlanmış olan kolluğun (jandarma ve polis) hizmet sınırlarına ilişkin idari kuralların, adli kolluk görevinin yerine getirilmesinde engel teşkil etmesi düşünülemez. Arama esnasında bir polis memurunun da mevzuata uygun olarak jandarma görevlilerine yardım etmesi ve adli kolluğa ilişkin olarak yukarıda anılan mevzuat hükümleri (bkz. §§ 13 ve 31) birlikte değerlendirildiğinde, başvurucunun bu yöndeki

iddialarının da dayanaksız olduğu görülmektedir.

72. Somut olayda, başvurucunun delillerini sunma ve delillerin değerlendirilmesi konusunda farklı bir muameleye tabi tutulduğuna dair somut bir olgu bulunmamakta olup, mahkûmiyet hükmü duruşmada başvurucu ve vekilinin huzurunda tartışılmış delillere dayandırılmıştır. Delillerin değerlendirilmesinde bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik oluşturan bir bulguya da rastlanmamıştır. Diğer taraftan, başvuru dosyası incelendiğinde, "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkelerine aykırı olarak başvurucuya delillerini sunma, inceletme ve itiraz etme hususlarında uygun olanakların sağlanmadığına ilişkin bir delil de bulunmamaktadır.

73. Açıklanan nedenlerle, başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olması ve bir ihlalin olmadığının açık olması nedenleriyle, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. Serdar ÖZGÜLDÜR bu görüşe katılmamıştır.

c. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiği İddiası

74. Başvurucu, tanıklar N. Ü., H. Ş. ve İ. T.'nin dinlenilmesi taleplerinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

75. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22)

76. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

..."

77. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "hakkaniyete uygun yargılama" kavramı, aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında yer alan "suç isnat edilmiş kişi"nin asgari haklarıyla doğrudan bağlantılıdır. Hakkında bir suç isnadı olan kişiye tanınmış anılan fıkradaki haklar, (1) numaralı fıkrada yer alan hakkaniyete uygun yargılama ilkesinin somut görünümleridir. Fakat hakkaniyete uygun yargılama çerçevesindeki haklar ve ilkeler, (3) numaralı fıkrada yer alan kapsamlı olmayan listedeki minimum haklarla sınırlı değildir. (3) numaralı fıkradaki asgari şüpheli/sanık hakları, (1) numaralı fıkrada koruma altına alınmış olan daha genel nitelikteki "hakkaniyete uygun yargılanma" hakkının özel görünüm şekilleridir (Bkz. Asadbeyli ve Diğerleri/Azerbaycan, B. No: 3653/05 14729/05 16519/06, 11/12/2012, § 130).

78. Bu nedenle Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan özel

güvencelerin, (1) numaralı fıkrada yer alan "hakkaniyete uygun yargılanma hakkı" ışığında değerlendirilmesi gerekir. Diğer taraftan 6. maddenin (3) numaralı fıkrasının (a-e) bentlerinde düzenlenen güvenceler arasında da bağ bulunmakta olup bunlardan her biri yorumlanırken diğerleri de dikkate alınmalıdır (Bkz. Pélissier ve Sassi/Fransa [BD], B. No: 25444/94, 25/3/1999, §§ 51-54). Bu nedenle yalnızca (3) numaralı fıkrada sayılan haklara uygun olarak yapılan bir ceza yargılamasının, (1) numaralı fıkrada yer alan "hakkaniyete uygun yargılanma hakkı" ışığında değerlendirilmeden, hakkaniyete uygun ve dolayısıyla adil olduğu söylenemez (Bkz. Deweer/Belçika, B. No: 6903/75, 27/2/1980, § 56).

79. Başvurucunun aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme, lehine olan tanıkların da aleyhine olan tanıklarla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi kapsamında düzenlenmiştir.

80. Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde ilk olarak, sanığın iddia tanıklarını sorguya çekme veya çektirme hakkı güvence altına alınmıştır. Kovuşturma sırasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak, bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulmaları gerekir. İkinci olarak sanığın, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla "aynı koşullar altında" davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı güvence altına alınmıştır. Sanığa tanınan bu güvence, silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Tanıkların dinlenmek üzere çağrılmasının uygun olup olmadığının değerlendirmesi, kural olarak, derece mahkemelerinin takdir yetkisi dâhilindedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi, sanığın lehine olan bütün tanıkların çağrılmasını ve dinlenmesini gerektirmez. Bu düzenlemenin esas amacı, sanığın "aynı koşullar altında" ve "silahların eşitliği ilkesi"ne uygun olarak tanık dinletme talebinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır (Kamuran Çörtük, B. No: 2014/9817, 26/2/2015, §§ 42-43)

81. AİHM'e göre, savunma makamının tanık dinletme taleplerinin gerekliliği ya da bilirkişi raporu benzeri delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususları ulusal mahkemelerin yetkisi dâhilindedir (S.N./İsveç, B. No: 34209/96, 2/7/2002, § 44). Ulusal mahkemeler, Sözleşme'yle uyumlu olmak koşuluyla, somut davadaki maddi gerçeğin ortaya çıkmasına yardımcı olmayacağını değerlendirdiği savunma tanıklarının dinlenmesi talebini reddedebilir (Huseyn ve Diğerleri/Azerbaycan, B. No: 35485/05, 45553/05, 35680/05 ve 36085/05, 26/7/2011, § 196).

82. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve aynı maddenin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin sanığa, aleyhte ifade veren tanığın beyanlarına veya tanık ifadesinin alındığı sırada ya da yargılamanın daha sonraki bir aşamasında itiraz imkânı tanınması gerektiğini kabul etmektedir (Bkz: Van Mechelen ve Diğerleri/Hollanda, B. No: 21363/93, 21364/93, 21427/93 ve 22056/93, 23/4/1997, § 51 ve Lüdi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/6/1992, § 49).

83. Eğer bir mahkûmiyet sadece veya belirli ölçüde, sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise, sanığın hakları Sözleşme'nin 6. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur. Olayın tek tanığı varsa ve sadece bu tanığın ifadesine dayanılarak hüküm kurulacak ise, bu tanık duruşmada dinlenmeli ve sanık tarafından sorgulanmalıdır. Bu tanığın, sanığın sorgulamadığı bir dönemde alınan önceki ifadesine dayanılarak mahkûmiyet kararı verilemez (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 46).

84. Başvurucu, aracılık ettiği iddia edilen tanıklar N. Ü., H. Ş. ve İ. T.'nin tanık sıfatıyla dinlenilmesini talep etmiştir. Söz konusu yargılamada mahkeme, davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirerek, gösterilen tanıkların davayla ilgisini takdir etmiş, taleple ilgili olarak açık bir karar vermemiş, bu tanıkları dinlemeyerek talebi örtülü olarak reddetmiştir. Bu örtülü ret kararına rağmen başvurucu gösterdiği tanıkları mahkemede de hazır etmemiştir. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvurucunun ayrıca tanıkların dinlenmesinin niçin önemli olduğunu ve gerçeğin ortaya çıkması için niçin gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararının tek tanık anlatımı üzerine inşa edilmediği; kararın sanık savunmalarına, diğer tanık anlatımlarına, arama tutanağına, aramada ele geçirilen delillere, kayda alınan iletişim içeriklerine, Adli Tıp Kurumu raporuna, ekspertiz raporlarına ve diğer delillere dayanılarak verildiği de gözetildiğinde, yargılamanın bir bütün olarak adil olmadığına ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

85. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "tanık sorgulama hakkının" ihlal edilmediği açık olduğundan, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Anayasa'ya Aykırılık İddiası

86. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz."

87. Bireysel başvuru yolu, bireylerin maruz kaldığı temel hak ihlallerinin tespit edildiği ve tespit edilen ihlalin ortadan kaldırılması için etkin araçları içeren anayasal bir güvencedir. Ancak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, yasama işlemlerinin soyut biçimde Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesini sağlayan bir yol olarak düzenlenmemiştir (Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013, § 15).

88. Bir yasama işleminin, temel hak ve özgürlüğün ihlaline neden olması durumunda, bireysel başvuru yoluyla doğrudan yasama işlemine değil, ancak yasama işleminin uygulanması mahiyetindeki işlem, eylem ve ihmallere karşı başvuru yapılabilir (Süleyman Erte, § 17). Diğer bir ifadeyle, bireysel başvuru kapsamında, bir yasama işleminin doğrudan ve soyut olarak Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapılamaz.

89. Somut olayda başvurucu, 6526 sayılı Kanun'un 1. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "Bu mahkemelerce verilip Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Yargıtay dairelerinde bulunan dosyaların incelenmesine devam olunur." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ve iptali gerektiğini ileri sürmüştür.

90. Başvurunun, doğrudan ve soyut olarak yasama işlemi aleyhine yapıldığı anlaşıldığından, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun,

1. Kanuni hâkim güvencesinin ve tanık sorgulama hakkının ihlali iddialarına ilişkin kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

2. Delillerin elde edilmesi ve değerlendirilmesinin adil olmadığı iddiasına ilişkin kısmının "açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Serdar ÖZGÜLDÜR’ün karşı oyu ve OY ÇOKLUĞUYLA,

3. 6526 sayılı Kanun'un 1. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa’ya aykırılığı iddiasına ilişkin kısmının “konu bakımından yetkisizlik” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, OY BİRLİĞİYLE,

25/6/2015 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “Arama Kararı” başlıklı 119. maddesinin (2) nci fıkrasının (4) nolu bendinde “Cumhuriyet Savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşularından iki kişi hazır bulundurulur.” denilmektedir.

Yine CMK’nın “Adli kolluk ve görevi başlıklı” 164ncü maddesinin (2) nci fıkrasında “Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet Savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.” hükmü yer almakta; 165nci maddenin (1) nci fıkrasında ise “ Gerektiğinde veya Cumhuriyet Savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adli görevleri dolayısıyla bu Kanun hükümleri uygulanır.” düzenlemesi bulunmaktadır.

Başvuru dosyasının incelenmesinde; başvurucunun konutunda arama yapılması konusundaki İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince verilen 12.2.2009 tarihli kararın, başvurucunun adresinde bulunamaması nedeniyle yerine getirilemediği, ilgili Cumhuriyet Savcısının başvurucu hakkında mahkemeden yeni bir arama kararı talep etmediği ve bulunduğu belirtilen otelde aranması konusunda “jandarma” ya yazılı arama emri verildiği, bu emrin infazı amacıyla jandarma personelince anılan otele gidilerek başvurucunun kaldığı otel odasında arama yapıldığı ve bu konuda aramayı yapan jandarma personelince 13.2.2009 tarihli tutanağın tutulduğu ve odada ele geçen uyuşturucu olduğu öne sürülen madde kalıntıları ile bunların hazırlanmasına yönelik bazı malzemelerin ele geçirilerek tutanak altına alındığı, başvurucu ve odada onunla kalan bayan arkadaşının bu tutanağı imzadan imtina ettikleri, tutanağa “hazurun” sıfatıyla bir polis memuru ile sıfatı belirtilmeksizin bir başka şahsın da imza attıkları anlaşılmaktadır.

Anayasanın “Suç ve cezalara ilişkin esaslar” başlıklı 38nci maddesinin son fıkrası “kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez” hükmünü âmir bulunmaktadır. CMK’nun 206 ncı maddesinin 2/a fıkrası da paralel bir düzenleme öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 19.12.2012 tarih ve E.2011/1(Yüce Divan) , K.2012/1 sayılı kararında “hukuka aykırı delil” kavramı ile ilgili olarak şu somut saptamada bulunularak

hükme varılmıştır:

“… Ceza yargılamasının temel amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır. Çağdaş hukuk sistemlerinde, hukuka aykırı delillerin ceza yargılamasında hükme esas alınıp alınmayacağı hususunda iki ayrı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisine göre, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasındaki kamu yararı ile kişinin hukuka aykırı olarak delil toplanması sırasında ihlâl edilen hakkının dengelenmesi, kamu yararının ağır basması halinde hukuka aykırı olarak toplanmış olan delillerin hükme esas alınması, aksi halde bunların hükme esas alınmaması gerekir. İkinci görüşe göre ise, delillerin hukuka aykırı olarak toplanması sırasında kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin ihlâl edilip edilmediği, maddi gerçeğin araştırılmasındaki kamu yararının ağırlığı dikkate alınmaksızın elde edilen hukuka aykırı deliller hükme esas alınmamalıdır … Söz konusu kurallar (Anayasa md. 38/son, CMKnın 206/2, 217/2, 230/1 md.leri) dikkate alındığında, hukukumuzda toplanmaları sırasında kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlâl edilip edilmediğine bakılmaksızın hukuka aykırı delillerin ceza yargılamasında kullanılması yasaklanarak ikinci görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte doktrinde ve kimi Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarında belirtildiği üzere, delillerin toplanması için yapılan işlemlerin geçerliliğini etkilemeyen şekle ilişkin basit usul hatalarının bu kapsamda değerlendirilmemesi gerekir Yüce Divan uygulamasına konu olayda, Adalet Başmüfettişinin yetkisi olmadan talepte bulunarak çeşitli mahkemelerden aldığı ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde re’sen kendisinin verdiği kararlara dayanılarak iletişimin denetlenmesi ve teknik araçlarla izleme tedbirlerine başvurucu olarak delil toplanması basit bir usul hatası olarak kabul edilemez. Çünkü yetkisiz olarak bir işlemin yapılması, onun geçerliliğine etki eder. Yetkisiz olarak başvurucuların söz konusu tedbirler ile kişilerin özel hayatlarının gizliliğine ve haberleşme özgürlüklerine müdahale edilmiş olması da hukuka aykırılığın basit bir usul hatası olarak kabul edilmesine engeldir. Açıklanan nedenlerle, görülmekte olan davada olayda hukuka aykırı olarak uygulanan iletişimin denetlenmesi ve teknik araçlarla izleme tedbirleri sonucu elde edilen delilerin hükme esas alınması mümkün değildir. … iddia edilen olayla ilgili olarak aşamalarda ve Yüce Divan yargılaması sırasında ilgili emniyet görevlileri de tanık olarak dinlenmiş iseler de, bu kabulün sonucu olarak, bunların beyanlarının da hukuka aykırı delil kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Varılan bu sonuca bağlı olarak, sanıklara isnat edilen eyleme ilişkin delil değerlendirmesinin de doğal olarak, Adalet Başmüfettişliğince başvurulan iletişimin denetlenmesi ile teknik araçlarla izleme tedbirleri sonucu elde edilen deliller dışında kalan diğer deliller dikkate alınarak yapılması gerekir…”

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun yeni bir kararına konu olayda; ilgili Sulh Ceza Mahkemesi’nce olaydan 8 gün önce verilmiş bir önleme kararı üzerine, seyir halindeki otobüs güvenlik güçlerince aranmış; yapılan aramada gizli bölmede bir göçmen ile birçok kaçak sigara ve puro ele geçirilmiş; yapılan yargılamada sanığın mahkûmiyeti yoluna gidilmiş ve bu ceza Yargıtay 9. Ceza Dairesince onanmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bu karara itirazı üzerine, Yargıtay Ceza Genel Kurulu 25.11.2014 tarih ve E.2013/9-610, K.2014/512 sayılı kararıyla, aşağıdaki gerekçe ile itirazın kabulüne ve onama kararının kaldırılmasına karar verilmiştir:

“…koruma tedbiri olarak arama, başka bir ifadeyle adli arama, elkoyma ile birlikte 5271 sayılı CMK’nın 116-134 ve Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 5-17. maddelerinde düzenlenmiştir …arama kolluk tarafından icra edilmekle birlikte hâkim veya Cumhuriyet Savcısı her zaman aramaya katılıp nezaret edebilir. Hâkim veya Cumhuriyet Savcısının katılımıyla yapılan aramalarda herhangi bir işlem tanığının bulundurulmasına gerek yoktur.

Kolluk tarafından, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde yapılan aramalarda ise o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişinin hazır bulundurulması gerekmektedir…

CMK.'nun 120/3. maddesi uyarınca kişinin avukatının aramada hazır bulunmasına ve bu kapsamda hazır bulunabilmesi için ilgili tarafından çağrılmasına engel olunmaz. Bununla birlikte aramanın sonuçsuz kalmasına neden olabilecekse avukatın çağrılması veya beklenilmesi şart değildir. Ancak, kolluk kuvvetlerine ve yargı mercilerine 'engel olmama' biçiminde negatif yükümlülük öngören bu hükmün avukatın hiçbir şekilde çağrılmayacağı ve beklenilmeyeceği şeklinde yorumlanması, aksine uygulamaların arama işlemini ve bunun sonucunda elde edilen delilleri hukuka aykırı hale getirebileceğinin unutulmaması gerekir. Bu nedenle talep edilmesi durumunda bu istek aramayı tehlikeye sokacak veya sonuçsuz bırakacak nitelikte olmadığı müddetçe arama mahallinde gerekli tedbirler alınarak makûl bir süre kişinin avukatının beklenilmesi ceza muhakemesinin amaç ve ilkelerine daha uygun olacaktır… Aramanın hukuka aykırı olması, arama karar veya emrinin ya da aramanın icrasının hukuka aykırı olması anlamına gelmektedir. Hukuka aykırılık bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanmasıdır. Kanuna aykırılıktan daha geniş bir içeriğe sahip olan hukuka aykırılık kavramının çerçevesi ve kapsamı belirlenirken, gerek pozitif hukuk kurallarına gerekse temel hak ve hürriyetlerine ilişkin evrensel hukuk ilkelerine aykırılık bulunup bulunmadığı gözetilmeli ve aykırılığın varlığı halinde hukuka aykırılığın mevcudiyeti kabul edilmelidir. Bu itibarla aramanın hukuka uygun olup olmadığı, arama tedbirine başvurulma şartları ve uygulanmasıyla ilgili gerek pozitif hukuk kuralları gerekse evrensel hukuk kaideleri göz önünde bulundurularak bütüncül bir bakış açısıyla belirlenmelidir… Usulüne uygun adli arama emri veya kararı olmadan delil elde etmek amacıyla olaydan 8 gün önce verilmiş mevcut önleme araması kararı uyarınca yaptığı arama işlemi usulüne uygun verilmiş bir arama kararı bulunmadığından açıkça hukuka aykırı olup, bu arama sonucunda elde edilen delillerin hükme esas alınması da mümkün değildir. Bu itibarla; hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen arama işleminde elde edilen delillerin ve buna ilişkin tutanağın, yerel mahkemece hükme esas alınmasında ve özel dairece hükmün onanmasında isabet bulunmamaktadır…"

Yukarıda işaret edilen kararların mevzuat hükümleriyle birlikte değerlendirilmesinde;

- Başvurucu hakkındaki yetkili Mahkemece verilen konutunda arama yapılması kararının; konutunda bulunmaması nedeniyle yerine getirilmemesi sonrasında, tespit edilen oteldeki yeni adresi esas alınarak Mahkemeden yeni bir arama kararı çıkartılması gerekirken; bu lazimeden sarfı nazar ile Cumhuriyet Savcısınca verilen, makûl ve haklı nedeni gösterilmeyen yazılı emir ile otelde arama yapılması,

- Soruşturma işlemlerinin adli kolluk (Emniyet) marifetiyle yaptırılması esas iken, yine mâkul ve haklı nedenleri ortaya konulmaksızın, şehir içindeki bir arama faaliyetinin, görev bölgesi dışındaki jandarma eliyle icra edilmesi,

- Aramada başvurucunun avukatının hazır bulundurulması için hiçbir somut çaba gösterilmemesi,

- Aramada hazır bulunması gereken iki ihtiyar heyeti üyesinin veya iki komşunun yokluğuna karşın bu aramanın yapılması,

Söz konusu hukuka aykırılıkların basit usül hatası mahiyetini taşımaması, karşısında; hukuka aykırı biçimde gerçekleştiği anlaşılan bu arama sonucu elde edilen delillerin "

kanuna aykırı delil” mahiyetini taşıdığı ve hükme esas alınmaması gerektiği, dolayısiyle yapılan yargılamada davacının adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Serdar ÖZGÜLDÜR

MURAT AYNA

B. No: 2014/15986 | Karar tarihi: 25.06.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/15986

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT AYNA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15986)

Karar Tarihi: 25/6/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Murat AYNA

Vekili : Av. Özkan ATALAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, “yeni” ve “önemli” bir delil elde edilmesine karşın yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi ve bu karara itirazı inceleyen heyette önceki yargılamada görev yapan iki hâkimin bulunması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/10/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruda Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 24/12/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir

4. Bölüm Başkanı tarafından 9/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin

birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 16/2/2015 tarihli görüş yazısı 16/3/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 9/1/2012 tarihli ve E.2012/969 sayılı iddianamesi ile kasten öldürme ve ruhsatsız silah taşıma suçlarından kamu davası açılmıştır.

8. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/3/2012 tarihli ve E.2012/31, K.2012/71 sayılı kararı ile başvurucunun kasten öldürme suçundan 25 yıl hapis (iki kez), ruhsatsız silah taşıma suçundan ise 10 ay hapis ve 500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucunun temyiz talebi üzerine karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1/4/2013 tarihli ve E.2012/5934, K.2013/2696 sayılı ilamı ile onanmıştır.

10. Hükmün kesinleşmesinden sonra başvurucu tarafından 20/6/2014 tarihli dilekçe ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmuştur. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/6/2014 tarihli ve 2014/841 Değişik İş sayılı kararı ile Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi üyesi İ. Y. başkanlığında, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi üyeleri F. Y. ve H. K. katılımları ile heyetin oluşturulmasına karar verilmiştir.

11. Oluşturulan yeni heyet Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/7/2014 tarihli ek kararı ile yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar vermiştir. Ret kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…

Mahkememizce yapılan yargılama sonucunda gerekçeli kararda; maktûl U. D.'nin elindeki sopayla araçtan indiği ve sanıkla karşılaştığı yönündeki beyanlar ile maktûl M. T.’nin "Bir şey mi var kardeş" şeklindeki sözlerinin değerlendirildiği ve uygun görülmeyerek sanık hakkında meşru müdafaa ve zorunluluk hali bulunmadığı kabul edildiği gibi olayda tahrik unsurlarının da gerçekleşmediği kanaatine varılarak hüküm kurulduğu ve kararın aynı gerekçelerle temyiz edildiği ve Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nce bu hususta da değerlendirilip meşru savunmaya haksız tahrikin bulunduğuna yönelen temyiz itirazları yerinde görülmediğinden reddine karar verildiği, kaldı ki hükümlü müdafiinin 17/04/2013 tarihli dilekçesi ile de; Yargıtay onama kararına itiraz isteminin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca reddedildiği anlaşılmıştır.

Bilineceği üzere yargılanmanın yenilenmesi CMK'nun 311-323. maddelerinde düzenlenmiş ve nedenleri Kanunda açıkça gösterilmiş ve 311/1-e. fıkrasında yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa yargılamanın

yenilenmesinin söz konusu olacağı öngörülmüştür.

Hal böyle iken, hükümlü müdafiinin dinlenmesini talep ettiği M. D'nin yargılama aşamasında isminin dahi geçmediği, hükmün kesinleşmesinden çok sonra bu tanığın dinlenmesinin talep edildiği, ancak tanığın belirttiği hususlarla ilgili olarak yargılamada tartışılıp değerlendirme yapıldığı, yeni bildirilen bu tanığın CMK'nun 311. maddesi anlamında yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yeni bir delil niteliğinin bulunmadığı ve bu şekilde şartları oluşmadığı gibi yerinde de olmadığından talebin reddi gerektiği hukuki ve vicdani kanaatine varılarak aşağıdaki karar verilmiştir.

…"

12. Ret kararına yapılan itiraz üzerine dosya, Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/7/2014 tarihli ek kararı ile (başvurucunun mahkûmiyetine karar verilen önceki yargılamada görev yapan heyette yer alan hâkimler F. N. K. ve Z. G.'nin de imzalarıyla) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 268. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

13. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/8/2014 tarihli ve 2014/1179 Değişik İş sayılı kararı ile itiraz reddedilmiştir.

14. Ret kararı başvurucuya 15/9/2014 tarihinde tebliğ edilmiş, bireysel başvuru, 13/10/2014 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

15. 5271 sayılı Kanun'un 23. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz."

16. 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi şöyledir:

"Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

…

e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa…"

17. 5271 sayılı Kanun'un 319. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir.

18. 5271 sayılı Kanun'un 321. maddesi şöyledir:

"(1) Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 311 inci Maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü Maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir.

(2) Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir.

(3) Bu Madde gereğince verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 25/6/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 13/10/2014 tarihli ve 2014/15986 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesinin reddine ilişkin karara itirazını inceleyen heyette, yargılamanın yenilenmesi talebini reddeden iki üyenin bulunduğunu, bunun Anayasa’nın 37. maddesinde düzenlenen kanuni hâkim güvencesine aykırı olduğunu, ayrıca olayın sonradan ortaya çıkan tek görgü tanığının dinlenmesi ve yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar verilmesinin Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin Reddedilmesinin Adil Yargılanma Hakkını İhlal Ettiği İddiası

21. Başvurucu, sonradan ortaya çıkan tek görgü tanığının dinlenmesine yönelik yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar verilmesinin, Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüş yazısında, başvurucunun bu iddiası hakkında görüş bildirilmemiştir.

23. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

25. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

26. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/3/2012 tarihli; K. 2012/71 sayılı kararı ile başvurucunun kasten öldürme ve ruhsatsız silah taşıma suçlarını işlediği sabit görülerek mahkûmiyetine karar verildiği, bu hükümlerin Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1/4/2013 tarihli kararıyla onandığı görülmektedir.

27. Başvurucu, sonradan ortaya çıkan görgü tanığının dinlenmediğini, bu tanığın dinlenmiş olması halinde, meşru savunma ve haksız tahrik hükümlerinden yararlanabilme imkanının doğacağını ileri sürerek 20/6/2014 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme, yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yeni bir durum olmadığı gerekçesiyle talebi 2/7/2014 tarihli kararıyla reddetmiştir. Anılan karar, yapılan itirazın reddedilmesiyle 14/8/2014 tarihinde kesinleşmiştir.

28. Yargılamanın yenilenmesi taleplerinde bahsedilen hususun, yeni delil kapsamında

değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin takdiri esasen derece mahkemelerine aittir. Diğer bir anlatımla, başvurucunun belirttiği delilin, tek başına ya da önceden sunulan delillerle birlikte değerlendirilmesinde başvurucunun beraatini veya daha hafif bir ceza uygulanmasını gerektirecek nitelikte "yeni" ve "önemli" olup olmadığının takdiri derece mahkemelerine aittir.

29. Bunun istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (Onur Gür, B.No: 2012/828, 21/11/2013, § 21).

30. Başvurucu, İlk Derece Mahkemesince yargılamanın yenilenmesi isteminin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmekte olup, iddiaların özü Mahkemenin hukuk kurallarını yorumlamada ve olayları değerlendirmede isabet edemediğine ilişkindir. Dolayısıyla başvuru bu haliyle kanun yolu incelemesi talebi niteliğinde olup, yargılamanın yenilenmesi talebiyle ilgili anılan Mahkeme kararlarının açıkça hukuka aykırı olarak kabul edilmesini gerektiren bir olgu ile bu kararlarda bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan bir durum da tespit edilememiştir.

31. Açıklanan nedenlerle, kanun yolu incelemesi talebi niteliğinde olan başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin, "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

32. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirilmesinde, önceki yargılamada görev yapan hâkimlerin görev alması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde, önceki yargılamada görev yapan hâkimler ile yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirilmesinde görev alan hâkimlerin farklı olduğu belirtilmiştir.

34. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"…kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından … görülmesini istemek hakkına sahiptir.

36. Sözleşme'nin 6. maddesinde açıkça, adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak, davanın tarafsız bir mahkemede görülmesini isteme hakkından söz edilmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde mahkemelerin tarafsızlığından açıkça bahsedilmemekle beraber, Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca, bu hak da adil yargılanma hakkının zımni bir unsurudur (AYM, E.2002/170, K.2004/54, K.T. 5/5/2004). Ayrıca, mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığının birbirini tamamlayan iki unsur olduğu nazara alındığında, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, Anayasanın 138., 139. ve 140. maddelerinin de tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (AYM,

E.2005/55, K.2006/4, K.T. 5/1/2006; E.1992/39, K.1993/19, K.T. 29/4/1993).

37. Genel olarak tarafsızlık, davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı, tarafgirlik ve menfaate sahip olunmaması ve davanın tarafları karşısında ve onların leh ve aleyhlerinde bir düşünce veya menfaate sahip olunmamasını ifade eder (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 61).

38. "Tarafsızlık" kavramının iki yönü bulunmaktadır: Yargı yeri, kişisel önyargı veya eğilimden sübjektif olarak sıyrılmalı (sübjektif tarafsızlık) ve objektif bakış açısından bununla ilgili haklı kuşkuları ortadan kaldıracak yeterli güvenceler sunmalıdır (objektif tarafsızlık). Birey olarak hâkimlerin, yargılamayı yürüttükleri aynı olayla ilgili olarak önceden verdikleri kararlar nedeniyle bir fikir veya düşüncelerinin olmaması, o konuyla ilgili kanaatlerini açıklamamış olmamaları tarafsız kalmanın bir unsuru olarak kendisini göstermektedir. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Oberschlic/Avusturya davasında, temyiz mahkemesindeki davada yer alan üç yargıcın daha önce ilk derece mahkemesindeki yargılamaya da katılmış olmasının tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlâli anlamına geldiğine karar vermiştir (Oberschlick/Avusturya, B. No: l 1662/85, 23/5/1991).

39. 5271 sayılı Kanun'un 23. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince; yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev alan hâkim aynı işte görev alamaz. Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına ilişkin kararın aynı mahkemece, fakat asıl kararı veren başkan ve üyeler dışındaki hâkimlerden oluşturulan heyetçe verilmesi gerekir. Keza aynı hâkimlerin itirazı inceleyecek olan yargılama heyetinde de görev alamayacağı bu kuralın doğal sonucudur.

40. Başvuruya konu yargılamada, Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/3/2012 tarihli kararı ile başvurucunun kasten öldürme ve ruhsatsız silah taşıma suçlarını işlediği sabit görülerek mahkûmiyetine karar verildiği, ilgili kararda Başkan T. S. N., Üye Z. G. ve Üye F. N. K.'nin imzalarının bulunduğu görülmektedir. Temyiz üzerine, Derece Mahkemesinin kararı, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 1/4/2013 tarihli ilamı ile onanmıştır.

41. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/7/2014 tarihli kararıyla yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedildiği ve bu kararda Başkan İ. Y., Üye F. Y. Ç. ve Üye H. K.'nin imzalarının bulunduğu görülmektedir. Başvurucunun bu karara itiraz etmesi üzerine, Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi 31/7/2014 tarihli ek kararıyla dosyanın incelenmek üzere Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Gönderme kararını veren mahkeme heyeti ise; Başkan Z. G., Üye F. N. K. ve Üye U. Y.'den oluşmuştur.

42. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi, 14/8/2014 tarihinde, başvurucunun 2/7/2014 tarihli kararına karşı yapmış olduğu itirazın reddine karar vermiştir. İtirazın reddi kararını veren mahkeme heyeti ise; Başkan B. Ö., Üye Y. T. ve Üye Z. K.'den oluşmuştur.

43. Bu durumda, başvurucu hakkında mahkumiyet kararı veren heyette görev alan iki hâkim ile 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/7/2014 tarihli ek gönderme kararını veren heyetteki iki hâkimin aynı kişilerden oluştuğu görülmekte ise de, Mahkemenin 31/7/2014 tarihli ek kararının sadece dosyanın itiraz merciine gönderilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. İtiraz incelemesi, başkan ve üyeleri farklı hâkimlerden oluşan bir heyet tarafından yapılmıştır.

44. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının, bir hak ihlalinin bulunmadığının açık olması nedeniyle diğer

kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

25/6/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET GÜVEN ULUSOY

B. No: 2013/1013 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1013

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MEHMET GÜVEN ULUSOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1013)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör Yrd. : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : Mehmet Güven ULUSOY

Vekil : Av. Ali Rıza KALAYCIOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, alacak davasına ilişkin yargılama sürecinde Yargıtayın, tarafların talebi olmadan kendiliğinden karar düzeltme incelemesi yaptığı ve bu incelemede "feragat"e ilişkin kanun hükümlerini yanlış yorumladığı ayrıca yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgilidir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/1/2013 tarihinde Kadıköy 4. Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 21/2/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 11/7/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığına, başvuru konusu olay ve olgular bildirilmiş, başvuru belgelerinin birer örneği görüş için gönderilmiştir. Başvurucu, Adalet Bakanlığının 15/9/2014 tarihli görüşüne karşı beyanlarını 9/10/2014 tarihinde sunmuştur.

6. İkinci Bölümün 10/6/2015 tarihinde yaptığı toplantıda başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu aleyhine, Kadıköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesinin E.2001/537 sayılı dosyasında açılan davada; davacı C.U., başvurucu tarafından haksız alınıp doldurulmuş iki adet çekten dolayı başvurucuya borçlu olmadığının tespitine karar verilmesini talep ettikten sonra yargılama devam ederken delillerin toplanması aşamasında davadan feragat etmiş, bunun üzerine Kadıköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 27/9/2002 tarihli kararında feragat nedeniyle davanın reddine hükmetmiştir.

9. Başvurucu, 3/11/2004 tarihinde Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesinde açtığı alacak davasında, C.U.'dan borcu karşılığında aldığı çekin karşılıksız çıkması üzerine icra takibi başlattığını ancak çekin zamanaşımına uğradığının tespiti üzerine takibin iptal edildiğini belirterek borç olarak verdiği paranın ticari faizi ile birlikte tahsilini talep etmiştir.

10. Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, 30/6/2005 tarihli ve E.2004/1535, K.2005/486 sayılı kararla, aynı çekten dolayı davalı C.U.'nun, borçlu olmadığının tespitine ilişkin, Kadıköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesinin E.2001/537 sayılı dosyasında açtığı davadan feragat ettiğini, bu nedenle söz konusu davanın reddine karar verildiğini, kararın kesinleştiğini, bu durumda davalının çekten dolayı borçlu olduğunun kabulünün gerektiğini

belirterek başvurucunun açtığı davanın kabulüne hükmetmiştir.

11. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 9/2/2007 tarihli ve E.2006/16291, K.2007/1615 sayılı ilamı ile ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

12. Aynı Daireye yapılan karar düzeltme istemi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 29/4/2010 tarihli ve E.2010/3039, K.2010/5858 sayılı ilam ile "… Kadıköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesinin E.2001/537 sayılı dosyasında C.U. tarafından açılan, iki adet çekten dolayı borçlu olmadığının tespiti talepli davada, davacı C.U. vekili 22/10/2002 tarihli duruşmada ve 21/10/2002 tarihli dilekçesinde, davadan feragat ettiğini bildirmiştir. Bu çeklerden bir tanesi bu davanın konusu olan çektir. Ancak davacı C.U. vekili davadan feragat beyanında, İstanbul 6. İcra Tetkik Merciinin E.2002/703 sayılı, davamızın konusu olan çeke ilişkin icra takibinin (2001/1233 sayılı) iptali kararının Yargıtay tarafından onandığını, bu nedenle davanın konusu kalmadığı için davadan feragat ettiğini belirtmiştir. Davalı C.U.'nun anılan dosyadaki feragat beyanı, hakkın özünden feragat niteliğinde değildir. Gerçekten de esas haktan feragatın açık bir şekilde yapılması gerekli olduğundan, davalı tarafından hakkın özünden asıl haktan da feragat anlamında değildir. Mahkemenin aksi yöndeki kabulünde isabet bulunmamaktadır. Bu durumda zamanaşımına uğrayan çekin, HUMK'un 292. maddesi gereğince yazılı delil başlangıcı olarak kabulü ile tanık da dâhil, tarafların tüm delilleri toplanarak ve değerlendirilerek, sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekir. Kararın bu nedenle bozulması gerekirken, zuhulen onandığı bu kez yapılan inceleme ile anlaşıldığından…" şeklindeki gerekçeyle onama kararının kaldırılıp hükmün bozulmasına karar vermiştir.

13. Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesi bozma kararına uyarak yaptığı yargılama sonucunda, 13/10/2011 tarihli ve E.2010/749, K.2011/865 sayılı kararı ile dinlenen davacı tanıklarının temel ilişkiden doğan alacağın varlığı yönünde inandırıcı beyanda bulunmadıklarını ve davacı tarafça yemin deliline de dayanılmadığını belirtmiş ve davanın reddine karar vermiştir.

14. Temyiz incelemesi sonunda Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 29/2/2012 tarihli ve E.2011/20523, K.2012/4830 sayılı ilamı ile ilk derece mahkemesinin kararını onamış, karar düzeltme istemini de 13/11/2012 tarihli ve E.2012/24305, K.2012/25424 sayılı ilamı ile reddetmiştir.

15. Bu karar, başvurucuya 27/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu, 24/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Usul ekonomisi ilkesi" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

18. 6100 sayılı Kanun'un "Davanın geri alınması" kenar başlıklı 123. maddesi şöyledir:

"Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar, ancak davalının açık rızası ile davasını geri alabilir."

19. 6100 sayılı Kanun'un "Davadan feragat" kenar başlıklı 307. maddesi şöyledir:

"Feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir."

20. 6100 sayılı Kanun'un "Feragat ve kabulün sonuçları" kenar başlıklı 311. maddesi şöyledir:

"Feragat ve kabul, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. İrade bozukluğu hâllerinde, feragat ve kabulün iptali istenebilir."

21. 6100 sayılı Kanun'un geçici 3. maddesi şöyledir:

"(1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazete'de ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Kanunun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2)Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanunun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 454 üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur."

22. 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile değiştirilmeden önceki 440. maddesi şöyledir:

"Yargıtay kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren 15 gün içinde aşağıdaki sebeplerden dolayı karar düzeltilmesi istenebilir;..."

23. 1086 sayılı mülga Kanun'un 5236 sayılı Kanun ile değişiklikten önceki 442. maddesi şöyledir:

"...Şu kadar ki iki taraftan biri tashihi karar ettiği halde arzuhal suretinin tebliği tarihinden itibaren on beş gün içinde diğer taraf gerek mahsusen ita edeceği arzuhalde ve gerek asıl arzuhale cevaben vereceği layihada itirazatını beyan ile tashihi karar talep edilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 24/1/2013 tarihli ve 2013/1013 sayılı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, 3/11/2004 tarihinde Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesinde açtığı alacak davasına ilişkin yargılamada Yargıtayın, tarafların talebi olmadan kendiliğinden karar düzeltme incelemesi yaptığını ve incelemesinde "feragat"e ilişkin kanun hükümlerini yanlış yorumladığını, ilk derece mahkemesi tarafından da bu yoruma uyulduğu için hakkaniyete aykırı olarak talebinin reddedildiğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

26. Başvurucu, Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesinde açtığı alacak davasında verilen karar sonucu yapılan temyiz incelemesinin ardından Yargıtayın, tarafların talebi olmadan karar düzeltme incelemesi yaptığını ve bu inceleme sonucunda ilk derece mahkemesince verilen hüküm ile lehine sonuçlanıp Yargıtay onamasından geçen kararın ortadan kaldırıldığını, ardından bu ilama uyularak verilen ve kesinleşen hüküm ile de davasının hakkaniyete aykırı olarak reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini

ileri sürmüştür.

27. Adalet Bakanlığı; görüşünde, karar düzeltme yoluna taraflardan birinin talebi olmadan gidilemeyeceğini belirtmiş, başvurucunun iddiasının aksine davalı tarafın karar düzeltme talebinde bulunduğunun, başvurucunun da davalının karar düzeltme dilekçesine karşı cevap hakkını kullandığının tespit edildiğini bildirmiştir.

28. Başvurucu, şikâyetinin bu kısmına ilişkin Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir."

30. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün “Başvuru hakkının kötüye kullanılması” kenar başlıklı 83. maddesi şöyledir:

“Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.”

31. İlgili düzenlemeler vasıtasıyla, genel hukuk teorisinde bir kamu düzeni kuralı olarak ele alınan ve genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının, bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların, başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

32. Bu kapsamda özellikle, Mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29).

33. Somut başvuru açısından başvurucunun, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 9/2/2007 tarihli onama ilamının ardından talep olmadan karar düzeltme incelemesi yapıldığı yönündeki iddiasının gerçeği yansıtmadığı zira Kadıköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesinin 30/6/2005 tarihli kararının, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 9/2/2007 tarihli ilamı ile onanmasının ardından davalı tarafça 1/7/2007 tarihli dilekçe ile karar düzeltme talebinde bulunulduğu, bu dilekçenin başvurucuya 6/7/2007 tarihinde tebliğ edildiği ve başvurucunun davalının

karar düzeltme talebine cevap verdiği anlaşılmıştır.

34. Açıklanan nedenle, başvurucu tarafından ileri sürülen iddianın yanıltıcı beyan niteliğinde olduğu, başvuruya konu yargılama dosyası incelendiğinde aslında karar düzeltme başvurusunun gerçekleştiği anlaşıldığından başvurunun“başvuru hakkının kötüye kullanımı” nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucu aleyhine, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 83. maddesi uyarınca takdiren 500,00 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, “başvuru hakkının kötüye kullanılması” nedeniyle REDDİNE,

B. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi uyarınca 500,00 TL disiplin para cezasının başvurucudan TAHSİLİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

2/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

GAMZE EROL

B. No: 2013/3072 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/3072

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GAMZE EROL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/3072)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Gamze EROL

Vekili : Av. İlhan GÜNGÖR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, somut gerekçelere dayandırılmadan uzun süre tutuklu olarak yargılanma ve makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılmama nedenleriyle kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiği hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 26/4/2013 tarihinde Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/1/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 15/5/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 15/5/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığının 11/6/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

6. 20/5/2015 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, silahlı terör örgütü üyesi olma suçunu işlediği iddiasıyla Mersin 3. Sulh Ceza Mahkemesinin 12/1/2012 tarihli ve 2012/26 sayılı kararıyla tutuklanmıştır.

9. Mahkemenin tutuklama gerekçesi şu şekildedir:

"…Üzerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, CMK.100/1 maddesi uyarınca, kuvvetli suç şüphesinin varlığının bulunması, sanığın kaçması ve saklanması ve delillerin yok edilmesi ihtimalinin ayrıca şüphelinin üzerine atılı suçun CMK.100/3-11 maddesinde yer alan suçlardan da olması dikkate alınarak şüphelinin CMK 100/1-2-a-b/1, 100/3-11 ve 101. maddeleri gereğince tutuklanmasına karar verilmiştir. "

10. Başvurucu hakkında Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (250. madde ile görevli) tarafından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesinde belirtilen "PKK terör örgütü adına suç işlemek" suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

11. İddianamede başvurucu hakkında kamu davasının açılma nedenleri şu şekilde

anlatılmıştır:

“…terör örgütünün amaç, eylem ve talimatları doğrultusunda örgütsel faaliyet yürütmek, örgüte katılımları organize etmek, gençleri provoke ederek yönlendirmek amacıyla Mersin iline şüpheli U. K.’nın yanına geldiği, Mersin Cumhuriyet Başsavcılığının 2011/17784 nolu soruşturma evrakında PKK terör örgütünün amaç, eylem ve talimatları doğrultusunda PKK/KCK terör örgütü adına eylem ve faaliyet göstermekte iken soruşturması sonrası tutuklandığı anlaşılan şüpheli F.A. ile ilgili olarak şüpheli U.K.’nın ifadesinde; "....F. isimli şahıs üç hafta önce bana gençlik yapılanmasından sorumlu düzeyde KADRO olan bir şahsın geleceğini ve iki gün boyunca evden çıkmaması gerektiğini, Mersin gençlik yapılanmasından sorumlu olacağını, kendisine ilişki kurmasında yurtsever olarak yardımcı olmamı istedi, 08.01.2012 günü bu şahıs evimize geldi ve kendini F.’nın gönderdiğini söyledi....." şeklindeki beyanından anlaşılacağı üzere şüpheli Gamze EROL'un terör örgütü PKK/KCK'nın gençlik yapılanması YDG-M içerisinde sorumlu düzeyde faaliyet gösterdiğinin anlaşıldığı….”

12. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/78 sayılı dosyasında 4/4/2012 tarihinde tensiben yapılan incelemede “mevcut delil durumu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, tutuklu kalınan süre” dikkate alınarak başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

13. Anılan Mahkemece; “yapılacak işlemler, mevcut duruşma günleri ve işin kapsamı dikkate alınarak tutuklu sanığın tutukluluk durumunun” 4/5/2012 ve 4/6/2012 tarihlerinde dosya üzerinden incelenmesine karar verilmiştir.

14. Mahkemenin 12/6/2012 tarihli celsesinde “üzerine atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma ve delilleri karartma olasılığı gözetilerek” başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir

15. Başvurucunun tahliye talepleri sırasıyla 25/9/2012, 18/12/2012 ve 14/3/2013 tarihli celselerde reddedilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir

16. Başvurucu, 14/3/2013 tarihli celsede “üzerine atılı suçların niteliği, kanıt durumu, kaçma ve delilleri karartma olasılığı, sanığa isnat edilen suçlarla ilgili kanunda öngörülen ceza miktarı gözetilerek” verilen tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara karşı 15/3/2013 tarihinde Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuştur.

17. Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 20/3/2013 tarihli ve 2013/156 Değişik İş sayılı kararıyla “üzerine atılı suçun CMK 100 ve devamı maddesi kapsamında olması, dosya kapsamı, kaçma ve delilleri karartma olasılığı, isnat edilen suçlarla ilgili kanunda öngörülen ceza miktarı dikkate alındığında Adli Kontrol Hükümlerinin yetersiz kaldığı, tutuklama tedbirinin suç ve cezaya göre ölçülü olduğu” gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

18. Bu karar başvurucuya 16/4/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu, 26/4/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. UYAP üzerinden edinilen bilgiye göre Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi, 30/5/2013 tarihli kararıyla hukuki ve fiilî irtibatın bulunmasını gerekçe göstererek dava dosyasının İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2010/19 sayılı dosyası ile birleştirilmesine karar vermiştir.

21. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 11/2/2014 tarihli duruşmada tutuklu kaldığı süreyi dikkate alarak başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

B. İlgili Hukuk

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin (1) ila (6) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.

(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silahlı olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.

(4) Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur.

(5) Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.

(6) (Değişik: 2/7/2012 – 6352/85 md.) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.(Ek cümle: 11/4/2013-6459/11 md.) Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır."

23. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

…

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

…"

24. 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesi şöyledir:

“(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususstaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafiin yardımından yararlanır.

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.”

25. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.”

26. 5271 sayılı Kanun’un 108. maddesinin ilgili tarihte yürürlükte bulunan hâliyle (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 26/4/2013 tarihli ve 2013/3072 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu; hukuka aykırı olarak, somut gerekçelere dayanmadan, soyut ifadelerle tutukluluk hâlinin devamına karar verildiğini, 12/1/2012 tarihinde tutuklanmış olmasına rağmen 12/6/2012 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarıldığını belirterek Anayasa’nın 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesine bağlı kalmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyeti, tutukluğunun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin yeterli olmaması ve tutuklu olduğu hâlde uzun süre mahkeme huzuruna çıkarılmaması ile ilgilidir. Bu nedenle başvurunun

Anayasa'nın 19. maddesi çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Makul Sürede Mahkeme Huzuruna Çıkarılmama İddiası

30. Başvurucu, 12/1/2012 tarihinde tutuklanmış olmasına rağmen 12/6/2012 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarıldığını belirtmiştir.

31. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

32. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkemenin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (G.S., B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

33. Ceza muhakemesinde, yargılama süresinin makul olmadığı yönündeki şikayetlerde, 23/9/2012 tarihinde derdest olmak şartıyla, suç isnadının gerçekleştiği tarih ile suç isnadına ilişkin nihai kararın ilgilisi tarafından öğrenildiği tarihe veya devam eden davalarda Anayasa Mahkemesinin başvuruyu karara bağladığı tarihe kadar geçen süre dikkate alınmalıdır (Cevdet Genç, B. No: 2012/142, 9/1/2014, § 45). Bu durum, tutukluluğun makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetleri bakımından da geçerlidir ancak Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi başlamadan önce sona eren veya bu süreçlere özgü şikâyetlerde bunun kabul edilmesi mümkün görünmemektedir.

34. Başvurucu, görevli ve yetkili mahkeme önüne çıkarılmayarak 5 ay süreyle özgürlüğünden yoksun bırakıldığını ileri sürmekte olup bu durum 12/1/2012-12/6/2012 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu tarihler Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden öncesine aittir.

35. Açıklanan nedenlerle başvurucunun bu şikâyetinin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

36. Alparslan ALTAN ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

2. Tutukluluk Süresinin Makul Olmadığı İddiası

37. Başvurucu, somut gerekçelere dayanılmadan tutukluluğun devamına karar verildiğini ileri sürmüştür.

38. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

39. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları güvence altına alınmıştır.

40. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin

makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

41. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (Murat Narman, § 62).

42. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk hâlinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çelişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapılıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hâli devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

43. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunması durumunda ve bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 53).

44. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak, serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk hâlinin makul kabul edilmesi gerekir (Murat Narman, § 63-64).

45. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda gözaltına alındığı tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hükmün verildiği tarihtir (Savaş Çetinkaya, § 56).

46. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin tutukluluğun devamına ilişkin kararlarında gerekçe olarak suçun niteliği, kanıt durumu, dosya içeriği, atılı suçun yasada öngörülen ceza miktarı, sanığın kaçma kuşkusu ve delilleri karartma olasılığı hususlarının yer aldığı görülmektedir.

47. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yürütülen ve sanığın tutuklu olarak katıldığı yargılamada bireysel başvurunun yapıldığı tarihe kadar dört celse duruşma yapıldığı, bu duruşmalarda; diğer sanık hakkında çıkarılan yakalama emrinin beklendiği, dava dosyalarının birleştirilmesi hususunda İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi ile yazışma yapıldığı ve birleştirmeye muvafakat verilmediği için duruşmaların ertelendiği tespit edilmiştir.

48. Kişinin suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak tutukluluk belli bir süreye kadar makul kabul edilebilir. Başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olarak yargılandığı ve tutuklandığı, nihayetinde bu suç için kanunda öngörülen ceza miktarına göre başvurucunun tutukluğunun devamına gerekçe olarak belirtilen hususlar ve tahliye tarihine kadar devam eden 2 yıl 1 ay 29 gün tutukluluk süresi dikkate alındığında makul sürenin aşılmadığı ve gösterilen gerekçelerin bu süre bakımından yeterli olduğu kabul edilmelidir.

49. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devam ettiği ilk derece yargılaması sürecinde, tutukluluk nedeniyle yargılamanın yürütülmesinde gösterilmesi gereken özel hassasiyetin yargılama makamınca gösterilmediği sonucuna varılması için bir neden bulunmamaktadır.

50. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılmama şikâyetinin “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Alparslan ALTAN ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün KARŞI OYLARI ve OY ÇOKLUĞUYLA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aştığı şikâyetinin “açıkça dayanaktan yoksunluk”, nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, OY BİRLİĞİYLE,

2/7/2015 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, 12/1/2012 tarihinde tutuklanmasına rağmen 12/6/2012 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarıldığını ve hukuka aykırı olarak, somut gerekçelere dayanmadan soyut ifadelerle tutukluluk halinin devamına karar verildiğini belirterek Anayasa’nın 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Mahkememiz çoğunluğu tarafından, başvurucunun bu şikayetleri makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılmama iddiası ile tutukluluk süresinin makul olmadığı iddiası başlıkları altında incelenmiş ve makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılmama iddiasının “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

3. Devam eden tutukluluğun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda şikâyetlerin temel amacı, tutukluluğun hukuka aykırı olduğunun ya da devamını haklı kılan sebep veya sebeplerin bulunmadığının tespitidir. Bu tespit yapıldığı takdirde buna bağlı olarak ilgilinin tutukluluk halinin devamına gerekçe olarak gösterilen hukuki sebeplerin

varlığı sona erecek ve böylece kişinin serbest kalmasının yolu açılabilecektir. Bu amaçla yapılan bir başvuruda, itiraz kanun yolunda çelişmeli yargılama ve/veya silahların eşitliği gibi ilkelere uygun olarak bir inceleme yapılıp yapılmadığı da dikkate alınacaktır. Dolayısıyla belirtilen nedenlerle ve serbest bırakılmayı temin edebilecek bir karar alma amacıyla yapılacak bireysel başvuruların, olağan kanun yolları tüketilmek şartıyla, tutukluluk hali devam ettiği sürece yapılabilmesi mümkündür (Korcan Pulatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 30).

4. Çoğunluk kararında, başvurucunun, görevli ve yetkili mahkeme önüne çıkarılmadan 5 ay süreyle özgürlüğünden yoksun bırakıldığını ileri sürdüğü 12/1/2012-12/6/2012 arasında gerçekleşen tarihlerin Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden öncesine ait olması nedeniyle, başvurucunun bu şikâyetinin "zaman bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Anayasa Mahkemesi 10/1/2015 tarihli ve 29232 sayılı 16/10/2014 tarihli ve 2012/1221 sayılı benzer durumda olan Mehmet Halim Oral Başvurusunda verilen karar aynen şöyledir;

"Makul Sürede Mahkemeye Çıkarılmama Şikâyeti Yönünden

42. Adalet Bakanlığı, başvurucunun 2/12/2011 tarihinde gözaltına alındığını ve 5/12/2011 tarihinde serbest bırakıldığını, itiraz üzerine, 9/12/2011 tarihinde tutuklandığını, bu tarih ile ilk duruşmasının yapıldığı 11/7/2012 tarihi arasındaki sürenin uzunluğundan şikayet edildiğini, bu tarih aralığının Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun başladığı 23/9/2012 tarihinden önce olduğunu belirtmektedir.

43. Başvurucu başvuru formunda yer alan tutuklulukla ilgili karar tarihlerinin zaman bakımından yetki kapsamında olduğunu ifade etmektedir.

44. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler."

45. Bu hüküm gereğince Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler. Dolayısıyla Mahkeme'nin zaman bakımından yetkisi ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında, anılan tarihten önce kesinleşmiş nihaî işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14).

46. Başvurunun kabul edilebilmesi için ihlal iddiasına dayanak teşkil eden nihai işlem veya kararların 23/9/2012 tarihinden evvel kesinleşmemiş olmaları da gerekmektedir. Nihai işlem veya kararların anılan tarihten önce kesinleştikleri tespit edildiği takdirde ilgili şikâyetler bakımından başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. Mahkemenin yargı yetkisine ilişkin bu tespitin bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında yapılabilmesi mümkündür (B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 32).

47. Başvurucu, görevli ve yetkili mahkeme önüne çıkarılmadan altı ayı aşan süreyle özgürlüğünden yoksun bırakıldığını ileri sürmekte olup, bu durum 9/12/2011-11/7/2012 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra da başvurucunun tutukluluk hali devam ettiğinden zaman bakımından yetkisizlik itirazı yerinde görülmemiştir.

48. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun "makul sürede yetkili ve görevli mahkemeye

çıkarılmama” şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması ve başkaca bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir”.

6. Esas bakımından yapılan incelemede ise somut olayda başvurucunun 9/12/2011 tarihinde tutuklanması sonrasında açılan kamu davası kapsamında ilk duruşmanın 11/7/2012 tarihinde yapıldığı, bu tarihler arasında başvurucunun tutukluluk durumunun duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden incelendiği, başvurucunun isnat edilen suç kapsamında tutukluluk durumunun duruşmasız olarak incelenmesi ve yedi ay boyunca bu şekilde devam eden bir usule göre özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yeterli güvencelerin sağlanmaması sonucunu doğurduğu gerekçesiyle Anayasa’nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

7. Görüldüğü gibi kararda başvurucunun dosya üzerinden incelenen tutukluluk tarihleri Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önceye ilişkin bulunmasına rağmen tutukluluk halinin başvuru tarihinde devam etmesi nedeniyle başvuru yetki kapsamında görülmüş ve esası incelenmiştir.

8. Süregelen ihlal iddiaları içeren tutukluluk veya yargılama sürelerinin makul olmadığı iddialarını içeren başvurularda Anayasa Mahkemesi zaman bakımından yetki kuralını katı uygulamamakta ve zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önceye ilişkin süreleri de gözetmektedir. Bu yaklaşım bireysel başvuru yolunun işlevi ve etkinliği bakımından yerinde bir uygulamadır.

9. Eldeki işte de durum farklı değildir. Başvurucu, 12/1/2012 tarihinde tutuklanmasına rağmen 12/6/2012 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarılmış olması ve hukuka aykırı olarak, somut gerekçelere dayanmadan soyut ifadelerle tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin ve yapılan bu hukuka aykırılıklara rağmen halen tutuklu bulunmasının temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun dosya üzerinden incelenen tutukluluk tarihleri Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önceye ilişkin bulunmasına rağmen bu tarihten sonra bireysel başvuru tarihinde de başvurucunun tutukluluk hali devam ettiğinden başvurunun zaman bakımından yetkisiz olduğuna ilişkin görüş yerinde görülmemiştir.

11. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun “makul sürede mahkeme huzuruna çıkarılmama” şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başkaca bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun, başvurucunun bu şikâyetinin “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna yönelik görüşüne katılmadık.

Başkanvekili Alparslan ALTAN Üye Osman Alifeyyaz PAKSÜT

MARCUS FRANK CERNY

B. No: 2013/5126 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/5126

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MARCUS FRANK CERNY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/5126)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 12/8/2015-29443

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Başvurucu : Marcus Frank CERNY

Vekili : Av. Nuri ALPER KEŞMER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, müşterek çocuğun Amerika Birleşik Devletleri'nden (ABD) annesi tarafından götürülmesi ve geri dönmesine izin verilmemesi üzerine, 25 Ekim 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) kapsamında yapılan başvurunun reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 10/7/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 18/2/2014 tarihli toplantıda, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığına, başvuru konusu olay ve olgular bildirilmiş, başvuru evrakının bir örneği görüş için gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 21/4/2014 tarihli görüş yazısı 29/4/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup başvurucu tarafından Adalet Bakanlığı görüşüne karşı beyanda bulunulmamıştır.

6. İkinci Bölüm tarafından 25/6/2015 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu ABD vatandaşı olup Türk vatandaşı olan A. A. ile 31/5/2011 doğumlu müşterek bir çocukları vardır.

9. Müşterek çocuğun, mutat meskeni olan ABD'den annesi tarafından götürüldüğü ve geri dönmesine izin verilmediği iddiası ile başvurucu tarafından ABD Dışişleri Bakanlığına, Lahey Sözleşmesi kapsamında iade işlemlerinin başlatılması hususunda başvuruda bulunulmuştur.

10. Söz konusu talep, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Lahey Sözleşmesi kapsamında Türk Merkezi Makamı konumunda olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) iletilmiştir.

11. Talep, Genel Müdürlük tarafından 19/1/2012 tarihinde, çocuğun iade işlemlerinin başlatılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmiştir.

12. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/6/2012 tarihli davaname ile Ankara 7.

Aile Mahkemesinin E.2012/757 sayılı dosyası üzerinde iade davası açılmıştır.

13. Mahkemece 16/6/2012 tarihinde düzenlenen tensip zaptı sonrasında, iki duruşma icra edilmiş ve 1/10/2012 tarihli ve E.2012/757, K.2012/1403 sayılı karar ile dava reddedilmiştir. Ret gerekçesi olarak tarafların müşterek bir çocuklarının bulunduğu, tarafların ABD'de yaşadıkları, davalı kadının kız kardeşinin düğünü için müşterek çocuk ile birlikte Türkiye'ye geldiği, akabinde Ankara 9. Aile Mahkemesinin E.2011/1268 sayılı dosyası üzerinde boşanma davası açtığı, söz konusu dava kapsamında çocuğun geçici velayetinin anneye verilerek başvurucu baba ile çocuk arasında kişisel ilişki tesisine karar verildiği, Lahey Sözleşmesi'nin 12. maddesinde düzenlenen derhâl iade koşullarının oluşmadığı, çocuğun yaşı, anneye muhtaç hâli de dikkate alınarak talebin reddi yönünde tam bir vicdani kanaat oluştuğu belirtilmiştir.

14. Karar temyiz edilmekle, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 12/2/2013 tarihli ve E.2012/26180, K.2013/3223 sayılı kararı ile onanmış ve karar gerekçesinde, dosya kapsamından, iadeden kaçınma koşullarının oluşmadığının ve Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin nazara alındığının anlaşılmasına göre yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine karar verildiği belirtilmiştir.

15. Karar düzeltme talebi Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 16/5/2013 tarihli ve E.2013/9169, K.2013/13947 sayılı kararı ile reddedilmiş, ret kararı 27/6/2013 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. 10/7/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

17. Lahey Sözleşmesi kapsamında yürütülen iade sürecinin yanı sıra, başvurucunun eşi tarafından Ankara 9. Aile Mahkemesinin E.2011/1268 sayılı dosyası üzerinde açılan boşanma davası sonucunda tarafların boşanmalarına, müşterek çocuğun velayetinin anneye verilmesine ve başvurucu baba ile çocuk arasında kişisel ilişki tesisine hükmedilmiş, karar derece mahkemelerinden geçerek 13/10/2014 tarihinde kesinleşmiştir.

B. İlgili Hukuk

18. 22/11/2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı; velâyet hakkı ihlâl edilerek Sözleşmeye taraf bir ülkeden diğer bir taraf ülkeye götürülen veya alıkonulan çocuğun mutat meskeninin bulunduğu ülkeye iadesine veya şahsî ilişki kurma hakkının kullanılmasına dair 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşmenin uygulanmasını sağlamaya yönelik usûl ve esasları düzenlemektir."

19. 5717 sayılı Kanun'un "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun, bir kişiye veya bir kuruma tek başına veya birlikte kullanılmak üzere tevdi edilmiş bulunan ve yer değiştirmenin veya alıkonulmanın gerçekleştiği sırada fiilen kullanılmakta olan velâyet veya şahsî ilişki kurulması haklarının ihlâlinden hemen önce mutat meskeninin bulunduğu taraf ülkelerden birinde bulunan çocuklara uygulanır."

20. 5717 sayılı Kanun'un 12., 13., 14. ve 15. maddeleri

21. Lahey Sözleşmesi'nin 1. maddesi şöyledir:

"İşbu sözleşmenin amacı:

a) Taraf Devletlere gayrikanuni yollardan götürülen veya alıkonan çocukların derhal geri dönmelerini sağlamak;

b) Taraf bir Devletteki koruma ve ziyaret haklarına, diğer taraf Devletlerde etkili biçimde riayet ettirmek.”

22. Lahey Sözleşmesi’nin 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Bir çocuğun yer değiştirmesi veya geri dönmemesi:

a) Çocuğun, yer değiştirmesinden veya geri dönmemesinden hemen önce mutat ikametgahının bulunduğu Devlet kanunu tarafından, bir şahsa, müesseseye veya başka bir kuruma, tek başına veya müştereken verilen koruma hakkının ihlali şeklinde meydana geldiği taktirde; ve

b) Bu hak, yer değiştirme veya geri dönmeme anında tek başına veya müştereken fiili biçimde kullanılmakta veya bu olaylar meydana gelmese kullanılacak idi ise,

Kanuna aykırı addedilir.

(a) da söz konusu edilen koruma hakkı, özellikle, kanuni bir yetkiden, adli veya idari bir karardan veya bu Devletin kanununa göre yürürlükte olan bir anlaşmadan doğabilir.”

23. Lahey Sözleşmesi’nin 12. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Bir çocuğun, 3. maddede belirtildiği şekilde, kanuna aykırı olarak yeri değiştirilmiş veya çocuk alıkonulmuş ve çocuğun bulunduğu taraf Devletin adli veya idari makamına müracaat anında, yer değiştirme veya alıkonulmadan itibaren bir yıldan az zaman geçmişse, müracaatta bulunulan makam, çocuğun derhal geri dönmesini emreder.

Yukarıdaki fıkrada öngörülen bir yıllık sürenin sona ermesinden sonra bile müracaatta bulunulursa, adli veya idari makamın, keza çocuğun geri dönmesini emretmesi gerekir, yeter ki, çocuğun yeni çevresine intibak ettiği tespit edilmesin.”

24. Lahey Sözleşmesi’nin 13. maddesi şöyledir:

“Yukarıdaki madde hükümlerine rağmen, talepte bulunulan Devletin adli veya idari makamı, geri dönmeye itiraz eden kişi, kurum veya örgüt:

a) Çocuğun şahsının bakımını üstlenmiş bulunan kişi, kurum veya örgütün, yer değiştirme veya alıkoyma döneminde koruma hakkını etkili şekilde yerine getirmediğini veya yer değiştirmeye veya alıkoymaya muvafakat etmiş olduğunu veya daha sonra kabul etmiş olduğunu veya,

b) Geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağı veya başka bir şekilde, müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceği yolunda ciddi bir risk olduğunu tesbit ederse, çocuğun geri dönmesini emretmek zorunda değildir.

Adli veya idari makam keza çocuğun, geri dönmek istemediğini ve görüşünün gözönünde bulundurulmasının uygun olacağı bir yaşa ve olgunluğa erişmiş bulunduğunu gözlerse, geri dönmesini emretmeyi reddedebilir.

Bu maddede yer alan şartların değerlendirilmesinde, adli veya idari makamların, çocuğun sosyal durumuna ilişkin bilgileri, merkezi makam veya çocuğun mutat ikametgâhı devletinin diğer herhangi bir yetkili makamı tarafından sağlanan bilgileri gözönünde bulundurması gereklidir.”

25. Lahey Sözleşmesi’nin 16. ve 19. maddeleri

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 10/7/2013 tarih ve 2013/5126 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, Türk vatandaşı olan eşi tarafından müşterek çocuklarının mutat mesken ülkesi olan ABD’den götürülmesi ve geri dönmesine izin verilmemesi nedeniyle, Lahey Sözleşmesi kapsamında yaptığı başvuru üzerine verilen yargısal kararda iade şartlarının oluşmadığı ve çocuğun yaşı ve annenin şefkati ile dikkatine ihtiyaç duyduğundan bahisle iade talebinin reddedildiğini, yargılama sırasında tarafların iddiaları ayrıntılı olarak incelenmeden, gerekli bilirkişi incelemesi yaptırılmadan, taraflar dinlenilmeden karar verildiğini, verilen kararda Lahey Sözleşmesi’nde yer verilen iadeye ilişkin istisnalar göz önüne alınmadığı gibi Adalet Bakanlığı adına mahallî Cumhuriyet savcısının katılımının da sağlanmadığını, Lahey Sözleşmesi’nde iade kararının istisnaları arasında çocuğun yaşı ve annenin şefkati ile dikkatine ihtiyaç duyulması şeklinde bir istisnaya yer verilmemiş olmasına rağmen bu hususun karar gerekçeleri arasında yer aldığını, Lahey Sözleşmesi’nin temel amacının hukuka aykırı olarak mutat meskeninden uzaklaştırılan çocuğun derhâl iadesi ve uluslararası çocuk kaçırma vakalarının engellenmesi suretiyle çocuğun anne ve babasıyla doğrudan ve kişisel ilişki kurma hakkının korunması olduğunu, ancak derece mahkemelerinin iadenin istisnası olan durumları genişleten söz konusu uygulamaları nedeniyle benzer eylemlere meşruiyet tanınmasının önlenmesini amaçlayan Lahey Sözleşmesi hükümlerinin zayıflatıldığını, Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca kanun hükmünde olan Lahey Sözleşmesi hükümlerine uygun karar verilmesi gerektiğini, Lahey Sözleşmesi’nin velayet ve kişisel ilişkiye dair hukuki süreçlerin anne baba ve çocuk arasındaki ilişkiler sekteye uğratılmaksızın çocuğun mutat meskeni olan yerde yürütülmesini amaçladığını, buna rağmen derece mahkemelerince olayda tatbiki gereken Lahey Sözleşmesi’nin esasa ve usule dair hükümlerinin dikkate alınmadığını ve sonuç olarak çocuğu ile kişisel ilişkisinin engellendiğini belirterek Anayasa’nın 36., 41., 90. ve 138. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Başvurucu tarafından Anayasa’nın 36., 41., 90. ve 138. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiği iddia edilmiş olmakla beraber, ihlal iddialarının mahiyeti gereği Anayasa’nın 20., 36. ve 41. maddeleri açısından değerlendirme yapılması uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Başvurunun incelenmesi neticesinde, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Başvurucu, müşterek çocuklarının mutat mesken ülkesi olan ABD’den annesi tarafından götürülmesi ve geri dönmesine izin verilmemesi üzerine, Lahey Sözleşmesi kapsamında yaptığı başvuru üzerine verilen yargısal kararlar nedeniyle Anayasa’nın 36. ve 41.

maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

31. Adalet Bakanlığı görüş yazısında, benzer başvurularda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesi bağlamında değerlendirme yapılarak 6. madde bağlamında ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmediği belirtilerek benzer kapsamda görüş hazırlandığı ifade edilmiş, Sözleşme'nin 8. maddesinin devlete negatif yükümlülüklerin yanı sıra pozitif yükümlülükler de yüklediği, çocuklar hakkında alınan tedbirler ve koruma kararlarıyla ilgili davalarda müdahalenin demokratik bir toplumda gerekliliği denetlenirken gösterilen gerekçelerin ilgili ve yeterli oluşu ile karar verme sürecinin adil olup olmadığının ve bu süreçte başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki haklarına saygı gösterilip gösterilmediğinin denetlendiği, anne ve babanın ayrılması sonrasında da anne baba ve çocuk arasında uygun ilişkiler kurulması gerektiği belirtilmiş, AİHM önüne benzer ihlal iddialarıyla yansıyan dava ve karar örneklerine yer verilmiştir.

a. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası hükümlerine göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

33. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

34. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile

planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

35. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

36. Aile yaşamına saygı hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında resmî makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile yaşamına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, özellikle aile yaşamına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır.

37. Aile yaşamındaki temel ilişkiler kadın ve erkek ile ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerdir. Resmî evlilik birlikleri kural olarak aile hayatı kapsamında güvence altına alınmakta olup evlilik içinde doğan çocuklar da kendiliğinden evlilik ilişkisinin bir parçası sayılırlar. Bu çerçevede, çocuğun doğumundan itibaren çocuk ve ebeveyn arasında aile yaşamı anlamına gelen bir bağ kurulduğunun kabulü gerekir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Gluhakovic/Hırvatistan, B. No: 21188/09, 12/4/ 2011, §§ 54, 60). Başvuru konusu olayda, başvurucunun çocuğu evlilik içinde dünyaya gelmiş olup hukuken mevcut olan ailenin bir parçasıdır. Bu bağlamda başvurucu ile çocuğu arasındaki söz konusu ilişki, aile yaşamının kurulması için yeterlidir.

38. Aile yaşamının temel unsuru, aile ilişkilerinin normal bir şekilde gelişebilmesi ve bu bağlamda aile fertlerinin birlikte yaşama hakkıdır. Bu hakkın kapsamının ise aile yaşamına saygı yükümlülüğünden ayrı düşünülmesi mümkün değildir.

39. Ebeveyn ile çocukların birlikte yaşama istekleri, aile yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olup anne ve baba arasındaki ortak yaşamın hukuken veya fiilen sona ermiş olması, aile yaşamını ortadan kaldırmaz. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile yaşamının, anne ve babanın birlikte yaşamaya son vermelerinin ardından da devam edeceği açık olup anne babanın ve çocuğun aile yaşamlarına saygı hakkı, belirtilen durumlarda ailenin yeniden birleştirilmesine yönelik tedbirleri de içermektedir. Söz konusu yükümlülük, yalnızca çocukların kamusal makamlarca koruma altına alınması bağlamındaki uyuşmazlıklar açısından değil, ebeveyn veya diğer aile bireyleri arasındaki velayet ve kişisel ilişki tesisine ilişkin uyuşmazlıklar açısından da geçerlidir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Berrehab/Hollanda, B. No: 10730/84, 21/6/1988, § 21; Gluhakovic/Hırvatistan, §§ 56-57).

40. Aile yaşamına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. X ve Y/Hollanda, B. No: 8978/80, 26/3/1985, § 23).

41. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri; ebeveynin, mevcut olayda babanın, çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. 41. maddede her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak bu yükümlülük mutlak olmayıp her olayın özel koşullarına bağlı olarak alınacak tedbirlerin nitelik ve kapsamı farklılaşabilmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Ignaccolo-Zenide/Romanya, B. No:31679/96, 25/1/2000, § 94; İlker Ensar Uyanık/Türkiye, B. No:60328/09, 3/5/2012, § 49).

42. AİHM de önüne gelen birçok davada, aile yaşamına saygının kamu makamlarına, ebeveyn ve çocuklarını bir araya getirmek şeklinde pozitif bir görev yüklediğini ve bu durumun, ayrılığa devletin değil, ebeveynin yol açtığı durumlarda dahi geçerli olduğunu, bu alandaki pozitif yükümlülüğün bireyler arasındaki ilişkiler alanında dahi aile yaşamına saygıyı güvence altına almak için tasarlanmış ve hem bireylerin haklarını koruyan düzenleyici yargısal bir çerçeve oluşturulmasını hem de fiilen hayata geçirilecek uygun tedbirlerin alınmasını gerektirdiğini ifade etmektedir (Hokkanen/Finlandiya, B. No: 19823/92, 23/9/1994, § 58; Glaser/Birleşik Krallık, B. No: 32346/96, 19/9/2000, § 63; Bajrami/Arnavutluk, B. No: 35853/04, 12/12/2006, § 52).

43. Bununla birlikte aile yaşamına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin, hangi koşullarda olumlu edimde bulunmayı gerektirdiğinin kesin çizgilerle belirlenmesi, söz konusu hak kapsamındaki ilişkilerin mahiyeti gereği kolay değildir. AİHM de özellikle pozitif yükümlülükler söz konusu olduğunda saygı kavramının çok kesin bir tanımının bulunmadığını ve taraf devletlerde karşılaşılan durumlar ve izlenen uygulamalardaki farklılıklar dikkate alındığında bu kavramın gereklerinin olaydan olaya önemli ölçüde değiştiğini kabul etmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Abdulaziz, Cabales ve Balkani/Birleşik Krallık, B. No: 9214/80, 28/5/1985, § 67).

44. Anne baba ve çocukların birlikte yaşama hakkı aile hayatının esaslı bir unsuru olup anne ve baba arasındaki ilişkinin hukuken sona ermemesine rağmen anne ve baba tarafından, diğer eşe tanınan velayet ve kişisel ilişki haklarının hukuka aykırı şekilde engellenmesi durumunda da devletin bireylerin haklarını koruyan düzenleyici yargısal bir çerçeve oluşturulmasını ve fiilen hayata geçirilecek uygun tedbirlerin alınmasını sağlama yükümlülüğü, aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerinin bir görünümünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakaları, aile hayatına saygı hakkı bağlamında değerlendirme yapılmasını gerektiren önemli bir dava grubudur.

45. Uluslararası çocuk kaçırmanın hem çocuklar hem de ebeveyn üzerinde çeşitli etkileri bulunmakla birlikte özellikle bu eylemin mağduru olan çocuk yalnızca diğer ebeveyn ile temasından, onlardan alması gereken sevgi, şefkat ve korunma duygusundan mahrum

kalmamakta, aynı zamanda kendi ev ortamından da uzaklaşmakta ve yeni bir kültür, farklı bir yasal sistem, dil ve genellikle farklı bir sosyal yapıya nakledilmekte ve belirtilen bu farklılıklar aile hayatına saygı hakkı bağlamında ciddi sorunları gündeme getirmektedir.

46. Uluslararası çocuk kaçırma vakaları, uluslararası anlamda ciddi bir iş birliğini gerektirmekte olup bu iş birliği bakımından en önemli vasıtalardan biri Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair 25 Ekim 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi'dir. Türkiye adına 21 Ocak 1998 tarihinde imzalanan Lahey Sözleşmesi'nin onaylanması 3 Kasım 1999 tarihli ve 4461 sayılı Kanun'la uygun bulunarak 29 Aralık 1999 tarihli ve 99/13909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmasını müteakip 15 Şubat 2000 tarihli ve 23965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve onay belgesi 31 Mayıs 2000 tarihinde tevdi edilen Sözleşme, 1 Ağustos 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

47. Lahey Sözleşmesi en basit ifadesiyle, yasa dışı kaçırılan veya taraf devletlerden birinde alıkonulan çocuğun ivedi şekilde iadesini öngörerek ebeveyn tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının çözümü hususunda hızlı bir prosedür öngörmekte olup Lahey Sözleşmesi'ne taraf bir devlette mutat olarak ikamet eden çocuğun, diğer bir taraf devlete yasa dışı kaçırılması veya orada alıkonulması durumunda Sözleşme'de yer verilen sınırlı sayıdaki istisnai hâller dışında, çocuğun bulunduğu ülke yetkili makamlarının, çocuğu mutat ikametgâhı olan ülkesine ivedi şekilde iade etmesi zorunludur.

48. Anne veya baba tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarında, devletin aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerinin değerlendirilmesi açısından Lahey Sözleşmesi hükümleri önemli bir yer tutmaktadır.

49. Sözleşme iade prosedürüne ilişkin genel çerçeveyi çizmekle beraber, iade başvurusunun adli prosedürü hakkında bir hüküm içermemekte, süreçte yer alan yetkili makamların ve prosedürün tesisini taraf devletlere bırakmaktadır. Türkiye de Lahey Sözleşmesi'nin uygulanabilirliği için pozitif hukukunda ve uygulamasında bazı düzenlemeler öngörmüş olup 5717 sayılı Kanun'un kabulü, bu noktada atılan en önemli adımdır. 5717 sayılı Kanun öncesinde Lahey Sözleşmesi'nin uygulanmasına ilişkin olarak Adalet Bakanlığının 1/1/2006 tarihli ve 65 sayılı Genelgesi kapsamında yürütülen uygulama, böylece daha sağlam bir yasal çerçeveye kavuşmuştur. Ayrıca 65 sayılı Genelge, 5717 sayılı Kanun'un hükümleriyle uyum sağlaması açısından 16/11/2011 tarihli ve 65/2 sayılı Genelge ile güncellenmiştir.

50. AİHM'in birçok kararında da Lahey Sözleşmesi'nin muhtelif yönlerine işaret edildiği ve bu davalarda Mahkemece, Sözleşme'nin özellikle 8. maddesinin Lahey Sözleşmesi ışığında yorumlandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamında ve ağırlıklı olarak makul sürede yargılanma hakkı özelinde, Lahey Sözleşmesi hükümlerini ve uygulamasını da nazara alarak değerlendirmelerde bulunmakta, yapılan inceleme sırasında makul süre koşulu değerlendirilirken kullanılan davanın karmaşıklığı, tarafların tutumu, yetkili makamların tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği kriterlerinden özellikle son ölçüte vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. AİHM'e göre koruma hakkına ilişkin davalar, işte tam da bu nedenle süratle neticelendirilmesi gereken davalardır. Mahkeme, Sözleşme'nin boşlukta yorumlanmayıp uluslararası hukukun genel ilkeleriyle uyumlu şekilde yorumlanmak zorunda olduğunu belirtmekte ve bu bağlamda, uluslararası çocuk kaçırma meselelerinde Sözleşme'nin 8. maddesinin aile hayatına saygı hakkı kapsamında Sözleşmeci Devletlere yüklediği yükümlülüklerin, Lahey Sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak yorumlanması gereğine işaret etmektedir (Neulinger ve Shuruk/İsviçre, B. No: 41615/07, 6/7/2010, §§ 131-132).

51. Bu bağlamda AİHM, ulusal mahkemeler tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle ulusal mahkemelerin Lahey Sözleşmesi hükümlerini yorumlayıp uygularken Sözleşme'deki ve özellikle 8. maddedeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahip olduğunu vurgulamakta, yaptığı denetime temel aldığı önemli bir ilke olan ikincillik ilkesi gereği, ulusal mahkemelerin iade veya iadeyi red konusundaki takdirini değerlendirmeye tabi tutmamakta ancak ulusal mahkemeler tarafından ulaşılan sonucun Sözleşme'nin 8. maddesinde öngörülen standartlara uygun bir denge sağlayıp sağlamadığını ve ulaşılan sonucun bu yönüyle aile hayatının korunması hakkının ihlali anlamına gelip gelmediğini incelemektedir.

52. Lahey Sözleşmesi kapsamında AİHM'in, koruma ve ziyaret hakkıyla ilgili çok sayıda kararı bulunmaktadır. Belirtilen kararlarda Mahkemenin, Lahey Sözleşmesi'ni özellikle pozitif yükümlülükler bağlamında yorumladığı görülmektedir. Bu kapsamda Mahkeme, örneğin Lahey Sözleşmesi çerçevesindeki mükellefiyetler uyarınca çocuğun ivedi olarak iadesinin sağlanması hususunda yeterli önlemlerin alınmasında başarısız olunması, çocuğun mutat ikametine dönüşünün sağlanmasında özenli davranılmaması ve iadeye ilişkin talep hakkında yürütülen yargılamanın gereğinden uzun sürmesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmektedir (Iglesias Gil ve A. U. I./İspanya, B. No: 56673/00, 29/4/2003, §§ 56-63; Sylvester/Avusturya, B. No: 86/03, 24/4/2003, §§ 67-72; Carlson/İsviçre, B. No: 49492/06, 6/11/2008, §§ 70-82; Serghides/Polonya, B. No: 31515/04, 2/11/2010, §§ 72-75). Mahkemeye göre ebeveynin çocuk ile birlikte yaşamaya devam etmeleri, Sözleşme'nin 8. maddesinin birinci paragrafı anlamında aile hayatının temel bir unsurunu oluşturmaktadır. Sözleşme'nin 8. maddesi, ebeveynin çocuğu ile yeniden birleşmesini sağlayacak önlemlerin alınmasını talep hakkının yanı sıra ulusal makamların bu önlemleri alma yükümlülüğünü de kapsamaktadır. Bu hususta belirleyici nokta, uygulamadaki mevzuat ya da mahkeme kararlarıyla ebeveyne tanınan velayet, ziyaret ya da birlikte yaşama hakkının icrasını kolaylaştırma noktasında kendilerinden beklenilen bütün makul önlemlerin ulusal makamlarca alınıp alınmadığıdır. Bu alanda Sözleşme'nin 8. maddesinin Sözleşmeci Devletlere yüklediği pozitif yükümlülükler ise Lahey Sözleşmesi ışığında yorumlanmaktadır (Neulinger ve Shuruk/İsviçre, § 132).

53. Türk hukukunun da bir parçası hâline gelmiş olan Lahey Sözleşmesi'nin, aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerin tespiti ve uygulanması noktasında yön verici hükümler içerdiği görülmektedir. Bu nedenle Anayasa'nın 20 ve 41. maddelerinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı bağlamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin tespitinde, söz konusu Sözleşme hükümlerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

54. Lahey Sözleşmesi'nin amaçları, taraf devletlere gayrikanuni yollardan götürülen veya bu devletlerde yine kanuna aykırı şekilde alıkonulan çocukların derhâl iadelerini temin etmek ve taraf bir devletteki koruma ve ziyaret haklarına, diğer taraf devletlerde etkili biçimde riayet edilmesini sağlamaktır. Lahey Sözleşmesi kaçırılan veya kanuna aykırı şekilde alıkonulan çocuğun acilen mutat ikametgâhı olan ülkesine iadesini sağlayarak bu vakadan önceki mevcut durumu (status quo) yeniden tesis etmeyi amaçlamakta, bu bağlamda aile bağlarının sürdürülebilirliğine önemli katkı sunmaktadır. Lahey Sözleşmesi'nin uygulama alanı bulabilmesi için çocuğun mutat meskeninin taraf devletlerden birinde bulunması gerekmekte olup bununla kastedilen çocuğun fiilî yaşam merkezidir. Lahey Sözleşmesi kapsamında hukuka aykırı bir yer değiştirme veya alıkoyma durumunun varlığının ve bir koruma hakkı ihlali bulunup bulunmadığının tespiti de mutat mesken hukukuna göre

yapılmaktadır. Yani Lahey Sözleşmesi'nin öngördüğü güvencelerden yararlanılabilmesi için çocuğun yer değiştirmesi veya geri dönmemesi, çocuğun mutat meskeni hukukuna göre hukuka aykırı addedilmelidir. Lahey Sözleşmesi'nde kastedilen mutat mesken, belirtilen yer değiştirme eyleminden hemen önce çocuğun fiilî yaşam merkezi konumunda olan yerdir. Bunun yanı sıra her bir hukuk sistemi koruma hakları bakımından farklı bir terminolojiye sahip olduğundan Lahey Sözleşmesi uygulaması açısından çocukların bakım ve gözetimlerine dair hakların nasıl adlandırıldıklarından ziyade belirtilen hakların hangi yetki ve görevleri kapsadığının nazara alınması gerekmektedir.

55. Lahey Sözleşmesi uyarınca taraf devletler ülke sınırları içinde, Sözleşme'nin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak üzere uygun bütün önlemleri almak ve bu amaç doğrultusunda en süratli usullere başvurmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülük ilgili vakalarda aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir.

56. Lahey Sözleşmesi kapsamına giren bir talebin varlığı hâlinde Lahey Sözleşmesi'nin 11. maddesi uyarınca tüm taraf devletlerin adli ve idari makamlarının, çocuğun geri dönmesini temin etmek maksadıyla en kısa zamanda gerekli girişimlerde bulunma yükümlülükleri vardır. Esasen iade prosedürü için belirli süre sınırlamaları öngörülmesinin nedeni, çocuğun kaçırıldığı veya alıkonulduğu ülkedeki yaşam şartlarına alışmasının, bu suretle çocuk için yeni bir yaşam alanı ve mutat mesken oluşmasının ve velayet veya kişisel ilişki hakkı, hukuka aykırı olarak elinden alınan anne baba ile çocuk arasında sürdürülmesi gereken ilişkilerin zarar görmesinin engellenmesidir.

57. Lahey Sözleşmesi kapsamındaki bir iade talebinde, çocuğun bulunduğu yerin tespiti akabinde çocuğu yanında bulunduran ebeveynin dostane çözümü kabul etmemesi hâlinde Sözleşme'nin 7. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi uyarınca çocuğun iadesinin sağlanması için yargı yoluna başvurulmaktadır. Sözleşme'nin Türkiye uygulaması açısından iade talebinde bulunan kişi, kurum veya kuruluş adına tüm yasal işlemler, Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından yürütülmektedir. Çocuğun iadesi davalarında görevli mahkeme, 5717 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca aile mahkemeleri, aile mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemeleri olup yetki ise çocuğun bulunduğu tespit edilen yer mahkemesindedir.

58. Lahey Sözleşmesi kapsamında kural ivedi iade olmakla birlikte, zorunlu iade kararının bir dizi istisnası bulunmaktadır. Bu istisnalar Sözleşme'nin 13. ve 20. maddelerinde yer almakta olup ilgili hükümlerin yargısal makamlara çocuğun iadesini reddetme yetkisi tanıdığı görülmektedir. Sözleşme'nin temel amacı, çocuğun mutat meskeni olan ülkesine iade edilmesini sağlayarak koruma hakkının nasıl düzenlenmesi gerektiğinin çocuğun üstün menfaatleri nazara alınmak suretiyle mutat mesken yargı makamlarınca belirlenmesidir. Bununla birlikte yer değiştirmenin veya alıkoymanın geçerli sebeplerinin bulunabileceği veya iadenin çocuğa ciddi zararlar verebileceği durumların olabileceği gerçeği karşısında, belirtilen istisna hükümlerine yer verilmek suretiyle Sözleşme uygulamasında bazı güvence hükümlerine yer verilmek istenildiği anlaşılmaktadır.

59. Uygulamada yaygın olarak ortaya çıkan istisna, Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer almaktadır. Söz konusu düzenleme, ilgili yargısal makamlara, geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespit edilmesi hâlinde iadeyi reddetme yetkisi vermektedir. Ancak ilgili hüküm, koruma hakkının esasını

değerlendirmek için bir vasıta olarak kullanılamaz. Bunun yanı sıra belirtilen istisna, çocuğun üstün yararı kavramıyla eş değer olmayıp bu istisna hüküm, belirli inanç ve düşünceler doğrultusundaki hassasiyetler ve farklılıkların bir iadeyi ret nedeni olarak algılamasını da içermemektedir. Önemli risk veya müsamaha edilemeyecek durumun klasik görünümleri, çocuk istismarı (fiziksel ve/veya cinsel) ve aile içi şiddet iddialarını içeren vakalardır. Bu durumlarda iade talebi, önemli risk veya müsamaha edilemeyecek durum gerekçesine istinaden reddedilebilmektedir (Bkz. E. Pérez-Vera, Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention, § 27-34, http://www.hcch.net/upload/expl28). Bu bağlamda Lahey Sözleşmesi'nin iadeyi sağlama amacı muhafaza edilirken aynı zamanda iade üzerine çocuğun güvenliğini sağlamak için güvenli iade kararlarının fonksiyonunun, titiz bir araştırma ve öngörülü bir uygulama gerektirdiği anlaşılmaktadır.

60. Lahey Sözleşmesi bir bütün olarak uluslararası çocuk kaçırma olgusunun tüm devletler tarafından reddi ve bu vakalarla uluslararası düzeyde mücadele etmenin en iyi yolunun, belirtilen vakalar sonucu oluşan mevcut durumlara yasal olarak tanıma şeklinde bir himaye sağlanmaması olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu nedenle Lahey Sözleşmesi'nin öncelikli hedefi olan iade amacı da nazara alınarak belirtilen istisna hükümleri ile çocuğun menfaatleri arasındaki hassas dengenin gözetilmesi noktasında azami özen gösterilmesi zaruridir. Bu dengenin kurulması, söz konusu vakalar özelinde devletin aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerinin icrası ile yakından ilgilidir.

61. Bu kapsamda, Lahey Sözleşmesi çerçevesinde çocuğun iadesine ilişkin olarak verilen kararın, koruma hakkının esasını etkileyen bir karar olamayacağı, Sözleşme kapsamındaki iade taleplerinin, bir velayet/koruma hakkı davası olmadığı, iade kararının da koruma hakkı/velayet kararı olmayıp bu kararın yalnızca çocuğun, koruma ve ziyaret hakkının esasına ilişkin karar vermesi en uygun olan yargı alanına iadesini sağlamayı amaçladığı kabul edilmektedir. İade kararının, koruma hakkının esasına ilişkin bir karar olmadığı, Lahey Sözleşmesi'nin 19. maddesinde açıkça ifade edildiği gibi 5171 sayılı Kanun'un 12. ile 15. maddelerinde de dile getirilmektedir. Bu bağlamda koruma hakkıyla ilgili uyuşmazlığın esasına dair ilave prosedür, çocuğun iadesini müteakip, mutat meskeni yetkili makamlarınca yerine getirilecektir. Zira mutat mesken, çocuğun yer değişikliğinden önce belirli bir süre yaşadığı ve bu kapsamda çocuk için en uygun koruma hakkı süjesinin belirlenmesi hususundaki delillerin birçoğunun bulunduğu yerdir.

62. Mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. İç hukukun genel olarak uluslararası hukuka veya uluslararası anlaşmalara atıf yaptığı hâllerde de durum böyledir. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle mahkemelerin Lahey Sözleşmesi hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahiptir.

b. Müdahalenin Mevcudiyeti

63. Mevcut olayda başvurucunun çocuğunun ülkeden çıkarılmasının, babanın velayet ve bu kapsamda çocukla ilişki kurma hakkı üzerinde etkili olduğunda kuşku yoktur. Bu bağlamda somut başvuru açısından, çocuğun iadesi talebinin reddedilmesi suretiyle başvurucunun çocuğu ile ilişki kurma hakkı konusundaki kısıtlamanın, aile hayatına saygı hakkına bir müdahale oluşturduğu açıktır.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

64. Anayasa'nın 20. maddesinde bu hakkın tüm boyutlarına ilişkin olmadığı anlaşılan birtakım sınırlama sebeplerine yer verilmiş olmakla beraber özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olan hakların dahi hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın diğer maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak da bu hakların sınırlanması mümkün olabilmektedir. Bu noktada Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvence ölçütleri, işlevsel niteliği haizdir (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 33).

65. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

66. Belirtilen Anayasa hükmü, hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olup Anayasa'da yer alan bütün hak ve özgürlüklerin yasa koyucu tarafından hangi ölçütler göz önünde bulundurularak sınırlandırılabileceğini ortaya koymaktadır. Anayasa'nın bütünselliği ilkesi çerçevesinde, Anayasa kurallarının bir arada ve hukukun genel kuralları göz önünde tutularak uygulanması zorunlu olduğundan, belirtilen düzenlemede yer alan başta yasa ile sınırlama kaydı olmak üzere tüm güvence ölçütlerinin, Anayasa'nın 20. maddesinde yer verilen hakkın kapsamının belirlenmesinde de gözetilmesi gerektiği açıktır (Sevim Akat Eşki, § 35).

i. Kanunilik

67. Hak ve özgürlüklerin yasayla sınırlanması ölçütü anayasa yargısında önemli bir yere sahiptir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır (Sevim Akat Eşki, § 36).

68. Uluslararası çocuk kaçırma vakaları kapsamındaki idari ve yargısal prosedüre ilişkin olarak Lahey Sözleşmesi'nin ve 5717 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde ayrıntılı düzenlemelere yer verilmektedir. Başvurucunun aile yaşamının uygulamada ve etkili bir şekilde korunmasını güvence altına alan yasal bir çerçevenin mevcut olduğu ve çocuğun iadesi isteminin reddine dair başvuruya konu uygulamanın, belirtilen hükümler temelinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Derece mahkemesi kararlarının Türkiye tarafından kabul edilmiş olan Lahey Sözleşmesi ve bu kapsamda yürürlüğe konulan 5717 sayılı Kanun'a dayandığı anlaşılmakla, çocuğun iadesi talebinin reddine dair karar, yeterli bir hukuki temele sahiptir.

ii. Meşru Amaç

69. Anayasa'nın 41. maddesinin ikinci fıkrasında devletin, çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağı, teşkilatı kuracağı; dördüncü fıkrasında ise her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirlerin öngörüleceği belirtilmiştir. Somut başvuru açısından çocuğun iadesi talebinin reddine ilişkin kararlarda, derece mahkemelerinin çocuğun sağlık ve güvenliğinin temini şeklinde meşru bir amaç izlediği, bu çerçevede başvuruya konu müdahalenin meşru temellere dayandığı anlaşılmaktadır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninde Gerekli Olma ve Ölçülülük

70. Kanuni dayanağı bulunan ve meşru amaç taşıyan müdahalenin, ihlal teşkil etmemesi için Anayasa'nın 13. maddesinde yer verilen demokratik toplum düzeninde gereklilik, hakkın özüne dokunmama ve ölçülülük şeklindeki güvence ölçütlerine uygun olması gerekir.

71. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup onları büyük ölçüde kısıtlayan veya tümüyle kullanılamaz hâle getiren sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekleriyle de bağdaştığı kabul edilemez. Demokratik hukuk devletinin amacı kişilerin, hak ve özgürlüklerden en geniş biçimde yararlanmalarını sağlamak olduğundan yasal düzenlemelerde insanı öne çıkaran bir yaklaşımın esas alınması gerekir. Bu nedenle getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil; koşulları, nedeni, yöntemi ve kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi unsurların tamamı demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 46).

72. Hakkın özü, dokunulduğunda söz konusu temel hak ve özgürlüğü anlamsız kılan asli çekirdeği ifade etmekte olup bu yönüyle her temel hak açısından kişiye dokunulmaz asgari bir alan güvencesi sağlamaktadır. Bu çerçevede, hakkın kullanılmasını önemli ölçüde güçleştiren, hakkı kullanılamaz hâle getiren veya ortadan kaldıran sınırlamaların, hakkın özüne dokunduğu kabul edilmelidir. Aile hayatına saygı hakkı bağlamında da bu hakkın ortadan kaldırılması, kullanılamaz hâle getirilmesi veya kullanılmasının aşırı derecede güçleştirilmesi sonucunu doğuran müdahalelerin, bu hakkın özünü zedeleyeceği açıktır. Ölçülülük ilkesinin amacı da temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden zorunluluk ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Serap Tortuk, § 47; AYM, E.2012/100, K.2013/84, K.T. 4/7/2013).

73. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında da göz önünde bulundurulmalıdır. Aile hayatına saygı hakkının sınırlanması mümkün olmakla beraber, sınırlamada öngörülen meşru amaç ile sınırlandırma aracı arasında orantısızlık bulunmamalı, sınırlandırma ile ulaşılabilecek yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir denge kurulmasına özen gösterilmelidir. Bu noktada, belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil ettiği ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği iddia edilen önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının göz önünde bulundurulması ve özellikle velayet ve kişisel ilişkiye ilişkin uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda ebeveyn ve çocuğun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

74. Bu alandaki belirleyici mesele; çocuğun, anne babanın ve kamu düzeninin yarışan menfaatleri arasında, devletin kendisine tanınan takdir alanı içinde bu konuda adil bir denge kurup kurmadığıdır. Ancak bu denge kurulurken velayet ve kişisel ilişki hakkıyla ilgili meselelerde çocukların menfaatlerinin üstün bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte, söz konusu haklar arasında denge kurulurken ebeveynin çocukla düzenli ilişkide bulunmaları gereği de dikkate alınması gereken bir diğer önemli faktördür (İlker

Ensar Uyanık/Türkiye, § 52).

75. Her çocuk, menfaatleri aksini gerektirmedikçe ebeveyni ile doğrudan ve düzenli olarak kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir. Çocuğun menfaati; bir yandan, söz konusu ailenin sağlıksız olması durumu hariç, ailesiyle bağlarını sürdürmesi gerektiğine işaret etmekte, öte yandan çocuğun sağlıklı ve güvenli bir çevrede gelişimini sürdürmesini içermektedir. Aynı düşünce Lahey Sözleşmesi için de geçerli olup Sözleşme, çocuğun geri döndürülmesi, çocuğu ağır fiziksel veya psikolojik zarar riskine maruz bırakmadıkça veya başka bir şekilde katlanılmaz bir duruma sokmadıkça kural olarak kaçırılan çocuğun ivedi olarak iadesini gerektirmekte ve bu şekilde aile ilişkilerinin sürdürülebilirliğini amaçlamaktadır.

76. AİHM de somut olay benzeri vakalarda, çocuğun ve ebeveynin menfaatlerine ilişkin değerlendirmenin ulusal yargı makamlarınca yapılması gerektiğini kabul etmekle birlikte, uyuşmazlığa ilişkin yargılama prosedürünün adil olması ve ilgililere bütün haklarını kullanabilme olanağı sağlaması gerektiğini ifade etmekte ve bu bağlamda ulusal mahkemelerin özellikle olgusal, duygusal, psikolojik, maddi ve tıbbi nitelikteki bütün faktörler ile ailenin durumunu derinlemesine inceleyip incelemediğini ve kaçırılmış çocuğun iadesine ilişkin başvuru bağlamında çocuğun yüksek menfaatlerini tespit etmek suretiyle ilgili kişilerin de yararlarına ilişkin makul bir değerlendirme ve dengelemede bulunulup bulunulmadığını belirlemek durumunda olduğunu belirtmektedir (İlker Ensar Uyanık/Türkiye, § 52; Neulinger ve Shuruk/İsviçre, § 139).

77. Başvuruya konu yargısal uygulamanın yukarıda belirtilen meşru temellere dayandığı açık olmakla birlikte başvurucunun aile hayatına bir müdahale teşkil ettiği anlaşılan sınırlamanın, belirtilen hakkın özüne dokunarak onu anlamsız kılacak ölçüde olmaması gerekmektedir.

78. Kamusal makamların izlenen meşru amaçlar bağlamında bir hakkın sınırlandırılması sürecinde takdir yetkisi bulunmakla birlikte belirtilen takdir yetkisi, her bir vaka özelinde ayrı bir kapsama sahiptir. Güvence altına alınan hakkın veya hukuksal yararın niteliği ve bunun birey bakımından önemi gibi unsurlara bağlı olarak bu yetkinin kapsamı daralmakta veya genişlemekte ve özellikle pozitif yükümlülükler söz konusu olduğunda bu yükümlülüklerin türü ve kapsamı her bir olay özelinde farklı değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir.

79. Kamu makamları somut olay benzeri uyuşmazlıklarda, anne ve baba arasındaki iş birliğini kolaylaştıracak tedbirleri almakla yükümlüdür. Çocuğun, anne babanın ve kamu düzeninin yarışan menfaatleri arasındaki dengenin kurulmasında ilgili kamu makamları belirli bir takdir alanına sahip olmakla birlikte burada önemli olan husus, ilgili makamların ailenin yeniden bütünleşmesini kolaylaştırmak için olayın özel şartlarının gerektirdiği her türlü tedbiri almış olup olmadıklarıdır.

80. Şüphesiz çocuğun üstün yararının ne olduğuna ilişkin tespit, bu tür davalarda dikkate alınması gereken en önemli unsurdur. Bu bağlamda ilgili taraflarla doğrudan temas hâlinde olan yargısal organların, belirtilen hususun tespiti noktasında daha avantajlı konumda olduğu açıktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin görevi, derece mahkemelerinin yerine geçerek uluslararası çocuk kaçırma vakalarına ilişkin iade taleplerinde iadenin gerekliliği hususunun bizzat tanzim ve tespiti olmayıp ilgili anayasal normlar bağlamında, derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış olan takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin görevi, somut olay

açısından çocuğun ABD'ye iadesi hâlinde Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesi anlamında ağır bir psikolojik zarara maruz kalma riski bulunup bulunmadığı konusunu inceleyen derece mahkemelerinin yerini almak değildir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin Lahey Sözleşmesi'nin hükümlerini yorumlayıp uygularken anne baba ile çocuğun ve kamunun menfaatleri arasında kurulması gereken dengeyi tespit etmek suretiyle Anayasa'nın 20. maddesindeki güvenceleri koruyup korumadıklarını belirleme yetkisine sahiptir. Bu nedenle derece mahkemelerince varılan sonucun Anayasa'nın 20. maddesine uygun olup olmadığının yani çocuğun ABD'ye iade edilmemesi yönündeki kararın başvurucunun aile yaşamına saygı hakkına orantılı bir müdahale olup olmadığının karara bağlanması gerekmektedir.

81. Lahey Sözleşmesi'nde yer verilen iadenin istisnası hükümleri kapsamında, iadeye ilişkin gerekliliğin belirlenmesinin yanı sıra bu tür olaylarda bir tedbirin yeterli olup olmadığı, tedbirin hızla uygulanmasıyla birlikte değerlendirilmelidir. Zira velayet ve kişisel ilişki tesisi hususundaki davalar, zamanın geçmesi çocuğun birlikte yaşamadığı ebeveyn ile arasındaki ilişkiler üzerinde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceğinden ivedi şekilde sonuçlandırılmalıdır. Lahey Sözleşmesi de bu kabul doğrultusunda hukuka aykırı olarak ülkeden çıkarılan veya Sözleşmeci Devlette alıkonulan bir çocuğun hemen geri döndürülmesini sağlamak için bir dizi tedbir öngörmüştür. Aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki uyuşmazlıklarda, pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda, ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar, karar oluşturma sürecinin ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir süreç olmasının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede, Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine, ilgili yargısal süreçlerin ivedi şekilde, tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir.

82. AİHM de ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri konu alan uyuşmazlıklar açısından, söz konusu yargılamaların adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerini haiz olması ve ilgili ebeveyn ve çocuğu birleştirmek için uygun tedbirlerin alınması gereğini birlikte ele almakta ve söz konusu vakaların birçoğunda Sözleşme'nin 6. maddesi açısından ayrıca bir değerlendirme yapmamaktadır (Amanalachioai/Romanya, B. No:4023/04, 26/5/2002, § 63, İlker Ensar Uyanık/Türkiye, § 33).

83. Derece mahkemelerinin, söz konusu iade taleplerinin değerlendirilmesinde, aile hayatı kapsamındaki ilişkilerin sürdürülebilir ve etkili olmasını temin edecek şekilde hareket etmesi zaruridir. Bu kapsamda özellikle müdahalenin ölçülülüğü noktasında, derece mahkemelerinin takdir yetkilerini makul ve sağduyulu bir şekilde kullanıp kullanmadıkları hususunu değerlendirme durumunda olan Anayasa Mahkemesi, bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını incelemek durumundadır (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. İlker Ensar Uyanık/Türkiye, § 54).

84. Derece mahkemelerinin, takdirlerinin gerekçelerini, ilgili ebeveynin kanun yoluna müracaat imkanını da etkili şekilde kullanabilmelerini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya koymaları ve ulaşılan sonuçların yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi yeterli ve objektif verilere dayandırılması gerekmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Saviny/Ukrayna, B. No: 39948/06, 18/12/2008, §§ 56-58; Gluhakovic/Hırvatistan, § 62).

85. Başvuru konusu yargısal sürecin değerlendirilmesinden, müşterek çocuğun mutat

meskeni olan ABD'den annesi tarafından götürüldüğü ve geri dönmesine izin verilmediği iddiası ile başvurucu tarafından Lahey Sözleşmesi kapsamında iade talebinde bulunulduğu, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından talebin, Lahey Sözleşmesi kapsamında Türk Merkezi Makamı konumunda olan Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne iletildiği, Genel Müdürlük tarafından 19/1/2012 tarihinde, çocuğun iade işlemlerinin başlatılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bildirimde bulunulduğu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/6/2012 tarihli davaname ile Ankara 7. Aile Mahkemesinin E.2012/757 sayılı dosyası üzerinde iade davası açıldığı görülmektedir. Mahkemece 16/6/2012 tarihinde düzenlenen tensip zaptı sonrasında iki duruşma icra edilerek 1/10/2012 tarihinde uyuşmazlığın karara bağlandığı, ret gerekçesi olarak tarafların müşterek bir çocuklarının bulunduğu ve tarafların ABD'de yaşadıkları; davalı kadının, kız kardeşinin düğünü için müşterek çocuk ile birlikte Türkiye'ye geldiği, akabinde Ankara 9. Aile Mahkemesinin E.2011/1268 sayılı dosyası üzerinde boşanma davası açtığı, söz konusu dava kapsamında çocuğun geçici velayetinin anneye verildiği ve başvurucu baba ile kişisel ilişki tesisine karar verildiği, Lahey Sözleşmesi'nin 12. maddesinde düzenlenen derhâl iade koşullarının oluşmadığı, çocuğun yaşı, anneye muhtaç hâli de dikkate alınarak talebin reddi yönünde tam bir vicdani kanaat oluştuğunun ifade edildiği, kararın temyiz ve karar düzeltme kanun yollarından geçerek 16/5/2013 tarihinde kesinleştiği anlaşılmaktadır.

86. Bu çerçevede, iade talebine ilişkin idari ve adli sürecin, talebin ABD merkezi makamına iletildiği 3/11/2011 tarihinden itibaren yaklaşık bir yıl altı aylık bir zaman diliminde tamamlandığı, yargılama sürecinin ise temyiz ve karar düzeltme aşamaları da dâhil bir yıldan az bir süreci kapsadığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun iade sürecinin ivedi olarak yürütülmesi ile ilgili bir iddiası olmamakla beraber, söz konusu sürecin ivedi olarak tamamlanması noktasında ilgili kamu makamları tarafından gereken hassasiyetin gösterildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucu, yargılama sürecinde tarafların iddiaları ayrıntılı olarak incelenmeden, gerekli bilirkişi incelemesi yaptırılmadan, taraflar dinlenilmeden karar verildiğini ve Adalet Bakanlığı adına mahallî Cumhuriyet savcısının katılımının da sağlanmadığını belirterek yargılamada usule ilişkin olanakların temin edilmediğini iddia etmektedir. İlgili yargılama evrakının incelenmesinden, başvurucunun çocuğun iadesi talebiyle açılan dava sürecine 20/7/2012 tarihli dilekçe ile katılma talebinde bulunduğu, akabinde 27/7/2012 tarihinde cevap dilekçesi ibraz ederek iddia ve savunmalarını yazılı olarak sunduğu ve delil olarak esasen Genel Müdürlük nezdinde yürütülen süreçte ibraz ettiği belgelere dayandığı, yargılama sürecinde 12/9/2012 tarihli celsede taraflara delillerini ibraz hususunda süre verildiği ancak takip eden celsede başvurucu vekili tarafından daha önce delillerini dosyaya ibraz etmiş olmaları nedeniyle ek delil sunmadıklarının ve aşamalardaki beyanlarını tekrar ettiklerinin belirtildiği görülmektedir. Başvurucu vekili tarafından cevap dilekçesi ekinde delil olarak bilirkişi deliline de dayanılmakla birlikte Lahey Sözleşmesi'nin 12. maddesinde düzenlenen derhâl iade koşullarının oluşmadığı; çocuğun yaşı, anneye muhtaç hâli de dikkate alınarak talebin reddi gerektiği yönünde karar veren ilk derece mahkemesince bu kapsamda bilirkişi incelemesine başvurulmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu ayrıca Adalet Bakanlığı adına mahallî Cumhuriyet savcısının yargılama sürecine katılımının sağlanmamasının da usule ilişkin bir eksiklik olduğunu belirtmekle birlikte, söz konusu usul eksikliğinin yargılama süreci ve sonucu üzerindeki menfi etkisine dair açıklamada bulunulmadığı gibi ilk derece mahkemesi kararının ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından usul ve esasa ilişkin yönlerden temyiz edildiği görülmektedir. Bu kapsamda, derece mahkemelerinin, başvuranın bir avukatla kendini temsil ettirebildiği, delillerini sunabildiği ve karşı tarafın iddialarına

itiraz edebildiği bir yargılama prosedürü neticesinde karar verdiği anlaşılmaktadır.

87. Bununla birlikte başvurucu, iade davasında Lahey Sözleşmesi'nin esasa ve usule dair hükümlerinin dikkate alınmadığını, derece mahkemelerinin karar gerekçelerinin Lahey Sözleşmesi'nde belirtilen prensiplere aykırı olduğunu ve bu kapsamda çocuğu ile kişisel ilişkisinin engellendiğini iddia etmektedir. İlk derece mahkemesi kararında, Lahey Sözleşmesi'nin 12. maddesinde düzenlenen derhâl iade koşullarının oluşmadığı; çocuğun yaşı, anneye muhtaç hâli de dikkate alınarak talebin reddi gerektiğinin belirtilmesine rağmen çocuğun Türkiye'de bulunmasının ilgili Sözleşme hükümleri uyarınca yasal olup olmadığı ve iade kararına temel alınacak olan mutat meskenin neresi olduğu ve nasıl tespit edildiği ile Sözleşme'nin 12. maddesindeki iade şartlarının hangi suretle gerçekleşmediği hususlarında hiçbir açıklamaya yer verilmediği görülmekte, Yargıtay onama ilamında ise ilk derece mahkemesince iadeden kaçınma koşullarının oluşmadığının ve Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin nazara alındığının anlaşıldığı ifade edilmektedir. İlgili Cumhuriyet Başsavcılığının temyiz dilekçesinde, Lahey Sözleşmesi ve 5717 sayılı Kanun hükümlerinde mutat meskenin tespiti ve çocuğun mutat mesken ülkesine iadesinin öngörülmesine karşın davanın velayet hükümlerine göre çözümlenmesi yoluna gidildiği ve olayda uygulama yeri olmayan çocuğun küçüklüğü ve anneye ihtiyacı gibi öznel ölçütlere dayanılarak sonuca gidildiği tespitlerine yer verilmesine ve başvurucunun da aynı yöndeki itirazlarına rağmen derece mahkemelerince söz konusu istisna hükümleri ve somut olaya uygulanabilirlikleri hususunda bir inceleme yapılmadığı gibi bu hususta bir açıklamada da bulunulmadığı nazara alındığında karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığı, bu hakka orantılı bir müdahalede bulunulmadığı anlaşılmaktadır.

88. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Celal Mümtaz AKINCI bu görüşe katılmamıştır.

89. Başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmış olup bu kapsamda yapılan tespitler çerçevesinde, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanunun 50. Maddesi Yönünden

90. Başvurucu, ihlalin tespitiyle uyuşmazlık hakkında yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

91. Adalet Bakanlığı görüşünde, ihlal sonuçlarının giderimine ilişkin görüş bildirilmemiştir.

92. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

93. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla

birlikte Ankara 9. Aile Mahkemesinin E.2011/1268 sayılı dosyası üzerinde açılan boşanma davası sonucunda velayet ve kişisel ilişki hakkının esasına dair kurulan hükmün derece mahkemelerinden geçerek 13/10/2014 tarihinde kesinleştiği, söz konusu hükümde başvurucu baba ile çocuk arasında çocuğun yaşına ilişkin dönemler de nazara alınmak suretiyle belirli periyotlar dâhilinde şahsi ilişki kurulmasına hükmedildiği, Lahey Sözleşmesi'nin çocuğun velayetinin esasına ilişkin değerlendirmenin henüz yapılmadığı dönemde, kaçırma fiilinin mağduru olduğunu iddia eden anne veya baba ile müşterek çocuk arasındaki ilişkinin koparılmadan sürdürülmesine dair menfaati güvence altına almaya çalıştığı, bu kapsamda başvuru sürecinde kesinleştiği anlaşılan Mahkeme kararı ile velayet ve kişisel ilişkinin esasının karara bağlandığı, bu yönüyle yeniden yargılamaya hükmedilmesi suretiyle söz konusu ara dönemdeki ilişkilerin sürdürülmesi bağlamında zarara uğrayan menfaatin yeniden canlandırılmasının mümkün olmadığı; ayrıca davalı annenin vekili tarafından bireysel başvuru dosyasına ibraz edilen ve başvurucu tarafından Kaliforniya Yüksek Mahkemesinde açılan boşanma davasına ait olduğu belirtilen 11D010650 dava numaralı evrakta, yetkili olduğu kabul edilen Türk Mahkemelerince velayet ve ziyaret hakkına ilişkin uyuşmazlığın karara bağlanmış olması nedeniyle kendilerince karara bağlanacak meselenin sadece evlilik mallarının paylaşımı olduğu yönündeki tespitler nazara alındığında, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmediğinden, başvurucunun yeniden yargılama yapılması yönündeki talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

94. Başvuruya konu ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması noktasında manevi tazminat uygun bir giderim aracı olmakla birlikte, başvurucu tarafından tazminat talebinde bulunulmadığından bu hususta karar verilmesine gerek görülmemiştir.

95. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, OY BİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, Celal Mümtaz AKINCI'nın karşı oyu ve OY ÇOKLUĞUYLA,

B. Başvurucunun yeniden yargılama yapılması yönündeki talebinin REDDİNE, OY BİRLİĞİYLE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE, OY BİRLİĞİYLE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına, OY BİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi açısından Ankara 7. Aile Mahkemesine, Yargıtay 2.

Hukuk Dairesine ve Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne gönderilmesine, OY BİRLİĞİYLE,

2/7/2015 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

Başvurucu, annesi Türk vatandaşı olan müşterek çocuğun mutat meskeni olan ABD'den Türkiye'ye götürüldüğü ve geri dönmesine izin verilmediği iddiası ile Lahey sözleşmesi kapsamında ABD Dışişleri Bakanlığına başvurmuş, bu Bakanlık da talebi Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne iletmiştir. Genel Müdürlüğün girişimleri sonucu Ankara C. Başsavcılığı davanamesi ile Ankara 7. Aile Mahkemesinde iade davası açılmıştır. Açılan bu dava, "tarafların ABD'de yaşadıkları müşterek bir çocuklarının olduğu, davalı kadının kız kardeşinin düğünü için çocuğuyla Türkiye'ye geldiği, akabinde Ankara 9. Aile Mahkemesinde boşanma davası açtığı bu dava kapsamında çocuğun geçici velayetinin anneye verilerek, başvurucu ile çocuk arasında kişisel ilişki tesisine karar verildiği, Lahey Sözleşmesinin 12. maddesinde düzenlenen derhal iade koşullarının oluşmadığı, çocuğun yaşı, anneye muhtaç hali gözetilerek talebin reddi gerektiği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvuru dosyası incelendiğinde, başvurucunun eşinin çocuğu ile birlikte kocasının rızası ile (bilgisi dahilinde) kız kardeşinin düğünü için Türkiye'ye geldiği ve Türkiye'de iken Ankara 9. Aile Mahkemesinde boşanma davası açtığı, bu sırada müşterek çocuğun velayetinin geçici olarak davacı anneye verildiği, dava sonunda da tarafların boşanmalarına ve çocuğun velayetinin de anneye bırakıldığı çocukla baba arasında da kişisel ilişki kurulmasına karar verildiği, kararın Yargıtay'ca da onandığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda çocuğun babasının rızası dışında Türkiye'ye kaçırılmasından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Lahey Sözleşmesinin devreye girebilmesi için çocuğun ebeveynin rızası hilafına kaçırılmış ve alıkonulmuş olması gereklidir. Çocuk Türkiye'ye başvurucu babanın rızası çerçevesinde gelmiş ve geldikten sonra Ankara 9. Aile Mahkemesinde boşanma davası açılmış, dava aşamasında da o tarihte üç aylık olan çocuğun velayeti geçici olarak davacı anneye verilmiş, dava sonunda da çocuğun anne bakım ve şefkatine muhtaç olması gözetilerek velayet anneye bırakılarak çocukla baba arasında kişisel ilişki kurulması kararı verilmiştir. Ortada fiilen ve hukuken bir çocuk kaçırma olmadığı için Lahey Sözleşmesinin uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Çocuk babanın rızası hilafına Türkiye'ye getirilmiş (kaçırılmış) olsaydı bu takdirde Lahey Sözleşmesi doğrudan devreye girecek ve sözleşme gereği çocuğun iadesi yönünde karar verilmesinin tartışılması gerekecekti. Ankara 9. Aile Mahkemesinin egemenlik hakkı çevresinde verdiği geçici ve daimi velayet kararları, Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesinin devreye girmesini ve uygulanmasını engellemiştir. Mahkeme bu hususa, "…Lahey Sözleşmesinin 12. maddesinde düzenlenen derhal iade koşullarının oluşmadığı, çocuğun yaşı, anneye muhtaç hali dikkate alınarak talebin reddi gerektiği…" gerekçesiyle isabetli olarak kararında değinmiştir.

Sunulan nedenlerle, Lahey Sözleşmesi hükümleri de gözönünde bulundurulmak suretiyle esas yönünden yapılan inceleme sonucunda, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmadım.

Üye Celal Mümtaz AKINCI

AHMET OĞUZ ÇİNKO VE ERKAN ÇELİK

B. No: 2013/6237 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/6237

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AHMET OĞUZ ÇİNKO VE ERKAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/6237)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 15/9/2015-29476

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucular : 1. Ahmet Oğuz ÇİNKO

2. Erkan ÇELİK

Vekilleri : Av. Kürşat KARACABEY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ulusal ölçekte yayın yapan Radikal gazetesinde (gazete) çıkan haberlere (basın açıklamalarına) karşı cevap ve düzeltme (tekzip) talebinin reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 16/8/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 10/6/2015 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

5. Başvuru formu ve eklerinde belirtilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvuruculardan Ahmet Oğuz Çinko elektrik teknisyeni, Erkan Çelik ise mimar olarak Kültür ve Turizm Bakanlığında (Bakanlık) çalışmaktadırlar. Gazetenin 14/5/2013 tarihli nüshasının 6 ve 7. sayfalarında "Yapılmayan İşe 1 Milyon 200 Bin Lira" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Söz konusu haberde Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğünce yapılan ihalede yüklenici tarafından hiçbir iş yapılmamasına rağmen usulsüz olarak 1.200.000 TL tutarında hak ediş ödemesi yapıldığı iddia edilmiştir. Habere göre Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürü, teknik personelden şirkete ödeme yapılması için hak ediş düzenlemelerini istemiş ancak personel bu talebi kabul etmemiş, bunun üzerine Bakanlıkça görevlendirilen başvurucular Antalya'ya giderek söz konusu hak edişleri imzalamışlardır.

7. Gazetenin 15/5/2013 tarihli nüshasının 1 ve 3. sayfalarında ise "İş Yapmayan Müdür Açığa Alındı" başlığıyla yeni bir haber yayımlanmış, önceki haber üzerine Bakanlığın müfettiş görevlendirdiği ve Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürü'nün açığa alındığı bildirilmiştir. Aynı haberde, söz konusu inşaat işine ilişkin olarak Bakanlık tarafından yapılan basın açıklamasına da yer verilmiştir.

8. Başvurucular, davalı gazeteye gönderdikleri cevap ve düzeltme metninin yayımlanmaması üzerine cevap ve düzeltme hakkını kullanmak maksadıyla tekzip yazısının yayımlanması için Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuşlardır. Başvurucular, söz konusu haberlerde geçen iddiaların büyük çoğunluğunun doğru olmadığını iddia etmişlerdir. Başvurucular, haberde geçen; yüklenici tarafından hiçbir iş yapılmadığı, ihale bedeli, yükleniciye 1.200.000 TL ödeme yapıldığı, kendilerinin görevlendirilmek suretiyle 17/12/2012 tarihinde Antalya'ya gönderildikleri, elektrik işi dışında hiçbir iş yapılmadığı hâlde kendilerinin

imzasıyla ödeme yapıldığı, aslında henüz yapılmamış olmasına rağmen kendilerince hazırlanan hak ediş raporunda bazı yapıların bitirilmiş olduğunun gösterildiği, Kültür ve Turizm Bakanı'nın müdahalesi üzerine yolsuzluğun ortaya çıktığı iddiaların tümüyle gerçek dışı olduğunu iddia etmişlerdir.

9. Başvurucular talep dilekçesine delil olarak gazete suretlerini eklemişlerdir. Bu tür taleplerde uygulanan usul gereği talep dilekçesi karşı taraf olan gazete sorumlu müdürü ile gazetenin sahibi olan gerçek veya tüzel kişiye tebliğ edilmemiştir. Başvuruculaın dilekçesi ve sunduğu deliller üzerinden inceleme yapan ilk derece mahkemesi, 6/6/2013 tarihli kararında, şikâyet konusu gazete nüshalarında "içeriği itibari ile haber ve yorum niteliğinde yazıların bulunduğu, yazıların kaynağının gösterildiği, bu çerçevede de yazıların basın, yayın ve haber alma özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği" gerekçesiyle başvuruculaın talebini reddetmiştir.

10. İtiraz üzerine Ankara 14. Asliye Ceza Mahkemesi, 4/7/2013 tarihli kararıyla söz konusu kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle başvuruculaın itirazını kesin olarak reddetmiştir. Bu karar, başvurucular vekiline 24/7/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru 16/8/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

12. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Düzeltme ve cevap" kenar başlıklı 14. maddesinin birinci, dördüncü ve beşinci fıkraları şöyledir:

"Süreli yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır.

…

Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirlenen süreler içinde yayımlanmaması halinde yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanması halinde ise yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde cevap ve düzeltme talep eden kişi, bulunduğu yer sulh ceza hâkiminden yayımın yapılmasına veya bu Kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebilir. Sulh ceza hâkimi bu istemi üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlar.

Sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Yetkili makam üç gün içinde itirazı inceleyerek karar verir. Yetkili makamın kararı kesindir. Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına hâkim tarafından karar verilmesi halinde, birinci fıkradaki süreler, sulh ceza hâkiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten, itiraz edilmişse yetkili makamın kararının tebliği tarihinden itibaren başlar.

…"

13. 5187 sayılı Kanun'un "Düzeltme ve cevabın yayımlanmaması" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

“Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili onmilyar liradan yüzellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ağır para cezası, bölgesel süreli yayınlarda yirmimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ellimilyar liradan az olamaz.

Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur.

Düzeltme ve cevap yazısının yayımlanmaması veya 14 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması hallerinde hâkim ayrıca, masraflar yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının tirajı yüzbinin üzerinde olan iki gazetede ilân şeklinde yayımlanmasına da karar verir.”

14. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24/1/2007 tarihli ve E.2007/4-14, K.2007/32 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen ‘basın özgürlüğü’ ilkesinin özel hukuk alanındaki sınırlaması MK.nun 24-25 ve BK.nun 49. maddeleridir. Basının olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma, yönlendirme yetki ve sorumluluğu vardır. Bunun içindir ki basının yayın yaparken yaptığı yayından dolayı hukuka aykırılık teşkil edecek olan eylemi, genel olaylarındaki hukuka aykırı eylemlerden farklılıklar taşır. İşte bu farklılık ve ayrık durum gözetilerek yapılan yayının hukuka aykırılık veya uygunluk sınırı belirlenmelidir. Basın dışındaki bir olaydaki davranış biçiminin hukuka aykırılık oluşturduğu kabul edildiği durumlarda, basın yoluyla yapılan bir yayındaki olay hukuka aykırılık oluşturmayabilir. İşte basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır. Ancak basın özgürlüğü ile kişilik değerleri karşı karşıya geldiğinde, çatışan iki değer aynı zamanda korunamayacağına göre somut olaydaki olgular itibariyle birinin diğerine üstün tutulması gerekir. Bunun sonucunda da, daha az üstün olan yarar, daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında, o olayda ve o an için hukuk düzenince korumasız kalmasının uygun olacağı kabul edilecektir. Basının haber verme görevini yerine getirirken kullanacağı bu hakkın özel hukuk alanındaki sınırı; gerçeklik, güncellik, kamu yararı, toplumsal ilgi ve konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık kuralları olarak belirlenmiştir. Haber verme bu sınırlar içinde kullandığı sürece hukuka uygundur. Bu unsurlardan biri olan gerçeklik; verilen habere ya da anlatılmak istenen amaca ve hedefe konu olan içeriğin, yayın sırasında olayla ilgili durumuna uygunluğudur. Diğer bir anlatımla gerçeklik somut gerçeklik olmayıp, haberin verildiği andaki beliriş biçimine, görünürdeki gerçeğe uygunluktur.”

15. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 14/10/1993 tarihli ve E.1993/4911, K.1993/5847 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Haberin gerçekliğine yönelik hâkim incelemesinin objektif ölçülere dayanması, ilgilisince gerçeğe aykırı sayılmasının değil basının haber verme hakkının ve toplumun bilgi edinme olanağının sınırlanmasına yol açmayacak biçimde görünürdeki gerçeğe uygun olup olmadığının asıl alınması; maddi gerçek araştırılma durumunda olmadığı için ortada görünen durum ve tarafların iddialarını kanıtlamak için sundukları bilgi ve belgeler değerlendirilmek suretiyle sonuca ulaşılması, hukukumuzda cevap ve düzeltme sistemimizce benimsenen yöntem(dir.)”

16. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4/3/2009 tarihli ve E.2005/16901, K.2009/2638 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir:

“5187 sayılı Basın Kanunu 14. maddesi uyarınca cevap ve düzeltme hakkı, basının haber verme hürriyetinin sınırlanmasına yol açacak şekilde kullanılamayacağı gibi, eleştiri sınırları içersinde ele alınan ve objektif olarak verilen bir haberin de cevap ve düzeltme konusu yapılamayacağı(…)gözetilme(lidir.)”

17. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun “İlke” kenar başlıklı 24. maddesi şöyledir:

“Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.”

18. 4721 sayılı Kanun’un “Davalar” kenar başlıklı 25. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

“Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir.

Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir.

Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır.”

19. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “İhtiyati tedbirin şartları” kenar başlıklı 389. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir.”

20. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Genel olarak” kenar başlıklı 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

21. 6098 sayılı Kanun’un “Kişilik hakkının zedelenmesi” kenar başlıklı 77. maddesi şöyledir:

“Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.

Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir.”

22. 6098 sayılı Kanun’un “Genel olarak” kenar başlıklı 77. maddesi şöyledir:

“Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür.

Bu yükümlülük, özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan veya gerçekleşmemiş ya da sona ermiş bir sebebe dayanması durumunda doğmuş olur.”

23. 6098 sayılı Kanun’un “İşin işgörenin menfaatine yapılması hâlinde” kenar başlıklı 530. maddesi şöyledir:

“İşsahibi, kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, işgörmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir; ancak zenginleştiği ölçüde, işgörenin masraflarını ödemek ve giriştiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucuların 16/8/2013 tarihli ve 2013/6237 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular, Kültür ve Turizm Bakanlığında çalıştıklarını, söz konusu gazetede iftira, hakaret, tehdit ve suçlayıcı ifadeler içeren haberin yayımlanması üzerine tekzip yayımlanması için yargıya müracaat ettiklerini ancak derece mahkemelerince taleplerinin reddedildiğini, anılan karara karşı yaptıkları itirazın da kesin olarak reddedildiğini belirtmişlerdir. Başvurucular, söz konusu haberler nedeniyle yolsuzluk yapan kişilere yardım eden, rüşvet alan kişiler konumuna sokulduklarını belirterek Anayasa’nın 19., 32., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği, düzeltme ve cevap, adil yargılanma, temel hak ve hürriyetlerin korunması haklarının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, tekzip yazısının yayımlanması ve zararlarının tazmini talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

26. Başvurucular, haklarında gazetede yayımlanan haberler nedeniyle Anayasa’nın 19., 32., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş iseler de belirtilen ihlal iddiasının özü, söz konusu gazete haberlerinin, şeref ve itibarlarına yönelik bir müdahale oluşturduğudur. Bu sebeple mevcut davanın koşullarında şikâyetlerin bir bütün olarak Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

27. Öte yandan başvurucular, söz konusu gazetedeki haberde bazı suçlayıcı ifadeler yer aldığını, tekzip taleplerinin reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini de ileri sürmüşlerdir.

28. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Masumiyet karinesi, bir kimsenin mahkûmiyetine karar verilmeden devlet yetkililerince o kimsenin suçlu olduğuna dair yapılacak beyanlara karşı da korunmuştur. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası, yürütülmekte olan bir soruşturma hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez. Ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi söz konusu olduğundan Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası bilginin, gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilerek verilmesini gerekli kılar (bkz. Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 28; benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Allenet de Ribemont/Fransa, B. No: 15175/89, 10/02/1995, § 41).

29. Henüz hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunmayan kişilere yönelik olarak devlet görevlilerinin ifadeleri veya kışkırtmasına dayanan basın ve yayın organlarındaki yazılar veya bazı küçük düşürücü ifadeler nedeniyle masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir. Buna karşın kamu menfaatinin söz konusu olduğu durumlarda basın ve yayın organlarında yazılar yayımlanması ile haberlere ve yorumlara yer verilmesinin beklenmesi gereken bir olgu olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (bkz. Kadir Sağdıç, § 29; son cümleye ilişkin benzer yöndeki bir değerlendirmenin yer aldığı AİHM kararı için bkz..X./Norveç, B. No: 3444/67, 16/07/1970).

30. Somut olayda başvurucular, bu şekilde yayınlar yapılması nedeniyle herhangi bir kamu gücünü kullanan organ veya yetkili hakkında şikâyetçi olmamışlardır. Başvurucular genel olarak yayınların yapılması sırasında ve daha sonra devletin, itibarlarını korumadığından şikâyetçi olmuşlardır. Bu çerçevede, başvuruya konu haberlerde dile getirilen iddialar ve kullanılan üslup nedeniyle başvurucuların suçlu olduğu inancı yansıtılmış olsa bile söz konusu haber ve yorumların devlet yetkililerinin açıklamalarına dayandığı veya bunların söz konusu haber ve yorumların yapılmasına neden oldukları yönünde bir şikâyette de bulunulmadığı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla masumiyet karinesinin ihlal edildiği yönündeki şikâyetin de Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında incelenmesi gerekmektedir (Kadir Sağdıç, § 30, 31).

31. Somut başvuruda başvurucu, şeref ve itibarına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca sulh ceza mahkemesine başvurarak cevap ve düzeltme talebinde bulunmuş, diğer yollara başvurmamıştır.

32. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, bireysel başvuruda bulunulmadan önce, ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No. 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19–20).

33. Ancak belirtilen hükümlerde yer verilen olağan başvuru yolları ibaresinin, başvurucuların şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olarak anlaşılması gerekmektedir. Ayrıca başvuru yollarını tüketme kuralı ne kesin ne şeklî olarak uygulanabilir bir kural olup bu kurala riayetin denetlenmesinde münferit başvurunun koşullarının dikkate alınması esastır. Bu anlamda, hukuk sisteminde yalnızca birtakım başvuru yollarının varlığının değil, aynı zamanda bunların uygulama şartları ile başvurucuların kişisel koşullarının gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle başvurucuların başvuru yollarının tüketilmesi noktasında kendilerinden beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediği incelenirken başvurunun özellikleri dikkate alınmalıdır (S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 28; benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. İlhan/Türkiye, B. No: 22277/93, 27/7/2000, §§ 56–64).

34. O hâlde somut başvuruda yapılması gereken, devletin pozitif yükümlülüğünün sulh ceza mahkemelerinin yetkisinde bulunan cevap ve düzeltme yolunun mutlaka kullanılmasını gerekli kılıp kılmadığını değerlendirmektir. Başka bir deyişle sulh ceza mahkemeleri nezdinde bulunan cevap ve düzeltme yolunun başvuruya konu basın açıklamaları nedeniyle şeref ve itibar hakkının korunmadığı yönündeki şikâyetler açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili bir başvuru yolu

olup olmadığı tespit edilmelidir.

1. Genel İlkeler

a. Kişinin Manevi Bütünlüğü

35. Bireyin kişisel şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Abdullah Doğtaş, B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Başka bir deyişle kişisel itibarın korunması hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının koruması altındadır ve şeref ve itibarı etkileyen sözel saldırılar veya basın ve yayın yolu ile yapılan saldırılara karşı bireyin korunmaması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (Kadir Sağdıç, § 36; İlhan Cihaner, B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 42).

36. AİHM, kişisel şeref ve itibara yapılan müdahaleleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "özel ve aile yaşamına, konuta ve haberleşmeye saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi kapsamında değerlendirmektedir. AİHM'e göre kişisel itibarın korunması hakkı, Sözleşme'nin 8. maddesi tarafından korunan özel yaşama saygı hakkının bir parçasıdır (Bkz. X ve Y/Hollanda, B. No: 8978/80, 26/3/1985, § 22; Pfeifer/Avusturya, B. No: 12556/03, 15/11/2007 § 35; Axel Springer AG/ Almanya, B. No: 39954/08, 7/2/2012, § 83). Aynı şekilde, gazete makalesinde hakaret içerdiği iddia edilen beyanlara kaşı bir kimsenin itibarının korunması hakkı da (White/İsveç, B. No: 42435/02, 19/12/2006, § 19 ve 30) eleştirel bir gazete makalesine karşı kişinin korunmadığı iddiası da (Minelli/İsviçre (k.k.), B. No: 14991/02, 14/06/2005) özel yaşam kapsamında görülmüştür.

37. Kamusal bir tartışma bağlamında ve yayımlanan yazılar nedeniyle eleştirilmiş olsa bile bir kişinin itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur (Bkz. Pfeifer/Avusturya, § 35) ve Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (bkz. Kadir Sağdıç, § 38; İlhan Cihaner, § 44).

38. Öte yandan Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının olaya uygulanabilmesi için kişinin itibarına yapılan saldırının belli bir ağırlık düzeyine erişmiş olması ve kişinin itibarına saygı gösterilmesini isteme hakkından başvurucunun kişisel olarak yararlanmasını güçleştirecek şekilde yapılmış olması gerekir. Ayrıca öngörülebilir şekilde, kişinin kendi eylemleri sonucu ortaya çıkabilecek itibarının zedelenmesi olgusundan şikâyet etmek için Anayasa'nın 17. maddesi ileri sürülemez (bkz. Kadir Sağdıç, § 39; İlhan Cihaner, § 45, 56; benzer bir değerlendirme için bkz. Mater/Türkiye, B. No: 54997/08, 16/7/2013, § 52).

39. İnceleme konusu olan davaya benzeyen diğer davalarda söz konusu olan, devletin bir eylemi olmayıp yargı mercilerinin, başvuruculların kişisel itibarlarına sağladıkları korumanın yetersiz olduğu iddiasıdır. Anayasa'nın 17. maddesi esas olarak kamu görevlilerinin keyfî müdahalelerine karşı bireyi korumayı amaçlasa da söz konusu madde sadece devletin bu tür müdahalelerde bulunmasından kaçınmasını sağlamayı amaçlamamaktadır. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında mündemiç negatif yükümlülüğe, bireyin maddi ve manevi varlığına etkin bir saygının sağlanması için gerekli pozitif yükümlülükler eklenebilir. Bu yükümlülükler, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini de kapsayacak şekilde, kişisel itibarının korunmasını isteme hakkına saygının güvence altına alınması amacıyla birtakım tedbirler alınmasını gerektirebilir (Sözleşme'nin 8. maddesi bağlamında benzer kararlar için bkz. X ve Y/Hollanda, § 23; Von Hannover/Almanya (no 2), B. No: 40660/08 ve 60641/08, 7/2/2012, § 98). Bu tedbirlere, kişisel itibarın üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı korunması

hususunda da başvurulabilir (bkz. Kadir Sağdıç, § 40; İlhan Cihaner, § 47).

40. Başvuruya konu sözler ve iddialar (§ 6) nedeniyle başvurucunun kişisel itibarının korunması hakkına müdahale edildiği kabul edilmelidir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının olaya uygulanabilmesi için kişinin itibarına yapılan saldırının kişinin itibarına saygı gösterilmesini isteme hakkından başvurucunun kişisel olarak yararlanmasına güçleştirecek şekilde yapılmış olup olmadığını olayın şartlarına göre değerlendirir (bkz. Kadir Sağdıç, § 39; İlhan Cihaner, § 45, 56).

b. Şeref ve İtibara Yapılan Müdahalelerde Başvurulabilecek Hukuki Yollar

41. Üçüncü kişilerce şeref ve itibara yapılan müdahaleler için ülkemizde hem cezai hem de hukuki koruma yolları öngörülmüş olmakla birlikte bir ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurulabilecek birden fazla etkili başvuru yolunun bulunması durumunda kural olarak başvurucunun aynı amacı taşıyan başvuru yollarının tamamını tüketmesi beklenemez (bkz. S.S.A., § 30).

42. Gerçekten de şeref ve itibara yönelik müdahale nedeniyle, sözgelimi 5187 sayılı Kanun hükümlerine veya diğer ceza kanunlarına göre ceza davası açılması yoluna başvurulabileceği gibi hukuk muhakemelerinde tanınan yollara da başvurulabilir. Özel hukuk davaları yoluyla örneğin müdahalenin önlenmesi, durdurulması veya devam eden müdahaleye son verilmesi istenebilir; müdahalenin hukuka aykırılığının saptanması, mahkemenin alacağı kararın veya cevap ve düzeltme metninin yayımlanması ya da üçüncü kişilere bildirilmesi istenebilir, maddi veya manevi tazminat davaları açılabilir (§ 16-17, 19). Gecikmesinde sakınca bulunan ve ciddi bir zararın doğacağı anlaşılan hâllerde, tehlike veya zararın önlenmesi için hâkimden gereken tedbirlere karar vermesi istenebilir (§ 18). Bunlardan başka, basın yoluyla kişilik haklarına müdahalede bulunulan kişi, açıklamalarından dolayı sebepsiz yere zenginleşen kişi aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açabilir (§ 21) veya yayın nedeniyle elde ettiği kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine ödenmesini isteyebilir (§ 22).

c. Cevap ve Düzeltme Hakkı

43. Öncelikle cevap ve düzeltme hakkının, bir yayında kendisinden bahsedilen herkese, aynı yayın organını kullanarak kendi bakış açısını yansıtma imkânı veren anayasal bir hak olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Anayasa'nın "Düzeltme ve cevap hakkı" kenar başlıklı 32. maddesinin birinci fıkrasında "Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir." denilmiştir.

44. Cevap ve düzeltme hakkı, bir kişinin saygınlığına, onuruna, şeref ve itibarına müdahale eden veya gerçeğe aykırı olan bir yayının yapılması durumunda aleyhine yayın yapılan kimsenin bu yayına cevap vermek ve düzeltmeyi istemek hakkıdır. Bu hak ile kişi; saygınlığına, onuruna, şeref ve itibarına medyanın verdiği zararlara karşı kendini korumaktadır (bkz. Ediciones Tiempo S.A./İspanya, B. No: 13010/87, 12/7/1989).

45. 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre cevap ve düzeltme hakkı sadece basılmış eserler için ve bunlar arasında sadece süreli yayınlar için kabul edilmiş bir haktır. Basın açısından ise cevap ve düzeltme hakkı, basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasına karşı başvurulan ve klasik yargılama faaliyetlerinden daha kısa sürede netice alınmasını sağlayan bir tür müeyyidedir. Süreli yayındaki bir yazının kötü tesirleri nasıl geniş bir alana süratle yayılıyorsa, cevap ve düzeltmeyle bunun giderilmesinin de aynı geniş alanda ve süratle

gerçekleşmesi sağlanarak kişilerin koruması amaçlanmaktadır.

46. Söz konusu kurala göre bu yola, kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması hâlinde başvurabilmek mümkündür. Fakat gerçeğe aykırı basın açıklamalarının objektif olarak gerçek dışı olması şarttır. Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna göre bir haberi hukuka uygun kılan unsurlardan birisi olan "gerçeklik; verilen habere ya da anlatılmak istenen amaca ve hedefe konu olan içeriğin, yayın sırasında olayla ilgili durumuna uygunluğudur. Diğer bir anlatımla Yargıtaya göre basın yönünden gerçeklik, somut gerçeklik olmayıp haberin, verildiği andaki beliriş biçimine, görünürdeki gerçekliğe uygunluğudur (§ 14). Buna karşılık, haber veya yoruma konu olan kişi yönünden olayın başka türlü olması cevap hakkını doğurmaz. Bunun için haber ve yorumdaki kendisiyle ilgili hususların objektif olarak gerçeğe aykırı olduğunun ispatı gerekir. Bu nedenle cevap hakkını kullanmak isteyen kişiye, gerçeğe aykırı basın açıklamasının objektif olarak gerçek dışı olduğunun ispatı ve bunun delillerini sunma külfeti yüklenmiştir (§ 15).

47. Anayasa'nın 32. maddesinde "kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması" hâllerinden bahsedilmektedir. Şeref ve itibara "dokunan" her yayının "kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl" etmesi söz konusu olmayacağına göre cevap ve düzeltme yolu yalnızca şeref ve itibara müdahale edildiği hâllerde değil, ancak şeref ve itibara hukuka aykırı müdahale edildiği hâllerde kullanılabilir. Hukuka aykırılık ise bu değerlere yönelik "gerçek dışı açıklamalar varsa" söz konusu olabilir. Bunun sonucu olarak bir kişinin şeref ve itibarına müdahale edilmesine rağmen yapılan yayın gerçeğe uygun ise cevap ve düzeltme talebi reddedilebilecektir.

d. Sulh Ceza Hâkimliklerinde Cevap ve Düzeltme Yolu

48. Hukuk sistemimizde cevap ve düzeltme hakkının, başvurudaki gibi sulh ceza hâkimliklerine başvurmak suretiyle veya hukuk mahkemelerinde açılacak nizalı dava yolu ile kullanılabilmesi mümkündür. Hukuk sistemimizde tekzip talebi olarak da ifade edilen sulh ceza hâkimine başvuru yolunun şeref ve itibarın korunması bakımından etkili bir yol olup olmadığının tespit edilmesi için bir bütün olarak cevap ve düzeltme yolunun koşullarının gözetilmesi gerekir. 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre düzeltilecek basın açıklamasının kapsamını aşmayan, bir karşı saldırı ya da haksız fiil oluşturmayan cevap ve düzeltme açıklaması kanunda gösterilen süreler içerisinde ilgili basın kuruluşuna gönderilir. Kanun'da öngörülen sürelerde cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması hâlinde sulh ceza hâkimine başvuru hakkı doğmaktadır.

49. Cevap ve düzeltme yolu, ceza hukukuna özgü bir nizasız (çekişmesiz) yargılama faaliyetidir. Bir basın açıklaması ile şeref ve itibarının ihlal edildiğini veya açıklamanın gerçeğe aykırı olduğunu düşünen kişi, yetkili sulh ceza hakimliğine başvurarak hazırladığı cevap ve düzeltme metninin yayımlanmasına karar verilmesini isteyebilir. Sulh ceza hâkimi bu istemi üç gün içerisinde ve duruşma yapmaksızın evrak üzerinde yapacağı inceleme sonunda karara bağlamak zorundadır. Sulh ceza hâkiminin talebin kabulüne dair kararının kesinleşmesi ve ilgili yayın organınca cevap ve düzeltme metninin yayımlanmaması hâlinde yayın organının sorumlu müdürü ve onun bağlı olduğu yetkili, adli para cezası ile cezalandırılabilir.

50. Görüldüğü üzere cevap ve düzeltme talebi üzerine sulh ceza hâkimi talep sahibinin sunduğu evrak üzerinden inceleme yapmakta dolayısıyla ilgili yayın organı ve sorumlular, yapılan başvurudan haberdar olmamaktadırlar. Dahası aleyhlerine cevap ve düzeltme talep eden ilgililer, duruşma açılmayacağı için nizalı davalardaki gibi duruşmada hazır

bulunamamakta, kendilerini savunamamakta; hâkimin kararını etkilemek amacıyla sunulan delil, mütalaa ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamamakta ve bunlar hakkında yorum yapamamaktadırlar. Cevap ve düzeltme yolu; çekişmesiz bir yargı yolu olduğu, başka bir deyişle karşı taraf bulunmadığı için karardan etkilenecek basın organının temsilcileri ile sorumlu kişiler silahların eşitliği ilkesinden faydalanamamakta, davacının iddiaları karşısında deliller de dâhil olmak üzere savunmalarını ortaya koymak için makul ve kabul edilebilir olanaklara sahip olamamaktadırlar.

51. Cevap ve düzeltme yolu çekişmesiz bir yargı yolu olduğu için bu konuda verilen kararlar, basın yolu ile kişilik hakkının ihlali nedeniyle açılan diğer ceza veya hukuk davalarında da bir kesin hüküm teşkil etmemektedir. Cevap ve düzeltme hakkı, Anayasa'nın İkinci Kısım'ının "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlıklı İkinci Bölüm'ünde güvence altına alınan, kitle iletişim araçları tarafından bireylerin şeref ve itibarlarına yönelik olarak yapılan müdahaleleri gecikmeksizin bertaraf edebilmek ve böylece kişilik hakkının diğer koruma yollarına nazaran daha hızlı korunmasını sağlamak amacıyla tanınmıştır. Bu sebeple cevap ve düzeltme hakkı bir müeyyide niteliği taşımasına rağmen bu hakkın kullanılması ya da kullanılmaması, hak sahibinin bu nedenle diğer dava haklarını kullanmasını etkilemez.

e. Cevap ve Düzeltme Hakkı ile İfade Özgürlüğü İlişkisi

52. Cevap ve düzeltme hakkı, ifade özgürlüğünü ve basın özgürlüğünü sınırlayan haklardan biridir. Cevap ve düzeltme hakkını kullanmak basın organının ifade özgürlüğüne müdahale teşkil eder (Ediciones Tiempo S.A./İspanya, §§ 56–64). Zira basın, istediğini yayımlamak ya da yayımlamamak konusunda serbesttir. Fakat basının, cevap metni karşısında serbestliği bulunmamakta, cevap metnini yayımlaması gerekmektedir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi, basının sorumlu olması istenilen bir durum olsa da bu sorumluluğu devlet eliyle sağlamaya çalışmanın anayasaya uygun olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, cevap hakkının devlet eliyle basına ulaşma hakkı olduğu ve kamusal tartışmanın çeşitliliği ve çoğulculuğu üzerinde kaçınılmaz bir biçimde sınırlama ve zayıflatma etkisi yaratacağı sonucuna varmıştır (Miami Herald Publication Corparation/Tornillo, 418 U.S. 241, 25/6/1974).

53. Anayasa'nın ifade özgürlüğünü düzenleyen 26. maddesine göre bilgilerin kamu otoritesinin müdahalesi olmadan alınıp verilmesi gerekmektedir. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasında ifade özgürlüğünün belirli sınırlamalara tabi tutulabileceği, bu sınırlama şartlarından birinin de "başkalarının şöhret veya haklarını" korumak olduğu dikkate alındığında cevap ve düzeltme hakkının bu sınırlama kapsamında olduğu kabul edilmelidir (Benzer değerlendirmeler için bkz. Melnychuk/Ukrayna, B. No. 28743/03, 05/07/2005, § 2). Bu itibarla anılan hakkın geniş gerekçelerle kullanılmasını sağlamanın veya bu hakkın etki alanını genişletmenin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlali sonucunu doğurabileceği hatırda tutulmalıdır.

54. Öte yandan cevap ve düzeltme hakkı ile kişiler ücretsiz olarak kendileri hakkında yayının muhatabı olmuş kitleye ulaşarak tartışmaya katılmaktadır. Bu hakkın, haber ve bilgilerin farklı kaynaklardan alınması ile haber ve bilgi çoğulculuğunu ve dolayısıyla toplumun doğru bilgilendirilmesini sağlama fonksiyonu da bulunmaktadır (bkz. Ediciones Tiempo S.A./İspanya; Melnychuk/Ukrayna, § 2). O hâlde cevap ve düzeltme hakkı, aynı zamanda bireyin ifade özgürlüğünün bir parçasıdır ve bu hakkın kullanılmasını sağlamanın, devletin ifade özgürlüğü kapsamında pozitif edim yükümlülüğü olduğu kabul edilmelidir. Kural olarak bir yayında bulunacak yazıları seçme hakkı editoryal bir takdir yetkisidir ancak

bazı yazıların yayıncı kuruluş tarafından yayımlanması haklı biçimde talep edilebilir. Öyle ise devlet, kitle iletişim araçlarına erişim talebinin reddedilmesi ile ilgili şartları bireyin ifade özgürlüğüne orantısız müdahale oluşturacak ölçüde bir keyfîliğe bırakmamalı ve söz konusu reddedilmeye karşı yerel makamlar önünde itirazı olanaklı kılacak düzenlemeler yapmalıdır (Melnychuk/Ukrayna, § 2).

55. İfade özgürlüğü demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluştur. İfade özgürlüğü, yokluğu hâlinde “demokratik bir toplum”dan söz edemeyeceğimiz çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir. Bu sebeple Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olan bu hak, bazı istisnalara tabi ise de bu istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerekir (bkz. Kadir Sağdıç, § 48; benzer yöndeki AİHM kararı için başka kararlar yanında bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49).

56. Öte yandan başkalarının şöhret ve haklarının korunmasıyla ilgili olarak bazı sınırları aşmaması gerekse de basının, görev ve sorumluluklarının bilincinde olarak kamu yararını ilgilendiren her konuyu iletme görevi olduğu, onun bu tür konularda bilgi ve fikir yaymadan ibaret olan görevine kamunun bu fikir ve bilgileri alma hakkının eklendiği hatırda tutulmalıdır (bkz. Kadir Sağdıç, § 51)

57. Bu sebeple mevcut başvuruya benzer başvurularda, başvurucuların Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan kişisel itibarının korunmasını isteme hakkı ile başvuruya konu ulusal günlük gazetenin Anayasa’nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan kriterlere uygun şekilde bir denge kurulması gerekmektedir. Söz konusu dengelemeyi yaparken cevap ve düzeltme hakkının, belli şartlar dâhilinde bireyin de ifade özgürlüğünü koruma fonksiyonunun bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır. O hâlde cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasına ilişkin davalarda bireyin ifade özgürlüğü ile basın araçlarının ifade özgürlüğü arasında da adil bir denge sağlanmalıdır. Aksi takdirde bireyin ifade özgürlüğünün korumasız kalma tehlikesi vardır.

2. Genel İlkelerin Mevcut Olaya Uygulanması

58. Yukarıda değinildiği gibi cevap ve düzeltme yolu ancak şeref ve itibara hukuka aykırı olarak müdahale edilen hâllerde başvurulan, bireyin şeref ve itibarına yönelik müdahaleleri gecikmeksizin bertaraf edebilmesi amacını taşıyan bir yoldur. Cevap ve düzeltme hakkının amacı, basın hürriyeti ile kişilik hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamak; kişi ve kuruluşlara haksız zarar veren, onlar hakkında gerçek dışı bilgiler yayan ve şeref ve itibarlarını ihlâl eden basın kuruluşlarının sahip olduğu yayını kullanma imkânını, bu kişi ve kuruluşlara vererek bu konulardaki cevabını yayımlamaya basın faaliyetinde bulunanları zorunlu tutmaktır. O hâlde bu hak, basın özgürlüğünün ve basın mensuplarının haber verme ve eleştiri haklarının özüne dokunmayacak ve aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır.

59. Başvuru konusu olayda, şikâyete konu haberlerde Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğünce sürdürülen bir yapım işinde başvurucuların usulsüz olarak hak ediş belgelerini imzaladıkları ve haberde adı geçen şirkete usulsüz ödeme yaptıkları, bunun üzerine Bakanlığın müfettiş görevlendirdiği ve Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürü’nün açığa alındığı iddia edilmiştir. Aynı haberde Bakanlık tarafından yapılan basın açıklamasına da yer

verilmiştir. Başvurucular, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurarak söz konusu haberlerde geçen iddiaların büyük çoğunluğunun doğru olmadığını iddia etmişlerdir. Başvuruculaın dilekçesi ve sunduğu deliller üzerinden inceleme yapan Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği başvuruculaın talebini reddetmiştir.

60. Mevcut olayda başvurucunun basın açıklaması nedeniyle müdahale edilen şeref ve itibar hakkı, cevap ve düzeltme metninin yayımlanmaması nedeniyle müdahale edilen ifade özgürlüğü ile gazetenin basın özgürlüğü arasında uygun bir denge kurulması gerekmektedir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek olan kriterler şu şekilde sayılabilir: Söz konusu yayının gerçek olup olmadığı, yayında kamu yararı bulunup bulunmadığı, genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, toplumsal ilginin varlığı, konunun güncel olup olmadığı, haber verilirken özle biçim arasındaki dengenin korunup korunmadığı, haber veya makalenin yayımlanma şartları, haber veya makalenin konusu; yayımın içeriği, şekli ve sonuçları ile hedef alınan kişinin ünlülük derecesi ve ilgili kişinin önceki davranışları (bkz. Kadir Sağdıç, § 58-66; İlhan Cihaner, § 66-73).

61. Türk hukuk sisteminde, cevap ve düzeltme hakkının kullanılması yollarından ilki olan ve somut başvuruda kullanılmış bulunan sulh ceza hâkimliklerinde çekişmesiz yargı yolu, karardan etkilenecek olan yayın organının sorumlu müdürü ve diğer ilgililerin yargılanma hukukuna yönelik olarak usule ilişkin güvencelerinin kullandırılamadığı dolayısıyla çatışan haklar arasında dengelemenin yapılmasının zorlaştığı bir yoldur. Tekzip kararı, yapılmış bir haberin gerçek dışı olduğunu ve maddi gerçeğin ne olduğunu kamuya bildirme işlevine sahiptir. Çekişmesiz bir dava sonucunda bu kararı verebilmek ancak hukuka aykırılığın ve gerçek dışılığın çok belirgin olduğu ve zararın süratle giderilmesinin zaruri olduğu hâllerde mümkündür. Bu sebeple bireyin şeref ve itibarının korunması için hukuk düzenindeki diğer yollara göre oldukça dar bir alanda etkili bir yol olduğu kabul edilmelidir.

62. Başvurucular, 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesi uyarınca söz konusu haber ve basın açıklamasının kişilik haklarına müdahale oluşturduğu iddiasıyla cevap ve düzeltme talebinde bulunulmuşlardır. Fakat söz konusu haberler nedeniyle başvuruculaın şeref ve itibarlarına gerçek dışı basın açıklaması ile hukuka aykırı olarak yapılan müdahalenin çekişmeli bir yargılama yapılmadan, gecikmeksizin ve süratle bertaraf edilmesi ihtiyacı ortaya konabilmiş değildir.

63. Basın ve yayın organlarınca yapılan bir basın açıklaması nedeniyle şeref ve itibar hakkına hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen müdahalelerde mağdurun asıl gayesinin, zararının telafi edilmesi olduğu nazara alındığında özellikle somut başvuruya konu ihlal iddiasına benzer uyuşmazlıklar açısından, koşullara göre diğer ceza veya hukuk yollarının daha yüksek başarı şansı sunabilecek, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olduğu anlaşılmaktadır. Dahası başvurucular, açacakları çekişmeli bir hukuk davasında tekzip metnini yayınlatma taleplerini ileri sürme ve dolayısıyla cevap ve düzeltme hakkını kullanma imkânına da sahiptir.

64. Yukarıda yer verilen tespitler çerçevesinde başvuruculaın, ortaya çıktığını iddia ettikleri zararın giderimi için uyuşmazlığın esasına dair ve somut başvuru açısından koşullara göre sulh ceza hâkimliklerinin görevinde bulunan cevap ve düzeltme yolu dışındaki daha etkili diğer koruma yollarına başvurmadıkları anlaşıldığından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için tüm başvuru yollarının tüketilmesi koşulunun yerine getirildiği söylenemez.

65. Açıklanan nedenlerle başvurunun “başvuru yollarının tüketilmemesi” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Alparslan ALTAN, Serruh KALELİ, Celal Mümtaz AKINCI ve Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, “başvuru yollarının tüketilmemiş olması” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Alparslan ALTAN, Serruh KALELİ, Celal Mümtaz AKINCI ve Hasan Tahsin GÖKCAN’ın KARŞI OYLARI ve OY ÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına,

2/7/2015 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetede çıkan haberlerde kendileri aleyhine hakaret, tehdit ve suçlayıcı ifadeler içeren haberler yayınlanması üzerine bu haberlerle ilgili olarak hazırladıkları tekzip metninin yayınlanması için noter vasıtasıyla bildirimde bulunmalarına rağmen bu metnin yayınlanmaması üzerine aynı amaçla yargıya müracaat ettiklerini, ancak derece mahkemelerince taleplerinin yetersiz gerekçelerle ve hukuka aykırı olarak reddedildiğini, anılan karara karşı yaptıkları itirazın da kesin olarak reddedildiğini, böylece Anayasa’nın 19., 32., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği, düzeltme ve cevap, adil yargılanma, temel hak ve hürriyetlerin korunması haklarının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Mahkememiz çoğunluğu tarafından, basın ve yayın organlarınca yapılan bir yayın nedeniyle şeref ve itibar hakkına hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen müdahalelerde mağdurun asıl gayesinin zararının telafi edilmesi olduğu kabul edilerek benzer uyuşmazlıklar açısından, koşullara göre diğer ceza veya hukuk yollarının daha yüksek başarı şansı sunabilecek, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olduğunun anlaşıldığı, başvurucuların ortaya çıktığını iddia ettikleri zararın giderimi için uyuşmazlığın esasına dair ve somut başvuru açısından koşullara göre sulh ceza hâkimliklerinin görevinde bulunan cevap ve düzeltme yolu dışındaki daha etkili diğer koruma yollarına başvurmadıkları, bu durumda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için tüm başvuru yollarının tüketilmesi koşulunun yerine getirildiğinin söylenemeyeceği gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

3. Başvurucular, ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetenin 14-15.5.2013 günlü nüshalarında ve aynı gazetenin internet sayfasında çıkan haberlerde kendileri aleyhine hakaret, tehdit ve suçlayıcı ifadeler içeren haberler yayınlanması üzerine bu haberlerle ilgili olarak hazırladıkları tekzip metninin yayınlanması için noter vasıtasıyla bildirimde bulunmalarına rağmen bu metnin yayınlanmaması üzerine, cevap ve düzeltme hakkını kullanmak maksadıyla bu kez tekzip yazısının yayınlanması için Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuşlardır. Başvurucular, söz konusu haberlerde geçen iddiaların büyük çoğunluğunun doğru olmadığını iddia etmişlerdir. Başvurucular, haberde geçen yüklenici tarafından hiçbir iş yapılmadığına, ihale bedeline, yükleniciye 1.200.000 TL ödeme yapıldığına, kendilerinin görevlendirilmek suretiyle 17/12/2012 tarihinde Antalya’ya gönderildiklerine, elektrik işi dışında hiçbir iş yapılmadığı halde kendilerinin imzasıyla

ödeme yapıldığına, aslında henüz yapılmamış olmasına rağmen kendilerince hazırlanan hakediş raporunda bazı yapıların bitirilmiş olduğunun gösterildiğine, Kültür ve Turizm Bakanının müdahalesi üzerine yolsuzluğun ortaya çıktığına ilişkin iddiaların tümüyle gerçek dışı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu iddiaların Yüklenici Şirket ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kamuoyuna yapılan açıklamalarla da gerçek dışı olduğunun anlaşıldığını ifade etmişlerdir.

4. Başvuruculaların dilekçesi ve sunduğu deliller üzerinden inceleme yapan İlk Derece Mahkemesi, 6/6/2013 tarihli kararında, şikâyet konusu gazete nüshalarında "içeriği itibari ile haber ve yorum niteliğinde yazıların bulunduğu, yazıların kaynağının gösterildiği, bu çerçevede de yazıların basın, yayın ve haber alma özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği" gerekçesiyle başvuruculaların talebini reddetmiştir.

5. Başvuruculaların iddiaları çoğunluk tarafından da Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkı kapsamında incelenmiştir. Yapılan değerlendirmede sulh ceza mahkemelerinin yetkisinde bulunan cevap ve düzeltme yolunun başvuruya konu basın açıklamaları nedeniyle şeref ve itibar hakkının korunmadığı yönündeki şikâyetler açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili bir başvuru yolu olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği belirtilerek somut olayda kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını koruyucu diğer ceza ve hukuk yollarının daha etkili olduğu düşüncesiyle başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmıştır.

6. Anayasanın 17. maddesinde düzenlenen kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını korumak üzere Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu gibi temel kanunlarda kişilerin başvurabileceği genel nitelikte kanun yolları düzenlenmiştir.

7. Anayasa'nın 32. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı da kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını güvenceye alma amacıyla Anayasa'da özel olarak düzenlenen bir hukuki yoldur. Bu anlamda Anayasa'nın 32. ve Basın Kanunu'nun 14. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunan bu hak kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını hızlı bir şekilde ve farklı bir yolla koruyan istisnai nitelikte bir başvuru yolu olarak ortaya çıkmaktadır.

8. Yayın yoluyla kamuoyunda oluşan olumsuz kanaati giderebilecek veya etkisini azaltabilecek en hızlı ve etkili yöntem cevap ve düzeltme hakkının kullanımıdır. Zira, diğer dava yollarına başvurulması halinde yayın tarihi ile verilecek mahkeme kararı arasında uzun zaman geçmesi nedeniyle bu yollar kişi aleyhine kamuoyunda oluşan olumsuz kanaati gidermekte veya etkisini azaltmakta yetersiz kalmaktadır. Bu yönüyle cevap ve düzeltme hakkının korunması açısından öngörülen cevap ve düzeltme talebinde bulunma yolu düzenlendiği alan bakımından etkili bir başvuru yolu ve kamuoyunda oluşan izlenimin etkisini azaltmanın en etkili ve hızlı yöntemidir. Düzeltme ve cevap hakkının temelinde de bireylere diğer başvuru yollarına nazaran daha hızlı ve etkin bir koruma sağlama düşüncesi bulunmaktadır.

9. İfade özgürlüğünün belirli sınırlamalara tabi tutulabileceği, bu sınırlama şartlarından birinin de "başkalarının şöhret veya haklarını" korumak olduğu dikkate alındığında, cevap ve düzeltme hakkının bu sınırlama kapsamında olduğu kabul edilmelidir. (benzer değerlendirmeler için bkz. Melnychuk/Ukrayna, B. No. 28743/03, 05/07/2005, § 2). Haber ve bilgilerin farklı kaynaklardan alınması ile haber ve bilgi çoğulculuğunu ve dolayısıyla

toplumun doğru bilgilendirilmesini sağlama fonksiyonu da bulunmaktadır (bkz. Ediciones Tiempo S.A./İspanya, B. No. 13010/87, 12/7/1989; Melnychuk/ Ukrayna, B. No. 28743/03, 05/07/2005, § 2). O halde cevap ve düzeltme hakkı, aynı zamanda, bireyin ifade özgürlüğünün bir parçasıdır ve bu hakkın kullanılmasını sağlamanın, devletin ifade özgürlüğü kapsamında pozitif edim yükümlülüğü olduğu kabul edilmektedir.

10. Devletin ifade hürriyeti alanındaki pozitif yükümlülüğü elbette kişilere veya kurumlara fikirlerini duyurmak için medyaya erişimde sınırsız bir hak tanınmasını gerektirmez. AİHM'e göre kural olarak gazeteler ve diğer medya kuruluşları, özel kişilerden gelen mektup, makale ve yorumları yayınlayıp yayınlamama konusunda editoryal özerklikten faydalanmalıdır. Bununla beraber çok istisnai koşullarda meşru olarak bir gazeteden, hakaret davası neticesinde verilmiş bir yargı kararının yayınlanmasını, bir özür yazısı ya da tekzip metninin yayınlanması istenebilir. İşte devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında kişilerin medyada kendilerini ifade etme hakkını garanti altına alması gerekebilir. Devlet, kitle iletişim araçlarına erişim talebinin reddedilmesi ile ilgili şartları bireyin ifade özgürlüğüne orantısız müdahale oluşturacak ölçüde bir keyfiliğe bırakmamalı ve söz konusu reddedilmeye karşı yerel makamlar önünde itirazı olanaklı kılacak düzenlemeleri yapmalıdır (Melnychuk/ Ukrayna, B. No. 28743/03, 05/07/2005, § 2).

11. Nitekim anılan kararda atıf yapılan Avrupa Konseyi kararları da bu hususu belirtmektedir. AK Bakanlar Komitesinin cevap hakkına ilişkin (74) 26 sayılı Kararında kişilere haklarında yayınlar konusunda kısa bir sürede düzeltme imkanının aynı değerdeki bir yazıyla sağlanması gerektiğini, kişinin ayrıca yayınlara karşı etkili bir başvuru yoluna sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. AK Parlamenter Meclisi 1215 (1993) sayılı Tavsiye Kararına göre, medya konusundaki yasal düzenlemelerin, bilgilerin tarafsız bir şekilde aktarılması, çoğulcu fikir yapısını, cinsiyet eşitliğini ve iddialara maruz kalan her vatandaşa cevap hakkını içerecek şekilde kaleme alınması gerekir. AK Bakanlar Komitesinin cevap hakkına ilişkin (2004) 16 sayılı Tavsiye Kararında kişisel hakları etkileyen ve kişiler hakkında gerçeğe aykırı beyanlar içeren yayınlar hakkında ilgililere cevap hakkı ya da ona eşdeğer bir başvuru yolunun tanınması gerekir. Eğer düzeltme metni hiç ya da gerektiği şekilde yayınlanmaz ise buna karşı yazının yayınlanıp yayınlanmamasına karar verecek bir mahkeme ya da bağımsızlık ve tarafsızlık güvencelerine sahip bir makama itiraz yolunun öngörülmesi gerekir.

12. AİHM, benzer nitelikte bazı başvurularda, Türk Hükümetinin, başvurucu tarafından ceza davası açılmaması nedeniyle başvurunun "başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği" yönündeki itirazı üzerinde durmamıştır (Ramazan Yıldırım/Türkiye, B. No: 4300/05, 18/5/2010). Aynı şekilde hükümetin tazminat davası açılmadığından kabul edilemezlik itirazı da üzerinde durulmaya değer görülmemiştir (Adnan Oktar/Türkiye, B. No: 42876/05, 10/5/2011). Bu iki kararda da kabul edilemezlik kararı verilmiş ise de, başvuruculların cevap ve düzeltme yolundan sonra tazminat veya ceza davası açma yoluna gitmemiş olmaları nedeniyle başvuru yollarının tüketilmemiş olduğuna yönelik bir sonuca varılmamıştır.

13. Hatta AİHM, Nazif Yavuz/Türkiye (B. No: 34687/07, 18/11/2014) kararında başvurucunun kendisi hakkında basında çıkan haberlerle alakalı olarak gazetelere bir tekzip metni yayınlamak üzere gönderme dahil hiçbir girişimde bulunmadığını belirterek başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Gerekçede ilgilinin yazının sorumlularına karşı tazminat davası açabileceğini veya cevap ve düzeltme hakkının kullanılması yani tekzip metninin yayınlanması için mahkemelere

başvurabileceğini, ancak başvurucunun bu başvuru yollarını tüketmemiş olduğu ifade edilmiştir (§ 37). Buna göre başvurucu kendisi açısından hangi yolu daha tatmin edici olarak değerlendirir ise o yolu kullandıktan sonra başvuru yapabilecektir. Bu yaklaşım AİHM'in başvuru yollarının tüketilmesi açısından benimsediği etkili başvuru yollarından birinin tüketilmesinin yeterli olduğunu kabul eden genel yaklaşımına da uygundur.

14. AİHM'e göre ihlalin giderimi bakımından potansiyel olarak etkili iç hukuk yolu birden fazla ise başvurucunun bu yollardan sadece birisine başvurması yeterli olup, bu yollardan hangisine başvuracağı konusundaki tercih de başvurucuya kalmıştır (Karakó/Macaristan, B. No: 39311/05, 28/4/2009) Mahkeme bir hukuk yolu tüketilmiş ise, aynı amaca matuf diğer hukuk yolunu tüketmenin gerekli olmadığı düşüncesindedir. Öte yandan dikkat çekilmesi gereken bir husus, kendi amaç ve talebi açısından en uygun hukuk yolunu seçmek konusunda başvurucunun tercih hakkına sahip olduğudur (Ruža Jeličić/Bosna Hersek (k.k.), B. No: 41183/02, 15/11/2005). Eğer ulusal hukuk, hukukun farklı alanlarında yani ceza ve medeni hukuk alanında birden fazla hukuk yolu düzenlemişse, Sözleşme'yi ihlal iddiası açısından bu hukuk yollarından sadece biri aracılığıyla sonuç almak isteyen bir başvurucunun, esas olarak aynı amaca sahip diğer başvuru yollarını tüketmesi gerekli değildir (Jasińskı/Polonya, B. No: 72976/01, 6/12/2007, § 27).

15. Cevap ve düzeltme ile elde edilmek istenen sonuç çoğu zaman kişilik haklarını koruyan diğer hukuk yollarından farklı olarak değerlendirilebilir. Kural olarak başvurucunun cevap ve düzeltme hakkını kullanmadaki amacı, doğru olmadığını iddia ettiği haber veya bilginin kısa sürede düzeltilip doğrusunun yayınlanmasıdır. Diğer hukuk yollarında ise uğranılan zararın giderilmesi veya sorumluların cezalandırılması amaçlanır. Düzeltme ve cevap hakkının kullanılması kişiliği koruyan diğer yollara başvurulmasına engel olmadığı gibi bu yollar birbirinin alternatifi de değildir. Bu bağlamda cevap ve düzeltme hakkı ile diğer hukuki yollar aynı hukuki değeri korumadıklarından birbirleri için başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik sebebi olmamalıdırlar.

16. Çoğunluk kararında da belirtildiği gibi cevap ve düzeltme hakkının, aleyhine yayın yapılan kimseye, aynı yayın organını kullanarak saygınlığına, onuruna, şeref ve itibarına müdahale eden veya gerçeğe aykırı olan bir yayının yapılması durumunda iddialara cevap verme ve düzeltmeyi isteme imkânı veren anayasal bir hak olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Anayasa'nın "Düzeltme ve cevap hakkı" kenar başlıklı 32. maddesinin birinci fıkrasında "Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir." denilmiştir.

17. Cevap ve düzeltme hakkı, bir kişinin saygınlığına, onuruna, şeref ve itibarına müdahale eden veya gerçeğe aykırı olan bir yayının yapılması durumunda aleyhine yayın yapılan kimsenin bu yayına cevap vermek ve düzeltmeyi istemek hakkıdır. Bu hak ile bir kişi, kendisinin saygınlığına, onuruna, şeref ve itibarına medyanın verdiği zararlara karşı kendini korumaktadır (bkz. Ediciones Tiempo S.A./İspanya, B. No: 13010/87, 12/7/1989).

18. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. maddesine göre cevap ve düzeltme hakkı sadece basılmış eserler için ve bunlar arasında sadece süreli yayınlar için kabul edilmiş bir haktır. Basın açısından ise cevap ve düzeltme hakkı, basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasına karşı başvurulan ve klasik yargılama faaliyetlerinden daha kısa sürede netice alınmasını sağlayan bir tür tedbirdir. Süreli yayındaki bir yazının kötü tesirleri nasıl geniş bir alana süratle yayılıyorsa, cevap ve düzeltmeyle bunun giderilmesinin de aynı geniş alanda ve

süratle gerçekleşmesi sağlanarak kişilerin korunması amaçlanmaktadır.

19. Özellikle sosyal ve görsel medyanın hızının inanılmaz boyutlara ulaştığı günümüzde daha kısa sürede netice alınmasını gerekli kılan hallerde Anayasa'nın 32. ve Basın Kanunu'nun 14. maddelerine uygun olarak cevap ve düzeltme haklarını kullanmak amacıyla gerekli başvuru yollarını tüketmiş olan başvurucuları diğer genel nitelikteki yollara başvurmaya zorlamak bireysel başvurular açısından cevap ve düzeltme hakkını anlamsız hale getirecek bir yaklaşımdır. Tazminat ve ceza davalarının sonuçlanma süreleri gözetildiğinde verilecek kararın başvurucular açısından etkili olacağını söylemek mümkün görünmemektedir. Cevap ve düzeltme hakkı kullanılarak daha kısa sürede netice alınmasını gerekli kılan hallerde başvuruculların yöneltildiği diğer dava yollarında geçecek süreler ihlali daha da ağırlaştıracaktır.

20. Kişilerin, kendileri hakkında kamuoyunda oluşan olumsuz imajı kısa sürede cevap ve düzeltme yoluyla tamir etmeyi amaçladığı, ayrıca ve açıkça tazminat veya sorumluların cezalandırılmasını hiçbir şekilde istemediği, yalnızca ve derhal cevap ve düzeltme hakkını kullanmak istediği durumlarda veya düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına konu yayında tazminatı veya cezalandırmayı gerektirmeyecek beyanların kullanıldığı hallerde cevap ve düzeltme hakkını öngören başvuru yolunun en etkili yol olduğu kuşkusuzdur.

21. Bu nedenle, bireysel başvuru yolunda, başvuru dilekçelerindeki şikâyetler ve talepler ile somut olayın özellikleri dikkate alınarak, başvuruculların cevap ve düzeltmeden ziyade sorumluların cezalandırılmasını ve/veya uğradığı zararlar nedeniyle tazminata karar verilmesini istediği durumlarda cezalandırma ve tazminat bakımından etkili diğer hukuk yollarına başvurması gerektiği söylenebilir. Ancak, cevap ve düzeltme hakkının kullanımına ilişkin başvuru yolunu etkisiz bir yol olarak nitelendirmek Anayasa ve Basın Kanununun açık düzenlemelerine aykırı olacağı gibi bireysel başvurunun amacıyla da bağdaşmaz.

22. Nitekim eldeki işe konu olayda da, cevap ve düzeltme talebini reddeden mahkemenin gerekçesi dikkate alındığında başvuruculların düzeltme ve cevap hakkını kullanmaya yönelik başvuru yolu dışında tüketilmesi öngörülen diğer başvuru yollarından herhangi bir sonuç almaları olanağı da çok fazla görünmemektedir.

23. Eldeki işte başvurucular açıkça, ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetenin 14-15.5.2013 günlü nüshalarında ve aynı gazetenin internet sayfasında çıkan haberlerde kendileri aleyhine hakaret, tehdit ve suçlayıcı ifadeler içeren haberler yayınlanması üzerine bu haberlerle ilgili olarak hazırladıkları tekzip metninin yayınlanması için noter vasıtasıyla bildirimde bulunmalarına rağmen bu metnin yayınlanmaması üzerine aynı amaçla yargıya müracaat ettiklerini, ancak derece mahkemelerince taleplerinin yetersiz gerekçelerle ve hukuka aykırı olarak reddedildiğini, anılan karara karşı yaptıkları itirazın da kesin olarak reddedildiğini, böylece Anayasa'nın 19., 32., 36. ve 40. maddelerinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği, düzeltme ve cevap, adil yargılanma, temel hak ve hürriyetlerin korunması haklarının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

24. Başvuru dilekçesinde "aleyhinde bireysel başvuru yapılan Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesi ve Ankara 14. Asliye Ceza Mahkemesinin kararlarıyla başvurucu(ların) hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği, bu ihlaller neticesinde başvuruculların şeref, haysiyet ve saygınlık ve diğer kişisel haklarına yönelik yapılan saldırılara karşı cevap vermek suretiyle bu saldırıların etkilerini bir nebze olsun hafifletme imkanından yoksun kaldıkları, herhangi bir suç işlemedikleri ve bir suçtan da yargılanmadıkları halde anılan gazete haberleri ve bu haberleri onaylayan Mahkeme kararlarıyla suçlu ilan edildikleri" ifade edilmiştir. Sonuç

olarak başvurucular anayasal bir hak olan düzeltme ve cevap haklarını kullanmak amacıyla yaptıkları başvuruların hukuka aykırı olarak reddedilmesi üzerine ve bu hakkı kullanmalarını engelleyen kararlar aleyhine başvuruda bulunmuşlardır.

25. Başvurucular sonuç taleplerinde de daha fazla zarara uğratılmamaları ve haklarının daha uzun süre ihlal edilmemesi için tedbir kararı verilmesini ve mahkeme kararlarının yürütmesinin ve icra yolunun durdurulmasını talep etmişlerdir.

26. Başvuruculaın başvuru dilekçesinde ileri sürdükleri iddialar ve talepleri dikkate alındığında başvuru tamamen cevap ve düzeltme hakkının kullanımına ilişkin bulunmaktadır. Başvurucular bu konuda bizatihi Anayasa'nın 32. maddesiyle de düzenlenmiş bulunan etkili başvuru yolunu tüketerek bireysel başvuruyu gerçekleştirmişlerdir. Bu durumda amaç ve talepleri bakımından etkili bir başvuru yolunu tüketmiş olan başvurucuları sonuç alamayacakları başka başvuru yollarına gitmeye zorlamak bireysel başvurunun amacı ile bağdaşmayacağı gibi başvurucunun hak arama hürriyetine de bir müdahale oluşturacaktır.

27. Belirtilen gerekçelerle, kabul edilerek esasının incelenmesi gerektiği düşüncesinde olduğumuzdan, çoğunluğun "başvuru yollarının tüketilmemesi" nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna yönelik görüşüne katılmadık.

Başkanvekili Alparslan ALTAN Üye Celal Mümtaz AKINCI

KARŞIOY

Başvurucunun, aleyhine yer alan bir basın açıklaması nedeniyle müdahale edildiğini düşündüğü şeref ve itibar hakkına karşı yasaca öngörülmüş düzeltme ve cevaplarının yayınlanmasını istemek hakkının Sulh Ceza Mahkemesince "İçerik itibari ile haber ve yorum niteliğindeki yazıların bulunduğu, kaynaklarının gösterildiği, yazıların haber alma özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği" gerekçesi ile reddedildiği buna karşın Anayasal şikayet hakkını kullandığı görülmektedir.

Mahkememizce dosyası üzerinde yapılan kabul edilebilirlik incelemesinde şikayet bir bütün olarak Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında değerlendirilmeye alınmış ve özetle;

Kişiliğine yöneltilmiş müdahalenin varlığının kabulü yanında yasaca öngörülmüş cevap ve düzeltme hakkının niteliğine vurgu yapılarak, bu yolun kişilik haklarına yapılan müdahaleleri gecikmeksizin bertaraf etmek için tanındığı ve hakkın kullanımının sağlanılmasının devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında olduğu ancak ifade özgürlüğünün bir parçası olarak değerlendirilen bu hakkın Anayasal güvenceler kapsamında bulunduğu, basın özgürlüğü ile ifade hürriyetinin çatışma alanında kalması halinde bu hakların kullanılması yönünden adil bir dengenin de gözetilmesi gerektiği ifade edilmiş ise de anılan ilkelerin somut olaya uygulanmasına geçildiğinde, cevap ve düzeltme hakkının kullanılması halinde çatışan bu haklar arası dengeleme yapılmasının ZORLUĞU esas alınarak bu yolun, (çelişmesiz bir dava yolu olduğu nitelemesi ile) müdahalede ki hukuka aykırılık açık bir netlik, belirginlik taşımıyorsa kullanılmasından ziyade bu yoldan daha etkili olacağı varsayılan daha etkili bir koruma yoluna başvurulması gerektiği atfı ile, başvuru koşullarının gerçekleşmediği düşüncesi ile Başvuru yollarının tüketilmediği nedeniyle şikayet kabul edilemez bulunmuştur.

Şeref ve itibara yapılmış bir saldırının varlığının tespitine karşın Mahkememiz, bu kabulle Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında kaldığı açık olan ifade hürriyeti kapsamında cevap ve

düzeltme hakkını kullanma yolunu seçen kişinin hak ihlalinin tespitini daha etkili olduğunu varsaydığı bir başka dava yoluna bırakmaktadır. Bunu söylerken de çatışan haklarda denge oluşturmanın zorluğunu asıl gerekçe yapmaktadır. Haklar çatıştığında dengelemek uygulayıcının görevi olup dengenin ölçülülüğünü tespit ise mahkemenin görevidir.

Mağdur kişinin tekzip metninin yayınlanması ile mi yoksa açması beklenilen bir tazminat davası sonucu ile mi daha ziyade kendini koruyacağı ve tatmin düzeyine erişeceği yönünde normatif bir düzenleme bulunmamakta olup, insan psikolojisi ile ilintili bu alanın hukuki bir zorunluluğa oturtulması doğru değildir.

Bu halde, açıkça dayanaktan yoksun olmayan başvurunun esas yönünden incelemesi gerekirken Başvuru Yollarının Tüketilmemiş Olması nedeniyle kabul edilmezlik şeklinde oluşan çoğunluk görüşüne katılınmamıştır.

Üye Serruh KALELİ

KARŞIOY GEREKÇESİ

Başvurucular dilekçelerinde, yurt çapında yayın yapan gazetede, haklarında gerçek dışı haber yayımlanması dolayısıyla, Anayasa'nın 32. ve Basın Kanunu'nun 14. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap haklarını kullanmak isteklerinin yetkili mahkemelerce reddedilmesi nedeniyle, Anayasa'nın 19., 32., 36. ve 40. maddelerinde yer alan temel haklarının ihlal edildiğini ve ayrıca mahkemelerin ret gerekçelerinin kanuna aykırı ve yeterli olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Başvuru Anayasa Mahkemesince, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkı kapsamında incelenmiştir. Kişi dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkını koruyucu hukuk yolları ilgili kanunlarda düzenlenmiştir. Bunlar örneğin, fail hakkında ceza soruşturma ve kovuşturması yapılması ya da saldırının önlenmesi, tespiti, tazminat istemi veya düzeltme ve cevap yayınlatılması için hukuk davası açılması yollarıdır (Bkz; Türk Medeni Kanunu m. 24, 25; Borçlar Kanunu m. 49, 51, 56; TCK m. 125; CMK m. 234, 237).

İncelenen dosyada basılmış bir eser ile kişilik haklarına bir saldırı söz konusu olduğundan, başvurucular Anayasa'nın 32. ve Basın Kanunu'nun 14. maddeleri uyarınca, düzeltme ve cevap hakkını kullanmak istemiş, ancak bu istemi mahkemece reddedilmiş, itirazı da kabul görmemiştir. Başvuruculaların elbette kanunlarda düzenlenen diğer bir hak arama (dava) yoluna başvurmaları olanaklıdır. Fakat başvurucular, olayın kamuoyundaki güncelliği yitirilmeden düzeltme ve cevap haklarını kullanmak istemişlerdir. Bu nedenle öncelikle düzeltme ve cevap hakkının niteliği üzerinde durulmalıdır.

Anayasa'nın 32. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevap hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinde korunan hakkı güvenceye alma amacıyla yine Anayasa'da özel olarak düzenlenen bir hukuki yoldur. Bu hak bir yönüyle kişisel bir hakkı korumayı amaçlarken, diğer yandan da basın özgürlüğünü sınırlamaktadır. Buna karşın, yayın yapanla hakkında yayın yapılan kişi arasındaki uyuşmazlığın esasını çözümlemeyi amaçlamadığından, bu hakkın kullanımı klasik bir dava yolu şeklinde değildir. Düzeltme ve cevap hakkı kişiye yalnızca, ilgili yayına cevap verme ve düzeltmek istediği bilgiyi kamuoyuna sunma imkanı tanımaktadır. Diğer taraftan bu hak Anayasa ve kanunda sınırlandırılmış olup her tür yayına karşı kullanılamamaktadır.

Düzeltme ve cevap hakkına ancak, yapılan yayında şerefe saldırı bulunması veya gerçeğe

aykırı yayın yapıldığı hallerde başvurulabilecektir. Diğer bir ifadeyle, gazetecinin kamuoyunu aydınlatma görevine ve haber verme hakkına uygun olan yayınlara karşı düzeltme ve cevap hakkı kullanılamayacaktır. İlgilinin, hakkındaki yayında şeref hakkının ihlal edildiği veya gerçeğe aykırı haber yapıldığı iddiası üzerine sulh ceza hakimi, yayının içeriği ile başvuranın dilekçesi kapsamında, mevcut veriler ışığında bu hakkın doğup doğmadığına karar verecektir. Diğer taraftan her mahkeme kararı gibi bu kararın da yeterli gerekçe içermesi ve denetlenebilir olması gerekmektedir (Any. m. 141, CMK m. 34).

Düzeltme ve cevap hakkı, kişilik haklarını koruyucu diğer dava yollarından birkaç yönden farklıdır. Şekli bakımdan; tek taraflı bir başvuru olup, karşı tarafa savunma ve iddialarını ortaya koyma fırsatı tanınmamaktadır. Usul hukuku yönünden nizasız yargı işi vasfındadır ve hakim kararını üç gün içinde vermelidir. Bu hak, gerçeğe aykırı bilgi veya şerefe saldırıya karşı, yine aynı yöntemle ve olayın sıcaklığı geçmeden cevap verilebilmesinin veya düzeltme yapılmasında kişiliğin korunması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Anayasa ve kanunda, yayının yapıldığı tarihten sonra birkaç gün veya hafta içerisinde bu hakkın kullanılmasına önem verilmiştir. Aslında bir kanun konusu olmasına karşın, hakkın önemi nedeniyle Anayasa'da düzenlenmiştir. Düzeltme ve cevap hakkıyla ilgili kararında hakim bir anlamda tedbir kararı vererek, haber veya yayın güncelliğini korurken kamuoyunun başvurucunun fikirlerine de ulaşması, başvurucunun kendisini kamuoyuna karşı savunması veya kamusal tartışmaya iştirak etmesi temin edilmektedir. Ancak cevap ve düzeltmenin hakim kararıyla yayınlatılmış olması, hak sahibine bundan daha fazla bir hukuki sonuç sağlamamaktadır. Bu nedenle, söz konusu gerçeğe aykırı veya aşağılayıcı yayından dolayı mağdur olduğunu ileri süren kişinin ayrıca tazminat davası açması gerekmektedir.

Düzeltme ve cevap hakkının kullanılması, kişiliği koruyan diğer dava yollarına başvurulmasına engel teşkil etmemektedir. Başka deyişle, Anayasa koyucunun düzeltme ve cevap hakkını düzenlerken koruduğu hukuki yarar ile diğer dava yolları tam olarak örtüşmemektedir. Düzeltme ve cevap hakkı, diğer dava yollarına nazaran sınırlı ve fakat daha kısa süredeki etkisi nedeniyle hakkı daha koruyucu bir etkiye sahiptir. Bu özelliği ve önemi dolayısıyla düzeltme ve cevap hakkı Anayasada özel olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan, kişilik haklarını koruyucu klasik dava ve takip yolları için yapılan, "cezai takip yerine tazminat davası açılmasının daha etkili bir yol olduğu" şeklindeki değerlendirme bu konuda yapılamamalıdır.

İşte bu nedenlerle incelenen olayda başvurucular düzeltme ve cevap haklarını elde edemediklerinden dolayı hak ihlali iddiasında bulunmuşlardır. Müstakil, özel ve etkili bir hak arama yolu olan düzeltme ve cevap verme hakkının esası incelenmeksizin diğer dava yollarına başvuru yolu gösterilmesi, bireysel başvurunun amacına ve ilkelerine aykırıdır.

Başvuruya konu olayda Kültür Bakanlığında kamu görevlisi olan başvuruculaların, imzaladıkları hak ediş hakkında gerçeğe aykırı olarak, "yapılmayan işe bir milyon ikiyüz bin lira" başlığı altında haber yapıldığını ileri sürmeleri, başvuruya ekli Bakanlığın 15.5.2013 tarihli basın açıklamasında da ödemenin yapılan işin çok daha az bir miktarına karşılık geldiğinin belirtilmesi karşısında, başvuruculaların düzeltme ve cevap hakkını kullanmalarında hukuki yararlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bireysel başvuruda, açık ve bariz bir takdir hatası olmadıkça, verilen karar sonucunun esas bakımından adil olup olmadığı konusu incelenemez. Ancak yargılama usulünün adil yargılanma hakkına uygun yürütülmüş olup olmadığı Anayasa Mahkemesinin denetim alanı içerisine girmektedir. Bu durumda bireysel başvurunun kabul edilmesi ve esasının incelenerek, düzeltme ve cevap hakkının reddine ilişkin kararın yeterli gerekçeyi içerip içermediğinin denetlenmesi

gerekmektedir.

Açıkladığım nedenlerle başvurunun kabul edilebilir bulunarak, esası yönünden incelenmesi gerektiği görüşünde olduğumdan, sayın çoğunluğun oyuna iştirak edememekteyim.

Üye Hasan Tahsin GÖKCAN

SERDAR ZİRİĞ

B. No: 2013/7766 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/7766

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SERDAR ZİRİĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7766)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 11/8/2015-29442

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Serdar ZİRİĞ

Vekili : Av. Mehmet AYATA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun uzun süredir devam ettiği, tahliye taleplerinin formül gerekçelerle reddedildiği gerekçesiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/10/2013 tarihinde Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde, başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 31/12/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 3/2/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığına, başvuru konusu olay ve olgular bildirilmiş, başvuru belgesinin bir örneği gönderilmiştir. Adalet Bakanlığının 28/3/2014 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

6. Birinci Bölüm tarafından 24/6/2015 tarihinde, başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, 15/11/2008 tarihinde, yasadışı PKK KONGRA-GEL üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınmış ve Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesince 18/11/2008 tarihinde tutuklanmıştır.

9. Diyarbakır Özel Yetkili Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında yasa dışı örgüt üyesi olmak ve resmî belgede sahtecilik suçlarından düzenlenen 25/5/2009 tarihli ve 2009/1827 soruşturma sayılı iddianameyle kamu davası açılmıştır.

10. İddianamenin kabul edilmesinden sonra E.2009/363 sayılı dosyada yürütülen yargılamada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

11. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 2/9/2010 tarihinde yapılan 11. duruşmada söz konusu dava dosyası ile E.2010/444 sayılı dava dosyası arasında fiilî ve hukuki irtibat olduğunu belirterek davaların birleştirilmesine karar vermiştir.

12. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2010/444 sayılı dosyasında derdest davanın 11/10/2013 tarihli duruşmasında başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde itiraz edilebileceği belirtilmiştir.

13. Başvurucu, 23/10/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 7/3/2014 tarihli ve E.2010/444, K.2014/45 sayılı kararıyla görevsiz olduğuna ve 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile değişik 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Kanun'un geçici 14. maddesi ve 6526 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile değişik 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Kanun'un 12. maddesi gereğince dava dosyasının bulunduğu aşamadan itibaren kovuşturmaya devam edilmek üzere yetkili ve görevli olan Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

15. Görevsizlik kararı üzerine dava, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/235 sayılı dosyasına kaydedilmiş olup yargılama hâlen devam etmektedir.

16. Başvurucu, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/251 Değişik İş sayılı kararıyla yargılama esnasında 6526 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği ve 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile 3713 sayılı Kanunu uygulaması ile belirlenen 10 yıllık azami tutukluluk süresinin 5 yıla indirildiği gerekçesiyle 9/3/2014 tarihinde tahliye edilmiştir.

B. İlgili Hukuk

17. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuranveya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir. "

18. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi şöyledir:

"3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adlî para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabilir. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur."

19. 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

20. 5271 sayılı Kanun'un "Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri" kenar başlıklı 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/10/2013 tarihli ve 2013/7766 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, terör örgütüne üye olma ve resmî belgede sahtecilik suçlarından yargılandığı davada 18/11/2008 tarihinden beri tutuklu olması ve tahliye taleplerinin yeterince değerlendirilmeden formül gerekçelerle reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Başvurucu, uzun bir süredir tutuklu olduğunu ileri sürmüştür.

24. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2010/444 sayılı dosyasında derdest davanın 11/10/2013 tarihli duruşmasında başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde itiraz edilebileceği belirtilmiştir. Ancak başvurucu itiraz yoluna başvurmadan 23/10/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

25. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir. Bireysel başvurunun ikincil nitelikte bir hak arama yolu olması nedeniyle asıl olan, hak ve özgürlüklere kamu otoritelerince saygı gösterilmesi ve olası bir ihlal durumunda bunun idari ve/veya yargısal olağan yollarla giderilmesidir. Bu nedenle bireysel başvuru yoluna ancak kanunda öngörülen olağan yolların tüketilmiş olmasına rağmen ihlalin ortadan kaldırılamadığı durumlarda gidilebilir (Hamit Kaya, B.No:2012/338, 2/7/2013, § 28).

26. Bununla birlikte başvuru yollarının tüketilmesi kuralının bir dereceye kadar esneklikle ve aşırı şekilcilikten uzak biçimde uygulanması gerekir. Buna ek olarak başvuru yollarının tüketilmesi kuralı mutlak olmadığı gibi otomatik olarak uygulanabilir nitelikte bir kural da

değildir. Bu kurala uyulup uyulmadığının denetlenmesi sırasında her bir olayın özel şartlarına dikkat edilmesi gerekir. Yani bu kurala uyulup uyulmadığı denetlenirken başka şeylerin yanında, hukuk sistemindeki biçimsel hukuk yollarının varlığı değil aynı zamanda bu yolların işlerlik kazandıkları genel hukuki ve siyasal bağlam ve ayrıca başvurucunun kişisel durumu da gerçekçi bir biçimde dikkate alınmak zorundadır (Akdıvar ve diğerleri/Türkiye, B. No: 21893/93, 16/9/1996, § 69). Son olarak davanın tüm koşulları çerçevesinde başvurucunun kendisinden başvuru yollarını tüketmek bağlamında beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğini incelemesi gerekmektedir (Kozacıoğlu/Türkiye [BD], B. No: 2334/03, 19/2/2009, § 40).

27. “Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma” durumunda, tutukluluk süresinin kanuni süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun, ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra veya serbest bırakılmadan itibaren başvuru süresi içinde yapılması gerekir (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28). Bununla birlikte anılan kural mutlak değildir. Bazı hâllerde kuralın, hakların kullanılmasına engel olacak aşırı şekilcilikten uzak bir şekilde esnek yorumlanması gerekebilir. Özellikle daha önce birçok kez tutukluluğun devamı kararlarına itiraz edilmiş ve sonuç alınamamışsa en son verilen tutukluluğun devamı kararına itiraz edilmediği dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvuru reddedilmemelidir.

28. Bu değerlendirmeler ışığında somut olaya bakıldığında ilk derece mahkemesinin başvurucunun tutukluluk hâlini resen veya başvurucunun talebi üzerine incelemiş olduğu ve her defasında formül gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verdiği, bu kararlara karşı yapılan itirazların da yine formül gerekçelerle reddedildiği anlaşılmıştır. Yargılama esnasında 6526 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği ve 5271 sayılı Kanun ile 3713 sayılı Kanun uygulaması ile belirlenen 10 yıllık azami tutukluluk süresinin 5 yıla indirildiği gerekçesiyle, 9/3/2014 tarihinde kanuni bir zorunluluk gereği başvurucu tahliye edilmiştir. Formül gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verilen bir davada başvurucunun yaklaşık beş yıl süren bir tutuklulukta, verilen son tutukluluğun devamı kararına karşı itiraz yoluna başvurmasını beklemek aşırı şekilci bir yaklaşım olacaktır. Kaldı ki başvurucu 11/10/2013 tarihinde verilen tutuklamanın devamı kararına itiraz etmemiş olsa da başvurucunun tutukluluk hâlinin tahliye edildiği 9/3/2014 tarihine kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

29. Bu nedenlerle açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

“Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.”

31. Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır.

32. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 38. maddesinde "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde ifadesini bulan masumiyet karinesi, yargılama süresince kişinin hürriyetinin esas, tutukluluğunun ise istisna olmasını gerektirmektedir. Tutukluluğun devamı, ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

33. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla, yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarda bu olgu ve olayların ortaya konulması gerekir (Murat Narman, § 62).

34. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlâ devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler "ilgili" ve "yeterli" görüldüğü takdirde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesiyle sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (Murat Narman, § 63).

35. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı göz önüne alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin, suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinden biri veya birkaçının varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk hâlinin makul kabul edilmesi gerekir (Murat Narman, §§ 63-64).

36. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğunun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfî olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, B. No: 2014/85, 3/1/2014, § 46).

37. İtiraz veya temyiz mercisinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (Kemal Aktaş ve Selma Irmak, § 47).

38. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı; başvurucunun, daha önce yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda gözaltına alındığı tarih, doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklanma tarihidir. Sürenin sonu, kural olarak kişinin serbest bırakıldığı tarihtir. Ancak tutuklu olarak yargılanmakta olduğu davada kişinin mahkumiyetine karar verilmiş ise

mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hâli sona erer (Ahmet Soysal, B. No: 2012/237, 2/7/2013, § 66-67). Somut olayda başvurucunun tutukluluk süresi, gözaltına alındığı 15/11/2008 tarihi ile serbest bırakıldığı 9/3/2014 tarihi arasında geçen 5 yıl 3 ay 22 gündür.

39. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılamanın başladığı aşamadan itibaren tutuklu tüm sanıklar yönünden 5/7/2012 tarihinden önceki kararlarda "kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve ayrıca, sanıkların kaçacağı, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzeride baskı yapma olasılıklarının bulunması, bunların yanında, sanıkların 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan birini işlediği hususunda yoğun şüphenin varlığı sebepleriyle." (tensip kararı),"tutuklu sanıklar hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve ayrıca sanıkların kaçacağı, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme tanık mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapma olasılıklarının bulunması, bunların yanında sanıkların 5271 sayılı ceza muhakemesi kanunun 100/3-a maddesinde sayılan suçlardan birini işlediği hususunda yoğun şüphenin varlığı" gerekçesiyle tutukluluğun devamına karar verilmiştir.

40. 5/7/2012 tarihinden sonraki kararlarda ise "isnat edilen suçların vasıf ve mahiyeti, sanıkların üzerine atılı suçlarla ilgili tanık beyanları, aramalarda ele geçirilen belge ve dokümanlar, dijital malzemelere ilişkin inceleme tutanakları, telefon görüşmeleri ve ortam dinlemeleri, görüntü inceleme ve fotoğraftan tespit tutanakları, teknik araçlarla izleme ve dinleme çözüm tutanakları, doküman inceleme tutanakları, olay tespit tutanakları ve fiziki takip tutanaklarına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması, sanıkların delilleri yok etme, gizleme, değiştirme, tanıklar üzerinde baskı yapma olasılıklarının bulunması, suçların 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 100/3 maddesinde sayılan katalog suçlardan olması ve isnat edilen suçlar için öngörülen ceza miktarı nedeniyle sanıkların kaçma şüphesinin varlığının bulunması, sanıklar hakkında öngörülen cezaya göre tutuklulukta geçirdikleri sürenin makul ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu koşullar altında adli kontrol uygulamasının, tutuklamadan beklenen amaca ulaşılmasını sağlamayacağı" gerekçesiyle tutukluluğun devamına karar verildiği görülmektedir.

41. Kişinin suç işlediği yönünde kuvvetli belirti ve tutuklama nedenlerinin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak tutukluluk belli bir süreye kadar makul kabul edilebilir ise de bu süre geçtikten sonra tutukluluğun devamına karar verilirken davanın genel durumunun yanında serbest bırakılmayı talep eden kişinin özel durumunun dikkate alınması ve bu anlamda tutukluluk gerekçelerinin kişiselleştirilmesi bir zorunluluktur (Mustafa Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 116).

42. Somut olayda derece mahkemelerince verilen tutukluluğun devamına dair kararların gerekçeleri incelendiğinde başvurucunun tahliye taleplerini inceleyen mahkemelerin, bu talepleri reddederken gerekçelerini yeterince kişiselleştirmemiş, başvurucunun kaçacağına ya da delilleri karartacağına dair inandırıcı somut olgular ortaya koymamış oldukları anlaşılmaktadır. Derece mahkemelerince gösterilen gerekçelerin, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek nitelikte olmadıkları ve aynı hususların tekrarı niteliğinde oldukları görülmektedir.

43. İlgili ve yeterli olmayan gerekçelere dayanılarak başvurucunun özgürlüğünden mahrum bırakıldığı dikkate alındığında 5 yıl 3 ay 22 günlük tutukluluk süresi makul olarak değerlendirilemez.

44. Açıklanan nedenlerle başvurucunun tutukluluk süresinin uzun olduğu yönündeki şikâyeti ile ilgili olarak Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. maddesi Yönünden

45. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş olup yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

46. Başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucu, başvuru kapsamında 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Kişi hürriyeti ve güvenliğine yönelik müdahale nedeniyle oluşan manevi zararın varlığı ve somut olayın özellikleri dikkate alınarak başvurucuya takdiren net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

48. Karar örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle

A. Başvurucunun ilk derece yargılamasında devam eden tutukluk kapsamındaki şikâyetlerinin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. "Tutukluluğun makul süreyi aşmış olması" nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğinden sonra Maliye Bakanlığına yapılacak başvurudan itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Karar örneğinin Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine

2/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ RIZA ÜÇER (2)

B. No: 2013/8598 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/8598

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ALİ RIZA ÜÇER BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2013/8598)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 12/8/2015-29443

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Yunus HEPER

Başvurucu : Ali Rıza ÜÇER

Vekili : Av. Erkin GÖÇMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Ankara içme suyu üzerine hazırladığı raporlarda kullandığı ifadelerin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı'na hakaret oluşturduğu iddiasıyla açılan davada başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 27/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde, belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 31/12/2015 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 5/2/2015 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 5/2/2015 tarihinde Bakanlığa bildirilmiştir. Bakanlığın yazılı görüşü 23/3/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulmuştur.

6. Bakanlık görüş yazısı, başvurucuya 3/4/2015 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 17/4/2015 tarihinde sunmuştur.

7. 25/6/2015 tarihinde yapılan Bölüm toplantısında, başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

8. Başvurucu, radyasyon onkolojisi uzmanıdır ve Tıp Kurumu Derneğinin Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir.

9. 2008 yılı Haziran ayında, kamuoyunda Ankara ilinin içme suyunda arsenik miktarına ilişkin bir tartışma başlamış ve başvurucu, üyesi bulunduğu derneğin internet sitesinde başka bir uzman ile birlikte üç ayrı basın açıklaması yayımlamıştır.

10. Başvuruya konu 2/6/2008 tarihli basın açıklamasında şu ifadeler yer almaktadır:

"Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melik Gökçek, 28 Mayısta Büyükşehir Belediyesi Basın Merkezinde düzenlediği basın toplantısında "Kızılırmak suyunun içilmediği yönünde söylentiler çıkaran muhalefete sürpriz yaptıklarını" belirterek, "Ankara 21 günden beri Kızılırmak suyunu içiyor, Ankara'ya hayırlı uğurlu olsun" diye açıklama yaptı. Gökçek, "Suyun verildiğini ilan etmeleri halinde bazı sivil toplum kuruluşlarının yaygara çıkaracağını ifade ederek, "Kızılırmak suyunu verdiğimiz günü söyleseydik olay büyütülecekti. 3 Ağustos tarihinde Ankara Tabipler Odası haberlerini örnek vermiştim. Su kesintileri yapılınca ishal vakaları olacağını duyurdular. Kızılırmak suyunun Ankara'ya verildiği gün ajitasyon yapılacağını söyledim, 21 günden beri Ankaralılar Kızılırmak suyunu içiyor. Kimse bunun

farkına varmadı. İshal vakaları artmadı. Benim bu konuşmamdan sonra bazı odalar feryada başlayacak. Bizim suyumuz son derce sağlıklıdır. Koparılan yaygaranın ideolojik olduğu ortaya çıkmıştır.” diye konuştu.

Gökçek, insan sağlığı yönünden içme suyu kalitesini, kullananlardaki ishal vakalarına indirgeyerek konuyu son derece yüzeysel bir yaklaşımla ele almıştır. İçme suyundaki patojen mikroorganizmaların varlığına bağlı olarak gelişebilecek ishal vakaları içme suyu kalitesinin gözle görünür ve erk(e)n ortaya çıkan bir sonucudur. Ancak su kalitesi ne kadar kötü olursa olsun klorlama gibi basit dezenfeksiyon işlemleriyle sudaki patojen organizmalar yok edilebilir ve bu suyu kullananlar da ishal vakaları görülmez. Diğer bir deyişle kullananlarda ishal vakası görülmemesi içme suyunun sağlık yönünden sorunsuz olduğunu göstermez. İçme suyu kalitesinde insan sağlığı için esas olan parametre basit arıtma işlemleri ile kolaylıkla bertaraf edilemeyen toksik etkili kimyasal kirliliklerdir. Bu kimyasal kirliliklerin etkisi içme suyunu tüketen topluluklarda yıllarca sonra başta kanser olmak üzere çeşitli kronik hastalıkları arttırmasıyla ortaya çıkar. Gökçek’in açıklamasına göre Kesikköprü projesiyle 7 Mayıstan bu yana Ankara’ya Kızılırmak suyu veriliyor, Ankara Kızılırmak suyunun verilmesinden 6 gün sonra 13 Mayıs 2008 tarihli ASKİ Genel Müdürlüğü Arıtma Tesisleri Dairesi Başkanlığı’nın “Su Deney Raporunda” dikkat çeken yönler var. Bu nedenle 13 Mayıs tarihli analizin dikkatle irdelenmesi gerekiyor. ASKİ su analizine göre 1 Nolu Numune: Arıtılmamış Ham Su, 2 Nolu Numune ise İvedik Çıkışındaki Arıtılmış Sudur.

Dünyada başta kanserojen etkisi olmak üzere insan sağlığına zararlı etkileri nedeniyle içme suyunda en fazla sorun oluşturan toksik maddelerin başında Arsenik gelmektedir. İçme suyunda yüksek oranlarda Arsenik mesane, akciğer, cilt, böbrek ve karaciğer kanserine yol açabilir. Ayrıca merkezi ve periferik sinir sisteminde, kalpte, damarlarda ve ciltte ciddi boyutlarda hasara neden olabilir. Gerek Dünya Sağlık Örgütü (WHO), gerek Türk Standartları Enstitüsü (TS 266), gerek Sağlık Bakanlığı İnsani Tüketim (A)maçlı Sular Yönetmeliği’ne göre 1 litre suyun için verilen maksimum arsenik değeri 10 mikrogramdır. ASKİ İvedik Su Arıtma Tesislerinde Kızılırmak suyu gelmeden önce yapılan Ham Su Analizinde Arsenik değeri 10 mikrogramın (0,01 miligram) altında raporlanmıştır. Bu rapora göre eski Ankara su(y)undaki Arsenik miktarı 10 mikrogramın ne kadar altında olduğu belirtilmemiştir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz 13 Mayıs tarihli ASKİ Kızılırmak suyu analizindeyse 1 No’lu Arıtılmamış Ham Su örneğindeki Arsenik Miktarı 12.1 mikrogram litre olarak raporlanmıştır. Ancak İvedik Çıkışındaki Arıtılmış Suda (2 Nolu Numune) Arsenik değeri 1 mikrogramın altında raporlanmıştır. Melik Gökçek dün gece (1 Haziran) SES TV’deki canlı yayın programında 27 Mayısta yapılan analizde Ham Su örneğindeki Arsenik oranını 13.7 mikrogram olarak açıklamıştır. Geleneksel (konveksiyonel) arıtma yöntemleriyle Arsenik miktarının bu kadar düşük düzeylere nasıl çekildiğinin açıklanması gerekmektedir. İçme suyu Arsenik konsantrasyonuna bağlı olarak her 10 bin nüfus için mesane ve akciğer kanseri olgularındaki artış riski şöyledir.

İçme Suyu Mesane Kanseri Akciğer Kanseri

Arsenik Kons Kadın Erkek Kadın Erkek

3 4 7 5 4

5 6 11 9 7

10 12 23 18 14

20 24 45 36 27

İçme Suyundaki Arsenik Miktarının toplam kanser yapma risk oranı da şöyledir.

Arsenic Level in Tap Water Yaklaşık Toplam Kanser Riski

(in parts per billion, or ppb) (Günde 2 litrelik tüketimde)

0. 5 ppb 1 in 10,000

1 ppb 1 in 5,000

3 ppb 1 in 1,667

4 ppb 1 in 1,250

5 ppb 1 in 1,000

10 ppb 1 in 500

20 ppb 1 in 250

25 ppb 1 in 200

50 ppb 1 in 100

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi içme suyunda Arseniğin 1 ppb ya da 5 ppb gibi düşük düzeylerinde bile sırasıyla beş binde bir ve on binde bir oranlarında toplam kanser riski ortaya çıkmaktadır. NAS'ın verileri üzerinden Ankara'da şebeke suyunda ortalama 3 mikrogram Arsenik olduğu takdirde ortaya çıkacak kanser riskine dönelim. Kadın erkek dağılımının eşit olduğu varsaydığınızda bu durumda Ankaralı kadınların yaşamları boyunca 850'sinde, Ankaralı erkeklerin de 1500'ünde de yalnızca bu düzeydeki Arsenik konsantrasyonuna bağlı yeni mesane kanseri ortaya çıkacaktır. (toplam 2350 yeni mesane kanseri olgusu. Yine ortalama 3 mikrogram Arsenik konsantrasyonunda Ankaralı 1050 kadında ve 850 erkekte yeni akciğer kanseri olgusu ortaya çıkacaktır. (Toplam 1900 yeni akciğer kanseri olgusu). Bu durumda, içme suyunda 3 mikrogram ortalama arsenik yoğunluğu olduğu takdirde 4250 Ankaralıda yeni mesane ve akciğer kanseri olgusu demektir. 5 mikrogram ve 10 mikrogram Arsenik yoğunluğunda ortaya çıkan akciğer ve mesane kanseri olguları çok daha yüksek düzeylerdedir. Konu bu nedenle çok hassastır. Medyatik şovlarla geçiştirilecek bir mahiyette değildir.

ASKİ verilerine göre 1 nolu Araştırma Ham Su örneğindeki Arsenik miktarı 12.7 mikrogram/litredir. Bunun 2 Nolu İvedik Çıkışındaki Arıtılmış Suda (2 Nolu Numune) nasıl 1 mikrogramın altına düştüğü sorusuna verilecek yanıt yukarıda bilimsel verile(r) ışığında büyük önem taşımaktadır.

Kızılırmak suyunun toksikoloji değerlendirmesinde önem taşıyan diğer bir ağır metal kadmiyumdur. Ancak ASKİ Kızılırmak Suyu Analizinde Kadmiyum ölçümüne ait değerler yoktur. Neden Kadmiyum analizi yapılmamıştır?

Kızılırmak Nehri, 1150 kilometrelik Devlet güzergâhı boyunca tarımsal ilaçlarla da kontamine olmaktadır. Tarımsal ilaç kökenli toksinlere ait bir analiz neden yapılmamıştır?

Kızılırmak sularında gerek Devlet Su İşlerinin (DSİ), gerekse Orta Doğu Teknik Üniversitesinin (ODTÜ) yaptığı analizlerde Sülfat (SO 4), azami değerlerin üzerinde bulunmuştur. Sülfat için bir litre suda önerilen değer 25 miligram, sınır değer ise 250 miligramdır. Kızılırmak suyunda (Kesikköprü Baraj Çıkış İstasyonu) DSİ 2005 yılı sülfat

ortalaması 330.5 miligram/litredir. ODTÜ'nün 2007 yılındaki analizlerinde aynı noktadaki sülfat miktarı 506 miligram/litredir. ASKİ'nin 13 Mayıs tarihli su analizinde Numune 1'deki (Arıtılmamış Ham Su) sülfat miktarı 50 miligram/litredir. Numune 2'deki (İvedik Çıkışındaki Arıtılmış Su) 68 miligram/litre olarak raporlanmıştır. ASKİ Sülfat analiz sonuçlarının gerek DSİ, gerekse ODTÜ analizleriyle bu kadar farklı çıkmasının nedeni nedir? Kızılırmak suyunun diğer sularla harmanlanmaması (paçallanmaması) v(e) mevsimsel koşullar bu büyük farkı açıklayıcı nitelikte olabilir mi? Kurak geçecek yaz dönemlerinde şu andaki harmanlama oranını yakalama olanağınız olmadığına göre bu soruna nasıl bir çözüm bulacaksınız?

ASKİ Su Analiz laboratuarlarının sonuçlarının güvenilirliliğine ilişkin kanıtlar nelerdir? Bu laboratuarın madde bazında akredite olduğu uluslar arası referans laboratuarlar var mıdır?

Kızılırmak güzergâhındaki Kayseri dışındaki illerde atık su arıtma tesisleri yoktur. Kanalizasyon suları da Kızılırmak'a karışmaktadır. Ne denli başarılı bir arıtma gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin bu durum Kızılırmak suyunun Ankaralılar tarafından tüketilmesini engelleyecek önemli bir psikolojik faktördür. Nitekim Kırıkkale'de Kızılırmak suyu kuyu sularıyla paçallanarak içme suyu olarak kente verilmektedir. Ancak sular kalitesiz olduğundan halk tarafından kabul görmemektedir. Bu yüzden Ankara'da hızla damacana ve diğer formlardaki su tüketiminde patlamaya yol açılacak ve su pazarlarında yıllık 1 katrilyon lirayı (1 milyar YTL) aşan dikkat çekici bir büyüme gerçekleşecektir. Su pazarımızın da (diğer) sektörlerde olduğu gibi hızla ulus ötesi şirketlerin hakimiyeti altına girdiği böylesi bir iklimde bu şirketlerin yerli iş birlikçileri de rant dağıtımından paylarına düşeni alacaktır."

11. Söz konusu basın açıklaması Tıp Kurumu Derneğinin internet sitesinde aynı tarihte yayımlanmıştır. Devam eden tarihlerde ise bazı basın ve yayın organlarında haber konusu yapılmıştır. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan davacı, basın açıklamasında yer alan bazı ifadelerin kendisine hakaret niteliğinde olduğu iddiasıyla başvurucu hakkında 26/6/2008 tarihinde tazminat davası açmıştır.

12. Davacı, ulusal ölçekte yayın yapan dört gazetenin 2008 yılı Haziran ayının değişik günlerindeki sayılarında yayımlandığını ve başka bazı yayın organlarında başvurucu ve arkadaşının Kızılırmak suyunda arsenik olduğu; arseniğin mesane, akciğer, cilt, böbrek ve karaciğer kanserine yol açtığı şeklinde iddialarının yer aldığını, yapılan haberlerin bilimsel dayanağının olmadığını ileri sürmüştür. Davacı, basın açıklamasındaki iddiaların iftira niteliğinde olduğunu ve bu nedenle de kişilik haklarına saldırı oluşturduğunu, eleştiri sınırını aştığını, halk arasında panik yaratma amacı taşıdığını iddia etmiştir. Davacı, Ankara'nın musluktan akan suyunun temiz olduğunu ve uluslararası kriterlere uyulduğunu ileri sürmüştür. Davacı, yapılan analiz sonuçlarına göre Ankara'da musluktan akan suda hiçbir problem bulunmadığının tespit edildiğini belirtmiştir. Davacı, basın açıklaması sebebiyle itibarının zedelendiğini, söz konusu açıklamaların kendisini üzdüğünü belirterek manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

13. Ankara 10. Sulh Hukuk Mahkemesi, 31/10/2013 tarihli kararıyla davanın kısmen kabulüyle yedi yüz ellişer TL manevi tazminatın başvurucu ve diğer davalılardan alınarak davacıya verilmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"… Yapılan bu basın açıklaması içeriği ile davacı Büyükşehir Belediye başkanı İbrahim Melih Gökçek'in Ankara halkına sağlıksız suyu kullandırdığı, Ankaralıların bu suyu kullanmalarından kaynaklanan mesane ve akciğer kanseri vakalarının kendilerini beklediği

iddiasında bulunmuşlar ve suyun zehirli kimyasal maddeler içerdiklerini açık bir şekilde yazarak halkı bu şekilde etkilemişlerdir. Kamuoyu bu basın açıklaması ile ekinde herhangi bir bilimsel veri olmadan bilgilendirilerek Ankaralılara bu hizmeti sunmakla görevli olan Ankara Büyükşehir Belediye Başkanını zan altında bırakmışlar, bu söylemleri ile Başkan'ın halkın sağlığını bu şekilde etkileyecek bir içme suyunu kullandırdığı iddiası ile davacıyı kamuoyu önünde küçük düşürmüşlerdir. Basın ve bireylerin kamu görevlilerini eleştirme hakları vardır. Ancak bu hak kullanılırken eleştiri çerçevesinin aşılmaması tolere edilebilecek inciticilikten çıkıp, kamu görevlilerini küçük düşürücü, aşağılayıcı ve şiddeti teşvik edici değer yargılarında bulunulmaması gerekir. Özellikle dikkat edilecek husus kullanılan sözün kişinin görev değerlerini ihlal eder nitelikte bulunup bulunmadığı, mağduru tahkir maksadı ile sarf edilmiş olup olmadığıdır. Bundan hareketle her ne kadar davalılar kendi elde ettikleri veriler ile Kızılırmak Suyunun halk sağlığına zararlı olduğunu vurguladıklarını belirtmişler ise de davacı tarafından da kendi elde ettiği verilerle sağlık açısından sıkıntı bulunmadığını belirtmiştir. Yani Kızılırmak Suyunun sağlık durumu taraflar ve bilim dünyası açısından kesin değildir. Bu durumda davalıların davacının yapmış olduğu hizmeti eleştiri sınırlarını aşarak kamuoyunu bu kişiye karşı tahkir maksadı ile bu beyanların sarf edilmesi davacıyı etkilemiş, bu olayda üzüldüğü gibi halk tarafından da yanlış değerlendirmelere sebebiyet verilebilecek bir ortam yaratılmıştır. Yukarıda açıklanan sebeplerle eleştiri sınırı aşılarak beyanda bulunan davalılar aleyhine aşağıdaki manevi tazminat miktarına hükmetmek (gerekmiştir.)”

14. Miktar itibarıyla kesin nitelikte olan karar, 31/10/2013 tarihli duruşmada başvurucu vekilinin yüzüne karşı verilmiştir.

15. Başvurucu, 27/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de,bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 27/11/2013 tarihli ve 2013/8598 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, başvuruya konu 2/6/2008 tarihli basın açıklamasının başvurunun konusunu oluşturduğunu, açıklamada arsenik maddesinin insan sağlığı üzerine etkileri konusunda bilgiler verilip Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan davacının açıklamalarının eleştirildiğini, basın açıklamasının çeşitli basın yayın kuruluşlarında haber konusu edildiğini, basın açıklamasının tamamen bilimsel verilerle hazırlandığını, arsenik maddesinin kanserle olan ilişkisinin sağlam kaynaklara dayanarak incelendiğini ve Ankara ilinin içme suyunda bu riskin mevcut olduğunun değerlendirildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucu, dava konusu basın açıklamasında davacının kişilik haklarına herhangi bir saldırıda bulunulmadığını, kendisine cevaplaması için bazı sorular yöneltildiğini, bilimsel

verilere atıf yapılarak hazırlanmasına rağmen ilk derece mahkemesince bunun göz önüne alınmadığını, açıklamada yer alan iddialar hakkında bilirkişi incelemesi dahi yaptırılmadığını iddia etmiştir. Başvurucu, bilimsel verilere dayanarak Ankara iline getirilen Kızılırmak suyunun niteliklerini kamuoyuna açıklamanın hukuka aykırı bir yanı bulunmadığını, aksinin kabulünün ifade özgürlüğüne aykırı olacağını belirterek Anayasa'nın 26. ve 36. maddelerinde tanımlanan ifade özgürlüğü ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, ihlalin tespitiyle yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesine bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

21. Her ne kadar başvurucu, yaptığı basın açıklaması nedeniyle tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin Anayasa’nın 36. maddesinde koruma altına alınan adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüş ise de bu şikâyet, basın açıklaması nedeniyle tazminat ödemeye karar verilmesine yöneliktir ve bu sebeple söz konusu şikâyetin Anayasa’nın 26. maddesi bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

22. Başvurucunun şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

2. Esas Yönünden

23. Başvurucu, bilimsel verilere dayalı olarak hazırladıkları raporu kamuoyuna açıklamaktan dolayı tazminata mahkûm edilmesinin Anayasa’nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddialarına karşı Bakanlık görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa’nın 26. maddesinde yer alan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü çerçevesinde incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, başvurunun esası hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrar etmiştir.

24. Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

25. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin

temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

…

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

26. Anayasa’nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiştir ve “başka yollar” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43).

27. Anılan düzenlemeler uyarınca ifade özgürlüğü, sadece “düşünce ve kanaate sahip olma” özgürlüğünü değil, aynı zamanda sahip olunan “düşünce ve kanaati (görüşü) açıklama ve yayma”, buna bağlı olarak “haber veya görüş alma ve verme” özgürlüklerini de kapsamaktadır. Bu çerçevede ifade özgürlüğü, insanın serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir (Emin Aydın, § 40). Bu bağlamda toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Emin Aydın, § 41).

28. İfade özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirmek ve gerçekleştirme konusunda ikna etmek çoğulcu demokratik düzenin gereklerindedir. Bu itibarla ifade özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 34).

29. Anayasa’nın 26. maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemiştir. Başka bir deyişle hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğü siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır. Açıklanan ve yayılan bir düşüncenin, içeriğinden hareketle kişiler ve toplum açısından “değerli-değersiz” veya “yararlı-yararsız” biçiminde ayrıştırılması subjektif unsurlar ihtiva eder. Bu değerlendirmelerden hareketle ifade özgürlüğünün alanının belirlenmeye çalışılması bu özgürlüğün keyfî biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabilecektir. İfade özgürlüğü, başkaları açısından “değersiz” veya “yararsız” görülen düşüncelerin açıklanması ve yayılması özgürlüğünü de içermektedir.

30. Sınırlanabilir bir hak olan ifade özgürlüğü, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. İfade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Ancak bu özgürlüğe yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa’nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve ifade özgürlüğüne ilişkin ayrıntılı diğer maddeler göz önüne

alınarak Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılması gerekmektedir.

31. Başvuru, önce internet sitesinde, daha sonra ulusal ölçekte yayın yapan bazı gazetelerde yayımlanan ve başvurucu tarafından kaleme alınan bir basın açıklamasında başvurucunun davacıya hakaret ettiği kabul edilerek 750,00 TL tazminat ödemeye mahkûm edilmesi nedeniyle yapılmıştır. Somut olayda çözümlenmesi gereken ilk mesele, başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale oluşturup oluşturmadığını belirlemektir. Sonraki aşamalarda, varlığı kabul edilen müdahalenin ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediği değerlendirilecektir.

a. Müdahalenin Mevcudiyeti

32. Başvurucu, basın açıklaması nedeniyle davacıya tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. O hâlde söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

34. Başvurucu, Anayasa'nın 13. maddesi ile 26. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan, müdahalenin "kanun"la yapılması şartına aykırılık bulunduğuna ilişkin bir iddiada bulunmamıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, 6098 sayılı Kanun'un 49. maddesinin "kanunlar tarafından öngörülme" ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

35. Başvurucunun davacıya hakaret ettiği iddiasıyla tazminat ödemeye mahkûm edilmesine ilişkin söz konusu kararın, başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninde Gerekli Olma ve Ölçülülük

36. Son olarak başvurucunun basın açıklamasında sarf ettiği sözlerden ve iddialardan dolayı tazminat ödemeye mahkûm edilmesine ilişkin kararda, demokratik bir toplumda, başvurucunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediği değerlendirilmelidir.

37. Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "manevi varlık" kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Üçüncü kişilerin şeref ve itibara müdahalesi, birçok ihtimalin yanında, görsel ve işitsel yayınlar yoluyla da olabilir. Bir kişi görsel ve işitsel yayın yoluyla bir kamuoyu tartışması çerçevesinde eleştirilmiş olsa dahi o kişinin şeref ve itibarı manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41;

Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33).

38. İfade özgürlüğü konusunda devletin pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Kamu makamları negatif yükümlülük kapsamında Anayasa'nın 13. ve 26. maddeleri kapsamında zorunlu olmadıkça düşüncenin açıklanmasını ve yayılmasını yasaklamamalı ve yaptırımlara tabi tutmamalı, pozitif yükümlülük kapsamında ise ifade özgürlüğünün gerçek ve etkili korunması için gereken tedbirleri almalıdır (Nilgün Halloran, § 43).

39. Devletin, bireylerin maddi ve manevi varlığının korunması ile ilgili pozitif yükümlülükleri çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı ile diğer tarafın Anayasa'da güvence altına alınmış olan ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında adil bir denge kurması gerekir. Mevcut olaydaki gibi başvurularda başvurunun sonucu, prensip olarak başvurunun, ihtilaflı açıklamanın sahibi tarafından Anayasa'nın 26. maddesine dayanılarak yapılmış olması ile bu açıklamaya konu olan kişi tarafından Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak yapılmış olmasına göre değişmez. Aksi halde Anayasa'nın anılan maddelerinde korunan hakların dengelenmesinde, benzer olaylarda çelişkili sonuçlar ortaya çıkabilir. Yargı mercilerinin bu iki maddede düzenlenen haklar arasında Anayasa'nın 13. maddesinde ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan kriterlere uygun bir denge kurmaları gerekir (bkz. Bekir Coşkun, § 47).

40. Bu denge kurulurken Anayasanın 13. maddesi kapsamında hakkın özüne dokunulmamalı, demokratik toplum düzeninin gerekleri ve sınırlama amacı ile aracı arasındaki ölçü gözetilmelidir (Nilgün Halloran, § 43).

41. "Demokratik toplum düzeninin gerekleri" kavramı, öncelikle ifade özgürlüğü üzerindeki sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. "Demokratik toplum düzeninin gerekleri"nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir. Buna göre sınırlayıcı tedbir, bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da başvurulabilecek en son çare niteliğinde değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez (Bu konudaki AİHM kararı için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48).

42. Buradan çıkan sonuca göre demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünün sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen ifadeler için değil, devletin veya toplumun bir bölümünü eleştiren, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden ifadeler için de geçerli olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bunlar, demokratik toplum düzeninde geçerli olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir (bkz. Handyside/Birleşik Krallık, § 49).

43. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi"dir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın, demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte, başka bir ifadeyle güdülen kamu yararı amacını gerçekleştirmekle birlikte, temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, K.T. 18/10/2007).

44. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu

sebeple ifade özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Bekir Coşkun, § 54).

45. Bu bağlamda, ifade özgürlüğüne yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekecektir. Başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin, ifade özgürlüğünü kısıtlama bakımından "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Bekir Coşkun, § 56).

46. Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında mahkemelerin, düşüncelerin açıklanması ve yayılmasına yönelik olarak tazminata veya cezaya karar verirken düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanılmasından kaynaklanan yarardan çok daha ağır basan, korunması gereken bir yararın varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir. (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 114).

47. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal boyutuna ulaşıp ulaşmadığı incelenirken soyut bir değerlendirme yapılmayıp başvurucunun kullandığı ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, ifadelerin kimin tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin ve kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğine bakılmalıdır.

48. Dolayısıyla başvurucunun onkoloji uzmanı ve Tıp Kurumu Derneği üyesi bir tıp doktoru olarak bir politikacı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan davacının politikalarına yönelttiği eleştiriler sırasında söylediği sözlerden dolayı aleyhine tazminata hükmedilmesinin ölçülü olduğunun kabul edilebilmesi için ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin gerekçelerinin inandırıcı, başka bir deyişle ilgili ve yeterli olması gerekir.

49. Yapılan bireysel başvurularda yalnızca ve tek başına derece mahkemelerince verilen kararların ele alınması ile yetinilemez. Başvurucunun basın açıklamasında ileri sürdüğü iddiaların ve kullandığı ifadelerin içinde geçtiği yazının bütünü ile birlikte ve bunların söylendiklerinin, bağlamından kopartılmaksızın olayın bütünselliği içerisinde değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 52).

50. Başvuruya konu basın açıklamasının yayımlandığı tarihlerde Ankara'nın içme suyu tedarikinde yaşanan bir dizi problem nedeniyle Kızılırmak suyunun Ankara'da içme suyu olarak kullanılması için Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresince (ASKİ) çalışmalar yapılmaktaydı. Buna karşın kamuoyunda Kızılırmak suyunun kalitesine ilişkin tartışmalar yaşanmakta, bu konuyla ilgili olarak pek çok basın ve yayın organında haber ve yazılar yayımlanmaktaydı. Başvuruya konu basın açıklamasının da olayların meydana geldiği tarihte basın ve yayın organlarında ve kamuoyunda devam eden tartışmalar kapsamında kaleme alınmış olduğu anlaşılmaktadır.

51. Söz konusu basın açıklamasında, davacının içme suyu üzerinde yapılan tartışmalara cevap olarak yaptığı açıklamalar ele alınmıştır. Basın açıklamasında davacının, Kızılırmak suyunun 21 gündür Ankaralılar tarafından içildiği ve ishal vakalarının artmadığı, su konusunda yapılan tartışmaların karalamadan ibaret olduğu yönündeki sözleri hatırlatılmaktadır. Basın açıklamasında ishal vakaları ile suyun kalitesinin aynı şey olmadığı,

su kalitesi ne kadar kötü olursa olsun bazı dezenfeksiyon yöntemleri ile ishal vakalarının önlenebileceği, buna karşın toksik etkili kimyasal kirliliğin hiçbir arıtma ile bertaraf edilemeyeceği ve yıllar sonra başta kanser olmak üzere çeşitli kronik hastalıkların artacağı ileri sürülmektedir. Basın açıklamasında, ASKİ su analizine değinildikten sonra söz konusu analizde bazı çelişkiler olduğu iddia edilmekte, işlenmemiş ham su arsenik miktarının işlendikten sonra düşürülmesinin mümkün olmadığı iddia edilerek ASKİ raporunun kuşkulu olduğu ileri sürülmektedir. Basın açıklamasında, sudaki arsenik miktarı ile kanser vakaları arasındaki ilişkiler bazı uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanmış verilere dayanılarak gösterilmekte ve Kızılırmak suyundaki arsenik miktarı nedeniyle önümüzdeki süreçte Ankaralılarda görülecek kanser vakası sayılarına ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunulmaktadır.

52. Basın açıklamasında 1.150 kilometre uzunluğundaki nehir suyuna tarımsal ilaç kökenli toksinlerin ve kanalizasyon sularının karıştığı, buna karşın toksik analiz ile kadmiyum ve sülfat analizlerinin yapılmadığı ileri sürülmektedir. Basın açıklamasında son olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Devlet Su İşleri analizleri ile ASKİ analizleri arasındaki çelişkiler sıralanmış, güvenilir ve bağımsız laboratuarlara analiz yaptırılması çağrısında bulunulmuştur. Başvurucu raporun sonuç kısmında Ankaralıların, şebeke suyuna güvenmediklerini, bu sebeple önümüzdeki süreçte içme suyu pazarının bir milyar Türk lirasını aşacağının öngörüldüğünü ve su pazarının giderek ulus ötesi şirketlerin hâkimiyetine gireceğini iddia etmektedir.

53. Başvurucu hakkında açılan tazminat davasının görüldüğü Ankara 10. Sulh Hukuk Mahkemesi kararında, herhangi bir bilimsel veri olmadan kamuoyunun yanlış yönlendirildiği, davacının halkın sağlığını etkileyecek olan içme suyunu kullandırdığı iddia edilerek onun kamuoyu önünde küçük düşürüldüğü kabul edilmiştir. Mahkeme, Kızılırmak suyunun kalitesinin hem taraflar hem de "bilim dünyası açısından" kesin olmadığını belirtmiş, buna karşın başvurucunun "davacının yapmış olduğu hizmeti" eleştiri sınırlarının ötesinde karaladığını kabul etmiştir.

54. İfade özgürlüğü büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünün güvence altına alınmasını hedeflemektedir ve düşüncelerin açıklanması ve yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olması doğal karşılanmalıdır. Öte yandan somut olaydaki gibi kamuoyunu yakından ilgilendiren meseleleri tartışma özgürlüğünün "tüm demokratik sistemlerin temel ilkesi" olduğu göz önüne alınmalıdır. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası, kamuyu ilgilendiren ifadelere yönelik pek az bir sınırlamaya yer vermektedir.

55. Başvurucu üyesi olduğu Tıp Kurumu Derneği adına başka bir onkoloji uzmanı ile birlikte Ankara'nın içme suyuna ilişkin yayımlanan raporlar arasında çelişkiler bulunmasını, yapılması gereken bazı analizlerin ise hiç yapılmamış olmasını eleştirmekte ve Ankara'da görülmesi muhtemel kronik hastalıklara dikkat çekmektedir. Başvurucunun eleştirileri Ankara Büyükşehir Belediyesinin faaliyetlerine ve belediye başkanı olan davacının açıklamalarına yönelik olup belediye veya belediye başkanı kullandıkları kamu gücünden dolayı kendilerine yöneltilmiş en ağır eleştirileri bile hoşgörü ile karşılamak zorundadır. Sağlıklı bir demokrasi, kamu gücünü kullanan bir organın yalnızca yargı organları tarafından denetlenmesini değil, aynı zamanda sivil toplum örgütleri, medya ve basın veya siyasi partiler gibi siyasal alanda yer alan diğer aktörlerce de denetlenmesini gerektirir (bkz. Castells/İspanya, B. No: 11798/85, 23/4/1992, § 46).

56. Aynı şekilde siyasetçilere yönelik eleştirilerin kabul edilebilir sınırları, diğer kişilere

yönelik eleştiri sınırına göre daha geniştir. Bir siyasetçi diğer kişilerden farklı olarak her sözünü ve eylemini bilerek halkın ve aynı zamanda diğer siyasetçilerin denetimine açar, bu nedenle de daha geniş hoşgörü göstermek zorundadır (bkz. Lingens/Avusturya, B. No: 9815/82, 8/7/1986, § 42).

57. Somut olayda, bir tıp doktoru olan başvurucu yayımladığı basın açıklamasında Kızılırmak suyunun kalitesine ilişkin şüphelerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Başvurucunun iddiaları bazı kuruluşların raporlarına dayanmakta, bu raporlara kıyasla çok düşük olan zararlı madde oranlarının nasıl düşürüldüğü sorgulanmaktadır. Davacının, başvurucunun dayandığı raporların doğruluğuna ilişkin bir itirazı bulunmamaktadır. Başvurucunun dayandığı raporların ibrazı başvurucudan istenebileceği gibi bilirkişi raporu aldırılması yoluna da gidilmesi mümkündür.

58. Buna karşın ilk derece mahkemesinin kararının özü, başvurucunun iddialarının doğru olmadığı değil, yeterince kesin olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Başka bir deyişle Mahkeme, bir bilim insanı olan başvurucunun kimi kuruluşlarca hazırlanan raporlara dayanarak belediyenin kamuoyuna açıkladığı su raporlarını sorgulayabilmesi için, kendisine göre, bilimsel kesinlik aramıştır.

59. Kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku bulunmayan bir kamusal tartışmaya katılmak için bilimsel kesinliğin bir ölçüt olarak aranması, başvurucunun kamusal tartışmaya katılabilmesini olanaksız kıldığı gibi açık bir toplumdan söz etmeyi de imkânsızlaştırmaktadır. Kamusal meselelerin tartışılmasına bilimsel kesinlik bulunmadığı düşüncesiyle yapılan müdahalelerin gerekçesi, ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemez.

60. Son olarak bu tür yaptırımların kamusal tartışmayı zorlaştırma ve bireyleri caydırma etkisi bulunduğu hatırda tutulmalıdır. Somut başvuruda, başvurucunun 750,00 TL tazminat ödemesine karar verilmiştir. Kamusal tartışmalara katılan bireylerin hafif bile olsa yaptırıma maruz kalma endişesi taşımaları, bireylerin düşüncelerini açıkça ifade etmeleri üzerinde kesintiye uğratıcı bir etki doğurur. Kişilerin böyle bir etki altında, ileride düşüncelerini açıklamaktan ve yaymaktan imtina etme riski bulunmaktadır.

61. Mevcut başvuruda olduğu gibi toplumu yakından ilgilendiren meselelere ilişkin bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasında kamu yararı olduğunda kuşku yoktur. Ayrıca kamu gücünü kullanan organlara ve siyasetçilere yöneltilen eleştirinin sınırı da özel kişilere göre daha fazladır. Bu sebeplerle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin "başkalarının şöhret ve haklarının" korunması için demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varılmıştır.

62. Bu sebeplerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesinin Uygulanması

63. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş ancak yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

64. Kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için YENİDEN YARGILAMA YAPMAK

ÜZERE Ankara 10. Sulh Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

65. Başvurucu, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin tahsilini talep ettiğinden başvurucu tarafından ödenen ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 başvuru harcı ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için YENİDEN YARGILAMA YAPMAK ÜZERE Ankara 10. Sulh Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu tarafından ödenen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına.

2/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH AKYÜZ

B. No: 2013/9352 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/9352

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABDULLAH AKYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9352)

Karar Tarihi: 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 12/8/2015-29443

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Abdullah AKYÜZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanuni tutukluluk süresinin aşılması ve yargılamada haksız tahrik hükmünün uygulanmaması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiği hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/12/2013 tarihinde Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 30/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Birinci Bölüm tarafından 21/5/2014 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca görüşülmek üzere Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 5/6/2015 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, daha önceki görüşlerine atfen, görüş sunulmasına gerek bulunmadığını belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Kadıköy 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 10/11/2006 tarihli ve 2006/445 sorgu sayılı kararı ile suç işlemek için örgüt kurma, kasten insan öldürme, öldürmeye teşebbüs ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanun'a muhalefet suçlarından tutuklanmıştır.

8. Başvurucu hakkında, Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığının 16/11/2006 tarihli ve E.2006/432 sayılı iddianamesiyle suç işlemek için örgüt kurma, kasten insan öldürme ve öldürmeye teşebbüs ve 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçlarından açılan kamu davası Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2006/111 sırasına kaydedilmiştir.

9. Açılan davanın Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2005/519 sayılı dosyası ile birleştirilmesi sonrasında Mahkemenin 6/11/2007 tarihli kararla görevsizlik kararı vermesi üzerine dava dosyası İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2008/31 sırasına kaydedilmiş, yapılan yargılama sonucunda 17/5/2010 tarihli kararla başvurucunun mahkûmiyetine ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

10. Anılan kararın temyizi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi 13/3/2012 tarihli ilamla hükmün bozulmasına karar vermiştir.

11. Bozma üzerine, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/11/2013 tarihli ve E.2012/56, K.2013/124 sayılı kararıyla başvurucunun suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve suç örgütüne yardım etmek suçlarından beraatına, adam öldürmek ve adam öldürmeye teşebbüs

suçu ile 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçlarından toplam 36 yıl 18 ay hapis ve 375 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

12. Başvurucu, derece mahkemesinin tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararına itiraz etmiş, itirazı İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/12/2013 tarihli ve 2013/328 Değişik İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

13. Başvurucu, 17/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Temyiz üzerine, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/11/2013 tarihli kararı, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 10/6/2014 tarihli ve E.2014/2439, K.2014/3474 sayılı ilamıyla onanmıştır.

B. İlgili Hukuk

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi şöyledir:

"(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

16. 6136 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adlî para cezasına hükmolunur."

17. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez."

18. 5237 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

…

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

…

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

19. Aynı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/12/2013 tarihli ve 2013/9352 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığını ve mahkemenin, hakkında haksız tahrik hükmünü uygulamadığını belirterek tahliyesine karar verilmesini istemiş ve tazminat

talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

22. Başvurucunun şikâyetlerinin, Anayasa’nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Adil Yargılanma Hakkı Yönünden

i. Ön Sorun Hakkında

23. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“ … Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

25. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

26. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle idari merciler ve derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

27. Buna göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun, Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

28. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması, başka bir deyişle bireysel başvurunun yapıldığı tarihte başvuru koşullarının tamamının sağlanmış olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolu yoksa ya da olan başvuru yolları etkili değilse

Anayasa Mahkemesi somut olayın koşullarını dikkate alarak bir başvurunun incelenmesine karar verebilir (bkz. Ümit Ata, B. No: 2012/254, 6/2/2014, § 33).

29. Diğer yandan, başvuru yollarının tüketilmiş olmasına dair usul kuralı yorumlanırken, kişilerin mahkemeye erişim hakkına halel getirecek bir yorumun benimsenmesinden de kaçınılmalıdır.

30. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için usule ilişkin belli şartların öngörülmesinin, doğrudan mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açacağı söylenemez. Yine de mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan davanın hakkaniyetine halel getirecek kadar katı şekilcilikten, öte yandan kanunla öngörülmüş olan usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak kadar aşırı esneklikten kaçınmaları gereklidir. Usul kurallarının, hukuki güvenliğin sağlanması ve yargılamanın düzgün bir şekilde yürütülmesi sonucu adaletin tecelli etmesine hizmet etmek yerine davaların yetkili bir mahkeme tarafından görülmesi bakımından bir çeşit engel hâline gelmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiş olacaktır (bkz. Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, §§ 65 ve 68; aynı yöndeki AİHM kararları için bkz. Walchli/Fransa, B. No. 35787/03, 26/7/2007, § 29; Efstathiou ve Diğerleri/Yunanistan, B. No: 36998/02, 27/7/2006, § 24; ile Osu/İtalya, B. No: 36534/97, 11/7/2002, § 31).

31. AİHM benzer durumlara ilişkin kararlarında, iç hukuktaki başvuru yolları tüketilmeksizin başvuru yapılması hâlinde kabul edilebilirliğe ilişkin incelemesini yaptığı tarih itibarıyla bu yolların tüketilip tüketilmediğine bakmaktadır. İç hukuktaki süreçlerin tamamlanması durumunda başvuruyu iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmamakta ve diğer kabul edilebilirlik şartlarını da karşılayan başvuruları esastan incelemektedir (bkz. Gavriliţă/Moldova, B. No: 22741/06, 22/4/2014, § 53; Mercuri/İtalya, B. No: 14055/04, 22/10/2013, § 27; Yelden ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 16850/09, 3/5/2012, § 40; E.K./Türkiye (k.k.), B. No: 28496/95, 28/11/2000; ve Reringeisen/Avusturya, B. No: 2614/65, 16/7/1971, §§ 89-93).

32. Somut olayda başvurucunun, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/11/2013 tarihli nihai kararına karşı temyiz yoluna başvurduğu, temyiz sonucunu beklemeden 17/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

33. Yukarıda açıklanan ilkeler ışığında başvurucunun, başvuru tarihi itibarıyla başvuru yollarını tüketmeden başvuruda bulunduğu anlaşılmakta ise de bireysel başvuru sürecinde söz konusu hükmün Yargıtay tarafından 10/6/2014 tarihinde onanarak kesinleştiği, somut olayın koşullarında başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

ii. Şikâyetin Değerlendirilmesi

34. Başvurucu, yargılandığı davada hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

35. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz”

36. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, …açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

37. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir.

38. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular açıkça keyfîlik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

39. Adil yargılanma hakkı; bireylere, dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun, yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamadığına veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine veya kararın gerekçesiz olduğu gibi mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfîliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Naci Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

40. Somut olayda İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin, 13/11/2013 tarihli ve E.2012/56, K.2013/124 sayılı kararıyla başvurucunun, adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçu ile 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçlarından mahkûmiyetine ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 10/6/2014 tarihli ve E.2014/2439, K.2014/3474 sayılı ilamı ile söz konusu hüküm onanarak kesinleşmiştir.

41. Başvurucu, yargılandığı ve mahkûm olduğu davada haksız tahrik hükümleri uygulanmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de bu iddiasının özü, derece mahkemelerince delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkindir.

42. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmamıştır. Ayrıca ilk derece mahkemesinin ve Yargıtayın kararında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan herhangi bir durum tespit edilememiştir.

43. Açıklanan nedenlerle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve derece mahkemeleri kararlarının bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının "açıkça dayanaktan yoksunluk" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kanuni Tutukluluk Süresinin Aşıldığı İddiası

44. Başvurucu, hakkında hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamına ilişkin karara itiraz etmiş, itirazın reddi üzerine kanuni tutukluluk süresinin aşıldığı iddiasıyla süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

45. Tutukluluk hâli sona ermiş olan bir başvurucunun, devam eden tutukluluk hâlinden farklı olarak, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığı yönünde iddialar ileri sürmesi hâlinde iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise öncelikle bu yolu tüketmesi gerekir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

46. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde makul sürede hakkında hüküm verilmeyen bir tutuklu için tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, bir yandan başvurucunun maruz kaldığı tutukluluk nedenleri ve süresinin uzunluğunun tespiti, diğer yandan da uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır. Bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolu, başvurucunun şikâyetleri açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm olanağı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunmaktadır (Hamit Kaya, § 48).

47. 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması, başka bir deyişle bireysel başvurunun yapıldığı tarihte başvuru koşullarının tamamının sağlanmış olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolu yoksa ya da olan başvuru yolları etkili değilse Mahkeme somut olayın koşullarını dikkate alarak bir başvurunun incelenmesine karar verebilir (Ümit Ata, § 33).

48. Somut olayda başvurucu, hükümle birlikte verilen tutukluluk kararı üzerine 17/12/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, akabinde verilen hükmü temyiz etmiş, ancak temyiz aşamasında olan dava, bireysel başvurusu sonuçlanmadan önce Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 10/6/2014 tarihli onama kararı ile kesinleşmiştir. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği 10/6/2014 tarihinden itibaren kural olarak 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir.

49. Ancak başvuru konusu olayın özelliği dikkate alındığında başvurucu açısından bireysel başvurunun karara bağlandığı 2/7/2015 tarihi itibarıyla tazminat talebinde bulunmak için kanunda öngörülen süre (bkz. § 19) geçmiş bulunmakta ve bu sürenin geçirilmesinde başvurucuya herhangi bir kusur izafe edilememektedir. Kaldı ki başvuru tarihi itibarıyla başvurucunun mağduriyetini giderebilecek nitelikte tüketilmesi gereken bir başvuru yolunun bulunmadığı da açıktır.

50. Bu nedenle başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı, ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı görüldüğünden başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

51. Başvurucu, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığını iddia etmiştir.

52. Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok

edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.”

53. Başvurucunun, kanuni tutukluluk süresinin aşıldığına ilişkin bu şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

54. Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa’nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin bulunması hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

55. Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” başlıklı 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasa’nın özüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa’nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi ölçütü, Anayasa’nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kural ile uyumludur (Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 30).

56. Kişi hürriyeti ve güvenliğine ilişkin sınırlamaların, kanunda belirtilen esas ve usule uygunluğunu sağlama yükümlülüğü ilke olarak idari organlara ve derece mahkemelerine aittir. Anayasa'nın 19. maddesinin amacı bireyi keyfî bir şekilde özgürlüğünden alıkoymaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi özgürlüğüne getirilecek sınırlamaların maddenin amacına uygun olması ve keyfî uygulamaya yol açmaması gerekir. Bu nedenle Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan hürriyetten yoksun bırakmanın şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralı gereğince başvurucunun tutukluluk durumunun "kanuni" dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir. Kanunun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hâllerde ise hukuk devleti ilkesi gereği, keyfîliği önlemek için kanunun yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olup olmadığına bakılmalıdır.

57. Tutuklamaya ilişkin hükümler 5271 sayılı Kanun’un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre kişi ancak hakkında suç işlediğine dair kuvvetli şüphenin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması hâlinde tutuklanabilir. Maddede tutuklama nedenlerinin neler olduğu da belirtilmiştir (Murat Narman, § 45).

58. 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu ve bu sürenin zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği ancak uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre uzatma süreleri dâhil olmak üzere toplam tutukluluk süresinin azami beş yıl olabileceği anlaşılmaktadır.

59. Somut olayda 16/11/2006 tarihinde tutuklanan başvurucu, 5271 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen hükümleri uyarınca tutukluluk için öngörülen azami sürenin aşıldığı

iddiasıyla tahliye talebinde bulunmuştur. Tahliye talebi, dosya kapsamında isnat olunan suçların kanunda öngörülen ayrı ayrı yaptırımları dikkate alınarak reddedilmiştir

60. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Tutukluluk konusundaki kanun hükümlerinin yorumlanması ve somut olaylara uygulanması da derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak kanun veya Anayasa'ya bariz şekilde aykırı yorumlar ve delil değerlendirmesinde bariz takdir hatası veya açık keyfîlik bulunması hâlinde hak ve özgürlük ihlaline sebebiyet veren bu tür kararların bireysel başvuruda incelenmesi gerekir.

61. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kişilerin tutulabileceği azami kanuni süreler düzenlenmiştir. Kişi hakkında birden fazla suça ilişkin aynı dosya kapsamındaki yargılamada tutukluluk süresinin her bir suç için ayrı ayrı uygulanamayacağı, uygulanan bir tutuklama tedbirinin yargılama sürecinin bütünü açısından sonuç doğuracağı daha önce belirtilmiştir (Savaş Çetinkaya, § 37).

62. 5271 sayılı Kanun'daki azami tutukluluk süresinin ağır cezalık işler bakımından uzatmalarla birlikte azami beş yıl olduğu, bu hâliyle düzenlemenin öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Ancak derece mahkemelerinin aynı dosya kapsamındaki suçlar yönünden kanuni tutukluluk süresinin her suç için ayrı ayrı hesaplanması gerektiği yönündeki yorumu, bireylerin tutuklu olarak yargılanabileceği azami süreyi belirsiz ve öngörülemez bir şekilde uzatmaya elverişlidir. Zira bir kişi hakkında birden fazla suç isnadı olması halinde azami tutukluluk süresi her biri için ayrı ayrı hesaplandığında kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği süre öngörülemez bir şekilde uzayacaktır. Bir hukuk devletinde henüz suçluluğu hükmen sabit hâle gelmemiş bir bireyin mahkemenin benimsediği yorum nedeniyle belirsiz bir süre boyunca özgürlüğünden yoksun bırakılması düşünülemez (Murat Narman, § 53).

63. Somut olayda başvurucunun Yargıtay aşamasında geçen tutukluk süresi 1 yıl 9 ay 26 gün olup bu süre çıkarıldıktan sonra tutuklulukta geçirdiği toplam süre 5 yıl 2 ay 7 gündür. 5271 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen azami tutukluluk süresi ise hüküm tarihinden önceki 11/9/2013 tarihinde dolmuştur.

64. Bu durumda başvurucunun bu tarihten sonraki tutukluluk hâli kanunda aranan şekil ve şartlara uymamaktadır.

65. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

66. 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, esas inceleme sonunda ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği belirtilmiş olup yerindelik denetimi yapılamayacağı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

67. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararı karşılığında somut olayın özellikleri dikkate alınarak başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL

harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle:

A. Başvurucunun,

1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksunluk” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kanuni tutukluluk süresinin aşıldığı yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. “Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılması" nedeniyle Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000,00 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğinden sonra Maliye Bakanlığına yapılacak başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

F. Kararın ilgili Mahkemeye ve Yargıtay’a gönderilmesine,

2/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

KRİSTAL-İŞ SENDİKASI

B. No: 2014/12166 | Karar tarihi: 02.07.2015

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2014/12166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

KRİSTAL-İŞ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/12166)

Karar Tarihi 2/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 12/8/2015-29443

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Alparslan ALTAN

Başkanvekili : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Erdal TERCAN

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Hasan Tahsin GÖKCAN

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Okan TAŞDELEN

Başvurucu : Kristal-İş Sendikası (Cam, Çimento, Seramik ve Toprak Sanayi İşçileri

Sendikası)

Vekili : Av. Abdi PESOK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu Sendika, yürütülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması üzerine aldıkları grev kararının Bakanlar Kurulu kararı ile ertelenmesi ve bu erteleme kararına karşı yaptıkları yürütmenin durdurulması talebinin reddedilmesi nedeniyle sendika kurma, toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme ile grev haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tedbir talebinde bulunmuştur.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 23/7/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 5/9/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 15/9/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvurunun bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı, görüşünü 15/10/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı görüşü başvurucuya 27/10/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, 10/11/2014 tarihinde karşı beyanda bulunmuştur.

7. Birinci Bölüm tarafından 21/5/2015 tarihinde yapılan toplantıda, başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Kristal-İş Sendikası ile Türkiye Cam, Çimento ve Toprak Sanayi İşverenleri Sendikası arasında yürütülen 24. Dönem Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri’nde anlaşma sağlanamaması üzerine Kristal-İş Sendikası tarafından 20/6/2014 tarihinde greve gidilmiştir. Grev, altı şirketi ve on ayrı fabrikayı ilgilendirmekte ve cam sektörünün tüm alt sektörlerini (düz cam, otomotiv camı, cam ev eşyası, şişe, cam elyaf, ısıya dayanıklı camlar vb.) kapsamaktadır.

10. Bakanlar Kurulunun 27/6/2014 tarihli ve 2903 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/6/2014 tarihli kararıyla "Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları Anonim Şirketine bağlı işyerlerinde Kristal-İş Sendikası tarafından uygulanmakta olan grevin genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu nitelikte görüldüğünden 60 gün süreyle ertelenmesi" kararlaştırılmıştır.

11. Bu kararın iptal edilmesi için başvurucu Sendika tarafından Danıştay Onuncu Dairesine E.2014/3628 sayılı dosya üzerinden dava açılmış ve yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.

12. Yürütmenin durdurulması talebi Danıştay Onuncu Dairesi tarafından 16/7/2014 tarihinde oy çokluğuyla reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, grev uygulanan iş yerlerinde ülkemizin cam üretiminin %90'ının gerçekleştirildiği ve davalı Başbakanlıkça gönderilen Ekonomi Bakanlığının, Millî Savunma Bakanlığının, Sağlık Bakanlığının ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin yazılarında, uygulanan grevin genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu etkisinin olduğu yönünde görüş bildirdikleri dikkate alındığında başvurucunun ileri sürdüğü hususların erteleme kararının yürütülmesinin durdurulmasını gerektirecek nitelikte görülmediği belirtilmiştir.

13. İki üye, uygulanmakta olan grevin millî güvenliği ve genel sağlığı bozucu nitelikte olduğunu ortaya koyan geçerli ve inandırıcı kanıtların bulunmadığı ve kararın kanunda öngörülmeyen ekonomik sebeplere dayalı olarak alındığını belirterek karara muhalif kalmışlardır. Muhalif üyeler, a) grev hakkının sadece yasada sayılan nedenlere dayanılarak ertelenebileceği; ekonomik, siyasi veya başka bir gerekçeyle erteleme kararı alınmasının mümkün bulunmadığı b) birçok temel hak ve özgürlüğün kullanımının sınırlanmasına veya yasaklanmasına sebep olarak gösterilen millî güvenlik ve genel sağlık kavramlarına ilişkin bir tanım bulunmadığı, soyut ve belirsiz olan bu kavramların geniş yorumlanmasının bu gerekçelerle hemen hemen bütün grevlerin ertelenmesine yol açacağı c) millî güvenlik kavramının Danıştay Onuncu Dairesinin 19/4/2006 tarihli ve E.2003/6134, K.2006/2551 sayılı, genel sağlık kavramının 15/10/1997 tarihli ve E.1995/6497, K.2005/3777 sayılı kararlarında tanımlandığı d) anayasal bir hak ve işçi açısından güvence olan grev hakkının kullanılması nedeniyle üretimin bir süre durmasının millî güvenliği ve/veya genel sağlığı nasıl ve ne şekilde bozduğunun açık ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde ortaya konulması ve bu yapılırken ölçülülük ilkesi ile demokratik toplum gereklerinin dikkate alınması gerektiği şeklinde değerlendirmede bulunmuşlardır.

14. Başvurucu, 23/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bireysel Başvuru Sonrası Gelişmeler

15. Yürütmenin durdurulması talebinin reddine ilişkin karar 4/8/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 6/8/2014 tarihinde, ret kararına itiraz etmiştir.

17. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu; 23/9/2014 tarihinde, idari işlemin uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmediği gerekçesiyle başvurucunun itirazını reddetmiştir.

18. İtirazın reddine ilişkin karara iki üye muhalif kalmıştır. Muhalif üyeler öncelikle, itiraz tarihi itibarıyla altmış günlük erteleme süresinin dolmuş olması nedeniyle 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmemiş olduğunun ileri sürülebileceğini, bununla birlikte grev ertelemesi kararı alındıktan sonra greve devam etme imkânının kalmadığını ve erteleme süresi sonunda taraflarca anlaşma sağlanamaması hâlinde uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulunca çözümleneceği göz önüne alındığında anayasal bir hak olan grev ve toplu sözleşme hakkının Bakanlar Kurulu kararı ile fiilen ve hukuken ortadan kaldırıldığını belirtmişlerdir. Muhalif üyeler bu nedenlerle işlemin uygulanmasının devam etmesi nedeniyle telafisi güç zarar bulunma koşulunun gerçekleştiği, diğer koşul olan işlemde açıkça hukuka aykırılık bulunup bulunmadığının incelenerek karar verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

19. Davanın esasına ilişkin yargılama ise hâlen devam etmektedir.

B. İlgili Hukuk

20. Anayasa'nın "Grev hakkı ve lokavt" kenar başlıklı 54. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir."

21. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Grev ve lokavtın ertelenmesi" kenar başlıklı 63. maddesi şöyledir:

"(1) Karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavt genel sağlığı veya millî güvenliği bozucu nitelikte ise Bakanlar Kurulu bu uyuşmazlıkta grev ve lokavtı altmış gün süre ile erteleyebilir. Erteleme süresi, kararın yayımı tarihinde başlar.

(2) Erteleme kararının yürürlüğe girmesi üzerine, 60 ıncı maddenin yedinci fıkrasına göre belirlenen arabulucu, uyuşmazlığın çözümü için erteleme süresince her türlü çabayı gösterir. Erteleme süresi içerisinde taraflar aralarında anlaşarak uyuşmazlığı özel hakeme de götürebilir.

(3) Erteleme süresinin sonunda anlaşma sağlanamazsa, altı iş günü içinde taraflardan birinin başvurusu üzerine uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Aksi takdirde işçi sendikasının yetkisi düşer."

22. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Yürütmenin durdurulması" kenar başlıklı 27. maddesinin (2) ve (7) numaralı fıkralarının ilgili kısımları şöyledir:

"(2) (Değişik fıkra: 02/07/2012-6352 S.K./57.md.) Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir. Yürütmenin durdurulması kararlarında idari işlemin hangi gerekçelerle hukuka açıkça aykırı olduğu ve işlemin uygulanması halinde doğacak telafisi güç veya imkânsız zararların neler olduğunun belirtilmesi zorunludur. ...

(7) Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar; Danıştay dava dairelerince verilmişse konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarına, ... kararın tebliğini izleyen günden itibaren yedi gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere itiraz edilebilir. İtiraz edilen merciler, dosyanın kendisine gelişinden itibaren yedi gün içinde karar vermek zorundadır. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 2/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 23/7/2014 tarihli ve 2014/12166 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

24. Başvurucu Sendika, Bakanlar Kurulu kararına göre uyuşmazlık kapsamında yer alan iş

yerlerindeki grevin 60 gün süreyle ertelenmesi ve bu süre sonuna kadar taraflar arasında anlaşma sağlanamaması veya tarafların aralarında anlaşarak uyuşmazlığı özel hakeme götürmemesi durumunda 1/9/2014 tarihine kadar taraflardan birinin başvurusu üzerine konunun Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözüleceğini belirtmiştir. Başvurucu, Anayasa'nın 54. maddesine göre Yüksek Hakem Kurulu kararlarının kesin ve toplu iş sözleşmesi hükmünde olması sebebiyle erteleme kararının fiili olarak bir grev yasağına dönüştüğünü ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca, gerekçelendirilmeksizin soyut olarak Kanun'da belirtilen nedenlere dayanılmasının yeterli olmayacağını, yargı kararları uyarınca millî güvenlik ve genel sağlık kavramlarının dar yorumlanması gerektiğini, Bakanlar Kurulu kararında grev ile erteleme kararına dayanak yapılan gerekçeler arasındaki bağın ortaya konulmadığını ifade etmiştir. Başvurucu, 2003 ve 2004 yıllarındaki grev erteleme kararlarına ilişkin olarak Uluslararası Çalışma Örgütünün denetim organı olan Sendika Özgürlüğü Komitesi tarafından 87 sayılı Sözleşme'ye aykırılık tespit edilmiştir. Başvurucu, bu nedenlerle Anayasa'nın 51., 53. ve 54. maddelerindeki sendika kurma, toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme ile grev haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, iddia ettiği ihlallere dayanarak tedbiren grev erteleme kararının durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

25. Başvurucu ayrıca somut olayda etkili yolun yürütmenin durdurulması talebi olduğunu fakat Danıştayın, bu yöndeki taleplerini reddettiğini belirtmiştir. Başvurucu Sendikaya göre devam etmekte olan iptal davası etkili bir yol oluşturmamaktadır. Başvurucu, uyuşmazlığın 6356 sayılı Kanun'un 63. maddesinin öngördüğü hükümler çerçevesinde Yüksek Hakem Kuruluna taşınmasına kadar Danıştayın iptal davasını esastan karara bağlamasının mümkün olmadığını ve daha sonrasında verilecek yargı kararının, toplu iş sözleşmesi hükmündeki Yüksek Hakem Kurulunun kararına bir etkisi olmayacağını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirme ile bağlı olmaksızın olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

27. Sendika hakkı, örgütlenme özgürlüğünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bu hak, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirmektedir. Bu çerçevede her ne kadar ayrı bir hak grubu teşkil etmeseler de grev ve toplu sözleşme hakkı, üyelerinin menfaatlerini korumak için sendikaların kullanabileceği en önemli yollardandır (Aynı yöndeki AİHM kararları için bkz. Demir ve Baykara/Türkiye [BD], B. No: 34503/97, 12/11/2008, § 154; ve Schmidt ve Dahlström/İsveç, B. No: 5589/72, 6/2/1976, § 36). Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, başvurucunun şikâyetlerini sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Etkili Başvuru Yolunun Tespiti

28. Adalet Bakanlığı görüşünde, yürütmenin durdurulması talebinin Danıştay tarafından reddedilmesinin ardından dosyanın, hâlen bu konudaki itiraz incelenmek üzere Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu önünde olduğu belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca Danıştayın iptal kararı vermesi hâlinde erteleme kararının hiç alınmamış gibi olacağının ve eski hâle dönülmesi için idarenin fiilî ve hukuki eylemleri icra etmesi gerekeceğinin altını çizmiştir.

29. Başvurucu cevaben Danıştay tarafından verilecek grev ertelemesinin iptali kararının, sendika ve grev hakkına yönelik ihlalin onarımını sağlamayacağını ve bu haklarını yeniden

kullanamayacaklarını ileri sürmüştür. Başvurucu, yürütmenin durdurulması talebi bakımından ise 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinin yedinci fıkra hükmüne rağmen İdari Dava Daireleri Kurulunun yedi gün içinde karar vermemesi nedeniyle 28/9/2014 tarihinde toplu iş sözleşmesi imzalamak zorunda kaldıklarını ve yürütmeyi durdurmanın reddine itirazın etkili yol olmaktan çıktığını iddia etmiştir.

30. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir. Asıl olan, hak ve özgürlüklere kamu otoritelerince saygı gösterilmesi ve olası bir ihlal durumunda bunun idari ve/veya yargısal olağan yollarla giderilmesidir. Bu nedenle bireysel başvuru yoluna ancak kanunda öngörülen olağan yollar tüketilmesine rağmen ihlalin ortadan kaldırılamadığı durumlarda gidilebilir (bkz. Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 29).

31. Bununla birlikte, tüketilmesi gereken başvuru yolları, başvurucunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yollarını ifade etmektedir. Ayrıca başvuru yollarını tüketme kuralına uygunluğun denetlenmesinde somut başvurunun koşullarının dikkate alınması esastır. Bu anlamda yalnızca hukuk sisteminde birtakım başvuru yollarının varlığının değil, aynı zamanda bunların uygulama şartları ile başvurucunun kişisel koşullarının gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle başvurucunun, kendisinden başvuru yollarının tüketilmesi noktasında beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (bkz. S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 28; aynı yöndeki AİHM kararı için İlhan/Türkiye, B. No: 22277/93, 27/7/2000, §§ 56-64).

32. Somut olayda başvurucu Sendika, toplu iş sözleşmesi görüşmeleri sürerken üyelerinin menfaatlerini korumak üzere grev kararı almıştır. Bakanlar Kurulunun, 25/6/2014 tarihli kararıyla grevin uygulanması 60 gün süreyle ertelenmiştir. Başvurucu, buna yönelik olarak iptal davasıyla birlikte yürütmenin durdurulmasını da talep etmiştir.

33. 60 günlük sürenin sonunda Sendika, yetkisinin düşmesinin önüne geçmek için 6356 sayılı Kanun'un 63. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince uyuşmazlığın çözümü için Yüksek Hakem Kuruluna başvurmak veya toplu iş sözleşmesi imzalamak zorunda kalacaktır ki mevcut başvuruda da ikinci durum gerçekleşmiştir. Uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulunun önüne getirilmesi durumunda ise verilen karar, Anayasa'nın 54. maddesi uyarınca kesin ve toplu iş sözleşmesi hükmünde olduğundan bu aşamadan sonra idari dava kapsamında işin esasına yönelik olarak verilecek bir iptal kararı toplu iş sözleşmesindeki hakları korumak için yapılan grev hakkını canlandıramayacaktır. Bu nedenle iptal davasının esastan karara bağlanması, somut olayın koşullarında Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında tüketilmesi gereken bir yol olarak nitelendirilemez.

34. Sonuç olarak mevcut başvuru yönünden, başvurucu Sendikanın grev hakkının engellendiği iddiası bakımından makul bir başarı şansı sunan ve bir çözüm sağlayabilecek başvuru yolunun, Sendikanın grev kararını tekrar uygulamaya koymasına imkân tanıyabilecek yürütmenin durdurulması usulü olduğunun kabulü gerekir.

b. Kabul Edilebilirlik Değerlendirmesi

35. Anayasa'nın 148. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

37. Anılan hükümler uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (bkz. Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

38. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun, Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

39. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması, başka bir deyişle bireysel başvurunun yapıldığı tarihte başvuru koşullarının tamamının sağlanmış olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolu yoksa ya da olan başvuru yolları etkili değilse Anayasa Mahkemesi somut olayın koşullarını dikkate alarak bir başvurunun incelenmesine karar verebilir (bkz. Ümit Ata, B. No: 2012/254, 6/2/2014, § 33).

40. Diğer yandan başvuru yollarının tüketilmiş olmasına dair usul kuralı yorumlanırken kişilerin mahkemeye erişim hakkına halel getirecek bir yorumun benimsenmesinden de kaçınılmalıdır.

41. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için usule ilişkin belli şartların öngörülmesinin, doğrudan mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açacağı söylenemez. Yine de mahkemelerin usul kurallarını uygularken bir yandan davanın hakkaniyetine halel getirecek kadar katı şekilcilikten, öte yandan kanunla öngörülmüş olan usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak kadar aşırı esneklikten kaçınmaları gereklidir. Usul kurallarının, hukuki güvenliğin sağlanması ve yargılamanın düzgün bir şekilde yürütülmesi sonucu adaletin tecelli etmesine hizmet etmek yerine kişilerin davalarının yetkili bir mahkeme tarafından görülmesi bakımından bir çeşit engel hâline gelmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiş olacaktır (bkz. Kamil Koç, B. No: 2012/660,

7/11/2013, §§ 65 ve 68; aynı yöndeki AİHM kararları için bkz. Walchli/Fransa, B. No. 35787/03, 26/7/2007, § 29; Efstathiou ve Diğerleri/Yunanistan, B. No: 36998/02, 27/7/2006, § 24; ile Osu/İtalya, B. No: 36534/97, 11/7/2002, § 31).

42. AİHM benzer durumlara ilişkin kararlarında, iç hukuktaki başvuru yolları tüketilmeksizin başvuru yapılması hâlinde kabul edilebilirliğe ilişkin incelemesini yaptığı tarih itibarıyla bu yolların tüketilip tüketilmediğine bakmaktadır. İç hukuktaki süreçlerin tamamlanması durumunda başvuruyu iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmamakta ve diğer kabul edilebilirlik şartlarını da karşılayan başvuruları esastan incelemektedir (bkz. Gavriliţă/Moldova, B. No: 22741/06, 22/4/2014, § 53; Mercuri/İtalya, B. No: 14055/04, 22/10/2013, § 27; Yelden ve diğerleri/Türkiye, B. No: 16850/09, 3/5/2012, § 40; E.K./Türkiye (k.k.), B. No: 28496/95, 28/11/2000 ve Reringeisen/Avusturya, B. No: 2614/65, 16/7/1971, §§ 89-93).

43. Mevcut başvuruda, grevin ertelenmesi kararına karşı yapılan yürütmenin durdurulması talebi Danıştay Onuncu Dairesi tarafından 16/7/2014 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu Sendika, talebin reddedilmesine karşı Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna itiraz hakkını kullanmasının öncesinde ve itiraz başvurusunun sonucunu beklemeksizin 23/7/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

44. Başvurucunun yürütmenin durdurulması talebinin reddi kararına karşı itiraz talebi ise 6/8/2014 tarihli olup 23/9/2014 tarihinde karara bağlanmıştır (§§ 16 ve 17).

45. Yukarıda açıklanan ilkeler ışığında, başvuru tarihi itibarıyla başvuru yolları tüketilmeden başvuruda bulunulmuş ise de yürütmenin durdurulması talebinin reddi kararına karşı itirazın incelemesinin bireysel başvuru süreci içinde tamamlandığı anlaşıldığından somut olayın koşullarında başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

46. Bu itibarla açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmeyen başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

47. Bakanlık görüş yazısında, AİHM içtihatları uyarınca Sözleşme'nin 11. Maddesinin, ortak hareket edilmesi yoluyla sendika üyelerinin mesleki çıkarlarını koruma ilkesini kapsadığı, devlet tarafından sendikaların üyelerinin ortak çıkarlarını korumak için başvuracağı araçların ve bunlardan birini oluşturan grev hakkının toptan ve genel olarak yasaklanmaması gerektiği, grev hakkının sendika üyelerinin çıkarlarının korunması açısından önemli olduğu fakat 11. maddenin zorunlu bir unsuru olmadığı, bir müdahale söz konusu olduğunda müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının değerlendirildiği ifade edilmiştir.

48. Başvurucu cevap dilekçesinde, AİHM'in çeşitli kararlarında grev hakkının Sözleşme'nin 11. maddesi tarafından açık bir biçimde korunduğunun belirtildiğini ve grev hakkının, anılan maddenin ayrılmaz bir parçası olduğunu ileri sürmüştür.

49. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst

kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.”

50. Anayasa’nın “Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı” kenar başlıklı 53. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.”

51. Anayasa’nın “Grev hakkı ve lokavt” kenar başlıklı 54. maddesinin (1), (2) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

“Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.

Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.

…

Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.”

52. Sözleşme’nin “Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü” kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

“(1) Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

(2) Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

53. Demokrasilerde, vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Ayrıca böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Sendika hakkı da çalışanların, bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil, örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir (bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 31 ve 32).

54. Diğer yandan Sözleşme’nin 11. maddesi metninde yer alan “çıkarlarını korumak amacıyla” ibaresi, gereksiz bir detay olmaktan ziyade üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Sözleşme tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Üye devletlerden, bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesine ve geliştirilmesine izin vermelerinin yanı sıra bunları mümkün kılması da beklenmektedir (bkz. Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika, B. No: 4464/70, 27/10/1975, § 39).

55. Bu çerçevede 11. madde içerisinde açıklıkla zikredilmemekle birlikte grev hakkı, sendika üyelerinin çıkarlarının korunmasına hizmet eden en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir (bkz. Schmidt ve Dahlström/İsveç, § 36). Toplu iş sözleşmesi hakkı ise sendika hakkının asli bir unsuru olarak değerlendirilmelidir (bkz Demir ve Baykara/Türkiye, § 154).

56. Anayasa'nın 51. maddesi, devlet için hem negatif hem de pozitif yükümlülükler getirmektedir. Devletin, 51. madde çerçevesinde bireylerin ve sendikanın örgütlenme özgürlüğüne müdahale etmemeye yönelik negatif yükümlülüğü, 51. maddenin iki ila altıncı fıkralarında yer alan gerekçelerle müdahaleye izin veren koşullara tabi tutulmuştur (bkz. Tayfun Cengiz, § 37). Öte yandan sendika hakkının asıl amacı, "bireyi, korunan hakkın kullanılmasında kamu makamlarının keyfî müdahalelerine karşı korumak ise de bundan başka, korunan haklardan etkili bir şekilde yararlanmayı güvence altına almaya yönelik pozitif yükümlülükler de olabilir." (bkz. Wilson, Ulusal Gazeteciler Sendikası ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 30668/96, 30671/96 ve 30678/96, 2/10/2002, § 41).

57. Aslında devletin pozitif ve negatif yükümlülükleri arasında kesin ayrımlar yapmak her zaman olanaklı değildir. Buna karşın devletin her iki yükümlülüğüne ilişkin olarak, uygulanacak ölçütlerde de bir değişiklik olmamaktadır. Devletin ister pozitif ve isterse de negatif yükümlülüğü söz konusu olsun bireyin ve bir bütün olarak toplumun çatışan menfaatleri arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Sorensen ve Rasmussen/Danimarka, B. No: 52562/99 ve 52620/99, 11/1/2006 § 58). Anayasa Mahkemesi bu adil dengenin kurulup kurulmadığına karar verirken, kamu gücünü kullanan organların bu alanda belirli bir takdir aralığına sahip olduğunu göz önünde bulunduracaktır (bkz. Tayfun Cengiz, § 37).

58. Sınırlanabilir bir hak olan sendika hakkı Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci ve izleyen fıkralarında sendika hakkına yönelik sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Ancak bu özgürlüklere yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütler göz önünde bulundurulmak zorundadır. Bu sebeple sendika hakkına getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 51. maddesi kapsamında yapılması gerekmektedir (bkz. Tayfun Cengiz, § 38).

59. Yukarıda anlatılan ilkeler ışığında, başvuru konusu olayda sendika hakkının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı incelenecektir.

a. Müdahalenin Mevcudiyeti

60. Başvurucu Sendika, almış oldukları grev kararının Bakanlar Kurulu kararıyla 60 gün süreyle ertelenmesinin sendika hakkına müdahale teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddiasına yönelik bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

61. Başvurucunun sendikal faaliyet kapsamında uygulamaya koyduğu grev kararının ertelenmesi sonucunda sendika hakkına yönelik bir müdahalenin gerçekleştiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

62. Yukarıda anılan müdahalenin Anayasa'nın 51. maddesinin ihlali sonucuna yol açıp açmadığına karar vermek için müdahalenin; kanunilik, meşru amaç gütme ile demokratik

bir toplumda gerekli olma ve ölçülülük şartları ışığında incelenmesi gerekir.

i. Kanunilik

63. Kanunilik şartı, hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların yalnızca şeklî olarak kanunla düzenlenmesi ile sınırlı olmayıp bunların içerik olarak belirli bir amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalarına ilişkin gerekliliği de ifade etmektedir. Bu açıdan kanun metni; bireylerin, gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde kaleme alınmış olmalıdır. Dolayısıyla uygulanması öncesinde kanun, muhtemel etki ve sonuçlarına dair yeterli derecede öngörülebilir olmalıdır. Bununla birlikte kanun metninin tüm sonuç ve etkileri göstermesi her zaman beklenemeyeceğinden aranan açıklığın ölçüsü, söz konusu metnin içeriği, düzenlemeyi hedeflediği alan ile hitap ettiği kitlenin statüsü ve büyüklüğü gibi faktörler dikkate alınarak belirlenebilir. Bu özelliklere sahip bir kanunun, aynı zamanda kolaylıkla erişilebilir nitelikte olması gerekir (bkz. Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 23; AYM, E.2011/62, K.2012/2, K.T. 12/1/2012).

64. Anayasa Mahkemesi, 6356 sayılı Kanun'un "Grev ve lokavtın ertelenmesi" kenar başlıklı 63. maddesinin "kanunilik" ölçütünü karşıladığı sonucuna varmıştır (§ 21).

ii. Meşru Amaç

65. Sendika hakkına yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için bu müdahalenin Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebebiyle yapılmış olması gerekir.

66. Bakanlar Kurulu, erteleme kararını grevin, genel sağlığı ve milli güvenliği bozucu nitelikte olması gerekçesine dayandırmıştır. Danıştay Onuncu Dairesi ise gelen yazılarda, grevin yukarıda belirtilen iki olumsuz şartı taşıdığının bildirilmesini, yürütmenin durdurulması talebinin reddine gerekçe olarak kabul etmiştir. Danıştay bununla birlikte grevin ne şekilde genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu bir nitelik taşıdığına ilişkin bir değerlendirmede bulunmamıştır.

67. Anayasa Mahkemesi, grev erteleme kararının Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan meşru amaçları hedeflediği kabul edilse bile müdahalenin gerekliliği konusunda yapılması gereken değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda müdahalenin meşruluğu sorununu çözmenin somut başvurunun koşullarında gerekli olmadığı şeklinde değerlendirmektedir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninde Gerekli Olma ve Ölçülülük

68. Bakanlık görüşünde, örgütlenme özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin varlığı hâlinde söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığına bakılacağı ve demokratik toplumda gereklilik kavramının müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içerdiği belirtilmiştir.

69. Sendika hakkı mutlak olmadığından bazı sınırlandırmalara tabi tutulabilir. Bu nedenle Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan gerekçelere dayanan sınırlandırmaların, Anayasa'nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır.

70. Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup bu hak ve özgürlükleri tümüyle kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler, istisnai olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler (bkz. AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Diğer bir ifadeyle yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak bu hak ve özgürlüklerin kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hâle getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No.: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 49 ve 50).

71. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen “ölçülülük ilkesi”dir. Bu ilke, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda öncelikli olarak dikkate alınması gereken bir güvencedir. Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır (bkz. Bekir Coşkun, § 53). Anayasa Mahkemesi amaç ile araç arasında makul bir ilişki ve dengenin bulunup bulunmadığını inceler.

72. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple, seçilen müdahalenin hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Bekir Coşkun, § 54).

73. Başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmenin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin sendika hakkını kısıtlama bakımından “demokratik bir toplumda gerekli” ve “ölçülülük ilkesi”ne uygun olduğunun inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulamadığı olacaktır.

74. “Gerekli” kavramı, “zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç”a işaret etmektedir (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48). O hâlde örgütlenme özgürlüğüne ve sendika hakkına yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakmak gerekecektir. Bu çerçevede bir müdahale, meşru amaçla orantılı bir müdahale olmalıdır. İkinci olarak müdahalenin haklılığı için kamu makamlarının gösterdikleri gerekçeler konuyla ilgili ve yeterli olmalıdır (Aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Stankov ve Ilinden Birleşik Makedonyalılar Örgütü/Bulgaristan, B. No: 29221/95 29225/95, 2/10/2001, § 87).

75. Somut olay bakımından, yürütülmekte olan 24. Dönem Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri’nde anlaşma sağlanamaması üzerine, başvurucu Sendika 20/6/2014 tarihinde greve başlamıştır. Bakanlar Kurulunun 27/6/2014 tarihinden itibaren geçerlilik kazanan kararıyla ise genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu nitelikte olduğu gerekçesiyle grevin 60 gün süreyle ertelenmesi kararlaştırılmıştır.

76. Bakanlar Kurulu kararına karşı açtığı davada başvurucu, şikâyetine ilişkin etkili bir çözüm sunabilecek yürütmenin durdurulması talebinde de bulunmuştur. Danıştay Onuncu Dairesi, cam üretiminin %90’ının grev uygulanan iş yerlerinde gerçekleştirildiği ve ilgili kurumlarca verilen görüşlerde, uygulanan grevin genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu etkisinin olduğunun belirtildiği gerekçeleriyle yürütmenin durdurulması şartlarının

gerçekleşmediği sonucuna varmıştır. Başvurucu Sendika, bu karara karşı itiraz etmişse de Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, kararını 23/9/2014 tarihinde yani 60 günlük erteleme süresinin dolmasının sonrasında verebilmiştir. Başvurucunun itirazı, sonuç olarak yürütmenin durdurulması şartlarının gerçekleşmediği belirtilerek reddedilmiştir.

77. Başvurucu Sendika, erteleme süresi içinde yürütmenin durdurulması talebinin karara bağlanmaması nedeniyle Sendikanın toplu iş sözleşmesi yetkisinin düşmemesi için 28/8/2014 tarihinde zorunlu olarak toplu iş sözleşmesi imzaladığını belirtmektedir.

78. Anayasa Mahkemesi "millî güvenlik" ifadesini, uygulayıcıların kişisel görüş ve anlayışlarına göre genişleyebilecek, öznel yorumlara elverişli, bu nedenle de keyfîliğe dek varabilir çeşitli ve aşamalı uygulamalara yol açacak genel bir kavram olarak nitelendirmiştir (bkz. AYM, E.1973/41, K.1974/13, K.T. 25/4/1974).

79. Başvurucu Sendika, benzer bir durum bağlamında 2003 yılında da grev kararı almış ve millî güvenliği bozucu nitelikte olduğu gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararı ile grev ertelenmiştir. Başvurucunun, iptal ve yürütmenin durdurulması talebiyle açtığı davada Danıştay Onuncu Dairesi, yasal bir grevin yasada öngörülen anlamda millî güvenliği bozucu nitelikte görülebilmesi için ülke ve devletin özel savunma ve güvenlik altına alınmasını zorunlu kılacak ciddi tehlikelerin ortaya çıkması gerektiğini belirtmiştir. Danıştay; dosyadaki bilgileri, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin grevin millî güvenlik açısından büyük bir sıkıntı yaratmayacağı şeklindeki görüşünü ve grevin yapıldığı iş yerlerinin ve yapılan işlerin niteliğini dikkate alarak, ertelenen grevin Kanun'da öngörülen anlamda millî güvenliği bozucu nitelik taşımadığı sonucuna varmıştır. İdare tarafından öne sürülen ekonomik sebeplerin, erteleme kararının alınmasını yasal kılmayacağı not edilmiş ve yürütmenin durdurulması talebi kabul edilmiştir (Danıştay Onuncu Dairesinin 12/1/2004 tarihli ve E.2003/6134 sayılı yürütmenin durdurulması kararı). Daha sonrasında ise grev erteleme kararının iptaline hükmedilmiştir (bkz. Danıştay Onuncu Dairesinin 19/4/2006 tarihli ve E.2003/6134 ve K.2006/2551 sayılı kararı).

80. Yukarıda belirtilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine başvurucu Sendika tarafından tekrar grev kararı alınmış fakat Bakanlar Kurulu, genel sağlık ve millî güvenlik gerekçeleriyle tekrar grevin ertelenmesi kararı almıştır. Buna karşı açılan davada, Danıştay Onuncu Dairesi millî güvenliğe ilişkin tanımını yinelemiştir. Genel sağlık bakımından ise toplumun önemli bir kesiminin sağlık yönünden veya buna bağlı olarak sosyal bakımdan ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya kalması, giderilmesi olanaksız kayıp ve zararların söz konusu olması gerektiği belirtilmiştir. Danıştay, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin bir önceki davadakiyle aynı nitelikteki görüşünü, grevin etkileyeceği iş yerlerini ve işleri de göz önüne alarak, ertelenen grevin millî güvenliği ve genel sağlığı bozucu nitelikte olmadığı sonucuna varmıştır. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu kararının iptaline karar verilmiştir (bkz. Danıştay Onuncu Dairesinin 19/4/2006 tarihli ve E.2003/6134 ve K.2006/2551 sayılı kararı).

81. Somut olayda grevi erteleme kararına dayanak yapılan millî güvenlik ve genel sağlık gerekçelerinin zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca işaret etmeleri mümkün görünmektedir. Ancak yürütmenin durdurulması incelemesinin başvurucu Sendikanın haklarının korunması bakımından taşıdığı önem dikkate alındığında bu zorlayıcı nedenin inandırıcı biçimde ve açıklıkla ret kararında ortaya konması gerekmektedir. Ek olarak benzer davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararları da grevin bu davada neden millî güvenliği ve genel sağlığı bozucu nitelikte değerlendirildiğinin gerekçelendirilmesine olan ihtiyacı belirginleştirmiştir.

82. Danıştay Onuncu Dairesinin ret kararında ilgili kurumların genel sağlık ve millî güvenliğe ilişkin görüşlerinin belirtilmesiyle yetinilmiştir. Danıştay bu konuda kendi değerlendirmesinin ne şekilde olduğuna yer vermemiştir. Diğer yandan millî güvenlik ve genel sağlık hususunda yeterli açıklamanın yapılmamasıyla birleştiğinde grevin cam üretiminin %90'ını gerçekleştiren iş yerlerini kapsadığı ifadesi, ekonomik gerekçelerin yürütmenin durdurulması talebinin reddine esas alındığı algısına da yol açabilecektir. Bu nedenle grevin ertelenmesi kararına karşı yapılan yürürlüğün durdurulması talebinin reddine ilişkin Danıştay kararındaki gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez (§ 74).

83. Açıklanan nedenlerle grev erteleme kararının zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca dayandığının ortaya konmadığı ve "demokratik toplumda gerekli olmadığı" sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak başvurucunun Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

84. Başvurucu, tedbiren grev erteleme kararının durdurulmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

85. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

86. Somut olayda, başvurucu herhangi bir maddi veya manevi tazminat talebinde bulunmamıştır.

87. Başvurucu tarafından ödenen ve dosyadaki belgeler uyarınca tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

88. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştayın ilgili dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

A. Başvurucunun,

1. Sendika hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Kararın bir örneğinin Danıştayın ilgili dairesine GÖNDERİLMESİNE,

C. Başvurucu tarafından ödenen 206,10 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.706,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

2/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

EREN YILDIZ

B. No: 2013/759 | Karar tarihi: 07.07.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/759

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EREN YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/759)

Karar Tarihi: 7/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 17/8/2015-29448

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Eren YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuya gönderilen mektubun ceza infaz kurumunca verilmeyerek alıkonulmasına karar verilmesi nedeniyle haberleşme hakkının; alıkoyma kararında sakıncalı görülen ifadelerin hangileri olduğunun belirtilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 24/12/2012 tarihinde Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede belirlenen eksiklikler tamamlatılmış ve Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca, 26/3/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. İkinci Bölümün 3/9/2014 tarihli ara kararıyla adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından 24/9/2013 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

7. Başvuru konusu olay ve olgular 5/9/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, tanınan ek süre sonunda görüşünü 7/11/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

8. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 12/6/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 22/6/2015 tarihinde bu görüşe karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

9. Başvuru dilekçesi, ekleri ile başvuruya konu dosya içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Erzurum (Kapatılan) Devlet Güvenlik Mahkemesinin 29/4/1998 tarihli ve E.1997/174, K.1998/139 sayılı kararı ile “Anayasal düzeni zorla değiştirmeye çalışma ve TDP üyesi olma” suçlarını işlediği kanaati ile başvurucunun 36 yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucunun hapis cezasını çekmekte olduğu Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu sırada, Haydar Çelik isimli arkadaşı tarafından kendisine mektup gönderilmiştir. İlgili mektup aslında birbirinden bağımsız iki mektuptan oluşmakta olup, bu mektupların “ Sevgili Eren merhaba, … Yeni yazdığım bir makaleyi seninle sizinle paylaşayım istedim” ifadesiyle başlayan ve yaklaşık 4 sayfadan oluşan birinci mektup ile “Merhaba Sevgili Eren, öncelikle selam ve sevgilerimi iletiyorum…” ifadesiyle başlayan ve 4 sayfadan oluşan ikinci mektup oldukları anlaşılmaktadır. Birinci mektup, “ R.S.’yi nasıl biliriz” başlıklı, neredeyse mektubun tamamını oluşturan bir kısım ihtiva etmekte olup, bu kısımda, 1994 yılında Siirt Kurtalan’da silahlı çatışma sonucu güvenlik güçleri tarafından ölü ele geçirildiği bilgisine ulaşılan R.S.’den ve eylemlerinden övgüyle bahsedilmektedir. İkinci mektup ise, bir hükümlünün bir diğerine cezaevindeki günlerinden, birlikte kaldığı diğer hükümlülerden, ailevi ve sağlık durumundan, cezaevleri arasında nakillerdeki hoşnutsuzluğundan genel olarak bahseder niteliktedir.

12. Başvuruya konu bu mektuplar Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca tek mektup olarak değerlendirilmiş ve Kurulun 1/11/2012 tarihli ve 2012/589 sayılı kararı ile “ … söz konusu mektupta suç ve suçluyu öven ayrıca örgütsel propaganda içeren ifadelere yer verildiği…” gerekçesine istinaden mektubun hükümlüye verilmeyerek alıkonulmasına karar verilmiştir.

13. Başvurucu, Disiplin Kurulunun anılan kararına karşı Edirne 1. İnfaz Hâkimliği nezdinde şikayet yoluna başvurmuş, İnfaz Hâkimliği 16/11/2012 tarihli ve E.2012/1221, K.2012/1234 sayılı kararı ile başvurucunun şikayetini reddetmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"...5275 Sayılı Yasanın 68. maddesinin 3. fıkrası ve İnfaz Tüzüğünün 91. maddesinin 3. fıkrasına göre; hükümlü veya tutuklulara gelen veya bunlar tarafından gönderilen mektupların, cezaevinin emniyetini tehdit etmemesi, bu yönde açık ve yakın tehlike ve

açıkça suç sayılan fiiller ile yasadışı örgüt propagandası içermemesi, diğerlerini etki altına alıp yönlendirme yapmaması gerekir.

İncelenen ve yukarıdaki hükümlere aykırılığı tespit edilen mektubun içeriğine uygun eğitim kurulunun gerekçe ve takdirine göre yerinde görülmeyen şikayet başvurusunun reddi gerekir...."

14. Başvurucunun anılan ret kararına karşı yaptığı itirazın Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/12/2012 tarihli ve 2012/1662 Değişik İş sayılı kararı ile reddine karar verilmiştir.

15. Anılan karar başvurucuya, 12/12/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/12/2012 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 68. maddesi şöyledir:

“(1)Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir.”

17. 5275 sayılı Kanun’un 121. maddesine dayanılarak çıkarılan, 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.”

18. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 122. maddesi şöyledir:

“(1) 91 inci maddeye göre mektup alma ve gönderme hakkı kapsamında hükümlüler tarafından yazılan mektup, faks ve telgraflar, zarfı kapatılmaksızın bu işle görevlendirilen ikinci müdür başkanlığında, idare memuru ve yüksek okul mezunu iki infaz ve koruma memuru tarafından oluşturulan mektup okuma komisyonuna iletilmek üzere güvenlik ve

gözetim servisi personeline verilir. Yapılan incelemeden sonra gönderilmesinde sakınca görülmeyen mektuplar üzerine "görüldü" kaşesi vurulur, zarf içerisine konularak kapatılır ve postaneye teslim edilir.

(2) Resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilenler hakkında 91 inci maddenin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır.

(3) Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektup, faks ve telgraflar zarfları ile birlikte verilir.”

19. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 123. maddesi şöyledir:

“(1) Mektup okuma komisyonunca, mahalline gönderilmesi veya hükümlüye verilmesi sakıncalı görülen mektuplar, en geç yirmidört saat içinde disiplin kuruluna verilir. Mektubun disiplin kurulu tarafından kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi hâlinde, mektup aslı çizilmeden veya yok edilmeden şikâyet ve itiraz süresinin sonuna kadar muhafaza edilir. Mektubun kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde, aslı idarede tutularak fotokopisinde sakıncalı görülen kısımlar okunmayacak şekilde çizilerek disiplin kurulu kararı ile birlikte ilgilisine tebliğ edilir. Mektubun tamamının sakıncalı görülmesi hâlinde, sadece disiplin kurulu kararı tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren infaz hâkimliğine başvuru için gereken süre beklenir. Bu süre içinde infaz hâkimliğine başvurulmamış ise, disiplin kurulu kararı yerine getirilir. İnfaz hâkimliğine başvurulmuş ise, infaz hâkimliği kararının tebliğinden itibaren itiraz süresi beklenir. İnfaz hâkimliği kararına itiraz edilmemiş ise bu karara göre, itiraz edilmiş ise mahkemenin kararına göre işlem yapılır.

(2) Hükümlüye yapılacak tebligatta, tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde infaz hâkimliğine şikâyet hakkının kullanılmaması veya infaz hâkimliği kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde ağır ceza mahkemesine itiraz edilmemesi hâlinde, disiplin kurulu kararının kesinleşerek mektubun sakıncalı görülen kısımlarının okunmayacak şekilde çizilerek verileceği veya tamamı sakıncalı görülen mektubun verilmeyeceği bildirilir.

(3) Kısmen veya tamamen sakıncalı görülen mektuplar, iç hukuk veya uluslararası hukuk yollarına başvuru yapılması durumunda kullanılmak üzere idarece saklanır.”

20. Mektubun alıkonulmasına karar verildiği tarihte 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 215. maddesi şöyledir:

“ İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

21. Mektubun alıkonulmasına karar verildiği tarihte 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

“Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (…)(1) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür …”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/1/2013 tarihli ve 2013/759 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, söz konusu mektubun cezaevinde bulunan bir arkadaşı tarafından kendisine gönderildiğini, eğer mektupta sakıncalı ifadeler bulunsaydı o cezaevi tarafından gönderilmeyeceğini, düşünce paylaşımının engellendiğini, kararlarda mektupta geçen hangi ifadelerin sakıncalı görüldüğünün ve hangi örgütün propagandasının yapıldığının açıkça belirtilmediğini ifade ederek haberleşme özgürlüğü ile savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı vermiş olduğu 22/6/2015 tarihli dilekçede maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

25. Başvuru formu ve eklerinde başvurucu, Anayasa'nın 22. maddesinde yer alan haberleşme hürriyeti ile mektuptaki hangi ifadelerin sakıncalı olarak görüldüğü ve hangi örgütün propagandasının yapıldığının açıkça belirtilmediğinden bahisle Anayasa’nın 36. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de, bu iddiaların özü, bahse konu mektuba cezaevi idaresince el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin kısıtlanması hususu ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bütün iddiaları haberleşme hürriyeti kapsamında değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Başvurucunun, başka bir ceza infaz kurumunda bulunan bir arkadaşı tarafından gönderilen bir mektubun kendisine verilmeyerek alıkonulmasına karar verilmesi işlemi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Başvurucu ve Bakanlık Görüşleri

27. Başvurucu, söz konusu mektubun cezaevinde bulunan bir arkadaşı tarafından kendisine gönderildiğini, düşünce paylaşımının engellendiğini, kararlarda mektupta geçen hangi ifadelerin sakıncalı görüldüğünün ve hangi örgütün propagandasının yapıldığının açıkça belirtilmediğini ifade ederek haberleşme özgürlüğü ile savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatları hatırlatılmış ve başvurucunun iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında, Bakanlığın yargı içtihatlarına atıflarda bulunduğunu, bu atıflarda aleyhine durum oluşturabilecek bir hususun bulunmadığını belirterek maddi-manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

b. Genel İlkeler

30. Anayasa’nın 22. maddesi şöyledir:

“Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın

korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

31. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılmasına ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuka uygun olarak yapılan ve demokratik bir toplumda gerekli bulunan müdahaleler dışında, kamu makamları tarafından hiçbir müdahale yapılamaz."

32. AİHM, haberleşme özgürlüğüne ilişkin şikâyetleri Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde incelemektedir. Bununla birlikte Sözleşme'nin 8. maddesine karşılık Anayasa'da tek bir madde bulunmamaktadır. Başvurucunun iddialarına esas olan haberleşme özgürlüğü Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenmiştir.

33. Anayasa'nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözleşme'nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı, haberleşme özgürlüğünün yanı sıra, içeriği ve biçimi ne olursa olsun, haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Haberleşme bağlamında, bireylerin karşılıklı ve toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması gerekir. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin, haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 49).

34. Kamu makamlarının, bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfi bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında ve Sözleşme'nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, § 50).

35. AİHM kararlarına göre, haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın, "ulaşılabilir", yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından "öngörülebilir" olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma "meşru bir amaca" dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır (Silver ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B.No. 5947/72… 25/3/1983, §§ 85-90; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No:5029/71, 6/10/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 34).

36. Dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yapıldığı iddia edilen müdahalelerin incelemesinde kanunilik ve müdahaleyi haklı kılan sebeplerin var olup olmadığı her somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir.

c. Genel İlkelerin Mevcut Olaya Uygulanması

i. Müdahalenin Mevcudiyeti

37. Somut olayda, başvurucunun bulunduğu cezaevi disiplin kurulu kararıyla, başka bir ceza infaz kurumunda bulunan bir arkadaşı tarafından başvurucuya gönderilen mektubun, suç ve suçluyu öven, ayrıca örgütsel propaganda içeren ifadeler içermesi nedeniyle sakıncalı görüldüğü gerekçesiyle alıkonulmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

38. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, B. No:2013/1822, 20/5/2015, § 36).

Kanunilik

39. Haberleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekmektedir. AİHM içtihatlarında ifade edilen kanunla öngörülme kriteri, kendi içerisinde üç temel prensibi içermektedir. İlk olarak, müdahale teşkil eden eylem mevzuatta yer alan bir düzenlemeye dayanmalıdır. Keza, müdahalenin dayanağını teşkil eden düzenleme, ilgili kişi açısından yeterli derecede ulaşılabilir olmalıdır. Son olarak, söz konusu düzenleme, hitap ettiği kişiler bakımından davranışlarını ona göre yönlendirme ve belli koşullar çerçevesinde eylemleri neticesinde meydana gelebilecek sonuçları öngörebilmeye olanak sağlayacak açıklıkta olmalıdır (Bkz. Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 86-88).

40. Kanunilik ilkesinin yerine getirilmesinin, haberleşme hürriyetinin kısıtlanabileceğine dair genel bir yasal düzenleme yapılması ile mümkün olduğu söylenemez. Buna göre, "kanunun kalitesi" olarak tanımlanabilecek kanuni düzenlemede bulunması gereken temel esaslar belirlenerek takdir yetkisini kullanacak mercilerin sınırlarının da netliğe kavuşturulması gereklidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun kararında belirttiği üzere kanun ile temel esasların, ilkelerin ve çerçevenin ortaya konulmuş olması gerekir (bkz. AYM, E.1984/14, K.1985/7, K.T. 13/6/1985). Bu noktada, özellikle kanunun idari makamlara haberleşme özgürlüğüne müdahalede takdir yetkisi tanıdığı durumlarda ilgili kanunun bu yetkinin çerçevesini belirli bir açıklıkta belirlemesi gerekmektedir (Mehmet Nuri Özen ve diğerleri/Türkiye, B. No: 15672/08… 11/1/2011, § 56; Tan/Türkiye, B. No:9460/03, 3/7/2007, § 21).

41. Cezaevi idaresinin hükümlü ve tutukluların haberleşmesine müdahalesinin Anayasa'nın 22. maddesinin hangi fıkrası kapsamında kaldığının belirlenmesi müdahalenin kanuniliği açısından önemlidir. Zira ikinci fıkra kapsamında olduğunun kabulü halinde hâkim kararı

veya onayı olmaksızın yapılan bir müdahale kanunilik ilkesini karşılamayacaktır. Öte yandan üçüncü fıkranın gündeme gelmesi durumunda kanun koyucunun cezaevini istisna kamu kurumu olarak kabul edip etmediği değerlendirilecektir. (Ahmet Temiz, § 39).

42. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir."

43. Buna göre 5275 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan "…Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir." ibaresi uyarınca cezaevlerinin haberleşme hürriyetinin kısıtlanabileceği istisnai kamu kurumu olarak kabul edildiği değerlendirilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, § 76).

44. Somut olayda, hükümlülerin cezaevinden yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının dayanağını, 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesi ile Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91., 122. ve 123. maddeleri oluşturmaktadır.

45. 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinde ve anılan Tüzüğün 91. maddesinde, hükümlülerin mektup, faks ve telgraf gönderme ve kendilerine gönderilenleri alma hakkına sahip oldukları, resmi makamlara veya savunmaları için avukatlarına gönderdikleri mektup, faks ve telgrafların denetime tabi olmadığı, "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların" hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir.

46. Gerek 5275 sayılı Kanun gerekse anılan Tüzük, Resmî Gazete'de yayımlanmış olup bu mevzuatın erişilebilir olduğunda kuşku yoktur. Anılan mevzuatta cezaevi disipliniyle ilgili hükümler, cezaevinde hükümlülerin mektup, faks ve telgrafları gönderme ve alma hakkı, buna getirilen kısıtlamalar ve izlenecek usuller yeterince açık ve anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Hükümlünün mektubunun denetimi, mektubun kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi halinde başvurulacak tedbirler ile bu yöndeki işlemlere karşı hükümlünün başvurabileceği dava yollarının da düzenlendiği, bu haliyle ilgili düzenlemenin yeterince açık, anlaşılabilir ve öngörülebilir olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, § 44).

47. AİHM'in Gülmez/Türkiye kararında da 5275 sayılı Kanun'un, Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaları Önleme Komitesi tarafından incelendiği, herhangi bir eleştiriye maruz kalmadığı, hükümlerinin yapılan herhangi bir haksız müdahaleye karşı yerinde koruma sağlayabilecek derecede açık ve ayrıntılı olduğu tespiti yapılmıştır (Gülmez/Türkiye, B. No: 16330/02, 20/5/2008, § 51).

48. Görüldüğü üzere, müdahalenin dayanağı olan kanun hükmü, hak ve özgürlüğe yönelen müdahalelerin sınırlarını yeterli bir açıklıkta ortaya koyan, erişilebilir ve öngörülebilir bir düzenlemedir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin

“kanunilik” ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Meşru Amaç

49. Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için bu müdahalenin, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına dayanması gerekir.

50. Sözleşme’nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da haberleşme özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin hukuka uygun ve demokratik toplumda gerekli olması ile ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılmış olması aranmakta olup, bu şartlar altında yapılmayan müdahaleler yasaklanmıştır.

51. Anayasa’nın 22. maddesinde düzenlenen haberleşmenin gizliliğine yönelik müdahalenin ikinci fıkrada belirtilen amaçlar çerçevesinde olabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca müdahalenin ikinci fıkrada belirtilen amaçlara dayalı olarak ve hâkim kararıyla yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte üçüncü fıkrada bazı kamu kurum ve kuruluşlarının kanun ile istisna tutulabileceği de belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada belirtilen istisna, hâkim kararı alınması şartına yönelik olarak anlaşılmalı, 22. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama sebeplerinin genişletilebileceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlanabileceğini öngören Anayasa’nın 13. maddesindeki düzenleme ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların dar yorumlanması gereği karşısında, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen haberleşme hürriyetine getirilebilecek sınırlama sebeplerinin, anılan maddenin üçüncü fıkrasına dayanılarak kanunla genişletilmesi mümkün değildir (Ahmet Temiz, § 49).

52. Yukarıda da belirtildiği gibi, cezaevlerinin Anayasa’nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalan istisnai kamu kurumu olduğu kabul edilmekle birlikte, bu istisna, anılan kurumlar tarafından hakim kararı alınması şartı aranmaksızın haberleşme hürriyetine müdahale niteliğinde işlem tesis edilebileceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu kurumların haberleşme hürriyetine müdahale anlamındaki işlemlerinin meşru olabilmesi için, mutlaka Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırma sebeplerine dayalı olması gerekmektedir (Ahmet Temiz, § 50).

53. 5275 sayılı Kanun’un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, “Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların” hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir. Burada belirtilen sebeplerin, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde cezaevinde güvenliğin ve disiplinin sağlanmasını hedeflediği söylenebilir.

54. Somut olayda, Cezaevi Disiplin Kurulunun başvurucuya gönderilen mektubun alıkonulmasına yönelik 1/11/2012 tarihli kararında, anılan mektupta suçu ve suçluyu öven, ayrıca örgütsel propaganda içeren ifadelerin yer aldığı gerekçesine dayanılmıştır.

55. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı şikayet başvurusu, Edirne 1. İnfaz Hâkimliğinin

16/11/2012 tarihli ve E.2012/1221, K.2012/1234 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

56. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 215. maddesi uyarınca suç ve suçluyu övmek; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca örgüt propagandası yapmak suç teşkil eden fiillerdir.

57. Bu kapsamda, başvurucunun mektubunun, cezaevi disiplin kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıdığı ve bunun da Anayasa'nın haberleşme özgürlüğüne ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Demokratik Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

58. Başvurucu, söz konusu mektubun cezaevinde bulunan bir arkadaşı tarafından kendisine gönderildiğini, eğer mektupta sakıncalı ifadeler bulunsaydı o cezaevi tarafından gönderilmeyeceğini, düşünce paylaşımının engellendiğini, kararlarda mektupta geçen hangi ifadelerin sakıncalı görüldüğünün ve hangi örgütün propagandasının yapıldığının açıkça belirtilmediğini ifade ederek haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

59. Bakanlık görüşünde; AİHM kararlarında, ceza infaz kurumlarında bulunan kişilerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceği, keza ceza infaz kurumunun, olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunulmasının gerekli olduğunun vurgulandığı belirtilmiştir.

60. AİHM içtihatlarında ifade edilen demokratik toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri /Birleşik Krallık, § 97).

61. AİHM, haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda, öncelikle, ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen ve diğerleri/Türkiye, § 51; Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98).

62. AİHM, her somut olayda kamu makamlarının bu değerlendirmeyi yaparken, mektup gönderme ve almanın, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile bağlantısında en önemli araçlardan olduğunu göz önünde bulundurması gereğini belirtmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 45).

63. Haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu özgürlüğe ilişkin olarak Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların Anayasa'nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir (Yasemin Çongar ve diğerleri, B. No: 2013/7054, 6/1/2015, § § 57-58).

64. Anayasa'da belirtilen demokrasi, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. "Demokratik toplum" ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesi ile AİHS'in "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ölçütünün bulunduğu 8, 9. 10. ve 11. maddelerindeki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik

temelinde yorumlanmalıdır (Fatih Taş, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, §92).

65. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları uyarınca, "Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler." (AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Başka bir ifadeyle, yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (AYM, E.2009/59, K.2011/69, K.T. 28/4/2011; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 17/4/2008; Fatih Taş, §93).

66. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple haberleşme özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84 ; Fatih Taş, §§ 92-93).

67. Müdahalenin orantılı olduğundan söz edebilmek için, temel hakka daha az zarar verebilecek, ancak aynı zamanda güdülen amacı yerine getirebilecek nitelikte olan yöntemin tercih edilmiş olması gerekmektedir (Nada/İsviçre, B. No: 10593/08, 12/9/2012, § 183).

68. Hükümlü veya tutuklular, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak "bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutma" olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (bkz. İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler (Aynı yönde benzer bir karar için bkz. Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69). Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip oldukları haklar sınırlanabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, §35).

69. Ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek yukarıda belirtilen makul nedenlerin, somut olayın tüm koşulları çerçevesi dâhilinde objektif bir gözlemciyi haberleşme hakkının kötüye kullanıldığına ikna edebilecek nitelikte olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 48). Bunun yanı sıra, yapılacak değerlendirmede hükümlüler hakkında uygulanan infaz rejiminin ve mahkûmiyet sebeplerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98, § 102; Atilla ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18139/07, 11/5/2010, (k.k.)).

70. Bu bağlamda, başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin haberleşme özgürlüğünü kısıtlama bakımından “demokratik bir toplumda gerekli” ve “ölçülülük ilkesi”ne uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 87).

71. Somut olayda, öncelikle, gerek cezaevi disiplin kurulu kararı gerekse İnfaz hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararında, “başvurucuya gönderilen mektuptan” bahsedilmekte ise de aynı zarfla, aynı kişi tarafından başvurucuya gönderilen birbirinden bağımsız iki mektup olduğunun altı çizilmelidir.

Birinci Mektup Yönünden

72. Başvuruya konu 21/10/2012 tarihinde yazılmış olan birinci mektup incelendiğinde; büyük bir bölümü “Sevgili Eren … Yeni yazdığım makaleyi seninle sizinle paylaşayım istedim…” ifadesiyle başlayan ve “R.S’yi nasıl biliriz” başlığıyla devam eden R.S. ile ilgili kaleme alındığı anlaşılan kısmı ihtiva etmektedir.

73. R.S. hakkında yapılan araştırmada; 1992 yılında Türkiye Devrim Partisi (TDP) olarak adlandırılan terör örgütünün lider kadrosunda görev yaptığı kabul edilen R.S.’nin, bu örgütün 1993 yılında Türkçe adı Kürdistan İşçi Partisi olan PKK ile işbirliğinin neticesinde, 1994 yılında Siirt Kurtalan’da PKK ile güvenlik güçleri arasındaki silahlı çatışma sonucu ölü ele geçirilmiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

74. Birinci mektupta R.S. hakkındaki kısım genel olarak R.S.’yi övgü dolu sözlerle anlatmakta, kendisinden “ …vurulduğu andan itibaren savaşımızın temel ideolojik- politik yapı taşı olmuştur…” , “… askeri politik komutan olarak R.S. …” , “… Her devrimci hareket içinde R. gibisi az bulunur…” , “…devrimci bir öncü kişilik profilidir…” , “Yer altı çalışmasında şekillenmiş askeri-politik ideolojik sert tutumunun altında müthiş bir hümanizma, emekçi dostluğu vardır.” , “… tarihin gerçek yapıcılarından olmasının sonucudur…”, “…R.S. için yapılacak methiye övgü kendinden menkul tarih yazımının ötesinde bir şeydir.”, “… devrimci dava insanının olması gerektiği gibidir R.” gibi pek çok ifadeyle bir lider olarak bahsetmektedir. Aynı zamanda “R.S. gibi devrimci öncüler yaptıkları eylemleriyle, … rejimin , sistemin bütün şimşeklerini üzerine çekerler. Bu tip devrimci kişilikler kurulu düzenin, özel mülkiyetçiliğin şah damarına vurulmuş bıçkın birer bıçaktırlar.” , “R. rejimin zihin haritasını çözmüş ve onun sınır uçlarından tahrip edecek nitelikte bir eylemcidir.”, “…‘Kürdistan devrimini Karadeniz’e, Toroslar’a, Anadolu’ya taşırdığımız takdirde gerçek mânada enternasyonel devrimci görevimizi-rolümüzü yerine getirmiş olacağız’ şeklindeki konuşmanın içeriği bizlere devrimci durumun tarihsel ve güncel boyutlarını ortaya koymaktadır.” , “…R.S., maden ocaklarında madenci yoldaşlarının direnişinin örgütleyici öncü kurmaylığını başarabilmiş, zor zamanların örgütleyici devrimcisidir.” gibi ve benzeri ifadelere yer veren bu kısmın bütünü, R.S. tarafından yapılan yasa dışı eylemleri “devrim mücadelesi” olarak betimlemekte, silahlı çatışma sonucu ölü ele geçirilmesiyle bu kişiyi kahramanlaştırmaktadır.

75. Başvurucuya gönderilen birinci mektubun neredeyse tamamını oluşturan, yukarıda bahsedilen ve benzeri ifadeleri içeren R.S’ye ilişkin kısmında; başvurucunun da üyesi olduğu TDP terör örgütünün ölmüş bir liderinden yasa dışı eylemlerini yücelterek bahsetmekte olduğu kuşkusuzdur. Söz konusu eylemler anlatılırken, örgütün amaçlarının çerçevesi çizilip bu amaçlara yönlendirme yapılmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda şiddet içeriği tartışmasız olan silahlı eylemler meşrulaştırılarak “mücadele” ve hatta “savaş” olarak nitelendirilmekte, bu “savaşın” devam ettiğine işaret edilerek R.S.’nin yasa dışı davranışları “olması gereken davranış biçimi” olarak formüle edilmek suretiyle şiddet teşvik edilmektedir. Başvurucu, Anayasal düzeni zorla değiştirmeye çalışmak ve TDP üyesi olmak suçları nedeniyle hükümlüdür. “Cezalandırmanın” amaçlarından biri, daha önceden suç işlemiş olan bireylerin yeniden suç işlemelerini engelleyerek ıslah etmektir. Bu yönde, silahlı

yasa dışı örgüt olduğu Türk yargı organları tarafından kabul edilen bir örgütün, lider ve eylemlerinin övülmesiyle propagandasının yapılarak suç işlenmesine teşvik edildiği Cezaevi idaresi tarafından kanaat getirilerek, bu kısmı içeren birinci mektubun İdarece alıkonulması şeklinde tedbir alınması makul görülmüştür.

76. Buna göre, birinci mektup bakımından yukarıdaki açıklamalar ışığında başvurucunun haberleşme özgürlüğüne yönelik kısıtlamanın, Anayasa'nın 22. maddesi anlamında demokratik toplumda kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için gerekli olan demokratik toplum düzeninin gereklerine ve R.S.'ye ilişkin kısım mektubun neredeyse tamamını oluşturduğundan ölçülülük ilkesine aykırı olduğu söylenemez.

77. Açıklanan nedenlerle, birinci mektup yönünden getirilen kısıtlamanın bir ihlal içermediği anlaşıldığından, Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

İkinci Mektup Yönünden

78. Buna karşın, somut olayda, başvurucuya gönderilen mektubun (birbirinden bağımsız olan iki mektup tek mektup olarak değerlendirilmiştir. Bkz. §§11-12) alıkonulmasına yönelik cezaevi disiplin kurulu kararında, söz konusu ikinci mektubun suç ve suçluyu övücü ayrıca örgüt propagandası içeren ifadeler olması gerekçe gösterilmesine karşılık, bu mektup içeriğindeki hangi sözlerin bu nitelikte olduğu belirtilmeden bu gerekçeye dayanıldığı anlaşılmaktadır.

79. Söz konusu disiplin kurulu kararına karşı başvurulan şikayet yolunda Edirne 1. İnfaz Hâkimliği, mektupta geçen ifadelerin suç ve suçluyu övücü, ayrıca örgüt propagandası içeren ifade niteliğinde olduğu gerekçesine yer verilmesine rağmen, mektup içinde geçen hangi somut ifadelerin bu nitelikte olduğu belirtilmemiştir. Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesinin ret kararında da itiraza konu mektup içeriği hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

80. 22/10/2012 tarihli "Merhaba Sevgili Eren, öncelikle selam ve sevgilerimi iletiyorum…" ifadesiyle başlayan 4 sayfalık ikinci mektubun; bir hükümlünün bir diğerine cezaevindeki günlerinden, birlikte kaldığı diğer hükümlülerden, ailevi ve sağlık durumundan, cezaevleri arasındaki nakillerdeki hoşnutsuzluğundan genel olarak bahseder nitelikte bir mektup olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu mektuptaki hangi ifadelerin suç ve suçluyu övücü veya örgüt propagandası içerir nitelikte olduğuna kanaat getirildiği mektubun içeriği ile Cezaevi Disiplin Kurulu ve derece mahkemeleri gerekçelerinden anlaşılamamıştır. Bu doğrultuda, söz konusu ikinci mektubun suçun önlenmesine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulmadığı sonucuna varılmış, başvurucuya gönderilen ikinci mektubun alıkonulmasının amaçlanan hedefler açısından aşırı, dolayısıyla orantısız olduğu ve bu bağlamda demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

81. Açıklanan nedenlerle, ikinci mektup yönünden başvurucunun haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" ve "ölçülü" olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu sebeplerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

82. Başvurucu, başvuru formuyla birlikte tazminat talebinde bulunmamakla birlikte,

Bakanlık görüşüne karşı 22/6/2015 tarihli cevap dilekçesinde maddi ve manevi tazminat istemini dile getirmiş ise de süresinde yapılmayan tazminat isteminin reddine karar verilmesi gerekir.

83. Başvuru kapsamında haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği gözetilerek, kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi için Adalet Bakanlığına ve Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurucunun,

1. Anayasa'nın 22. maddesinde yer alan haberleşme özgürlüğünün ihlaline ilişkin şikâyetlerin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün,

a. Birinci mektup yönünden İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

b. İkinci mektup yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucu süresinde tazminat talebinde bulunmadığından tazminat isteminin REDDİNE,

C. Kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurucuya, Adalet Bakanlığına ve Edirne 1. İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN VURAL

B. No: 2013/1148 | Karar tarihi: 07.07.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1148

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN VURAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1148)

Karar Tarihi: 7/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 17/8/2015-29448

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Şermin BİRTANE

Başvurucu : Ramazan VURAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun, İnsan Hakları Derneği (İHD) Genel Merkezine göndermek istediği mektuba el konulması işlemi nedeniyle, haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 28/1/2013 tarihinde Bolu Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 27/5/2013 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım isteminde bulunmuştur.

5. İkinci Bölümün 16/9/2013 tarihli ve B.No:2013/1148 sayılı ara kararıyla adli yardım

talebinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından 17/9/2013 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

7. Başvuru konusu olay ve olgular 23/9/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, tanınan ek süre sonunda görüşünü 19/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

8. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 22/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 29/11/2013 tarihinde bu görüşe karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

9. Başvuru dilekçesi, ekleri ile başvuruya konu dosya içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesi kararı ile “devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak” suçunu işlediği gerekçesiyle başvurucunun hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu hükümlü olarak bulunduğu Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan (İnfaz Kurumu) İHD Genel Merkezine bir mektup göndermek istemiştir. Söz konusu mektupta “…Sizler de takip ettiğiniz gibi 12 Eylül 2012 tarihinden bu yana bir çok cezaevinde İmralı cezaevindeki tecridin son bulması ve anadilin önündeki tüm engellerin kaldırılması talepleriyle başlayan ….açlık grevi eylemleri sürmektedir. Bizler de 8/10/2012 tarihinden itibaren arkadaşlarımıza destek vermek amacıyla hem kapalı hem de açık aile ziyaretlerine çıkmıyoruz. Arkadaşlarımızın talepleri yerine getirilene kadar bu eylemimiz sürecektir. Bu konuda ….gereken duyarlılığı göstereceğinize inanıyoruz…” ifadeleri yer almaktadır.

12. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca anılan mektubu inceleyen İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu 9/10/2013 tarihli ve 2012/113 sayılı kararla mektubun alıkonulmasına karar vermiştir.

13. Anılan kararla, başvurucunun mektubunun yanı sıra, diğer hükümlülerin, çeşitli sivil toplum kuruluşlarına göndermek istedikleri mektuplar da alıkonulmuştur. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Cezaevimiz Disiplin Kurulu 9/10/2012 tarihinde, Kurum Müdürü Başkanlığında, aşağıda yazılı üyelerden müteşekkil toplanarak, Mektup Okuma Komisyonu tarafından incelemesi yapılarak tutanak tanzim edilen, … Hükümlü Ramazan Vural’ın İHD Genel Merkezine, … göndermek istediği mektup(…), … incelenmiş olup;… mektup(…) içeriğinde ‘Terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmesi, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içermesi nedeniyle’ alıkonulmasına karar verilmiştir.”

14. Başvurucu bu karara karşı Bolu İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. İnfaz hâkimi, 6/11/2012 tarihli ve E.2012/1269, K.2012/1284 sayılı kararla başvurucunun şikâyetini reddetmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

“5275 sayılı Kanunun 68/3. maddesinde ‘kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütü mensuplarının haberleşmesini sağlayan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez’ ibaresi yer aldığından;

İtiraza konu mektubun incelenmesinde, dosya kapsamı da hep birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumu Kararı usul ve yasaya uygun olduğundan itirazın reddine karar vermek gerekmiştir.”

15. Başvurucu, infaz hâkiminin kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen Bolu Ağır Ceza Mahkemesi, 28/12/2012 tarihli ve 2012/1740 sayılı kararla, İnfaz Hâkimliğinin kararındaki gerekçelere atıfta bulunarak kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

16. Anılan karar başvurucuya 15/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 28/1/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

17. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 68.maddesi şöyledir:

“Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.

(4) Hükümlü tarafından resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir..”

18. 5275 sayılı Kanun’un 121. maddesine dayanılarak çıkarılan, 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez.”

19. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 122. maddesi şöyledir:

“(1) 91 inci maddeye göre mektup alma ve gönderme hakkı kapsamında hükümlüler tarafından yazılan mektup, faks ve telgraflar, zarfı kapatılmaksızın bu işle görevlendirilen ikinci müdür başkanlığında, idare memuru ve yüksek okul mezunu iki infaz ve koruma memuru tarafından oluşturulan mektup okuma komisyonuna iletilmek üzere güvenlik ve gözetim servisi personeline verilir. Yapılan incelemeden sonra gönderilmesinde sakınca görülmeyen mektuplar üzerine "görüldü" kaşesi vurulur, zarf içerisine konularak kapatılır ve postaneye teslim edilir.

(2) Resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilenler hakkında 91 inci maddenin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır.

(3) Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektup, faks ve telgraflar zarfları ile birlikte verilir.”

20. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 123. maddesi şöyledir:

“(1) Mektup okuma komisyonunca, mahalline gönderilmesi veya hükümlüye verilmesi sakıncalı görülen mektuplar, en geç yirmidört saat içinde disiplin kuruluna verilir. Mektubun disiplin kurulu tarafından kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi hâlinde, mektup aslı çizilmeden veya yok edilmeden şikâyet ve itiraz süresinin sonuna kadar muhafaza edilir. Mektubun kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde, aslı idarede tutularak fotokopisinde sakıncalı görülen kısımlar okunmayacak şekilde çizilerek disiplin kurulu kararı ile birlikte ilgilisine tebliğ edilir. Mektubun tamamının sakıncalı görülmesi hâlinde, sadece disiplin kurulu kararı tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren infaz hâkimliğine başvuru için gereken süre beklenir. Bu süre içinde infaz hâkimliğine başvurulmamış ise, disiplin kurulu kararı yerine getirilir. İnfaz hâkimliğine başvurulmuş ise, infaz hâkimliği kararının tebliğinden itibaren itiraz süresi beklenir. İnfaz hâkimliği kararına itiraz edilmemiş ise bu karara göre, itiraz edilmiş ise mahkemenin kararına göre işlem yapılır.

(2) Hükümlüye yapılacak tebligatta, tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde infaz hâkimliğine şikâyet hakkının kullanılmaması veya infaz hâkimliği kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde ağır ceza mahkemesine itiraz edilmemesi hâlinde, disiplin kurulu kararının kesinleşerek mektubun sakıncalı görülen kısımlarının okunmayacak şekilde çizilerek verileceği veya tamamı sakıncalı görülen mektubun verilmeyeceği bildirilir.

(3) Kısmen veya tamamen sakıncalı görülen mektuplar, iç hukuk veya uluslararası hukuk yollarına başvuru yapılması durumunda kullanılmak üzere idarece saklanır.”

21. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 298. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi de beslenmenin engellenmesi sayılır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 28/1/2013 tarihli ve 2013/1148 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, 12/9/2012 tarihinde arkadaşları tarafından başlatılan açlık grevine destek olmak için İHD Genel Merkezine hitaben yazdığı mektuba 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki gerekçelere dayanılarak el konulduğunu, ancak mektubunun bu gerekçelerden hiçbirini içermediğini, bu şekilde haberleşme ve ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüş; 5.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

24. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucu haberleşme hürriyeti ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürdüğü anlaşılmış ise de, bu iddiaların özü, göndermek istediği mektuba cezaevi idaresince el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin kısıtlanmasıyla ilgilidir. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvurucunun bütün iddiaları haberleşme hürriyeti kapsamında değerlendirilmiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de haberleşme alanında ifade özgürlüğünün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS, Sözleşme) 8. maddesi ile güvence altına alındığını hatırlatmaktadır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B.No. 5947/72, 25/3/1983, §107; Fazıl Ahmet Tamer/Türkiye, B. No: 6289/02, 5/12/2006, § 33; Ahmet Temiz, B. No:2013/1822, 20/5/2015, § 23).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucunun, İHD Genel Merkezine hitaben yazdığı mektuba el konulması işlemi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun değildir. Ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Başvurucu ve Bakanlığın Görüşleri

26. Başvurucu, arkadaşları tarafından başlatılan açlık grevine destek olmak için İHD Genel Merkezine hitaben yazdığı mektuba 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki gerekçelere dayanarak el konulduğunu, ancak mektubunun bu gerekçelerden hiçbirini içermediğini, bu şekilde haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, AİHM içtihatları hatırlatılmış ve başvurucunun iddialarının bu kararlar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında, başvuru dilekçesindeki iddiaları tekrar etmiştir. Başvurucu ayrıca, AİHM kararlarına aykırı şekilde haberleşme özgürlüğüne müdahale edildiğini iddia etmiştir.

b. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 22. maddesi şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili

merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

30. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılmasına ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuka uygun olarak yapılan ve demokratik bir toplumda gerekli bulunan müdahaleler dışında, kamu makamları tarafından hiçbir müdahale yapılamaz."

31. AİHM, haberleşme özgürlüğüne ilişkin şikâyetleri Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde incelemektedir. Başvurucunun iddialarına esas olan haberleşme özgürlüğü Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenmiştir.

32. Anayasa'nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözleşme'nin 8. maddesinde de herkesin haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı, haberleşme özgürlüğünün yanı sıra, içeriği ve biçimi ne olursa olsun, haberleşmenin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Posta, elektronik posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin, haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No:2013/6693, 16/4/2015, § 49).

33. Kamu makamlarının, bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfi bir şekilde müdahale etmelerinin önlenmesi, Anayasa ve Sözleşme ile sağlanan güvenceler kapsamında yer almaktadır. Haberleşmenin içeriğinin denetlenmesi, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturur. Bununla birlikte haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu kapsamdaki özel sınırlama ölçütleri, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında ve Sözleşme'nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılmıştır (Mehmet Koray Eryaşa, § 50).

34. AİHM kararlarına göre, haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale öncelikle kanunla öngörülmelidir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın"ulaşılabilir", yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından "öngörülebilir" olması gerekir. İkinci olarak söz konusu sınırlandırma "meşru bir amaca" dayalı olmalıdır. Bunun yanı sıra müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 85-90; Klass ve diğerleri/Almanya, B. No:5029/71, 6/10/1978, §§ 42-55; Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 34).

35. Dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yapıldığı iddia edilen müdahalelerin incelemesinde kanunilik ve müdahaleyi haklı kılan sebeplerin var olup olmadığı her somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir.

c. Genel İlkelerin Mevcut Olaya Uygulanması

i. Müdahalenin Mevcudiyeti

36. Somut olayda, cezaevi disiplin kurulu kararıyla, başvurucunun İHD Genel Merkezine göndermek istediği mektuba, terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içerdiği gerekçesiyle el konulmuştur. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme özgürlüğüne bir müdahale yapılmıştır.

ii. Müdahalenin Haklı Sebeplere Dayanması Hakkında

37. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, § 36).

Kanunulik

38. Haberleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekmektedir. AİHM içtihatlarında ifade edilen kanunla öngörülme kriteri, kendi içerisinde üç temel prensibi içermektedir. İlk olarak, müdahale teşkil eden eylem mevzuatta yer alan bir düzenlemeye dayanmalıdır. Keza, müdahalenin dayanağını teşkil eden düzenleme, ilgili kişi açısından yeterli derecede ulaşılabilir olmalıdır. Son olarak, söz konusu düzenleme, hitap ettiği kişiler bakımından davranışlarını ona göre yönlendirme ve belli koşullar çerçevesinde eylemleri neticesinde meydana gelebilecek sonuçları öngörebilmeye olanak sağlayacak açıklıkta olmalıdır (Bkz. Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, §§ 86-88; Ahmet Temiz, § 37).

39. Kanunilik ilkesinin yerine getirilmesinin, haberleşme hürriyetinin kısıtlanabileceğine dair genel bir yasal düzenleme yapılması ile mümkün olduğu söylenemez. Buna göre, "kanunun kalitesi" olarak tanımlanabilecek kanuni düzenlemede bulunması gereken temel esaslar belirlenerek takdir yetkisini kullanacak mercilerin sınırlarının da netliğe kavuşturulması gereklidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun kararında belirttiği üzere kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçevenin ortaya konulmuş olması gerekir (bkz. AYM, E.1984/14, K.1985/7, K.T. 13/6/1985). Bu noktada, özellikle kanunun idari makamların haberleşme özgürlüğüne müdahalesine takdir yetkisi tanıdığı durumlarda ilgili kanunun bu yetkinin çerçevesini belirli bir açıklıkta belirlemesi gerekmektedir (Mehmet Nuri Özen ve diğerleri/Türkiye, B. No: 15672/08…, 11/1/2011, § 56; Tan/Türkiye, B. No:9460/03, 3/7/2007, § 21; Ahmet Temiz, § 38).

40. Cezaevi idaresinin hükümlü ve tutukluların haberleşmesine müdahalesinin Anayasa'nın 22. maddesinin hangi fıkrası kapsamında kaldığının belirlenmesi müdahalenin kanuniliği açısından önemlidir. Zira ikinci fıkra kapsamında olduğunun kabulü halinde hâkim kararı veya onayı olmaksızın yapılan bir müdahale kanunilik ilkesini karşılamayacaktır. Öte yandan üçüncü fıkranın gündeme gelmesi durumunda kanun koyucunun cezaevini istisnai kamu kurumu olarak kabul edip etmediği değerlendirilecektir.

41. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

“Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.”

42. Cezaevlerinin Anayasa’nın 22. maddesinin üçüncü fıkrasındaki istisna kamu kurumu olduğuna dair mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun’un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan “…Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.” ibaresi uyarınca cezaevlerinin haberleşme hürriyetinin kısıtlanabileceği istisnai kamu kurumu olarak kabul edildiği değerlendirilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, § 76).

43. Somut olayda, hükümlülerin cezaevinden yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının dayanağını, 5275 sayılı Kanun’un 68. maddesi ile Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün 91., 122. ve 123. maddeleri oluşturmaktadır.

44. 5275 sayılı Kanun’un 68. maddesinde ve anılan Tüzüğün 91. maddesinde, hükümlülerin mektup, faks ve telgraf gönderme ve kendilerine gönderilenleri alma hakkına sahip oldukları, resmi makamlara veya savunmaları için avukatlarına gönderdikleri mektup, faks ve telgrafların denetime tabi olmadığı, “Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların” hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir.

45. Gerek 5275 sayılı Kanun gerekse anılan Tüzük, Resmî Gazete’de yayımlanmış olup bu mevzuatın erişilebilir olduğunda kuşku yoktur. Anılan mevzuatta cezaevi disipliniyle ilgili hükümler, cezaevinde hükümlülerin mektup, faks ve telgrafları gönderme ve alma hakkı, buna getirilen kısıtlamalar ve izlenecek usuller yeterince açık ve anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Hükümlünün mektubunun denetimi, kısmen veya tamamen sakıncalı görülmesi halinde başvurulacak tedbirler ile bu yöndeki işlemlere karşı hükümlünün başvurabileceği dava yollarının da düzenlendiği, bu haliyle ilgili düzenlemenin yeterince açık, anlaşılabilir ve öngörülebilir olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, § 44).

46. AİHM’in Gülmez/Türkiye kararında da 5275 sayılı Kanun’un, Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaları Önleme Komitesi tarafından incelendiği, herhangi bir eleştiriye maruz kalmadığı, hükümlerinin yapılan herhangi bir haksız müdahaleye karşı yerinde koruma sağlayabilecek derecede açık ve ayrıntılı olduğu tespiti yapılmıştır (Gülmez/Türkiye, B. No:16330/02, 20/5/2008, § 51).

47. Görüldüğü üzere, müdahalenin dayanağı olan kanun hükmü, hak ve özgürlüğe yönelen müdahalelerin sınırlarını yeterli bir açıklıkta ortaya koyan, erişilebilir ve öngörülebilir bir düzenlemedir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, 5275 sayılı Kanun’un 68. maddesinin “kanunilik” ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Meşru Amaç

48. Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için bu müdahalenin, Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan millî güvenlik,

kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına dayanması gerekir.

49. Sözleşme'nin 8. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da haberleşme özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin, hukuka uygun ve demokratik toplumda gerekli olması ile ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılmış olması aranmakta olup, bu şartlar altında yapılmayan müdahaleler yasaklanmıştır.

50. Anayasa'nın 22. maddesinde haberleşmenin gizliliğine yönelik müdahalenin ikinci fıkrada belirtilen amaçlar çerçevesinde olabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca müdahalenin hâkim kararıyla yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte üçüncü fıkrada bazı kamu kurum ve kuruluşlarının kanun ile istisna tutulabileceği de belirtilmiştir. Üçüncü fıkrada belirtilen istisna, hâkim kararı alınması şartına yönelik olarak anlaşılmalı, 22. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama sebeplerinin genişletilebileceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlanabileceğini öngören Anayasa'nın 13. maddesindeki düzenleme ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların dar yorumlanması gereği karşısında, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen haberleşme hürriyetine getirilebilecek sınırlama sebeplerinin, anılan maddenin üçüncü fıkrasına dayanılarak kanunla genişletilmesi mümkün değildir (Ahmet Temiz, § 49).

51. Yukarıda da belirtildiği gibi, cezaevlerinin Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kalan istisnai kamu kurumu olduğu kabul edilmekle birlikte, bu istisna, anılan kurumlar tarafından hâkim kararı alınması şartı aranmaksızın haberleşme hürriyetine müdahale niteliğinde işlem tesis edilebileceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu kurumların haberleşme hürriyetine müdahale anlamındaki işlemlerinin meşru olabilmesi için, mutlaka Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırma sebeplerine dayalı olması gerekmektedir (Ahmet Temiz, § 50).

52. 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların" hükümlüye verilmeyeceği, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceği düzenlenmiştir. Burada belirtilen sebeplerin, Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde cezaevinde güvenliğin ve disiplinin sağlanmasını hedeflediği söylenebilir.

53. Somut olayda, Cezaevi Disiplin Kurulunun 9/10/2012 tarihli kararında, başvurucunun İnsan Hakları Derneği Genel Merkezine göndermek istediği mektuba el konulması işlemine gerekçe olarak, söz konusu mektubun "Terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmesi, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içermesi" gösterilmiştir.

54. Başvurucu şikayet yoluna başvurmuş; Bolu İnfaz Hâkimliğinin 6/11/2012 tarihli ve E.2012/1269, K.2012/1284 sayılı kararıyla, şikayet reddedilmiştir.

55. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 298. maddesinin (2) numaralı fıkrası hükmü uyarınca, hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da

bu yolda kendilerine talimat verilmesi suçtur.

56. Bu kapsamda, başvurucunun mektubunun, cezaevi disiplin kurulunca denetlenmesi suretiyle haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin, kamu düzeni, cezaevlerinde güvenliğin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarını taşıdığı ve bunun da Anayasa'nın haberleşme özgürlüğüne ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Demokratik Bir Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

57. Başvurucu, arkadaşları tarafından başlatılan açlık grevine destek olmak için İHD Genel Merkezine hitaben yazdığı ve sadece kendilerine sahip çıkılması çağrısını içeren mektuba 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki gerekçelere dayanılarak el konulduğunu, ancak mektubunun bu gerekçelerden hiçbirini içermediğini, bu şekilde haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

58. Bakanlık görüşünde, AİHM kararlarında, ceza infaz kurumlarında bulunan kişilerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceği, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunun vurgulandığı belirtilmiştir.

59. AİHM içtihatlarında ifade edilen demokratik toplumda zorunluluk kavramı, müdahale teşkil eden eylemin acil bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanması ve takip edilen meşru amaç bakımından orantılı olması unsurlarını içermektedir (Silver ve diğerleri /Birleşik Krallık, § 97; Ahmet Temiz, § 58).

60. AİHM, haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplumda zorunluluk teşkil etmesine ilişkin kriteri incelediği kararlarda, öncelikle, ceza infaz kurumlarında bulunan kimselerin yazışmalarının belirli ölçüde kontrolünün başlı başına Sözleşme'nin ihlaline sebebiyet vermeyeceğini, keza ceza infaz kurumunun olağan ve makul gereksinimleri dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmanın gerekli olduğunu belirtmiştir (Mehmet Nuri Özen/Türkiye, § 51; Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98).

61. AİHM, her somut olayda kamu makamlarının bu değerlendirmeyi yaparken, mektup gönderme ve almanın, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile bağlantısında en önemli araçlardan olduğunu göz önünde bulundurması gereğini belirtmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 45).

62. Haberleşme özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp, meşru birtakım sınırlamalara tabidir. Bu özgürlüğe ilişkin olarak Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların, Anayasa'nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir (Yasemin Çongar ve dğerleri, B. No: 2013/7054, 6/1/2015, § § 57-58).

63. Anayasa'da belirtilen demokrasi, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. "Demokratik toplum" ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesi ile AİHS'in "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ölçütünün bulunduğu 8, 9. 10. ve 11. maddelerindeki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temelinde yorumlanmalıdır (Fatih Taş, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 92).

64. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları uyarınca, "Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve

özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler." (AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Başka bir ifadeyle, yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (AYM, E.2009/59, K.2011/69, K.T. 28/4/2011; AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 17/4/2008; Fatih Taş, § 93).

65. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple haberleşme özgürlüğü alanında getirilen müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84; Fatih Taş, §§92-93).

66. Müdahalenin orantılı olduğundan söz edebilmek için, temel hakka daha az zarar verebilecek, ancak aynı zamanda güdülen amacı yerine getirebilecek nitelikte olan yöntemin tercih edilmiş olması gerekmektedir (Nada/İsviçre, B. No: 10593/08, 12/9/2012, § 183; Ahmet Temiz, § 65).

67. Hükümlü veya tutuklular, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak "bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutma" olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında (bkz. İbrahim Uysal, B.No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına genel olarak sahiptirler (Aynı yönde benzer bir karar için bkz. Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B.No. 74025/01, 6/10/2005, § 69). Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip oldukları haklar sınırlanabilir (Turan Günana, B. No:2013/3550, 19/11/2014, § 35).

68. Ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek yukarıda belirtilen makul nedenlerin, somut olayın tüm koşulları çerçevesi dâhilinde objektif bir gözlemciyi haberleşme hakkının kötüye kullanıldığına ikna edebilecek nitelikte olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir (Campbell/Birleşik Krallık, § 48). Bunun yanı sıra, yapılacak değerlendirmede hükümlüler hakkında uygulanan infaz rejiminin ve mahkûmiyet sebeplerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 98, § 102; Atilla ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18139/07, 11/5/2010, (k.k.); Ahmet Temiz, § 67).

69. Bu bağlamda, başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan idari mercilerin ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin haberleşme özgürlüğünü kısıtlama bakımından “demokratik bir toplumda gerekli” ve “ölçülülük ilkesi”ne uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Sebahat Tuncel, § 87).

70. Başvuruya konu mektup içeriğinde, “…Sizler de takip ettiğiniz gibi 12 Eylül 2012 tarihinden bu yana birçok cezaevinde İmralı cezaevindeki tecridin son bulması ve anadilin

önündeki tüm engellerin kaldırılması talepleriyle başlayan ….açlık grevi eylemleri sürmektedir. Bizler de 8/10/2012 tarihinden itibaren arkadaşlarımıza destek vermek amacıyla hem kapalı hem de açık aile ziyaretlerine çıkmıyoruz. Arkadaşlarımızın talepleri yerine getirilene kadar bu eylemimiz sürecektir. Bu konuda ….gereken duyarlılığı göstereceğinize inanıyoruz…" ifadeleri yer almaktadır. Söz konusu ifadelerde açlık grevinden bahsedilmektedir ve bu ifadelerin İHD vasıtasıyla cezaevinde sürdürülen açlık grevi eylemine kamuoyunun ilgisini çekme amacı taşıdığı anlaşılmaktadır.

71. Somut olayda, Cezaevi Disiplin Kurulunun 9/10/2012 tarihli kararında, başvurucunun İHD Genel Merkezine göndermek istediği mektuba el konulması işlemine gerekçe olarak, söz konusu mektubun terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmesine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içermesi gösterilmiştir. Ancak başvurucunun göndermek istediği mektubun muhatabının, derneklerle ilgili mevzuata uygun olarak kurulmuş ve insan hakları alanında faaliyet gösteren bir dernek olduğu hatırda tutulmalıdır. Dolayısıyla, başvurucunun mektubundaki sözlerin ne suretle terör örgütü mensuplarının haberleşmesine neden olacağı açıklanmamıştır. Bunun yanı sıra, başvurucunun mektubundaki hangi sözlerin kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içerdiği belirtilmeden, soyut olarak bu gerekçeye dayanıldığı anlaşılmaktadır.

72. Öte yandan, anılan disiplin kurulu kararında, başvurucunun mektubunun yanı sıra, diğer hükümlülerin çeşitli sivil toplum kuruluşlarına göndermek istedikleri mektuplar birlikte değerlendirilmiş ve her bir hükümlünün göndermek istediği mektuba somut herhangi bir atıfta bulunulmadan, genel değerlendirmeyle ve soyut olarak mektupların, "terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmesine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içerdiği"nden bahisle alıkonulmasına karar verildiği sonucuna varılmıştır.

73. Disiplin kurulu kararına yapılan şikayet, Bolu İnfaz Hâkimliğince söz konusu disiplin kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu karara yapılan itiraz da Bolu Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Bolu İnfaz Hâkimliği kararında ve Bolu Ağır Ceza Mahkemesi kararlarında başvuruya konu mektup içeriği hakkında herhangi bir somut değerlendirme yapılmamış, sadece 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası tekrar edilip, mektup içeriğinin soyut olarak bu maddede yer alan düzenlemelere aykırı olduğu belirtilmiştir.

74. Buna göre başvurucunun mektubuna özgü ve diğer mahkûmların mektuplarından bağımsız olarak değerlendirme yapılmadığı, mektup içeriğindeki hangi sözlerin bu nitelikte olduğu belirtilmeden soyut olarak "terör örgütü mensuplarının örgütsel olarak haberleşmesine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan yanlış bilgiler içerdiği" gerekçesine dayanıldığı anlaşılmaktadır. Somut olayda suçun önlenmesi, disiplinin ve cezaevinde güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulmadığı, dolayısıyla, başvurucunun göndermek istediği mektuba el konulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı, dolayısıyla "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı kanaatine varılmıştır

75. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

76. Başvurucu, anayasal hakları ihlal edildiği için 5.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

77. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

78. Başvurucunun Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hakkının ihlal edildiğinin tespit edilmesi üzerine yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan

manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 1.500,00 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

79. Başvuru kapsamında haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği gözetilerek, kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi için Adalet Bakanlığına ve Bolu İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Başvurucunun,

1. Anayasa’nın 22. maddesinde yer alan haberleşme özgürlüğünün ihlaline ilişkin şikâyetlerin KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucunun Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Başvurucuya net 1.500,00 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE,

C. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

D. Kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurucuya, Adalet Bakanlığına ve Bolu İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

İSTANBUL KONUT İMAR PLAN TURİZM ULAŞIM SAN. VE TİC. A.Ş. (KİPTAŞ)

B. No: 2013/1618 | Karar tarihi: 07.07.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSTANBUL KONUT İMAR PLAN TURİZM ULAŞIM SAN. VE TİC. A.Ş. (KİPTAŞ) BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1618)

Karar Tarihi: 7/7/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Yakup MACİT

Başvurucu : İstanbul Konut İmar Plan Turizm Ulaşım San. ve Tic. A.Ş

Vekili : Av. Aysel GÜLLE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Mahkemece hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi ihlal edilerek karar verilmesi nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının; karar sonucunu etkileyecek iddiaların Yargıtay ilamında karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 28/2/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 21/7/2014 tarihinde kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 28/1/2015 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 28/1/2015 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığının 30/3/2015 tarihli yazısında, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen, başvuru hakkında görüş sunulmayacağı bildirilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve ekleri ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu ile Sosyal Güvenlik Kurumu (sözleşme tarihinde Kurum adı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı iken, 20/5/2006 tarihinden sonra Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) olarak değişmiştir) arasında 30/9/2002 tarihinde protokol imzalanmıştır. Bu protokole göre, başvurucu şirketin doğmuş ve doğacak prim borçları karşılığında şirketin İstanbul Kâğıthane ve Pendik'teki binaları sağlık tesisine dönüştürülerek anahtar teslimi SGK'ya devredilecektir. Protokol bedeli 4.676.905.500.000 TL (2002 yılı Türk Lirası) olarak kararlaştırılmıştır.

8. Başvurucu, sözleşme kapsamında iki binayı sağlık tesisine dönüştürmüş, Kağıthane'deki binayı 28/1/2003, Pendik'teki binayı 6/5/2003 tarihinde tapuda devretmiştir.

9. Başvurucu, 30/9/2002 tarihli dilekçeyle SGK'ya başvurarak protokol tarihi itibarıyla Haziran ve Temmuz 2002 dönemine ait prim borçlarının mahsubunu talep etmiştir.

10. SGK, 5/6/2003 ve 11/6/2003 tarihli yazılarıyla, mahsuplaşmanın tapu tescil tarihi itibarıyla yapılması gerektiğini belirterek protokolün imza tarihi ile tapu tescil tarihleri arasındaki dönem için başvurucu şirkete gecikme cezası tahakkuk ettirmiştir.

11. Bunun üzerine başvurucu şirket, mahsuplaşma tarihinin 30/9/2002 olduğu ve 1.145.779.292.690 TL (2003 yılı Türk Lirası) gecikme cezası tutarında davalı kuruma borcunun bulunmadığının tespitine karar verilmesi istemiyle menfi tespit davası açmıştır.

12. Gaziosmanpaşa 2. Asliye Hukuk Mahkemesi, 5/5/2004 tarihli ve E.2004/39, K.2004/286 sayılı kararı ile yetkisizliğine hükmederek, dosyayı İstanbul Nöbetçi Asliye Hukuk Mahkemesine göndermiştir.

13. İstanbul 5. Asliye Hukuk Mahkemesi ise, 8/2/2005 tarihli ve E.2004/268, K.2005/5 sayılı görevsizlik kararı ile dosyayı İstanbul Nöbetçi İş Mahkemesine göndermiştir.

14. Dosya İstanbul 8. İş Mahkemesinin 2005/468 esasına kaydedilmiş, Mahkeme, 17/10/2007 tarihli celsede, "Davanın raporun (b) şıkkına göre kabulüne, mahsuplaşma işleminin protokolün 7.maddesine göre 30/9/2002 tarihi itibariyle yapılması gerektiğinin tespitine…" şeklindeki kısa kararıyla davayı kabul etmiş, E.2005/468, K.2007/586 sayılı gerekçeli kararında da, "... Yukarıda açıklanan nedenlerle taraflar arasındaki mahsuplaşma işleminin protokol tarihi olan 30/9/2002 tarihi itibariyle yapılması gerektiğinin tespitine, protokol tarihi ile tapu devri arasında geçen süre için protokolde yazılı bedelin mahsup edilmemesinden doğan 1.145.779.292.690TL gecikme cezasının Kiptaş'tan istenemeyeceğinden davacının davalıya borçlu olmadığının tespitine…" karar vermiştir.

15. Davalı, 14/12/2007 tarihli dilekçe ile kararı temyiz etmiş; Mahkeme, 14/12/2007 tarihli ek kararla, temyiz talebini, tefhimden itibaren sekiz gün içinde yapılmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

16. Davalı ek kararı temyiz etmiş, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 12/5/2009 tarihli ve E.2007/25242, K.2009/8766 sayılı ilamıyla, Mahkemenin temyiz talebinin reddine ilişkin ek kararını kaldırarak talebi esastan incelemiş, kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişki bulunduğunu ve bu çelişki giderilecek şekilde yeniden karar verilmesi gerektiğini belirtilerek hükmü bozmuştur. Bozma gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“ …

Davaya konu somut olayda; kısa kararda, “Davanın raporun (b) şıkkına göre kabulüne, mahsuplaşma işleminin protokolün 7. maddesine göre 30.09.2002 tarihi itibariyle yapılması gerektiğinin tespitine ve davacının davalıya borçlu olmadığının tespitine” şeklinde hüküm kurulmasına rağmen, gerekçeli kararda ise, "Taraflar arasındaki mahsuplaşma işleminin protokol tarihi olan 30.09.2002 tarihi itibariyle yapılması gerektiğinin tespitine, protokol tarihi ile tapu devir tarihi arasında geçen süre için protokolde yazılı bedelin mahsup edilmemesinden doğan 1.145.779.292.690 TL. gecikme cezasının davacı şirket Kiptaş’tan istenemeyeceğinden davacının davalıya borçlu olmadığının tespitine" şeklinde hüküm kurulmuş olması, özellikle tefhim edilen kısa kararda atıf yapılan bilirkişi raporunun (b) maddesinde davacının sorumlu olmayacağı bedelin 891.691,58 YTL. olduğunun belirtilmesi karşısında, yukarıda açıklanan kısa kararla gerekçeli kararın birbirine uygun olması gerektiğine ilişkin usul ve kanun hükümlerine aykırı olup, kararın bozulmasını gerektirir. Mahkemece 10.04.1992 tarih ve 1991/7 Esas 1992/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da benimsendiği gibi, kısa karar ile bağlı kalınmadan, ancak kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki giderilecek şekilde yeniden bir karar verilmelidir.

…”

17. Bozma üzerine dosya yeniden Mahkemenin esasına kaydedilmiş, Mahkemece bozma ilamına uyulmuş, 22/7/2010 tarihli ve E.2009/713, K.2010/695 sayılı kararla, gayrimenkullerin devri esnasında yasalara uygun şekilde ödenmesi gereken vergilerden davalı Kurumun sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

18. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 25/1/2011 tarihli ve E.2010/15800, K.2011/800 sayılı ilamıyla, eksik inceleme ve dava konusu uyuşmazlığa ilişkin hatalı değerlendirme yapıldığı gerekçesiyle kararı tekrar bozmuştur. Bozma ilamının ilgili kısmı şöyledir:

“…

Mahkemenin karar gerekçesinde yer verdiği düşüncenin, dava konusu uyuşmazlıkla hukuki ilgisi bulunmadığından, hükümle varılan sonucun gerekçesi değerlendirilememiştir. Ayrıca, borçlar hukuku alanındaki sözleşme özgürlüğü ilkesi, yasalarda yer alan sınırlamalar dahilinde sözleşme yapma ve sözleşmenin konusunu seçip düzenleme özgürlüğünü içermektedir. Bu kapsamda, taraflar yasada düzenlenmiş bir sözleşme türüne ilişkin hükümleri tümüyle benimseyebileceği gibi, karma sözleşme veya Yasada yer almayan bir sözleşme türü oluşturma özgürlüğüne de sahiptir. Borçlar Kanunu’nun 81. maddesindeki düzenleme, tarafların sözleşme unsurlarını belirleme özgürlüğünü sınırlayan nitelikte bir hüküm içermediğinden, davacının mahsuplaşmaya ilişkin yükümlükleri, protokol hükümleri uyarınca, protokol tarihi ve bloke edilen tutarlar gözetilerek belirlenmelidir. Ayrıca, protokol ile üstlenilen işlerin zamanında yerine getirilmemesi halinde, protokolün 20.

maddesinde ayrıca yaptırım öngörüldüğü yönü de gözetilerek; dava dilekçesinde belirtilen tutar ile yargılama sürecinde dosyaya katılan belgelerde, uyuşmazlık konusu borç tutarı yönünden çelişkili bilgiler yer aldığı ve uyuşmazlık konusu miktar çelişkiden uzak biçimde belirlendikten sonra; yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca borç miktarının tespiti gereği gözetilmeden, eksik inceleme ve dava konusu uyuşmazlığa ilişkin hatalı değerlendirme ile sonuca varılmış olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

…”

19. Mahkeme, bozma ilamına uymuş, 27/3/2012 tarihli ve E.2011/259, K.2012/201 sayılı kararıyla davayı kısmen kabul etmiş, protokol tarihi ile tapu tescil tarihleri arasında davacının davalı kuruma toplam 891.691.58TL borcu bulunduğundan bu miktarın üzerinde kuruma borcu olmadığının tespitine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“…

Toplanan deliller ve tüm dosya içeriği ile alınan bilirkişi raporlarına göre ve Yargıtay bozma ilamında belirtildiği üzere taraflar arasında düzenlenen protokolün 7. maddesinde "protokol konusu işlerin ödemesinin belirlendiği, buna göre protokolün 3. maddesinde gösterilen toplam 4.676,905,500 ,000 TL + KDV borcuna karşılık davacı tarafından Kağıthanedeki bina ve Pendik Şeyhli deki binanın SSK ya devredileceğinin , mahsuplaşma işleminin protokolün imzalanması ile birlikte başlatılacağı, bu husus ile ilgili olarak Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Sigortalı İşleri Genel Müdürlüğü ve Kiptaş ın bağlı bulunduğu Sosyal sigortalar kurumu şube müdürlüğüne talimat vereceği düzenlenmiş, protokolün 6. maddesinde ise tarafların yükümlülükleri belirlenmiş olup, bu yükümlülükler arasında 6/aV maddesinde ise binaların SSK’nın isteğine uygun yapılıp boş olarak tapularının verileceğinin de hükme bağlandığı, taraflar arasında mahsuplaşma işleminin her ne kadar protokol tarihinde başlayacağı bildirilmiş ise de; protokole konu tapu devirlerinin 28/01/2003 ve 06/05/2003 tarihinde gerçekleştirilmiş olduğu, protokol tarihinden tapu devir tarihlerine kadar Gaziosmanpaşa sosyal güvenlik merkezinden alınan cevabı yazıya göre ,davacının kuruma 30/09/2002-28/01/2003 tapu tescil tarihleri arasında 362.404,09 TL ve 30/09/2002-06/05/2003 tapu tescil tarihleri arasında 529.287,48 TL olmak üzere toplam 891.691,58 TL borçlu bulunduğu, bu miktarın üzerinde borcunun olmadığı, protokole göre mahsuplaşma işleminin tamamlanma tarihinin tapu devir tarihi olması gerektiği, karşılıklı yükümlülüklerle oluşturulan protokolün yerine getirilmiş olduğunun kabulünün ancak karşılıklı olarak edimlerin ifası ile mümkün olabileceği kanaatine varıldığından davanın kısmen kabulüne karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”

20. Karar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 25/9/2012 tarihli ve E.2012/12133, K.2012/16247 sayılı ilamıyla onanmıştır. Onama gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Davacı tarafından yapılan binaların Kuruma devri ile doğmuş ve doğacak olan prim borcundan mahsubuna ilişkin yapılan protokol tarihinin mahsuplaşma işleminde esas alınması gerektiğinin tespiti ile protokol tarihi ile tapu devir tarihi arasındaki geçen sürede işleyen 1.145.779,29 TL gecikme cezasından sorumlu olmadığının tespiti davasının bozmaya uyarak yapılan yargılaması sonunda;

….

Dosyadaki yazılara, kararın bozmaya uygun olmasına, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına temyizin niteliğine göre, yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA,

…”

21. Onama ilamı, 30/1/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu, 28/2/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

23. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 72. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

“Borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tesbit davası açabilir. “

24. 9/5/1960 tarihli ve E.1960/21, K.1960/9 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…

Bir mahkemenin Temyiz Dairesince verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılmaz ve bozma sebebidir; meğerki bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arzetmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usulî müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Usul Kanunumuzda bu şekildeki usule ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Temyizin bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadiyle kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait müktesep hak müessesesi, Usul Kanununun dayandığı ana esaslardandır ve âmme intizamiyle de ilgilidir.

…”

25. 10/4/1992 tarihli ve E.1991/7, K.1992/4 sayılı Yargıtay içtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararının ilgili kısmı şöyledir:

“…

Usul kuralları gereği şu husus özellikle belirtilmelidir ki hakim, yargılamayı bitirerek kısa kararını vermesiyle işten elini çekmiş olur ve karar Yargıtay'ca bozulmadıkça hakim davayı yeniden ele alarak göremez. Ne varki bizatihi bu kısa karar, hiçbir taraf yararına usuli kazanılmış hak doğurmaz. Eğer karşı görüşte olanların ileri sürdükleri gibi usuli kazanılmış hak doğsaydı bu karara Yargıtay dahi dokunamazdı. Zira, usuli kazanılmış hak yerel mahkemeleri bağladığı gibi Yargıtay'ı da bağlar. Kararlara karşı usuli kazanılmış hak ancak tarafların temyiz yoluna başvurmamaları ile doğabilir. Bu durum ise ancak Yargıtay ve yerel mahkemelerce olayların özelliklerine göre değerlendirilebilecek bir husus olup genel bir kurala bağlanamaz. Bütün bu sebeplerle kısa kararla gerekçeli kararın çelişik olmasının mutlak bir bozma sebebi oluşturacağı ve bozmadan sonra hakimin önceki kısa kararla bağlı olmaksızın çelişikliği kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceği yolunda içtihatların birleştirilmesi uygun bulunmuştur.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 28/2/2013 ve 2013/1618 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu şirket, İstanbul 8. İş Mahkemesinde görülen davada, Yargıtay bozma ilamı doğrultusunda, "mahsuplaşmanın sözleşme tarihi itibarıyla yapılması gerektiği" hususunda lehine usuli kazanılmış hak doğduğunu, Mahkemenin, bu ilkeyi dikkate almayarak davayı kısmen kabul ettiğini, Derece Mahkemesi kararının yorum hatasına dayanmadığını, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararıyla belirlenen kazanılmış hak ilkesinin açıkça ihlal edilerek önceki bozma ilamına aykırı bir karar verildiğini, Yargıtay'ın da temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü itirazları karşılamadan gerekçesiz olarak hükmü onadığını, kararın keyfi ve hukuki güvenlik ilkesine aykırı olarak verildiğini, usule ilişkin emredici kurallar ile sözleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini, kararla ekonomik yönden ciddi bir zarara uğradığını belirterek Anayasanın 2., 35., 36. ve 48. maddelerindeki haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, tazminat ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

28. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucunun, Mahkemece "kazanılmış hak" ilkesine aykırı karar verilerek hukuk devleti ve sözleşme özgürlüğü ilkesi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmüştür. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

29. Başvurucunun ihlal edildiğini ileri sürdüğü sözleşme özgürlüğü ilkesi, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddia, Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi dışında kalmaktadır (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 24). Yine başvurucu, karar nedeniyle ekonomik yönden zarara uğrayarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de, somut olayda, özel hukuk hükümlerine tabi bir sözleşmeden kaynaklandığı iddia edilen bir zararın söz konusu olduğu, dolayısıyla başvurucu açısından bu hak kapsamında korunmaya değer bir yararın bulunmadığı anlaşılmış, başvurucunun değişik haklar temelinde ileri sürdüğü iddiaların özünün kararın adil olmadığı hususu ile ilgili olduğu değerlendirilerek, bu iddialar adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

30. Başvurunun esası incelenmeden önce başvurucu şirketin, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin iştiraki olması nedeniyle başvuru ehliyetinin bulunup bulunmadığı hususunun değerlendirilmesi gerekli görülmüştür.

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), kamu gücü kullanan bir makamın başvurucu sıfatını taşımayacağı görüşünü yerleşik içtihatlarıyla benimsemiştir (bkz. Döşemealtı Belediyesi/Türkiye (kk), B. No:50108/06, 23/3/2010). AİHM'e göre, kamusal yetkilerle donatılmış olanlar dışında, her türlü hükümet dışı kuruluşlar bireysel başvuruda bulunabilir (bkz. Radio France ve diğerleri/ Fransa (kk), B.No: 53984/00, 23/9/2003 ; Case of Islamıc Republıc of Iran Shıppıng Lınes/ Türkiye, B. No: 40998/98, 13/12/2007, §§ 80-91). Öte yandan bir belediyenin kamu otoritesini kullanan bir iştiraki de başvuru yapma hakkına sahip değildir (bkz. Municipal Section Antilly/ Fransa (kk), B. No:45129/98, 23/11/1999).

32. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvurunun kamu gücünün kullanılmasından kaynaklanan

hak ihlallerine karşı tanınan bir yol olduğundan başvuruya konu olayın özel hukuk ilişkisinden ya da kamu gücü kullanılmasından kaynaklanan bir olay olup olmadığı ayrımı yapılmaksızın kamu tüzelkişilerine bireysel başvuru hakkının tanınmasının bu anayasal kurumun hukuki niteliği ile bağdaşmayacağını içtihatlarında belirtmiştir (Büğdüz Köyü Muhtarlığı, B. No: 2012/22, 25/12/2012, § 28; İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, B. No: 2013/1430, 21/11/2013, § 26).

33. Somut olayda; dosyaya sunulan belgelere göre, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin iştiraki olan başvurucu şirkette, ilgili Belediyenin %99 oranında hisse sahibi olduğu, şirketin, özel hukuk hükümlerine göre kurularak ticari faaliyette bulunduğu, mevzuattan kaynaklanan ve kamu otoritesi niteliğinde kendisine ayrıcalık sağlayan herhangi bir yetkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu şirkette çoğunluk hissenin Belediyeye ait olması olgusu, başvuru ehliyeti açısından yalnız başına belirleyici bir unsur olarak değerlendirilemez. Buna göre 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan ve faaliyette bulunan, kendisine kamusal güç niteliğinde yetki sağlayan herhangi bir ayrıcalığı bulunmayan başvurucunun, bireysel başvuru ehliyetinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1. Yargılamanın Sonucu İtibarıyla Adil Olmadığı İddiası

34. Başvurucu, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı ile belirlenen usuli kazanılmış hak ilkesine aykırı davranılarak karar verildiğini, yargılamada emredici hukuk kurallarının çiğnendiğini, bu açıdan kararın keyfi olduğunu, hukuki güvenlik ilkesi bağlamında adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Başvurucunun, yargılamada yerleşmiş yargısal içtihatlara aykırı karar verilerek keyfi davranıldığı yönündeki iddialarının hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriği, Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir (Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

37. "Hukuki güvenlik ilkesi", Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının içinde zımnen mevcut bir ilkedir. Bir kanuni düzenlemenin bireylerin davranışını ona göre düzenleyebileceği kadar kesinlik içermesi, kişinin gerektiği takdirde hukuki yardım almak suretiyle, bu kanunun düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuçları makul bir düzeyde öngörebilmesi gerekmektedir. Öngörülebilirliğin mutlak bir ölçüde olması gerekmez. Kanunun açıklığı arzu edilir bir durum olmakla birlikte bazen aşırı bir katılığı da beraberinde getirebilir. Oysa hukukun ortaya çıkan değişikliklere uyarlanabilmesi gerekmektedir. Birçok kanun, işin doğası gereği, yorumlanması ve uygulanması pratik gerçekliğe bağlı olan yoruma açık formüllerdir (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz: Kayasu/Türkiye, B. No: 64119/00 ve 76292/01, § 83).

38. "Belirlilik ilkesi" ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini

ifade etmektedir. Bu bakımdan, kanunun metni, bireylerin, gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde olmalıdır. Dolayısıyla, uygulanması öncesinde kanunun, muhtemel etki ve sonuçlarının yeterli derecede öngörülebilir olması gereklidir (AYM, E.2012/116, K.2013/32, K.T. 28/2/2013).

39. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkraları şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz"

40. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

41. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

42. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri ile kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların bireysel başvuruda incelenemeyeceği ve bu çerçevede Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Bir anayasal hakkın ihlali iddiasını içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 34).

43. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurular için benimsediği temel yaklaşım doğrultusunda kural olarak, bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasada yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede, derece mahkemelerinin delilleri değerlendirmesinde ve hukuk kuralını yorumlamasında bariz bir takdir hatası bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz (Kenan Özteriş, B. No: 2012/989, 19/12/2013, § 48).

44. Başvurucu, Mahkemece uyulmasına karar verilen Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 12/5/2009 tarihli bozma ilamıyla "mahsuplaşmanın 30/9/2002 tarihinde yapılması gerektiği" ve 25/1/2011 tarihli bozma ilamıyla da "mahsuplaşmanın sözleşme tarihi itibarıyla yapılması gerektiği" hususlarında lehine kazanılmış hak oluştuğunu, Mahkemenin özellikle son bozma ilamına göre inceleme ve değerlendirme yapması gerektiği halde İçtihadı Birleştirme Kararına aykırı davranarak bozma ilamının tersine karar verdiğini, hukuk kuralının yorum ve uygulanmasının "öngörülemez" nitelikte olduğunu iddia etmiş ise de, Yargıtay bozma ilamları ve Mahkeme kararları incelendiğinde, kısa ve gerekçeli kararlar arasındaki çelişkinin giderilmesi gerektiği gerekçesiyle verilen ilk bozma ilamının başvurucu lehine usuli kazanılmış hak sağlamayacağı, nitekim kısa kararla gerekçeli kararın çelişik olmasının

mutlak bir bozma sebebi oluşturacağı ve bozmadan sonra hâkimin önceki kısa kararla bağlı olmaksızın çelişikliği kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceği yönünde 10/4/1992 tarihli İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı olduğu, yine Yargıtayın ikinci bozma ilamından sonra Mahkemenin bozma ilamı doğrultusunda ilgili kuruma yazı yazarak araştırma yaptığı ve gerekçeli kararında protokol hükümleri çerçevesinde somut olayı değerlendirerek mahsuplaşma işleminin taşınmazların devir tarihinde sona erdiği kanaatine ulaşarak karar verdiği, esasen bozma ilamının davanın kabul kararı ile sonuçlanması gerektiği yönünde bir kanaat içermediği, 25/9/2012 tarihli Yargıtay ilamında, yargılamanın bozma ilamı doğrultusunda yapıldığı ve delillerin takdir ve değerlendirilmesinin bozma ilamına uygun olduğu belirtilerek hükmün onandığı anlaşılmıştır. Başvurucunun usuli müktesep hak ilkesine bağlı olarak kararın öngörülemez nitelikte olduğu, dolayısıyla bariz takdir hatası ve keyfilik içerdiği iddiasının yerinde olmadığı, iddianın delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kuralların yorumlanması kapsamında değerlendirilmesi gereken bir husus olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

45. Başvurucu, yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığına, kendi delillerini ve iddialarını sunma olanağı bulamadığına, karşı tarafça sunulan delillere ve iddialara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığına ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediğine ilişkin bir bilgi ya da kanıt sunmadığı gibi yukarıda izah edildiği üzere mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya açıkça keyfilik oluşturan herhangi bir durum da tespit edilmemiştir

46. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun belirtilen iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, Derece Mahkemesi kararlarının açıkça keyfilik veya bariz bir takdir hatası da içermediği anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Gerekçeli Karar Hakkının İhlali İddiası

47. Başvurucu, Mahkemenin bozma ilamı doğrultusunda hüküm kurmadığı, bu nedenle kazanılmış hak ilkesinin ihlal edilerek karar verildiği iddiasının Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 25/9/2012 tarihli onama ilamında değerlendirilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

48. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması, kanun yoluna başvurma olanağını etkili kullanabilmek ve mahkemelere güveni sağlamak açısından, hem tarafların hem kamunun menfaatini ilgilendirmekte olup, kararın gerekçesi hakkında bilgi sahibi olunmaması, kanun yoluna müracaat imkânını da işlevsiz hale getirecektir. Bu nedenle mahkeme kararlarının dayanaklarının yeteri kadar açık bir biçimde gösterilmesi zorunludur (Tahir Gökatalay, B. No. 2013/1780, 20/3/2014, § 66).

49. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır. Bunun yanı sıra, kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması da her zaman bu hakkın ihlal edildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Kanun yolu mahkemelerince verilen bu tür kararların, ilk derece

mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanması uygun olup, bu durumda, üst dereceli mahkeme tarafından önceki mahkeme kararının gerekçesinin benimsendiği kabul edilmelidir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No. 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

50. Somut başvuru açısından başvuruya konu ilk derece mahkemesince oluşturulan karar ve gerekçesi hukuka uygun bulunmak suretiyle Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 25/9/2012 tarihli ilamıyla onandığı, Yargıtay onama ilamında, Mahkemenin bozma ilamına uygun yargılama yaparak ilam doğrultusunda karar verdiği hususunun açıkça belirtildiği, dolayısıyla, başvurucunun kazanılmış hak ilkesinin ihlal edildiği iddiasının usul ve esas açısından ayrı ve açık bir yanıt verilmesi gereken bir husus olduğu düşünülse bile bu konuda ilamda yeterli ölçüde değerlendirme yapılarak iddiaların karşılandığı, bu açıdan Yargıtay kararının gerekçesiz olduğundan söz edilemeyeceği anlaşılmıştır.

51. Açıklanan nedenlerle, gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması”,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının “açıkça dayanaktan yoksun olması” ,

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET HADİ TUNÇ

B. No: 2013/1958 | Karar tarihi: 07.07.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/1958

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET HADİ TUNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1958)

Karar Tarihi: 7/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 17/8/2015-29448

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör Yrd. : Gökçe GÜLTEKİN

Başvurucu : Mehmet Hadi TUNÇ

Vekili : Av. Güzin ÖĞRETİM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, emekli keseneği esas aylığına (6400) ek göstergenin uygulanması istemiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle eşitlik ilkesi ile sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 15/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 25/11/2013 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesi Bölüm tarafından yapılmak üzere, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 25/2/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular ile başvurunun bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Adalet Bakanlığının 25/3/2014 tarihli görüş yazısına karşı başvurucu, 15/4/2015 tarihinde beyanlarını sunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, İstanbul Halk Ekmek Un ve Unlu Maddeler Gıda San. ve Tic. A.Ş.'de genel müdür olarak görev yapmakta iken emekli keseneği esas aylığına (6400) ek göstergenin uygulanması istemiyle 8/8/2002 tarihinde T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne (Sandık) başvurmuş, isteminin reddi üzerine Ankara 6. İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır.

8. Mahkemenin 3/6/2003 tarihli ve E.2002/1462, K.2003/885 sayılı kararıyla; başvurucunun, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 12. maddesinin (I) işaretli (İ) fıkrasında sayılan kamu kurumunda görev yaptığı, 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümleri uyarınca kadro ihdasının yapılmadığı, Sosyal Sigortalar Kurumu mevzuatına tabi İstanbul Halk Ekmek Un ve Unlu Maddeler Gıda San. ve Tic. A.Ş. Genel Müdürlüğü kadrosuna müşterek kararname ile değil anılan şirketin yönetim kurulu kararıyla atandığı, 14/7/1964 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi ve müşterek kararnameyle atanan genel müdürlere uygulanan (6400) ek gösterge yerine, en son görev yaptığı birinci (I) derece kadrolu fabrika müdürleri için ön görülen (3000) ek göstergeden yararlandırılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık görülmediği belirtilerek, iptal isteminin reddine karar verilmiştir.

9. Temyiz üzerine, Danıştay Onbirinci Dairesinin 14/2/2006 tarihli ve E.2003/4192, K.2006/621 sayılı ilamıyla; 5434 sayılı Kanun'un emekli keseneklerine esas alınacak tutara ilişkin ek 48. maddesinin, 18/5/1994 tarihli ve 527 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenen (b) fıkrasında, aylıklarını personel kanunlarına göre almayan iştirakçilere genel idari hizmetler sınıfında görev yapan müdürler için belirlenen ek gösterge rakamını geçmemek üzere, ifa ettikleri görevleri itibarıyla, 657 sayılı Kanun'a göre girebilecekleri sınıflardaki benzer görevlerin aynı kadro unvan ve derecesi ile belirlenmiş ek göstergelerin uygulanacağının düzenlendiği, ilgili Kanun hükmü dikkate alınmadan karar verildiği belirtilerek İlk Derece Mahkemesinin kararı bozulmuştur.

10. Mahkemece, 4/10/2006 tarihli ve E.2006/1925, K.2006/1783 sayılı kararla direnme kararı verilmiştir.

11. Temyiz üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 20/3/2008 tarihli ve E.2006/4296, K.2008/371 sayılı ilamıyla İlk Derece Mahkemesinin kararı onanmıştır.

12. Karar düzeltme istemi, Kurulun 10/12/2012 tarihli ve E.2008/1488, K.2012/2625 sayılı ilamıyla reddedilmiştir.

13. Karar, başvurucuya 25/2/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu, 15/3/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

15. 5434 sayılı Kanun'un mülga 12. maddesi şöyledir:

"Bu kanunla tanınan haklardan aşağıda (I) işaretli fıkrada yazılı yerlerde çalışanlardan, Türk uyruğunda olmak ve 18 yaşını bitirmiş bulunmak şartıyla, (II) işaretli fıkrada gösterilenler faydalanırlar.

I– Daire, kurum ve ortaklıklar:

...

h) Genel bütçeye giren veya katma bütçeli dairelerle özel idare ve belediyelere bağlı idare ve müesseseler;

i) (h) bendinde yazılı dairelerin döner sermayeli iş ve teşekkülleri;

16. 5434 sayılı Kanun'un mülga ek 48. maddesinin (b) fıkrası şöyledir:

"Aylıklarını personel kanunlarına göre almayan iştirakçilere, genel idare hizmetleri sınıfında görev yapan genel müdürler için belirlenen ek gösterge rakamını geçmemek üzere, ifa ettikleri görevleri itibariyle Devlet Memurları Kanununa göre girebilecekleri sınıflardaki benzer görevlerin aynı kadro, unvan veya derecesi için belirlenmiş ek göstergeler uygulanır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 15/3/2013 tarihli ve 2013/1958 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, İstanbul Halk Ekmek Un ve Unlu Maddeler Gıda San. ve Tic. A.Ş.'de genel müdür olarak görev yapmakta iken emekli keseneği esas aylığına (6400) ek göstergenin uygulanması istemiyle 8/8/2002 tarihinde Sandığa yaptığı başvurunun reddi üzerine Ankara 6. İdare Mahkemesinde açtığı iptal davasının reddedildiğini, atamasının müşterek kararname ile yapılmaması nedeniyle (6400) ek göstergeden faydalanmamasının eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirterek, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 60. maddesinde düzenlenen sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Başvurucu, emekli keseneği esas aylığına (6400) ek göstergenin uygulanması istemiyle 8/8/2002 tarihinde Sandığa yaptığı başvurunun reddi üzerine açtığı davada iptal isteminin reddedildiğini belirterek, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin ve 60. maddesinde düzenlenen sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Adalet Bakanlığı görüşünde, sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak; başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın, Anayasa'da güvence altına alınmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokoller kapsamında korunan haklardan biri olması gerektiği, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesinin mümkün olmadığı, ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise, kişinin hangi temel hak ve özgürlüğü konusunda ayrımcılığa maruz kaldığının belirtilmesi gerektiği,

başvurucu tarafından bu konuda bir açıklama yapılmadığı hususlarının dikkate alınarak inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

21. Adalet Bakanlığı görüşüne karşı başvurucu, başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını tekrarlamıştır.

22. Anayasa'nın 10. maddesinin birinci ve beşinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

...

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

23. Sözleşme'nin 14. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

24. Anayasa'nın 60. maddesi şöyledir:

"Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."

25. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

27. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre, Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

28. Sosyal güvenlik hakkı, Anayasa'nın 60. maddesinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme'de düzenlenen bir hak olmadığı açıktır. Dolayısıyla sosyal güvenlik hakkı bağımsız bir hak olarak Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunmadığından, bu hakka yönelik ihlal iddiasının bireysel başvuru konusu yapılabilmesi mümkün değildir.

29. Öte yandan, başvurucunun, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesinin

ihlal edildiğine yönelik iddiasının, bahsi geçen maddedeki ifadeler dikkate alındığında, soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp, mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, § 33).

30. Açıklanan nedenlerle başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “konu bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun, eşitlik ilkesi ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiği yönündeki iddialarının “konu bakımından yetkisizlik” nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

UMUT SAĞLAM

B. No: 2013/2087 | Karar tarihi: 07.07.2015

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2087

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

UMUT SAĞLAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2087)

Karar Tarihi: 7/7/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Umut SAĞLAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Yargıtay 1. Ceza Dairesinde temyiz incelemesi aşamasında bulunan dosyanın incelenme talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 25/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 30/5/2013 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm tarafından 24/7/2013 tarihinde yapılan toplantıda başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 31/7/2013 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir.

Adalet Bakanlığı görüşünü 25/9/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 9/10/2013 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 23/10/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Ankara Barosuna kayıtlı serbest avukat olarak çalışmaktadır.

9. Başvurucu, Yargıtay 1. Ceza Dairesine hitaben yazdığı 22/5/2012 tarihli dilekçesinde, sanık C. U. A.'nın müdafiliğini üstlenme ihtimalinin bulunduğunu belirterek, temyiz aşamasında olan İzmir 9. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2011/213 sayılı dosyasını inceleme talebinde bulunmuştur.

10. Başvurucunun talebi, anılan Dairenin 29/5/2012 tarihli ve E.2012/2991, K.2012/111 Müt. sayılı kararıyla, "suçtan zarar gören vekilinin ve müdafiinin, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini inceleyebileceği, bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabileceği; müdafiinin, şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı ifade ettiği; soyut olarak dosyayı inceleme istemini içeren dilekçe ve dava dosyasından, istemde bulunanın müdafii ve vekillik sıfatı bulunduğunu gösteren bilgi ve belge bulunmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

11. Başvurucu, 25/6/2012 tarihinde Yargıtay Başkanlar Kuruluna müracaat ederek, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin işleminin kaldırılmasını talep etmiş, ancak talebi 10/1/2013 tarihli ve 8 sayılı kararla reddedilmiştir.

12. Ret gerekçesi şöyledir:

"Temyiz incelemesi için Yargıtay Ceza Dairesi'ne gelen dosyaların sanık müdafiliğini (vekâletname, yetki belgesi, mahkeme kararı, tutuklu veya hükümlü ise sanık tarafından cezaevi veya mahkeme kanalı ile gelmiş dilekçe veya faks ile belgelemek, tutuksuz ise huzurda sözle beyanla) kanıtlamak şartı ile avukat veya yetkilendireceği kişilerin inceleyebileceğine … karar veridi"

13. Anılan karar başvurucuya 21/2/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Bireysel başvuru 25/3/2013 tarihinde yapılmıştır.

B. İlgili Hukuk

15. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun "İşlerin stajyer veya sekreterle takibi, dava dosyalarının incelenmesi ve dosyadan örnek alma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Avukat, işlerini kendi sorumluluğu altındaki stajyeri veya yanında çalışan sekreteri eliyle de takip ettirebilir, fotokopi veya benzeri yollarla örnek aldırabilir. Avukatın onanmasını istemediği örnekler harca tabi değildir.

Avukat veya stajyer, vekaletname olmaksızın dava ve takip dosyalarını inceleyebilir. Bu inceleme isteğinin ilgililerce yerine getirilmesi zorunludur. Vekaletname ibraz etmeyen avukata dosyadaki kağıt veya belgelerin örneği veya fotokopisi verilmez."

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi” kenar başlıklı 153. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan şekli şöyledir:

“(1) Müdafi, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

(2) Müdafiin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adlî işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(4) (Değişik fıkra: 25/05/2005-5353 S.K./23.mad) Müdafi, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.

(5) Bu Maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.”

17. 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun “Başkanlar kurullarının görevleri” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Başkanlar kurullarının itiraz üzerine veya doğrudan doğruya verdikleri bütün kararlar kesin olup, bu kararlar aleyhine başka bir yargı merciine başvurulamaz.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 25/3/2013 tarihli ve 2013/2087 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, müdafiliğini üstlenme ihtimalinin bulunduğunu belirterek, bir sanığın temyiz aşamasında olan dosyasını inceleme talebinde bulunduğunu, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin müdafii ve vekillik sıfatı bulunduğunu gösteren bilgi ve belge bulunmadığı gerekçesiyle talebini reddettiğini, herhangi bir davada müdafiin veya mağdur vekilinin vekâleti üstlenip üstlenmemek konusunda karar verebilmesi ve savunma kapsamında ayrıntılı olarak dosya hakkında bilgi edinilebilmesi açısından dava dosyasını incelemesinin gerekli olduğunu belirterek, vekâletname ibraz etmediği gerekçesiyle dosyayı inceleme hakkından yoksun bırakılmasının ve idari nitelikte olan Yargıtay Başkanlar Kurulu kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olmasının Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine, hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesine ve idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğunu belirten 125. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Kanun koyucu Yargıtay Başkanlar Kurulunu işlevsel olarak "idare" kabul etmemiş ve Kanun'la kendisine verilen görevleri ifade ederken bu Kurulun verdiği kararları idarî tasarruf saymayarak, bunları yargı denetimi dışında tutmuştur. Bu nedenle, Yargıtay mensuplarının Yargıtay'ın ifa ettiği yüksek yargı hizmetinin işleyişi ile ilgili olarak doğabilecek kimi ihtilafların Yargıtay'ın içinde belirtilen çözüm mekanizmaları yoluyla sonuçlandırmasının öngörülmesinde Anayasa'nın yargı ve yüksek yargıyı düzenleyen

hükümleri yönünden bir aykırılık söz konusu değildir (AYM, E.2008/74, K.2010/15, K.T. 28/4/2010).

21. Başvurucu, dosyaya erişimin sağlanmaması nedeniyle Yargıtayın içinde belirtilen yargısal nitelikteki çözüm mekanizmalarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine başvurmuştur (§§ 10-12).

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki itelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında dosyaya erişim ve savunma hakları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

23. Bakanlık görüşünde, başvuru konusu olayda başvurucuya isnat edilen bir suç bulunmadığı gibi başvurucunun söz konusu davanın davalısı veya davacısı da olmadığı, bu bakımdan ileri sürdüğü iddiaların adil yargılanma hakkı kapsamında korunmadığı, adil yargılanma hakkı kapsamında olduğu kabul edilse dahi bireysel başvuruda bulunmak için güncel ve kişisel bir hakkın ihlal edilmesi gerektiği, diğer yandan müdafiliği yapılmak istenen kişinin durumdan haberdar edildiğine dair bir bilgi ve belgenin de başvurucu tarafından Yargıtaya sunulmadığı belirtilmiştir.

24. Başvurucu, başvurunun esası hakkındaki Bakanlık görüşüne karşı, başvuru dilekçesindeki beyanlarını tekrar etmiştir.

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un, "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

26. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir"

27. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup, anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre; bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu önkoşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı, başvurucunun "güncel bir hakkının ihlal edilmesi", bu ihlalden dolayı kişinin "kişisel olarak" ve "doğrudan" etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin "mağdur" olduğunu ileri sürmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

28. Bu üç temel koşula ilave olarak 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine ancak Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasıyla başvurulabilir. Buradan çıkan sonuca göre Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi "mağdur" statüsü kazanamaz

(Onur Doğanay, § 43).

29. Başvuru konusu olayda başvurucu, Yargıtay 1. Ceza Dairesinde temyiz incelemesi için bekleyen bir ceza davası dosyasında sanık konumundaki C. U. A.'nın müdafiliğini üstlenme ihtimalinin bulunduğunu belirterek dosyayı inceleme talebinde bulunmuştur. Başvurucu, davanın taraflarından biri değil bir tarafın müdafiliği üstlenme ihtimali olan avukattır. Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkı hukuk yargılamasında tarafların ve ceza yargılamasında hakkında suç isnat edilen kişilerin usulden kaynaklanan haklarını garanti altına almaktadır. Somut olayda dosyaya erişim hakkı ve savunma hakkına müdahale edildiği iddia olunan kişi başvurucu değildir.

30. Müdafii ve vekillik sıfatı bulunduğunu gösteren bilgi ve belge bulunmadığı gerekçesiyle talebinin reddine karar verilen başvurucunun adil yargılanma hakkı bağlamında güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenmemiştir. Bu işlemden dolaylı olarak etkilenmek başvurucuya bu şikâyet bakımından mağdur statüsü kazandırmaz. Bu durumda, söz konusu işlemin başvurucunun haklarına bir müdahale oluşturduğu söylenemez. İşlemin mağduru olmayan başvurucunun, bu işlem aleyhine de bireysel başvuru yapma hakkı bulunmamaktadır (benzer kararlar için bkz. Atilla İnan, B. No: 2012/615, 21/11/2013, §§ 33-34; Tuğba Arslan, B. No: 2014/256 [GK], 25/6/2014, § 30).

31. Açıklanan nedenlerle, savunma hakkı ve dosyaya erişim hakkı yönünden başvurucunun mağdur sıfatı taşımadığı anlaşıldığından, başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "kişi bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun savunma hakkının ve dosyaya erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının "kişi bakımından yetkisizlik" nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yapılan yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAHİN EROL

B. No: 2013/2539 | Karar tarihi: 07.07.2015

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2013/2539

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAHİN EROL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/2539)

Karar Tarihi: 7/7/2015

R.G. Tarih- Sayı: 17/8/2015-29448

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Raportör : Bahadır YALÇINÖZ

Başvurucu : Şahin EROL

Vekili : Av. Süleyman ÜLKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilişiğin kesilmesi işlemi ve 10/3/2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu'nun 10. maddesi ile 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na eklenen geçici 32. maddede düzenlenen haklardan yararlanmak için yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davanın reddedilmesi nedeniyle, ifade ve düşünce hürriyeti, adil yargılanma hakkı, eşitlik ilkesi, masumiyet karinesi, etkili başvuru hakkı ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiği iddiaları hakkındadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 17/4/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 23/12/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik

incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 9/1/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve bir örneğinin görüş için Adalet Bakanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığının 29/1/2015 tarihli görüş yazısı 2/2/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevaplarını içeren dilekçesini 13/2/2015 tarihinde sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru dilekçesi ile başvuruya konu yargılama dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) emrinde subay statüsünde görev yapmakta iken, üçlü kararnameyle 1981 yılında başvurucunun ilişiği kesilmiştir.

8. 6191 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (7) numaralı fıkrası ile 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 32. madde ile 12/3/1971 tarihi sonrasındaki yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askeri Şura (YAŞ) kararlarıyla TSK'dan ilişiği kesilenlere bazı haklarının iadesinin sağlanması amacıyla idareye başvuru imkânı getirilmiş ve bu hükümden yararlanabilmek için 6191 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden itibaren 60 gün içinde Milli Savunma Bakanlığına başvurulması gerektiği hükme bağlanmıştır.

9. Başvurucunun, 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 32. madde düzenlemesinden yararlandırılması talebiyle yaptığı başvuru, Milli Savunma Bakanlığının 30/9/2011 tarihli işlemi ile reddedilmiştir. Ret gerekçesi şöyledir:

"... hakkınızda tesis edilen idari işlemin dayanağı fiillerin vasıf ve mahiyeti dikkate alınarak, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde yargı yolu açık olmak üzere başvurunuzun REDDİNE..."

10. Başvurucu tarafından, anılan işlemin iptali istemiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Birinci Dairesinde dava açılmıştır.

11. AYİM, 15/11/2012 tarihli ve E.2012/715 ve K.2012/1230 sayılı kararı ile davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Davacının J.Ütğm. olarak TSK.'de görev yapmakta iken, 22 Haziran 1981 tarihli yargı denetimine kapalı "Üçlü kararname" ile TSK'den ilişiğinin kesildiği anlaşılmakla; 926 Sayılı TSK. Personel Kanununun Geçici 32'nci maddesinden yararlanmak için gerekli olan" yargı denetimine kapalı işlemlerle TSK.'den ilişiği kesilmiş" olmak şartını taşıdığı görülmektedir.

Davacı hakkında 22 Haziran 1982 tarihinde tesis edilen "üçlü kararname"de disiplinsizlik nedeniyle TSK'den ilişik kesme sebebinin, Genel Kurmay Başkanlığı Mahkemesinin 24.03.1981 gün ve E.1981/53, K:1981/168 sayılı kararıyla "Türk Ceza Kanununun 141/5 maddesini ihlal" suçundan dolayı verilen mahkumiyet ve ordudan tard kararına dayandırıldığı görülmektedir.

Dava dosyasında yer alan bilgi ve belgeler incelendiğinde, 22 Haziran 1981 tarihinde üçlü kararnameyle ayırma işlemi tesis edilmeden önce davacı hakkında iki mahkeme kararının bulunduğu görülmektedir

Davacı hakkında Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi tarafından 24 Mart 1981 gün ve E:196l/53, K 1981/168 sayılı karar ile "ordu içinde ve ordu mensupları arasında sosyal bir sınır ve diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümü tesis etmeye ve sosyal sınıfı ortadan kaldırmaya ve memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyet kurmak" suçundan dolayı, "Neticeten 6 yıl Üç Ay Ağır Hapis Cezası ile mahkumiyetine ve ordudan tardına" karar verildiği, anılan kararın Askeri Yargıtay 4'üncü Dairesinin 25 Ağustos 1991 gün ve E:1981/296, K;1981/326 sayılı "ilam"ı ile bozma kararı verildiği, bozma kararı üzerine Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi tarafından 9 Kasım 1981 gün ve V:1981/714, K:1981/663 sayılı kararı ile davacı hakkında "Beraat" kararı verildiği anlaşılmaktadır Mahkeme kararı açısından davacı hakkında üçlü kararnameyle tesis edilen TSK'den ayırma işleminin dayanağı kalmamış olmaktadır. Nitekim aynı suçtan dolayı davacıyla birlikte yargılanan ve beraat eden J.Ütğm A,Ç., J.Ütğm. Ş.S., J.Ütğm O.U.Ş ve J.Lv. Ütğm M.Ö.'nün 926 Sayılı Kanunun Geçici 32'nci madde hükümlerinden yararlandırıldığı davalı idare tarafından Dairemizin aldığı ara karar gereği gönderilen 12 Kasım 2012 ve 9 Kasım 2012 tarihli cevabı yazılarından anlaşılmakladır. Ancak davacı haklında verilmiş bulunan başka bir mahkumiyet hükmü bulunmakta olup, bu kararın davacının 926 Sayılı Kanunun Geçici 32'nci maddesi hükümlerinden yararlandırma /yararlandırmama açısından ayrıca irdelenmesi gerekmektedir.

Davacı hakkında, Çanakkale Boğaz Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından 26 Haziran 1980 gün ve E.1980/253, K.1980/165 sayılı kararı ile "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı "Beş Ay Yirmi Gün Hapis" cezasına karar verildiği ve anılan kararın Askeri Yargıtay'ın 30 Aralık 1980 gün ve 1980/429-421 E.K. sayılı ilamı ile onanarak kesinleştiği görülmektedir.

Yukarıda açıklanan Askeri Mahkeme Kararları ışığında davacı hakkında her ne kadar bir suçtan dolayı beraat kararı verilmiş ise de, diğer suçundan dolayı "5 ay 20 gün hapis cezası" ile cezalandırıldığı anlaşılmakla hakkında mahkumiyet kararı bulunan davacının bu durumuyla 926 Sayılı TSK Personel Kanunun Geçici 32'nci maddesi hükümlerinden yararlandırılmaması hususunda hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.”

12. Karara katılmayan üyelerin karşı oylarının ilgili kısımları ise şöyledir:

“Davacı hakkında YAŞ kararıyla ayırmaya esas alınan mahkumiyet hükmü, bilahare bozulmuş ve sonunda beraat kararı verilmiştir Bu yargılamaya esas fiillerin, Geçici 32'nci maddeden yararlandırmamak yönünden değerlendirilebileceği düşünülebilir ise de, aynı davada yargılanan 3 subayın bu düzenleme ile getirilen imkanlardan istifade ettirilerek taleplerinin kabul edilmesi karşısında, Bakanlığın davacı hakkındaki red işleminin (bu yönden) eşitlik ilkesine uygun tesis edilmediği ortadadır

Öte yandan, burada YAŞ'ın ayırma işleminin değil, Bakanlığın Geçici 32'nci maddeden yararlandırmama işleminin denetlendiği, dolayısıyla dosyada mevcut diğer mahkumiyetin bu işlemde dikkate alınabileceğini kabul etmekle birlikte, bu davanın esasını oluşturan fiilin gerek vasıf ve mahiyeti, gerek cezasının nicelik ve niteliği itibariyle Kanundan yararlandırmamayı gerektirecek ölçüde vahim olmadığını düşünüyorum. Zira, davacıya mahkumiyete esas "Beyanatta bulunma" fiilini işleten sâikin askeri disiplin ve itaati bozmaya değil, bilakis korumaya yönelik olduğu kanaatindeyim."

...

"Yukarıda açıklandığı üzere, davacı hakkında 22 Haziran 1981 tarihinde üçlü kararnameyle

tesis edilen "ayırma" isteminin tek dayanağı Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesinin, Askeri Yargıtay'ın bozma ilamı yönünde verdiği "beraat" kararıdır. 22 Haziran 1981 tarihli üçlü kararnamede, davacının anılan karardaki eylemi esas alınmış, ancak davacı bu eyleme dayalı suçtan "beraat" etmiştir. Dolayısıyla davacının 926 Sayılı Kanunun Geçici 32'nci madde hükümlerinden yararlanma durumu, sadece bu eyleme bağlı olarak değerlendirilmesi ve buna bağlı olarak da Geçici 32'nci madde hükümlerinden yararlandırılması gerekmektedir. Dairemizin sayın çoğunluk kararında davacı hakkında tesis edilen TSK.'den ilişik kesme işleminden önce varolan ve ayırma işlemi tesis anında davalı idare tarafından dikkate alınmayan mahkumiyet hükmü (Çanakkale Boğaz Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 26.06.1980 gün ve E:1980/253, K:1980/163 sayılı mahkumiyet kararı) esas alınarak, davacının 926 Sayılı Kanunun Geçici 32'nci maddesi hükümlerinden yararlandırılmaması işleminde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öncelikle belirtmek gerekirse, 22 Haziran 1981 tarihinde tesis edilen üçlü kararnamede davalı idare tarafından esas alınmayan bir eylem ve mahkumiyet kararının esas alınması hukuka aykırıdır Davalı idare tarafından bile ayırma işlemi tesis tarihinde mevcut olmasına rağmen dikkate alınmayan bir eyleme bağlı suçun hukuken dikkate alınmaması gerekmektedir. Nitekim davalı idare tarafından 22 Haziran 1981 tarihli üçlü kararnamede sonradan beraat kararına dönüşen Mahkeme kararındaki "ordudan tard feri cezası" esas alınarak mahkeme kararından kaynaklanan "bağlı yetki" ön plana çıkarılmıştır. Davalı idarenin, TSK.'den ilişik kesme (ayırma) işleminde bir takdir yetkisi kullanılması söz konusu değildir. Bu bağlamda Dairemiz tarafından da, ayırma işlemi tesis tarihinde dikkate alınmayan bir eylem veya mahkeme kararının dikkate alınmaması gerekmektedir.

Diğer yandan davacı hakkında, Çanakkale Boğaz Komutanlığı tarafından 26 Haziran 1980 gün ve E:1980/253, K:1980/165 sayılı karar ile "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı "5 Ay 20 Gün Hapis" cezasına karar verildiği ve kararın Askeri Yargıtay'ın 30 Aralık 1980 tarihli ilamı ile onanarak kesinleştiği görülmektedir. Söz konusu mahkumiyet kararı ve bu karardaki suça bağlı eylem sayın çoğunluğun kabulü doğrultusunda dikkate alınsa bile, suçun niteliği ve cezanın niceliği açısından, davacının TSK.'den ilişiğinin kesilmesine yeterli bir hukuki gerekçe oluşturmadığı açıktır.

Bu bağlamda, davacının 926 Sayılı Kanunun 32'nci madde hükümlerinden yararlandırılmama işleminin hukuka aykırı olduğunu söylemek gerekmektedir. Anılan eyleme/ suça bağlı kararın Geçici 32'nci madde hükümlerinden yararlandırmama işlemine sebep ve hukuki gerekçe oluşturacak nicelik ve nitelikte değildir.

..."

13. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 19/3/2013 tarihli ve E.2013/340, K.2013/297 sayılı kararı ile reddedilmiş ve karar, başvurucuya 5/4/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu, 17/4/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır.

B. İlgili Hukuk

15. Anayasa'nın "Askeri Yüksek İdare Mahkemesi" kenar başlıklı 157. maddesi şöyledir:

"Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik

yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.

Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

(Değişik fıkra: 7/5/2010-5982/21 md.)Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.”

16. 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nun “Teminat” başlıklı 4. maddesi şöyledir:

“Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Başkanı, Başsavcı, Daire Başkanları ve üyeleri; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi hakimleri olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının kendilerine sağladığı teminat altında hizmet görürler.”

17. 1602 sayılı Kanun’un 8., 9. ve 10. maddeleri şöyledir:

“Üyelerin seçimi:

Madde 8 – (Değişik: 25/12/1981 - 2568/1 md.)

Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin askeri hakim sınıfından olan üyeleri, bu sınıftan olan başkan ve üyeler tam sayısının salt çoğunluğu ile her boş yer için gösterilecek üç aday arasından,

Hakim sınıfından olmayan üyeleri, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday arasından,

Cumhurbaşkanınca seçilir.”

“Atanma:

Madde 9 – (Değişik: 25/12/1981 - 2568/1 md.)

Seçilenler arasından rütbe ve kıdem sırasına göre Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanlığına, Başsavcılığına, daire başkanlıklarına ve üyeliklere, Milli Savunma Bakanı ve Başbakanın imzalayacağı, Cumhurbaşkanının onaylayacağı Kararname ile atama yapılır. Atamalar Resmi Gazete'de yayımlanır.

Başkan, Başsavcı ile daire başkanlarının askeri hakim sınıfından olması şarttır.”

“Görev süresi:

Madde 10 – (Değişik: 25/12/1981 - 2568/1 md.)

Askeri Hakim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.”

18. 1602 sayılı Kanun’un “Dosya dışında inceleme” başlıklı 52. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(Değişik dördüncü fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler taraf ve vekillerine açıktır. Şu kadar ki; mahkeme tarafından getirtilen veya idarece gönderilen bilgi, belge ve dosyalardan, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması maksatlarıyla taraf ve vekillerine incelettirilmemesi kaydı konulanlar ile personelin özlük dosyasındaki dava konusu haricindekiler taraf ve vekillerine incelettirilemez.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Taraf ve vekillerine incelettirilemeyecek nitelikteki bilgi ve belgeler; bulundukları yer itibarıyla taraf ve vekillerine açık olan diğer evraktan ayrılamaz nitelikte iseler, taraf ve vekillerine incelettirilecek suretleri, ilgili bölümleri idare tarafından karartılarak ayrıca gönderilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Davacı taraf veya vekili, karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgelerin savunmaya esas teşkil edecek unsurlar olduğu iddiası ile mahkemeye itiraz edebilir. Yapılan bu itiraz, mahkeme tarafından incelenerek haklı görülen hususlarda, mahkemenin belirleyeceği çerçevede daha önce karartılan veya verilmeyen bilgi ve belgeler karşı tarafa incelettirilebilir.

(Ek fıkra: 19/6/2010-6000/20 md.) Bu hükümlere göre elde edilen ve gizlilik derecesine sahip bilgi ve belgeler, taraf ve vekillerince mahkeme haricinde, diğer bir maksatla kullanılamaz. Aksine davranışta bulunanlar hakkında ilgili kanun hükümleri saklıdır.”

19. 22/5/1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nun 30. maddesi şöyledir:

“Aşağıda yazılı hallerde subay, astsubay, uzman jandarmalar ve özel kanunlarında bu cezanın uygulanacağı belirtilen asker kişiler hakkında, askeri mahkemeler veya adliye mahkemelerince asıl ceza ile birlikte, Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma cezası da verilir. Bu husus mahkeme hükmünde belirtilmemiş olsa dahi, Silahlı Kuvvetlerden çıkarmayı gerektirir.

A) Taksirli suçlardan verilen cezalar hariç olmak üzere ölüm, ağır hapis, bir seneden fazla hapis cezası ile hükümlülük halinde,

B) Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle hükümlülük halinde.

Taksirli suçlardan verilen cezalar hariç olmak üzere, askeri mahkemelerce üç aydan fazla hapis cezası ile birlikte Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma cezası da verilebilir.”

20. 926 sayılı Kanun’un geçici 32. maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

“12 Mart 1971 tarihinden bu Kanunun yayımı tarihine kadar, yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askerî Şûra kararları ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilenler veya vefatları hâlinde hak sahipleri, bu madde hükümlerinden yararlanabilmek için altmış gün içinde Milli Savunma Bakanlığına başvururlar.

Milli Savunma Bakanı, başvurunun kabulüne veya reddine en geç altı ay içinde karar verir. Milli Savunma Bakanı, hazırlık amacıyla sadece gerekli yazışmaların yapılması hususunda yardımcı olmak üzere gerektiğinde komisyonlar kurabilir ve bu komisyonlara, ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci çağırabilir. İlgililerin, Türk Silahlı

Kuvvetlerinden ilişiklerinin kesilmesine esas bilgi ve belgeler Genelkurmay Başkanlığınca en geç altmış gün içinde Milli Savunma Bakanlığına gönderilir.

…

Başvurunun reddi hâlinde, bu ret işlemine karşı ilgililer altmış gün içinde Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde dava açabilirler.”

21. 926 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (d) bendi şöyledir:

“Aşağıda belirtilen suçlardan hükümlü olma nedeniyle ayırma:

Ertelenmiş, seçenek yaptırımlara çevrilmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş, affa uğramış olsalar bile, Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 131 inci maddesinin birinci fıkrasının az vahim hali hariç basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, iftira gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı nitelikteki suçlardan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından hükümlü olan subaylar hakkında, hizmet sürelerine bakılmaksızın Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 7/7/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 17/4/2013 tarihli ve 2013/2539 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, devam eden ceza davasının sonucu beklenmeden, siyasi görüşlerinden dolayı, yargı yolu kapalı olan idari işlemle ilişiğinin kesilmesi nedeniyle düşünce ve ifade hürriyeti ile masumiyet karinesinin; AYİM’in yapısı nedeniyle tarafsız, bağımsız ve etkili bir mahkeme olmaması, geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davada idari işlemin gerekçesinden farklı bir gerekçe ile davanın reddedilmesi, ret kararına esas alınan ceza yargılamasında ise hakkında ayırma kararı verilmemesi, idarenin işlem tesis ederken yaptığı hukuksuzluğun devam ettirilmesi, beraat ile sonuçlanan davada birlikte yargılandıkları diğer kişilerin geçici 32. maddeden yararlandırılmasına karşın kendisinin yararlandırılmaması nedenleriyle de adil yargılanma hakkı, eşitlik ilkesi, etkili başvuru hakkı, masumiyet karinesi ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. İlişiğin Kesilmesi İşlemine İlişkin İddialar

25. Başvurucu, devam eden ceza davasının sonucu beklenmeden, siyasi görüşlerinden dolayı ve yargı yolu kapalı olan idari işlemle ilişiğinin kesilmesi nedeniyle ifade ve düşünce hürriyeti ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.”

27. Anılan hüküm uyarınca Anayasa Mahkemesinin yetkisinin zaman bakımından başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup, Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilecektir. Anayasa Mahkemesinin yetki kapsamının anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde genişletilmesi mümkün değildir (Hasan Taşlıyurt, B. No: 2012/947, 12/2/2013, § 16).

28. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi için kesin bir tarihin belirlenmesi ve Mahkemenin yetkisinin geriye yürür şekilde uygulanmaması hukuk güvenliği ilkesinin bir gereğidir (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 18).

29. Başvuru konusu olayda, başvurucunun, 1981 yılında üçlü kararname ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişiği kesilmiştir. Bu durumda ilişiğinin kesilmesine yönelik şikâyetler zaman bakımından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kalmaktadır.

30. Açıklanan nedenlerle, ihlal iddiasına esas teşkil eden başvuru konusu işlemin 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiği İddiası

31. Başvurucu, hakkında açılan ceza davasından beraat etmesine karşın geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına ilişkin idari işlemin bu davaya dayanması ve anılan işlemin iptali istemiyle açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz”

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.”

34. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti “asıl” olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

35. Bu çerçevede, masumiyet karinesi kural olarak, hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı kesin hükümle mahkûmiyete dönüşen kişiler açısından ise, artık “hakkında suç isnadı olan kişi” statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır. Ancak ceza davası sonucunda kendisine isnat edilen suçu işlemediğinin sabit olduğu veya suçu işlediğine kesin olarak kanaat getirilemediği ve bu nedenle sanık hakkında beraat kararı verilen durumlarda ise kişi hakkında masumiyet karinesinin devam ettiğinin kabulü gerekir.

Çünkü böyle durumlarda Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkraları anlamında kişinin suçluluğu sabit olmamıştır ve bu nedenle suçlu sayılamaz (Uğur Ayyıldız, B. No: 2012/574, 6/2/2014, § 76).

36. Masumiyet karinesi, suç isnadının karara bağlandığı yargılamalarda geçerli olduğu için, Sözleşme'nin 6. maddesinde ifade edilen "medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar" çerçevesinde değerlendirilen idari davalar, kural olarak masumiyet karinesinin uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ancak idari davada uyuşmazlık konusu olan maddi olayın tespitinde idari yargı mercii, aynı maddi olayı ele alan ceza mahkemesinin daha önce verdiği beraat kararına uygun hareket etmelidir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. X/Avusturya (k.k.), B. No: 9295/81, 6/10/1982; C/Birleşik Krallık (k.k.), B. No: 11882/85, 7/10/1987). Bu kural, kişi hakkında verilen beraat kararı sorgulanmadığı sürece, aynı maddi olay çerçevesinde daha düşük ispat standardı kullanılarak kişinin disiplin sorumluluğu çerçevesinde yaptırıma tabi tutulmasına engel teşkil etmemektedir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Ringvold/Norveç, B. No: 34964/97, 11/2/2003, § 38).

37. Bu çerçevede, ceza davası dışında fakat ceza davasına konu olan eylemler nedeniyle devam eden idari uyuşmazlıklarda, kişi hakkında beraat kararı verilmiş olmasına rağmen, bu karara esas teşkil eden yargılama sürecine dayanılması ve bu şekilde beraat kararının sorgulanması masumiyet karinesi ile çelişir. Buna karşılık, idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından, kişi beraat etmiş olsa dahi yargılanmış olması olgusundan veya buna ilişkin karardan söz edilmesi, kişinin suçlu muamelesi gördüğünden ve dolayısıyla masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden söz edebilmek bakımından yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün halinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran kişinin yargılandığı ve sonuçta beraat ettiği fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Kürşat Eyol, § 29).

38. Öte yandan, ceza ve ceza muhakemesi hukuku ile disiplin hukukunun farklı kural ve ilkelere tabi disiplinler olduğunun hatırlanmasında yarar vardır. Buna göre kamu görevlisinin davranışı, suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin sorumluluğunu da gerektirebilir. Böyle durumlarda ceza muhakemesi ve disiplin soruşturması ayrı ayrı yürütülür ve ceza muhakemesi sonucunda kişinin isnat edilen eylemi işlemediğine dair hükümler dışında, ceza mahkemesi hükmü disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir (Kürşat Eyol, § 30). Ancak bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde delil yetersizliğine dayalı olsa bile kişi hakkında verilen beraat kararına aykırı olarak kişinin suçsuz olmadığı yönünde değerlendirmelerden kaçınılması gerekir.

39. Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken, özellikle hukuk ve idari yargılama bakımından üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri, yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği ve beraat kararını sorgulayıp sorgulamadığıdır.

40. Kişinin suçluluğunu ima eden ya da kabul eden bir yargı söz konusu olmadıkça, sadece soruşturma açılmış olması da disiplin veya idari yaptırım işlemlerinin başlatılması veya uygulanması için yeterli görülebilir (Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 65).

41. Söz konusu AYİM kararında, başvurucunun 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesinden yararlandırılmaması işleminin hukuki denetimi yapılırken, dava konusu işleme dayanak olan ve beraat ile sonuçlanan ceza davasının, işlemin gerekçesi olamayacağı ortaya konulmuş, ancak başvurucu hakkında açılan başka bir ceza davasında verilen karar nedeniyle davanın reddi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede, AYİM, başvurucunun mahkûmiyeti ile

sonuçlanan ceza davasından bağımsız bir şekilde karar vermemiş, ceza davasında yapılan tespit ve varılan sonuç ile bağlantı kurarak başvurucunun 926 sayılı Kanun'un 32. maddesinden yararlandırılamayacağına karar vermiştir. Bu durumda, bireysel başvuruya konu AYİM kararının gerekçesinin, başvurucunun masumiyet karinesine saygı ilkesiyle bağdaşmadığı söylenemez.

42. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu anlaşıldığından, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığı İddiası

43. Başvurucu, AYİM'in bünyesindeki sınıf subayları nedeniyle bağımsız ve tarafsız olmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Yaşasın Aslan, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

45. Anayasa Mahkemesi tarafından bu konu daha önce incelenirken belirtildiği üzere, AYİM'in oluşumu, statüsü ve görevleri Anayasa ve ilgili Kanun'da hüküm altına alınmıştır. AYİM'e atanan askeri hâkimlerin bağımsızlığının Anayasa ve ilgili Kanun hükümleri ile garanti altına alındığı, atanma ve çalışma usulleri yönünden, askeri hâkimlerin bağımsızlıklarını zedeleyecek bir hususun olmadığı, kararlarından dolayı idareye hesap verme durumunda bulunmadıkları, disipline ilişkin konuların AYİM Yüksek Disiplin Kurulunca incelenip karara bağlandığı görülmektedir (Yaşasın Aslan, § 29). Diğer yandan, sınıf subayı üyelerin en fazla dört yıllık bir süre ile görev yapmaları, disiplin konularında yukarıda bahsedilen Disiplin Kuruluna tabi kılınmaları, görev süreleri zarfında idari veya askeri yetkililerce herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları, bu subayların idareye karşı bağımsızlıklarını güçlendirmiştir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz: Mustafa Yavuz ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 29870/96, 25/5/2000; Bek/Türkiye, B. No: 23522/05, 20/4/2010, § 30).

46. Açıklanan nedenlerle, mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin bir husus saptanmadığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir

d. Hukuki Güvenlik ve Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

47. Başvurucunun, hukuki güvenlik ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi şikâyette diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle, başvurunun bu bölümüne ilişkin olarak kabul edilebilirlik kararı verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

48. Başvurucu, 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesinden yararlandırılmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davada idari işlemin gerekçesinden farklı bir gerekçe ile davanın reddedildiğini, ret kararına esas alınan ceza yargılamasında ise hakkında ayırma kararı verilmediğini, idarenin işlem tesis ederken yaptığı hukuksuzluğun devam ettirildiğini,

beraat ile sonuçlanan davada birlikte yargılandıkları diğer kişilerin geçici 32. maddeden yararlandırılmasına karşın kendisinin yararlandırılmadığını ileri sürmüştür.

49. Bakanlık görüş yazısında, başvurucuyla aynı dava kapsamında yargılanan ve ilişiği kesilen diğer kişilerin taleplerinin kabul edildiğini, AYİM'in ise, başvurucu hakkında, "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı Çanakkale Boğaz Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından verilen ve Askeri Yargıtayın 30 Aralık 1980 tarihli ilamı ile onanarak kesinleşen mahkûmiyet kararını dikkate aldığını, bu kapsamda, AYİM'in, mahkumiyet verilen fiil nedeniyle başvurucunun 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesi hükümlerinden yararlandırılmaması hususunda hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna ulaştığını, bununla birlikte, 1632 sayılı Kanun'un 30. maddesi uyarınca üç ay ila bir yıl süreli hapis cezalarının ayırma işlemine konu olabilmesi bakımından ilgili askeri mahkeme tarafından ayrıca ayırma kararı verilmiş olması gerektiğini, ancak AYİM'in dikkate aldığı mahkumiyet hükmü ile birlikte ilgili askeri mahkeme tarafından bu yönde bir karar alınmadığının anlaşıldığını, 926 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (d) bendinde de sadece belirli suçlardan hükümlü olmanın ayırma sebebi olarak öngörülmüş olduğunu, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmüne konu "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçunun bu kapsamda yer almadığını, bu hususların ötesinde, başvuru içerisinde yer alan belgeler kapsamında, idare tarafından dava konusu işlemin tesisinde AYİM tarafından esas alınan mahkûmiyet hükmünün değil, tard hükmü içeren mahkûmiyet kararının ve bu mahkeme kararına konu olan eylemlerin vasıf ve mahiyetinin göz önünde bulundurulduğunu belirtmiştir.

50. Başvurucu, cevap dilekçesinde, başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

51. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

52. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, … açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

53. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvurular kapsamında değerlendirilen kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği kurala bağlanmıştır.

54. Anılan kurallar uyarınca, ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, bariz takdir hatası veya açık keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesince incelenemez (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 26).

55. Başvurucunun AYİM'ce yapılan yargılamada hukuk kurallarının yorumlanması ve

uygulanmasında hataya düşüldüğü yönündeki iddialarının Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddeleri açısından değerlendirilmesi gerekir.

56. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

57. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. …"

58. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Maddede geçen "adil yargılanma hakkının" kapsamı Anayasa'da açık bir şekilde düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

59. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle, bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerden bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi, mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Nadi Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

60. Diğer taraftan, hukuki güvenlik ilkesi, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının içinde zımnen mevcut bir ilkedir. Bir kanuni düzenlemenin bireylerin davranışını ona göre düzenleyebileceği kadar kesinlik içermesi, kişinin gerektiği takdirde hukuki yardım almak suretiyle, bu kanunun düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuçları makul bir düzeyde öngörebilmesi gerekmektedir. Öngörülebilirliğin mutlak bir ölçüde olması gerekmez. Kanunun açıklığı arzu edilir bir durum olmakla birlikte bazen aşırı bir katılığı da beraberinde getirebilir. Oysa hukukun ortaya çıkan değişikliklere uyarlanabilmesi gerekmektedir. Birçok kanun, işin doğası gereği, yorumlanması ve uygulanması pratik gerçekliğe bağlı olan yoruma açık formüllerdir (Murat Daş, B. No: 2013/3063, 26/6/2014, § 41).

61. AİHM'e göre, öngörülebilirlik kavramının kapsamı, kuralın anlamı, uygulanacak kişilerin sayısı ve statüsüne bağlı olup, yasa kuralına yönelik olarak birden fazla yorumunun yapılabiliyor olması tek başına kuralın Sözleşme'nin aradığı anlamda "öngörülebilirlik" şartını karşılamada başarısız olduğu anlamına gelmez. Mahkemelerin görevi, kuralın, günlük yaşamdaki uygulamalarını dikkate alarak, yoruma dair şüpheleri kesin olarak ortadan kaldırmaktır (bkz. Gorzelik ve diğerleri/Polonya, B. No: 44158/98, 17/2/2004, § 65). Yüksek mahkemelerin yasanın tutarlı bir şekilde uygulanmasında güvence olması göz ardı

edilemez (bkz. Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, §§ 29-30, Ştefănică ve diğerleri/Romanya, B. No: 38155/02, 2/11/2010, §§ 36-37).

62. AİHM, Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve yükümlülüklere halel getirmedikçe, iç hukuktaki mahkemeler tarafından yapıldığı iddia edilen olay ve hukuk hatalarını incelemenin kendi görevi olmadığını, kararlarında bir yerel mahkemenin şu veya bu şekilde karar vermesine neden olan unsurlar hakkında değerlendirme yapma yetkisi bulunmadığını, zira bunun kendisini üçüncü ya da dördüncü derece yargı organı olarak görmesi anlamına geleceğini ifade etmiştir (bkz. Kemmache/Fransa, B. No: 14992/89, 2/11/1993). Ancak, iç hukukun yorum ve uygulamasının, Mahkemenin içtihatları ışığında yorumlanan sözleşme ilkeleri ile uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi için AİHM'in lüzumlu olduğunu da belirtmektedir (bkz. Scordina/İtalya, B. No:36813/97, 26/3/2006, §§ 190 ve 191).

63. Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu birtakım güvenceler içermesi gereklidir. Belirlilik ilkesi hukuksal güvenlikle bağlantılı olup, birey, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu, kanundan öğrenebilme imkânına sahip olmalıdır. Birey, ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörüp davranışlarını düzenleyebilir. Hukuk güvenliği, kuralların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de kanuni düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (Abdulhalim Karavil, B. No: 2013/849, 15/4/2013, § 34).

64. Başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi tarafından 24/3/1981 tarihli karar ile "ordu içinde ve ordu mensupları arasında sosyal bir sınır ve diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümü tesis etmeye ve sosyal sınıfı ortadan kaldırmaya ve memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyet kurmak" suçundan dolayı, "Neticeten 6 yıl Üç Ay Ağır Hapis Cezası ile mahkumiyetine ve ordudan tardına" karar verilmesi üzerine, başvurucunun 22/6/2011 tarihinde üçlü kararname ile TSK'dan ilişiği kesilmiştir. Bu karar Askeri Yargıtay 4. Dairesinin 25/8/1981 tarihli ilamı ile bozulmuş, bozma kararı üzerine Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi 9/11/1981 tarihli kararı ile başvurucu hakkında beraat kararı vermiştir.

65. Başvurucu, 926 Kanun'a eklenen geçici 32. maddeden yararlandırılma talebinde bulunmuş, bu talep Millî Savunma Bakanlığınca "(...) tesis edilen işlemin dayanağı fiillerin vasıf ve mahiyeti dikkate alınarak (...) " şeklindeki gerekçeyle reddedilmiş, başvurucu, ayırma işlemine konu yargılama neticesinde beraat ettiğini ve kendisi ile aynı dava kapsamında yargılanan ve ayırma işlemine tabi tutulan diğer kişilerin geçici 32. maddeden yararlandırılma taleplerinin kabul edildiğini belirterek, işlemin iptali istemiyle AYİM nezdinde dava açmıştır.

66. Başvurucu, geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına ilişkin işleme konu olan ve TSK'dan ilişiğinin kesilmesi sonucunu doğuran yargılamadan sonucu itibarıyla beraat etmiş olup, aynı davada yargılanan ve başvurucu ile birlikte TSK'dan ilişiği kesilen diğer asker kişilerin beraat kararı nedeniyle geçici 32. maddeden yararlandırıldıkları başvuru kapsamından anlaşılmaktadır.

67. AYİM, başvurucu hakkında verdiği kararda ise başvurucunun ilişiğinin kesilmesine ilişkin fiillerinin, bu konuda açılan ceza davasında beraat etmesi nedeniyle geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına esas alınmasının mümkün olmadığını belirtmiş, ancak başvurucu hakkında açılan ve Askeri Yargıtayın 30/12/1980 tarihli kararıyla kesinleşen "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı aldığı beş ay yirmi gün hapis cezasını değerlendirmek suretiyle idarenin kullandığı takdir yetkisinde sonucu itibarıyla hukuka aykırılık olmadığı sonucuna vararak, davanın reddine karar vermiştir.

68. Geçici 32. madde ile 12/3/1971 tarihi sonrasındaki yargı denetimine kapalı idari işlemler veya Yüksek Askeri Şura (YAŞ) kararlarıyla TSK'dan ilişiği kesilenlere bazı haklarının iadesinin sağlanması amacıyla idareye başvuru imkânı getirilmiştir.

69. Bu imkândan faydalanmak için başvuru yapanlardan başvuruları reddedilenlerin açtıkları davalarda AYİM Birinci Dairesi, dava açanların TSK'dan ilişiği kesilmesi sebeplerini de değerlendirmek suretiyle, geçici 32. maddeden yararlandırılmama işleminde kullanılan takdir yetkisinin hukuka uygun olup olmadığı yönünde değerlendirme yapmaktadır.

70. Başvuru konusu olaya bakıldığında; Askeri Yargıtayın 30/12/1980 tarihli kararıyla kesinleşen "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı başvurucunun beş ay yirmi gün hapis cezası aldığı yargılama sonucunda başvurucu görevine devam etmiş, daha sonra hakkında açılan başka bir ceza davasında verilen 24/3/1981 tarihli "Neticeten 6 yıl Üç Ay Ağır Hapis Cezası ile mahkumiyetine ve ordudan tardına" dair karar sonrasında 22/6/1981 tarihinde başvurucunun TSK'dan ilişiği kesilmiş, ancak anılan karar bozulmuş ve sonuç olarak başvurucu bu davadan beraat etmiştir.

71. AYİM kararında da belirtildiği üzere başvurucunun geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına gerekçe olan ilişiğinin kesilmesine dayanak yargılamadan başvurucu beraat etmiş olup, anılan kararda da beraat ile sonuçlanan bu yargılamanın başvurucunun geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına gerekçe olamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

72. Diğer yandan, AYİM'in, başvurucu hakkında, "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçundan dolayı Çanakkale Boğaz Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından verilen ve Askeri Yargıtay'ın 30/12/1980 tarihli ilamı ile onanarak kesinleşen mahkûmiyet kararını dikkate aldığı görülmektedir.

73. Bununla birlikte, Askeri Ceza Kanunu'nun 30. maddesi uyarınca üç ay ila bir yıl süreli hapis cezalarının ayırma işlemine konu olabilmesi bakımından ilgili askeri mahkeme tarafından ayrıca ayırma kararı verilmiş olması gerekmektedir. Ancak, AYİM'in dikkate aldığı mahkûmiyet hükmü ile birlikte ilgili askeri mahkeme tarafından bu yönde bir karar alınmadığı anlaşılmaktadır.

74. 926 sayılı TSK Personel Kanunu'nun 50. maddesinin (d) bendinde de sadece belirli suçlardan hükümlü olmak ayırma sebebi olarak öngörülmüş olup, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmüne konu "Hakkı ve Görevi Olmadığı Halde Askeri Muamelat Hakkında Birlikte Beyanatta Bulunmak" suçu bu kapsamda yer almamaktadır.

75. Bu durumda, başvurucunun geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına dayanak teşkil eden yargılama hakkında beraat karar verilmesi, mahkûmiyeti ile sonuçlanan davada ise ceza mahkemesi tarafından ayırma işlemine tabi tutulmaması ve cezaya konu suçun ayırma sebebi olarak sayılmamış olması nedeniyle, AYİM tarafından başvurucunun ayırma işlemine

tabi tutulduğu yargılama hakkında bir değerlendirme yapmak suretiyle geçici 32. maddeden yararlandırılmamasına ilişkin işlemde kullanılan takdir yetkisinin hukuka uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekirken, başvurucu hakkında ayırma işlemi uygulanmayan ve dava konusu edilen işlemin gerekçesi olmayan başka bir ceza davasında verilen kararı dikkate almak suretiyle yaptığı değerlendirme "öngörülemez" niteliktedir ve "bariz takdir hatası" içermektedir.

76. Açıklanan nedenlerle, başvurucu hakkında yapılan yargılama sırasında hukuk kurallarının yorum ve uygulanmasının "öngörülemez" nitelikte olması ve "bariz takdir hatası" içermesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

77. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini tespiti ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

78. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

"Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

79. Başvurunun değerlendirilmesi neticesinde, Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olmakla, ihlal ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere kararın ilgili Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

80. Başvurucu tarafından yapılan ve dosyalardaki belgeler uyarınca tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun;

1. İlişiğinin kesilmesine işlemine ilişkin ihlal iddiasının "zaman bakımından yetkisizlik",

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

3. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın AYİM Birinci Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

C. Başvurucu tarafından yapılan 198,35 TL harç ve 1.500,00 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.698,35TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması halinde, bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına,

7/7/2015 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.